

WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT NIJMEGEN
Vakgroep Algemene Taalwetenschap en Dialectologie
Postbus 9103
NL - 6500 HD Nijmegen

WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

Opgezet door prof. dr. A. Weijnen, voortgezet door prof. dr. J. Goossens
en prof. dr. A. Hagen

II. NIET-AGRARISCHE VAKTERMINOLOGIEËN

Aflevering 9: metselaar, timmerman, dakdekker, loodgieter, stucadoor, huisschilder

DRS. H.H.A. VAN DE WIJNGAARD

1995
VAN GORCUM – ASSEN

© 1995 Van Gorcum & Comp. B.V., Postbus 43, 9400 AA Assen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j^o het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Woordenboek

Woordenboek van de Limburgse dialecten / [hoofdred.] A. Weijnen, J. Goossens, P. Goossens, II, Niet-agrarische vakterminologieën. – Assen: Van Gorcum

Afl. 9: Metselaar, timmerman, dakdekker, loodgieter, stucadoor, huisschilder / H.H.A. van de Wijngaard.

Met reg. – III.

NUGI 943

Trefw.: Limburgse dialecten; woordenboeken.

ISBN 90 232 3034 5

Dit werk is tot stand gekomen met steun van de Nederlandse provincie Limburg, de Katholieke Universiteit Nijmegen en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) te 's-Gravenhage.

Lay-out en druk: Van Gorcum, Assen

INHOUDSOPGAVE

1. TEN GELEIDE	VII
2. Inhoudsopgave	XXIII
3. Vakterminologie van de METSELAAR	1
4. Vakterminologie van de TIMMERMAN	98
5. Vakterminologie van de DAKDEKKER	160
6. Vakterminologie van de LOODGIETER	174
7. Vakterminologie van de STUCADOOR	179
8. Vakterminologie van de HUISSCHILDER	184
9. Register	224

TEN GELEIDE

ALGEMEEN

WLD II.9 bevat een inventarisering van de terminologieën in verband met de constructie van huizen. De nadruk ligt daarbij vooral op de bouw van burgerhuizen en minder op die van boerderijen. De terminologie rond onderdelen van de constructie van het boerenhuis wordt behandeld in WLD I, aflevering 7.

De vaktalen van de metselaar, de dakdekker, de strodekker, de huisschilder en de stucadoor worden in WLD II.9 volledig behandeld, terwijl van de vakwoordenschat van timmerman en loodgieter slechts die onderdelen zijn opgenomen, die specifiek van toepassing zijn op de bouw van huizen. Voor de terminologie van de timmerman betreft het in dit geval de constructie van de kap, de dakramen, de kozijnen, de deuren, de ramen, de vensterluiken, het hang- en sluitwerk, de balklagen en plafonds, de trappen en de vloeren. Van de vaktaal van de loodgieter wordt vooral de terminologie met betrekking tot de dakbedekking en de dakgoten behandeld.

De redactie heeft gemeend de woordenschat in verband met de bouw van huizen zo uitgebreid mogelijk te moeten presenteren. Dit heeft als konsekwentie dat in aflevering WLD II.9 een aantal begrippen worden behandeld die in ruime zin ook tot de algemene woordenschat kunnen worden gerekend. Te denken valt hierbij aan lemmata als dak, kozijn, plafond, vloer en vensterluiken, maar ook aan de benamingen voor de verschillende beroepen als metselaar, handlanger, schilder en stucadoor.

BRONNEN BETREFFENDE DE TERMINOLOGIE IN VERBAND MET DE BOUW VAN HUIZEN

Voor het vastleggen van de terminologie van de metselaar waren de belangrijkste bronnen de vragenlijsten N 30, N 31 en N 32 (metselaar) uit 1968 van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde van de Katholieke Universiteit Nijmegen. Voor het dialect van Kerkrade (Q 121) beschikte de redactie bovendien over een kandidaatsscriptie van H. Lochtman waarin de woordenschat van de Kerkraadse metselaars, stucadoors, voegers en steenbakkers bijeen was geplaatst. De terminologie van dit laatste beroep werd eerder behandeld in WLD II.8 (pottenbakker, steenbakker, pannenbakker, gresbuizenindustrie).

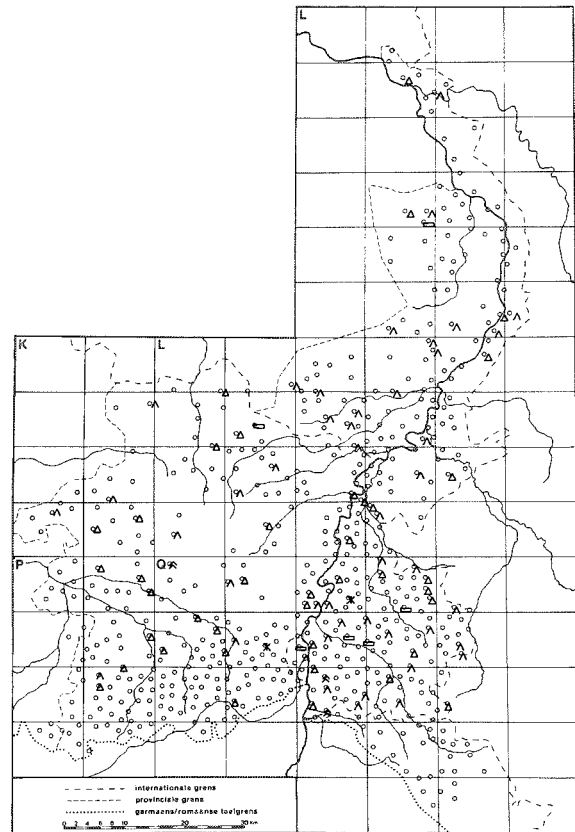
De vakwoordenschat van de strodekker werd vooral verzameld met behulp van vragenlijst N F (strodekker) uit 1963 van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde van de Katholieke Universiteit Nijmegen.

Voor het bijeenbrengen van de vaktaal van de timmerman waren de belangrijkste bronnen vragenlijst N 54 en N 55 (houtbewerker) uit 1973 van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde, die werden samengesteld door drs. P.H. Vos. Uit vragenlijst N 54 werd vooral het materiaal gebruikt uit de vragen 78 tot 200 over scharnieren en sloten, de balklaag, de vloer, het plafond, de kap, het dak en de dakgoot. Uit vragenlijst N 55 betrof het met name de vragen 1 tot en met 149 over deur- en raamkozijnen, deuren, ramen, vensterluiken, trappen, plinten en lijstwerken. De redac-

II.9

OVERZICHT BRONNEN II.9 (1) METSELAAR

- ^ N 30 + N 31 + N 32
- ≈ N 30 + N 31
- △ N 30
- ▭ N 31 + N 32
- * N 31

tie kon daarnaast beschikken over een kandidaatsscriptie Nederlandse taalkunde uit 1966 van J.L.M. Lemmens over de vaktaal van de timmerlieden, die voor de provincie Nederlands Limburg gegevens bevatte uit Stein (Q 15) en Sint-Odiliënberg (L 385).

Uit vragenlijst N 64 (loodgieter), in 1973 opgesteld door drs. P.H. Vos, werden de gegevens uit de vragen 137 tot en met 160b gebruikt voor het redigeren van de paragrafen over de terminologie van de dakdekker en de leidekker.

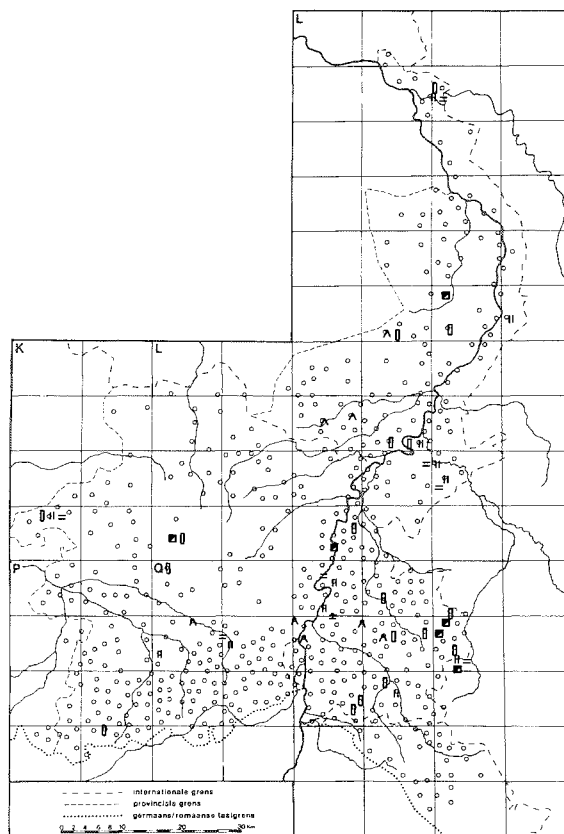
De vakwoordenschat van de huisschilder werd voornamelijk verzameld met behulp van vragenlijst N 67 (huisschilder, behanger en glaszetter) uit 1973 van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde. Ook deze lijst werd geredigeerd door drs. P.H. Vos.

Bij de op deze wijze verzamelde gegevens werd woordmateriaal gevoegd uit dialectwoordenboeken en -lijsten, uit de vragenlijsten van de Zuidnederlandse Dialectcentrale (L), uit de enquête van prof. dr. J. Schrijnen, dr. J. van Ginneken en J. Verbeeten (S) en uit enige andere, in de INLEIDING op het WLD vermelde vragenlijsten en enquêtes.

Zie voor een overzicht van de belangrijkste bronnen voor WLD II.9 ook de bijgevoegde kaarten. In de eerste kaart (metselaar) is met behulp van symbolen weergegeven welke van de drie vragenlijsten N 30, N 31 en N 32 over dit beroep uit een bepaalde plaats werd(en) ontvangen. De tweede kaart (overige beroepen) geeft een overzicht van de Limburgse plaatsen waaruit een vragenlijst over de andere in deze aflevering behandelde beroepen werd ingestuurd.

OVERZICHT BRONNEN II.9 (2)
OVERIGE BEROEPEN

- || N 54 houtbewerker
- = N 55 houtbewerker
- ^ N F strodekker
- N 64 loodgieter/dakdekker
- ▯ N 67 huisschilder

Naast de in de INLEIDING op het WLD en de in het TEN GELEIDE van de daarna verschenen afleveringen genoemde bronnen werd gebruik gemaakt van de volgende literatuur:

- Coopman, Th., *Steenbakkerij*, Gent 1894. (Vak- en kunstwoorden 1).
- Dupont, J., 'Limburgs êmse stein, naamse steen'. In: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie XXXI* (1957), pag. 327 - 334.
- Eggen, Coen, *Vakwerkbouw in Limburg*, Weert 1989.
- Goumans, J., 'n Huus bouwe dat was 'n groeët karwei'. In: *Veldeke 64* (1989) nr. 6, pag. 181 - 186.
- Haslinghuis, E.J., *Bouwkundige termen*, Utrecht 1953.
- Heegstra, H.Th., *Practisch bouwen. Deel I - Stenen schuur*, Vierde druk, Delft 1964.
- Heegstra, H.Th., *Praktisch bouwen. Deel II - Vrijstaande eengezinswoning*, Tweede druk, Delft 1961.
- Houcke, A. Van en J. Sleypen, *Ambacht van den metselaar*, Gent 1897. (Vak- en kunstwoorden 4).
- Keirsbilck, J. Van en V. Van Keirsbilck, *Ambacht van den timmerman*, Gent 1898. (Vak- en kunstwoorden 3).
- Keirsbilck, J. Van en V. Van Keirsbilck, *Ambacht van den metselaar*, Gent 1899. (Vak- en kunstwoorden 5).

II.9

- Kloes, J.A. van der en D. van der Beek, *Handleiding voor den verver en glazenmaker*, Vierde druk, Amsterdam [1908].
- Lemmens, J.L.M., *Vragenlijst over de vaktaal der timmerlieden*, onuitgegeven kandidaatsscriptie Nederlandse taalkunde, Nijmegen 1966.
De scriptie bevat voor de provincie Nederlands Limburg gegevens voor de plaatsen Stein (Q 15) en Sint-Odiliënberg (L 385). Het materiaal ervan werd verzameld met behulp van een vragenlijst die wat betreft opbouw en formulering van de vragen nauwelijks afwijkt van de Nijmeegse lijsten N 54 en N 55. De scriptie wordt dan ook niet apart vernoemd in de bronvermelding bij de lemmata.
- Lochtman, H., *Dé vaktaal van de Kerkraadse metselaars, steenbakkers, stucadoors en voegers*, onuitgegeven kandidaatsscriptie Nederlandse taalkunde, Nijmegen 1960.
In deze scriptie zijn per beroep geordende, alfabetische woordenlijsten uit het Kerkraads dialect (Q 121) opgenomen. Het voor WLD II.9 gebruikte materiaal wordt in de bronvermelding bij de lemmata als *monogr.* (monografische gegevens) verantwoord.
- Quickenborne, F. van, *De vakterminologie van de timmerman in het Land van Nevele*, onuitgegeven licentieverhandeling Germaanse filologie, Gent 1984-1985. (2 delen).
- Ramaekers, F., 'Baeker Sjpraak - De Metselaer'. In: *De Nuutsbaeker* maart 1991 - maart 1993.
Het betreft hier een tiental bijdragen over de vaktaal van de metselaar in het dialect van Beek (Q 19) die tussen maart 1991 en maart 1993 verschenen in het tijdschrift *De Nuutsbaeker*. Het wordt als monografisch materiaal beschouwd.
- Reader's Digest, *Het Beste Reparatieboek, complete gids voor onderhoud en reparatie in en om de woning*, Tweede druk, Amsterdam-Brussel 1975.
- Stelsmann, H., 'Schilderen in vroeger jaren'. In: *Uvver plat jekald*, Kerkrade 1992, pag. 41 - 42.
- Stichting Instituut Technisch Onderwijs, *Leergang voor het technisch onderwijs. Afdeling metselen. Leerboek constructieleer, materialen, gereedschappen, tekenvakken en praktijk*, Deel 2a, Purmerend, 's Gravenhage, Leiden [z.j.].
- Tabak, A., *De practische loodgieter*, Amsterdam 1935.
- Trefois, Clemens V., *Ontwikkelingsgeschiedenis van onze landelijke architectuur*, Tweede druk, Sint Niklaas 1978.
- Westra, J.M., *Metselen: leer het zelf*, Vijfde druk, Ede [z.j.].
- Zwiers, L. (red.), *Bouwkundig woordenboek bevattende de beknopte verklaring van technische woorden en termen, betrekking hebbende op de bouwkunde, in ruimen zin genomen*, Amsterdam [z.j.]. (2 delen).
- Zwiers, L., *Houtconstructies. Handboek voor ambachtslieden, onderbazen, opzichters en a.s. architecten*. Amsterdam 1907.

Gebruikte afkortingen en verwijzingen:

Coopman	Coopman, Th., <i>Steenbakkerij</i> , Gent 1894. (Vak- en kunstwoorden 1).
Haslinghuis	Haslinghuis, E.J., <i>Bouwkundige termen</i> , Utrecht 1953.
Van Houcke	Houcke, A. Van en J. Sleypen, <i>Ambacht van den metselaar</i> , Gent 1897. (Vak- en kunstwoorden 4).

Van Keirsbilck I	Keirsbilck, J. Van en V. Van Keirsbilck, <i>Ambacht van den timmerman</i> , Gent 1898. (Vak- en kunstwoorden 3).
Van Keirsbilck II	Keirsbilck, J. Van en V. Van Keirsbilck, <i>Ambacht van den metselaar</i> , Gent 1899. (Vak- en kunstwoorden 5).
Van der Kloes	Kloes, J.A. van der en D. van der Beek, <i>Handleiding voor den verver en glazenmaker</i> , Vierde druk, Amsterdam [1908].
Lochtman	Lochtman, H., <i>De vaktaal van de Kerkraadse metselaars, steenbakkers, stucadoors en voegers</i> , onuitgegeven kandidaatsscriptie Nederlandse taalkunde, Nijmegen 1960.
SITO	Stichting Instituut Technisch Onderwijs, <i>Leergang voor het technisch onderwijs. Afdeling metselen. Leerboek constructieleer, materialen, gereedschappen, tekenvakken en praktijk</i> , Deel 2a, Purmerend, 's Gravenhage, Leiden [z.j.].
Westra	Westra, J.M., <i>Metselen: leer het zelf</i> . Vijfde druk, Ede [z.j.].
Zwiers I/II	Zwiers, L. (red.), <i>Bouwkundig woordenboek bevattende de beknopte verklaring van technische woorden en termen, betrekking hebbende op de bouwkunde, in ruimen zin genomen</i> , Amsterdam [z.j.]. (2 delen).
Zwiers 1907	Zwiers, L., <i>Houtconstructies. Handboek voor ambachtslieden, onderbazen, opzichters en a.s. architecten</i> . Amsterdam 1907.

Zie voor een verklaring van verder in deze aflevering gebruikte afkortingen ook de INLEIDING op het WLD, pag. 76 en 77.

ZEGSLIEDEN EN MEDEWERKERS BETREFFENDE DE TERMINOLOGIE IN VERBAND MET DE BOUW VAN HUIZEN

De dank van de redactie gaat uit naar de medewerkers die één of meer lijsten hebben ingevuld. In het onderstaande overzicht zijn zowel de respondenten van de vragenlijsten als de zegslieden van de verschillende scripties opgevoerd:

– vragenlijst N 30 (metselaar):

Achel	L 282	L. Lauwers, W. van Werde
Alken	P 120	L. van Heers, L. Appeltans
Belfeld	L 297	M.L. van de Voort
Beveringen	P 176b	B. Hayen, A. Smets
Beverlo	K 318	A. Vandergraesen
Beverst	Q 72	G. Vandormael, P. Vandormael, F. Vandormael, J. Slegers
Bilzen	Q 83	P. Slechten, M. Vanspauwen, E. Dubois
Blerick	L 269	J.M. Verhoeckx, A. Smeets, W. Holten
Bleijerheide	Q 121c	C. Crombach, B. Crombach
Boorseem	Q 11	A. Opdenacker, mw. Opdenacker-Beckers, A. Houben

II.9

Bree	L 360	J. Smeets, R. Brusten, A. Peeters
Bret	Q 4	M. Ubachs
Brunssum	Q 35	J. Peters, mw. Peters-Strijdhagen
Diepenbeek	Q 71	M. Danek, A. Danek
Dieteren	L 431	T. Klinkers, Chr. Meuwissen
Eijs	Q 202	J.H. Huntjens, H. Schwanen, J. Schreurs
Ell	L 320a	J.Ch. Driessen, J. Nies
Epen	Q 207	A. Mordang, P. Lardenois
Eysden	Q 198	J. Theunissen, dhr. Lousberg
Genk	Q 3	L. Damen, J. Brans
Geulle	Q 18	F.H. Kengen
Gronsveld	Q 193	L. Dodemont, F. Starren, P. Starren
Gulpen	Q 203	A. Lahey, H. Ruipers
Haler	L 320c	P.J.W. Deckers
Heerlen	Q 113	J.Th. Janssen, N. van Kan
Helden	L 291	G.G. Engels, G. Verrijt
Herten	L 330	M. Linssen, H. Sprenger
Heugem	Q 187a	B. Meys, N. Lardenoye
Heythuysen	L 292	H.H. Vossen
Hoeselt	Q 77	J. Noelmans, J. Jamaer, J. Jorissen
Houthalen	L 414	A. Lijnen, R. Gerits, J. Timmers, L. Timmers
Jabeek	Q 28	G. Knooren
Kaulille	L 316	M. Cornelissen, Th. Clauwers, P. Vanbussel
Kerkrade	Q 121	F. Benjamins, J. van Meelkop, J. Heyen, J. Götchens, J. Bischoff
Kleine-Brogel	L 315	G. Meus, J. Pazen
Klimmen	Q 111	E. Brouwers, W. Weerts, P. Simons, J. Moonen, H. Clement, J.M.H. Delahaye
Koersel	K 359	M. Beck, M. Leysens, Th. Leysens
Kuringen	P 57	C. Massonnet
Leuken	L 289b	J.M. Brunenberg
Limmel	Q 104a	H.L.L.M. Paping, P. Paulissen
Lommel	K 278	G. Swinnen, H. Jansen, R. Truyens, F. Jansen
Lummen	P 51	R. Verbeemen, A. Verbeemen
Maasbree	L 267	Fr. Wijnen, P. Wanten
Maaseik	L 372	J. Broens, W. Thomassen, R. Broens
Maastricht	Q 95	N. Dassen, C. Hoeberechts
Mal	Q 180	F. Bertrand
Meeuwen	L 364	A. Claes, G. Caubergs, R. Caymax, L. Vandormael
Merselo	L 209	H.W. Michels, H. Arts

Mesch	Q 198a	B. Warnier, J.M. Luyten
Meijel	L 265	G. Gielen, P. Crommentuyn
Middelaar	L 159a	I.M. Piron-Mulders, J. Mulders, P. van Bergen
Montfort	L 382	G. Maessen, C. van Pol
Munstergeleen	Q 22	J.J. Willems
Neeritter	L 321	C. van der Veer-Kwaspen, J. Ver- kennis, M. Lenaerts
Noorbeek-Terlinden	Q 197, 197a	R. Slenter, H. Moonen
Obbicht	L 427	Th.N. op den Kamp
Opglabbeek	L 416	C. Janssen, M.P. Grobben
Ottersum	L 163	A.M.C. Akkers, H. Verhulsdonk
Paal	K 357	B. Vanhoudt, G. Henkens
Panningen	L 290	J. Claessen, J. de Bruijn
Posterholt	L 387	H. Schoenmakers
Rekem	Q 12	M. Bunkens, J. Stouten
Roosteren	L 373	G. Griens
Rothem	Q 99*	H. Dolmans, J. Mullenders
Rumpen	Q 35a	H.G.C. Merckx, W. Graus
Ryckholt	Q 194	J. Schrijnemaekers, J. Houben
Schimmert	Q 98	G. Kerckhoffs
Schinveld	Q 30	M.C. Geraets
Sint-Truiden	P 176	T. Gilen, E. van Langendonck, M. Sterken, J. Sterken, R. Duchateau, A. Goffin, G. Vrancken, G. Joa- chims, A. Stippelmans, I. Herbets
Sittard	Q 20	J. Thissen, dhr. Dukers, A. Laudy, E. Elands, dhr. Ohlenfrost
Stein	Q 15	L. Steinbusch
Stokrooie	P 56	R. Vincken, L. Swinnen
Susteren	L 432	H. Schwillens, P. van Mulken
Tegelen	L 270	A.M. Jacobs, A. Martens, J.H. Houx, H. Clabbers
Tessengerlo	K 353	L. Peeters, V. Vandingenen, R. Verbeeck, Ch. Verbeeck
Tungelroy	L 318b	S.P.J. Kiggen, W. Kiggen, L.W. Beelen
Ubachsberg	Q 112b	H.J.M. Hamers
Uikhoven	Q 13	G. Bollen, G. Bollen
Ulestraten	Q 97	C. Eggen, H. Peters
Vaals	Q 222	F.M.A. Bovendeert, H. Jacobie
Venlo	L 271	K. Haanen, J. Scheepers
Venray	L 210	L. Janssen
Waubach	Q 117a	H.M.H. Goossens, A. Simons, L. Simons
Weert	L 289	P.M. Adriaens, W. Breukers, L. Caris
Wellen	Q 78	Chr. Maes, Th. Maes, M. Meekers
Zepperen	P 177	Dhr. Vaes

II.9

Zonhoven	Q 1	M. Janssen, A. Motmans, M. Switten
– vragenlijst N 31 (metselaar):		
Beek	Q 19	E. Elands
Beverlo	K 318	A. Vandergraesen
Bilzen	Q 83	P. Slechten, M. Vanspauwen
Bleijerheide	Q 121c	C. Crombach, B. Crombach, J.J. Vluggen, J. Palmans, G. Smeysters
Bree	L 360	J. Smeets, R. Brusten, A. Peeters
Caberg	Q 95a	J. Postma, W. Habets
Eijs	Q 202	J.H. Huntjens, J. Schreurs
Ell	L 320a	J.Ch. Driessen, J. Nies
Epen	Q 207	A. Mordang, P. Lardenois
Genk	Q 3	L. Damen, J. Brans
Geulle	Q 18	F.H. Kengen
Gronsveld	Q 193	J. Schrijnemakers, H. Doyen
Haler	L 320c	P.J.W. Deckers
Heerlen	Q 113	J.Th. Janssen, N. van Kan, L. Ritterbex, W. Beckers, H. Dassen, dhr. Tummers
Helden	L 291	G.G. Engels, J.F. Janssen, H. Verlaak
Herten	L 330	M. Linssen, H. Sprenger
Heythuysen	L 292	H.H. Vossen
Hoensbroek	Q 39	J.M. Heiligers, H. Linssen, M.G. Stijfs, J. Stijfs, H. Stijfs
Houthalen	L 414	A. Lijnen, R. Gerits, J. Timmers, L. Timmers
Houthem	Q 100	J.M.E. Ubaghs-Cobbenhaegen
Jabeek	Q 28	G. Knooren, J. Knooren
Kerkrade	Q 121	J. Heyen, J. van Wersch
Klimmen	Q 111	E. Brouwers, W. Weerts, J.M.H. Delahaye
Leuken	L 289b	J.M. Brunnenberg
Leunen	L 211	M.W. Michels, H. Arts
Lommel	K 278	R. Truyens, F. Jansen
Lozen	L 316a	J. Gielen, J. Boonen, A. Boonen, L. Boonen, J. Aerts, A. Abrahams, L. Abrahams
Maasbree	L 267	Fr. Wijnen, P. Wanten
Maastricht	Q 95	G. Kamps, dhr. Schellinx
Meeuwen	L 364	A. Claes, G. Caubergs, R. Caymax, L. Vandormael
Mesch	Q 198a	B. Warnier, J.M. Luyten
Meijel	L 265	G. Gielen, P. Crommentuyt
Montfort	L 382_	G. Maessen, C. van Pol
Mopertingen	Q 90	G. Van Damme, S. Van Damme

Neeritter	L 321	C. van der Veer-Kwaspen, P. Corstjens, M. Lenaerts
Noorbeek-Terlinden	Q 197, 197a	R. Slenter
Ottersum	L 163	A.M.C. Akkers, H. Verhulsdonk
Panningen	L 290	J. Claessen, J. de Bruijn, G.G. Engels, J.F. Janssen, H. Verlaak
Rothem	Q 99*	H. Dolmans, J. Nijsten
Ryckholt	Q 194	J. Schrijnemakers, H. Doyen
Schimmert	Q 98	G. Kerckhoffs, J. Liedekerken
Sint-Truiden	P 176	T. Gilen, E. van Langendonck, M. Sterken, J. Sterken
Sittard	Q 20	A. Laudy
Susteren	L 432	H. Schwillens, P. van Mulken
Tegelen	L 270	A.M. Jacobs, A. Martens
Tessengerlo	K 353	L. Peeters, V. Vandingenen, R. Verbeeck, Ch. Verbeeck
Tungelroy	L 318b	S.P.J. Kiggen, W. Kiggen, L.W. Beelen
Uikhoven	Q 13	G. Bollen, G. Bollen
Ulestraten	Q 97	C. Eggen, H. Peters
Valkenburg	Q 101	J.M.E. Ubaghs-Cobbenhaegen
Venlo	L 271	K. Haanen, Fr. Stoks, J. Scheepers
Venray	L 210	L. Janssen
Waubach	Q 117a	H.M.H. Goossens, A. Simons, L. Simons, R. Kleinen
Weert	L 289	P.M. Adriaens, C. Meulen, J. Beelen, W. Breukers
Zonhoven	Q 1	M. Switten
– vragenlijst N 32 (metselaar):		
Beverlo	K 318	A. Vandergraesen
Bilzen	Q 83	P. Slechten, M. Vanspauwen
Bleijerheide	Q 121c	C. Crombach, J.J. Vluggen, J. Palmans, L. Bosten
Bree	L 360	J. Smeets, R. Brusten, A. Peeters
Caberg	Q 95a	J. Postma, W. Habets
Eijs	Q 202	J.H. Huntjens, J. Schreurs
Eil	L 320a	J.Ch. Driessen, J. Nies
Epen	Q 207	A. Mordang, P. Lardenois
Genk	Q 3	L. Damen, J. Brans
Geulle	Q 18	F.H. Kengen
Haler	L 320c	P.J.W. Deckers
Heerlen	Q 113	J.Th. Janssen, Th. van Kan, L. Ritterbex, W. Beckers, H. Dassen, dhr. Tummers
Helden	L 291	G.G. Engels, J.F. Janssen, H. Verlaak
Herten	L 330	M. Linssen, H. Sprenger

Heythuysen	L 292	H.H. Vossen
Hoensbroek	Q 39	J.M.C. Heiligers, H. Linssen
Houthalen	L 414	A. Lijnen, R. Gerits, J. Timmers, L. Timmers
Houthem	Q 100	J.M.E. Ubaghs-Cobbenhaegen
Jabeek	Q 28	G. Knooren, J. Knooren
Kerkrade	Q 121	J. Heyen, J. van Wersch
Klimmen	Q 111	E. Brouwers, W. Weerts
Leuken	L 289b	J.M. Brunenberg
Leunen	L 211	M.W. Michels, H. Arts
Lommel	K 278	R. Truyens, F. Jansen
Lozen	L 316a	J. Gielen, J. Boonen, A. Boonen, L. Boonen, J. Aerts, A. Abrahams, L. Abrahams
Maasbree	L 267	Fr. Wijnen
Maastricht	Q 95	G. Kamps, dhr. Schellinx
Meeuwen	L 364	A. Claes, G. Caubergs, R. Cay- max, L. Vandormael
Meijel	L 265	G. Gielen, P. Crommentuyn
Montfort	L 382	G. Maessen, C. van Pol
Neeritter	L 321	C. van der Veer-Kwaspen, P. Corstjens
Noorbeek-Terlinden	Q 197, 197a	R. Slenter, H. Moonen
Ottersum	L 163	A.M.C. Akkers, H. Verhulsdonk
Panningen	L 290	J. Claessen, J. de Bruijn, G.G. En- gels, J.F. Janssen, H. Verlaak
Rothem	Q 99*	H. Dolmans, J. Nijsten
Ryckholt	Q 194	J. Schrijnemakers, H. Doyen
Schimmert	Q 98	G. Kerckhoffs, J. Liedekerken
Sint-Truiden	P 176	T. Gilen, E. van Langendonck, M. Sterken, J. Sterken
Sittard	Q 20	A. Laudy
Susteren	L 432	H. Schwillens, P. van Mulken
Tegelen	L 270	A.M. Jacobs, A. Martens
Tessengerlo	K 353	V. Van Dingenen, R. Verbeeck, Ch. Verbeeck
Tungelroy	L 318b	S.P.J. Kiggen, W. Kiggen, L.W. Beelen
Uikhoven	Q 13	G. Bollen, G. Bollen, J. Bollen- Leenders
Ulestraten	Q 97	C. Eggen, H. Peters
Valkenburg	Q 101	J.M.E. Ubaghs-Cobbenhaegen
Venlo	L 271	J. Scheepers, K. Haanen, Fr. Stoks
Venray	L 210	L. Janssen
Waubach	Q 117a	H.M.H. Goossens, A. Simons, L. Simons, J. Kleinen
Weert	L 289	P. Adriaens, C. Meulen, W. Breu- kers, P.J. Beelen, J.M. Brunen- berg

– vragenlijst 54 (houtbewerker):

Bilzen	Q 83	P. Slechten, J. Slechten
Bleijerheide	Q 121c	C. Crombach, L. Brouns
Geulle	Q 18	F.H. Kengen, dhr. Ghijsen, dhr. Muytjens
Herten	L 330	M. Linssen, P. van Borren, dhr. Schlicher
Mechelen	Q 204a	J.H. Huntjens, H. van Houtem
Ottersum	L 163	A.M.C. Akkers, L. Verhulsdonk
Posterholt	L 387	W.J. Roncken, E. Thoolen, dhr. Govers
Sint-Odiliënberg	L 385	J.J.H. Cloudt
Stein	Q 15	J.H. Pepels
Tessengerlo	K 353	J. Van Thienen, E. Van Thienen
Venlo	L 271	K. Timp, D. Timp, J. Seuren
Wellen	Q 78	Chr. Maes, T. Maes, M. Meekers

– vragenlijst 55 (houtbewerker):

Bilzen	Q 83	P. Slechten, J. Slechten
Bleijerheide	Q 121c	C. Crombach, L. Brouns
Geulle	Q 18	F.H. Kengen, dhr. Ghijsen
Ottersum	L 163	A.M.C. Akkers, L. Verhulsdonk
Posterholt	L 387	W.J. Roncken, E. Thoolen, dhr. Govers
Sint-Odiliënberg	L 385	J.J.H. Cloudt
Stein	Q 15	J.H. Pepels
Tessengerlo	K 353	J. Van Thienen, E. Van Thienen

– vragenlijst F (strodekker):

Borgharen	Q 96a	M. Martens, dhr. Erens
Diepenbeek	Q 71	E. Steegmans, J. Steegmans
Ell	L 320a	J.Ch. Driessen
Klimmen	Q 111	E. Brouwers, P. Stassen, gebr. Kickken, J. Moonen, S. Meex, J. Mohr
Meijel	L 265	G. Gielen, Th. Lenders
Neerharen	Q 96c	M. Martens, dhr. Erens
Schimmert	Q 98	G. Kerkhoffs, J. Welters
Tungelroy	L 318b	S.P.J. Kiggen, W. Kiggen

– vragenlijst 64 (loodgieter/dakdekker):

Bleijerheide	Q 121c	C. Crombach, E. Scholtes
Houthalen	L 414	A. Lijnen, R. Gerits, J. Timmers, L. Timmers
Nieuwenhagen	Q 117	J. Wijnen, W. Handels

II.9

Schaesberg	Q 118	J. Wijnen, W. Handels
Sevenum	L 266	M. Driessen, G. Tielen
Stokkem	L 423	Th. Guffens, L. Kraewinckel

– vragenlijst 67 (huisschilder):

Buchten	L 426	K. van Prooyen, L. Hoofwijk
Gulpen	Q 203	A.H.F. Meertens, F. Krans
Heel	L 328	M.E. Derksen-Dierx, J.J. Henc- kens
Heerlen	Q 113	J.Th. Janssen, P.J.M. Collombon
Herten	L 330	P.H.H. Beenen, G.H. Bremmers, M. Linssen
Houthalen	L 414	A. Lijnen, R. Gerits, J. Timmers, L. Timmers
Jeuk	P 219	J. Schalenborgh
Kerkrade	Q 121	H. Stelsmann
Klimmen	Q 111	E. Brouwers, J. Ackermans, G.M.H. Bertholet
Maasbree	L 267	Fr. Wijnen, S. Timmermans
Meijel	L 265	G. Gielen, G. Gooden, J. Gooden
Noorbeek-Terlinden	Q 197, 197a	R. Slenter
Ottersum	L 163	A.M.C. Akkers, H. Giesbers
Schinnen	Q 32	H. Nijssen, Ch. Mannens, S. Jet- ten
Tessenderlo	K 353	J. Van Thienen, R. Reijnders
Waubach	Q 117a	H.M.H. Goossens, J. Nievalstein
Zonhoven	Q 1	M. Switten

ILLUSTRATIES EN WOORDKAARTEN

De afbeeldingen van aflevering WLD II.9 werden gedeeltelijk op de tekenkamer van de Audiovisuele Dienst van de Katholieke Universiteit Nijmegen vervaardigd door mw. M. Ackermans, mw. Y. Detmers en mw. J. Westbroek en gedeeltelijk door P. Vos. Als model hiervoor dienden afbeeldingen in: a) A. Van Houcke, J. Sleypen, *Ambacht van den metselaar*, Gent 1897. b) J. Van Keirsbilck, V. Van Keirsbilck, *Ambacht van den timmerman*, Gent 1898. c) J. Van Keirsbilck, V. Van Keirsbilck, *Ambacht van den metselaar*, Gent 1899. d) J.M. Westra, *Metselen: leer het zelf*, Vijfde druk, Ede [z.j.]. e) L. Zwiers, *Houtconstructies. Handboek voor ambachtsslieden, onderbazen, opzichters en a.s. architecten*. Amsterdam 1907. f) A. Tabak, *De practische loodgieter*, Amsterdam 1935. g) Stichting Instituut Technisch Onderwijs, *Leergang voor het technisch onderwijs. Afdeling metselen. Leerboek constructieleer, materialen, gereedschappen, tekenvakken en praktijk*, Deel 2a, Purmerend, 's Gravenhage, Leiden [z.j.].

De foto's (afb. nr. 46, 47 en 52) zijn afkomstig uit het fotoarchief van het Openluchtmuseum Domein Bokrijk. Zij werden vervaardigd door J. Weyns en W. Driessen. Afbeelding 44 is afkomstig uit het archief van Heemkundevereniging Medelo te Meijel.

Drs. J. van Schijndel droeg met behulp van apparatuur van het Universitair Centrum Informatievoorziening (UCI) van de Katholieke Universiteit Nijmegen zorg voor de realisering van de woordkaarten.

FINANCIËLE STEUN EN BEGELEIDING

Aflevering WLD II.9 kon tot stand komen dankzij een subsidie van de provincie Nederlands Limburg. Een financiële bijdrage voor de drukkosten verstrekke de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) te 's Gravenhage.

De werkzaamheden stonden onder toezicht van de Begeleidingscommissie WLD. Deze commissie wordt gevormd door: mr. J. Smeets, voorzitter, dr. J. Cajot, prof.dr. J. Goossens, prof.dr. A. Hagen, prof.dr. J. Jansen, F. Walraven en prof.dr. A. Weijnen. De wetenschappelijke projectleiding was in handen van prof.dr. J. Goossens en prof.dr. A. Hagen. Het redactionele werk voor deze aflevering werd uitgevoerd aan de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde van de Katholieke Universiteit Nijmegen.

drs. H. van de Wijngaard

VAKTERMINOLOGIE IN VERBAND MET HUIZENBOUW

Terminologie van de metselaar, timmerman, dakdekker, loodgieter, stucadoor en huisschilder

METSELAAR, TIMMERMAN, DAKDEKKER, LOODGIETER, STUCADOOR EN HUISSCHILDER

Bij lemmata voorzien van een * is een kaart opgenomen.

METSELAAR			
		zwaaihaak - afb. 5 -	11
		steenplank - afb. 6 -	12
		stamper - afb. 7 -	12
Algemeen		kaphamer - afb. 8 -	13
		sabel	13
<i>Varia</i>		bikbijltje - afb. 9 -	14
metselaar *	1	kapheep - afb. 10 -	14
metselen	1	breekhamer - afb. 11 -	15
handlanger	2	moker - afb. 12 -	15
handlangeren *	3	voorhamer - afb. 13 -	15
stenendrager	4	pik - afb. 14a -	16
aannemer	4	dubbele pik - afb. 14b -	16
opzichter	4	pikhouweel - afb. 14c -	16
uitvoerder	4	steenbeitel - afb. 15 -	17
leerling	4	houwhamer - afb. 16 -	17
opruimer	5	tegelsnijder	18
tegelzetter	5	tegeltang	18
schafkleet	5	punthamertje	18
richten	5	kruiwagen	19
meiboom	5	kruizeel	19
richtfeest	5	bouwemmer	20
pannenbier	5		
<i>Werkkleding</i>		Steiger- en klimmateriaal	
werkjasje	6	steigerbouwer	20
metselaarsbroek	6	steiger *	20
overall	6	staander - afb. 17 -	21
schort, voorschoot	6	aanbinder	22
handbeschermer	6	steigertouw	22
kniebeschermer	7	steigerketting	22
schoeisel	7	stalen steigerverbinding	23
		steigerschoren	23
		schoorkruis	23
Gereedschap		steigergaten	23
		korteling	24
<i>Troffel</i>		steigerplanken	24
troffel * - afb. 1a -	7	kantplank	24
blad van de troffel	8	steigervloer - afb. 18 -	24
handvat van de troffel	8	borstwering	25
pleistertroffel - afb. 1b -	8	klink	25
hoektroffel - afb. 1c -	10	klink liggen	25
		steigerhoogte	25
<i>Ander gereedschap, gebruikt bij het metselen</i>		op steigerhoogte	26
		optoppen, oplangen	26
winkelhaak - afb. 2 -	10	optopper - afb. 19 -	26
verstekhaak - afb. 3 -	10	steunklos	27
metselkoord - afb. 4 -	11	wig	27
priemen	11	valsteiger	27
		schraagsteiger	27
		schraag	27

II.9

hangende steiger	28	kalkschop	45
ramen van een hangende steiger	28	kalkwagen	45
lange bouwladder	28	gebluste kalk	45
kleine bouwladder	28		

Mortel

cement	29
portlandcement	29
hoogovencement	29
slakkencement	29
aluminiumcement	29
trascement	29
snelbindende cement	30
metselzand	30
opvulzand	31
mortel *	31
cementmortel	32
kalkmortel	32
sterke trasmortel	33
basterd trasmortel	33
cement-kalkmortel	33
vuurvaste mortel	33
sterke mortel	33
vloermortel	34
mortelplaats	34
mortelbed	35
mortel bereiden	35
mortelschop - afb. 20 -	35
mortelhak - afb. 21 -	36
mortelmaker	36
mortelmolen	37
verzopen mortel	37
stijve mortel	37
schraal	38
morteldrager	38
mortelbak - afb. 22 -	38
stelling - afb. 23 -	39
mortelkuip	39

Kalk blussen

kalk	40
ongeblyste kalk	40
schelpkalk	40
steenkalk	41
mergelkalk	41
verweerde kalk	41
kalk blussen *	42
verzopen kalk	43
blusbak	43
kalkmelk	43
kalkhouw	44
roosterschuif	44
zeef in de kalkbak	44
schuifopening	44
kalkkuil	44
kalkbrij	45

Beton

beton	46
stampbeton	46
trilbeton	46
betonzand	46
bekisting	47
bekister	47
bekisten	47
ijzervlechter	47
betonijzer	47
beton storten	48
betonmolen	48
betonhouw - afb. 24 -	48

Fundering

een huis uitzetten	49
piketten	49
uitzetplanken	49
de kelder uitgraven	49
funderings sleuven uitsteken	50
grondwerker	51
steekschop	51
bouwgrond	51
fundament	52
trapfundering - afb. 25a -	52
versnijding	53
betonfundament - afb. 25b -	53
paalfundering	53
handhei - afb. 26 -	53
trekhei - afb. 27 -	54
heien	54
heipalen	54

Metselen

aanstaan	54
profielen - afb. 28 -	55
zwiepingen	55
lagenmaat	55
lagenverdeellat	56
koppenmaat	56
koppenverdeellat	56
strekkenmaat	56
strekkenverdeellat	56
hoekzetter	56
hoeksteen	56
schietlood - afb. 29 -	57
houten klosje	58
een muur uitloden	58
te lood	58
hangende muur	58

slepende muur	59	profielbalken	75
loodplank - afb. 30 -	59	een keldergewelf maken	76
waterpas	59	spijkerrribben	76
luchtbel	60	vloerplanken	76
slangwaterpas	60	tongewelf	76
een muur waterpassen	60		
waterpas	60		
put	60	Metselverbanden	
bult	61	verband	76
ondersteunen	61	halfsteensverband - afb. 34 -	76
schoor	61	klezorenverband - afb. 35 -	77
contrefort - afb. 31 -	62	noors verband, kettingverband - afb. 36 -	78
metselstenen bevochtigen	62	engels verband - afb. 37 -	78
gieter	62	koppenverband - afb. 38 -	79
winddroog	63	kruisverband - afb. 39 -	79
een muur opmetselen	63	staand verband, blokverband - afb. 40 -	80
versnijden	63	vlaams verband	80
muur *	64	wild verband	81
voorgevel	64	vallende tand - afb. 41 -	81
massieve muur	65	aftanden	81
halfsteense muur	65	staande tand	82
steense muur	65	strekkenlaag	82
tweesteense muur	66	koppenlaag	82
spouwmuur	66	staande rollaag	82
spouw	66	liggende rollaag	82
spouwanker	66	muurvlechting - afb. 42 -	83
voorwerkers	66	kroonlijst	83
achterwerkers	67	sierlaag	84
zwemstenen	67	plint	84
kalkzandstenen	67	paramentwerk	84
schoorsteen *	69	ezelsrug - afb. 43 -	84
fundament van de schoorsteen	69	natuursteen	84
schoorsteenstoel	69	hardsteen	85
schoorsteenboezem	69	leisteel	85
schoorsteenmantel	70	zandsteen	85
roetschuif	70	mergelblok	86
nisbus	70	metselwerk in natuursteen	86
tong	70	speklaag - afb. 44 -	86
vertinborstel	70	groefleger	87
schoorsteenkraag	71	in groefleger liggen	87
schoorsteenpot	71		
schoorsteenkap	71		
schoorsteengek	71		
		Voegen	
Een boog of gewelf metselen		voeger	87
boog	71	voeg	87
dagwijdte	72	lintvoeg	88
aanzetsteen	72	stootvoeg	88
geboorte	72	een muur voegen	88
sluitsteen	72	voegmortel	88
timpaan	73	voegspijker - afb. 45 -	89
pijl van een boog	73	holronde voegspijker	89
schenkel, formeel - afb. 32 -	73	vierkante voegspijker	90
porringdraad	74	voegijzer met gekarteld blad	90
porringpunt	74	voegkrabber	90
gewelf	74	platvol werk	90
overwelven	75	platvol voegen	91
troggewelf - afb. 33 -	75	borstelwerk	91
		afborstelen	91

II.9

verdiept werk
verdiept voegen
geknipt werk
voegmes, voegijzer
baard

Vak- en vlechtwerk

vakwerkbouw - afb. 46 -
muurstijlen - afb. 47 -
regels
schoor
stijlvoetplaat
gevak
raamwerk
vlechtlatten
vlechtwijgen
vlechtwerk
leemspecie
vakvulling
tuinmuur
vitsen
bepleisteren *
tuinen

TIMMERMAN

Algemeen

timmerhout
timmerwerk

Soorten daken

dak
zadeldak
schilddak - afb. 48 -
schild
wolfsdak
wolfseinde
mansarde-dak
zaagdak
kiel
kielkeper
kielgoot
hoekkeper

Kap

gebint - afb. 49 -
uitslaan
borstwering
muurplaat *
overspanning, spanwijdte
zolderbalk
spantbeen

91 kreupele stijl 104
91 blokkeel 104
91 gording * 105
92 gordingklos 105
92 nok 105
makelaar 106
hanebalk 106
schoor 106
korbeel 106
92 steekband 106
93 slof 106
93 strijkbalken 106
94 dakbeschot 107
94 een dak beschieten 107
94 daktengels 107
94 sluitplank 107
95 keper 107
95 panlatten 107
95 ruiters 108
95 sneeuwplank 108
96 voetplank 108
96 stormband 108

Dakramen

dakraam - afb. 50 - 108
dakvenster, dakkapel - afb. 51 - 108
slapers 109
zijstukken 109

Deur- en raamkozijn

muurdam, penant 109
kantelaaf 109
negblokken - afb. 52 - 109
latei 109
kraagsteen 111
verblinding 111
dagmaat 111
buitenwerkse maat 111
afkorten 111
paren 111
afschrijven 111
paarkant 111
pennen aanzagen 112
kozijn 112
stijl 112
middenstijl 113
onderdorpel 113
bovendorpel 113
oor 113
kalf 113
stofdorpel 113
steldorpel 113
aanslag 113
aanslaglat 113
sponning 114
tochtspinning 114

nootstijl	114	Ramen	
opdekwerk	114	raam *	123
kalkspinning, kalkgroef	114	vast raam	124
spouwlat	114	schuifraam	124
steensponning	114	onderraam	124
schransklatten	114	bovenraam	124
schransen	115	wisseldorpel	125
kozijnanker	115	tochtlatje	125
dook	115	gewichtkokers	125
dagstuk	115	tegenewichten	125
muurblokken	115	raamkoord	125
architraaf *	116	raamschijven	125
koplat	116	opvullat	125
platstuk	116	leilat	125
muurraam	117	raamhandvatten	125
houvast	117	komgrepen	125
		raampen	125
		draairaam	125
		raamvleugel	126
		tuielraam	126
		klepraam	126
		wentelraam	126
		waterlijst	126
		vensterbank - afb. 57 -	126
		waterdorpel	127
		steunlijst	128
		vensterbekleding	128
		opgelegde naald	128
		slaglat	129
		tongnaald - afb. 58 -	129
		stolpnaald	129
		bovenlicht *	129
		zijlicht	130
		tweevleugelraam	130
		drievleugelraam	130
		glasroede	131
		raamhaak	131
		niet haaks	131
		Vensterluiken	
		vensterluiken * *	131
		windwervels - afb. 59 -	133
		grendelboom	133
		sluitpin	133
		splitpen	133
		vensterblinden	134
		vouwblinden	134
		blindenkast	134
		zonneblinden, jaloezieën	134
		schoepen	134
		rolluik	135
		Hang- en sluitwerk	
		scharnier	135
		kruishengsel - afb. 60 -	135

11.9

duimhengsel	135	looplijn	146
veer	135	de trap afschrijven	146
hengselduim	135	afschrijfmal	146
deurhengsel	136	geleidelatje	147
duim *	136	uitslaan	147
duimsteen	137	uitslag	147
oplegger - afb. 61 -	137	verdrijven	147
bochtscharnier - afb. 62 -	137	nummeren	147
deur-, vensterfits - afb. 63 -	138	bomen, zijwangen	147
paumelle	138	afdeklát	147
doordraaiende scharnier	138	spil	147
pianoscharnier	138	trede	148
speun	138	stootbord	148
briquet	138	wellat	148
scharnierknoop	139	afdektrede	148
schuifgrendel - afb. 64 -	139	dektrede	148
slot	139	laven	148
espagnolette	139	bloktrede	148
raamknip	139	welstuk	148
krukschuifje - afb. 65 -	140	afronden	149
wervel	140	arm schaven	149
draaiwervel	140	nest	149
deurkruk, deurklink	140	nesten uithakken	149
insteekslot	141	nesten uitschaven	149
oplegslot	141	de trede inpassen	149
dag- en nachtslot - afb. 66 -	141	afspijkeren	149
dagschoot	141	verkanteling	149
nachtschoot	141	afsnuiten	149
belegplaat	142	ondersteken	149
sluitplaat	142	kuipstuk	150
loopslot	142	wrongstuk	150
kastslot	142	holmál	150
schuifdeurslot	142	schuinmal	150
grendelslot - afb. 67 -	142	rechte steektrap - afb. 69 -	150
		enkel scheluwe steektrap	150
		dubbel scheluwe steektrap	151
		spiltrap	151
		trap met schalmgat	151
		wenteltrap	151
		laddertrap	151
		trap op keepboom	151
		zwaluwstaartinkepingen	152
		zwaluwstaartlatten	152
		trapeuning	152
		trappaal	152
		baluster	152
		smetplank	152
		leuninghouders	152
		een lambrizering aanbrengen	153
Plafond			
plafond *	142		
gewelfd plafond	144		
tremen	144		
pleisterlatten	144		
mal	144		
plafondlatten	144		
tengels	144		
tengels spijkeren	145		
plafondhanger	145		
verlaagd plafond	145		
Trappen		Vloeren	
voorhout	145		
achterhout	145	<i>De balklaag</i>	
te lood afzagen	146		
optrede - afb. 68 -	146	balklaag, roostering	153
aantrede	146	de balklaag leggen	153
wel	146	hart op hart	153
traphoogte, verdiepingshoogte	146	strijk balk	153
buitenwerkse maat	146	onderslagbalk	153

balkstuk	153	Met pannen dekken	
moerbalk	153	pannen hangen	161
slof	154	verdekken	162
sleutelstuk	154	pannentang - afb. 76 -	162
standvink - afb. 70 -	154	pannenstrijker - afb. 77 -	162
korbelen	154	pannen voegen	163
kinderbalken	154	stropoppen *	163
raveling - afb. 71 -	154	pannen poppen	164
raveelhout	154		
intanden	154	Met stro of riet dekken	
andreaskruis	155	<i>Varia</i>	
schoorplank	155	riet-, strodekker	164
anker - afb. 72 -	155	werkkleding	164
schierter	156	eikenwal	165
veer	156	reephout	165
spie van het anker	157	<i>Materiaal</i>	
blind anker	157	schop, garf	165
wervelanker - afb. 73 -	157	schoof	165
verankeren	157	bundel dekriet	165
blind verankeren	157	dekgarde	165
koppelijzer	157	dekwissen	165
		binddraad	165
<i>De vloer</i>		vlaggen	165
vloer	157	windroeden	166
houten vloer	158	<i>Gereedschap</i>	
klikplank	158	hangsteiger	166
ploegen	158	steigerbokken	166
groef	158	strosnijbak	166
messaging	158	strosnij-ezel	166
messaging en groef	158	oren	166
losse veer	158	dekhamer	167
parketvloer - afb. 74 -	158	dekmes	167
visgraatpatroon	159	rietklem - afb. 78a -	167
sluitplank	159	dekleertje	167
een vloer aandrijven	159	wisboom	167
drijfkram	159	boomhaak - afb. 78b -	167
wig	159	dekhaak - afb. 78c -	168
vloerdrijver - afb. 75 -	159	hak	168
verzinken	160	drijfbord - afb. 79a -	168
doorslag, drevel	160	vangtand	168
blind spijkeren	160	stootklos	168
		drijven	168
DAKDEKKER		stopplank - afb. 79b -	168
Algemeen		<i>Bewerkingen</i>	
dakdekken	160	stro schudden	168
dakdekker	160	lateren	169
leidekker	160	panlatten	169
schot	161	deklatten	169
tegenlatijzer	161	spreilaag	169
dakladder	161	het dak spreiden	169
dakhaak	161		
smetlijn	161		
verfstof	161		
smetten	161		
	-		

voetpannen	169	lood inleggen	178
euze	169	voetlood	178
de euze aanbrengen	169	zaalgoot	178
deklagen van de euze	170	overzetband	178
vorstlaag	170		
de vorstlaag overhalen	170	Bitumineuze dakbedekking	
slijtlaag	170	onderlaagpapier	178
ophaken	170	asfaltpapier	179
aangooien	170	mastiek	179
knecht	170	bitumen	179
drijven	170	kiezelbak	179
dekken	171		
strooien dak	171	STUCADOOR	
gedreven dak	171	Algemeen	
gespreid dak	171	stucadoor	179
voorpand	171		
achterpand	171	Pleisteren	
schoot, bult	171	pleisteren	180
rollaag	171	schuurwerk	180
		pleistermortel	180
Met leien dekken		speciebord - afb. 87 -	181
daklei *	171	rij	182
voetlei	173	langs de rijen berapen	182
loodlei	173	plakspaan - afb. 88 -	182
leihaak - afb. 80 -	173	pleistermortel gladstrijken	183
stroomlei	173	blusser	183
leihamer - afb. 81 -	173	pleisterlaag	183
brugijzer - afb. 82 -	173	steengaas - afb. 89 -	184
rooihaak - afb. 83 -	173		
leien dak	174		
rijndak	174		
maasdak	174		
asfaltleidak	174		
		HUISSCHILDER	
LOODGIETER		Algemeen	
Goot		schilder	184
dakgoot *	174	decoratieschilder	184
bakgoot - afb. 84a -	176	kladschilder	184
hanggoot - afb. 84b -	176	leerling	184
regenpijp	176	schildersknecht	185
halsring	177	baas	185
pijpbeugel	177	schildersbedrijf, -ambacht	185
waterspuier	177	gereedschapskist	185
uitlooppijpje	177	schildersgereedschap	185
trechter	177	schilderswerkplaats	185
		schilderskiel	185
Dakbedekking van lood en zink		werkpak	185
roevendak - afb. 85 -	177	overall	185
roeflat	177	petje	186
roef	177	loodvergiftiging	186
klangen	178		
loketten - afb. 86 -	178		
loketlood	178		

XXX

Schildermaterialen en gereedschappen		stopverf	194
		stopverf kneden	194
<i>Droge verfstoffen</i>		plamuur	195
droge verfstoffen	186	<i>Gereedschappen, klim- en</i>	
goudbrons	188	<i>steiger materiaal</i>	
zilverbrons	188	verfkwast	195
bladgoud	188	goed besleten kwast	195
torengoud	188	slecht besleten kwast	195
rollengoud	188	opverven	196
bladzilver	188	buskwast	196
aniline kleurstoffen	188	puntkwast	196
doorslaan	188	blokkwast - afb. 91 -	196
		ringkwast	196
<i>Bindmiddelen, verdunningsmiddelen,</i>		daskwast	196
<i>droogmiddelen en afbijtmiddelen</i>		slechtkwast	196
lijnolie	189	lyonse penselen - afb. 92 -	197
gekookte lijnolie	189	sjabloneerkwast	197
standolie	189	spalter - afb. 93a -	197
waterverbindingmiddelen	189	getande spalter - afb. 93b -	197
siccatief	189	klopkwast	198
afbijtmiddel	189	draadtrekker	198
terpentijn	190	tamponneerborstel	198
terpentine	190	chiquetteerkwast	198
		punchiquetteerkwast	198
<i>Verf, stopverf en plamuur en hun</i>		marmerglaceerkwast	198
<i>bereidingswijzen</i>		brêchepenseel	198
verf	190	marmerpenseel	199
grondverf	190	satijnkwastje	199
schuurverf	190	goudstoffer	199
afschilderverf	191	goudoplegger	199
glansverf	191	sleper	199
lak	191	letterzetter	199
standolieverf	191	stofkwast	199
matverf	191	radiatorkwast	199
houtkleur	191	teerkwast	200
vernis	191	witkwast	200
matte vernis	192	kogelkwast	200
japanlak	192	besnikkwast	200
flating	192	verfrol	200
vloervernis	192	verfbakje	200
houtolie	192	roostertje	200
tafelvernis	192	kwastenhanger	200
lijmverf	192	biezentrekpen	201
watervarf	192	marmerklopper	201
olieverf	192	verfspuit - afb. 94 -	201
tamponneerverf	193	verfpot	201
schoolbordenverf	193	verfhaak	201
waterbeits	193	roerstokje	202
wasbeits	193	stopmes - afb. 95 -	202
temperen	193	plamuurmes - afb. 96 -	202
verfmolen - afb. 90 -	193	afsteekmes	202
wrijfsteen	194	kapmes	202
tempermes	194	sjablonenmes	202
in de rot zetten	194	goudsnijmes	203
afdünnen	194	verguldkussen	203
verf zeven	194	goudroller	203
verfzeef, zeefdook	194	verfkrabber - afb. 97 -	203
		glaskrabber	203

11.9

staalborstel	203	plakken	212
glassnijder - afb. 98 -	204	stofvrij droog	212
glasbreker	204	doorharden	212
glassnijder voor ronde vlakken	204	lijvig	212
glastang	204	watervast	213
schilderskam - afb. 99 -	204	veegvast	213
schuurpapier	205	schraal	213
waterproof-schuurpapier	205	kwaststreep	213
puimsteen	205	wegdassen	213
schuurblok	206	verflaag *	213
stoof	206	overschilderen	213
brandlamp - afb. 100 -	206	heilige dagen	214
trekrei	206	spatten	214
schuifladder	206	doppen	214
reformladder	206	tamponneren	215
dubbele ladder	206	vergulden	215
opsteekladder	206	goudverf, mixtion	215
trapleer	207	vergulden achter glas	215
hangladder	207	etsen	215
lijstleertje	207	letterzetten	215
lijsthaak	207	smetlijn	215
ladderbankje	207	smetten	216
console	207	glaceren	216
kamersteiger	207	wikkelen	216
ladderschoen	208	houtschilderen	216
		pausen	216
		paustekening	216
		pausnaald	216
		prikradje - afb. 101 -	216
		pausdot	217
		sjabloneren	217
		sjabloon	217
		moffelen	217
Schilderen		Behangen	
schilderen, verven	208	behang	217
uitsoppen	208	behangen *	217
slecht schilderen	208	behangsel	217
olieverven	208	grondpapier	217
vernissen	208	behang afdoen	218
lakken	209	stoomapparaat	218
sauzen	209	papborstel	219
witten	209	behangborstel	219
blauwsel	209	behangschaar	219
vergulden, verzilveren	209	behangplaksel	219
beitsen	209	behanglinnen	219
binnenwerk	209	behangjute	220
buitenwerk	209	behangjute spannen	220
afbijten	209	zinknagels	220
afbranden	210	het behang insmeren	220
afkrabben	210	behangtafel	220
verweerd	210		
blaren	210	Glaszetten	
gebladderd	210	ruitenzetter	220
blaar	211	vensterglas	220
gebarsten	211	enkeldik, dubbeldik vensterglas	221
schuren	211	matglas	221
slippen	211		
afpuimen	211		
stoppen	211		
plamuur aanbrengen	211		
gronden	211		
inschuren	212		
overgronden, voorlakken	212		
aflakken	212		
aantrekken	212		

			11.7
gegolfd glas	221	marmerglas	222
mousselineglas	221	draadglas	222
spiegelglas	221	stopverf uithakken	222
broeiglas	221	glas snijden	223
melglas	222	een ruit plaatsen	223
geperforeerd glas	222	vastpennen	223
gefigureerd glas	222	afstoppen	223
glas in lood	222	glasrek	223
kathedraalglas	222		

METSELAAR

Algemeen

Varia

METSELAAR (zie kaart)

(Wi 2; S 23; L 1a-m; L 17, 30; L B1, 103; RND 46; N 30, 1a; N 95, 159; monogr.: Vld)

[Ambachtsman die metselwerk verricht. Zie ook de toelichting bij de lemmata METSELEN en HANDLANGER.]

metsar: *metsar* K 353, L 413, 415, P 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 117, 118, 119, 121, 181, 182, 183, 188, 192, 195, 218, 219, 222, 223, Q 1, 75, 162, 166, 167, 175, 177, 180, 181, 240; *metsar* K 314, Q 5; *metsar* K 278, 278a, 315, 316, 317, 317a, 318, 357, 358, 359, 360, 361, L 288, 414, 416, P 120, 171, 173, 176, 179, Q 77, 82, 88, 89, 92, 93, 156, 158, 168, 168a, 179; *metsar* L 286, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 313, 317, 318a, 318d, 318e, 417, 418, 422, P 44, 45, 46, 47, 107a, 113, 115, 164, 174, 175, 178, 184, 197, 210a, 212, 214, Q 1, 2, 3, 4, 9, 10, 11, 71, 72, 74, 78, 79, 83, 86, 154, 162, 163, 171, 176a, 178, 183, 241; *metsar* Q 83; *metsar* L 282, 286, 312, 314, 316, 352, 353, 354, 355, 356, 364, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, P 177, 227; *metsar* P 172, 211; *metsar* Q 2; *metsar* Q 74; *metsar* L 360, 423, Q 1; *metsar* Q 78; *metsar* Q 161; **steenmetsar:** *stemetsar* Q 207 (vero.), 249 (vero.); mv. *stemetsara*); *stetj.metsar* Q 193 (vero. en vrijwel geheel verdwenen); **metselaar:** *metselar* Q 247a; *metselar* Q 12, 14, 19, 20, 21, 30, 32, 32a, 33, 38, 39, 88, 98, 99, 101, 102, 103, 111, 172, 188, 192; *metselar* L 378, Q 36, 105, 198, 201; *metselar* L 300, Q 172; *metselar* L 265c, Q 112, 112a, 113, 117; *metselar* L 267, 269, 270, 271; *metselar* L 329; *metselar* L 213, 249, 267, Q 193, 196, 200, 203, 206; *metselar* L 268; *metselar* L 159a, 163, 165, 191, 192, 192a, 209, 210, 211, 214, 214a, 215, 215a, 216, 217, 244b, 244c, 245, 246, 246a, 246b, 246c, 247, 248, 250, 265, 266, 269, Q 188, 199; *metselar* L 249; *metselar* L 298; *metselar* L 164; *metselar* L 371; *metselar* Q 204; *metselar* L 288a, 289, 293, 318b, 386; *metselar* L 292, 294, 320, 321, 325, 328, 374, 375, 376, 377, 378, 432; *metselar* L 326; *metselar* Q 196, 198; *metselar* L 297; *metselar* L 425; *metselar* Q 96c; *metselar* L 379, 380, 382, 385, Q 7, 95, 187, 208; *metselar* L 378, 382, 432, Q 33, 113, 117a; *metselar* L 271, 290, 291, 295, 296, 298, 299, 323, 325, 327, 330, 374, 381, 420, 422, 426, 427, 429, 430, 431, 433, Q 15, 16, 20, 21, 22, 27, 91, 96a, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104a, 105, 110, 111, 113, 196, 202, 203; *metselar* L 324, Q 7, 9; *metselar* L 297, 387, 421, 423, 425; *metselar* L 319,

320, 331, 333, 420, 428, 434, 434a; *metselar* L 318, 368; *metselar* L 329, 372; *metselar* Q 2 (vero.); *metselar* L 164; *metselar* L 164 (vero.), 265c; *metselar* L 387; *metselar* L 291, 313; **metselaar:** *metselar* Q 95; **murer:** *myrar* Q 263; *myrar* Q 202; *myrar* Q 30, 112a, 116, 117a, 117b, 119, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 205, 207, 211, 222, 249 (zelden), 251, 255, 259, 260, 278, 279; *myrar* Q 204a; *myrar* Q 121, 253, 254, 284; *myrar* Q 116, 284; **muurder:** *myrdar* Q 20, 27, 29, 30 (oud), 33, 35, 113, 117; *myrdar* Q 118; **maçon (fr.):** *mason* Q 203 (vero.), 249, 253 (jonger dan *myrar*), 278; *mason* Q 247.

METSELEN

(Wi 57; S 23; L 1a-m; L 31, 21; N 30, 1b; monogr.)

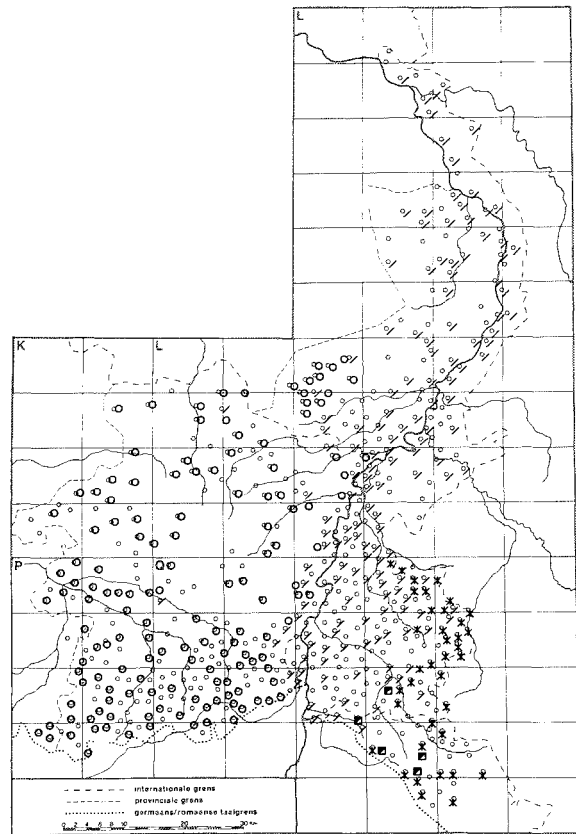
[Bij de bouw van stenen huizen met behulp van mortel de afzonderlijke stenen tot een samenhangend, vast geheel verbinden.]

metsen: *metsen* K 315, 316, L 282, 286, 312, 316, 355; *metsen* L 417, P 176; *metsen* Q 1; *metsen* K 278, 314, 317, 318, 353, 357, 358, 359, 360, L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 312, 313, 315, 316, 317, 318a, 318d, 318e, 354, 358, 359, 360, 362, 364, 366, 368, 372, 413, 414, 415, 416, P 45, 47, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 58, 116, 120, 121, 162, 164, 171, 176, 176b, 177, 179, 183, 185, 188, 189, 192, 193, 197, 211, 219, Q 1, 2, 3, 4, 9, 71, 72, 77, 78, 83, 86, 89, 90, 93, 156, 168, 168a, 170, 175, 178, 179, 180, 247; *metsen* L 289, 360; **metseren:** *metseren* K 315; *metseren* P 171; *metseren* L 164 (vero.); **metselen:** *metselen* L 419, Q 8; *metsela* L 159a, 163, 209, 210, 265, 267, 269, 270, 271, 333, Q 13, 20, 22, 30, 32, 35a, 95, 98, 99*, 111, 113, 198a, 199, 202, 203; *metsela* Q 12; *metsela* L 164, 191, 209, 210, 211, 213, 215, 215a, 216, 217, 245, 246, 246a, 248, 249, 250, 266, 268, 269, 270, 271, 289, 289b, 290, 291, 292, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 318b, 320, 320a, 320c, 321, 323, 325, 327, 328, 330, 331, 368, 369, 372, 373, 374, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 385, 387, 414, 420, 422, 425, 426, 427, 429, 430, 431, 432, 434a, P 176, Q 2, 9, 10, 12, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 27, 28, 32a, 35, 88, 95, 96a, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104a, 105, 110, 111, 162, 168, 196, 187, 187a, 193, 194, 196, 197, 197a, 198, 199, 202, 203, 208, 248, 284; *metsela* Q 11; **muren:** *mura* L 318b; *mura* Q 20, 207; *mura* Q 27, 29, 30, 33, 35, 112b, 113, 116, 117a, 117b, 118, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 202, 204a, 207, 222, 248, 253; **bouwen:** *bowa* Q 259; de volgende woordtypen verwijzen als zelfstandige naamwoorden naar het resultaat van het metselen: **metswerk:** *metswerk* L 315; *metswerk* Q 2; **metserij:** *metserij* K 353, Q 2.

II.9

METSELAAR

- ✓ metselaar
- metser
- * murer, muurder
- maçon

HANDLANGER

(N 30, 2a; N 30, 2b; N 30, 2c; N 30, 2d; N 30, 40b; N 30, 45a; N 31, 16b; L B 1, 104; monogr.; div.; Vld)

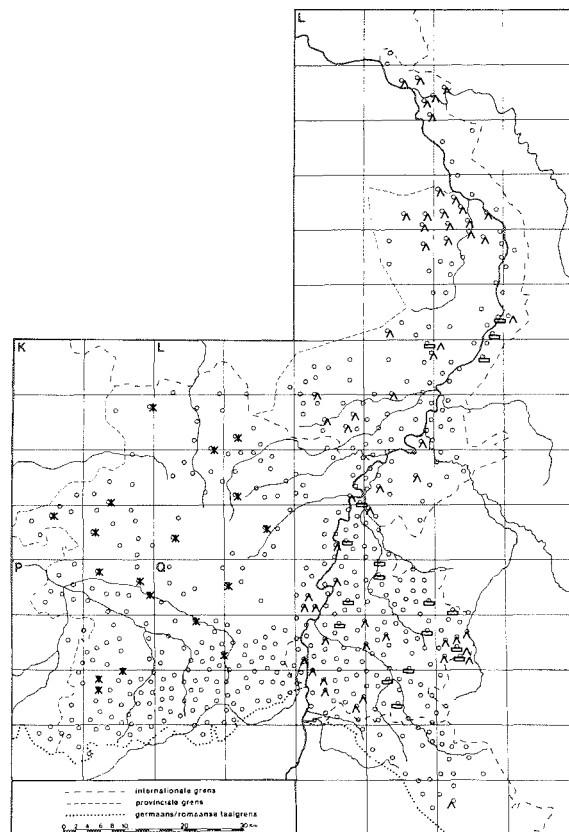
[Helper van de metselaar. Tot de taken van de handlanger behoren onder meer het aandragen van metselstenen en het klaarmaken van de specie.]

handlanger: *hantlan̄ər* L 270, 271, 289, 289b, 427, Q 15, 35a, 39, 99*; (*h*)*ant-* Q 83 (recenter dan *maneuver*); *hānt-* L 159a, 163, 163a, 163b, 164, 165, 214 (helper, speciaal bij het metselwerk), 214a (id.), 215 (id.), 217 (id.), 245b (id.), 246a (id.); *han̄t-* L 291; *han̄k-* L 267, 270, 290, 291, 297; *hantj-* L 269, 292, 318b, 373, 387, 431, 432, Q 20; *hantlān̄ər* L 163; *hantlējn̄ər* L 269, Q 111, 203; *hantj-* Q 30; *hantlēt̄n̄ər* Q 97; *hantlējn̄ər* Q 18, 19, 98, 111 (brenget de specie op het werk), 112b, 113, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 202, 207, 222; *han̄k-* Q 113, 116, 117a, 121; *hantj-* Q 28, 35; **opperman:** *q̄ərman* L 267, 271, 289, 292, 318b, 320c, 321, 372, 373, Q 15, 30, 39, 121 (mv. *q̄ərly*), 121a (idem), 121b (idem), 121c (idem), 121d (idem),

121e (idem); *q̄ər-* L 159a, 163 (mv. *q̄ərly*), 163a (idem), 163b (idem), 164 (idem), 165 (idem); *opər-* L 265, Q 198a; *ōpər-* Q 187a, 198; *upər-* L 159a, 209, 210, 211, 212a, 214, 214a, 215, 216, 216a, 217, 244a, 245a, 245b, 246a; *uəpər-* Q 113; *ypər-* L 159a, 163 (mv. *ypərly*), 163a (idem), 163b (idem), 164 (idem), 165 (idem); *q̄apər-* Q 98; *oapər-* Q 19; *wāpər-* Q 101; *q̄pər-* Q 18; *q̄ərman^o* L 320a (mv. *q̄ərly*), 387; *q̄ərman.n* L 289; *q̄ərman̄* L 282; *ōpər-* Q 95; *q̄akərman* Q 22; **oberman:** *ōbərman* Q 198; *q̄bər-* L 382; **opperknecht:** *q̄pərkn̄ex* L 372; *upər-* L 209, 423, Q 112b, 197, 197a; *uəpər-* Q 111; *ūpər-* L 422; *ōpər-* Q 11, 12, 95, 187a, 193, 194, 198a; *q̄apər-* Q 111; *q̄apər-* Q 98; *oapər-* Q 19; *q̄pər-* Q 18; *wq̄pər-* Q 15; *upərkn̄ex* Q 83; *ōpərkn̄ex* Q 12; *wq̄pər-* Q 99*; *wāpərkn̄ex* Q 101; (*h*)*opərkn̄ex* Q 13; *ōkərkn̄ex* Q 20; **oberknecht:** *ōbərkn̄ex* L 329, Q 12, 104a, 198; **oppersknecht:** *ōpərsk̄n̄ex* Q 194; *oəpərs-* Q 98; *upərs-* Q 197, 197a; **opperjong:** *upərjōn̄* Q 284; *ōpərjōn̄* Q 95; **oberjong:** *ōbərjōn̄* L 329, 381; *ūbər-* L 330; *q̄bər-* L 382; **oppersjong:** *oapəršjōn̄* Q 100, 101; **opper:** *q̄pər* Q 39; *ypər* L 271; *ōpər* Q 12; *uəpər* Q 35; **op-**

HANDLANGEREN

- o handlangeren
- ^ opperen
- * (metsers)dienen

perder: *økardar* L 290, 291; **metserdien(d)er:** *metsardinar* K 359, L 312, 314, 315, 353, 364, 414, P 56, 197, Q 1, 4, 77, 78; *metsardinar* K 318, P 176, Q 71, 72, 180; *metsardēnār* L 316, 416; *metsar-* L 316a *metsardej(ə)nār* Q 2; *metsardejnār* P 51; *metsardindār* K 278; *metsardindār* K 358; *metsardendār* K 353, P 176; *metsardēndār* L 360; *metsar-* L 369; **dien(d)er:** *dinār* L 315, 414, P 56, 57, 120, 177, Q 1, 78; *dinār* K 318, Q 3, 4, 71, 72, 74, 83; *dinjār* Q 1; *dēnār* L 316, 316a, 360, 364; *dynār* L 416; *dejnār* P 51; *dindār* L 282, P 176; *dīndār* P 196; *dendār* K 353, P 176, 176b; het volgende woordtype gaat terug op het Franse *main d'oeuvre*: **maneuver:** *manq̄vār* K 357, P 176; *manōvār* P 176, Q 1; *manq̄jvār* P 176; *manōvār* Q 11, 12, 77, 90, 180; *manōvār* K 359; *manq̄vār* L 316a; *manq̄jvār*, *mānjvār* Q 83; *mānēvār* P 56; **tweede metselaar:** *twiədā metsālēr* Q 28; **halve metsers:** *haləvā metsār* P 176b; **meestergast:** *mestərgast* K 353; **metselaar-opperling:** *metsaliar-opərleŋ* L 321; **arbeider:** *arbedjār* L 271; de volgende term is een scheldbenaming voor een zwaarbebouwde handlanger: **beer:** *b'ir* Q 121.

HANDLANGEREN (zie kaart)

(N 30, 2b; N 30, 2c; monogr.)

[De metselaar helpen bij zijn werkzaamheden door onder meer metselstenen aan te dragen en mortel klaar te maken.]

handlangeren: *hantlanq̄arə* L 270, 427, Q 35a, 121; *hanq̄-* L 290, 297; *hantj-* L 373, Q 20, 22; *hantleŋq̄arə* L 269, Q 203; *hantleŋq̄arə* Q 97; *hantleŋq̄arə* Q 19, 121c, 202, 207; *hanq̄-* Q 113, 117a, 121; **handlangen:** *hantleŋə* Q 111; **opperen:** *opərə* L 289, 292, 318b, 320a, 320c, 372, 431, Q 15, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *q̄pərə* L 163, 163a, 163b, 164, 165; *opərə* L 265; *ōpərə* Q 11, 12, 95, 187a, 193, 194; (*h*)*ōpərən* Q 13; *q̄apərə* Q 98; *wopərə* Q 99*; *wāpərə* Q 101 (handlangen bij metselwerk); *q̄apərə* Q 111; *upərə* L 209, 210, 211, 212a, 214, 214a, 215, 216, 216a, 217, 244a, 245a, 245b, 246a, 423, Q 197, 197a, 284; *ypərə* L 271; *ypərə* L 159a, 163, 163a, 163b, 164, 165; *økərə* L 290, 291; **oberen:** *q̄bərə* L 382; *ōbərə* L 381; *ūbərə* L 330; **metsersdienen:** *metsardinan* K 278; *metsardina* K 357, L 364; *metsardina(n)* K 318; *metsardina* K 353; *metsardēnā* L 416; **dienen:** *dina* K 353,

II.9

L 315, 414, P 56, 57, 176, 176b, 177, Q 77; *dīnā* P 176, Q 3, 71; *denā* P 176; *dēnā* L 316; *dejnā* P 51; in het volgende woordtype gaat het woord *maneuver* terug op het Franse *main d'oeuvre*: **maneuver spelen**: *mānōvār spēlā* Q 180; het volgende woordtype gaat terug op het Franse *main d'oeuvre*: **maneuveren**: *mānōvārā* Q 12; **metselaren verzorgen**: *metsālērā vāzōrāgā* Q 198a; **hulpmetselen**: *hōlāpmetsālā* Q 28; **specie maken**: *špēsi mākā* L 292; **spijs maken**: *spīs mākā* L 269; *spās* ~ L 267; *špīs* ~ L 432, Q 20; **mortel maken**: *mōrtāl mākān* L 364; **mortel gereedmaken**: *mōrtāl gārīātīmōkā* P 176; **specie bezorgen**: *spēsi bāzōrāgā* Q 104a; **stenen dragen**: *stējn drāgā* L 269 (met een plankje op de schouder: *met- ej plēnkskā op ā šōwār*); *štējn* ~ L 432; **stenen aandragen**: *štējn āndrāgā* Q 20; **brikken bezorgen**: *brēkā bāzōrāgā* Q 104a; **aanvoeren**: *āvōrā* Q 121; **bijbrengen**: *bejbrēnā* Q 83; **brikken sjouwen**: *brēkā šōwā* Q 104a; **sjouwen**: *šōwā* L 267, 292, 318b.

STENENDRAGER

(N 30, 2d; N 31, 16b; monogr.)

[De handlanger die speciaal belast is met het aandragen van de metselstenen.]

drager: *drēgār* L 382; **stenendrager**: *stējōndrāgār* K 278; *stin-* P 51; *stējōndrēgār* L 382; *štējn-* L 270, 330, Q 111; *štēndrēgār* Q 30; *stējōndrēgār* L 320a; *stijōndrōgār* K 353; **stenesdrager**: *štēns-drējār* Q 121; **steendrager**: *štēdrējār* Q 222; *štēdrēgār* Q 28, 202 (op een groot werk); **brikkendrager**: *brēkādrāgār* L 360, 416; *brēkā-* L 360; *brēkādrēgār* L 372, Q 97; **brikdrager**: *brēkā-drāgār* Q 95a; **stenenschurjer**: *štējnšōrāgār* L 270, Q 20; **schurjer**: *šōrāgār* Q 121; **kruier**: *krōjār* L 318b; **steneman**: *stīnman* L 315; *štēman*⁹ Q 28; **brikkenman**: *brēkāman* L 364, Q 3, 22, 77; *brīkā-* Q 3; *brēkāman* L 364; **karelenman**: *krēlāman* P 176; *krīlāmān* P 177; **sjouwer**: *šōwār* L 209, 211, 265, 289, 292, 321, Q 117a; **brikkendiener**: *brēkēndīnār* Q 1; **steenmaker**: *stēānmēākār* L 210.

AANNEMER

(N 30, 3d; monogr.)

[Persoon die tegen een bepaalde aanneemsom de werkzaamheden die voor de uitvoering van een bouwwerk vereist zijn, op zich neemt.]

aannemer: *ānnōmār* Q 28; *ānnēmār* Q 198; *ōnnīamār* Q 83; *ō-nnī⁹mār* Q 1; *ōnnēmār* Q 162; *ōnnē.mār* Q 193; **entrepreneur (fr.)**: *ōtrāprānōr* Q 162.

OPZICHTER

(N 30, 3d; N 30, 3e; monogr.)

[De man onder wiens leiding de werkzaamheden op het bouwwerk worden verricht. In K 359 werd de controle door de **architect** (*azetek*) verricht. *Conducteurs* werden in Q 83 slechts op grote bouwwerken ingezet ter vervanging van de aannemer.]

opzichter: L 330, 373, 427, Q 13, 193; *ōp-zex-tār* K 359, L 269, 270, 271, 289, 318b, 320a, 321, Q 1, 19, 30, 99*, 111, 117a; *ōp-* L 159a, 163, 316, 364, Q 113, 121, 202; *ōp-* L 210 (in opdracht van architect); *ōp-zēxtār* L 290, 291; *ōp-zixtār* Q 78, 95, 187a, 198; **toezichter**: *tuzex-tār* K 357 (bij grote werken); *ty-* L 416; *tōw-* K 357 (bij grote werken); **opziener**: *ōp-zīnār* K 353; *ōp-zēnār* L 360; **toeziener**: *tō.wzenār* Q 71; **surveillant (fr.)**: P 176; *sevāljang* K 278; *sārvāl-jang* P 120; *sībīljang* L 364; **conducteur (fr.)**: *kōndōktōr* L 364; *kōndōktōr* P 57; *kōndōktōr* K 357; *kōndōktōjār* K 353; *kōndōktōr* Q 83; **bauführer (d.)**: *bōwfyār* Q 121 (vroeger in Aken).

UITVOERDER

(N 30, 3d; N 30, 3e; monogr.)

[Persoon die in dienst van een aannemer of ambachtsman de leiding heeft over de uitvoering van een werk.]

uitvoerder: *yt-vūrdār* L 209; *ūt-vūrdār* L 289; *ūt-vōrdār* L 292, 320c, 321, 432, Q 19, 20, 22, 35a, 95, 97, 98, 111, 194, 203; *ūt-* L 270; *ūt-vōrdār* L 431, Q 15; *ūt-vōrdār* Q 198a; **voorkwerker**: *vōrwerkār* L 292; *vōrwerkār* L 267, 382, 431, Q 104a; *vōrwerkār* Q 95, 197, 197a; *vōr-* L 163; *vūr-* L 289; *vōjārwerkār* L 282; **voorman**: L 372; *vōrman* L 315, 432, Q 99*, 197, 197a; *vūr-* L 289, Q 112b; *vōrman*⁹ Q 20; **eerste werkman**: *ōrstā werākman* L 282; **meestergast**: *mēstārgast* K 353; *mjēstārgāst* K 278; *mīstārgast* K 357; *mīstār-* P 176, 176b; *mīstār-* P 176; **meester**: *mēstār* Q 121c; **meester-werkman**: *mēstārwerkman* Q 83; **ploegbaas**: *plūx-bās* Q 3; *plūx-* K 318; *plōx-* L 316, P 51, Q 11, 12; *plūx-bōs* L 163, P 57, 176; *plūx-* K 318, P 176; *plōx-* L 414, Q 4; *plūx-bwās* Q 77; *plōx-boās* Q 1; *plōx-bawās* P 56; **baas**: *bās* L 271, 289, 416, Q 20, 111, 121, 121c; *bas* L 265; *bōs* Q 180; **polier (d.)**: *bulīr* Q 121 (voorman van de metselaars); **timmerpolier**: *tsīmārbulīr* Q 121 (voorman van de timmerlieden); **chef**: L 416; **opper**: *ōpār* L 297.

LEERLING

(N 30, 3e)

[Aankomend metselaar die op de bouwplaats het metselaarsvak leert.]

leerjongen: *lērjōnā* Q 20; **metselaarleerling**: *metsālērīrlēj* Q 104a.

OPRUIMER

(N 30, 3e; div.)

[Ongeschoolde arbeider, vaak een metselaarsleerling, die op de bouwplaats opruimt. De term *keerjong* wordt in Kerkrade gebruikt voor een jongen die de bouwplaats schoonhoudt en het gereedschap en de kuipen, emmers, etc. reinigt; na verloop van tijd wordt hij bevorderd tot handlanger.]

poetsers: *putsar* L 289; **opruimer:** *oprøjmār* K 278; **keerjong:** *kērijōn* Q 121.

TEGELZETTER

(N 32, 41d; N 30, 3e)

[Arbeider die in een bouwwerk de vloer- en muurtegels plaatst.]

tegelzetter: Q 121, 202; *tēgālzētār* L 265, 330, 382, Q 207; *tēgālzētār* L 289, 292, 320a; *tēgālzētār* L 163, 210, 211, 270, 271, 289 (modern), 290, 291, 320c, Q 13, 39, 100, 101, 111, 197, 197a; *tēgāl-* Q 18, 113; *tīgāl-* Q 117a; *tēgālzētār* L 316a, 318b, 432, Q 95, 97, 99*; *tējālzētār* Q 121c; **tegelenzetter:** *tēgālzētār* Q 194; *tēgālzētār* Q 98; **tegelplakker:** *tēgālpłēkār* Q 113; **tegellegger:** *tēgāllēgār* Q 20, 113; *tīgāl-* Q 28; *tēgāllēgār* L 289, 289b, Q 95; *tēgāllēgār* L 270; **tichelslegger:** P 176; **vloerlegger:** *vlūrlegār* Q 3; *vlūrlegār* L 321, Q 83; *vlūrleqār* Q 13; **vloerleger:** *vlōrlējgār* L 360; *vlūr-* L 364; **vloerder:** *vlūardār* L 316a; *vlūrdār* K 278, 318, 353, 359, L 414, P 176; *vlūrdār* L 364; **steenlegger:** *stēnlegār* Q 13; **estrikleger:** *estrelējgār* Q 121 (vloermaker); **paveur (fr.):** *pavøjr* P 176; **metselaar:** [*metselaar*] Q 95a; **metser:** [*metser*] L 289.

SCHAFTKEET

(div.)

[De houten keet of wagen op de bouwplaats waarin de schafttijd wordt doorgebracht.]

kaffeeboede: *kafəb'ūt* Q 121.

RICHTEN

(monogr.; N 88, 184 add.; div.)

[Het hoogste punt bereiken bij een in aanbouw zijnde woning. Er wordt dan een versierde tak, kleine boom of vlag op de nok van het bouwwerk geplaatst. De eigenaar tracteert de arbeiders op drank of, volgens de invullers uit L 216, L 386 en Q 95, op geld. Zie ook het lemma PANNENBIER.]

richten: *rextā* L 163, 163a, 163b, 164, 165, 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a, 246, 267, 270, 271, 299, 318b, 382, Q 39; *rēxtā* L 217, 266; **de mei zetten:** *dā mej zētā* L 265, Q 16; *dār mej* ~ Q 35, 117; *dā mē.* ~ Q 3; **(de) mei op-**

zetten: *dā mej op-zētā* L 298a; *dā mej op-zētā* L 428; *mej* ~ Q 197, 197a; **de mei steken:** *dā mej stēkā* Q 96b; *dā mē stēkā* P 47; *dā mē stēkā* Q 86; **(de) mei vieren:** *mej vīrā* L 245b, 265, Q 18; *(dā) mej vērā* L 271, 374; *mej vērā* L 320a; **(de) mei verteren:** *mej vārtērā* L 320b, 320c, 321a; *mej vārtērā* L 329, 432; *mej* ~ L 330; *dā mej* ~ Q 98; *mejā* ~ L 387; *dā mej vārti'rā* L 328; **de mei verdrinken:** *dā mej vārdrenkā* L 320b; **de mei geven:** *dā mej gēvā* L 289; **(een) ton geven:** *ejn ton gēvā* L 360; *ton* ~ L 417; **tracteren:** *traktērā* L 416, Q 201.

MEIBOOM

(N 88, 183; monogr.)

[Versierde tak, kleine boom of vlag die op de nok van een onderdak gebracht huis wordt geplaatst.]

meiboom: *mejbōm* Q 0112; *mejbuam* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *mejbōwm* L 267, 271, 332, 383; *mejbōwm* L 416; **mei:** *maj* Q 121; *mej* K 317, L 210, 216, 245b, 265, 266, 271, 289, 298a, 299, 318b, 320c, 322, 330, 331, 353, 360, 364, 381, 382, 417, 428, 432, Q 14, 15, 16, 18, 20, 21, 32, 38, 96b, 98, 102, 109, 111, 117, 117a, 118, 120, 171, 193, 196, 197, 197a, 203, 203b, 207; *mejā* L 328, 329a, 387, 429; *mē.j* Q 95; *mē.j* L 163, 163a, 163b, 164, 165; *mej* L 320a, 320b, 321a, 329, 374, 386, 433, P 219, Q 27, 33, 35, 95, 201; *mēj* Q 113 (versierde struik); *mē.j* Q 202; *mēj* L 300; *mē* Q 86; *mē.* Q 2, 3; **vaan:** *vān* Q 113 (vlag).

RICHTFEEST

(N 88 183 add.; monogr.)

[Het feest dat wordt gevierd na het bereiken van het hoogste punt van het bouwwerk.]

richtfeest: *rextfiast* L 210; *rextfiast*, *-fēs* Q 39; **meikermis:** *mejkermes* L 298a.

PANNENBIER

(N 88, 184; monogr.)

[De drank, vaak bier, die bij het richtfeest wordt geschonken.]

pannenbier: *panābīr* L 164, 210; *panābēr* L 289, Q 95; **richtbier:** *rext-bīr* L 163, 163a, 163b, 164, 165; **huilbier:** *hūlbēr* Q 33; **meibier:** *mejbēr* L 322, Q 118, 120; *mejbejār* L 433; **de mei:** *dā mej* L 318b, Q 15; **meiborrel:** *mejbōrāl* L 329; **meiverteer:** *mejvārtēr* L 329a; **meidrinkens:** *mejdrenkās* L 364; **tractatie:** *traktāšā* L 382, Q 196; *traktāsi* P 219; de volgende term wijst op een tractatie in de vorm van geld: **vlaggegeld:** *vlagəge.lt* Q 95.

II.9

Werkkleding

WERKJASJE

(N 30, 5b; monogr.)

[De kiel die men in L 321 kende, reikte tot even over de heupen, was hoog gesloten en had een klein, staand boordje en twee opgestikte zakken. Het jasje was vervaardigd van lichtbruine **pilo** (*pi'lo*), een stof die volgens de zegsman gauw vaal werd.]

werkjas: *werəkjas* Q 28; *wərək-* Q 95; in het volgende woordtype gaat het woord *coutillen* terug op het Franse *coutil* „tijk”: **coutillen jas:** *kətelə jas* P 176b; **werkjasje:** *wərəkjeskə* K 278, Q 98; *werək-* Q 117a; *wərək-* Q 1; **katoenen jasje:** *katānə jaskə* P 176; **jasje:** *jeskə* L 297, 289, 316, Q 20; **werkkiel:** *werəkkiel* Q 77; *werəkkiel* L 321 (van **turks leer:** *tərəks lēr*), Q 111, 113; *werəkkejl* Q 20; **pleisterkiel:** *plejstərkiel* L 427; **murerkiel:** *mūrərkiel* Q 121; **metserkiel:** *metserkiel* L 416; **kiel:** *kil* Q 78; *kəl* L 159a, 163, 210, 265, 270, 282, 289, 289b, 290, 292, 318b, 320a, 330, 372, 373, 382, 432, Q 11, 15, 19, 22, 35, 95, 99*, 104a, 111, 117a, 121, 187a, 193, 194, 197, 197a, 202, 203; *kējəl* K 278; *kəgəl* L 360, 364, 372; *kitəl* Q 121; **kieltje:** *kiltjə* Q 35a; *kilkə* L 210, 315; *kəlkə* Q 19, 30, 97, 198a; *kəlsə* Q 121c; *kelkə* L 291, P 56, 57; *kəl'ə* K 353; *kelkə* Q 71; **werkpit:** *werəkpet* Q 83; het volgende woordtype is wel ironiserend bedoeld: **pitje:** *petjə* P 176; *pitšə* P 120; **blouse:** *blus* K 318; *blūs* K 357, 359, P 176; **boezeroen:** *buzərun* L 270; **gilet (fr.):** *žilē* P 51; het tweede woord van het volgende woordtype is afgeleid van het Franse *giler*: **floeren gilet-tje:** *flūərə žəlē'an* K 278 (meestal in fluweel); **kamizool:** *kaməzəl* K 353; **stob:** *štup* Q 198 (dim. *štupkə*); **stubb:** *štup* Q 121, 222; **metsrokje:** *metsrəkskə* Q 180.

METSELAARSBROEK

(N 30, 5a)

[Werkbroek, doorgaans vervaardigd van stevige stof.]

metselaarsboks: *metsəlārs.boks* L 321 (van **turks leer:** *tərəks lēr*); **bombazijnsterse boks:** *boməzəstərsə boks* L 270.

OVERALL

(N 30, 5c; monogr.)

[Uit één stuk vervaardigd werkpak dat de metselaar ter bescherming over zijn gewone kleding aantrekt.]

overall (e.): L 159a, 209, 289, 289b, 291, 297, 318b, 321 (vanaf ongeveer 1910), 373, 382, Q 30, 121c, 197, 197a, 198a; *əvəral* L 290, Q 28, 111; *əvər'al* Q 194; *əvəral* L 163, 265; *uəvəral* L 289; *yvəral* Q 117a; *yəvəral* Q 111, 198; *yvər-*

al Q 202; *əvəral* L 269, 270, 271, 292, 318b, 320a, 320c, 330, 372, 387, 427, 431, 432, Q 13, 19, 20, 22, 95, 97, 98, 99*, 104a, 121, 187a, 193; *əvəral* Q 121, 203, 207; *əvəral* Q 11, 12; *əvəralə* Q 20; **pyjama:** *pijama* Q 77; *pijama* P 176; *pīgəma* Q 71; *pižama* Q 78; *pižma* Q 72; *pižəma* Q 72; *pežama* P 177; *pežəmā* Q 83; **clown (e.):** *klōn* K 353, 357, 359, L 315, 316, 364, 414, 416, P 51, 57, 177, Q 1, 4; *klōwən* K 278, P 56, Q 3; *klō.ən* L 364; *klō'n* L 360; *kloən* P 120; *klōn* P 176; *klojn* Q 12; *klōw* P 176, 176b; **ketelpak:** *kētəlpak* Q 15; van het volgende woordtype is het tweede lid het Duitse *Anzug*: **werkanzug:** *wərək.antsəx* Q 222.

SCHORT, VOORSCHOOT

(N 30, 5a; monogr.)

muurschortel: *m'üršotsəl* Q 121; **schootsvel:** *sxū.ts.vəl* L 289; *šwats-* Q 13; *šwats.vəl* Q 35, 111; *šuts-* L 318b; *šüts-* Q 30; *sxəts-* L 163; *šöts-* L 382; **schortel:** *šotsəl* Q 121c, 202; *sxərsəl* L 159a; **schootvel:** *šüts.vəl* Q 197 (leren schort), 197a (idem); *šöt.vəl* Q 121; **schorteltje:** *šərtəlsə* Q 222; **schoot:** *sxöt* K 359; *šü.ət* Q 28; **metzerscholk:** *metsərsxələk* L 282; *metsəršolək* L 416; **metzelscholk:** *mətšəlšələk* Q 22, 111; *metšəlšolək* Q 11; **werkscholk:** *wərəkšələk* Q 99*; *werəkšəlt* L 432; **matscholk:** *matšolək* L 364; **baalscholk:** *bālsələk* L 291; **baal:** *bāl* L 291; **scholk:** *šolək* L 360, Q 113, 121; *sxələk* L 269, 271, 316, Q 104a, 198a; *sxolək* L 372; *sxələk* L 289; *šələk* L 330, Q 12, 15, 19, 20, 35a, 97, 111, 187a, 193, 198; **matzak:** *mat.zak* K 278 (schort gemaakt van een zak), L 416; *matrak* L 315; **zak:** *zak* Q 111; **metservoerdoek:** *metsərvirek* Q 4; **metservoering:** *metsərvəryj* Q 1; **metzersvoerdoek:** *metsərs.vəryj* P 176; *metsərs.vjörk* Q 180; **metzervoerdoek:** *mets.vəryj* P 176b; **voerdoek:** *vəryj* P 176, Q 77; *vər(ə)k* Q 72 (witte schort van ruwe stof of van leer); **voering:** *vəryj* P 120; *vəryj* K 357, 359; *vəryj* P 177; *vəryj* P 57; *vjryj* P 51; **schommelaar:** *sxuməlējər* K 353; **weerlap:** *wərlap* Q 180.

HANDBESCHERMER

(N 30, 6a; N 30, 6b; monogr.)

[Rubber of leren kapje dat men aan de handen schuift om vingers en handpalm te beschermen bij het dragen van stenen. De woordtypen **handschoe** en **want** duiden waarschijnlijk een handschoenachtige bescherming aan die de hele hand bedekt. Zie ook het lemma **HANDBESCHERMERS** in WLD II.8, pag. 59.

Over de term *handlap* merkt Van Houcke (pag. 133) op: „Is een klein stuk leder met eene of meer dubbele kerven. De kerven vormen als 't ware ringen, waarin de metselaar de vingeren

steekt om de hand tegen het slijten door den steen, en voornamelijk door natgemaakten steen, veroorzaakt, te vrijwaren.”]

handbeschermer: Q 35a; *hant.bāšerāmār* Q 99*, 111 (mv. *-bāšerāmārš*); *hantj.bāšerāmār* L 373, Q 28; *hānt-* Q 194; **handschermer:** *haṅkšerāmār* Q 117a; **koetje:** *kutjā* Q 15; *kūtjā* L 292; **handleer:** *hantlēr* Q 121c, 187a, 193; *haṅk-* Q 113, 121, 121c, 222; *hantj-* L 382, Q 35; *hantlērār* L 209; *hantlēr* L 289b, Q 104a, 198a (handbeschermer); *hānt-* Q 202; *haṅk-* L 270, 291, Q 121; *hantj-* L 330, 431, 432, Q 20, 22; *hantjlejr* Q 11; *hantjleār* Q 30; *hantlerā* (mv.) L 265; **handleertje:** *hantlērka* Q 97; *hāntlerka* Q 77; *haṅklērka* L 290; *hantj-* L 269, 289, Q 19; **draagleertje:** *drāxlerka* L 210; **duimleer:** *duwmlēr* L 270; **duimeleer:** *dōmālēr* L 360; **leer:** *lēr* P 176; **duimleertje:** *dūmlērka* L 290; **leertje:** *lērka* P 176; *lērka* Q 20; **leren lap:** *lirā lap* L 414; **vingerlap:** *veṅarlap* L 159a, 289, 321, 364 (mv. *-lep*); **vingerlapje:** *veṅarlepka* L 316, 364; **gummi vingerlap:** *gōmi veṅarlap* L 318b (mv. *-lep*); **gummi lap:** *gōmi lap* Q 99*; **caoutchouc-lap:** *kašūlap* Q 1 (mv. *-lep*); van het volgende woordtype gaat het eerste woord terug op het Franse *caoutchouc*: **caoutchoucen lap:** *kašūwā lap* P 56; *kašūwā* ~ K 278; **handlap:** *hantlap* L 289b, 372 (mv. *-lep*), 416 (id.), P 51; *han-* K 278; *hān-* Q 4 (mv. *-lep*); **handlapje:** *hantlapjā* Q 3; **steenlap:** *stīnlap* L 316 (mv. *-lep*); *stejn-* L 321; **brikkenlapje:** *brekalepkā* L 360; van de volgende samenstelling is het eerste lid het Duitse *Schutz* „bescherming”: **schutzlapje:** *šutslepjā* Q 121 (mv. *-lepjār*); **lap:** *lap* K 353, 357, 359, L 320a, P 57, Q 197, 197a; **handkap:** *haṅkkap* Q 117a; **steenkappje:** *stijnkap* L 315; **leren kappje:** *lērā kepka* L 296; **rubber kappje:** *rōbār kap* Q 95; **rubber kappje:** *rōbār kepka* L 269; **handklap:** P 176b; **duimpje:** Q 15; *dūmpjā* Q 121; **duimeling:** *dūmāleṅ* Q 198a (om de vingertoppen te beschermen); *dūmāleṅk* Q 111 (bescherming van de duim), 222; *dūmāleṅ* L 297; *dūmāleṅk* L 431; *dōmāleṅ* Q 104a; *dōmāleṅ* P 57; **vingerling:** P 176 (voor de duim); *veṅarleṅ* P 57, Q 35a; **vinger:** *veṅār* K 357, P 120; van het volgende woordtype gaat het eerste woord terug op het Franse *caoutchouc*: **caoutchoucen vinger:** *kawt šu veṅārs* (mv.) Q 3, 83; **duimring:** *dōwmreṅ* Q 180; **pootje:** *putjā* L 163; **tutter:** *tōtār* K 278 (rubberen vingerdopje); **caoutchoucen handschoe:** *kōtšā hās* P 176; **handschoe:** *āws* Q 12; *hās* P 176b, Q 71, 83 (recent); *hōws* L 364; **want:** *wānt* K 353; **menote (wa.):** *mānōtā* (mv.) P 176; *manōtā* (mv.) Q 180.

KNIEBESCHERMER

(N 30, 6b; monogr.)

[Rubber of leren kappje dat ter bescherming over

de knie wordt gedragen. De kniebeschermer wordt volgens de invuller uit L 330 vooral gebruikt tijdens het leggen van vloeren in gebouwen.]

knie-/knijbeschermer: *knejbāsxerāmār* L 163; *knibāšerāmār* L 292, 330; *knij-* L 320a; **knie-/knijstuk:** *knejstōk* L 289; *knēstōk* Q 15; *knēštōk* Q 19 (mv. *-štōkār*), 97; *knistōk* Q 83; **knielap:** *knīlap* L 316 (mv. *-lep*), 364 (id.); *knī-* L 416 (id.); **knieēnlap:** *knīēlap* L 364 (id.); *knēn-* L 290 (mv. *-lapār*); de volgende term duidt een bescherming voor het been aan: **beenbeschermer:** *bēnbāšerāmār* Q 28.

SCHOEISEL

(N 30, 6b)

[In dit lemma is een aantal benamingen bijeengeplaatst die betrekking hebben op het schoeisel dat door de metselaar gedragen kan worden.

In L 321 droeg men als bescherming tegen kalkspatten hoge klompen zonder riem, passend tegen het scheenbeen. Ook in Q 111 was het dragen van klompen vroeger gebruikelijk.]

schoenen bet stalen tippen: *sxūn bā stōlā tōpā* P 176; **zwarte schoenen:** *zwōt sxōn* K 357; het volgende woordtype is afgeleid van het Franse *botte*, „laars”: **botten:** *botā* K 357; de volgende twee woordtypen duiden klompen aan: **klompen:** *klōmpā* Q 193; **klonken:** *klōṅka* P 56.

Gereedschap

Troffel

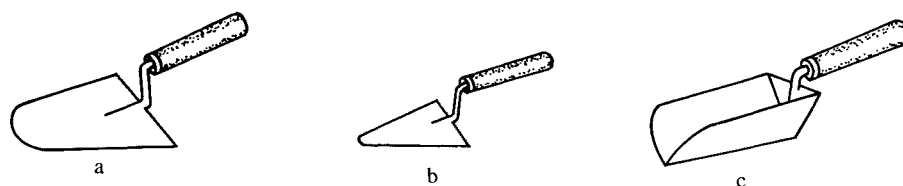
TROFFEL (zie kaart)

(Wi 3; N 30, 7a; monogr.)

[Metselaarsgereedschap, bestaande uit een metaalen blad van driehoekige vorm aan een gekromde steel met houten handvat. De troffel wordt gebruikt om specie op de stenen te brengen en uit te strijken en om metselstenen op maat te hakken. Zie afb. 1a.

Het woordtype **schmeisstroffel** was in Q 121 van toepassing op een troffel die bij het pleisteren werd gebruikt. De voorkant van het blad van deze troffel was, in tegenstelling tot dat van de gewone troffel, niet rond maar recht afgewerkt. Zie ook het lemma PLEISTEREN.]

truweel: *trywēl* Q 77; *trywejl* Q 78; *trywīāl* L 364; *trywīl* L 414, Q 1; *trywīl* L 315, 316; *trywīāl* P 176; *trawīl* P 176b; *trawīāl* P 50, 176; *travejl* Q 156; *trawēl* L 282, P 177, Q 72; *trawēāl* K 278; *trawīl* P 57; *trawīl* K 359, P 56, Q 1, 71; *trawīāl* K 318, 353; *trawīl* K 357; *tārwl* P 51, Q 1; *tārwl* Q 3; *tārwl* Q 2; *tārwl* P 176;

Afb. 1. a. troffel
b. pleistertroffel
c. hoektroffel

metstruweel: *metstrawēl* P 176; *metstrawēl* P 120; **metsertruweel:** *metsertrawēl* Q 71; **troffel:** *trofāl* L 316, 360, 373, 431, Q 28, 194; *trōfāl* L 360; *trofāl* K 278, 358, L 355, 372, 378, 413, 417 (mv. *trōfāls*), 423 (mv. *trōfāl*), 432, Q 3 (mv. *trofālā*, *trofāln*, *trofāls*), 4, 11, 13, 19 (mv. *trofālā*), 20, 22, 95, 97, 104a, 121, 193, 198 (mv. *trofālā*), 207 (mv. *trofālā*), 279 (mv. *trofālā*); *tro-fāl* Q 1; *troafāl* L 364; *trufel* K 315, 353, L 159a, 163, 163a, 163b, 164, 165, 209, 210, 211, 212a, 214, 214a, 217, 244a, 245a, 245b, 246, 250, 265, 266, 267, 269, 270, 271, 286, 290, 291, 292, 297, 314, 318b, 320a, 320c, 329, 330, 382, 387 (mv. *trufālā*), Q 2, 20 (mv. *trufālā*), 35, 77, 83 (mv. *trufālā*), 98, 101 (mv. *trufālā*), 111, 113 (mv. *trufālā*), 117a, 119, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 162, 178 (mv. *trufālā*), 197, 197a, 199, 202, 249 (mv. *trufālā*), 284 (mv. *trufālā*); *tru.fāl* Q 222 (mv. *trufālā*); *trūfāl* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318b, 318d, 318e, 321, 326 (mv. *trūfālā*), Q 33 (mv. *trūfālā*), 116 (mv. *trūfālā*), 198a, 203; *trōfāl* Q 12 (mv. *trōfālā*), 162, 187a; **metstroffel:** *metstrufāl* L 416; **metseltroffel:** *metsēltrofāl* Q 20; *metsāl-* L 427, Q 15, 18; *metsēltrofāl* Q 22; *metsāl-* Q 12, 19, 99*; *metsāltrōfāl* Q 95; *metsāltrufāl* L 291, Q 35a, 98, 111; *metsāl-* L 210; **muurtroffel:** *mūrtrufāl* Q 121, 121c; *mūr-* Q 112b, 113; *mūrtrūfāl* Q 30; **murerstroffel:** *mūrtrufāl* Q 121; **spijstroffel:** *špīstrufāl* Q 121; **schmeisstroffel:** *šmajstrufāl* Q 121; **met-selschopje:** *metsēlšōpkā* Q 198; **palette (wa.):** *palet* Q 180.

BLAD VAN DE TROFFEL

(N 30, 7b; monogr.)

[Het driehoekige metalen blad van de troffel, dat dient om de specie op de steen aan te brengen en uit te strijken. De afmeting van het blad kan, afhankelijk van de aard van de werkzaamheden, verschillen. Het blad van een troffel heeft een gebogen en een rechte zijde. De rechte kant wordt gebruikt voor het opvangen van uitpuilende specie, de gebogen kant voor het hakken van stenen.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*troffel*]- het lemma TROFFEL.]

blad: *blat* K 353, L 159a, 163, Q 117a, 121, 202; *blā.t* L 270; *blāt* L 269, 270, 289, 290, 292, 316, 318b, 320a, 321, 330, 373, P 177, Q 11, 12, 13, 15, 19, 97, 99*, 111; *blāat* P 51, Q 187a; *blōt* P 176, Q 194 (van staal); *blōat* Q 198; *blowat* Q 77; **truweelblad:** *trywīlblōt* L 315; **troffelblad:** [*troffel*]blāt L 316, 372, 382, 432, Q 20, 28, 98; *-blat* Q 113, 197, 197a, 222; *-bla* L 265; **met-selblad:** *metsēlblāt* Q 95; **spaan:** *spōwān* K 278; **lemmer:** L 416; **mes:** *mets* Q 121; **plat stuk:** *plat styk* P 176; **plaat:** *plōt* P 57, 176; **(het) staal:** *st stōwāl* K 278; *stōl* L 267; *stōl* P 176b; **schup:** *šōp* Q 117a; **troffel:** *trufāl* Q 83; de volgende termen betreffen het S-vormig gebogen, metalen verbindingssstuk tussen het handvat en het blad: **zwanehals:** *šwānēhals* Q 121; *zwōnēhals* P 176; **hals:** *hals* L 290, Q 121; **ang:** *an* K 359 (het deel dat in het houten handvat zit).

HANDVAT VAN DE TROFFEL

(N 30, 7c; monogr.)

[Het handvat van de troffel kan in hout of kunststof zijn uitgevoerd.]

handvat: *hant-vat* L 209, 265, 289, 318b, Q 11, 13, 95, 99*, 193; *hanj-* L 269, 270, 291, 297, Q 113; *hantj-* L 318b, 320a, 330, 387, Q 20, 28; *hānt-* L 159a, 163, 282, Q 104a, 187a, 194; *hant-vāt* L 269, P 51, 120; *hantj-* L 373, 432, Q 20; *hant-vōt* Q 180; *hānt-* P 176; **handhaaf:** *hantaf* Q 3, 111; *hāntaf* Q 77; **steel:** *stēl* K 318, 353, 357, 359, L 289b, 316, 321, 414, 416, P 57, Q 1, 18, 95; *stē.l* L 289; *štēl* L 292, Q 19, 20, 22, 97; *stē.l* L 270; *stē(ə)l* L 364; *stēal* L 372; *stē-(j)al* P 177; *stējāl* K 278; *stējāl* P 56; *stējāl* P 176, Q 72; *stēj(ə)l* Q 72; *stējl* P 176; *stēl* Q 12; *štēl* Q 117a; *štēl* Q 121c; *štīl* Q 202; *stīal* Q 83; *štīal* Q 35, 198; *stīal* L 315, Q 4; **truweelsteel:** *trawīlstejl* P 176b; **troffelsteel:** [*troffel*]stēl L 289, 316, 382; *-štēl* Q 98; *-stīal* Q 197, 197a; **heft:** *hef* Q 121; **hecht:** *hext* L 210; **greep:** *jref* Q 121; **kruk:** *krōk* L 330; **staart:** *štēt* L 290; **hout:** *hōwt* L 267.

PLEISTERTROFFEL

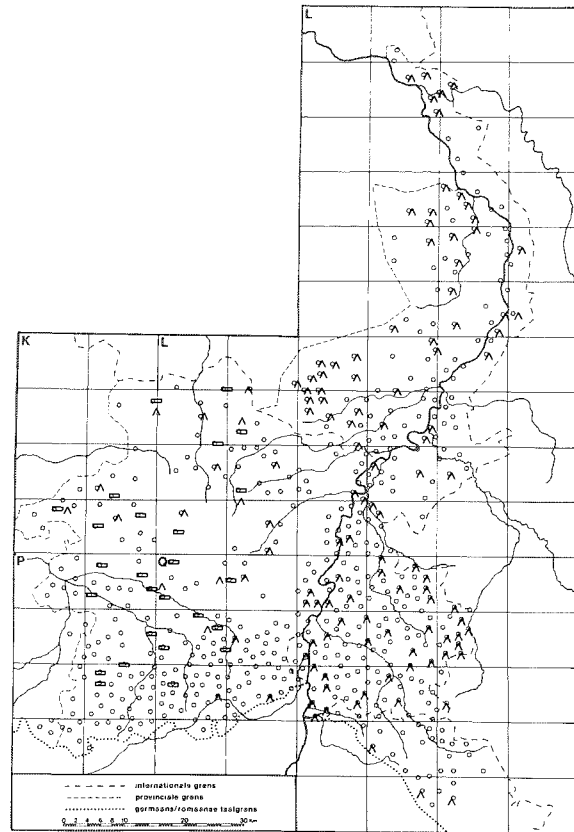
(N 30, 8a; monogr.)

[Klein troffeltje met veerkrachtig blad voor het

TROFFEL

⊖ (-)truweel

^ (-)troffel

pleisteren van (kleine) oppervlakken en voor werkzaamheden op plaatsen waarvoor de normale troffel te groot is. In Q 121 wordt het *spits-troffeltje* gebruikt voor het fijnere werk van de stucadoor. Zie afb. 1b.

Zie voor de fonetische documentatie van de woorden [troffel] en [truweel] het lemma TROFFEL.]

klein truweeltje: *klēn trywilkā* L 414; *klejn tərwlkā* Q 3; *klē trəwilkā* P 57; *klā trəwīlʔā* K 353; **truweeltje:** *trywilkā* L 316; *trəwilkā* K 357; *trəwilkā* Q 1; *tərwlkā* P 51; *trəwījalkā* K 318; *trəwēlkān* L 282; **kleine truweel:** *klē trəwīl* K 359; *klān trəwījəl* K 353; **klein troffeltje:** *klejn tryfalkā* L 269, 289, 292; *klen* ~ L 210; *klē* ~ Q 197, 197a; *klejn trəfalkā* L 289b, 431, Q 95; *klē* ~ Q 30; **troffeltje:** *trufəltjā* L 159a; *tryfalkā* L 267, 270, 289, 290, 318b, 320a, 320c, 387, Q 111, 113, 117a; *trəfalkā* L 372, Q 11, 12, 18, 19, 20, 104a, 193, 194; *trəfalkā* L 360, 364, Q 4, 83; **kleine troffel:** *klejnā [troffel]* L 267; *klejn* ~ L 297, 316, Q 19, 22, 97, 111; *klēn* ~ Q 28, 187a; **spits troffeltje:** *spets tryfalkā* L 289; *špets* ~ L 292; *spets trəfalkā* Q 95; *špets* ~ Q 99*; **spits-troffeltje:** *špetstryfalkā* L 270, 330; *špetstryfāšā*

Q 121; *špetstrəfāšā* Q 121; **spitstroffel:** *špets-[troffel]* L 270, Q 20, 121; **punttroffel:** *pənt[troffel]* L 382, Q 15; **kleine punttroffel:** *klejn pənttryfəl* Q 203; **punttruweel:** *pənt[truweel]* P 56, Q 1; **pentroffel:** *pentrofəl* Q 20; **pleistertroffeltje:** *plējstərtryfalkā* L 265; *plējstərtrəfalkā* L 432; **pleistertroffel:** *plīstərtryfəl* Q 35a, 121 (spits of rond); **pleisterschopje:** *plīstəršəpkā* Q 111; *plīstəršəpkā* Q 198; **pleisterijzer:** *plēstəržər* P 176; *plēstəržər* P 176; *plēstər* ~ P 176b; **plektroffeltje:** *plektryfalkā* Q 180; **plekttruweeltje:** *plektrywīalkā* L 364; *plektrywīlšā* L 315; **plaktruweel:** *plaktrəwēl* P 120; *plaktrəwēl* P 177; **plekpan:** *plekpan* Q 180; **smeertroffeltje:** *smēartəfalkā* L 209; *smērttryfalkā* L 321; **smeertroffel:** *smērt[troffel]* L 163; *šmīr* ~ Q 117a, 121c, 202, 222; **strijktroffeltje:** *štriktryfalkā* L 291; **poliertruweel:** *pā līartərwl* Q 71; **truweeltje voor te pleinen:** *trəwēljən vər tə plējnān* K 278; **pleintruweel:** *plēntəwēl* K 278; **chamottetroffel:** *šəmttrəfəl* Q 111; **afwerkstroffeltje:** *afwəraktryfalkā* Q 198a; **voegtruweel:** *vūxtərwlāl* P 176; **metstroffeltje:** *metstrəfalkā* Q 77; *metstrifalkā* L 416; **pannestrijker:** *panəštrīxər* Q 121.

HOEKTROFFEL

(N 30, 8b; monogr.)

[Metselwerktuig om hoeken te bepleisteren. Het blad van de hoektroffel is V-vormig gebogen en biedt op deze wijze de mogelijkheid een zuivere lijn van het pleisterwerk te verkrijgen. Zie afb. 1c.

In K 278 kende men *hoekpleisters* voor een buitenhoek (*vør nən. bōjtanhuk*) en voor een binnenhoek (*vør nən. benanhuk*). Ook de invuller uit Q 83 maakt dit onderscheid. Volgens de invuller uit Q 198a wordt de hoektroffel niet gebruikt door de metselaar, wel door de stucadoor. Zie voor de fonetische documentatie van de woorddelen *-[troffel]* en *-[truweel]* het lemma TROFFEL.]

hoektruweel: *huk[truweel]* P 176, Q 72, 78, 98; *hok-* Q 71; *høk-* L 414; **hoektruweeltje:** *hōktrywiālkə* L 364; *hōktərwiālkə* P 51; *hōkrəwiālkə* P 57; *hokrəwiālkə* K 357; **binnenhoektruweeltje:** *benāhuktrywiālsə* L 315; **hoektroffel:** *hōk[trɔf-fel]* L 270, 292, 318b, 320a, 321, 372, 431, Q 12, 18, 19, 22, 28, 95, 111, 113; *hōwk-* Q 20; *huk-* L 159a; *hūk-* L 210; *hōək-* L 416; **hoektroffeltje:** *hōktrɔfəlkə* L 289b, Q 194; **troffeltje:** *trɔfəlkə* Q 98; **hoekvormige troffel:** *hōk.vərme-gə trɔfəl* L 360; **hoekplektroffel:** *hōkplektrɔfəl* Q 11; **hoektrekker:** *hōktrəkər* L 291; *hōktrəkər* L 290; **hoekpleister:** *hukplējstər* K 278; **hoekuitwerker:** *huk-øtwēr'ər* K 278; **hoekvormer:** *hōk.vɔrəmər* Q 117a; **hoekbak:** *hōk-bak* L 270; **hoekspaan:** *hōkspān* Q 99*; **hoekijzer:** Q 77; *huk-ijzər* L 282; *hōk-izər* Q 193; **hoekijzer voor binnenhoek:** *hōk-ējzər vør benānhōk* K 353; **hoekschupje:** *hōksxōpkə* L 289; *hōksōpkə* Q 198; **ecktroffel:** *ektrɔfəl* Q 117a, 121; **eckenroffel:** *ekətrɔfəl* Q 222; **hoekpalette:** *ukpalet* P 176; *hukpālet* Q 180; **palette (wa.):** *palet* P 176; **vishoek:** *veshuk* L 382; **binnenhoek:** *benən'uk* P 176; *benən(h)uk* Q 83; **buitenhoek:** *bōwtən(h)uk* Q 83; **rechte hoek:** P 176b; **ronde hoek:** *rōnda hōk* L 316; **hoek:** *huk* Q 3, 72; *(h)uk* Q 83; *'uk* P 176; *hō.k* L 364; *hōk* P 56; **schupje:** *šōpkə* Q 15; **schepper:** *sxōpər* Q 1; **mal:** *mal* Q 4; **smeertroffel:** *šmirtɔfəl* Q 121; **plekspaan:** *plekspōn* K 353.

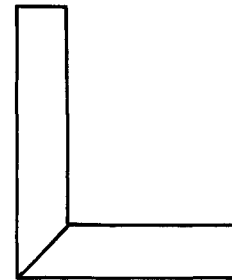
Ander gereedschap, gebruikt bij het metselen

WINKELHAAK

(N 30, 13a; monogr.)

[Haak waarvan de armen een hoek van 90° vormen. Met de winkelhaak wordt haaks afgetekend en worden werkstukken op hun haaksheid gecontroleerd. Zie ook afb. 2.]

winkelhaak: *weŋkālhāk* K 357, Q-187a; *weŋ'əl-* K 278; *weŋkālħōk* K 318, L 159a, 209, 210,

Afb. 2. winkelhaak

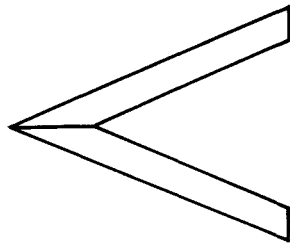
265, 269, 270, 282, 289, 289b, 290, 291, 292, 315, 316, 318b, 320c, 321, 330, 364, 372, 382, 387, 427, 431, Q 13, 18, 19, 22, 30, 35a, 95, 98, 99*, 111, 180, 193, 197, 197a, 198a, 202; *weŋkāl-* L 163; *wē-ŋkāl-* Q 12; *wiŋkāl-* L 360, P 176b; *weŋ'al-* K 353; *weŋkālq̄k* P 176; *weŋkāl-hōək* L 297, 416, Q 1, 15, 20; *weŋkālħōk* L 320a, 373, 432, Q 20, 97, 113, 117a, 121, 121c, 194, 203, 207, 222; *weŋkālħōk* P 56, 57; *wiŋkāl-* Q 71; *weŋkālħōək* P 120; *weŋkālōk* P 176; *wiŋkāl-* P 176; *weŋkālħō(w)k* Q 72; *weŋkālħōwk* Q 104a; *weŋkālħwōk* Q 77; *weŋkālħok* Q 3, 4; *weŋkālōk* Q 11; *weŋkālhoək* K 359, L 364; *weŋkālhoak* L 414, Q 1; *weŋkālħūk* P 177; *weŋkālhu-wək* Q 78; *weŋkālħūək* P 51; *weŋkāl(h)uək* Q 83; *weŋkālħōk* L 289, 316, 318b, Q 112b; **winkel:** *weŋkāl* Q 121; **rechthoek:** *rextħōk* Q 28.

VERSTEKHAAK

(N 30, 13b; monogr.)

[Haak waarvan de armen een hoek van 45° vormen. Zie ook afb. 3.]

verstekhaak: *vərstekhāk* K 278; *vərstekhōk* L 265, 289, 320c; *vərstək-* L 291, Q 19; *vərštē.k-* L 270; *vərstekhōək* Q 15; *vərstekhōək* Q 121; *vərstekhēk* L 318b; *vərstēk-ōk* Q 12; *vərštēkhōək* Q 97; *vərstēkhwōk* Q 77; *vərstēkhok* Q 4; **gerongshaak:** *jēruŋshōək* Q 121c; **verstelhaak:** *vərstelhōk* L 321; **spitswinkel:** *špetsweŋkāl* Q 20; *špetswiŋkāl* Q 222; **spitshaak:** *špetsšōk* Q 111; *špets-ōk* P 176; **spitse haak:** *špetsə hōək* Q 117a; **schrijfhaak:** *šrifshōək* Q 203; **tompenhaak:** *tōmphōk* Q 22; **schuinse haak:** *šējnsə hōk* Q 193; **schrage winkel:** *šrējə weŋkāl* Q 121; **binnenwinkelhaak:** *benəweŋkālħōk* L 315; **halve winkelhaak:** *haləvə weŋkālħōk* L 270; *aləvə wiŋkālōk* P 176; **haak van vijftienveertig graden:** *hōk >van vēvanvijə'ex >grōdə* K 353; *ōk >van vif-ənvier-tex >~* Q 11; *hōk >van vēj-f-ən-vjōtex >grōdə* P 57; **haak:** *hōk* L 282; **verstekhoek:** *vərstekhōk* L 289; **halve hoek:** *halvən hōk* L 320a; **groothoek:** *gruathōək* P 120; **punthoek:** *pōnthuk* L 382; *pōnthūk* P 176, 176b; **spitshoek:** *špets-ūk* P 176; **drie-/driehoek:**

Afb. 3. verstekhaak

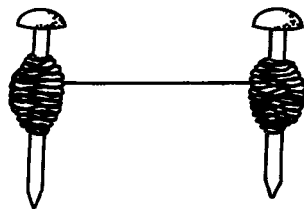
drēhōk L 360; *dri-* L 432; **hoek:** *hō.k* Q 28.

METSELKOORD

(N 30, 14a; monogr.)

[Het koord dat men spant om daarlangs te metselen. Aan beide uiteinden kunnen twee priemen bevestigd zijn waarmee het koord in de voegen van het metselwerk wordt vastgezet. Zie ook het lemma **PRIEMEN**. Het woordtype **snoergerust** (Q 121) was een benaming voor het metselkoord met toebehoren. Zie ook afb. 4.]

metselkoord: *metskōrt* L 316, Q 1, 3, 4; *metskō.rt*

Afb. 4. metselkoord op priemen

L 315; *metskōt* P 56, 57, 176, 176b, Q 71, 72; *metskōr* K 359, P 176; *metskō.r* P 51; *metskōrt* L 316, 364; *metskōart* L 416; *metskoart* L 414; *metskowt* Q 72; *metskowət* P 56; *metskojt* Q 180; *metskuət* Q 83; *metskjuwət* Q 78; *metskwət* Q 77; **metselkoord:** *metsalkōrt* L 163, 270, 431, Q 28; *metsəl-* L 318b, 373, Q 15; *metsalkōrt* L 372, Q 13, 19, 95, 187a, 198a; *metsəl-* L 292, Q 30, 97, 99*, 104a, 111; *metsalkō.rt* Q 18; *metsəl-kōart* Q 35; *metsəl-* L 432; *metsalkōat* Q 117a, 203; *metsalkūrt* Q 35a; *metsəl-* Q 194; *metsalkōrt* L 210; **muurkoord:** *mūrkwət* Q 113; *mūrkwət* Q 112b; **bouwkoord:** *bōwkōrt* L 269; **loodkoord:** *lōtkōrt* Q 20; **spankoord:** Q 1; **metserskoord:** *metsərskōr* K 318; *metsərskōwərt* K 278; **koord:** *kōr* K 357; *kōwər* K 353; *kōt* P 176; *kōrt* L 364, Q 193; *kōt* Q 202; *kōat* Q 121; **metselkoordje:** *metsalkyartjə* L 209; **metseldraad:** *metsəldrōt* L 267, 269, 270, 289, 290, 292, 320a; *metsəldrō* L 265; **metsdraad:** *mets-drōt* L 360; *mets-drōwət* K 278; **draad:** *drōt* K 353, L 291; *drō* L 265;

metselsnoer: *metsəlsnōr* L 321; *metsəlsnōr* Q 121; **murerssnoer:** *myrəššnūr* Q 222; **muursnoer:** *m'ūršnōr* Q 121, 121c; *mūršnoar* Q 117a; **snoer:** *šnōr* Q 121; **metseltouw:** *metsəl-tōw* L 159a, 289, 289b, 318b, Q 197, 197a, 198; *metsəl-* L 292, 297, 318b, 330, 382, Q 20, 22, 111; *metsəl-* Q 11; *metsəltow* Q 12; **touw:** *tōw* L 320c; **metskabel:** *metskābəl* P 120; **scheerlijn:** *šērlīn* L 291; **snoergerust:** *šnōrjərs* Q 121.

PRIEMEN

(N 30, 14b; monogr.)

[De twee pennen aan de uiteinden van het metselkoord waarmee het tijdens het metselen wordt vastgezet. De priemen worden ook gebruikt om het koord na gebruik op op te rollen. Zie ook afb. 4.]

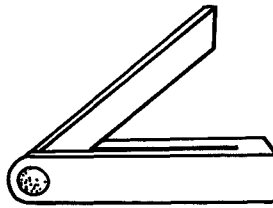
Volgens de invuller uit Q 121c worden thans met de toepassing van profielen geen priemen meer gebruikt. In P 176 noemde men het spannen van het metselkoord met behulp van de priemen: **de koord opsteken** (*də kōt- opstēkə*). In L 291 gebruikte men geen priemen, maar zette men het metselkoord met behulp van vierduimse spijkers vast.]

priemen: *priməñ* K 278; *primə* K 359, L 315, P 177, Q 4, 202; *primə* K 353, P 176; *prēmə* Q 19, 111, 193; *prejmə* P 51; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *prim* K 318, 357, Q 198; *prim* L 360, Q 18; *prem* P 176, Q 187a; *prēm* Q 97, 121; **priems:** *prims* L 364; **metspriemen:** *metsprimə* P 57, Q 1; *metsprimə* P 176, Q 71; *metsprimə* P 120; *metsprim* (enk.) P 56; **koordpriemen:** *kwōtprim* (enk.) Q 77; **nagelen:** *nəgəl* L 290, 320a; *nəgəl* Q 20; *nəgəl* Q 15; *nāgəl* (enk.) L 269; **nagels:** *nāgəls* L 292; *nāgəls* L 289; **pinnen:** *penə* L 159a, 289b, 292, 318b, 321 (altijd handgesmeed), 416, P 176, 176b, Q 83, 121; *p'en* L 330, 372, 432, Q 22, 121; *pen* Q 30; **ijzeren pinnen:** *izərə penə* L 316; **koordpinnen:** *kōrtp'en* Q 28; **snoerpinnen:** *šnūrp'en* Q 222; **touwpinnen:** *tōwpenə* Q 95; **steekpinnen:** *stēkp'en* Q 113; **pennen:** *penə* L 318b, Q 104a; *penə* Q 11; **koordpennen:** *kōrtpenə* Q 99*; **voegpennen:** *vuxpenə* Q 198a; **steekpennen:** *stīkpenə* Q 198a; **muursnoerpennen:** *m'ūršnōrpenə* Q 121; **pennen van het muursnoer:** *penə van ət mūršnoar* Q 117a; **pegelen:** *pīlə* Q 72; **steekijzers:** *stēk-izərs* L 270; **ijzertjes:** *ejzərkəs* Q 3; **haken:** *hqakə* Q 194; **rollers:** *rō-lərs* Q 20; **stekker:** *stekər* L 382.

ZWAAIHAAK

(N 30, 13c; monogr.)

[Winkelhaak waarvan handvat en veer ten opzichte van elkaar beweegbaar zijn. Met een schroef kan men de veer in de gewenste hoek

Afb. 5. zwaaihaak

vastzetten. De zwaaihaak wordt gebruikt om hoeken op te meten. Zie ook afb. 5.]

zwaaihaak: *zwājhōk* L 209, 210, 364; *zwōwāj-* K 353; *zwōjhōk* K 357; *zwojhoak* L 364; *šwejhāk* Q 187a; *zwejhōk* L 289b, 292, 315, 318b, Q 18, 35a; *zwej-* L 265, 321, 330, 427, Q 193; *žwej-* L 270, 291, Q 19, 22, 111; *zwejōk* P 176; *zweāj-* Q 12; *zwejhōk* Q 15; *zwejhōk* Q 77; *zwejhōk* L 320a; *žwej-* Q 97; *šwej-* Q 203; *šwej-* L 432; *zwe(j)hōk* Q 72; *zwejōk* P 176; *zwejhok* Q 4; *zwehoak* Q 1; *zwejhōk* Q 104a; *zwejhōk* Q 72; *zwehōk* Q 2; *zwehoak* L 414; *zwehōk* P 57; *zwehwok* Q 162 (mv. *-hjo-k*); **schuifhaak:** *šōjfhōk* Q 198; *šōjfhōk* Q 71; **zwenkhaak:** *šwekhōk* Q 113, 121c; **verstelhaak:** *vərstelhāk* K 278; **stelhaak:** *štelhōk* Q 111; **verstelbare verstekhaak:** *vərštelbārā vərstekhōk* Q 121; **verstelbare haak:** *vərstēl-bōwārān hāk* K 278; **verstelbare winkelhaak:** *vərstēlbārā wejkhōk* L 289; *vərstēlbārā wejkhōk* Q 117a; *vərstēlbārā wejkhōk* Q 95; **verstekhaak:** *vərstekhōk* L 163; *vərstēk-* L 290; *vərstēk-* Q 202; *vərstēk-* P 176b; *vərstēk-* Q 99*; *vərstekhōk* Q 121; **groothaak:** *gruathōk* P 120; **zwaaihoek:** *zwājhūak* P 51; *zwejhuk* L 382; *zwejhūak* Q 78; *zwejūk* P 176; *zwejhōk* L 289, 318b; *žwehuak* Q 83; **zwaai:** *žwē* Q 83; **verstekhoek:** *vərstēkhōk* L 431; **verstelwinkelhoek:** *vərstēlwejkhōk* Q 112b; **hoek:** *hō.ak* Q 28; **hoek met losse armen:** *ōk mēt lōsā erām* Q 11; **zwong:** *zwojnk* Q 83; **verstekblok:** *vərstēk-blok* K 318; **schuifwinkel:** *šōjfwējkhōk* Q 121; **voelmaat:** *vōjlmōt* L 159a; **malletje:** *mēlkā* L 269 (soms zelf gemaakt); **plooier:** *plōjār* Q 180; **smijt:** *šmīs* Q 222.

STEENPLANK

(N 31, 16a; monogr.)

[Houten plankje van 50 tot 60 cm lengte, waarin een uitsparing voor de hals is aangebracht. De steenplank wordt door de handlanger gebruikt om stenen naar de metselaar te brengen. De plank rust daarbij op één of beide schouders. Er bestaan ook uitvoeringen die aan de onderzijde voorzien zijn van een kussentje en waarbij aan één uiteinde een rechtopstaand plankje met handvat is bevestigd. Zie ook afb. 6.]

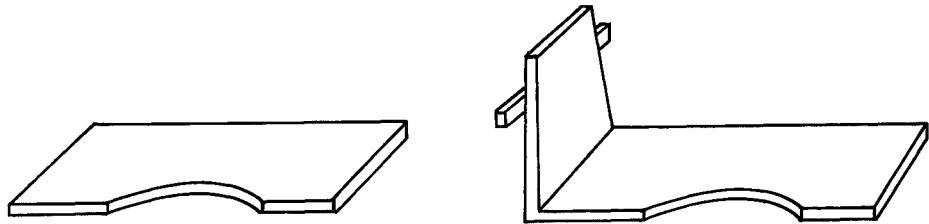
Volgens de invuller uit L 321 moest de draagplank minstens 15 cm diep zijn omdat hij anders niet om de hals van de sjouwer paste. Met de rechterhand werd tijdens het dragen de ladder vastgehouden, met de linkerhand de binnenkant van de volgeladen steenplank.]

steenplank: *štēnplank* Q 39; *stīn-* L 414; *stīn-* K 318, P 176; *stijām-* K 353; *stējn-* L 289, 289b, 318b, 320a; *stējn-* L 290, 291, Q 111; **stenenplank:** *stījānplank* K 353; *štēj-* Q 111; **brikkenplank:** *brekplank* L 364, Q 18, 19, 83, 90, 98, 99*; *brikā-* Q 3; *brikā-* Q 100, 101; *brekplank* Q 197, 197a, 198a (op één schouder gedragen); **brikplank:** *brekplank* Q 95a; **draagplank:** *drāxplank* L 271, 289, 290, 291, 292, 316a, 321, 364, Q 28; *drōx-* P 176, Q 83; **opperplank:** *ōkārplank* Q 20; **plank:** *plank* P 176, Q 117a; *plānk* Q 193, 194; **steenplankje:** *stēnplējkskā* L 265; *stējānplējkskā* K 278; *stējnplējkskā* L 270; *stējnplējkskā* L 330; **brikkenplankje:** *brekplējkskā* Q 19, 97; **draagplankje:** *drāxplējkskā* L 290, 360; **plankje:** *plējkskā* L 267; **steenbred:** *štēbret* Q 39, 113, 117a, 121, 121c, 202; *stējnbrēt* Q 111; *stēj.nbrēt* Q 20 (mv. *-brē.r*); *stējnbrēt* L 382; **bredje:** *brētjā* L 210; **kraag:** *krāx* L 270, 432; **haam:** *hām* Q 198a (rustend op beide schouders); **vogel:** *vōgəl* Q 162.

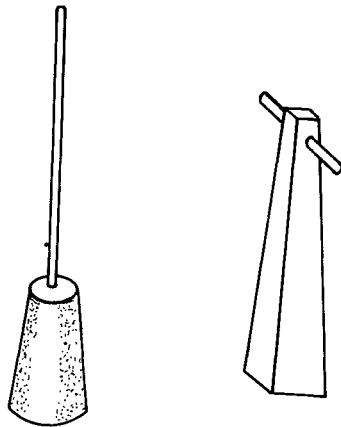
STAMPER

(N 30, 20; monogr.)

[Blok, voorzien van één of twee handvatten, dat wordt gebruikt om zand- en kalkkluiten fijn te maken, beton aan te stampen en aarde vast te

Afb. 6. steenplanken

Afb. 7. stampers

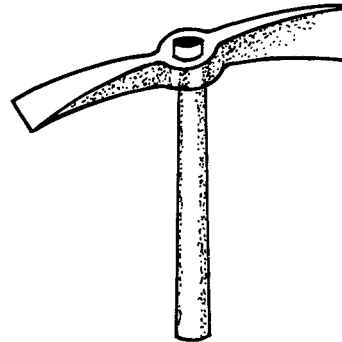
drukken. Een stamper kan van hout of ijzer vervaardigd zijn. Zie ook afb. 7.]

stamper: *stampər* K 278, L 163, 265, 289b, 315, 316, 320c, 364, 416, Q 18, 71; *sta.mpər* L 289; *stampər* L 270, 291, 292, 297, 431, 432, Q 15, 19, 20, 22, 30, 35a, 98, 99*, 111, 112b, 121c, 203, 222 (mv. *stampərə*); *stāmpər* Q 194; *štāmpər* Q 198; **betonstamper:** *bəʔnštampər* Q 222; **stamp:** *stamp* L 318b; **stempere:** *stempər* L 159a, 209, 210, 267, 269, 289, 318b, 320a, 321 (voor fundering), 360, 382; *štəmpər* L 270, 290, 330, Q 20, 117a, 121, 197, 197a, 202; **ijzeren stempere:** *īzərə štəmpər* L 292; **betonstempere:** *bəʔnštəmpər* L 292; **stempel:** *stəmpəl* L 372; *štəmpəl* Q 111; **grondstempel:** *grəʔkštəmpəl* Q 121; *grəʔk-* Q 113; **betonstempel:** *bəʔnštəmpəl* Q 113; *bəʔn-* Q 121; **zandstempel:** *zəʔkštəmpəl* Q 113; **dam:** *dam* L 372, P 56, 57, 120, 176 (met twee handvatten aan de zijken), Q 19, 77, 78, 95, 97, 193, 198; **dammer:** *damər* K 278, 318, 353, 357, 359, L 315, 364, 414, P 51, 177, Q 1, 3, 4, 12, 71, 83, 95; *dəmpər* P 176, 176b; **aandammer:** *āndəmpər* P 176 (met één handvat aan de bovenkant); **stoter:** *stījtər* Q 198a; **stomper:** *stompər* K 318; *stumpər* P 176, 176b, Q 72; **aanstomper:** *ānstumpər* P 176; **domper:** *dōmpər* K 278; **damhamer:** *damhāmər* L 316; **handhamer:** *ānt-āmər* Q 11.

KAPHAMER

(N 30, 15a; monogr.)

[Metselaarsgereedschap dat wordt gebruikt voor het behakken van metselstenen. De kop van de bikhamer heeft aan één uiteinde een horizontale, spits toelopende staart, terwijl het andere uiteinde van een verticale, spits toelopende staart is voorzien. Er bestaan ook uitvoeringen waarvan de kop aan één kant is uitgevoerd met een dik

Afb. 8. kaphamer

vierkant uiteinde, terwijl de andere kant een horizontaal spits toelopende staart heeft. Zie ook afb. 8.

Het woord *verkeerhamer* werd volgens Van Houcke (pag. 132) in Turnhout en omgeving gebruikt.]

kaphamer: *kaphāmər* K 278, L 159a, 163, 209, 210, 267, 269, 270, 289, 290, 291, 292, 316, 318b, 320a, 320c, 321, 364, 373, 431, 432, Q 15, 18, 19, 20, 22, 35a, 95, 97, 98, 99*, 111, 117a, 187a, 197, 197a, 198a, 203; *kap-āmər* Q 11, 12; *kaphāmər* Q 121; *kaphāmər* K 353, Q 3, 194; *kaphāmər* Q 198; *kap-āmər* P 176; **kaphamel:** *kaphāməl* L 330, 414, P 56, 57, Q 104a; *kap-hāməl* P 120; *kaphāməl* P 176b; *kap-āməl* P 176; *kap(h)āməl* Q 83; **muurhamer:** *mūrhamər* Q 20, 113; *m-ūrhamər* Q 121, 121c; **metselhamer:** *metsəlhamər* L 372, Q 35; **murerhamer:** *mūrərhamər* Q 121; **murershamer:** *mūrəšhamər* Q 222; **steenhamer:** *stēnhāmər* L 315; *štē-* Q 202; **hamel voor stenen te kappen:** *hāməl vør stēn tə kapə* Q 77; **scheerhamer:** Q 78; *šērhamər* L 382; **scheerhamel:** *sxi(j)ərhaməl* P 177; *šārhoaməl* Q 71; *šērhaməl* Q 72; *šer-* Q 180; **snijhamer:** *šnihāmər* Q 121; **poetshamel:** *putshāməl* L 270; **kapbeitel:** *kap-bejtəl* Q 30; **steenkapper:** *štəjnkəpər* Q 111; **steenbik:** *stəjnbek* L 289b; **pikhamer:** *pekhāmər* Q 193; **bikhamer:** *bekhamər* L 265; **klophamer:** *klop-hāmər* Q 28; **scherphamer:** *šer(ə)phāməl* Q 72; **platte hamer:** *platə hāmər* L 416; **verkeerhamer:** *vərkīrhāmər* K 359; *vərkijərhamər* K 353; **verkeerhamel:** *vərkīrhāməl* Q 1; *fakīrhāməl* K 357; **hamer:** *hāmər* L 271; *hāmər* Q 4; **destel:** *destəl* L 364.

SABEL

(N 30, 15 add.; monogr.)

[Metalen lat, in L 321 30 à 40 cm lang en 10 cm hoog, die aan één zijde is aangescherpt. Met de sabel worden in combinatie met een hamer met-

selstenen op maat gekapt. In Q 121 was het werktuig van een handvat voorzien.]

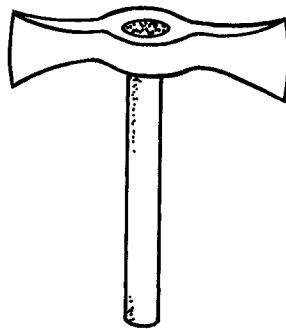
sabel: *sābəl* L 321; *zēbəl* Q 121; **houwkling:** *hōwklīj* Q 121; **snit:** *šnet* Q 121.

BIKBIJLTJE

(N 30, 15c)

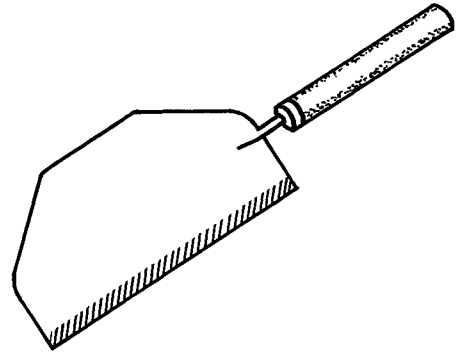
[Tweesnijdend bijltje met kort handvat om oude stenen schoon te kappen. Zie ook afb. 9.]

Het verwijderen van oude specieresten van metselstenen werd in Q 116 **afbikken** (*āf-bekā*) genoemd.]

Afb. 9. bikbijltje

kapbijltje: *kap-belʔən* K 278; *kap-bīlkā* L 289, 432; **scheerbijltje:** *šērbīlkā* Q 99*; **bijltje:** *bejlkā* P 176, 176b, Q 3; *bīlkā* L 320a; **steenbijl:** *štejnbił* L 292; *štēbejalā* Q 121; **kapbijl voor brikken:** *kap-bīl vōr brekā* Q 11; **kapbijl:** *kap-bīl* Q 22; *kap-bīl* Q 193; **bijl:** *beal* Q 71; *bīl* L 269; **bikhamer:** *bekhāmər* L 209, Q 35a, 95; *bekhōmər* K 353; *bekhamər* L 265, Q 121c; **bikhamel:** *bekhāməl* L 270; **pikhamer:** *pekhāmər* Q 95, 187a; **kaphamer:** *kaphāmər* L 315, 364, 382, Q 113, 117a, 198a, 202; *kaphōmər* Q 194; *kap-āmər* Q 12; *kap-ōmər* P 176; **kaphamel:** *kaphāməl* L 330, P 56, 57; **rechte kaphamel:** *rextā kap-ōməl* P 176; **schifthamer:** *šefihāmər* Q 203; **splijthamer:** *splī.thāmər* L 267; **scheerhamer:** *šērhāmər* L 318b; *šejrhāmər* Q 19, 97; **scheerhamel:** *sxē.rhāməl* P 120; **verkeerhamel:** *fakīrhōməl* K 357; **kophamer:** *kōphamər* Q 222; **steenhamer:** *štēj.nhāmər* Q 111; **betonhamer:** *bətonhāmər* L 431; **steenbikker:** *štējnbekər* L 270; **steenbik:** *štēj.nbek* L 290; **bikhak:** *bekhak* L 289b; **steenveger:** *stējnvēgər* L 289; **steenkuiser:** *stēʔnkōsər* K 278; **steenkapper:** *stējnkapər* L 321; **brikkenkrabber:** *brikəkrabər* Q 198; **spijskapper:** *špīskapər* Q 111; **krabber:** *krabər* Q 20; **kapmes:** *kapmēs* K 353; **klief:** *klīf* P 176; **beitel:** *bē.təl* Q 28; **pioche (fr.):** *piqs* P 51; *pijōš* Q 1; *pioš* L 360; *pijqs* P

Afb. 10. kapheep

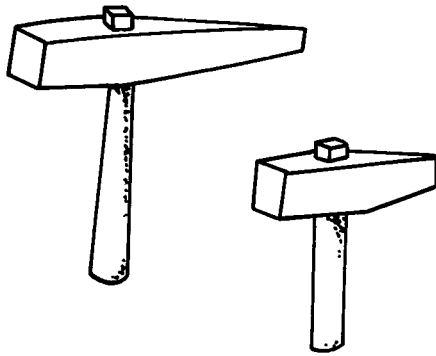
51; **vuisthamer:** *vōjsthāmər* L 360; **praks (?)** *prakš* Q 12.

KAPHEEP

(N 30, 15d; monogr.)

[Hakmes waarmee men mortelresten van oude metselstenen verwijdert. Zie ook afb 10.]

heep: *hēap* L 269; *hējp* Q 20; *hēp* L 289b; *hip* L 159a, 209; *hi.p* L 289; *hiap* L 265, 267, 290, Q 111, 113, 121; *hiap* L 289, 291, 318b, 320a, 320c; *hi.p* L 330; *hīp* L 210; **kapheep:** *kaphiap* L 270; **poetsheep:** *putshiap* L 270; **steenheep:** *stējnhīp* L 318b; **heepmes:** *hipmēs* L 209; **hakmes:** *hakmēs* L 163; *ak-* P 176; *hakmets* Q 20, 121c; **bikkapmes:** *bekkapmēs* Q 95; **kapmes:** *kapmēs* K 353, L 316, 382, P 176; *kapmēs* P 56; *kapmets* Q 20, 98; **kapper:** *kapər* L 321; **herstel/harstel:** *her.stē.l* Q 3; *herstel* K 357, P 51; *herstēl* K 278, Q 1; *herstēl* K 278; *herstel* Q 1; *herstēl* K 353; *harstel* Q 4; *er.stēl* P 57; *restēl* Q 71; *rāstēl* P 120; *kārstēl* Q 72, 83; *kārstējl* Q 77; *kāstēl* P 176, 177 (hakmes); *kāstēl* P 176; *kasēl* P 176; *kapstēl* L 315; *harstel* K 318; *astēl* P 176b; *hamstēl* P 176; *hōwstēl* Q 180; **kapwapen:** *kapwōpā* Q 22; **wapen:** *wāpā* L 372; *wōpā* L 360, 364, 427, Q 11, 12, 19, 99*, 111, 198a; *wōpā* Q 97; *wōpā* L 431; *wōpān* L 416; **zeissel:** *zēsəl* Q 194, 198; *zēsəl* Q 95, 193; **zeissele:** *zēsəlā* Q 111, 112b; *sēsəlā* Q 202, 222; **steenpoets:** *stējnpōtsər* L 292; **steenveger:** *sīnvēgər* L 316; **steenbijl:** *štēbil* Q 203; **hakbijl:** *hak-bil* Q 99*; **kapbijl:** *kap-bejl* P 176b; *kap-bīl* L 291; **bijl:** *bīl* Q 35a; *bejal* Q 117a; **brikkenbijltje:** *brekəbejlkā* Q 187a; **beitel:** *bejtəl* K 318; *bē.təl* Q 28.

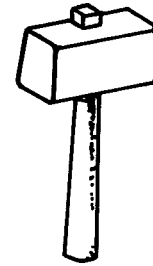
Afb. 11. breekhamers

BREEKHAMER

(N 30, 18a)

[Metselaarsgereedschap dat wordt gebruikt voor het behakken van metselstenen. De kop van de breekhamer heeft doorgaans een dik vierkant uiteinde en een verticale, spits toelopende staart waarmee gekapt wordt. Zie ook afb. 11.]

breekhamer: *brēkhāmər* L 321 (om gaten in de muur te breken met behulp van beitel); **splijthamer:** *šple.shamər* Q 222; **bikhamer:** *bekhāmər* L 270, 316, 320c; **pikhamer:** *pekhāmər* L 316, Q 35a; **kaphamer:** *kaphāmər* K 318, L 289, 360, Q 28, 113, 198a (om voegen uit te kappen); *kaphōmər* K 353; **bosseerhamer:** *bušērhamər* Q 111 (kaphamer voor het ruw behakken van halfharde en zachte natuursteen); **steenhamer:** *štēanhōmər* Q 194; **plaveihamer:** *plavejāmər* Q 12; **plaveiershamer:** *plavejērshāmər* Q 99*; **hamer voor te kasseien:** *hāmər vīr tə kasejən* L 364; **voeghamer:** *vōxhāmər* Q 95; *vōxhamər* Q 121; **punthamer:** *pōnthāmər* K 278, L 267, Q 22, 203; *pōnthōmər* K 353; *pōnt-ōmər* P 176; **spitshamer:** *špetshāmər* Q 121; **kijlhamer:** *kilāmər* Q 12; **tempeerhamer:** *tēmpērhamər* Q 111; **vuisthamer:** *vūshāmər* Q 18, 30; **voorhamer:** *vjrhāmər* Q 30; **dikke hamer:** *dekən hāmər* L 364; in het volgende woordtype is het eerste lid het Franse *moellon*, „breuksteen“: **moellonhamer:** *məlqnhōmər* Q 4; **hamer:** *hāmər* L 289, 289b, 315, 320a, 416; *āmər* Q 11; **kaphamel:** *kaphāməl* L 414; *kap-hāməl* P 120; **kliefhamel:** *klejfhāməl* P 51; **bosseerhamel:** *puzērhaməl* L 330; **scheerhamel:** *šērhaməl* Q 77; **timmerhamel:** *tēmər(h)ōməl* Q 83; **kasseihamel:** *kətsējhoaməl* Q 71; **punthamel:** *pōnthāməl* L 270, Q 1; *pōnthōməl* K 357; *pōnt-ōməl* P 176; **penhamel:** *penhōməl* Q 180; **hamel:** *hāməl* P 57; **opkapper:** P 176b; **tranche (fr.):** *trōš* K 359; **bil:** *bel* L 382; **schobbejak:** *sxōpəzək* L 210.

Afb. 12. moker

MOKER

(N 30, 18b; N 30, 18a; monogr.)

[Zware, vierkante ijzeren hamer met zeer korte steel voor het slopen van metselwerk. Zie ook afb. 12.]

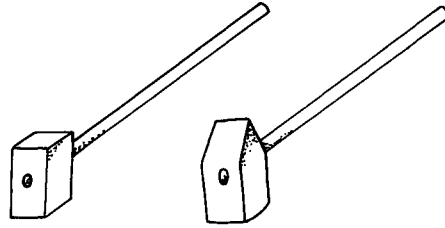
Vgl. voor het eerste lid van het woordtype **brokkeljonhamer** ook het Franse *briquillons* en het Waalse *bricayons* „steenpuin“.]

moker: *mōkər* L 159a, 269, 291, 330, Q 19, 35a, 95, 97, 117a; *mōwkər* P 176; *mōkər* L 372; *muəkər* L 265, 267, 292; *mūəkər* L 210; **mookhamer:** *mōkhāmər* L 163; **vuisthamer:** *vūsthāmər* L 209, 289b, 316, 318b, 320a, 320c; *vū.st-* L 289; *vūəst-* L 315; *vūšt-* L 290, 291; *vūs-* L 321 (werd met beitel gebruikt), 382, 431, 432, Q 19, 20, 22, 95, 97, 99*, 111, 113, 197, 197a, 198a; *vū.s-* Q 117a; *vuws-* L 270; *vjst-* L 364; *vōst-* K 278; *vūs.āmər* Q 11, 12; *vūshāmər* Q 121, 121c; *vū.s-* Q 222; *vōwsthōmər* Q 4; *vōst-* K 353; *vūš-* Q 194; *vūshōmər* Q 193, 198; **vuistje:** *vjəsja* Q 121; **kliefhamer:** *kljfhōmər* P 176; **beitelhamer:** *bejtəlhamər* Q 20; **dobbele kaphamer:** *dōbələ kaphāmər* K 353; **klophamer:** *klōphāmər* Q 28; **handhamer:** *hanjhamər* Q 121c; **brokkeljonhamer:** *brōkəljonhāmər* Q 78 (hamer om stukken beton, bakstenen ed. klein te maken); **zware hamer:** *zwōrə hāmər* L 292; *zwōrə* ~ L 320a; *zwōrən* ~ K 278; **houten hamer:** *ōtən ōmər* P 176; **houteren hamer:** *hōltərə hāmər* L 163; **hamer:** *hāmər* L 416; **vuisthamel:** *vūsthāməl* Q 1; *vūs-* L 270, 330, Q 104a; *voashoaməl* Q 71; *vōwshōməl* Q 72, 180; *vōws(h)ōməl* Q 83; **bosseerhamel:** *bušērhaməl* Q 77; **houten hamel:** *ōtən ōməl* P 176; **hamel:** *hāməl* P 51, 57, 177; *hōməl* K 357; **een bertus:** *ənə bertəs* Q 203.

VOORHAMER

(N 30, 18c)

[Zware ijzeren hamer met een lange steel die wordt gebruikt om breuksteen stuk te slaan. Zie ook afb. 13.]

Afb. 13. voorhamers

voorhamer: *vōrhāmār* L 267, 270, 289b, 297, 315, 318b, 321, 427, 432, P 176, Q 13, 18, 19, 20, 35a, 97, 99*, 187a, 203; *vōr-* K 278, L 290, Q 15; *vōr-* K 278, L 210; *vōr-* L 159a, 163; *viār-* L 364; *vīr-* L 364, 416; *vīr-* L 289, 372, Q 95; *vyār-* Q 111; *vjār-* Q 202; *vōrāmār* Q 12; *vōrhamār* L 265; *vyār-* Q 121c; *vōrhōmār* K 353; *vīr-* Q 194; *vīrhōmār* Q 193, 198; *vyr-ōmār* P 176; **voorhamel:** *vōrhāmāl* L 270, 289, 330, 414, P 51, 177, Q 1, 104a; *vōr-* P 176; *vīr-* L 330; *vōrhōmāl* Q 72, 180; *vōr-* K 357, Q 77; *vōr(h)ōmāl* Q 83; *vōjrōmāl* P 176; **afbrekershamer:** *āf-brikārshāmār* Q 198a; **kliefhamer:** *klīf-ōmār* P 176; **voorslaghamer:** *vjōrslāxhamār* Q 121; **kaphamer:** *kaphāmār* K 318, Q 28; **kaphōmār** K 318; **stelhamer:** *stelhāmār* L 291; **smeedhamer:** *smējhāmār* L 318b; **smeedhamel:** *smē-jhāmāl* P 120; **tuierhamer:** *tjōjārshāmār* L 321; *tjōr-* L 209; **pits-ijshamer:** *piš'īshāmār* Q 222; **zware hamer:** *zōwōrā hāmār* L 269, 320c, 382; *zōwōrā* ~ Q 22; *šwōqarā* ~ Q 113; *šwōrā* ~ Q 202; *šwōqar* ~ Q 20; *šwūrā* ~ Q 197, 197a; *zōwūrā hōmār* Q 3; *šwōqarā hamār* Q 121; **dikke hamer:** *dekā hāmār* Q 11; **zware hamel:** *zōwōwrān (h)ōmāl* Q 83; **dikke hamel:** *dekā hōmāl* P 176b; **hamer:** *hāmār* Q 198a; het volgende woordtype is ontstaan uit het Poolse *młot-tek*: **mottek:** *motēk* Q 121; **boots:** *buts* Q 35; **beul:** *bōl* L 270; **de vijf kilo:** *da vējf kelō* P 57.

PIK

(N 30, 19a; monogr.)

[Houwwerktuig met korte steel en één arm, die in een punt uitloopt. Zie afb. 14a.]

„De pik dient den metselaar bijz. tot afbraak van oud metselwerk” (Van Houcke, pag. 271).]

pik: *pek* K 278, 318, 353, 357, 359, L 271, 289, 290, 292, 316, 364, 372, 414, 431, 432, P 51, 56, 57, 120, 176, 177, Q 1, 4, 11, 12, 22, 78, 83, 180; **pikje:** *pekskā* K 353; **enkele pik:** *enkalā pek* P 176; **pikkel:** *pekāl* Q 77; **enkele puntbik:** *enkalā pōnt-bek* L 270; **bik:** *bek* L 210, 269, 289, 292, 320a, 321 (om grond los te maken), 382; **enkelbikkel:** *enkalbekāl* Q 193; **pikbikkel:** *pek-beqāl* Q 99*; **bikkel:** *bekāl* L 318b, Q 98, 187a; *bikāl* Q 198 (mv. *bikalā*), 198a; *beqāl* Q 111; **spitshak:** *špetshak* Q 121; **kruishak:** *kryts-*

hak Q 117a (kort); **punthak:** *pōnthak* L 270; **rothak:** *rōthak* Q 30; **grondhak:** *jronkhak* Q 121; **hak:** *hak* Q 15, 35a, 113, 121; **pikhaak:** *pekhōk* L 330; **pikbijl:** *pek-bil* Q 95; **pikhouweel:** *pekhōwēl* L 318b; **houweel:** *hōwīāl* L 291; *hōwīl* L 318b; *huwīl* Q 222; **enkele pioche (fr.):** *enkal pījos* Q 3; **kleine pioche (fr.):** *klejn pījos* P 176; **pioche (fr.):** *pīos* Q 71; *p(i)jos* Q 72; *pīoš* L 416; *pī(j)qs* Q 72; *pīosā* P 176b; *pījas* L 292; **hep:** *hep* L 315, 316.

DUBBELE PIK

(N 30, 19b; monogr.)

[Houwwerktuig met korte steel en twee in een punt uitlopende armen. Zie ook afb. 14b.]

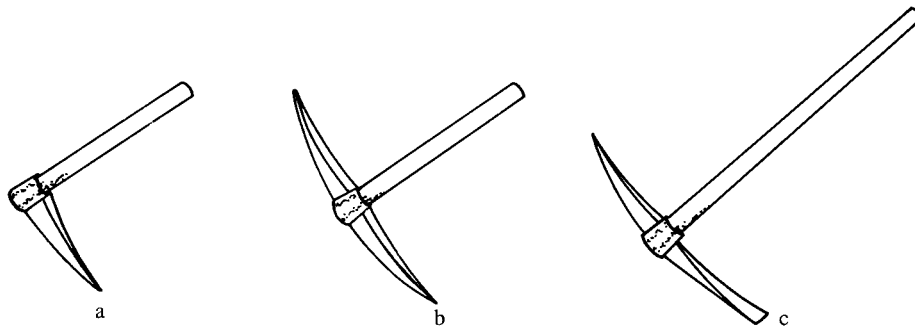
dobbelpik: *dōbālpek* K 278, Q 4; *dōbāl-* L 364, Q 1; **pik:** *pek* K 353, L 159a, 163, 210, 271, 292; **puntbik:** *pōnt-bek* L 270; **bik:** *bek* L 269, 270, 289, 290, 291, 292, 297, 320a, 320c, 330, 382; **dubbele bikkel:** *dōbālā bekāl* Q 193; **puntbikkel:** *pōnt-beqāl* Q 20; **scherpe bikkel:** *šerpā bekāl* Q 83; **bikkel:** *bekāl* L 318b, 321 (voor stratenmakers), Q 11, 12, 15, 18, 19, 22, 83, 95, 97, 98, 121, 197, 197a, 203; *bēkāl* Q 104a; *bikāl* Q 198a; *beqāl* L 372, 431, Q 99*, 111; **dubbele pioche (fr.):** *dōbālā pīos* P 176; *dōbālā pījos* Q 3; *dōbālā pīoš* L 416; **dobbelpioche:** *dōbālpios* Q 71; **putpioche:** *pōtpījos* P 51 (*put* = mijn; dit type hak werd ook in het ondergrondse mijnbedrijf gebruikt); **puntpioche:** *pōntpījos* P 176; *pūntpīoš* Q 180; **pioche (fr.):** *pīoš* K 359, L 360; *pījōš* Q 1; *pījōš* P 176; *pījos* P 51; *pīos* K 357; *p(i)jos* Q 72; *pījos* L 315, 364; *pījos* K 318; *pīos* L 316; *pījos* P 120, 177; *pījos* Q 77; *pī(j)qs* Q 72; *pīqs* P 57; *pījas* L 292; *pīqšā* (mv.) K 278; **spitshak:** *špetshak* Q 121; **pikhak:** *pekhak* L 289; **rothak:** *rōthak* Q 30; **spitshaak:** *špetshōak* Q 222; **pikhamer:** *pekhāmār* Q 202; *pekhōmār* Q 194; **kaphamer:** *kaphōmār* K 353; **houweel:** *hōwīāl* L 271; *hōwīāl* L 269; *hōwēl* L 289b.

PIKHOUWEEL

(N 30, 19c; monogr.)

[Houwwerktuig met lange steel en twee armen. Een van de armen heeft een beitelvormig uiteinde, de andere loopt uit in een punt. Zie ook afb. 14c.]

pikhouweel: L 297, 373; *pekhōwēl* L 210, 318b; *pekhōwēāl* L 209; *pekhōwīāl* L 269; *pekhōwī.l* L 289; **bikhouweel:** *bekhōwēl* L 289b; **houweel:** *hōwī.l* L 289; *hōwīāl* L 270, 291 (onz.); **dubbele kruishak:** *dubāl krytshak* Q 117a; **kruishak:** *krytshak* Q 35a, 111, 113, 121, 121c, 202, 222; **bikhak:** *bekhak* L 289; **hak:** *hak* Q 203; **dubbele pioche (fr.):** *dōbālā pīoš* L 416; **steenpioche:** *stijnpījos* L 315; **pioche (fr.):** *pījōš* P 176, Q 1; *pīoš* K 359, Q 180; *pījōš* L 414, Q 1, 4, 197, 197a; *pīqš* K 278, Q 11, 12; *pījos* K 353, L 364,

Afb. 14. a. pik
b. dubbele pik
c. pikhouweel

P 56; *p(i)jos* Q 72; *pjos* Q 77; *pjos* K 353, 357; *pjos* K 318; *pjos* L 316, P 176; *pjos* L 316, 372, P 51, 176; *pi(j)os* Q 72; *pjos* P 120, 177, Q 78; *pjos* K 278, L 364, P 57; *pjas* L 292; **pik**: *pek* L 163, 210, 292; **bik**: *bek* L 265, 269, 270, 289, 290, 291, 292, 320a, 320c, 330, 382; **bikkel**: *bekəl* L 318b, 321 (voor stratenmakers), 431, 432, Q 13, 15, 19, 20, 71, 83, 95, 97, 98, 112b, 193, 194; *bikal* Q 198a; *beqəl* L 427, Q 20, 99*, 111.

STEENBEITEL

(N 30, 16)

[Metalen werktuig om gaten in metselwerk te slaan en om iets uit of af te breken. De steenbeitel is vervaardigd uit een rechthoekige of ronde staaf ijzer die aan de onderzijde is aangepunt. Zie ook afb. 15.

Met het woordtype **rawlplug** wordt waarschijnlijk een *rawlplugbeitel* bedoeld, een ronde beitel waarmee gaten voor rawlplugs worden gemaakt. De beitel wordt tijdens het slaan steeds een wei-

nig gedraaid. Rawlplugs bestaan uit een stijf pennetje hennep en jute en worden gebruikt voor het bevestigen van voorwerpen aan muren die uit harde steen bestaan.]

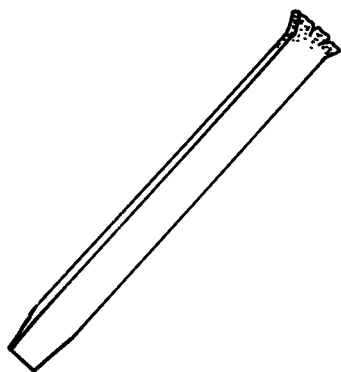
steenbeitel: *stejnbejtəl* L 289, 289b, 318b, 320a, 382; *štejn-* L 292, Q 20, 111; *štej.n-* L 270; *stijn-* L 315; *stiən-* P 176; *stīn-* P 176; *stīnbētəl* K 359; **koudbeitel**: *kəwt-bejtəl* L 431, Q 19, 22, 35a, 97, 98, 111; *kəwt-* L 427; *kəwt-* Q 18; *kāt-* L 270, Q 72, 78, 187a; *kā.t-* L 270; *kāət-* Q 95; *kōt-* L 291; *kōt-bejtəl* L 290; *kāt-bjētəl* Q 77; *kəat-bēsəl* Q 222; **kapbeitel**: *kap-bejtəl* L 291, 364, Q 11, 12; *kāp-* Q 72; *kāp-bētəl* P 56, Q 198; **smalle kapbeitel**: *šmāla kap-bētəl* Q 113; **breekbeitel**: *brēk-bejtəl* L 265, 270, 321 (werd meestal gebruikt met vuisthamer); *brēkbētəl* K 359; *brēx-bēsəl* Q 121; **ijzeren beitel**: *ejzərə bejtəl* Q 3; **platte beitel**: *plata bejtəl* Q 95; **beitel**: *bāʔəl* K 353; *bejtəl* L 267, 269, 289, 292, 297, 316, 318b, 320a, 330, 372, 373, 387, 416, 432, P 176, 176b, Q 13, 20, 99*, 104a, 198a; *bej.təl* Q 193; *bētəl* K 318, 357, Q 1, 4, 197, 197a; *bē-ətəl* P 120; *bēətəl* Q 71; *bejətəl* Q 180; *biətəl* Q 83; *bētəl* L 414, P 51, 57, Q 1, 117a, 194, 202; *bēətəl* Q 203; *bēsəl* Q 121c; *bēəsəl* Q 121; **doorslager**: *djrslēgər* L 360; **breekijzer**: *brēk-ejzər*, *-ējzər* K 278; *brēak-izər* L 209; *brēak-* L 210; *brēk-* L 163; **rawlplug**: *rwpløx* Q 30.

HOUWHAMER

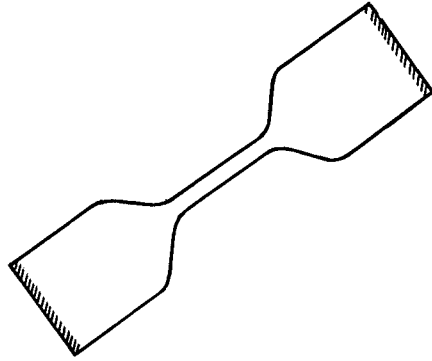
(N 30, 15b; monogr.)

[Tweesnijdende beitel met een handgreep in het midden, gebruikt om metselstenen te bekappen. Zie ook afb. 16.]

bikhamer: *bekhāmər* L 427; **kaphamer**: *kaphāmər* L 364; **kaphamel**: *kaphāməl* P 57; *kaphāməl* Q 72; **brikkendreker**: *brekəbrēkər* Q 83; **kapijzer**: *kap-izər* L 269, Q 203; *kap-ejzər* P 176, 176b; **bikijzer**: *bek-izər* Q 35a; *bek-ezər* L

Afb. 15. steenbeitel

Afb. 16. houthamer

265; **stootijzer:** *štūt-izər* Q 187a; **pasijzer:** *pas-izər* Q 222; **poetsijzer:** *puts-izər* L 291; **steenbijltje:** *stēnbiłkə* L 163; **steenbeitel:** *stējn-bē-təl* K 278; *stēʔən-bejtəl* K 278; *stējn-* L 382; *štējn-* Q 111; **ratsbeitel:** *rats-bejtəl* L 270; **bikbeitel:** *bek-bejtəl* Q 95; **kapbeitel:** *kap-bejtəl* L 373, Q 11, 19, 22, 72, 97, 111; *kap-bētəl* P 51, Q 30, 72; **brede kapbeitel:** *brējə kap-bejtəl* Q 113; **scheerbeitel:** *šērbejtəl* Q 99*; **mergelbeitel:** *mərəgəlbejtəl* Q 111; **tweezijdige beitel:** [*twee*]zējdəgə *bejtəl* P 176; **beitel:** *bētəl* K 357; *bē.təl* Q 28; **steenveger:** *stijnvėgər* L 315; **steenbikker:** *štējnbeķər* L 292; **steenkapper:** *stējnka-pər* L 321; **sabel:** *sābəl* L 292, 320a, 330, 431, Q 117a; *səbəl* Q 121c; *zəbəl* Q 121; **dobbel kapes:** *dəbəl kapmēs* K 353; **kapmes:** *kapmets* Q 95; **hak:** *hak* L 360.

TEGELSNIJDER

(N 32, 42a)

[Werktuig waarmee tegels gesneden kunnen worden. Er zijn verschillende modellen en uitvoeringen. De *tegelsnijbeugel* bestaat uit een u-vormig gebogen metalen staaf waarbij aan één uiteinde een rubberen aandrukwieltje en aan het andere een hardstalen wieltje is aangebracht. Met behulp van het snijwieltje wordt de glazuurlaag van de tegel ingekerfd. Bij de *tegelsnijmachine* wordt het snijwieltje met behulp van een hefboom tegen de glazuurlaag van de tegel gedrukt.]

tegelsnijder: *tēgəlsnejər* L 265; *tēgəlsnejər* L 163, 360; *tēgəlsniər* L 271, 321; *tēgəlsnijər* Q 111, 207; *tēgəlsniər* Q 39, 113, 202; *tējəl-* Q 121c; *tēgəlsnijər* Q 28; **plaveisnijder:** *plavejəsnijər* L 364; **snijder:** *snejər* Q 95a; *snijər* Q 99*; *snī.jər* Q 117a; **snij-apparaat:** *šni-apərāt* Q 98; *snijapərāt* Q 117a; **tegelsnijmachine:** *tēgəlsni.mašin* L 382; **tegelsnijmachientje:** *tēgəlsniməšinjə* L 290, 291; **snijmachine:** *sni-mašin* Q 18; *sni-mašin* L 267; *snijmašin* L 364; *snēmāšin* K 353; *snōjmašin* K 278; *snimašin* Q

121; **snijbeugel:** *šnijbōgəl* L 270; **tegelmachine:** L 211; *tēgəlmāšin* L 289; *tēgəlmāšin* L 210, Q 13; *tēgəlmāš'in* L 330; *tēgəlmāšin* L 292, 318b, 320a; *tēgəlmāšin* Q 197, 197a; **tegelmachientje:** *tēgəlmāšinjə* L 290; *tēgəlmāšinjə* L 289, 289b; *tēgəlmāšējnjə* L 320c; **knipmachine:** *knepmāšin* Q 95, 97; *knepmāšin* L 318b; *knepmāšin* Q 113; **tegelknipper:** *tēgəłknepər* L 318b, 432; **tichelknipper:** *tēgəłknepər* Q 13; **knipscheer:** *knepšī.r* Q 121c; **zaagmachine:** *zəxmašin* L 364; **paveibeiteltje:** *pavejbejtəlkə* P 176; **klein beitel:** *klej bejtəlkə* P 176; **beiteltje:** *bejtəlkə* Q 3.

TEGELTANG

(N 32, 42b)

[Tang waarmee kleine stukjes van een tegel geknipt kunnen worden. De tegeltang lijkt op een nijptang maar heeft smallere bekken en langere benen.]

tegeltang: *tēgəltəŋ* L 163, 210, 211, 267, 289, 289b, 318b, 432, Q 100, 101, 113; **kleine tang:** *klēn təŋ* Q 3; **kniptang:** *kneptəŋ* L 271, 320a, Q 13, 197, 197a; **knijptang:** *knīptəŋ* L 382, Q 20, 113; *kni.p-* L 270; **nijptang:** *nēptəŋ* K 353; *nōjp-* K 278; *nip-* L 265, 270, 289, 290, 291, 364; *n'ip-* L 330; *nīp-* L 321, Q 113; **pitstang:** *pets'təŋ* L 364, P 176, Q 83, 95, 95a; *peš'-* Q 97, 99*, 111; *peš'isəŋ* Q 121c; **breektang:** *brēktəŋ* Q 117a; *brīək-* L 414; **vlechtang:** *vlēxtəŋ* Q 98; **steentang:** *štētəŋ* Q 202; **tang:** *təŋ* L 292, 318b, 414, Q 117a; **nijper:** *nēpər* K 353; **knibelaar:** *knebələr* L 289, 289b.

PUNTHAMERTJE

(N 32, 42c)

[Hamertje waarmee men gaatjes in een tegel kan slaan. De kop van het hamertje heeft daartoe doorgaans een kegelvormig, spits toelopend uiteinde.

In Q 98 werd voor het maken van gaatjes in een tegel een **boortje** (*bōrkə*) gebruikt.]

punthamer: *pōnthāmər* Q 202; **punthamertje:** *pōnthēmərəkə* Q 113; **punthameltje:** *pōnt-ēməl-kə* P 176; **punter:** *pōntər* L 267; **penhamer:** *pēnhāmər* Q 100, 101; **tegelhamer:** Q 113, 117a; *tēgəlhāmər* L 318b, 382, 432, Q 39, 111; **kleine hamer:** *klēnən hōmər* K 353; **tegelhamertje:** *tēgəlhēmərəkə* L 163, 210, 270, 289, 289b, 290, 291, 292, Q 20; *tēgəlhēmərəkə* Q 97 (zeer licht; 1 à 2 ons); *tēgəlhēmərəkə* L 265; *tējəlhēməršə* Q 121, 121c; **plaveienhamertje:** *plavejəhēmərəkə* L 364; **tegelhameltje:** *tēgəlhēməl-kə* L 330; **spitshamertje:** *spetšhēmərəkə* L 211; **klein hamertje:** *klēn hēmərəkə* Q 3; *klēn hēmərəkən* K 278; **hamertje:** *hēmərəkə* L 321; *hēmərəkə* Q 95; **leihamer:** *lejhāmər* Q 99*.

KRUIWAGEN

(N 30, 22a; N 30, 22b; monogr.)

[Wagen bestaande uit een lage bak waaronder twee burries zijn gemonteerd. Aan de voorzijde is tussen de burries een wiel aangebracht, terwijl de achterste uiteinden worden gebruikt om de kar op te tillen en vooruit te duwen. De kruiwagen wordt op de bouwplaats voor verschillende doeleinden gebruikt. Dit lemma is dan ook onderverdeeld in: a. benamingen voor een kruiwagen voor het vervoer van specie, beton, kalk etc.; b. benamingen voor een kruiwagen voor het vervoer van aarde; c. termen voor het transport van (metsel)stenen.

De woordtypen **bakkruikar**, **plancken kruikar**, **bakschurgkar**, **toeë schurgkar**, **plancken kruiwagen**, **metskruiwagen** en **mouwteskruiwagel** zijn benamingen voor een metselaarskruiwagen met bak en twee demontabele zijplanken. Het woordtype **Japanner** (Q 15, Q 35a) wordt gebruikt voor een van rubberen banden voorzien, tweewielige metalen betonstortkar (SITO, pag. 33).]

A. de volgende termen zijn benamingen voor een kruiwagen die wordt gebruikt voor het vervoer van specie, beton of kalk: **bakkruikar**: *bakkruker* L 289; *bakkryker* L 290, 291; **plancken kruiwagen**: *plankā krōwōgā* Q 4; **plancken kruikar**: *plankā kroker* L 372; *plānkā krōw-* Q 194; *plēnkān krūker* L 416; **bakschurgkar**: *bakšōrker* L 270; **toeë schurgkar**: *tu šōrkar* L 427; **metskruiwagel**: *metskrōjwāgāl* P 176; **mouwteskruiwagel**: *mowkaskrōwōgāl* Q 72; *mokaskrōwāgāl* Q 72; **lange kruikar**: *lanj krukār* Q 12; *lanj kro-* L 372; **scheienkruiwagen**: *šējākrūwāgā* L 364; **speciekruikar**: *spēsikruker* L 289, 318b; **spijskruikar**: *spīskruker* L 320a; **kalkkruikar**: *kalākkruker* L 289, 289b; **mortelkruikar**: *mortalkrōjkar* L 360; *mortalkrūkar* L 364; **betonkruikar**: *bātonkrōwōkār* Q 104a; **kruikar voor cement**: *krukār vōr sēmēt* Q 11; **betonschurgkar**: *bātonšōrker* L 270; **kalkschurgkar**: *kalāksōrker* L 270; **species-schurgkar**: *špēsīs-šōrker* L 297; **spijskar**: *spīskar* Q 97, 203; **kīpkar**: *kepker* L 321 (voor specie en natte kalk); vgl. voor het grondwoord van het volgende woordtype ook het Duitse *Schubkarre*, „kruiwagen”: **spijsschubkar**: *spīsšupkar* Q 35a; **mortelkruiwagen**: *mortalkrūwāgā* L 315; *mortalkrōwāgān* Q 1; *mortalkrōwāgān* K 278; **speciekruuiwagen**: *spēsikrūjwāgā* L 209; **kalkkruige**: *kalākkrōjgā* L 265; **betonkruiwagen**: *bātonkrōwāgān* K 278; **mortelkruiwagel**: *motalkrejāwāgāl* P 56; **mortelkruigel**: *mortalkrōgāl* K 359; **mortiekruuiwagel**: *mortikrōwōgāl* P 176; *mortekrōwāgāl* P 177; *mortikrōjāwāgāl* P 120; **kalkkruuiwagel**: *kalākkrōjwōgāl* P 176b; *kalākkrō-* P 176; **cementkruiwagel**: *sēmētkrōjwōgāl* P 176b; **speciewagen**: *spēsiwāgā* L

159a, 163, 210, 292; **spijswagen**: *spēsjswāgā* L 163; **mortelwagen**: *mō[?]alwōgā* K 353; **mortelwagel**: *mortalwāgāl* P 57; **japanner**: Q 15, 35a; B. de volgende termen zijn benamingen voor een kruiwagen die wordt gebruikt voor het vervoer van grond: **grondsurgkar**: *grōnkšōrker* L 270; **schubkar**: *šupkar* Q 101 (kruikar met korte bomen en vaste kom, voor grondwerk); **aardekruiwagen**: *ērtkrōwōgā* Q 4; **polderwagen**: *poldarwāgā* L 210 (vroeger; voor grondwerk);

C. de volgende termen zijn benamingen voor een kruiwagen die wordt gebruikt voor het vervoer van (metsel)stenen: **steenkruikar**: *stējnkrūker* L 289, 289b, 318b, 320a; *stējnkrūker* L 291; *stējnkrō-* L 292; **brikkenkruikar**: *brekākkrōwker* Q 193; **steenschurgkar**: *stējnšōrker* L 270; **brikkenstootskar**: *brikaštutskar* Q 198; **steenkar**: *štēkār* Q 121, 222; *stējnkar* L 432, Q 20; *stēj(n)-* Q 111; *stējnker* L 320c; *stējn-* L 330; **brikkenkar**: *brekākār* L 431, Q 19, 97; **steenschubkar**: *stēnšupkar* Q 35a; **steenkruuiwagen**: *stēānkrūjwāgā* L 209; *stī(j)ānkrūwāgā* L 315; **steenkruige**: *stēnkrōjgā* L 265; **steenkruuiwagel**: *stīnkrējāwāgāl* P 56; **steenkruigel**: *stīnkrōgāl* K 359; **karelenkruuiwagel**: *krēlākkrōwāgāl* P 176; *krilākkrō-* P 177; **steenwagen**: *stēnwāgā* L 163; *stējn-* Q 95; **brikkenwagel**: *brekāwāgāl* P 57.

KRUIZEEL

(N 30, 22c; monogr.)

[Van touw of leer vervaardigde band waarmee kruiwagens omhoog worden gehouden tijdens het kruien. De lussen aan de uiteinden van het kruizeel worden daarbij om de handvatten van de burries bevestigd terwijl het middenstuk kruisvormig over de rug of ook enkel om de hals wordt gelegd.]

kruizeel: *krōjzejl* L 159a; **kruikarzeel**: *krukerzejl* L 321; *krūker-* L 416; **helpzeel**: *helāp-zejl* L 289b; **kruikarhelp**: *krukarhōlāp* Q 13; **schurgkarshelp**: *šōrkarshelāp* Q 18; **schurgkarhelp**: *šōrkarhelāp* Q 20; *šōr(x)kar-* Q 19; **schurgskarrehelp**: *šōrskarhēlāp* Q 30; **schubkarrehelp**: *šupkarhēlāp* Q 30; **schubhelp**: *šuphelāp* Q 222; **trekhelp**: *trēkhelāp* P 176b; **help**: *helāp* L 360, 372, 382, 427, 431, Q 20, 22, 97, 99*, 111, 113, 121, 121c, 187a, 193, 194, 197, 197a, 198, 198a, 202; *elāp* Q 15; *hōlāp* P 51, 56, 57, Q 12, 72, 77, 104a, 180; *hōl(ā)p* Q 72; *(h)ōlāp* P 176; *(h)ōlp* Q 83; *hōlāp* Q 13; **kruilicht**: *krōjlext* L 163; **kruikarlicht**: *krukerlext* L 318b, 320a; *krukerlext* L 289b; **licht**: *lext* L 318b; *lex* L 269 (op de bouw niet gebruikt), 270, 289, 320c, 372; **schubriem**: *šuprēm* Q 222; **lichtriem**: *lextrem* L 289, 292; *lex-* L 270, 297, 330; *lēx-* L 291; **schurgriem**: *šōrāxrem* L 290, 291; *šōrāx-* L 364; **kruiriem**: *krōjrim* K 278. L

159a; *krōj-* K 278; *krowā-* K 353; *krōjrim* K 318; *krōw-* L 315; *krujrim* Q 11; *kruj-* L 316; **trekriem:** *trekrēm* L 316; **schurgskarreriem:** *šorskararēm* L 432; **kruikarriem:** *krōwkarrēm* Q 95; *krukar-* L 364; *krōwkarrim* Q 3; **kruiwagensriem:** *krōwāgansrim* Q 1; *krōwagās-* Q 1; **kruiwagelriem:** *krōwogālrīm* Q 77; *krōwālriām* Q 71; *krōwāgālrēm* P 177; **kruigeriem:** *krōjgārīm* L 265; **karreriem:** *kararēm* Q 28; **karriem:** *kārrēm* Q 121; **schouderriem:** *šowārrēm* Q 117a; **riem:** *rīm* K 357, Q 180.

BOUWEMMER

(N 30, 23b; monogr.)

[Houten of metalen, tegenwoordig ook van kunststof vervaardigde emmer die door de metselaars wordt gebruikt om er water, mortel, enz. in te doen.]

emmer: *emār* Q 121; *emār* Q 117a; *emār* L 159a, 163, 360, 364; *omār* L 292 (zink), 315, 316, 318b, 320a, 320c, 330, Q 19, 95, 97, 99*, 104a, 187a, 194; *q̄ʔamār*, *ōjamār* K 278; **oude emmer:** *qwan omār* L 372; **zinken emmer:** *zenkə omār* L 318b; **zinkemmer:** *zenk-emār* Q 222; **houteren emmer:** *hōwtarə omār* L 318b; **houtemmer:** *hōltis-emār* Q 222; **mortelemmer:** *mōrtəlōjamār* K 278 (moderner dan *mortelaker*); **kalkemmer:** *kalək-emār* L 209, 265; *kalək-emār* Q 121c; *kalək-omār* L 321; **spijsemmer:** *spīs-emār* L 382; **specie-emmer:** *spēsī-emār* L 210; **bouwemmer:** *bōwemār* Q 121; **wateremmer:** *wasarēmār* Q 121; **emer:** *emār* K 359; *imār* K 318, 357, L 414; *imār* P 51, 57, Q 1, 3, 4; *ijamār* K 353; *ejmār* L 270, 290; *ejmār* L 269, 270, 289b; **zinken emer:** *zīʔhkan emār* P 176; *zenkən ejmār* L 269; **ijzeren emer:** *ejis-darə emār* P 176; **houteren emer:** *hōltarən ejmār* L 270; **specie-emmer:** *spēsī-eymār* L 289; **mortelemmer:** *mōrtəlīmār* Q 1; **kalkemer:** *kalək-eymār* L 289, 291; *kalək-imār* P 176; **spijsemmer:** *spīs-eymār* L 291; **metsemmer:** *mets-emār* P 176b; **wateremmer:** *wātərəjmār* L 289; **tob:** *tōp* L 292 (van zink), 427, 431, 432, P 120, 176, 177, Q 13, 15, 18, 19, 20, 22, 28, 35, 35a, 78, 83, 98, 111, 113, 117a, 193, 194, 197, 197a, 198, 198a, 202, 203; *tōp* Q 77, 180; *tōp* P 56; **zinken tob:** *zenkə tōp* Q 20; **houten tob:** *hōwtə tōp* Q 20; *hōtə* ~ Q 30; **spijstob:** *spīstōp* Q 111; **giettob:** *gītōp* Q 71; **aker:** *ākər*, *āʔər* K 278; *q̄ʔər* K 353; **mortelaker:** *mōrtəlāʔər* K 278; **eker:** *īkər* L 416, Q 12; **zinken eker:** *zēhkan jēkər* Q 11; **houten eker:** *ōwtən jēkər* Q 11.

Steiger- en klimmateriaal

STEIGERBOUWER

(N 30, 3e)

[De arbeider die op de bouwplaats de steigers opbouwt en afbreekt.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*steiger*] het lemma STEIGER.]

steigerbouwer: [*steiger*] *bōwər* L 270, 289; *-bōwər* Q 22; **stellingman:** *stelenman* L 315; **stellingmaker:** *stelenmaʔər* K 278; *štelenmēkəs* (mv.) Q 111.

STEIGER (zie kaart)

(S 35; L B1, 172; N 32, 1a; N 32, 1c; monogr.; N 32, 2e)

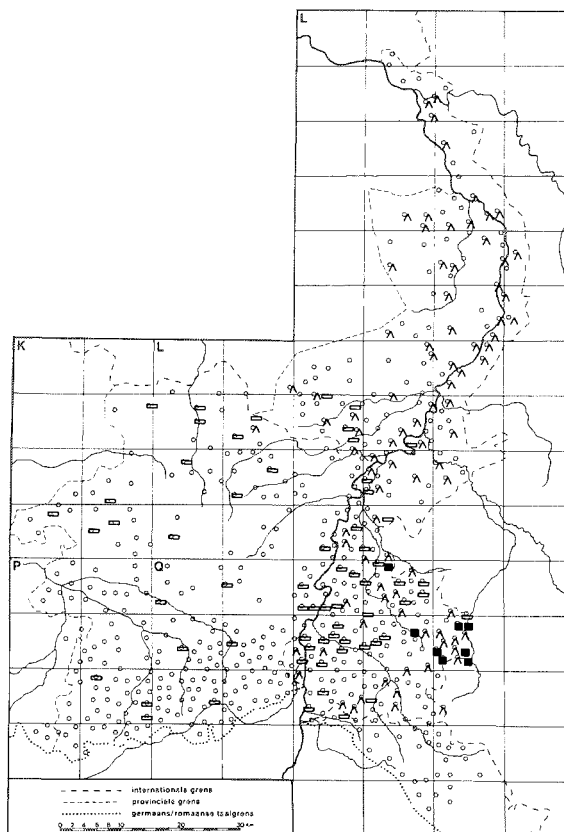
[De langs het bouwwerk opgetrokken stellage, bestaande uit houten of metalen palen en planken, waarop de metselaar staat tijdens zijn werkzaamheden. Een enkele houten steiger wordt opgebouwd uit verticaal geplaatste palen, de *staanders*, die enigszins hellend naar de muur in of op de grond geplaatst worden. Hieraan worden horizontaal met behulp van steigertouwen de *aanbinders* gebonden. Op de aanbinders komen korte paaltjes te liggen, de *kortelingen*, die aan één eind op de aanbinder dragen en aan de andere kant in de daarvoor uitgespaarde steigergaten in de muur. Over de kortelingen worden de steigerplanken gelegd die de steigervloer vormen. Bij steigers waarvan de werkvloeren hoger dan 2,50 m boven de begane grond liggen, worden leuningen en kantplanken aangebracht. Vervolgens worden langs de buitenkant van de staanders langsschoren bevestigd.

In het Standaardnederlands is het woord *steiger* mannelijk, in een aantal plaatsen in met name Nederlands Limburg echter onzijdig. Wanneer door de invullers nadrukkelijk een onzijdig genus werd opgegeven, is achter de betreffende plaatscode een (+) opgenomen.]

steiger: *stejgər* L 163, 164, 165, 191, 209, 211 (+), 213, 215, 215a, 245, 246, 246a, 248, 249, 250, 265 (+), 266, 267, 268, 269, 271, 289, 289b, 292, 295, 318b, 320, 320a, 321, 328, 374, 377, 378, 381, 382 (+), 425, 427; *štējgər* L 270 (+), 290 (+), 291 (+), 296, 297, 298, 299, 300, 323, 325, 327, 330, 331, 333, 385, 387, 430, 432 (+), 434a, Q 19 (niet vaak gebruikt), 95a, 98, 102, 196; *stēgər* L 216, 244b; *stījgər* L 217; *štejgər* L 290; *stēgər* L 211, 316a; *stēgər* L 210 (+), Q 187; *štēgər* Q 113 (+), 118, 203, 207; *štī.gər* Q 117a; *štīgər* Q 19 (niet vaak gebruikt), 28, 32, 32a, 33, 39, 113 (+), 116, 117a (+), 197, 197a, 202 (+), 204a, 207 (+); *štījər* Q 121(+), 121a (+), 121b (+), 121c (+), 121d (+), 222; **steigerwerk:** *štēgərwerək* Q 113; **gesteiger:** *gəštēgər* Q 202, 208; **gesteigers:** *gəštējgərs* Q 284;

STEIGER

- ^ steiger
- ▭ stelling
- gerust

stelling: *stelen* Q 162; *ste.leŋ* L 312; *ste.leŋ* L 320a; *stelen* K 353, L 289, 314, 353, P 197, Q 2, 9, 13, 18, 95, 96a; *stelen* L 321; *stelen* K 318, L 316, 320c, 364, 379, 380, 414, Q 1, 3, 14; *stelen* K 278; *stelen* L 360, Q 83; *stelen* L 426, Q 16, 19, 27, 30, 35, 39, 98, 99, 100, 101, 103, 104a, 105, 110, 111, 194, 197, 197a; *stelen* L 330, 429, 432, Q 20, 21, 97, 99*, 101, 117b, 198; *stelij* K 318, L 316a, 422, P 176, 196, Q 12, 74; *stelen* L 360, 414; *stelen* K 357, 358; **gevelstelling:** *gevelsteliŋ* P 176; **stellige:** L 377; *stelaš* Q 95; **gerust:** *garəs* Q 20, 113; *jarəs* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **ezel:** *ejzəl* P 176; de volgende termen betreffen een metalen steiger: **ijzeren steiger:** *izərə ši.gər* Q 117a; **stalen steiger:** *stələ stejər* L 163; *stələ stejər* L 290, 291; *stələ ši.jər* Q 121c; **ijzeren stelling:** *izərə šteleŋ* Q 20; **stalen stelling:** *stələ stelen* L 321; **buizenstelling:** *bōzastelen* P 176; *bōwzə-* Q 3; *bōzānstelen* Q 13.

STAANDER

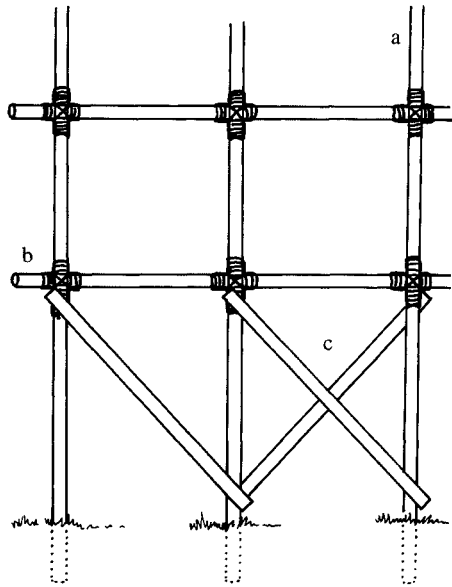
(N 32, 2a; monogr.)

[De lange, verticaal in of op de grond geplaatste

steigerpaal van rondhout of metaal. Zie ook afb. 17.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel [steiger]- het lemma STEIGER.]

staander: *stōndər* L 210; *stōndər* L 211, 271; *stōndər* L 292; *stōndər* Q 19 (mv. *stōndərs*), 97; *stōndər* L 290, 291; *stōndər* L 321, 432, Q 39, 113; **opstaander:** *opstōndər* L 271; **steigerpaal:** [steiger]pəl L 265 (mv. -pəl), 270 (id.), 289 (id.), 289b (id.), 290 (id.), 291 (id.), 318b (id.), 320a (id.), 320c, 364 (mv. -pələ), 382, Q 28 (mv. -pəl), 113 (mv. -pəl), 117a (mv. -pəl), 121 (mv. -pəl), 121a (idem), 121b (idem), 121c (idem), 121d (idem), 202; -pəl L 316a; **stellingpaal:** *stelenpəl* K 353 (mv. -pələ), L 289, (mv. -pəl); **stellingspaal:** *stelenpəl* Q 99*; *stelenpəl* Q 20; **steunpaal:** *stōnpəl* K 318 (mv. -pələ); **grondpaal:** *grōntpəl* Q 95a; **lange paal:** *lanə pəwal* Q 3; **paal:** *pəl* L 267, Q 13 (mv. pəl); **steigerhout:** [steiger]holt L 270 (mv. -holtər); **stellinghout:** *stelenhōwt* L 364 (mv. -hōwtər); **steigerden:** [steiger]den Q 98, 197, 197a; **stellingden:** *stelenjden* Q 18; **stellingsden:** *stelenjden* Q 111; **den:** *den* P 176, Q 13; *den* Q 95, 100, 101, 194; **stellingboom:** *stelenbo?əm* K

Afb. 17. standers (a), aanbinders (b) en steigerschoren (c)

278; **schachtroede:** *šaxrōw* Q 121 (van rondhout), 121c; **rechtoppe:** *reāt-opā* Q 121 (mv. *reāt-opā*); **juffer:** *jōfār* L 330.

AANBINDER

(N 32, 2b; monogr.)

[Houten paal die horizontaal aan de standers wordt gebonden. Op de aanbinders komen korte paaltjes te liggen, die zgn. *kortelingen*, die aan één eind op de aanbinder dragen en aan de andere kant in de daarvoor uitgespaarde steigergaten in de muur. Wanneer bij het bevestigen van de aanligger aan de staander gebruik wordt gemaakt van touwen, wordt onder de aanbinder op de staander een steigerklos aangebracht. Zie ook afb. 17.

Zie voor het woordtype **schachelrute** ook RhWb VII, kol. 831, s.v. *Schachelrute*.]

aanbinder: *an-beṇār* L 265; *ān-* L 270, 289, Q 111 (mv. *ān-beṇāš*); *ābeṇār* Q 121, 197, 197a; *ān-beṇār* L 289, 292, 318b, 320a, 321, Q 39; *ān-be-ṇjār* L 432; *ābeṇār* Q 121; **nevenbinder:** *nēvān-bendār* L 271; *nēvābeṇār* L 270, 290, 291; *nēvān-bindār* L 211; *nēvā-* L 163, 210; **tegenbinder:** *tēgān-bēndār* K 278; *tī.gān-beṇār* L 364; **aanbrenger:** *ānbreṇār* Q 19 (mv. *ānbre-ṇāš*), 97; **nevenling:** *nēvāleṇ* L 382; **steigerden:** *štejgārden* Q 98; *štejgārden* Q 19; **stellingden:** *stēleṇden* Q 18; *šteleṇ-* Q 19; **dwarsden:** *dwērš-den* Q 100, 101; **den:** *deṇ* Q 99*, 194;

verbindingspaal: *vārbendenspōl* K 353; **langspaal:** *lanšpōl* L 271; **dwarspaal:** *dwarspōl* L 267; **tegenpaal:** *tēgāpōl* Q 95a; **steigerpaal:** *štī.gārpōl* Q 117a (mv. *-pōl*); **stellingpaal:** *stōleṇpōal* L 360; **paal:** *pōl* L 320c, Q 13; **steigerhout:** *štēgārhot* Q 113; **stellingshout:** *štēleṇshōt* Q 28 (mv. *-hōtār*); het volgende woordtype heeft het Duitse *quer-* als eerste lid: **querhout:** *kwērhotis* Q 121c (mv. *-hōtsār*); **schachtroede:** *šaxrōw* Q 113; **schachtroede voor aan te binden:** *šaxrōw vjār ā tsā beṇā* Q 121; **schachelrute (d.):** *šaxālrow* Q 113; **drager:** *drēgār* Q 117a; **ligger:** *legār* L 316a; **brug:** *brex* L 364; **verbindstuk:** *vārbējnstōk* P 176; **windhout:** *wentjhōwt* L 330 (mv. *-hōwtār*); de volgende term duidt een metalen stang aan: **steigerstang:** *štīgārstan* Q 202.

STEIGERTOUW

(N 32, 2c; monogr.)

[Het touw waarmee de aanbinder aan de standers wordt vastgebonden. Steigertouwen zijn vervaardigd van hennep of van vezelmateriaal van gelijke sterkte, zijn minimaal 5 m lang en hebben een doorsnede van minimaal 1 cm.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*steiger*]– het lemma STEIGER.]

steigertouw: [*steiger*]tōw L 210, 211, 270, 271, 290, 291, 292, 318b, 320a, 320c, 382, 432, Q 39, 97, 98, 197, 197a; *-tōw* L 163; **stellingtouw:** [*stelling*]tōw L 289, 321, Q 18, 19; **stellings-touw:** *stēleṇstōw* Q 13; *šteleṇs-* Q 28, 194; *šteleṇstōw* Q 99*; **touw:** *tōw* L 267, Q 13; **steigerkoord:** [*steiger*]koat Q 113, 117a; *-kōat* Q 121; **stellingkoord:** *stēleṇkōart* L 316a; *stōleṇkōart* L 360; **bindkoord:** *beṇkōrt* Q 100, 101; **koord:** *kōt* P 176; **bindtouw:** *benjittōw* L 330; **touw:** *tōw* Q 20; **bindzeil:** *bejzejl* Q 100, 101; **stellingzeil:** *stēleṇzejl* L 364 (mv. *-zejlar*); *stēleṇzē'al* K 278; *šteleṇs-zejl* Q 111 (mv. *-zejldār*); **zeil:** *zējal* Q 3 (mv. *zējalār*); *zijal* K 353; **steigerstrik:** *štīgārštrek* Q 117a; *štījār-* Q 121c; **strik:** *štrek* Q 121, 202; **steigerstrop:** *stejgārstrop* L 289 (mv. *-strōp*), 289b (id.), 318b (id.), Q 113; *-strop* L 265 (mv. *-strōp*); **stellingstrop:** *stēleṇstrop* L 321 (mv. *-strōp*); **strop:** *strōp* Q 95 (mv. *strōpā*).

STEIGERKETING

(N 32, 2d; monogr.)

[Ketting waarmee de verschillende delen van een houten steiger met elkaar worden verbonden. Aan het uiteinde van de steigerketting bevindt zich doorgaans schroefdraad die in combinatie met een hoefijzerachtige beugel en een moer de mogelijkheid biedt, de ketting strak rond het hout te spannen.

Zie voor de fonetische documentatie van de

woorddelen [*steiger*]- en [*stelling*]- het lemma STEIGER.]

steigerketting: [*steiger*]keten L 265, 290 (mv. *-ketens*); *-ke-ten* L 320a; *-keten* L 163, 211, 270, 290, 291, 292, 318b, 320c, Q 39, 117a, 197, 197a, 202; *-keten* L 289, 289b, 382, 432, Q 97, 113; **steigerketting met klauw:** *stīgarketen met klōw* Q 117a; **stellingketting:** *stelenketen* L 289, 321, 364, 414, Q 18, 19; *-kōten* L 360; **bindketting:** *benjketen* L 330; **klemketting:** *klemketen* Q 111; in het volgende woordtype is het eerste woorddeel het Duitse *Schnalle* „gesp“: **schnalle-ketting:** *snalketen* Q 100, 101; **ketting:** *keten* Q 20; *keten* Q 13; **steigerketten:** *stījarketā* Q 121, 121c; **stellingskettel:** *stelenketal* Q 99*; **kettel:** *ketal* Q 194 (mv. *ketalā*); **verbindingsketting:** *vārbendensketen* K 353; **verbindstuk:** *vārbeynstōk* P 176.

STALEN STEIGERVERBINDING

(N 32, 2e; monogr.)

[U-vormige stalen beugel met plaat waarmee de verschillende delen van een houten steiger met elkaar worden verbonden. Op de beide uiteinden van beugel is schroefdraad aangebracht.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*steiger*]- het lemma STEIGER.]

steigerklem: [*steiger*]klem L 270, 271; *-klēm* Q 97; **klem:** *klem* Q 95, 111; *klēm* Q 99*; **kettenklam:** *ketaklam* Q 121, 121c; **klam:** *klam* Q 113, 202; **koppeling:** *kopalen* L 265; *kōpālen* L 320a; **stellingijzer:** *stelenijzār* L 364; **ijzer:** *īzār* L 360; **steigertros:** *stējgārtrōs* L 320c; **pin:** *pen* K 353.

STEIGERSCHOREN

(N 32, 2f; monogr.)

[Planken die diagonaal aan de buitenzijde van de staanders worden gespijkerd ter versteviging van de steiger. Zie ook afb. 17.]

steigerschoren: *stējgārsxōrā* L 289, 289b; *stīgāršoara* Q 113; **schuine schoren:** *sxyn sxōrā* L 211; **enkelschoren:** *enkalšōrā* Q 202; **schoren:** Q 39; *sxōrā* L 267, 289; *šōrā* L 265, 290, 291, 321; *sxōrā* L 163, 210, 271; *šōrā* L 292, 432, Q 13, 18, 19, 97, 98, 99*, 113, 194; *šōarā* Q 121c; *šūar* (enk.) L 316a; **schoorplanken:** *šōrplānkā* Q 197, 197a; *sxōrplēnk* L 271, 289, 289b; *šōr-* L 318b, 320c; *šōr-* L 270, 382, Q 111; *šo.r-* L 290; **schrankschoren:** *šranškōrā* Q 111; **schrankschoren:** *šranškōrā* Q 111; **schermplanken:** *šerāmplēnk* L 330; **drijfplanken:** *driļplēnk* L 318b; **kruisplanken:** *krēsplanā* K 318; *krytsplēnk* Q 20; **verbindingsplanken:** *vārbendensplānkā* K 353; **verstevingsplanken:** *vārstēvensplānkā* K 353; **schamperplanken:** *šēmpārlēnk* L 318b; **planken:** *planā* K 278; van

het volgende woordtype is het tweede lid het Duitse *Spreize* „schoor“: **steigerspreizen:** *stījāršprejtsā* Q 121; **strevers:** *strēvārs* L 320a; *strēvārs* Q 13; **streven:** *strēvā* L 364; **streben** (d.): *strēbā* Q 121; **versterkingspalen:** *vārsterkenšpoalā* L 360; **klampen:** *klampā* Q 100, 101; **zwiepen:** *zvēpā* P 176; *zvēp* (enk.) L 364.

SCHOORKRUIS

(N 32, 2g; monogr.)

[Het Andreaskruis dat ontstaat wanneer twee steigerschoren aan de buitenzijde van de staanders diagonaal over elkaar worden gespijkerd. In Q 121c zei men van deze in kruisvorm geplaatste steigerschoren dat ze **dobbel geschoord** (*du-bāl jāsōrt*) waren.]

schoorkruis: *šōrkryjs* L 321; *šōrkryts* L 330; **steigerkruis:** *stīgārkrōts* Q 28; **kruis:** *krōjs* K 278; *krōjts* Q 95a; *krōjs* P 176; *kryts* L 163; *krījs* L 320a, 320c, Q 100, 101, 194; *krījās* L 414; *kryts* L 290, 291, Q 111, 117a (mv. *krytsār*), 121; *krīs* L 364; **kruischoring:** *krījsšōren* Q 99*; **kruisschoor:** *krījsxōr* Q 95; *kryts-* L 210, 211; *krījsšōr* Q 13, 19, 97; *kryts-* L 270; *kryts-* Q 113, 202; *krījts-* L 292; *krytsxōr* L 289, 289b; *kryts-* L 271; *krytsšō.r* L 290; *krytsšoar* Q 113; *krytsšūar* L 316a; **dubbelschoor:** *dōbālsxōr* Q 95; *dōbālsōr* L 432; **kruiswegse streef:** *krīswexsā strēf* L 364; **kruisverbinding:** *krījsvārbendēn* L 271.

STEIGERGATEN

(N 32, 3a; monogr.)

[Gaten, ter grootte van de kop van een baksteen die tijdens het metselen in de muur worden uitgespaard om de kortelingen plaats te bieden. Nadat het bouwwerk voltooid is, worden met het afbreken van de steiger tegelijkertijd ook de steigergaten dichtgemetseld. Zie ook afb. 18.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*steiger*]- het lemma STEIGER.]

steigergaten: [*steiger*]gātā L 270, 271, 289, 289b, 292, 318b, 320c, 382, 432, Q 39; **steiger-gatten:** [*steiger*]gatā L 211; **steigergater:** [*steiger*]gātār L 267, 290, 291, 320a, 330; *-gātār* L 290; **steigergatter:** *stējgārgātār* L 265; **stellinggaten:** [*stelling*]gātā Q 19, 97; **stellingsgaten:** *stelenšgātā* Q 95; *stelenšgāt* (enk.) Q 18; **stellinggater:** *stēlengātār* L 289, 321, 360, Q 13; **steigerloker:** [*steiger*]lōkār Q 98, 113; *-lōkār* Q 117a; *-lōxār* Q 121, 121c (bij ijzeren steiger niet nodig); **stellingloker:** *stelenlōkār* Q 97; *stēlenglōkār* Q 19; **stellingsloker:** *stelenšlōkār* Q 99*; *stelenšlōkār* Q 111; *stelenšlōkār* Q 20; *stēlenglōjākār* Q 194; *stelenšlōkār* Q 20; **stellingkoter:** *stelenkōtār* K 278; *stelenkōtār* L 414; *stēlenglōjātār* L 364; *stēlenglōjātār* (enk.) L 316a; **stellingskoter:** *stēlengskūtār* Q 83; **koter:** *kōwātār* Q 3;

koters: *køʔars* K 353; **steigeropening:** *stejgærq̄pāneŋə* L 271; **opening:** *q̄pāneŋə* Q 20; **kortelinggatten:** *kørtələŋgātə* L 163; **knuppeloken:** *knøpallōkə* Q 197, 197a; **knuppeloker:** *knøpallōxər* Q 121 (enk. *-lōx*); **paalloker:** *pōllōkər* Q 95a; **muiskoters:** *māskūtərs* P 176 (enk. *-kūt*); **metsloker:** *metslōkər* Q 113; *metslōkər* Q 202; *metslōxər* Q 121 (enk. *-lōx*); *metslōwx* (enk.) Q 263, 284; **muurgaten:** *mürgātə* Q 95a; **gater:** *gātər* Q 13; **uitsparingen:** *ūtšpāreŋə* Q 100, 101; **sparingen:** *spāreŋə* Q 13.

KORTELING

(N 32, 3b; monogr.)

[Korte steigerpaal die aan één uiteinde draagt op de aanbinder en aan de andere kant in een in de muur uitgespaard steigergat. Over de kortelingen komen de steigerplanken te liggen die de steigervloer vormen. Zie ook afb. 18.]

korteling: *kørtələŋ* K 278 (mv. *kørtələŋs*), L 163 (id.), 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a, 271 (mv. *kørtələŋə*), 289 (mv. *kørtələŋs*), 292 (id.), 318b, 320a (id.), 321 (id.), 330 (mv. *kørtələŋə*), 382 (id.), Q 39 (id.), 98 (id.), 111 (id.), 113 (id.); *kortələŋ* L 265 (mv. *kortələŋə*), 360 (mv. *kortələŋs*); *kortləŋ* L 364 (mv. *kortələŋs*); *kørtələŋ* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289 (mv. *kørtələŋs*), 289*, 289a, 289b (id.), 318a, 318b (id.), 318d, 318e; *kørtələŋ* L 320c; *kørtələŋ* L 316a; **steigerknuppel:** *štī.gærknøpəl* Q 117a (mv. *-knøpələ*); **steenknuppel:** *štēnknøpəl* Q 117a; **metsknuppel:** *metsknøpəl* Q 111 (*-knøpələ*); *metsknøpəl* Q 121 (*-knøpələ*); *mets-* Q 202 (id.), 263, 284; **knuppel:** *knøpəl* Q 121, 194 (mv. *knøpələ*); *knøpəl* Q 95, 197 (mv. *knøpələ*), 197a (id.); **steigerkluppel:** *stejgærkløpəl* L 267 (mv. *-kløpəls*); *stejgər-* L 270 (id.), 290 (id.), 291 (id.), 330 (mv. *-kløpələ*), 432 (id.); *stejgər-* L 290 (mv. *-kløpəls*); *stejgærkløpəl* Q 98 (mv. *-kløpələ*); *štīgər-* Q 113 (id.); **stellingskluppel:** *stələŋskløpəl* Q 18; *štələŋskløpəl* Q 99* (mv. *-kløpələ*); **metskluppel:** *metskløpəl* Q 100 (mv. *-kløpələ*), 101 (id.), 121, 121c (id.); **kluppel:** *kløpəl* Q 19 (mv. *kløpələ*), 97 (id.); **poutrelle-tje:** *putreləkə* Q 83; **keper:** *kiəpər* Q 83 (mv. *kiəpərə*); **mannetje:** *mənəkə* L 364, Q 13; **kort paaltje:** *kørtə pōllkəs* (mv.) Q 13; **stellinghoofd:** *stələŋhōjər* (mv.) K 353; **muishout:** *mās-ōt* P 176 (mv. *-ōtərs*); **rusthout:** *røshōwt* Q 20.

STEIGERPLANKEN

(N 32, 3c; monogr.)

[De houten planken die op de kortelingen worden gelegd en de vloer van de steiger vormen. Zie ook afb. 18.

Zie voor de fonetische documentatie van de

woorddelen [*steiger*]- en [*stelling*]- het lemma STEIGER.]

steigerplanken: [*steiger*] *plāŋkə* Q 98, 113; *-plāŋkə* Q 197, 197a; *-plēŋk* L 211, 265, 267, 270, 271, 289, 289b, 290, 291, 292, 318b, 320a, 320c, 330, 382, 432, Q 28, 113, 117a; *-plē.ŋk* L 290; *-plēŋk* L 163, 210; **stellingplanken:** [*stelling*] *plāŋkə* K 278, L 414, Q 19, 97; *-plāŋkə* K 353; *-plāŋkə* Q 194; *-plēŋk* L 289, 321, 360, Q 3, 13, 19, 97; *-plēŋk* L 364; **stellingsplanken:** *stələŋsplāŋkə* Q 83; *štələŋs-* Q 100, 101; *štələŋs-* Q 99*; *stələŋsplāŋkə* L 316a; *stələŋsplāŋkə* Q 95; *stələŋsplēŋk* Q 13; *štələŋs-* Q 111; *štələŋsplē.ŋk* Q 20; *stələŋsplāŋk* (enk.) Q 18; **steigerbreder:** [*steiger*] *brēr* Q 121, 121c, 197, 197a, 202; *-brēr* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *-brēt* (enk.) Q 117a; **stellingsbreder:** *štələŋs.brēr* Q 111; **loopplanken:** *lōəplāŋkə* Q 95a; **baddings:** *badeŋs* Q 83; **werkvloer:** *wērək-vlūr* Q 39; **vloer:** *vlūr* Q 20; **brug:** *brøx* P 176.

KANTPLANK

(N 32, 3d; monogr.)

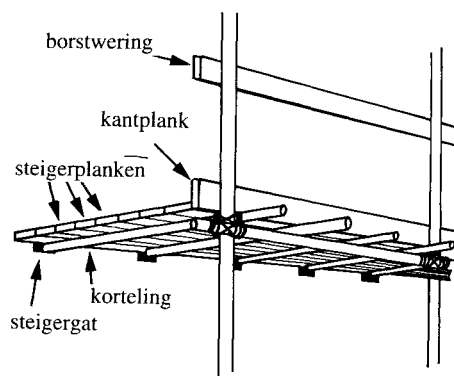
[Aan de staanders bevestigde, opstaande plank die moet voorkomen dat er materiaal van de steigervloer naar beneden valt. Zie ook afb. 18.]

kantplank: *kantplāŋk* Q 39; *kānt-* Q 3 (mv. *-plēŋk*); *kaŋk-* L 270 (mv. *-plēŋk*); *kantplāŋk* L 210, 211; **stortplank:** *stortplāŋk* L 265, 364; *stōrt-* L 267 (mv. *-plēŋk*), 318b; *štōrtplāŋk* L 270 (mv. *-plēŋk*), Q 19; *stōrtplā.ŋk* L 289; *stōrtplāŋk* L 163; **boordplank:** L 321; **stootbord:** L 382; *štōət-bōrt* Q 98; *štōat-* Q 19; **voetplank:** *vōtplāŋk* L 290, 291; **plint:** *plēnt* Q 95; **keerplank:** *kiərplāŋk* Q 111; **schermplank:** *sxerəm-plāŋk* L 271; *šerəm-* L 330 (mv. *-plēŋk*); **schutplank:** *šōtsplāŋk* Q 202; **beschuttingsplank:** *bəšōtəŋsplāŋk* L 360; in de volgende woordtypes is het eerste woorddeel het Duitse *Schutz*, „bescherming”: **schutzplank:** *šutsplāŋk* Q 113 (mv. *-plēŋk*); **schutzbred:** *šuts-brēt* Q 121; **veiligheidsplank:** *vēlāxhētsplāŋk* K 353; *vejlex-ōtsplāŋk* L 364; **schutting:** *šōtēŋ* Q 95a; **valplank:** *valplāŋk* L 290, 316a, 320c; **materialleuning:** *mātərjōllōjīnīŋ* P 176; **hoogkantbred:** *hu.xkaŋk-brēt* Q 121c; **stormplank:** *štōr-əmplāŋk* L 290, 291.

STEIGERVLOER

(N 32, 3e; monogr.)

[De uit steigerplanken samengestelde vloer waarop de metselaar staat. De woordtypen **steiger** en **stelling** zijn in dit lemma opgenomen omdat de invullers deze woorden ook gebruikten in de betekenis „stellingvloer”. Doorgaans werd er aan het woord *eerste*, *tweede*, *derde*, etc. toegevoegd om de verschillende verdiepingen aan

Afb. 18. steigervloer

te duiden.

Zie voor de fonetische documentatie van de woorden en woorddelen [steiger] en [stelling] het lemma STEIGER.]

steigervloer: [steiger]vlūr L 270, 271, 318b, 330, Q 113, 117a; -vloar Q 202; **stellingvloer:** stēlenjvlwar Q 13; **stellingsvloer:** stēlenjs-vlūr Q 20; stēlenjs-vluar Q 111; **werkvloer:** Q 98; werak-vlūr Q 19; **steigerhoogte:** štīgarhyxta Q 113; štījarhūx-dā Q 121c; **stellinghoogte:** stēlenjhōdā Q 194; **stellingverdiep:** stēlenjvārdīp Q 3; **plancher (fr.):** plōsē L 316a; **platform:** platfōram P 176; **werksteiger:** werakstejgar L 271; werakštīgar Q 197, 197a; **werkstelling:** werakštēlenj Q 100, 101; **werkplaats:** werakplōts Q 95a; **werkvlak:** wōrk-vlak Q 83; **eerste, tweede steiger:** [eerste, tweede steiger] L 163, 210, 211, 265, 289, 289b, 290, 291, 292, 318b, 320a, 320c, 432, Q 28, 113, 121; **eerste, tweede stelling:** [eerste, tweede stelling] K 278, 353, L 289, 321, 360, 364, Q 13, 83, 95, 97, 99*.

BORSTWERING

(N 32, 3f; monogr.)

[Leuning in de vorm van een plank die op ongeveer 1 meter hoogte boven de steigervloer aan de binnenkant van de staanders wordt bevestigd. Zie ook afb. 18.]

borstwering: borstwērenj Q 13; bōstwējarenj K 353; **leuning:** Q 113; lōnenj L 163, 210, 211, 267, 290, 291, 320a, Q 18, 19, 95, 97; lōnenj L 270, 321, Q 99*; **rugleuning:** Q 39; rōklōnenj Q 98; rōk- L 289, 318b, 432, Q 19, 197, 197a; rōx-, rōklōjnīn P 176; rōklōnenj Q 194; rexlējarenj Q 3; **steigerleuning:** stejgarlōnenj L 271; **stellingleuning:** stēlenjlēnenj L 364; **steigerleun:** štīgarlōn Q 113; **stellingleun:** stēlenjlōn L 316a; **geländer (d.):** gelendār Q 202; jælendār Q 121, 121c; **schrikplank:** šrekplank Q 113; **grijpplank:** grīpplank Q 111; **hulpplank:** hōlapplank

Q 95a; **boeiplank:** bujplank L 318b; **galerijplank:** galəriplank L 364; **schermplank:** šerāmplank L 330; **veiligheidsplank:** L 289, 292, 414; **valplank:** valplank K 278, L 265, 289, 289b, 318b; **rugbred:** rōk-bret Q 121c; **schutzbred:** šuts-bret Q 121 (mv. -brēr); **schoor:** šōr Q 19; **afsluiting:** afslētenj K 318; **steigerkop:** stejgār-kōp L 382.

KLINK

(N 32, 4; monogr.)

[Plaats op de steiger waar een uiteinde van één van de steigerplanken niet voldoende is ondersteund. Daardoor ontstaat het gevaar dat de plank opwipt wanneer men erover loopt.]

klink: klenj L 270, 289, Q 100, 101, 113, 117a, 121, 121c, 202; klejnk P 176; **klik:** klek L 289, 289b, 316a, 320a, 321, Q 197, 197a; **kip:** kip L 382, Q 117a; **kipplank:** kipplank L 318b; **klip:** klep L 267, 318b, 330, Q 111; **wip:** wēp L 210, 265, 271, 290, 291, 364, 414, 432, Q 13, 18, 19, 95, 97, 98, 99*, 100, 101; wōp L 320c; **wipper:** wēpār L 211; **wipplank:** L 292; wēplank L 163; wōpplank L 271; **val:** val Q 83; **losse plank:** Q 28; het volgende woordtype wordt gebruikt wanneer men op een onvoldoende ondersteunde steigerplank trapt: **op een klink treden:** op- enj klenj trēnā Q 121.

KLINK LIGGEN

(N 32, 4)

[Gezegd van een steigerplank die niet voldoende is ondersteund.]

klink liggen: klenj legā K 278, 353; ~ legā Q 39; **op klink liggen:** op klenj legā Q 113; **op de wip liggen:** op- dā wēp legā Q 113; **wippen:** wēpā Q 194; **overhangen:** tījvārhanjā Q 3.

STEIGERHOOGTE

(N 31, 46b; monogr.)

[De afstand van aanbinder tot aanbinder bij een steiger, ongeveer 1,20 tot 1,50 m.]

steigerhoogte: stejgarhōax-djā L 320c; stejgarhōax-dā Q 18; stejgarhō(ə)x-djā L 289, 289b; stejgarhūax-dā L 321; štījarhōax-djā L 330; stejgar- L 382; štījarhūax-dā Q 121; štījar- L 290; štīagar- Q 202; štījar- L 290, 291; stejgarhūxdjā L 318b; štījarhōxtā Q 113; stejgarhūxtjā L 318b; štījarhūxtā Q 113; štījarhūxtā Q 39; stejgarhōxt L 211; **stellinghoogte:** stēlenjhdā Q 193, 194; stēlenjhuwaxtā K 353; stēlenjhūxtā L 414; stēlen- L 364; **stellingshoogte:** stēlenjshūxtā Q 95; **paalhoogte:** pōal-hūax-dā Q 121.

OP STEIGERHOOGTE

(N 31, 46b; monogr.)

[Gezegd van metselwerk dat zover is gevorderd, dat men gebruik moet gaan maken van een steiger of de bestaande steiger moet gaan verhogen.]

op steigerhoogte: *op stejgārħøxtā* L 265; *op stejgārħøx-dā* L 292; *op štīgārħūx-dā* Q 28; *op štījārhyax-dā* Q 121c; *op štējgārħøxtā* L 270, Q 98; *op stejgārhyxtā* Q 198a; *op štī.gārħūxtā* Q 117a; *op štīgārħūxtā* Q 113; *op stejgārħøxt* L 210; **op stellinghoogte:** *op štēlēhðax-dā* Q 100, 101; *op stēlēhūx-dā* Q 3; *op štēlēhhyxtā* Q 111; *op stēlēhuwaxtā* K 353; *op stēlēhūxtā* L 364; *op stōlēhixtā* L 360; *op stēlēhjextā* Q 83; **op stellingshoogte:** *op štēlēshyax-dā* Q 111; *op stēlēshyxtā* P 176; **op paalhoogte:** *op pōalhyax-dā* Q 121; **op werkhoogte:** *op werakhūx-dā* Q 95a; **steigerhoog:** *stejgārħōax* L 163; **stellinghoog:** *stēlēhuax* L 316a; **steigeruit:** *stejgārūt* L 289, 320a; *štējgārūt* L 432; **uit:** *ūt* Q 97; **tot aan de stelling:** *tōt- ān dā štēlē* Q 99*; **aan het verdiep:** *an t- vārdip* K 278.

OPTOPPEN, OPLANGEN

(N 32, 5a; monogr.)

[De steiger verhogen door de staanders met behulp van palen, de zgn. *optoppers*, te verlengen. De *optoppers* worden door middel van touwen aan de staanders gebonden en ze rusten op een op de staander gespijkerde, houten klos.]

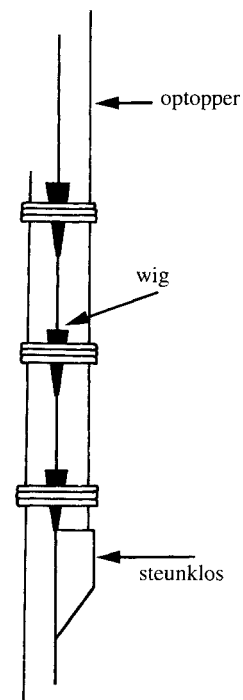
optoppen: *optōpā* L 210; *op-* L 271, Q 19, 39, 97, 121; *optōpā* L 290, 291; *optōpā* L 289; *optypā* L 270; **opstoppen:** *opstopā* L 320a; *opstopā* L 265; **opsteigeren:** *opstejgārā* L 292; **een stellingboom bijbinden:** *nā stēlēhðām bēbēnā* K 278; **een boom aanbinden:** *nā bōwām ā.n-benā* L 316a; **aanbinden:** *ān-benā* L 364; *ābenā* Q 113; **aaneenbinden:** *onān-bejnā* P 176; **opbinden:** *op-bendā* Q 95; *op-benjā* L 321; **aaneenklissen:** *onānklesā* K 318; **steigerpalen verlengen:** *štījārpōl vārlēnā* Q 121c; **houten verlengen:** *hōjtār vārlēnā* L 364; **verlengen:** *vārlēnā* Q 202; *vārlēnā* Q 197, 197a; *vārlējnā* P 176; **aanlengen:** *ānlēnā* Q 13, 111; **oplengen:** *oplēnā* Q 19; **langer maken:** *lanār mākā* Q 202; **uittrekken:** *ūttrēkā* Q 95; **de stelling ophogen:** *dā štēlē ophōgā* Q 20; **hoger maken:** *hūgār mōkā* L 414; **de einden opzetten:** *dēnā op-zetā* Q 99*; **een stuk bovenop zetten:** *ā štōk- bōvānop-zetā* L 330; **een stuk bijzetten:** *ā štōk- bejzetā* Q 83; **opzetten:** *op-zetā* L 290, 432; *op-* L 211, 267; *op-zetā* L 318b; **één derop zetten:** *ej drōp-zetā* Q 194; **de stelling ophalen:** *dā štēlē uphōlā* K 353; **dennen opklampen:** *dēnā opklam-pā* Q 19, 98; **koppelen:** *kōpālā* L 318b.

OPTOPPER

(N 32, 5b)

[Houten paal waarmee de staander wordt verlengd. De *optoppers* worden met touwen aan de staanders vastgebonden en rusten op houten klossen die op de staanders zijn bevestigd. Zie ook afb. 19.]

optopper: *optōpār* L 271, Q 39; *optōpār* L 210; *optypār* L 270; **oplenger:** *oplēnār* Q 18; **oplanger:** *oplānār* L 290, 291; **opbinder:** *op-bendār* Q 95; **opzetter:** *op-zetār* L 320a; *op-zetār* L 211, 289, 289b, 321; **verlengstuk:** *vārlēnstōk* L 289, 318b, 382; *vārlēn-* Q 95a; *vārlēnstōk* Q 28 (mv. -štōkār); *vārlēnstēk* Q 83; *vārlēnstō?* (mv.) K 353; **verlengpaal:** *vārlēnpōal* L 316a; *vārlēnpōl* L 292 (mv. -pōl); *vārlēn-* L 271 (mv. -pōl); **verlengingspaal:** *vārlēnēspōl* Q 3; **verlenghout:** *vārlēnhōjtār* (mv.) L 364; **aanlengsel:** *ānlēnsəl* Q 13; **verlengpaal:** *vārlēnpōl* Q 113; *vārlēnpōal* Q 121c (mv. -pōl); **steigerpaal:** *stejgārpōl* L 318b, Q 13 (mv. -pōl); *štīgār-* Q 202; *štīgārpōal* Q 113 (mv. -pōal); **opstaander:** *opstōndār* L 289; *opstōndār* L 163; **staander:** *stōndār* Q 19, 97; **volgende paal:** *vōlāgādā pōl* P 176; **hulpden:** *hōlāp-dēn* Q 99*; **steigerden:** *štējgārden* L 432, Q 98; **stellingden:** *štēlēnden* Q 19; **den:** *dēn* Q 194, 197, 197a; *dēn* Q 111;

Afb. 19. optopper, steunklos en wigen

steigerhout: *stejgarhøwt* L 382; **stellingloot:** *stelenljūt* L 364; **stellinghaal:** *stēlenhaæl* K 278.

STEUNKLOS

(N 32, 5c; monogr.)

[Houten klos die op de staander wordt gespijkerd. Op de klos rust de optopper, waarmee de steiger wordt verlengd. Zie ook afb. 19.]

klos: *klōs* L 211, 289, 318b, 382, Q 13, 19, 20, 95, 98, 99*, 111, 197, 197a; *klos* L 265, 320a, 360, 364; **klots:** *klōts* Q 113, 117a; *klots* L 290, 291; *klōts* Q 121; **steunklos:** *stōnklōs* Q 113; **houten klos:** *hōwtā klōs* Q 194; **steigerklos:** [*steiger*]*klōs* L 289, 289b, 432, Q 113; **steigerklots:** [*steiger*]*klōts* L 270; *-klots* L 290; **stellingklos:** *stēlenklōs* L 321; **steunklos:** *stōnklōs* L 316a; *stōn-* L 271, 292, 318b; *stōn-* Q 202; **rustklos:** *rōsklōs* L 163; **rotterdamse klos:** *rotārdamsā klōs* Q 97 (van later datum); **bouwklots:** *bōwklōts* Q 121c; **klamp:** *klāmp* K 353; **klam:** *klām* Q 3; **steun:** *stōn* Q 18; *stōn* Q 19; **steunstuk:** *stōjnstōk* P 176; **rustpuntplaats:** *rōspōntplōts* Q 95a; **console:** *kōnsōl* L 414, Q 117a; **beertje:** *bērkā* L 330; **ruiter:** L 330.

WIG

(N 32, 5d; monogr.)

[Houten wig die soms achter de touwen wordt gedreven om de verbinding te verstevigen. Zie ook afb. 19.]

span: *špan* Q 19, 97 (na regen; werd praktisch nooit gebruikt); **spie/spij:** *spi* K 278, L 267, 316a, P 176; *spej* L 289, 360; *špi* L 290, 291; *spij* L 163, 211, 265, 271, 320a, 321, Q 95a; *špij* L 270; **spietje/spijtje:** *spikā* L 364; **kijl:** *ki.l* L 270, 330, Q 99*; *ki.l* Q 117a; *kil* L 432, Q 18, 19, 100, 101, 113, 121, 121c (mv. *k'īl*); *kil* Q 13 (mv. *kilā*), 95 (id.), 98 (mv. *kilā*), 111 (mv. *kilā*), 194 (*kilā*), 197, 197a; *kiāl* Q 202; **houten pin:** *hōwtā pen* Q 3; **cale (fr.):** *kāl* K 353, L 364, 414; **steigerwig:** *štīgārwex* Q 113; **spanwig:** *spanweq* L 289, 289b; **wig:** *wex* L 292, 318b, 382.

VALSTEIGER

(N 32, 6; monogr.)

[Noodvloer die onder de steigervloer moet liggen wanneer deze meer dan 4 m boven de begane grond komt. Wanneer men een nieuwe steiger verdieping heeft aangebracht, wordt de oude werkvloer doorgaans als valsteiger gebruikt. Zie voor de niet fonetisch gedocumenteerde vormen van de woorddelen *-[steiger]* en *-[stelling]* het lemma STEIGER.]

valsteiger: *val[steiger]* L 163, 210, 211, 265, 267, 270, 271, 289, 289b, 290, 291, 292, 316a, 318b, 320a, 320c, 330, 382, 432, Q 19, 39, 98,

113, 117a, 121, 197, 197a, 202; **valstelling:** *val[stelling]* K 278, L 289, 321, Q 18, 19, 99*, 100, 101, 194; **onderste stelling:** *ōnārstā stelen* Q 3; *ōnārstā* ~ L 364; *onāstā stelen* K 353; **onderstelling:** *ōnārstelen* L 364; **zekerheidssteiger:** *zexārhētsštījār* Q 121c; **schutzsteiger:** *šutsštījār* Q 121; **schriksteiger:** *sxrekstejgār* L 271; *šrek-* Q 95; *šrekštejgār* L 270, Q 19, 97; **vangsteiger:** *vanštīgār* Q 117a; **platform:** *platfōram* P 176.

SCHRAAGSTEIGER

(N 32, 7a; monogr.)

[Kleine, lage werkvloer, samengesteld uit schragen en planken.

Volgens de invuller uit Q 19 wordt de schraagsteiger vooral binnenshuis gebruikt door bijvoorbeeld de stucadoor.]

schraagsteiger: *sxrāx[steiger]* L 210, 211; *šrāx-* L 318b; **schraagstelling:** *šrāxstelen* L 364; **schraag:** *šrāx* Q 111; *šrōx* Q 95a; **voetsteiger:** *vut[steiger]* L 265; *vōt-* L 289, 289b, 292, 320a, 330, 432, Q 39; **voetstelling:** *vōt[stelling]* L 289, Q 97; **noodsteiger:** *nuōstējgār* L 271; **hulpsteiger:** *hōlāpstejgār* L 271; **hulpsteigertje:** *hōlāpstejgārka* L 270; **werkbank:** *wērāk.bānj* Q 194; *wērāk.bānj* L 382, Q 20; **werkvloer:** *wērāk.vlūr* Q 113; *wērāk-* Q 95; **schraagvloer:** *šrāx.vlūr* Q 113; **werktafel:** *wērāktōfāl* Q 13; **tafel:** *tōfāl* K 278; *tōfāl* Q 99*; **dīs:** *dōš* Q 202; **lage steiger:** *lāgā stejgār* Q 98; *liāgā* ~ Q 19; *liāgā stejgār* L 318b; **lage stelling:** *lijāgā stelen* K 353; **kleine stelling:** *klē.n stelen* Q 3; **steigerbok:** *štījārbok* Q 121c; **bok:** *bok* L 289, Q 121c; **stelling op bokken:** *stelen op- bōk* L 321; *stelen op- bōk* Q 18; **steiger op bokken:** *stejgār op- byk* L 290; **stelling op bokjes:** *stelen op- bekskās* L 364; **stelling met bokjes:** *stōlen mōt- bekskās* L 360; **stelling voor plekkers:** *stōlen vōr plekārš* Q 83; **stellage:** *stēlāš* Q 111; **stelling:** *stelen* L 316a, P 176; **steiger:** *stejgār* L 163; *štīgār* Q 197, 197a.

SCHRAAG

(N 32, 7b; monogr.)

[Uit hout of metaal vervaardigd gestel, bestaande uit twee driehoekige steunen die met elkaar verbonden zijn. Twee of meer schragen vormen de basis voor de werkvloer van de schraagsteiger.]

schraag: *sxrāx* L 163, 211, 289, 289b; *šrāx* L 270, 290, 291, 318b, 320a, 364, 382, Q 18, 19 (mv. *šrēx*), 20, 98, 100, 101, 111, 113, 117a, 202, 207; *šrā.x* L 330; *sxrōx* P 176; *šrōx* L 316a, Q 28, 95, 95a, 194; *sxrōf* K 353; *šriāx* L 292; **steigerbok:** [*steiger*]*bok* L 432, Q 113 (mv. *-bōk*), 121; **stellingbok:** *stelenbōk* Q 13; **bok:** *bōk* L 289, 316a, Q 13, 19 (mv. *bōk*), 39 (mv. *bōk*), 83, 97, 117a, 197, 197a (mv. *bōk*); *bok* K

II.9

278, L 163, 265 (mv. *bøk*), 271, 320a, 320c (mv. *bøk*), 321 (mv. *bøk*); *buk* L 270, 290, 291, 292 (dim. *bykskæ*); *bu.k* L 330; **bokje**: *bøkskæ* Q 99*; *bekskæ* L 360, 364; **ezel**: *ēzæl* L 414; *ejzæl* P 176; **paard**: *pijæt* Q 162; **trësse (wa.)**: *trēs*, *trēs* Q 162; **houten mannetje**: *hōwtā menākā* Q 3; **noodsteiger**: *nuətstejgār* L 271.

HANGENDE STEIGER

(N 32, 8a)

[Steiger bestaande uit winkelhaakvormige ramen die met behulp van touwen of haken aan het dak zijn vastgemaakt. De ramen rusten tegen de muur van het bouwwerk en dragen de planken waarop de metselaar staat.

Zie voor de fonetische documentatie van de woorden en woorddelen [*steiger*] en [*stelling*] het lemma STEIGER.]

hangende steiger: *hanjəndā* [*steiger*] Q 28; *hānjəndā* ~ Q 95, 95a; **hangende stelling**: *hanjəndā stēljē* K 353; **hangsteiger**: *hanj[steiger]* L 163, 211, 265, 270, 271, 289, 289b, 290, 291, 292, 318b, Q 97 (hier zelden gebruikt), 98, 113, 121c; *hāj-* L 316a; **hangstelling**: *hanj[stelling]* L 289, 321, 364, 414, Q 3, 13, 99*, 100, 101, 111; *anj-stelij* P 176; **zwevend steiger**: *šwē.vənt štīgār* Q 202; **zweefsteiger**: *žwēfštējgār* L 270; **noodsteiger**: *nōtstejgār* L 382; **sluitstelling**: *slōjtstōljē* L 360.

RAMEN VAN EEN HANGENDE STEIGER

(N 32, 8b)

[De winkelhaakvormige ramen waarmee een hangende steiger wordt gevormd.

Zie ook Van Keirsbilck II, pag. 224 s.v. *Paard, peerd*: „Een kloek winkelhaakvormig raam, dat met een haak of met koorden langs den muur gevestigd is, in uitspringende richting gelijk eene console en dient, bij een hangende steiger, om den planken vloer te dragen.”]

hangbökken: *hanjək* L 364; **schoren**: *šōrā* Q 194; in het volgende woordtype heeft het laatste woord het Duitse *quer-* als eerste lid: **schoren met een querbred**: *šōrā met. ē kwērbret* Q 121c; **schoren**: *šōrā* Q 111; **schragen**: *šrēx* L 290; **schrankhoeken**: *šranjkhōk* L 270; **hengels**: *hējsəls* Q 95a; **steigersradjes**: *stejgāršrōtjās* L 382; de volgende opgave is enkelvoud: **steun**: *stōjn* P 176.

LANGE BOUWLADDER

(N 32, 9a; monogr.)

[Ladder waarmee de eerste of tweede verdieping van een steiger bereikt kan worden. In het eerste geval is de ladder doorgaans 4 m lang, wanneer de ladder tot de tweede verdieping reikt, 7 tot 8 m. Bouwladders onderscheiden zich van andere

ladders doordat zij meestal van rond steigerhout vervaardigd zijn. De sporten van een bouwladder zijn in het rondhout ingekeept en met draadnagels vastgezet.]

lange steigerledder: *lanjə stējgārledār* L 271; *lanj štī.gār-* Q 117a; *lanj štījār-* Q 121c; **lange ledder**: *lanj ledār* Q 113; *lanj lōdār* Q 83; *lanj lōdār* Q 19, 97; **klimledder**: *klōmlēdār* Q 95a; **steigerledder**: [*steiger*]ledār Q 113; *-lōdār* Q 19, 28, 197, 197a; *-lōdār* Q 98; **steigersledder**: *štīgārslōdār* Q 39; **stellingledder**: [*stelling*]ledār Q 3; *-lōdār* Q 18, 194; *-lōdār* Q 13, 19, 20; **stellingsledder**: *stēljēslēdār* Q 95; *štēljēslōdār* Q 100, 101; de volgende twee woordtypen hebben het Duitse *Stock-* als eerste lid: **stockledder**: *štōksledār* Q 117a; in het volgende woordtype gaat *stok* in het woord *tweestokkige* terug op het Duitse *Stock*, „verdieping”: **tweestokkige ledder**: *twiəštōkagə ledār* Q 202; **bouwledder**: *buwlōdār* Q 111; **ledder**: *lōdār* Q 13, 99*; **lange stellingleider**: *lanj stēljēljējār* L 289; **lange leider**: *lanj lejār* L 289, 290, 291, 364; **grote leider**: *gruətā lejār* L 290; **steigerleider**: [*steiger*]lejār Q 207; *-lejār* L 289, 289b, 382; *-lejār* L 270, 292, 318b, 330; **stellingleider**: [*stelling*]lejār L 360, 364; *-lējār* L 316a; **schouwleider**: *šōwlējār* L 318b; **hangleider**: *hanjlejār* L 321; **leider**: *lejār* L 320c, 432; *lejār* L 320a; *lējār* K 278; **steigerleer**: *stejgār-lēār* L 211; *stējgārlijr* L 210; **stellingleer**: *stēljēlijr* L 414; *stēljēlijār* K 318; **leer**: *lēr* L 163; *lijār* L 265; *lijār* P 176; *lijār* K 353.

KLEINE BOUWLADDER

(N 32, 9b; monogr.)

[Kleine ladder van ongeveer 1.75 m lengte die voornamelijk wordt gebruikt voor het werk binnenshuis.]

trapledder: *trapledār* L 271, Q 3; *traplōdār* Q 100, 101; **trap**: *trap* Q 99*; **trapje**: *trēpkā* Q 95, 99*; **gewone stellingsledder**: *gəwōn štēljēslōdār* Q 98; **eenstellingsledder**: *ējnštēljēslōdār* Q 97; *ējnštēljēs-* Q 19; **korte steigerledder**: *kōrtā stējgārledār* L 271; *kōtā štījārledār* Q 121c; **korte ledder**: *kōtā lōdār* Q 83; **steigerledder**: *štīgārledār* Q 202; in het volgende woordtype gaat *stockse* terug op het Duitse *Stock*, „verdieping”: **stockse ledder**: *štōksə ledār* Q 113 (is één verdieping hoog); het volgende woordtype heeft het Duitse *Stock-* als eerste lid: **stocksledder**: *štōkslōdār* Q 18; *štōkslōdār* Q 194; *štōkslōdār* Q 19; **verdiepingsledder**: *vərdipējēslōdār* Q 39; **hulpledder**: *hōlplēdār* Q 95a; **ledder**: *ledār* Q 117a; *lōdār* Q 197, 197a; **kleine stellingleider**: *klējn stēljēljējār* L 289; **kleine leider**: *klējn lejār* L 290; *klējn lejār* L 292, 321; *klējn lejār* K 278; **korte leider**: *kōrtā lejār* L 289, 330; *kōrtā* ~ L 364; **leider**: *lejār* L 289, 289b; **steekleider**: *štēklejār* L 270; **steigerleider**: *stejgārlejār* L

318b; **leer van de eerste stelling:** *lēar van da iārsta stēļeņ* L 316a; **korte leer:** *kortā lēar* L 211; **kleine leer:** *klejna lēr* L 163; *klān lijār* K 353; **trapleer:** *traplēr* L 163; *trāplērā* K 353; *traplīr* L 414; **trapleertje:** *traplerkā* K 318; **schuifleertje:** *sxyflirkā* L 210; **leertje:** *lērka* L 265; **kleine ledder:** *kleņ lēdar* Q 113; **stelligleddertje:** *stēļeņlēdarkā* Q 13; **leddertje:** *lēdarkā* Q 113; *lēdarkā* Q 20, 111; **klein leertje:** *klej liārka* P 176; *klēn lerkān* K 278; **klein leidertje:** *klejn lejārka* L 320a; *klej lejārka* L 290, 291, 364; **leidertje:** *lejārka* L 292, 320c, 360, 432; *lejārka* L 382.

Mortel

CEMENT

(N 30, 35a; N 30, 35b; monogr.)

[Een snel verstenend bindmiddel, doorgaans in poedervorm, dat ontstaat door vermenging van kalk- en leemhoudende stoffen die onder hoge temperatuur versinterd zijn. Het bezit de eigenschap door toevoeging van water zowel onder water als aan de lucht te verharderen.]

cement: L 209; *sāment* Q 95, 99*, 187a; *sāmēnt* Q 11, 104a, 193, 194; *sāment* Q 198; *sāmēnt* K 353, L 210, 269, 290, 291, 292, 318b, 320a, 330, 387, 414, 431, 432, Q 1, 13, 15, 20, 30, 35a, 111, 180, 197, 197a, 198a, 203, 207; *sāmēnt* L 289; *sāmēnt* L 360, Q 12; *sāment* K 278, 318, 353, 357, 359, L 159a, 265, 270, 271, 289, 289b, 297, 316, 318b, 320c, 321, 372, 373, 416, P 51, 56, 57, 120, 176, 176b, 177, Q 1, 3, 19, 20, 22, 71, 77, 78, 83, 97, 98, 113, 117a, 202; *sāmēnt* L 163, 163a, 164, 165, 282, 315, 316; *sāmēnt* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *tsāment* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 222; *sāmā* P 176b; **cement-poeder:** L 382; *sāmentpujār* Q 28; *sāmentpōjār* Q 193; **poedercement:** Q 20; *pujārsāment* P 176; **droge cement:** Q 20; *drīgā sāment* L 364; **normaal cement:** *normal sāment* L 364; **poliercement:** *polīrsāment* P 176; in het volgende woordtype is *enci* een acroniem voor: Eerste Nederlandse Cement Industrie: **enci-cement:** Q 111, 197, 197a.

PORTLANDCEMENT

(N 30, 35b)

[Cementsoort, bestaande uit ca. 60% kalk, 20% kiezelzuur, 5% ijzeroxyde en 15% leem. Het dankt zijn naam aan de overeenkomst in kleur met de grijze Portlandsteen.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[cement]* het lemma CEMENT.]

portlandcement: *portlant[cement]* L 432, P

176, 176b, Q 83, 113; **portland:** *portlant* L 318b, 321, Q 99*, 111; *portlantj* L 431; **portlander:** *portlandār* L 163.

HOOGOVCEMENT

(N 30, 35b)

[Cementsoort, bestaande uit 15 tot 69% Portlandcement en 85 tot 31% gegranuleerde hoogovenslakken. Hoogovenslakken worden verkregen bij de bereiding van ruwijzer in hoogovens.]

hoogovencement: L 432, Q 197, 197a; *hōx-ōvāsāment* L 289; *huāx-ōvā-* L 270; *hux-ōvānsāment* Q 95; **cockerillcement:** *kokārelsāmēnt* L 360.

SLAKKENCEMENT

(N 30, 35b)

[Cementsoort die wordt verkregen door gegranuleerde basische hoogovenslakken met droog gebluste vette of hydraulische kalk te vermengen, waarbij, al dan niet, een de bindtijd regelende toeslag wordt bijgevoegd. Tot deze soort behoort onder andere de witte Portlandcement (witte cement, Dijckerhoffcement). Deze bezit een bijna witte kleur tengevolge van het lage ijzergehalte. Slakkencement wordt niet voor gewapend beton gebruikt.

Zie voor het woorddeel **kraaien-** in het woordtype **kraaiencement** (Q 222) ook het Waalse *craihē*, „morceau de houille incomplètement brûlé“.]

slakkencement: *slakāsāment* Q 97; *slakāsāment* L 289b; *slekā-* L 321; *šlakāsāment* L 292; **kraaiencement:** *krejātsāment* Q 222; **zakkalk:** *zekskskalāk* P 51 (slakkencement); **dijckerhoffcement:** L 265 (Duitse cement); **dijckerhoff:** *dejkārhof* L 163.

ALUMINIUMCEMENT

(N 30, 35b)

[Cementsoort die in hoofdzaak bestaat uit calciumoxyde en aluminiumoxyde en vervaardigd wordt door samensmelting van calciumoxydehoudende stoffen met hoog aluïngehalte. Aluminiumcement heeft de eigenschap in zeer korte tijd een hoge vastheid te geven. Het wordt onder andere toegepast bij temperaturen (tot -15°) waarbij met normaal cement niet kan worden gewerkt.]

aluminiumcement: L 432; **chamotte-cement:** *šamot-sāment* P 176 (aluminium plus cement).

TRASCEMENT

(N 30, 35b; monogr.)

[Cementsoort die wordt verkregen door het men-

II.9

gen en malen van portlandcement en tras in de verhouding 30% tras en 70% cement of 40% tras en 60% cement. Tras is een gesteente van vulcanische oorsprong. Het wordt onder meer aange- troffen in het Eifelgebergte.

Volgens de invuller uit L 330 verkrijgt men uit trasement een sterke specie die waterbestendig is. Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[cement]* het lemma CEMENT.]

trascement: *tras[cement]* L 269, Q 77, 99*, 113, 117a; **trasraamcement:** *trasrām[cement]* L 267, 330; **tras:** *tras* Q 83, 284; **trasraamkalk:** *trasrāmkalāk* L 270.

SNELBINDENDE CEMENT

(N 30, 35b; monogr.)

[Cementsoort waarbij het binden, het proces van opstijving, een half uur na het aanmaken met water plaats heeft. Volgens de invuller uit Q 121 ontstaat snelbindende cement wanneer aan cement kalk en gips worden toegevoegd. Het gips bindt snel en werkt als een verharder. Snelhar- dende cement wordt gebruikt om gaten in muren bij te werken.]

snelbinder: *šne-lbenjār* Q 111; **schnellbinder** (d.): *šnelbindār* Q 121; **raschbinder** (d.): *raš-bindār* Q 121; **rapidcement:** *rapitsəment* P 177; **rapid:** *rapit* K 278; *rapit* P 56; **rappe ce- ment:** *rapə səment* K 278; **vlotte cement:** *vlotə səment* Q 117a; *flotə səment* L 431.

METSELZAND

(N 30, 36a; N 30, 36b; N 27, 47; L 42, 57; monogr.)

[Het zand dat bij de bereiding van mortel aan het bindmiddel, bijvoorbeeld kalk of cement, wordt toegevoegd. Doorgaans wordt gebruik gemaakt van rivierzand omdat dit scherp, schoon en on- gelijk van korrelgrootte is.

In Q 4 werd het zand doorgaans genoemd naar de plaats van herkomst. Ook de woordtypen **brunssummmmer zand** (Q 203), **helchterse zand** (P 51), **helchterse** (K 359) en **lommel- zand** (K 353, K 359, P 56) verwijzen naar plaat- sen waar zand wordt of werd afgegraven. Zie voor het woordtype **chape-zand** (L 364) het lemma VLOERMORTEL.]

metszand: *mets-zant* K 357, L 315, 316, 360, 364, 372, 413, 414, P 51, 55, 56, 57, 120, Q 1, 2b, 3, 4; *me.its-zānt* Q 12; *mets-* L 312, 364; **metselzand:** *metsəlzant* L 265, 289, 420, Q 18, 28 (fijn en ruw), 39, 95, 97, 112a, 202, 204a; *metsəl-* Q 111; *me.itsəl-* Q 97; *metsəl-* Q 11; *metsəlzānt* Q 104a, 197, 197a; *me.itsəl-* Q 12; *metsəl-* L 159a, 163, Q 194; *metsəlzantj* L 269, 292, 372a, 373, 387, Q 22; *metsəl-* L 299, 320a, 322a, 382, 383, 431, Q 19, 33; *metsəlzanjt* L 432, Q 20; *metsəl-* L 321, 330; *metsəlzanjk* L

269, 269b, 270, 297; *metsəl-* L 291, Q 113; **scherpe metselzand:** *sxerəpə metsəlzānt* L 159a; *sxerəpə metsəlzant* Q 11; *šerəpə metsəl- zanjk* Q 113; **zachte metselzand:** *zāxtə metsəl- zānt* L 159a; *zaxtə metsəlzant* Q 11; **grove met- selzand:** *grōvə metsəlzantj* Q 30; **muurzand:** *m'ūrzanjt* Q 121, 121c; *mūr-* Q 204a, 222; *mūrzanjt* Q 20; *mūrzanjk* Q 117a; *m'ūr-* Q 121; **mortelzand:** *mortəlzānt* K 278; **spijszand:** *špīs-zant* Q 28; **voegzand:** Q 15; *vōx-zanjk* L 270; **plakzand:** *plak-zānt* Q 198a; **plekzand:** *plek-zant* L 364; **schuurzand:** *šūrzanjk* L 270; **chape-zand:** *šap-zant* L 364; **scherpe zand:** *sxerəpə zant* L 271, 288a, 289, 289b, 314, 352, 414, Q 1, 15 (rivierzand); *sxerəpə* ~ L 364; *šerəpə* ~ L 360; *šerəpə* ~ L 416, Q 3; *šerəpə* ~ Q 4, 18, 39, 111, 193; *šerəpə* ~ Q 222; *sxerəpə zaənt* L 312; *sxerəpə za.nt* L 289; *sxer(ə)pə zānt* K 278; *šerəpə* ~ Q 187a; *šerəpə* ~ Q 12, 198a; *šerəpə zantj* L 318b; *šerəpə* ~ L 320a (grove en fijne), 331, 331b, 332, 373, 382; *šerəpə* ~ L 320c; *šerəpə zanjt* L 321, 330, 432; *šerəpə zanjk* L 270, 290, 290a, 291, 295, Q 113, 117a, 121, 121c; **scherp zand:** *sxerəp-zant* L 209, 210, 286, 312, 316; *sxērəp* ~ L 314, 316; *šerəp* ~ L 364, Q 3; *šerəp* ~ L 265; *sxerəp-zānt* L 165; *šerəp* ~ Q 198; *sxerəp-zānt* L 286; *šerəp-zantj* L 292; *šerəp* ~ Q 19; **rivierzand:** Q 35a, 98; *rāvīrzant* Q 95, 202; *rīvīrzantj* L 431; *rāvēr-* L 318b; *rīvīrzanjk* L 267; *rāvēr-* Q 113; **maaszand:** L 372, 382, Q 193; *mās-zant* L 265, 289b, 427 (is scherper dan papzand), Q 111, 222; *mas-* L 210 (rivierzand); *mōas-* Q 97; *mās-zantj* L 321, Q 20, 30; *mās-zantj* L 292, 320a, Q 19, 22; *mās- zanjk* L 267, 270, 290, Q 117a; **fijne maaszand:** *finə mās-zant* Q 99* (maaszand is gewassen en wordt gebruikt bij metsel- en stucadoorswerk); **grove maaszand:** *grōvə mās-zant* Q 99*; **ge- wassen maaszand:** *gəwasə mōs-zānt* Q 95; **grij- ze maaszand:** *grīzə mās-zant* Q 111; **rijnzand:** *rējn-zant* K 318, L 414 (mager zand), P 51, 176, 177; *rē-jn-* L 423 (gewoon grof gekorrelde zand); *rēn-* Q 72; *rēən-* K 359; *rēn-* K 317, 353; *rējn-* P 46; *rē+n-* P 120; *rīnzānt* Q 194; *rējn-* Q 77; *rēn-* Q 72; **schelpenzand:** *šeləpəzant* Q 193; **drijfzand:** *dref-zānt* L 423 (drijfzand uit de Maaskanten gedolven); *dref-zantj* L 321a; **vlieg- zand:** *vlix-zānt* L 314; **gewassen zand:** *gəwasə zant* L 315, 364; *gəwāsə* ~ P 56; *gəwēsə* ~ Q 111; *gəwasə zanjt* Q 30 (uit de grindgroeve); *gəwēsə zānt* Q 197 (rivierzand), 197a (idem); *jə- wēšə zanjk* Q 121; *gəwēsə* ~ Q 117a; **magere zand:** *māgərə zant* L 364; **slappe zand:** *slapə zant* Q 18; *šlapə zantj* Q 19; **vette zand:** *vətə zant* L 364, Q 3; *vētə* ~ Q 1; *vətə* ~ Q 4; *vətə zanjk* Q 117a; **vettige zand:** *vōtegə zant* P 57 (dik); **papzand:** L 416; *pap-zant* K 353, 359, L 282, 316, 372, 414, 416, 427 (voelt zacht aan), P 44, 49, Q 18; *pāp-* L 360; *pap-za.nt* L 289; *pap-zānt* K 278, L 163, 314, Q 12 (meer voor

daken), 198 (uit België en uit Berg en Terblijt); *pap>zanjt* L 321, 330; *pap>zantj* L 292, 318b, Q 19; *pap>zanjk* L 270, 290 (voor **kalkspijs**: *kaləkšpīs*), 291; *pap>zentj* L 427; **rapidzand**: *rapit>zant* L 315; **grofgezeefd zand**: *grōf>gəzēft >zanjt* Q 30; **gezeefde zand**: *gəzēft>də zantj* Q 20; **fommelzand**: *fuməlzant* Q 35a, 111, 121, 193; *fōməl*– Q 15; *fuməlzānt* Q 197 (zacht zand), 197a (idem); *fuməlzanjt* L 432; *fuməlzanj* Q 113 (zwaar zand), 121 (zacht zand); **pommelzand**: *puməlzantj* Q 22; **bergzand**: L 372, 382, Q 98; *berəx>zant* L 289b, Q 35a, 95, 121, 202; *bērəx>*– Q 97, 111; *bērəx>*– Q 187a; *berəx>za.nt* L 289; *berəx>zānt* Q 95, 194; *berəx>*– Q 198; *berəx>zanjt* L 321, 432; *bērəx>*– L 330; *berəx>zantj* L 431, Q 19; *berəx>zanjk* L 267, 270, Q 117a; **grove bergzand**: *grōvə bērəx>zant* Q 99*; **fijne bergzand**: *fīnə bērəx>zant* Q 99*; **vlieter**: *vlītər* P 57 (fijn); **kuilzand**: *kulzant* L 210 (gegraven zand, is meestal vetter, papperiger dan maaszand); **zand uit de stol**: *zant< üt >də stōl* Q 99* (ongewassen zand uit de zandgroeve); **gestoken zand**: *gəstōdə?ə zānt* K 278; **boszand**: *bōs>zant* Q 193; **brunsummer zand**: *brōnsə>mər zant* Q 203; **helchterse zand**: *heləxtərsə zant* P 51; **helchterse**: *heləxtərsə* K 359; **lommelzand**: *loməlzant* K 359 (wit); *lōməl*– P 56; *luməl*– K 353; **gele zand**: *gēlə zant* K 318, 353, 353c, 358, 360, P 56; *gejlə* ~ K 361; *gēlə* ~ L 269, 371a; *giələ* ~ K 360; *giēlə* ~ K 359; *gijlə* ~ P 51; *gijələ* ~ P 44, 45, 49, Q 1; *gēlə zānt* L 286; *gēlə zantj* L 292; *jēlə zanj* Q 211; **witte zand**: *wetə zant* L 312, 316, P 56, Q 111; *wē?ə* ~ K 353; *wetə zānt* Q 12; *wīsə zanj* Q 121; **grijze zand**: *grīzə zanj* Q 20; **rode zand**: *rūjə zant* L 286; **zilverzand**: Q 15; *zeləvər>zant* L 289b, Q 35a; *zeləvər>zānt* Q 194; *zeləvər>zanjk* L 270; **fijne zand**: *fīnə zantj* L 320c, 373; *fīnə zanj* Q 121; **fijn zand**: *fīn zant* L 312; **grove zand**: *grōvə zant* K 278; *grōvə zanj* Q 20; *grōvə zantj* L 320c; *grōvə* ~ Q 22; *jrōvə zanj* Q 121; **grindzand**: *grēnt>zānt* L 163; **bosgrind**: *bōs>grēntj* L 332; **grind**: *grēnt* L 159a; **kiezelzand**: *kezəlzantj* Q 22; *ketsəlzanj* L 270; **kiezel**: *kizəl* L 416, Q 71; *kizəl* K 360, L 317, 355, Q 3, 90, 179; *kēzəl* L 372, 421; **gravier (fr.)**: *gravi* Q 77; *grāvi* Q 179; **zand**: Q 1, 207; *zant* K 353b, 353c, 358, 359, 361, L 289b, 316, 317, 352, 355, 358, 360, 360a, 366, 368, 372, 413, 414, 415, 419, 420, 422, P 48, 50, 58, 119, Q 2, 3, 9, 10, 13, 39, 96c, 99*, 259; *zānt* L 282, P 179, Q 88, 95, 179, 179a, 192, 196, 198, 248; *zānt* L 371a; *zantj* L 318b, 322; *zanjt* Q 20; *zanjk* Q 117a, 121; *zent* Q 9; *zenjtj* L 430; **metzavel**: *mets>zāvəl* Q 72; *mets>zōvəl* P 176, 176b, Q 72, 77; *mets>zowavəl* Q 71; **scherpe zavel**: *sxerəpə zāvəl* Q 72; *sxerəpə zōvəl* P 176, 176b, Q 78; *šerpə* ~ Q 72, 77, 83; **grove zavel**: *groəvə zōvəl* Q 72; **magere zavel**: *mōgərə zōvəl* K 353, P 176; **papzavel**: *pap>zāvəl* Q 72; *pap>zōvəl* P 176, 176b, Q 72, 77;

pap>zowavəl Q 71; **vette zavel**: *vətə zōvəl* Q 77, 83; *vətə* ~ P 176; *ve?ə* ~ K 353; **vettige zavel**: *vetegə zōvəl* P 176; **zoete zavel**: *zētə zōvəl* P 176, Q 78; **rijnzavel**: *rejnzōvəl* Q 83; **maaszavel**: *mās>zāvəl* L 322; *mōs>zōvəl* Q 83; **witte zavel**: *wetə zōvəl* P 176; **gele zavel**: *gēlə zāvəl* Q 11; *gēlə zōvəl* Q 83; *gje?lə* ~ Q 71; *gēlə* ~ P 219; *gēlə zōvəl* Q 158; **zavel**: *zāvəl* L 265, 291, 316, 322, 322a, 360, 368, 372 (papzand), 416, 421, 422, 423, P 50, 177, 188, Q 2 (geel zand), 7, 9, 13, 78, 83, 84, 96c; *zāvəl* P 178; *zavəl* P 120; *zōvəl* K 353, P 121, 172, 174, 176, 210a, 211, 219, Q 10, 71, 72, 76, 77, 78, 80, 83, 156, 168, 170; *zoavəl* P 178, 186; *zōvəl* Q 79; *zōvəl* P 176, 197, Q 3, 180; *zōəvəl* P 195; **zavelgrond**: *zōvəl>gront* P 175; **gele grond**: *giələ gront* P 48; **metzelgrond**: *metsəl>grontj* L 387; **metzersgrond**: *metsərs>gront* P 48.

OPVULZAND

(N 30, 36b; monogr.)

[Zand dat wordt gebruikt voor aanvulling, maar niet voor het metselwerk zelf.

Zie voor het woordtype **letchi** A. Stevens, *Tún-gērsē Diksjēnēer*, pag. 328, s.v. *lētšji*.]

volzand: *vōlzanj* L 270; **letchi**: *lētšī* Q 162; **fommelzand**: *fuməlzantj* Q 19 (werd gebruikt om iets op te vullen); **papzand**: *pap>zānt* L 209 (geel opvulzand), 210 (id.), 211 (id.), 212a (id.), 216 (id.), 216a (id.), 244a (id.), 245a (id.); **ballastzand**: *balast>zanjk* L 270.

MORTEL (zie kaart)

(monogr.; div.)

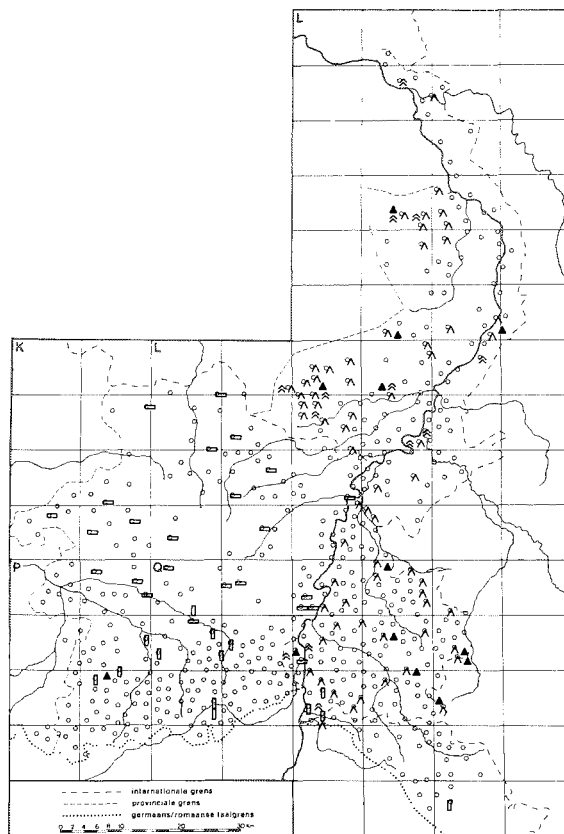
[Een mengsel van gebluste kalk of cement, zand of tras en water. Het wordt gebruikt om bij het metselen de stenen tot een samenhangend, vast geheel te verbinden. De aard en de hoeveelheid van de grondstoffen bepalen het gebruik van de verschillende soorten mortels. Vgl. de volgende lemmata.]

mortel: *mōrtəl* K 278, L 282, 315, 316, 372, 414, 416, P 51, Q 4, 11, 12, 13, 95; *mōrtəl* K 278, 357, 359, L 315, 360, 364, P 57, Q 1, 3; *mōrtəl* P 56, Q 71; *mōrtəl* K 318; *mō?əl* K 353; *mō?əl* K 353; het volgende woordtype gaat terug op het Waalse *mwèrtí*, „specie”: **mortie**: *mōrti* P 120, 176, 177, Q 77, 83, 162, 194, 198, 198a, 284; *mōrtī* Q 72; *mōrtī* Q 71, 72; *mōrtij* Q 78; *mōrtšī* Q 162; **spijs**: *spejs* L 163; *špejs* Q 193, 194; *sp'is* L 381, 382; *spīs* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a, 269, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318b, 318d, 318e, 320a, 320c, 321, 373, 427, Q 15, 18; *spīs* L 267; *špīs* L 290, 291, 292, 330, 431, 432, Q 19, 20, 22, 28, 30, 35a, 97, 98, 99*, 111, 113, 116, 117a, 121, 121c, 187a, 197, 197a, 202, 203, 222; *špī?s* Q 35; *špīs* L 270, Q 20; de

II.9

MORTEL

- ⇒ mortel
- mortie
- ^ spijs
- ^ specie
- ▲ kalk

volgende opgaven zijn mogelijk contaminatievormen van *spijs* en *specie*: *spēš* L 265; *spēs* Q 198a; *špēs* Q 20; **specie**: *spēsi* L 159a, 209, 210, 289, 289b, 318b, Q 95, 104a, 198a; *špēsi* L 292, 297, 330; *špēs* 'ij L 329; **kalk**: *kalək* L 209, 265, 270, 289, 292, P 176, Q 20, 104a, 111, 121, 121c, 202, 222.

CEMENTMORTEL

(N 30, 37e; monogr.)

[Mortel, bestaande uit cement en zand.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *[-mortel]*, *[-spijs]*, etc. het lemma MORTEL.]

cementmortel: *səment[mortel]* L 372, P 176, Q 3; *səmənt*– L 316; *səmənt*– K 353, L 360, 414; **metsmortel**: *mets[mortel]* K 278, L 315, 364; **mortel**: *mørtəl* K 278, L 316, 416, Q 11, 12; *mortal* Q 1; *mørtəl* Q 284; **cementspijs**: *səmənt-[spijs]* L 163; *səmənt*– L 265, 270, 321 (voor kelders), Q 19, 113, 117a, 193, 202; *tsəmənt*– Q 121, 121c; *səmənt*– L 269, 290, 291, 292, 382, Q 20, 198a; *səmə.nt*– L 289; *səmə.ɳt*– Q 97; **met-selspijs**: *metsəl[spijs]* L 209, 210, 211, 212a,

216, 216a, 244a, 245a, Q 194; *metsəl*– Q 111; **gewone cementspijs**: *jəwəŋ tsəmə.ntšpī.s* Q 222; **gewone spijs**: *gəwōn špīs* Q 111; **vloer-spijs**: *vlōršpīs* Q 203; **spijs**: *spīs* L 320a; *sp* 'is L 381; *špī.s* Q 20; *špīs* L 270, Q 22, 111, 121, 207; **cementspecie**: *səmənt[specie]* L 210, 291; *səment*– Q 95; **specie**: *spēsi* L 318b; *špēsi* L 297, 387; **mortie**: *mørti* P 176, Q 83; **brayeurmortie**: *brijərmortij* Q 78; **moos**: *mōws* P 176b; **bezettingmortel**: *bəzətəŋsmøʔəl* K 353; **fijnschicht**: *fīnšɛxt* L 292.

KALKMORTEL

(N 30, 37a; monogr.)

[Mortel bestaande uit kalk en zand.

Zie voor de fonetische documentatie van de woorden en woorddelen *[mortel]*, *[spijs]*, etc. het lemma MORTEL.]

kalkmortel: *kalək[mortel]* K 278, 359, L 364, 414, P 57, 176, Q 3; *kalək*– L 360; **witte mortel**: *wetə mørtəl* Q 11; **vette mortel**: *wetə møʔəl* K 353; **gewone mortel**: *gəwuwənə møʔəl* K 353; **mortel**: *mortal* K 357, Q 1, 198; *mørtəl* L 282, 316, 318b, 321 (voor buitenmuren), 372, Q 95;

kalkmortie: *kālmōrti* Q 198; *kalākmōrtij* Q 78; **mortie:** *mōrti* P 120, Q 77; *mōrti* P 176; *mōrtie* P 177; **kalkspijs:** *kalāk[spijs]* L 163, 269, 270, 290, 291, 292, 318b, 320a, 382, 431, Q 19, 20, 22, 97, 99*, 111, 113, 117a, 121, 121c, 193, 194, 202, 222; *kālk-* Q 198a; **kalkzandspijs:** *kalāk-zanškāpīs* Q 117a; **vette spijs:** *vetā špīs* Q 121 (specie waarin veel kalk zit); **spijs:** *špīs* L 265, 269, 270, 320c, 330, Q 35, 98, 187a; **kalkspecie:** *kalāk[specie]* L 159a, 209, 210, 291, 315; **specie:** *[specie]* L 289b, 297, 330, Q 20, 98; **plekspijs:** *plekšpīs* Q 203; **plakmortel:** *plakmōrtal* P 56; **plekmortel:** *plekmōrtal* K 278, P 51; **plekmortie:** *plekmōrti* Q 180; **pleisterspijs:** *plejstāršpīs* L 432; *pliāstār-* Q 121; **bezetmortel:** *bāzētmōrtal* L 416; *bāzētmōrtal* L 364; **plakkalk:** *plakkalāk* P 176b; **metselmortel:** *metsēlmōrtal* L 416; **metselspijs:** *metsēl[spijs]* Q 30, 197, 197a; **metselspecie:** *metsēlspēsī* L 289; **metselkalk:** *metsēlkalāk* L 289; **rauwe spijs:** *ruw špīs* Q 111; **mengeling:** *mējalej* P 176.

STERKE TRASMORTELE

(N 30, 37b)

[Mortel bestaande uit tras en kalk, volgens de invuller uit Q 35a gebruikt voor waterdicht werk.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[spijs]* het lemma MORTELE.]

trasmortel: *trasmōrtal* Q 111; **trasmortie:** *trasmōrti* Q 198; **trasspijs:** *tras[spijs]* L 163, 270, 382, Q 113, 187a, 193; **traszandspijs:** *trās-zantšpīs* Q 111; **trasspecie:** *trāsspēsī* L 318b, Q 20; **tras:** *tras* L 289b, 320a, Q 97, 117a, 121; **steenaarde:** *štejnērt* L 291 (zeer oud); **aardecement:** *ērtsāment* Q 28; **rode mortel:** *rwojā mōrtal* Q 11; **rode mortie:** *rujā mōrti* P 176; **dodekop:** *dūājākōp* L 321 (voor vloeren; rode aarde); **roerspijs:** *rūršpīs* Q 222; **brayeurmortel:** *brīq̄rmōrtal* P 57; **brayeurmortie:** *brēq̄rmōrtie* P 177; **brayeurkalk:** *brijōrkālāk* P 176b; **kalkmortel:** *kalāk[mortel]* L 364, 416; **plekmortel:** *plekmōrtal* K 278, L 315; **gewone mortel:** *gā-wuwānā mōʔəl* K 353; **mortel:** *mōrtal* L 282, 316, Q 15; **metselspijs:** *metsēlšpīs* Q 99*; **specie:** *špēsī* L 297.

BASTERD TRASMORTELE

(N 30, 37c)

[Mortel bestaande uit kalk, tras en zand, volgens de invuller uit L 321 gebruikt voor grof werk.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[spijs]* het lemma MORTELE.]

tras-cement-kalkspijs: *trāsāmentkalākšpīs* L 270; **trasspijs:** *tras[spijs]* Q 111, 222; **tras:** *tras* Q 117a; **schuurmortel:** *sxūrmōrtal* L 315; **cementmortel:** *sāmentmōrtal* P 57; **brayeurmortel:** *brīq̄rmōrtal* P 57; **speciale mortel:** *spēsīqlā*

mōʔəl K 353; **plekmortel:** *plekmōrtal* K 278; **plakkalk:** *plakkalāk* P 176b.

CEMENT-KALKMORTELE

(N 30, 37d)

[Mortel bestaande uit cement, kalk en zand.]

voorzetmortel: *vōrzētmōrtal* L 315; **vette metsmortel:** *vetā metsmōrtal* K 278; **kalk-cementspijs:** *kalāksāmentšpīs* L 270; **kalkspecie:** *kalākspēsī* L 289; **kalkspijs:** *kalākspīs* L 269, 270, 289; **kalkmortel:** *kalāk[mōrtal]* L 316; **metselspijs:** *metsēlspēsī* L 163; **cementmortel:** *sāmentmōrtal* L 316; **cementspijs:** *sāmentšpīs* L 290; **mortel:** *mōrtal* L 282.

VUURVASTE MORTELE

(N 30, 38c)

[Mortel voor vuurvast metselwerk. Vuurvaste mortel wordt volgens de invuller uit L 321 gebruikt voor stoomketels, kachels en fornuizen.

Zwiers II (pag. 548) geeft als grondstoffen voor vuurvaste mortel: zeer schrale klei of één deel portlandcement en drie delen zand met zo weinig mogelijk water aangemaakt.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[spijs]* het lemma MORTELE.]

vuurvaste mortel: *vūrvastā mōrtal* L 315; *vēārvastā mōrtal* L 364; *vījārvostā* ~ Q 3; **vuurvaste mortie:** *vūrvastā mōrti* P 176; **vuurvaste specie:** *vōrvastā spēsī* L 318b; *vōrvastā* ~ L 289; **vuurvaste spijs:** *vūrvastā [spijs]* L 265, 431; **vuurvaste cement:** *vūrvastā sāment* L 414; *vūrvastā sāment* Q 1; *vūrvāstā* ~ K 278; *vūrvastā sāmə* P 176b; **vuurspecie:** *vōr[specie]* L 289b, 292, 318b; **vuurspijs:** *vōršpīs* L 318b, 321; **vuurcement:** *vūrsāment* P 176; **chamottespecie:** *šamōtspēsī* Q 95; **chamottespijs:** *šamōt[spijs]* L 163, 270, 382, Q 30, 111, 113, 121c; *šamōt-* L 270, Q 111; *jāmōt-* Q 193; **chamottespijs:** *šamōtšpīs* Q 222; **chamotte:** *šamōtā* Q 18, 97; *šārmōtā* Q 198; *šāmōt* K 278, L 210, 269, P 176, Q 35a, 121, 202; *šāmōt* Q 99*; *šāmōt* L 292, 320a, 320c, 321, 432, Q 83, 111; *šāmōt* Q 187a; *sāmōt* K 353, P 51; *šārmōt* L 297; *šārmōt* Q 98; *jāmōt* Q 198a; **ovenspijs:** *ōvāšpīs* Q 22; **réfractaire (fr.):** *rāflek ʔejr* P 57; **vaste mortie:** *vāstā mōrti* Q 71; **grijze mortie:** *grējzā mōrti* Q 77; **mortel:** *[mortel]* K 357, Q 12; **spijs:** *[spijs]* Q 203; **pijpaarde:** *pīp-ērt* Q 198a; **leem:** *līm* L 364; **klei:** *klāj* K 353.

STERKE MORTELE

(N 30, 38b)

[Mortel voor waterdicht pleisterwerk, bijvoorbeeld voor kelders. Volgens de invuller uit Q 180 werd bij de bereiding ervan Rijnzand gebruikt.

II.9

Zie voor de fonetische documentatie van de woorddelen *–[spijs]*, *–[specie]*, etc. het lemma MORTEL.]

sterke spijs: *sterkə spīs* L 289; *šterkə špīs* Q 202; **vette spijs:** *vetə špīs* Q 19, 97; **scherpe spijs:** *šerəpə špīs* Q 111; **waterdichte spijs:** *wātərdextə [spijs]* L 270, 292, 320a, Q 35a; *wātərdex* ~ Q 198a; *wasərdextə* ~ Q 222; **metsel-spijs voor waterdicht werk:** *metsəlšpijs* *vør wātərdext wərək* L 270; **vochtdichte spijs:** *vøx-dex spīs* L 382; **kelderspijs:** *keldəršpīs* L 431, Q 22; **waterdichte cementspijs:** *wātərdextə səmentšpīs* Q 113; **cementspijs:** *səməntšpejs* L 163; *səməntšpēs* L 265; *səməntspīs* L 321; *səməntšpīs* Q 99*; **spijs:** *šp'ejjs* Q 193; *špīs* Q 203; **sterke specie:** *stərəkə spēsī* Q 95; **fijne specie:** *fīn spēsī* L 318b; **cementspecie:** *səməntšpēsī* L 318b; **betonspecie:** *bətənšpēsī* L 297; **mortel met gewassen zand:** *mortəl met ɣgəwasə zant* L 315; **trasraamspecie:** *trasrāmšpēsī* Q 121; **tras-specie:** *trasšpēsī* Q 187a; **vette mortel:** *vetə mɔrtəl* K 278; **cementmortel:** *səment[mortel]* K 353, L 316, 416; **waterdichte mortel:** *wātərdextə mɔrtəl* L 364; **cementeermortel:** *səment-termmɔrtəl* P 51; **speciale mortel:** *spəšālə mɔrtəl* Q 3; **mortel:** *mɔrtəl* K 278, P 51; *mortəl* K 357, L 364, P 57; **waterdichte mortie:** *wātərdextə mɔrtī* P 176; **cementmortie:** *səment[mortie]* P 120, Q 71; *səmejt*– Q 198; **cementeercement:** *səməntejsəment* P 176b; **waterdichte cement:** *wəʔərdextə səment* K 353; **rapid:** *rəpīt* P 56; **tras:** *tras* L 289.

VLOERMORTEL

(N 30, 38f; monogr.)

[Mortel voor het leggen van een gladde vloerlaag.

Volgens de invuller uit Q 83 werd de **chape** (*šap*) samengesteld uit **Rijnzavel** (*rejnzəvəl*) en **cement** (*səment*). Wanneer de vloer met parket belegd moest worden werd er kurk door de mortel gemengd. Daardoor kon er later beter in de vloer gespijkerd worden. Ook in P 176 werd vloermortel aangemaakt met **Rijnzavel** (*rēn-zəvəl*) en **pure cement** (*pūrə səment*). In L 318b werd een gestorte cementvloer **de dek** (*dən dək*) genoemd. In Q 111 en Q 113 bestond een betonnen vloer uit twee lagen. De gladde bovenlaag, de **fijne schicht** (*fīn šix*) werd met cementmortel gemaakt. De term **schuurspijs** werd in Q 19 zowel gebruikt voor mortel voor het afwerken van muren als van vloeren. Wanneer het de afwerking van een muur betrof werd de mortel opgeschuurd met een houten **plets** (*pletš*), terwijl de vloer met een stalen **gletter** (*gletər*) gelijk gemaakt werd. Zo'n *gletter* voor de vloer was soms een meter lang. *Schuurspijs* werd verwerkt door de stucadoor.

Zie voor de fonetische documentatie van de

woorddelen *–[spijs]*, *–[specie]*, etc. het lemma MORTEL.]

vloermortel: *vlūərmɔrtəl* K 278; *vləwərmɔrtəl* P 51; **vloerspijs:** *vlūr[spijs]* L 432, Q 15, 121c, 194, 198a, 222; *vlūr*– Q 203; *flūr*– L 270; **vloerspecie:** *vlur[specie]* L 210; *vlūr*– L 292, Q 95; **estrikspijs:** *estrexšpīs* Q 121; **plaveicement:** *plavejsəmə* P 176b; **gladspijs:** *gletspīs* L 320a; **afwerkspijs:** *afwerkšpīs* Q 97; *əfwərək*– Q 19; **schuurspijs:** *šūršpīs* Q 19; **polierspecie:** *pōlīršpēsī* L 315; **poliërmortie:** *poliārmortī* Q 71; **afwerkspecie:** *əfwərəkspēsī* L 289b; **holle mortel:** *hōlə mɔrtəl* L 316; **chape-mortel:** *šap-mɔrtəl* L 364; **chape (fr.):** *šapə* L 414; *šap* K 278, 353, 357, 359, P 57, 176, Q 1, 72 (kurk-beton), 83; *sxap* K 318; **fijne spijs:** *fīn spīs* L 431; **fijnselspijs:** *fīnšəlšpīs* Q 22; **cementpap:** *səmentpap* L 289; *səment*– L 364, Q 3; **cement-spijs:** *səment[spijs]* L 318b, Q 111, 113 (voor de gladde bovenlaag); *səment*– L 265, Q 18, 193; *səmənt*– L 163; **cementmortie:** *səmejtmortī* Q 198; **zand-cementspijs:** *zantsəmentšpīs* Q 99*; **cementvloerspijs:** *səment-vlūršpijs* L 270; **cement-fijnschicht:** *səment-fejnšex* L 382; **fijne schicht:** *fīn šix* Q 111 (op de ruwe vloer); **cementwerk:** *səmentwərək* Q 35a.

MORTELPLAATS

(N 30, 40c; monogr.)

[De plaats waar de mortel wordt klaargemaakt. In P 176 lag de mortelplaats doorgaans in de buurt van de **cabine** (*kaben*), de loods waar het materiaal in werd opgeslagen.

Zie voor de fonetische documentatie van de woorddelen *[spijs]*– en *[mortel]*– het lemma MORTEL.]

mortelplaats: *mortəlplāts* L 360, 364; *mortəl-ploats* Q 1; **spijsplaats:** *špī.splāts* L 270; **specieplaats:** *spēsīplāts* Q 95; **kalkplaats:** *kaləkplāts* Q 222; *kaləkplōts* Q 104a; **mortelplein:** *məʔəl-plān* K 353; **mortelplak:** *mɔrtəlplak* L 316; *mortəl*– P 57; **mortelplek:** *mɔrtəlplek* L 316; **mortelhoek:** *mɔrtəlhök* P 51; **spijsbaan:** *spejs-bəjn* L 163; **mortelvloer:** *mortəlvlūr* K 357; *mətəl*– K 318; *məʔəl*– K 353; *mortəlvlūr* L 364; **spijsvloer:** *špīs-vlūr* L 330, Q 113; **kalkvloer:** *kal(ə)k-vlūr* P 176; **werkvloer:** *wərək-vlūr* Q 22; **mortelplaat:** *mortəlploat* Q 1; **mortieplaat:** *mɔrtīpləwət* Q 77; **spijsplaat:** *špīsplāt* Q 111, 117a, 121c; **ijzeren plaat:** *ejzərə plət* P 176; **plaat:** *plāt* Q 197, 197a; *plāwət* P 56; *plət* P 176b; **hout:** *həwt* Q 20; **speciebed:** *spēsībet* L 289, 318b; *spēsībet* L 159a, 210 (gemaakt van oude steigerplanken), 289, 289b, 318b; **spijsbed:** *[spijs]-bet* L 270, 318b, 320a, 321 (2 bij 2 meter), 382, 431, 432, Q 15, 20, 35, 35a, 99*, 121; *–bət* Q 30; *–bət* Q 97, 111; *–bet* L 269, 290, 291, 292, 320c, Q 20, 187a, 193, 194; **mortelbed:** *mɔrtəlbət* L 315; *mɔrtəlbət* K

278, L 372, 414; *mortalbēt* K 278; **mortiebed:** *mōrtibēat* P 120; **kalkbed:** *kalāk.bēt* L 265, 289; *kalāk.bēt* L 321; **bed:** *bēat* L 282; *bēat* Q 111; de volgende term betreft een tafel waarop de specie wordt klaargemaakt: **plektafel:** *plektofəl* Q 162.

MORTELBED

(N 30, 42; monogr.)

[De hoeveelheid mortel die in één keer wordt klaargemaakt. In Q 198 werd een hoeveelheid mortel bereid die voldoende was om vier stootskarren (vīr štutskarə) te vullen.

De woordtypen **één molen spijs** (Q 20) en **één molen** (K 359, Q 83) wijzen op het gebruik van een cementmolen bij het maken van de mortel.

Zie voor het woordtype **malooi** (P 176b) ook het lemma MALOOI in WLD II.3, pag. 157.]

één bed mortel: *an.bēt mōrtəl* K 278; **bed mortel:** *bēt mōrtəl* L 315; **één bed spijs:** *ejn.bēt špīs* L 292; *an.bēt* ~ L 290, 291; *a.bēt* ~ Q 121; *an.bēt spēs* L 265; **bed specie:** *bēt spēs* L 289, 289b, Q 95; **één bed:** *en.bēt* L 210; *ejn* ~ L 318b; *an* ~ L 209, 270; **bed:** *bēt* P 176, Q 95; *bēt* K 278, L 316; *bēat* L 282; **kalkbed:** *kalāk.bēt* P 176; **partij/parti:** *pārti* P 177; **portie:** *pōrsə* Q 99*; **malooi:** *mālōj* P 176b; **vracht spijs:** *vrax špīs* Q 20; **één moolder:** *ənə mōldār, mōldār* Q 19; **moolder:** *mōldār* Q 20 (hoeveelheid mortel die op de kalkbaan wordt klaargemaakt), 97, 101; **voorraad:** *vōrrōt* L 321; **mengeling:** *meŋələj* P 176, 177; **mengsel:** *meŋsəl* Q 202; *meŋsəl* Q 3; **één brei:** *nə brē* K 359; *nə brāj* K 353; **mischung (d.):** *mišuŋ* Q 121c; **één mortel:** *ejnə mōrtəl* L 320a, Q 12; *ənə* ~ L 416, 432; *an* ~ L 289; *nə* ~ Q 194; *nə mōrtəl* Q 83 (ongeveer 4 kruiwagens); *nə mōrtəl* L 364; *nə mōrtəl* Q 111; *an* ~ Q 193; **mortel:** *mōrtəl* L 372, 382, 427, 431, Q 15, 35a; *mōrtəl* Q 187a; *mōrtəl* Q 198a; *mōrtəl* Q 18; **spijs:** *špīs* Q 28, 197, 197a; **één molen spijs:** *ejn mōlə špīs* Q 20; **één molen:** *ən mōlə* K 359; *ən mōlə* Q 83; **één zak:** *inə zak* K 357, 359; **één zak cement:** *inə zak səment* L 316; **één zak mortel:** *ejnə zak mōrtəl* L 360; **zak mortel:** *zak mōrtəl* P 51; **zak:** *zak* P 57; **hoop mortie:** *oəp mōrti* P 176; **mortelhoop:** *mōrtəlhuop* Q 1; **één hoop spijs:** *ejnən hōwp špīs* L 270; **één hoop:** *ejnə hōwp* L 330 (genoeg voor vijf schurgkarren: *vīf šōrkerə*); *əŋə hōf* Q 222; *ənə hōap* Q 202; **hoop:** *hōp* K 278; *hōwp* Q 22, 72, 104a; **treugel:** *trōgəl* Q 22; **tob:** *tōp* Q 111; **tijn:** *tin* Q 111; **kuip:** *kūp* Q 111; **bot:** *bōt* P 176; **één kiebel:** *ənə kibəl* Q 121; **één schubkar:** *ən šupkar* Q 111; **één volle schurgkar:** *ejn vōl šōrkar* Q 20; **kruiwagel:** *krōwwōgəl* Q 77.

MORTEL BEREIDEN

(N 30, 40a; monogr.)

[De verschillende grondstoffen voor de bereiding van mortel afmeten en doorenmengen.

Zie voor de fonetische documentatie van [*mortel*], [*spijs*], etc. het lemma MORTEL.]

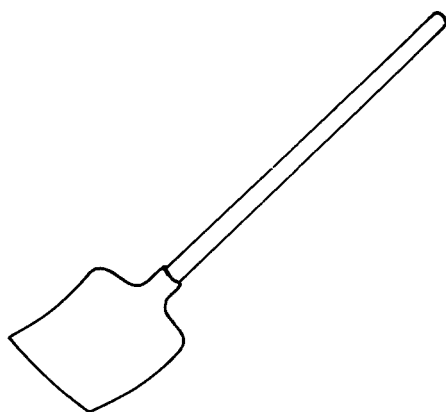
mortel maken: [*mortel*] *mākən* L 282, 416; ~ *mākə* L 315, 316, 360, 364, 372, P 51, 57, Q 11, 12, 13, 95; ~ *moakə* Q 1; ~ *makə* K 359, P 56; ~ *mōkə* K 318, 357, L 414, Q 3, 4; ~ *mōʔə* K 353; ~ *māʔən* K 278; **mortie maken:** [*mortie*] *mākə* P 177, Q 72, 198a; ~ *mōkə* P 176, Q 72, 77, 78, 83, 194; ~ *mōkə* Q 198; ~ *moakə* Q 71; **specie maken:** *spēs* *mākə* L 210, 289b; **spijs maken:** [*spijs*] *mākə* L 163, 265, 269, 270, 290, 291, 292, 318b, 320a, 320c, 321, 330, 382, 427, 431, 432, Q 15, 18, 19, 20, 22, 28, 35a, 97, 111, 113, 117a, 187a, 197, 197a, 198a, 202, 203; ~ *māxə* Q 121, 121c; ~ *mārə* Q 222; **spijs klaar maken:** *špēs klōrmōkə* Q 193; **muurspijs maken:** *mūršpēs mākə* Q 20; **moos maken:** *mōws mōkə* P 176b; **kalk maken:** *kalāk mākə* L 270; **spijs aanmaken:** *špīs.āmāxə* Q 121; **aanmaken:** *qnmākə* Q 95; **spijs mengen:** *špīs meŋə* L 292; **mengelen:** *meŋələ* P 176; **spijs onderemaken:** *špīs.əŋərejnmākə* Q 111; **ondereemaken:** *əŋərejnmākə* Q 20; *əŋərej-* L 289, 318b; **ondereemischen:** *əŋərəmišə* Q 121; **specie onderemzetten:** *spēs.əndərənzətə* L 210; **spijs onderemzetten:** *špīs.əndərənjzətə* Q 98; **ondereemzetten:** *əndərəjzətə* Q 104a; **ondereendoen:** *əŋərəjndōn* L 318b; **spijs omzetten:** *špīs.əmzətə* Q 97; *špīs.əmzətə* Q 19; **bouwen:** *bōwə* L 289; **in de molen draaien:** *en də mōwlə drēn* P 176; **opperen:** *upərə* Q 284; [*opperen*] L 290, Q 99*.

MORTELSCHOP

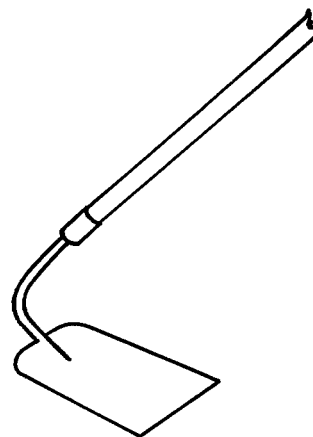
(N 30, 41b; monogr.)

[Brede, platte schop die wordt gebruikt voor het aanmaken van mortel. Vgl. afb. 20. Zie voor het woordtype **troffel** en de samenstellingen met **troffel** ook het lemma GRAANSCHOP, SCHEP-SCHOP in WLD I.4, pag. 146/147.]

schup: *sxōp* P 176b, Q 104a; *šōp* Q 180, 202; *šōp* Q 28; **mortelschup:** *mōrtəlsxōp* P 51; *mōrtəlšōp* Q 11; *mōrtəlšep* L 416; **specieschup:** *spēsissxōp* L 159a; *spēsissxōp* L 209; *spēsissōp* L 318b; *spēsissōp* Q 95; **spijschup:** *spejssxōp* L 163; *špīsšōp* Q 121c, 203; *špīsšōp* L 318b, Q 20; *špīs-* L 373, Q 111; **kalkschup:** *kalākšōp* L 270, 292, Q 20, 111; *kalākšōp* L 265; **betonschup:** *bətonsxōp* K 359; **groffelschup:** *grofəlšōp* Q 22; **roffelschup:** *rōfəlšōp* Q 193; *rufəl-* Q 98, 111; *rufəlšōp* Q 198; *rōafəl-* Q 194; **troffelschup:** *trofəlšōp* Q 19, 97; *trufəl-* Q 197, 197a; **troffschup:** *trufšōp* Q 198a; **panschup:** *panšōp* Q

Afb. 20. mortelschop

Afb. 21. mortelhak

99*; **platte schup**: *platə šop* Q 20, 30, 117a, 121; *platə šop* Q 35a, 202; **platschup**: *platšop* Q 113, 121; **schoep**: *sxup* L 316, P 120, 176; *šup* Q 180; *sxöp* L 289, 316, 372, 414, P 56, 57; *sxöp* L 289; *šöp* L 270, 318b, 320a, 320c, 382, 431, 432, Q 12, 13, 15; *šöp* L 364; *šöp* L 360; **mortelschoep**: *mortəlsxop* Q 1; *mortəlsöp* L 364; **mortieschoep**: *mortəsxop* P 177; *mörtij-* Q 78; *mörtišop* Q 71; **specieschoep**: *spēsisxöp* L 289; **kalkschoep**: *kaləksöp* L 321; **troffelschoep**: *trofəlsöp* Q 187a; **vierkantige schoep**: *virkentegə šop* L 269; **schoepje**: *šopkə* L 291; **troffel**: *trofəl* K 278, 353, L 282, 315; *trofəl* K 357, Q 3, 4; *tröfəl* K 353, Q 95; *trofəl* Q 18; *tröfəl* K 359; **schuit**: *šūt* L 292; *šūt* L 330; **schuitje**: *šūtjə* L 291; *šūtjə* L 290; **bats**: *bats* L 210.

MORTELHAK

(N 30, 41c; monogr.)

[Hak waarmee de grondstoffen voor de verschillende mortels worden gemengd. Zie ook afb. 21.

Zie voor de fonetische documentatie van de woorddelen [*spijs*]- en [*mortel*]- het lemma MORTEL.]

mortelhak: [*mortel*]hak L 316, 364, 414, P 51, 56, Q 1, 13, 71; *-(h)ak* Q 11; **spijs**hak: [*spijs*]hak L 270, 318b, 382, 427, 432, Q 15, 20, 28, 111, 113; **specie**hak: [*specie*]hak L 297, Q 95, 198a; **mortie**hak: *mörtihak* P 120, Q 198a; **morties**hak: *mörtishak* Q 198; **kalk**hak: *kaləkhak* L 270, 321, 330, 382, 431, 432, Q 18, 19, 35a, 98, 99*, 111; *kələk-* Q 187a; **kalkshak**: *kaləkhak* Q 202; **hak**: *hak* K 353, 357, 359, L 271, 360, P 57, Q 12, 111, 194, 197, 197a; **hakker**: *hakər* K 353; **mortel**hak: [*mortel*]hāk K 278; *-hək* L 315, 364, 372; *-hək* L 282, 416; **spijs**hak: *spīshək* L 320c; *špīs-* L 290, 291,

292, Q 30; *spīshək* L 320a; *špīs-* Q 121; **kalk**hak: *kaləkhək* L 163, 209, 210, 265, 269, 289, 289b, 291, 292, 318b, 321, Q 104a; *-hək* L 289; *-hək* Q 97, 113, 121c; **kalkshaak**: *kaləkhək* Q 222; **meng**hak: *məŋhək* Q 117a; *məŋhək* Q 19; **hak**: *hak* Q 3; **kalkmengelaar**: *kaləkməŋəldər* K 318; **mortie**krebbër: *mörtijkrebbər* Q 78; **krebbër**: *krebbər* L 159a, P 176, 176b, 177, Q 77; **pletser**: *pletšər* Q 20; **hep**: *hep* Q 4.

MORTELMAKER

(N 30, 2c; N 30, 40b; monogr.; L B1, 104 add.)

[De handlanger die speciaal belast is met het klaarmaken van de mortel. In Q 15 werd de mortel in een klein bedrijf door de handlanger gemaakt. Bij grote bedrijven kende men daarvoor een speciale **spijsmaker** (*spīsməkər*). Het woordtype **molenbaas** (L 210) wijst op het gebruik van een cementmolen.

Zie voor de fonetische documentatie van de tussen [...] geplaatste termen de lemmata MORTEL en HANDLANGER.]

mortelmaker: *mörtəlməkər* L 282, 316, 416; *mörtəlməʔər* K 278; *məʔəlməʔər* K 353; *mörtəlməkər* Q 1; **mortelman**: [*mortel*]man L 315, 360, 364, 372, P 57, Q 3, 13; *-mān* L 364; **morteljong**: *mörtəljoŋ* Q 71; *mörtəljoŋ* L 414; **morteldiener**: *mörtəldinər* Q 1; **mortelpiet**: *mörtəlpi* P 51; **mortiemān**: [*mortie*]man P 176, 177, Q 77; **speciemaker**: *spēsīməkər* L 318b; *špēsīməkər* L 292; *spēsīməkər* Q 104a; **specie**bouwer: *spēsibowər* L 289; **bouwer**: *bowər* L 289; **spijs**maker: [*spijs*]mākər Q 20, 28; *-māxər* Q 121; *-məkər* L 265, 270, 291, 292, 320a, 321, 330, 427, Q 15 (in een groot bedrijf), 20, 30, 202 (meestal de handlanger); *-məkər* Q 35; *-mēsər* Q 222; **spijs**man: *špīsman* Q 22; **kalk**bouwer: *kaləkbowər* L 289;

kalkmaker: *kaləkməkər* L 209, 265; *kaləkməšər* Q 222; **kalksmaker:** *kaləksmėkər* Q 202; *kaləksmexər* Q 121; *kaləksməšər* Q 222; **molenbaas:** *mōlābās* L 210 (op grote werken); **omzetter:** *omzətər* Q 20; **spijsbok:** *špī.s.bok* Q 20; **handlanger:** [*handlanger*] L 159a, 267, 269, 270, 289, 289b, 291, 297, 373, 431, 432, Q 15, 18, 28, 35a, 97, 111, 113, 117a, 121, 121c, 202, 203, 207, 222; **opperman:** [*opperman*] L 163, 210, 289, 292, 318b, 320c, 321, 373, 382, 387, Q 18, 30, 95, 98, 111, 187a, 198; **opperknecht:** [*opperknecht*] L 372, Q 11, 12, 18, 19, 83, 95, 98, 99*, 111, 187a, 193, 197, 197a, 198, 198a; **oppersknecht:** [*oppersknecht*] Q 194; **opper:** [*opper*] L 271, Q 12; **opperder:** [*opperder*] L 290, 291; **metserdien(d)er:** [*metserdien(d)er*] K 278, 357, 359, P 176, Q 1, 78, 180; **dien(d)er:** [*dien(d)er*] K 318, 353, L 316, 364, 414, 416, P 56, 120, 176, 176b, 177, Q 71, 78; **maneuver:** [*maneuver*] K 357, P 56, 176, Q 12, 83, 180; de volgende term is een spottende benaming voor de mortelmaker: **mortelkloot:** *mōrtəlkwat* Q 13.

MORTELMOLEN

(N 30, 44; monogr.)

[Toestel dat wordt gebruikt bij het aanmaken van mortel. De mortelmolen bestaat uit een peer- of cilindervormige mengtrommel die vroeger met handkracht werd rondgedraaid en tegenwoordig met behulp van een elektromotor of een verbrandingsmotor wordt aangedreven. In de trommel zijn schoepen aangebracht die tijdens het ronddraaien de mortel mengen.

Zie voor de fonetische documentatie van de woorddelen [*mortel*]–, [*spijs*]– etc. het lemma MORTEL en van [*betonmolen*] het lemma BETONMOLEN.]

mortelmolen: [*mortel*]*mōlā* K 359; *–mōlān* K 318; *–mōlī* K 278; *–mōlā* K 353, L 315, 316, 414, Q 1, 11; *–mōlā* K 278, L 316; *–mōlā* L 372; *–mōlā* L 360, 364, 416, Q 4; *–mōlā* Q 3; *–mōlā* L 364; *–mōlā* L 372; **mortiemolen:** *mōrtimjōlā* Q 77; *mōrtimjōlā* Q 198; *mōrtimjōlā* Q 72; *mōrtimjōlā* Q 72; *mōrtimjōlā* Q 83; **spijsmolen:** [*spijs*]*mōlā* L 163, 269 (meer gebruikt door de stucadoors), 270, 289, 291, 292, 320a, 320c, 382, 427, 431, 432, Q 15, 19, 20, 22, 30, 35a, 97, 98, 99*, 187a; *–mōlā* L 290; *–mōlā* Q 121, 222; *–mōlā* Q 28, 117a; *–mōlā* Q 202; *–mōlā* Q 111, 113; **spijsmolentje:** *šp'ejsmjōlākā* Q 193; **speciemolen:** *spēsīmōlā* L 209, 289, 289b, Q 95; *špēsī*– L 330; *spēsīmōlā* Q 198a; **kalkmolen:** *kaləkmōlā* L 265, 289, Q 104a; *kaləkmōlā* Q 121c; *kaləkmjōlā* Q 202; *kaləkmjōlā* Q 113; **cementmolen:** *səmentmōlā* P 176; *tsə'mentmōlā* Q 121; **betonmolen:** *bəṭənmōlā* L 373, P 51; *bəṭənmōlā* Q 78; *bəṭənmōlā* P 120; *bəṭənmjōlā* Q 194; [*betonmolen*] K 357, L

159a, 210, 270, 282, 289, 297, 318b, 382, P 176, 176b, Q 71, 95, 111, 113, 121, 197, 197a, 198a, 203; **molen:** *mōlā* L 321, P 117, Q 12; *mōlā* Q 20, 207; *mōlā* Q 121; *mōlā* P 176; *mōlā* P 176; *mōlā* P 57; *mōlā* Q 83; **brayeur (fr.):** *brājōr* Q 180; *brējōr* Q 198; *brijōr* P 176 (zeer groot model); *briōr* P 176; *bejōr* P 176; **betonmachine:** Q 20.

VERZOPEN MORTEL

(N 30, 43a; monogr.)

[Mortel waar teveel water in is verwerkt.

Zie voor de fonetische documentatie van het woord [*spijs*] het lemma MORTEL.]

verzopen specie: *vərzōpā spēsī* Q 95; *vərzō.pā* ~ L 289; *vərzōpā* ~ L 289; *vərzōpā špēsī* L 292; **verzopen spijs:** *vərzōpā [spijs]* L 267, 291, Q 18, 97; *vərzōpā* ~ L 269, 270, Q 19, 30; *vərzōpā* ~ L 432; *vərzōfā* ~ Q 121; **verzopen mortel:** *vərzō.pā mōrtəl* L 315; *vərzō.pā* ~ Q 4; **verzopen mortie:** *vərzōwəpā mōrtī* Q 194; **verdrongen spijs:** *vərdronā špīs* L 270; **verwaterde mortel:** *vərwōwatərdā mōrtəl* K 278; *vərwō'ərdā mō'əl* K 353; **waterzatte mortie:** *wə'tərzəpātā mōrtī* Q 77; **natte specie:** *nātā spēsī* L 318b; **natte spijs:** *nātā šp'ej's* Q 193; *nātā [spijs]* Q 15, 20, 22, 28, 113, 117a, 187a; **natte:** *nātā* L 321; **te platte mortel:** *tə plātā mōrtəl* L 316; *tə plā'ā mō'əl* K 353; **platte mortel:** *plātā mōrtəl* K 357, L 364; **platte mortie:** *plātā mōrtī* Q 71; **platte brij:** *plā'ā brāj* K 353; **dunne spijs:** *dōn spīs* L 320a; **weke spijs:** *wėjkā špīs* L 330; *wėjkā špēs* Q 20; **kwakke mortie:** *kwakā mōrtī* Q 77; **drit:** *drūt* L 210; **fledder:** *fledər* L 267; **pap:** *pap* L 297, P 51; **soep:** *soep* Q 12; *tsup* Q 121; **prats:** *prats* Q 20, 35a; de volgende opgaven zijn adjectivische predicaten: **verzopen:** *vərzōpən* L 282; *vərzōpā* K 318, L 163, 265, 290, 318b, 372, 382; *vərzōpā* Q 117a; *vərzōpā* L 209; *vərzōfā* Q 121c; **verdrongen:** *vərdronjākā* P 177; **waterzat:** *wōtərzə'ət* Q 1; **watergek:** *wə'tərgək* P 56; **veel te nat:** *vōl tə nāt* K 278; **te nat:** *tə nāt* L 159a; *tə nāt* L 289b, Q 11, 104a, 111, 197, 197a; **te plat:** *tə plāt* L 414, 416, P 120, 176, 176b, Q 78, 180; **plat:** *plāt* K 359, P 57; **te kwak:** *tə kwax* Q 3, 83; **kwak:** *kwax* Q 72; **te week:** *tə wėk* Q 202; *tsə wė.x* Q 222; *tə wėjk* Q 99*, 111; **te slap:** *tə šlap* Q 111; **zeike-tig:** *zėjkətəx* Q 111.

STIJVE MORTEL

(N 30, 43a; monogr.)

[Metselmortel waar weinig water in is verwerkt.

Zie voor de fonetische documentatie van het woord [*spijs*] het lemma MORTEL.]

stijve spijs: *štīvā špīs* Q 19, 97, 121; *štīvā* ~ Q 187a; *stīf spīs* L 320a; **stijve mortel:** *stīvā mōrtəl* L 364; **stijve cement:** *stėjvā səmā* P 176b; **te**

stijve mortel: *tā stīvā mōrtəl* L 316; **harde mortie:** *hoada mortī* Q 71; **te harde mortel:** *tā hēʔə mōʔəl* K 353; **te helle mortel:** *tā helā mōrtəl* L 364; **helle mortel:** *helā mōrtəl* Q 4; **te droge specie:** *tā drygā špēsi* L 292; **te droge mortel:** *tā drūygā mōrtəl* L 315; *tā drūygā mōrtəl* K 357; *te drūygā mōʔəl* K 353; **te droge spijs:** *tā drōx spīs* L 269; *tā drygā špī.s* L 270; **droge specie:** *drūx spēsi* L 318b; *dryx* ~ Q 95; **droge mortel:** *drūygā mōrtəl* L 316; **droge spijs:** *drōx [spijs]* Q 193; *drōx* ~ Q 15, 20; *drōx* ~ L 289b, 330; *drōax* ~ Q 22; *drūax* ~ Q 113; *drūx* ~ Q 28, 117a; **droge cement:** *drūygā sāmā* P 176b; **droge mengeling:** *drūygā meñalen* P 51; **droge knaspert:** *drūygā knaspərt* L 289; **droge prengel:** *drōgā preñəl* Q 35a; **taaie duivel:** *tejən dyvəl* K 278; **turf:** *tōraf* L 163; *tōraf* L 210; **paardskeutelen:** *pērskōtələ* L 431; *pēas-* Q 18; *pēš-* Q 19; **hondstront:** *ontstrōnt* P 176; **berestront:** *bērastrōnt* L 267; **beredrek:** *bēradrek* Q 111; *bēra-* Q 121; **drek:** *drek* Q 20; **het oude:** *ət. ət* P 176; de volgende opgaven zijn adjectivische predicaten: **te hard:** *tā ha.t* P 120; **te hel:** *tā he.l* L 372; **hel:** *hel* P 57; **te stijf:** *tā stēf* Q 1; *tā stejaf* P 176; *tā stīf* Q 12; **stijf:** *stejf* Q 72; **te kort:** *tā kōt* Q 78; **te droog:** *tā dryx* P 176; *tā dryax* Q 111, 197, 197a; *tā drūx* L 265, 414, Q 117a, 194; *tsā* ~ Q 222; *tā drūax* L 270, 290, 321, Q 202; *tā drū.x* Q 104a; *tā drōjx* L 318b; *tā drōax* K 278; *tā drōx* L 159a, 382, Q 180; *tā drōax* L 432; *tā drwōx* Q 11; *tā drwōx* Q 99*; *tā drīx* L 416, Q 3; *tā drejx* Q 83; **droog:** *drux* K 359; **uitgedroogd:** *ət.gədrūxt* K 318.

SCHRAAL

(monogr.)

[Gezegd van mortel die veel zand bevat in verhouding tot het bindmiddel kalk of cement.]

wrakketig: *vrakətix* Q 121.

MORTELDRAGER

(N 30, 45a; N 30, 2c; monogr.)

[De handlanger die speciaal belast is met het vervoeren van de aangemaakte mortel van de mortelplaats naar de metselaar. Vroeger werd daarvoor gebruik gemaakt van de mortelbak, tegenwoordig transporteert men de mortel doorgaans met behulp van een kruiwagen.]

Zie voor de fonetische documentatie van de tussen [...] geplaatste termen de lemmata MORTEL en HANDLANGER.]

morteldrager: *mo(r)təldrāgər* P 51; **speciedrager:** *špēsīdrēgər* L 330; **spijsdrager:** *[spijs]drāgər* L 427; *-drēgər* L 269, 270, 292, Q 30; *-drēgər* L 320a; **kalkdrager:** *kaləktrejər* Q 222; **kalksdrager:** *kaləks.drējər* Q 121; **mortelsjouwer:** *mōrtəlšōwər* K 278; **sjouwer:** *šōwər* L 289; *šōwər* L 382; **morteldiener:** *mōrtəldīnər*

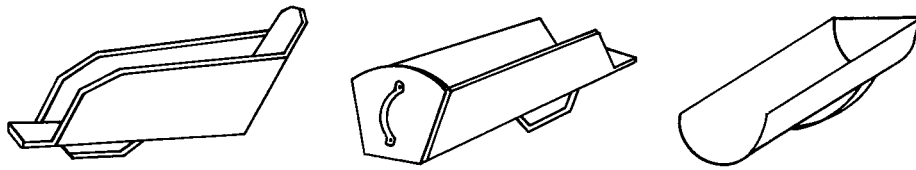
Q 3; **spijsman:** *špīsmān* Q 22; **mortelman:** *mōrtəlmān* L 364; *mōrtəlman* L 372; *mōrtəlmān* L 360; **mortiemān:** *mōrtīmān* Q 77; **kalkman:** *kaləkman* P 176; **opperman:** *[opperman]* L 159a, 163, 210, 265, 289, 292, 318b, 320c, 321, Q 15, 22, 198; **opperknecht:** *[opperknecht]* L 209, 372, Q 11, 95, 99*, 111, 187a, 193, 197, 197a, 198a; **oppersknecht:** *[oppersknecht]* Q 194; **opperjong:** *[opperjong]* L 330, 382; **opper:** *[opper]* Q 12; **opperder:** *[opperder]* L 291; **handlanger:** *[handlanger]* L 267, 270, 289, 289b, 290, 291, 297, 373, 431, 432, Q 15, 19, 20, 28, 30, 35a, 97, 98, 111, 113, 117a, 121, 121c, 202, 203, 207; **metserdien(d)er:** *[metserdien(d)er]* K 278, 318, 353, 359, L 315, 316, 414, P 56, 176, 177, Q 1, 78; **dien(d)er:** *[dien(d)er]* K 353, L 282, 316, 364, 416, P 51, 57, 176, 176b, Q 4, 71; **maneuver:** *[maneuver]* K 357, P 176, Q 11, 12, 83, 180.

MORTELBAK

(N 30, 45b; monogr.; div.)

[Van een handvat voorziene houten bak, soms aan de binnenzijde met blik of zink versterkt, waarmee de handlanger de aangemaakte mortel op de schouder naar de metselaar brengt. Aan de onderzijde van de bak kan een houten stek bevestigd zijn. Er bestaan ook geheel uit metaal vervaardigde mortelbakken. Zie ook afb. 22. In Q 198 kende men een uitvoering die van twee armen was voorzien en op beide schouders rustte.]

Zie voor de woordtypen **vogel** en **spijsvogel** ook het lemma MODDERBAK in WLD II.8, pag. 40.De woorddelen *[mortel]-*, *[spijs]-* etc. zijn fonetisch gedocumenteerd in het lemma MORTEL.]**mortelbak:** *[mortel]bak* K 278, 318, 353, 357, 359, L 282, 316, 360, 364, 372, 414, 416, P 51, 56, 57, 176, Q 1, 3, 4, 11, 13, 194; **mortiebak:** *[mortie]bak* P 120, 176, Q 71, 72, 77, 78, 83, 180, 198, 198a; **draagbak:** *drāx.bak* L 282, 315, 316, 320a, 364; **spijsbak:** *[spijs].bak* L 163, 267, 269, 270, 289, 289b, 291, 292, 318b, 320c, 321, 373, 382, 431, 432, Q 18, 19, 20, 22, 28, 30, 35, 35a, 97, 98, 111, 112b, 113 (voor metselaar), 117a, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 187a, 193, 197, 197a, 202, 203; **speciebak:** *[specie]bak* L 159a, 209, 210, 289, 318b, Q 20, 95; **cementbak:** *sāmābak* P 176b; **kalkbak:** *kalək.bak* L 265, 270, 289, 289b, 290, 297, 330, 427, P 176b, Q 12, 95, 99*, 104a, 113 (voor stucadoor), 121c, 222; *kal(ə)k-* P 176; *kālk-* Q 198a; **kalksbak:** *kalək.s.bak* Q 121 (voor specie en kalk), 202; **pleisterbak:** *plī.stərbak* Q 111; **chamottebak:** *šamōt.bak* Q 99* (met tweede handvat); **kalkmouw:** *kaləkmuw* Q 15; **kalkbot:** *kalək.bōt* P 176; **bot:** *bōt* P 176, 177; **murerstrog:** *mūrərstrōx* Q 121; **murerstrog:** *mūrərstrōx* Q 121 (mv. *-trōx*); **trog:** *trōx* Q 121; **spijs-**

Afb. 22. mortelbakken

vogel: *špīs-vuajəl* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **vogel:** *vōgəl* Q 180; *vuagəl* Q 198; *vuajəl* Q 121; **sijsje:** *ziəsja* Q 121.

STELLING

(N 30, 45c; monogr.; div.)

[Doorgaans uit drie poten opgebouwde stelling waar de mortelbak tijdens het vullen op wordt geplaatst. De stelling wordt ook gebruikt bij het beladen van het steenbord. Zie ook afb. 23.

Met de termen **bok** of **schraag** duidde men in Q 121 een houten schraag met uitstekende dwarsplanken aan. Op de planken werden op heuphoogte van de metselaar de mortel en de stenen gedeponerd zodat deze zich niet te diep hoefde te bukken.

Zie voor de fonetische documentatie van de woorddelen [*mortel*]-, [*spijs*]- etc. het lemma MORTEL.]

stelling: *stēleŋ* L 159a; *štēleŋ* Q 20; **schraag:** *šrāx* Q 117a, 121, 121c, 202; **kalkschraag:** *ka-*

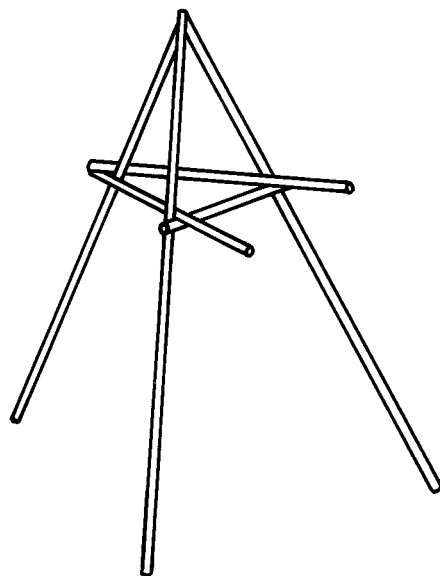
lakšrāx Q 121, 222; **steenschraag:** *štēšrāx* Q 121; **speciestander:** *spēsistandər* L 209; **trogstender:** *trōxštendər* Q 121; **juk:** *jōk* Q 20; **drie-/drijpikkel:** *dripekəl* L 416; *drej-* P 176, Q 3, 71; **pikkel:** *pekəl* K 359, Q 180; *pikəl* K 318, 357; **drie-/drijpoot:** *drēpōt* L 297; *dripuat* L 320c; *dripū.at* Q 28; *dripūat* L 210; *drīpuat* Q 111; *drej-* Q 121; *drejput* Q 198a; *dripwət* Q 99*; **drijvoet:** *drajvut* Q 180; **bok:** *bok* K 278, L 289, 316, 318b, 320a, 321, 360, 427, Q 11, 12, 35a, 72, 95, 99*, 111, 112b, 121, 193, 194, 197, 197a, 198; *bōk* Q 83; *buk* L 292, 330; **draagbok:** *drāx-bok* L 316; **kalkbok:** *kalək-bok* L 265, 289, Q 104a, 113, 187a; *kalək-buk* L 270, 291; **spijsbok:** [*spijs*]-*bok* L 163, 382, 427, 431, 432, Q 15, 18, 20, 30, 97, 117a; *-buk* L 270, 290; *-bōk* Q 19; **specieboek:** *spēsibok* Q 95; **mortieboek:** *mōrtibōk* Q 77; **stenenboek:** *štēj(n)-bok* Q 111; **brikkenboek:** *brekəbok* Q 22; **ezel:** *ēzəl* K 318, 353, 359, L 267, 282, P 51, 56, 177, Q 13; *īzəl* Q 4; *iəzəl* L 364, Q 180; *ēzəl* Q 203; *ējzəl* Q 72; *ējəzəl* Q 78; *ējzəl* P 120, 176, 176b; *jējzəl* Q 77; **mortelezel:** *mōrtələzəl* L 414; **knaap:** *knāp* P 57, 120; **mortelknaap:** *mōrtəlknāp* Q 1; **metselaarsknaap:** *metsələrsknāp* Q 15.

MORTELKUIP

(N 30, 46a; monogr.)

[Bak of kuip waar de metselaar mortel uit neemt tijdens het metselen. Het bestaat gewoonlijk uit een doorgezaagd olie- of teervat.]

kuip: *kāp* P 176, 176b; *kōp* K 359; *kōp* Q 78; *kūp* L 316, Q 12, 18, 95, 121, 193, 194, 203; *kūp* L 321, 330; *ky.p* L 270; *kōwp* Q 72, 77; **metskuip:** *metskōp* P 57; *metskōp* K 357; **metselkuip:** *metsəlkūp* Q 198; *metsəl-* Q 11; *metsəlkūp* L 159a; *metsəlkūp* L 431; *metsəl-* L 291, 318b; **mortelkuip:** *mōr?əlkōjp* K 278; *mōrtəlkōjp* K 278; *mōrtəlkōwp* Q 4; *mōrtəl-* Q 3; *mō?əlkōwəp* K 353; *mō?əlkōwəp* K 353; *mōrtəlkōp* Q 1; *mōrtəl-* P 56; *mōrtəlkōəp* Q 1; *mōrtəlkōp* P 51; *mōrtəlkōap* L 414; *mōrtəlkūp* Q 13; *mōrtəlkūp* L 364; **mortiekuip:** *mōrtikūp* Q 198; *mōrtikōp* P 120; *mōrtikowp* Q 180; *mōrtikōwp* Q 83; *mōrtikōp* P 177; **speciekuip:** *spēsikūp* Q 95; *spēsikūp* L 209, 210; *špēsikūp* L 292; **spijskuip:** *špēsikūp* Q 20; *spīs-* L 427, Q 15; *špīs-* Q 19,

Afb. 23. stelling

II.9

20, 22, 97, 98, 111, 113, 117a, 197, 197a, 207; *špī.s-* Q 20; *špīsku.p* Q 35a, 99*; *špī.skū.p* L 270; *spīskūp* L 320a, 382; *špīs-* L 290; *špī.s-* Q 35; *spejskyp* L 163; **kalkkuip**: *kaləkkəwp* Q 187a; *kaləkkūp* Q 104a; *kaləkkūp* L 265, 289, 292; **speciebak**: *spēsibak* L 289 (vierkant), 289b; **spijsbak**: *špīs.bak* L 373, Q 28; **mortelbak**: *mōrtəlbak* L 282, 315, 416; *mōrtəl-* L 360, 364; **mortiebak**: *mōrtūbak* Q 71; *mōrti-* Q 198a; *mōrte-* P 177; **laadbak**: *lāt.bak* Q 198a; **spijs-tijn**: *špīstin* Q 30; *špīstisij* Q 121; **cementtijn**: *tsə'menttsij* Q 121; **kalktijn**: *kaləktsej* Q 222; *kaləktisij* Q 121, 121c; **tijn**: *tīn* Q 18, 19; *tij* Q 202; *tsij* Q 121; **spijsbutte**: *špīs.bytt* Q 117a, 121; **kalksbutte**: *kaləks.bytt* Q 121; **specietob**: *spēsittōp* L 289; **morteltob**: *mōrtəltōp* L 416; **metstob**: *metstōp* L 316; **tob**: *tōp* L 291, 316, 321, 372; **spijston**: *špīstōn* Q 113; **kalkton**: *kaləktōn* Q 20; **metselton**: *mettsəltōn* L 318b; **ton**: *tōn* L 330; **morteltonnetje**: *mōr'əltōnə'ə* K 278.

Kalk blussen

KALK

(Wi 53; S 16; L 27, 58; monogr.)

[Soort alkalische aarde die als bindmiddel wordt gebruikt bij het maken van mortel. Kalk wordt ook toegevoegd om de elasticiteit van de mortel te vergroten en om de verwerkbaarheid te verbeteren. Hij wordt eveneens door de mortel gemengd wanneer zachtere soorten baksteen, kalkzandsteen en drijfsteen gemetseld moeten worden. Om de kalk als bouw materiaal te kunnen verwerken, wordt hij eerst in kalkovens gebrand en vervolgens met water geblust. Zie ook de volgende lemmata.]

kalk: *kalk* Q 83, 180; *ka.lk* Q 162; *kal(ə)k* P 176; *kalək* K 278, 318, 353, 357, 358, L 159a, 163, 164, 165, 191, 209, 210, 211, 213, 215, 215a, 216, 245, 246, 246a, 249, 250, 265, 266, 267, 268, 270, 271, 282, 288, 289, 289b, 290, 291, 292, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 314, 315, 316, 318b, 320, 320a, 321, 325, 327, 328, 330, 333, 353, 364, 372, 373, 374, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 385, 387, 416, 425, 426, 427, 429, 430, 431, 432, 434a, P 51, 55, 56, 57, 176b, 177, Q 1, 3, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 27, 28, 29, 30, 32a, 33, 35, 35a, 71, 77, 78, 88, 95, 97, 98, 99, 99*, 101, 102, 103, 104a, 105, 110, 111, 113, 116, 117a, 117b, 118, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 170, 180, 187, 193, 194, 196, 197, 197a, 198, 198a, 202, 203, 204a, 207, 208, 222; *ka.lək* Q 2; *kālk* L 248, Q 198, 198a; *kālək* L 217, Q 104a, 187a; *klak* L 323; *kok* Q 259, 278.

ONGEBLUSTE KALK

(N 30, 29a; monogr.)

[Gebrande kalk die nog niet met water is aangelengd. Schelpkalk, steenkalk en mergelkalk zijn verschillende soorten ongebluste kalk. Zie ook de toelichting bij deze lemmata.

De term *kluitkalk* wordt gebruikt voor Luikse kalk die als grondstof de Belgische hardsteen heeft (Zwiers I, pag. 591.)]

ongeleste kalk: *ongələs.də kalk* Q 83; *onjələštə kalək* Q 222; *ungələs.də* ~ L 416; *ongələs.də* ~ Q 95, 197, 197a; *ongələš.də* ~ Q 111, 202; *onjələš.də* ~ Q 121, 121c; *ongələš.də* ~ Q 207; *onjələš.də* ~ Q 121; *ōngələštə* ~ L 387; *ongələš.də* ~ Q 117a; *ongələs.də kāk* Q 198; **ongeblyste kalk**: Q 30; *ongəbləstə kalək* K 278, 318; *ongəbləš.də* ~ L 270, P 56, 57, Q 20; *ongəbləš.də* ~ L 282; *ongəbləš.də* ~ Q 77; *ongəbləš.də* ~ Q 28; *ongəbləštə* ~ Q 11, 12, 113; *ongəbləštjə* ~ L 318b; *ongəbləstə* ~ K 353, L 372, P 51; *ongəbləstə* ~ Q 20; *ongəbləš.də* ~ Q 111, 193; *ongəbləš.də* ~ L 432, Q 95, 197, 197a; *ongəbləš.djə* ~ L 318b; *ongəbləš.də* ~ L 321; *ongəbləš.də* ~ Q 13; *ongəbləšə* ~ L 289; *ongəbləstə* ~ L 373; *ongəblə.s.də kalək* Q 187a; **gekraakte kalk**: *gəkraktə kalək* K 278; **kalk voor te lessen**: *kalək .vōr tə lesə* P 176; **leskalk**: *ləskalək* L 289b; *leš-* Q 198a; *lejs-* Q 78; **bluskalk**: *bləskalək* P 177; *bləš-* L 330; **klotkalk**: *klōtkalək* K 353, L 289, 315, 318b, 320a, P 176, Q 77; *klōt-* K 357, L 364, Q 1, 3; *klōtkal(ə)k* P 176; **klottenkalk**: *klōtəkalək* P 176b; *klōtkālək* Q 104a; **kluitkalk**: L 382; *klūtkalək* L 291; *klūt-* L 163, 210; *klūt-* L 289, 431, Q 19, 97, 99*, 111, 113; *klōtj-* L 265; **klontkalk**: *klontjkalək* L 292; **poederkalk**: *pujərkalək* Q 15; **scherpe kalk**: *sxerpə kalək* Q 180; **kalkknoden**: *kaləknō* Q 117a; **kalksteen**: *kaləkštēn* Q 194; *kaləkstīn* L 316; **schilfersteen**: *sxəlfərstjən* K 318.

SCHELPKALK

(N 30, 28a)

[Kalksoort die wordt verkregen door schelpen in kalkovens te branden. Schelpkalk wordt meestal in gebluste vorm op de bouwplaats aangeleverd.]

schelpkalk: Q 98; *sxəlpəkalək* K 353, L 210, 289, 289b; *šəlap-* L 270, 318b, 431, Q 15, 19, 111, 117a, 121c, 193, 198, 202; *sxəlap-* L 209, Q 95; *šəlaf-* Q 222; **schulpkalk**: *sxəlpəkalək* L 163, P 176, Q 95; *šəlap-* L 270, 291; *šəlap-* L 265, 292, Q 194; *šəlp-* Q 97; *šəlpəkalək* Q 187a; **schelpenkalk**: *šəlapəkalək* L 318b, Q 22, 111; *šəlpəkālək* Q 198a; **schulpenkalk**: *šəlpəkalək* L 321; **mosselkalk**: *mošəkalək* Q 121c; **ongeblyste kalk**: *ongəbləš.də kalək* L 432; **bluskalk**: *bləskalək* L 318b, Q 1; *bləš-* L 382; **leskalk**:

leskalæk L 297; *lēs-* L 320a; *les-* P 57; *leš-* Q 35a; *lēš-* Q 222; **mortelkalk:** *mortalkalæk* L 315; **metskalk:** *metskalæk* Q 78; **waterkalk:** *wætarkalæk* L 282; **zakkalk:** *zakkalæk* L 269, 270, 290; **hydraulieke kalk:** *hidrølikæ kalæk* L 282; **kluitkalk:** *kljtkalæk* L 330; **klotkalk:** *kløtkalæk* Q 12; *klotkal(ə)k* P 176; **poederkalk:** *pyjærkalæk* L 364; **kalk:** *kalæk* L 159a, 271, 364, 387, P 51, Q 20, 28, 77, 117a.

STEENKALK

(N 30, 28b; monogr.)

[Kalksoort die wordt verkregen door kalksteen, een voornamelijk uit koolzure kalk bestaand gesteente, in een kalkoven te branden. Steenkalk wordt meestal in ongebluste vorm op de bouwplaats aangeleverd.

Volgens de invuller uit Q 98 werd de steenkalk vervaardigd uit **gebrande kunderse steen** (*gæbrandæ køndarsæ stējn*). **Kunder** (*køndær*) is de locale benaming voor het plaatsje Kunrade bij Heerlen. Ruwe, nog niet bewerkte kalk werd in Q 121 **kalksteen** (*kalækstē*) genoemd.]

steenkalk: *stējnkalæk* Q 111; *stējn-* Q 3; **kalksteen:** *kalækstējnkalæk* L 321; **kalkstenen:** *kalækstēnæ kalæk* P 176; **gewone kalksteen:** *gæuwønæ kalækstijæn* K 353; **leskalk:** *leskalæk* Q 1, 95; *leš-* Q 15, 111; *lēs-* L 318b, 320a; *lēs-* Q 193; *løs-* L 210; *løs-* Q 3; **bluskalk:** *bløskalæk* L 289, 289b, 315, Q 117a; *bløs-* L 289; *bløš-* Q 113; *bløš-* Q 121; *bløskalk* Q 198a; **gebrande kalk:** *gæbrændæ kalæk* Q 197, 197a; *gæbrandjæ* ~ L 382; **gekraakte kalk:** *gækraktæ kalæk* K 278; **gemalen kalk:** *gæmälæ kalæk* L 318b; **poederkalk:** *pyjærkalæk* L 318b; **stofkalk:** *stofkal(ə)k* P 176; **vetkalk:** *vetkalæk* L 163; **klotkalk:** *kløtkalæk* L 289, 289b; **klottenkalk:** *kløtækalæk* P 176b; **kluitkalk:** *kljtkalæk* L 269, 270, 290, 291; *kljt-* Q 97, 99*; **zakjeskalk:** *zækskæskalæk* K 278; **zakje kalk:** *zækskæ kalæk* P 176; **belgische leskalk:** *belgišæ leskalæk* Q 35a; **doornikse kalk:** *dørnæksæ kalæk* L 431, P 56; *djrnæksæ* ~ L 364; **hydraulische kalk:** *hidmisišæ kalæk* Q 222; het eerste lid van de volgende drie woordtypen duidt het doel aan waarvoor de schelpkalk wordt gebruikt: **metselkalk:** *metsækalæk* Q 18; **witkalk:** *wetkalæk* Q 20; **landbouwkalk:** *lant-bøwkalæk* Q 78; **gewone kalk:** *gæwønæ kalæk* Q 111; **kalk:** *kalæk* K 353, L 316, 330, 364, 372, 387, P 57, Q 11, 22, 28, 117a, 202; *kalk* Q 83.

MERGELKALK

(N 30, 28c; monogr.)

[Kalksoort die wordt verkregen door mergelsteen in een kalkoven te branden.

Van Keirsbilck merkt op pag. 180 over de mergelkalk op: „De mergelkalk heet ook **leemmer-**

gel, als er veel leem in aanwezig is. Om hare mindere deugd, in vergelijking van andere kalksoorten, wordt zij weinig of niet gebruikt.”

Het woordtype **hydraulieke kalk** (P 176) is een leenvertaling van het Franse *mortier hydraulique*, „waterkalk, kalk die zonder toevoeging van vreemde bestanddelen in korte tijd onder water verhardt”.]

mergelkalk: *mæragækalæk* K 278, L 289, 330, 432, Q 22, 28, 95, 111, 197, 197a; *mærgæl-* Q 3, 11, 193; *mæragæl-* Q 113; *mæragæl-* Q 20; *mærgækal(ə)k* P 176; *mærgælkalk* Q 180; *mørægækalæk* L 372; *mørægæl-* L 321; *mælægær-* L 270; *mælægær-* Q 95; *mælgær-* Q 99*; **mergelskalk:** *mæragælskalæk* Q 202; **blauwe steenkalk:** *bløwæ stēnkalkalæk* Q 197, 197a; **zakjeskalk:** *zækskæskalæk* K 278; **landbouwkalk:** L 318b, Q 30; **kluitkalk:** *kljtkalæk* Q 97; *kljt-* L 159a; *kløjt-* L 265; van het volgende woordtype is het eerste woord een afleiding van het Franse *hydraulique*: **hydraulieke kalk:** *ædroleksæ kalæk* P 176; **moha-kalk:** *møhækalæk* L 360; **brenkalk:** *brenkalæk* Q 35a; **kalk:** *kalæk* L 270, 316, 364, 387, P 57; *kælk* Q 198a; **gemalen mergel:** *gæmälæ mæragæl* L 318b; **leemmergel:** *læmmæragæl* Q 117a; *læmmæragæl* Q 222; **mergel:** *mærgæl* L 382; *mærgæl* L 320a; *mæragæl* L 291; *mæragæl* L 163; *mæragæl* L 315, 318b; *mælægær* Q 194; **leem:** *lijæm* K 318, 353; **tras:** *tras* L 320a.

VERWEERDE KALK

(N 30, 29b; monogr.)

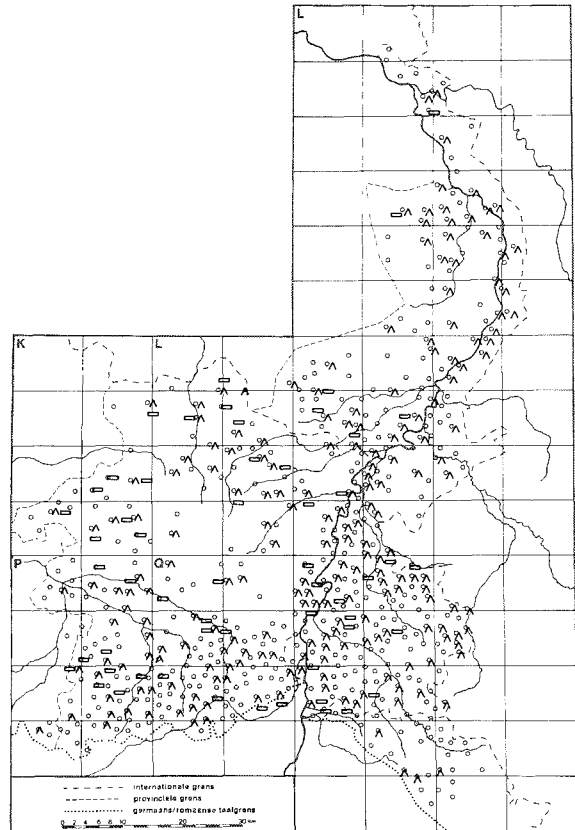
[Ongebluste kalk die langdurig aan vochtige lucht werd blootgesteld en daardoor met water en koolzuur is verzadigd. Verweerde kalk blust zeer moeilijk. Zie ook de toelichting bij het lemma KALK BLUSSEN.]

verweerde kalk: *værwærdæ kalæk* Q 193, 194; *værwærdæ* ~ Q 111; *værwærdjæ* ~ L 289; **vergane kalk:** *værgænæ kalæk* K 278; **vergangen kalk:** *værgænæ kalæk* L 289, Q 20; **vervlogen kalk:** *værvløgæ kal(ə)k* P 176; **bedorven kalk:** *bædørvæ kalæk* Q 97; **bedorven kluitkalk:** *bædørvæ kljtkalæk* Q 19; **versteende kalk:** *værstjændæ kalæk* K 278; **uitgewerkte kalk:** *u.ɪ.gæwærk-dæ kalæk* L 270; **kapotte kalk:** *kæpøtæ kalæk* Q 97; **kapotte kluitkalk:** *kæpøtæ kljtkalæk* Q 19; **verbrende kalk:** *værbrendæ kalæk* Q 22; **verkoelde kalk:** *værkøldæ kalæk* Q 97; **verkoelde kluitkalk:** *værkøldæ kljtkalæk* Q 19; **gevallen kalk:** *gævalæ kal(ə)k* P 176; *gævalæ kalæk* Q 77, 78; **steenkalk:** *stēnkalkalæk* L 315; **harde kalk:** *hæʔæ kalæk* K 353; **loftkalk:** *lofkalæk* Q 121; **rotte kalk:** *røtæ kalæk* L 289, Q 35a; **vuile kalk:** *væilæ kalæk* P 176b; **kwade kalk:** *køjæ kalæk* Q 3; **slechte kalk:** *slestæ kalæk* L 321; **oude kalk:** *qwæ kalæk* Q 28; de volgende termen werden zonder substantief opgegeven: **vergangen:** *værgænæ* Q 111; **versteend:** *værstjænt* L 372; **uit-**

II.9

KALK BLUSSEN

- ^ (kalk) lessen
- = (kalk) blussen

gewerkt: *ǫt-gəwørakt* P 57; **verlepst:** *vərlepst* L 291; **kapot:** *kapot* L 382.

KALK BLUSSEN (zie kaart)

(S 16; N 30, 31; L 27, 58; monogr.)

[Water toevoegen aan kalkoxyde. Men onderscheidt het droogblussen en het natblussen.

Het droogblussen geschiedt onmiddellijk nadat de kalk uit de oven komt. Daartoe spreidt men de kalk in een laagdikte van ongeveer 10 cm uit en besproeit het geheel met ongeveer 1/3 van de hoeveelheid aan water waarbij de gehele massa voortdurend met de schop wordt omgezet. Wanneer de kalk goed met water is verdund, wordt ze op een hoop gezet teneinde de warmte, die zich bij het blussen ontwikkelt, te behouden. Doorgaans laat men de massa één etmaal doorblussen. Droogblussen levert ongeveer 1,3 maal de oorspronkelijke hoeveelheid kalk op. Bij het droogblussen valt de kalk in een uiterst fijn, volkomen droog poeder uiteen.

Bij het natblussen worden de kalkkluiten in een bak met drie tot vier maal hun gewicht aan water overgoten. Met de kalkhouw wordt de kokende

massa omgezet. Komt er geen damp meer omhoog en blijven geen droge resten meer aan de schop zitten, dan laat men de kalkmelk weglopen in een kuil. Daar verstijft de dunne pap door het wegzakken van het water in de bodem. Na afdekking met een dunne zandlaag is het kalkdeeg onbepaalde tijd houdbaar. In de volgende lemmata wordt vooral het natblussen behandeld. Zie voor de fonetische documentatie van [kalk] het lemma KALK.]

(kalk) lessen: *lesə* K 317, 353, 357, 358, L 209, 210, 211, 271, 282, 290, 292, 297, 314, 315, 316, 317, 319, 323, 325, 352, 353, 364 (bouw), 366, 367, 368, 372, 381, 414, 415, 418, 419, P 52, 54, 55, 56, 57, 58, 119, 120, 121a, 172, 175, 176, 177, 179, 183, 186, 192, 193, 197, 211, 219, Q 1, 4, 72 (voor het plakwerk van de muren), 77, 77a, 78, 83, 86, 89, 93, 94, 95, 154, 158, 161, 168, 168a, 177, 179, 194, 197, 197a; *le+sən* L 282, 286, 312, 315, 316; *lesn̩* P 48; *lēsə* L 291; *lēsə* L 209, 215, 246a, 248, 249, 266, 267, 268, 269, 270, 288, 289, 289b, 291, 295, 296, 298, 299, 300, 318b, 320, 320a, 320c, 321, 327, 328, 330, 333, 355, 356, 374, 377, 378, 379, 380, 382, 385, Q 3, 14, 83, 187, 193, 198;

lēsñ K 278; *lēsə* L 355; *lēsñ* Q 1; *lēsən* Q 71; *lesən* L 416; *lesə* L 265, P 118a, 119, 121, 176, 176a, Q 164a, 167, 198; *lēsə* L 290; *lēsə* Q 241; *lejsə* L 269, Q 71, 74, 78, 166, 240; *lejsə* Q 156; *le.jsən* Q 78; *lešə* Q 33; *lēšə* Q 207; *lešə* L 387, 425, 426, 427, 429, 430, 432, 434a, Q 11, 16, 18, 20, 22, 27, 30, 32a, 98, 99, 102, 103, 104a, 105, 110, 111, 113, 117b, 196, 202, 278; *lešə* L 382, 422, 431, Q 9, 15, 20, 29, 32, 35, 97, 98, 99*, 101, 111 (veel water), 113, 116, 117a, 118, 196, 202, 207, 208, 248; *lēšə* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 222; *lejšə* Q 204a, 254, 259; *lōsə* L 163, 210, 360, 360a, 364, 372, 420, P 57; *lōsə* L 164, 191, 209, 210, 211, 212a, 213, 215a, 216, 216a, 244a, 245, 245a, 246, 250, 372, 416, P 192, Q 172; *lōsə* L 217; *lōšə* Q 35, 117a, 121, 203; *lōšə* L 387, Q 9, 12; *lōšə* Q 9; *lōjšə* Q 259; **lossen:** *lōšə* Q 10; **(kalk) blussen:** *blōsən* K 278, 315, L 282, 313, 316; *blōsñ* K 278; *blōsə* K 316, 353, 357, 358, 360, L 165, 314, 316, 318b, 360, 360a, 372, P 51, 115, 172, 176, 176a, 176b, 187a, 188, Q 20, 28, 77, 177, 179, 198; *blō.sə* Q 187a; *blōsə* L 209; *blōsə* L 289, 321, 327, P 55, 176, Q 19, 97, 99, 111, 193, 197, 197a; *blōšə* Q 7, 11, 21, 198; *blōšə* Q 162; *blōšən* Q 13; *blōšə* Q 111 (weinig water); *blesə* L 364 (veld), 368, Q 2, 3, 72 (om te metsen), 83; *blesə* Q 72; *blysə* K 353, P 179, 188; *blysən* K 315; *blyəsə* K 317; **kalk dempen:** *kalək dempə* Q 121c; **kalk aanlengen:** *kalək-ānleŋə* Q 88; **uitbrennen:** *ūt.brenə* Q 22; **kalk ontlaten:** *kalək-ōnlōjtə* Q 180.

VERZOPEN KALK

(N 30, 34; monogr.)

[Kalk waaraan tijdens het blussen teveel water is toegevoegd waardoor deze te sterk afkoelt.]

verzopen kalk: *vərzōpə kalək* L 159a, 289b, 291, 297, 320a, 321, 372, Q 35a, 99*; *vərzōpə* ~ K 278; *vərzōpə* ~ L 292, Q 19, 20, 30, 197, 197a; *vərzōpə* ~ Q 113; *vərzōpə* ~ Q 117a; *vərzōpə* *kāl* Q 198; *vərzū.pə kalək* L 289; *vərzōwpən kal(ə)k* P 176; *vərsōwfə kalək* Q 222; *vərzūptə* ~ L 364; **verwaterde kalk:** *vərwqʔər-də kalək* K 353; **versmachte kalk:** *vərsmaxtə kal(ə)k* P 176; **verbrande kalk:** *vəbrāndə kalək* L 315; **verbeurde kalk:** *vərbōrdjə kalək* L 289; **magere kalk:** *māgərə kalək* L 372; **te dunne kalk:** P 176b; **waterkalk:** *wāterkalək* Q 28; *wq̄tər*– K 357; **brij:** *brōj* Q 111; **prats:** *pratš* Q 15; de volgende termen werden zonder substantief opgegeven: **verzopen:** L 209; *vərzōpən* L 282; *vərzōpə* K 278, L 163, 210, 265, 290, 318b, Q 13, 18, 97, 104a, 187a; *vərzōpə* L 269, 270, 382, Q 35, 98, 111, 193; *vərzōpə* Q 202; **verdrongen:** *vədrūŋkə* P 177; **overgoten:** *ōvərgōwtə* P 176; **te kwak:** *tə kwak* Q 180; **te locht:** *tə lox* Q 11; **fors gebrend:** *fōrš-əgəbrent* Q 22; **verbrand:** *vəbrānt* Q 12; **vervlogen:** *vərvlōgə* P 56; **vernield:** *vərnilt* Q 3.

BLUSBAK

(N 30, 32a; monogr.)

[De houten of ijzeren bak waarin de kalk geblust wordt. De bak is doorgaans voorzien van een opening met schuif en rooster waarlangs men het kalk-watmengsel uit de bak kan laten stromen. Het rooster was volgens de invuller uit L 321 voor het opvangen van de rommel, het schuifje diende om de bak af te sluiten. De blusbak had in deze plaats de volgende afmetingen: 2,5 m lang, 1,75 m breed en 1 à 1,25 m hoog.]

blusbak: *blōs.bak* K 278, L 159a, P 176, Q 180; **lesbak:** *les.bak* L 209, 292, 364, 416, P 57, 176, Q 3; *lē.s-* L 291, Q 77; *lē.s-* L 282; *lē.s-* L 289, 289b, 321, Q 83; *les-* K 278, L 265, Q 198; *lē.s-* L 290; *lejs-* L 269; *lēš-* Q 19, 30, 99*, 111, 117a; *lēš-* Q 121; *lēš-* L 432, Q 18, 113; *lōs-* L 163, 210; *lōš-* L 387, Q 12; *lōš-* Q 117a; **kalkbak:** *kalək.bak* K 318, 353, 357, L 265, 270, 289, 292, 315, 318b, 320a, 320c, 330, 373, 382, 414, P 51, 176, Q 1, 11, 12, 13, 15, 20, 22, 28, 35a, 207; *kālək.bak* L 360; *kalək-* P 56; **ligbak:** *lex.bak* Q 193; **bak:** *bak* P 177, Q 117a; **lespan:** *lēšp'an* Q 222; *lešpan* Q 19, 97, 99*, 111; **kalkpan:** *kaləkpan* L 270, 427, Q 98, 121, 121c, 202; *kālək-* Q 187a; *kāl-* Q 198a; **pan:** *pan* L 372; **bluskuip:** *blōskōp* Q 78; **kalkkuip:** *kaləkkōjp* Q 95; *kaləkkōjp* L 297; *kaləkkōjp* L 318b; **ijzeren kuip:** *ejzərə kōp* P 176; **kuip:** *kōp* Q 197, 197a; *kuəp* Q 194; **kalktrog:** *kaləktroə* L 431; **trog:** *trōax* Q 117a; **kalktijn:** *kaləktisij* Q 121; **tijn:** *tin* Q 20; *tiŋ* Q 197, 197a; **kalkton:** *kaləktōn* Q 22; **spirwi/spērwi (wa.):** *sperəwi* P 176; **plekkersmolen:** *plekərsmq̄lə* L 316; **kalkmolen:** *kaləkmōlə* L 316.

KALKMELK

(N 30, 32b)

[Het melkwitte mengsel van gebluste kalk en water in de blusbak.]

kalkmelk: *kaləkmələk* L 210, 291, 315; *kaləkmələk* L 270; *kaləkmələk* Q 117a; *kaləkmələx* Q 121; **kalkwater:** *kaləkwātər* L 289, 289b, 330, 416, Q 3, 11, 12, 20, 28, 35a, 111, 117a, 187a; *kāl-* Q 198a; *kaləkwātər* P 51; *kal(ə)kwātər* P 176; *kaləkwātər* K 357, L 163; **kalkpap:** *kalək.pap* K 278, L 291, 364; **pap:** *pap* L 372, Q 77; **kalkslib:** *kaləkšlep* L 270; **kalkbrij:** *kalək.brī* Q 22; *kalək.brēj* Q 121c; *kalək.brōj* Q 121; **brij:** *brōj* Q 193; **witsel:** *wetsəl* K 278, 353, L 282, 318b, P 51, 56, 176, 176b, Q 15, 78; **witselkalk:** *wetsəlkalək* Q 180; **wit:** *wet* L 318b; **witkalk:** *wetkalək* L 159a, 431, Q 30, 111 (kalk om mee te witten); **plekkerskalk:** *plekərskalək* L 315; **gietkalk:** *gētkalək* Q 19, 97; **natte kalk:** *nātə kalək* L 292; **mengsel:** *mēnsəl* L 163; **mortie:** *mōrti* P 176.

II.9

KALKHOOUW

(N 30, 32c; monogr.)

[Het werktuig waarmee het mengsel van kalk en water wordt geroerd. Vaak bestaat het uit een haaks op een houten steel geplaatst metalen blad dat al dan niet van één of meer gaten is voorzien. Het blad kan verschillende vormen hebben. In P 51 bestond de **roerlat** uit een stok waarin aan één uiteinde lange spijkers geslagen waren.

In L 318b werd voor het roeren van de kalk een versleten berkebezem gebruikt.]

kalkhaak: *kalākhāk* K 278; *kalākhōk* L 163, 209, 210, 265, 269 (diende om de stenen in de kalk tegen te houden zodat deze niet in de kalkkuil terechtwamen), 270 (halverwege haaks omgebogen schop met platte rand), 289, 289b, 290, 291, 292, 318b, 320c, 321, 364, 372, Q 95; *kalākhōq* L 416, Q 187a; *kalākhoak* Q 1; *kalākhōq* Q 121, 121c, 202, 222; **kalkshaak:** *kalāks-hōq* Q 121; **leshaak:** *lešhōq* Q 97 (driehoekig van vorm; ong. 15x15x15 cm); *leš-* Q 113; *lešhō.k* Q 20 (haak voor lessen van kalk); *lešhōk* Q 19; **blushaak:** *blōshōq* L 289; **mortelhaak:** *mōrtāl-hāk* K 278; *mōrtāl-hōk* L 282; *mōtāl-* K 318; **spijshaak:** *spīshōk* Q 30; **haak:** *hōk* K 353, L 364, Q 12; *hōq* L 289; **kalkhak:** *kalākhak* L 382, 427, 431, Q 35a, 98, 111 (om te roeren); **kalkshak:** *kalāk(s)hak* Q 111, 193; **mortiehak:** *mōrtihak* Q 72; **hak:** *hak* K 357, L 360, Q 12, 99*, 194, 197, 197a, 198, 198a; (*h)ak* Q 83; **kalkplets:** *kalākpletš* Q 111; **kalkkrabber:** *kalākkrabər* L 416; **kalkkrebber:** *kalākkrebər* Q 78; **krebber:** *krebər* K 357, L 270, P 176, 177, Q 180; *grebər* P 176; **krebber met lange steel:** *krebər mēt lanə stejl* P 176b; **roerstek:** *rōršteq* Q 28; *rīr-* Q 4; **kalkstek:** *kalākšteq* Q 117a; **stek:** *stek* L 318b, P 56, Q 77; **roerder:** *rōrdər* L 315, P 176; *rīrdər* P 56; **kalkblusser:** *kalāk-blōsər* P 57; **kalkmouw:** *kalākmōw* L 270; **klopper:** *klopər* P 56; **hakker:** *haʔər* K 353; **kneder:** *knejar* L 159a; **gritsel:** *grisəl* L 163.

ROOSTERSCHUIF

(N 30, 32d; monogr.)

[De schuif waarmee de uitstroomopening van de blusbak kan worden afgesloten. Voor de schuif bevindt zich doorgaans een rooster waarmee ongebluste deeltjes in de kalk kunnen worden opgevangen. Dergelijke harde stukjes werden in Q 121 **mannetjeren** (*mənšərə*) genoemd.]

kalkschuif: *kalākšyř* Q 20, 30, 99*, 113, 202; *kalāksxōř* P 51; *kalākšōř* Q 95; **lesschuif:** *lessxōř* L 315; **roosterschuif:** *rōštəršyř* Q 22; **schuif:** *sxōř* L 210, 289, 289b; *sxōř* L 282; *šyř* L 265, 269, 270, 292, 318b, 320a, 321, 330, 431, 432, Q 12, 35a, 98, 111, 121; *šyř* Q 222; *šyř* L 364, 416; *sxōř* L 316; *sxōř* P 120; *sxōř* Q 104a; *sxōř* P 176, 176b; *sxōř* K 278; *sxōř* P 177; *šōř*

Q 187a, 193, 194, 198, 198a; *sxōř* P 57; *šōř* Q 3; *šōř* Q 83; *sxōřwəř* K 353; *šōřwəř* Q 97; het vocalisme in de volgende opgaven heeft geen umlaut, vgl. het Rijnlandse *Schaube*, „Schieberiegel, Schieber“: *šyř* L 270, 290, 291; **schuiver:** *sxōřvər* P 176; **sluis:** *slūs* L 372.

ZEEF IN DE KALKBAK

(N 30, 32d)

[Het rooster of de zeef in de kalkbak waarmee ongebluste deeltjes in de kalk kunnen worden opgevangen.]

rooster: *rystər* Q 1; *rjstər* Q 117a; *rjstər* L 321; *rōstər* L 289, Q 20; *rōstər* L 163; *rēstər* L 364; *rejtər* Q 83; **zift:** *zēř* L 265; **zeef:** *zēř* Q 222; *zēř* Q 197, 197a; **rjř:** *rjř* L 364 (rooster).

SCHUIFOPENING

(N 30, 32d)

[De opening in de kalkbak die met behulp van de schuif wordt afgesloten.]

schuifopening: *šōř-ōpənəř* Q 104a; **opening:** *ōpənəř* Q 11; **kalkklok:** *kalāklōq* Q 28; **schuifkot:** *sxōřfkot* K 278; **kot:** *kot* K 357; *kūt* Q 83; *kjř* L 364; **gat:** *gāt* Q 11; **afloop:** *qřlōp* Q 77; **uitloop:** *qřwīlōp* Q 77; **mondning:** *mōndənř* K 353; **geul:** *gōř* L 360.

KALKKUIL

(N 30, 32e; monogr.)

[De kuil of put waarin men het in de kalkbak aangemaakte kalk-watermengsel laat lopen om te bezinken.

In L 318b werd de term **kalkkuil** ook in een iets andere betekenis gebruikt. Daar werd vroeger voor het bereiden van metselkalk op het erf een kuil gegraven waarin ongebluste kalk werd gestort. Vervolgens werd water toegevoegd, waarna door goed roeren met de roerhaak een stevige brij ontstond. Het geheel werd afgedekt met geel zand. Alvorens de kalk te gebruiken, werd het zand met de brij vermengd. Het uit de kalkbak laten wegvloeien van het mengsel werd in Q 121 **aflaten** (*āřlōsə*) genoemd.]

kalkkuil: L 414, P 177, Q 78; *kalākkul* L 209, 210, 269, 270, 282, 289, 289b, 290, 291, 316, 320a, 372, 382, 432, Q 12, 13, 20, 95, 97, 98, 99*, 111, 113, 121, 121c, 202; *kālk-* Q 198a; *kalākkul* L 289, 292, 318b, 321, 330, 427, 431, Q 15, 18, 19, 30; *kalākkū.l* Q 28; *kalākkūāl* L 297; *kalākkyl* L 159a, 163; *kalākkōl* L 265; *kalākkōjl* L 360; *kalākkōwl* Q 4, 71, 72, 77; *kālāk-* Q 187a; *kalkkōwəl* Q 83; *kalākkōř* P 57, Q 1; *kalākkōāl* P 120; *kalākkōjl* Q 194; *kalākkāl* P 176b; *kal(ə)kkāl* P 176; **kalkskuil:** *kalākskul* L 270 (voorheen in een speciaal daartoe gegraven kuil), Q 111, 117a, 121, 197, 197a, 222; *ka-*

løkskjil L 364, 416; *kalækskjil* Q 193; **leskuil:** *løskul* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *leşkjil* L 364; *leşkōwəl* Q 3; **kuil:** *kūl* L 318b; **kalkput:** *kalækpōt* K 353, L 315, Q 11; *kālk-* Q 198; *kalækpōt* L 270, 289, 373, 432, Q 20, 22; **kalkkot:** *kalækkōt* K 353, P 51; *kalækkōt* K 278, 357; *kalækkōt* K 318; **kalklok:** *kalækloqak* Q 35; **kalkkelder:** *kalkkaldær* Q 83; **blusput:** *bløšpōt* Q 35a; **put:** *pēt* Q 83.

KALKBRIJ

(N 30, 32f)

[Met water verdunde bluskalk, zoals men die na het blussen vanuit de blusbak in de kalkkuil laat lopen. In de kuil zakt een groot gedeelte van het water in de grond, waardoor de massa een meer deegachtige vorm aanneemt. Zie ook het lemma GEBLUSTE KALK.]

kalkdeeg: *kalæk-dēx* Q 121; **kalkspijs:** *kalækšpīs* Q 22; **gebarsten brij:** *gabēstā brāj* K 353; **prats:** *pratiš* Q 20; **pap:** *pap* L 297; **kuilkalk:** *kulkalæk* L 210; **metskalk:** *metskalæk* L 416; **bezetskalk:** *bæzetkalæk* L 360; **bezetterskalk:** *bæzetærskalæk* L 364; **gebluste kalk voor te bezetten:** *gæblōs-dā kalæk >vør tā bæzētā* L 414; **plekkerskalk:** *plekærskalæk* Q 95; **plekkalk:** *plekkalæk* K 278; **witkalk:** *wetkalæk* L 320a; *wīs-* Q 121c; **gebluste kalk voor te witten:** *gæblōs-dā kalæk >vør tā wetā* L 414; **vetkalk:** *vetkalæk* L 163; **vette kalk:** *vetā kalæk* L 291; *vetā* ~ L 289; **vettige kalk:** *vetegā kalæk* Q 15.

KALKSCHOP

(N 30, 32g; monogr.)

[Platte, vierkante schop waarmee de kalkbrij wordt uitgestoken en in de kalkwagen of kalkbak wordt geschept.]

kalkschup: *kalækxōp* K 278, 318, L 159a, 163, 210, 372, Q 1, 11; *kalækxōp* Q 78; *kalækxōp* L 289; *kalækšōp* L 270, 290, 291, 318b, 321, 330, 373, 431, 432, Q 15, 19, 20, 97, 111, 197, 197a; *kalækšōp* L 265, Q 18, 28, 95, 113, 194; *kālæk-* Q 104a; *kālæk-* L 360; *kalækšēp* L 416; **kalk(s)schup:** *kalæk(s)šōp* Q 111; **steekschup:** *stēksxōp* L 163; *stēksōp* L 292; *stik-* Q 198a; *stējkšōp* Q 3; **roffelschup:** *rufəlšōp* Q 198; *rufəlšōp* Q 98; **troffelschup:** *trufəlšōp* Q 198a; **panschup:** *panšōp* Q 99*; **platte schup:** *platā šōp* Q 30, 202; *platā šōp* Q 35a, 193, 222; **platschup:** *platšōp* Q 22; **schup:** *sxōp* P 176; *šōp* Q 117a; *sxēp* P 177; **kalkschoep:** *kalækxup* L 315, 316; *kal(ə)k-* P 176; *kalækšup* Q 72, 77; *kalækxō.p* L 289; *kalækxōp* L 289b, P 51, 56; *kalækšōp* L 320a, 382, Q 71; *kalækšōp* L 297, Q 72; **schoep:** *sxup* P 176; *šup* Q 83; *sxōp* P 57; *sxōp* K 353; *šōp* L 269, Q 12; *šōp* L 364; **kalktroffel:** *kalæktrōfəl* K 357; **troffel:** *trufəl* K 278, 353, L 282;

trōfəl K 353; **schuit:** *šūt* L 292; **pan:** *pan* Q 193; **versleten spaatje:** *værslējtā spojka* P 176.

KALKWAGEN

(monogr.)

[Wagen of bak waarmee de kalk van de kalkkuil naar de bouwplaats wordt vervoerd.]

kalkskiebel: *kalækskibəl* Q 121; **kalksbutte:** *kalæk-s-byt* Q 121; **kalktijn:** *kalæktsij* Q 121.

GEBLUSTE KALK

(N 30, 30a; N 30, 30b; N 30, 30c; N 30, 32f; monogr.)

[Ongebluste kalk die met water is aangengend. Zie ook het lemma KALK BLUSSEN. Gebluste kalk wordt gebruikt bij de bereiding van mortel. Woordtypen als **stubbkalk**, **poederkalk**, **poeder** en **zakjeskalk** verwijzen naar schelpkalk die direct na het branden droog geblust wordt en in poedervorm op de bouwplaats wordt aangeleverd.]

gietkalk: *gētkalæk* Q 97; **metselkalk:** *metsalkalæk* L 159a; **plekkalk:** *plekkalæk* Q 180 (werpt men op de akker); **witte kalk:** *wetā kalæk* P 176b; **vette kalk:** *vetā kalæk* K 359; **gekrookte kalk:** *gekrōk-dā kalæk* P 120; **echte kalk:** P 176b; **kuilkalk:** *kulkalæk* L 210; **uitbrende kalk:** *ūt-gæbrēndā kalæk* Q 22; **dempkalk:** *dēmpkalæk* Q 121c; **geleste kalk:** *gælestā kalæk* K 318; *gælestā* ~ Q 35a; *jālēštā* ~ Q 121, 222; *gælēžā* ~ L 289; *gæles-dā* ~ K 357, 359, L 315, 364, 372, 416, P 51, 176, Q 1, 194, 197, 197a; *gælēs-dā* ~ L 291; *gæles-djā* ~ L 292, 330; *jālēš-dā* ~ Q 121, 121c; *gælejs-dā* ~ L 269, Q 78; *gælēs-djā* ~ L 289; *gælēs-dā* ~ L 289b, Q 18; *gælēš-dā* ~ L 320a, Q 19; *gælēštā* ~ L 431; *gælēš-dā* ~ Q 99*, 111, 202; *gæles-dā* ~ L 416; *gælēs-dā* ~ L 290, P 177; *gælēš-dā* ~ Q 207; *gælōstā* ~ L 163; *gælōštā* ~ L 387; *gælōš-dā* ~ Q 117a; *jəlōš-dā* ~ Q 121; *gælestā kal(ə)k* P 176; *gælestā* ~ K 278; *gæles-dā* ~ P 176; *gæles-dā kālæk* Q 187a; *gæles-dā kālæk* Q 198; *gæles-dā* ~ Q 198a; *gælēs-dā kalk* Q 83; **gebluste kalk:** *gæblōstā kalæk* K 278, 318, 353, L 159a, 209, 316, 372, Q 3, 20, 78, 95; *gæblōštā* ~ Q 11, 12, 117a (poederkalk); *gæblōs-dā* ~ L 270, 432, P 57, Q 1, 20, 28, 77; *gæblōs-dā* ~ Q 187a; *gæblōs-djā* ~ L 318b; *gæblōjs-dā* ~ Q 71; *gæblōs-dā* ~ L 270, Q 95, 111, 193; *gæblōš-dā* ~ L 321, Q 13, 19, 97, 98, 111; *gæblōs-dā kal(ə)k* P 176; **leskalk:** *leskalæk* L 292, 330, 364, 382, P 120, Q 1; *lēš-* L 291; *lēš-* L 382, Q 19, 35, 97, 99*, 117a, 202; *lēš-* Q 121, 222; *leş-* L 270, 318b, 321; *leş-* L 431, Q 113; *leş-* L 265; *lēs-* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *leskālæk* L 360; *leškālæk* Q 198a; **bluskalk:** *blōskalæk* Q 20; *blōs-* L 282, 320a, 372, 431; *blōš-* L 382; *blōskālæk* Q 187a, 198a; **kalk:** *ka-*

II.9

læk K 278, 357, L 282, 316, 318b, 321, 432, Q 3, 11, 12, 15, 20, 30, 77, 98, 180, 193, 194; *kālæk* Q 104a; de volgende termen zijn benamingen voor kalk die nat is geblust: **witkalk:** *wetkalæk* L 320a; **plekkalk:** *plekkalk* Q 83; **krookkalk:** *krökkalæk* P 56; **kuilkalk:** *kulkalæk* L 210; **pap-kalk:** *papkalæk* Q 193; **natte kalk:** *nātæ kalæk* L 316, 321, Q 28; **natte leskalk:** *nā.sæ lēskalæk* Q 222; **nat geleste kalk:** *nāt ǵæles.dæ kalæk* L 416; *nat ǵæleš.dæ* ~ Q 202; *nāt ǵælejs.dæ* ~ L 269; **nat gebluste kalk:** *nāt ǵæbløštæ kalæk* Q 11; *nāæt ǵæbløstæ* ~ P 51; *nāt ǵæbløš.dæ* ~ P 57, Q 20; **leskalk:** *lēskalæk* Q 121; **gewone kalk:** *ǵæwuwænæ kalæk* L 282; de volgende termen zijn benamingen voor kalk die droog is geblust: **poederkalk:** *pujærkalæk* L 265, 270, 289, 318b, 321, 431, P 176, Q 3, 12, 18, 19, 99*, 111; *pujærkal(æ)k* P 176; *pujærkalk* Q 198; *pujærkalæk* Q 187a; *pojærkalæk* K 278; *pøjær* L 291; **poeder:** *pujær* Q 187a; *pojær* L 290; **stubbalk:** *støpkalæk* P 177, Q 180; *støpkal(æ)k* P 176; **dempkalk:** *dempkalæk* Q 117a, 121, 121c; **droog kalk:** *drjǵæ kalæk* Q 28; *drøǵæ* ~ L 316; **droogkalk:** *dryækkalæk* L 270; **landbouwkalk:** *lānt.bøwkalæk* L 315; **zakkalk:** *zækskæskalæk* L 364, P 176b; **zakkalk:** *zakkalæk* Q 12; **gepofte kalk:** *ǵæpøf.dæ kalæk* P 56; **gekookte kalk:** *ǵækwøk.dæ kalæk* K 359; **gekrookte kalk:** *ǵækrøktæ kalæk* K 353; **gebrande kalk:** *ǵæbrandæ kalæk* Q 99*; **gelopen kalk:** *ǵæløwpæ kalæk* L 289b; **droog geleste kalk:** *drjǵæ ǵæleš.dæ kalæk* Q 202; **droog gebluste kalk:** *drwǵæ ǵæbløštæ kalæk* Q 11; *drjǵæ ǵæbløstæ* ~ P 51; *drǵæ ǵæbløš.dæ* ~ Q 20; *drjǵæ ǵæbløš.dæ* ~ P 57.

Beton

BETON

(N 30, 47a; N 30, 50; monogr.)

[Een mengsel van cementspecie met een grove toeslag, bijv. grind, steenslag of bims, dat in bepaalde verhouding onder toevoeging van water wordt gemengd en tot een steenachtige massa verhardt.

Een betonmengsel van één deel cement, twee delen zand en drie delen kiezel werd in L 321 een **missing** (*mesen*), van *missen* „mengen”, genoemd.]

beton: *bætøn* K 353, L 159a, 269, 289, 291, 297, 315, 318b, 320c, 321, 360, 364, 382, 414, 427, P 51, 176, Q 20, 30, 35a, 95, 104a, 111, 113, 187a, 193, 197, 197a, 198; *bætøn* K 278, 318, 353, 357, 359, L 163, 209, 210, 265, 267, 270, 271, 282, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 292, 316, 318a, 318b, 318d, 318e, 373, 387, 431, 432, P 56, 57, Q 1, 3, 4, 20, 22,

98; *pætøn* Q 28; *pætøn* L 320a; *bætøn* L 269, 297, 372, P 176, Q 19, 97, 117a, 121, 194, 198a, 202, 203, 222; *bætøn* L 270, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 290, 318a, 318d, 318e, 364, Q 11, 12, 13, 22, 71, 99*, 111, 207; *pætøn* Q 121c; *bætøn* L 416; *bætō* P 176, 176b; *bætōn* K 353; *bætōn* P 177; *bætō* P 176; *bætō* P 120; *bætō* Q 83; *bætō.n* Q 15; **béton** (fr.): *bætō* Q 83, 162; *bætō* Q 180; *bætō* Q 77.

STAMPBETON

(N 30, 47b; monogr.)

[Betonsoort die wordt verkregen door de aardvochtige betonspecie met houten of stalen stampers zo lang te bewerken totdat het water erin aan de oppervlakte komt.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[beton]* het lemma **BETON**.]

stampbeton: *stamp.[beton]* K 359, L 163 (dik), 209, 210, 265, 269, 289b, 320c, 364, 382, P 120, Q 15, 18, 95; *stāmp*← Q 95; *štāmp*← L 270, 290, 291, 292, 330, 431, 432, Q 19, 22, 97, 111, 113, 117a, 121, 193, 202, 203; *štāmp*← Q 187a.

TRILBETON

(N 30, 47b)

[Betonsoort die wordt verkregen door de betonspecie met behulp van een triltafel of door middel van betontrilnaalden die in de specie gehouden worden, te verwerken. Op deze wijze ontstaat een zeer dichte betonspecie met een watercementfactor van 0,45.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[beton]* het lemma **BETON**.]

trilbeton: *trel[beton]* L 382, 432, Q 22, 111; **drilbeton:** *drelbætō.n* Q 15; **gedrilde beton:** K 359.

BETONZAND

(N 30, 48)

[Grove, kiezelachtige zandsort die wordt gebruikt bij de bereiding van beton. *Maaszand* was volgens de invuller uit L 316 een grove zandsort. Zie ook het lemma **METSSELZAND**.]

betonzand: Q 15; *bætønza.nt* L 289, 289; *bætøn-zant* L 265; *bætøn*← Q 97; *bætøn*← L 315; *bætøn-zantj* L 320c; *bætønzanjk* L 297; *bætønzanjk* L 270; **betonkiezel:** *bætønkižæl* L 265, Q 98; *bætøn*← Q 111; *bætønkižæl* L 416; *bætønkežæl* L 292, 431; *bætønkežæl* Q 22; **grove kiezel:** *grōvæ kižæl* Q 197, 197a; *gruf* ~ L 315; **fijne kiezel:** *fjēnæ kižæl* K 353; **maaskiezel:** *māskejžæl* L 360; *mās-kesæl* Q 20; *mōskižæl* Q 198; **bergkiezel:** *beræxkižæl* L 364, Q 193; *beræxkižæl* L 364, Q 72, 78; *beræxkejžæl* L 360; *beræxkrizæl* P 177; **betonkiezel:** *bætønkižæl* Q 202; *bætønkežæl* L 318b (mv. *-kēžælæ*); **gewassen kiezel:** *ǵæwasæ kižæl* L 315,

364; *gəwasə kizəl* Q 72; **kiesel**: *kizəl* L 414, Q 28; *kizəl* P 120; *kizəl* K 359, P 176, Q 3, 71, 77; *kēzəl* L 318b; *krizəl* P 176; **kieselzand**: *kēzəl-zantj* L 292; *kizəlzanj* Q 113; **grove zand**: *grōvə zant* L 316, P 56; *grovə* ~ Q 11; *grōvə zānt* Q 95; *grōvə zanj* Q 30; *grōvə zantj* L 320a; *jrōvə zanj* Q 222; **grijze maaszand**: *grīzə mās-zant* Q 111; **maaszand**: *mās-zant* L 316; *māwəs-* P 56; *mōs-* P 57; *mās-zānt* Q 198a; **rijnzand**: *rejn-zant* K 278, L 316, P 51, 57; *rejn-* L 360; *rejn-zānt* K 353; **drijfzand**: *drif-zānt* Q 12; **scherpe zand**: *sxerpə zant* Q 1; *sxerpə zānt* K 278; *šerpə zanj* L 432; **scherp zand**: *sxē.rəp-zānt* L 282; **betongrind**: *bəṭŋgrent* L 318b; *bəṭŋgrēnt* L 159a; *bəṭŋgrentj* L 289; **scherpe zavel**: *sxerpə zəvəl* P 176b; **zavel**: *zəvəl* L 291; **riviergrind**: *rəvīrgrent* L 163; **maasgrind**: *mās-grent* Q 203; **grind**: Q 18; *grent* L 372; *grēnt* L 316; *grenjt* L 330; **gravier (fr.)**: *gravjē* Q 77; *gravīr* P 176; *gravī* K 318; *gravi* K 357, Q 180; **betonkies**: *bəṭŋk-īs* Q 121; **kies (d.)**: *kīs* L 382, Q 20, 117a; *k-īs* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **betonstof**: *bəṭŋstəf* Q 99*; **poussière (fr.)**: *pušē* Q 77; **stol**: *stəl* Q 15; *stəl* Q 20, 194, 203; **ballast**: *balas* L 209, 210, 269, 270, 290, 291; **mengsel**: *mējsəl* Q 15, 35a.

BEKISTING

(N 30, 51a; monogr.)

[De van planken en platen vervaardigde houten mal waarin beton gestort wordt.

Zie ook het lemma BEKISTER.]

bekisting: *bəkesteŋ* K 353, 359, L 159a, 163, 265, 269, 270, 282, 289, 289b, 292, 297, 315, 316, 318b, 330, 360, 364, 372, 382, 387, 431, 432, Q 11, 12, 13, 15, 20, 30, 35a, 83, 95, 97, 98, 99*, 104a, 111, 117a, 121, 187a, 193, 197, 197a, 202, 203; *bəkešteŋ* Q 198; *bekēsteŋ* L 290, 291; *bəkisteŋ* L 210, Q 198a; *bəkisteŋ* L 209; **bekistung**: *bəkestuŋ* Q 121c; **kist**: *kes* L 270, 297, 320c, Q 121; **houten kist**: *hōtə kes* Q 113; **houtwerk**: *hōltswērək* Q 222; **coffrage (fr.)**: *kufrās* K 278, P 51; *kufrāš* K 357, Q 72; *kofrāš* K 278, L 414, P 176, Q 12; *kofrāž(a)* P 176b, 177; *kofražə* Q 78; *kofraš* K 359; *kofrāš* P 176, Q 1; *kofrāšə* Q 77; *kofrāž* L 316, P 57; *kowfrāš* P 176; *konfrāš* Q 3, 71; *komfrāš* P 56; *komfrāš* L 364; *kofərs* Q 180; **verschalung (d.)**: *vəšālun* Q 121c; de volgende opgave is meervoud: **scha-len**: *sxālə* L 289; **betonvorm**: *bəṭuŋvəram* L 416; **vorm**: *vəram* L 321; *vəram* L 265; **model**: *model* P 176; **mal**: *mal* L 267, 289, 318b, 320a, 320c, 321, Q 22, 194; **moule (fr.)**: *mø-l* K 353.

BEKISTER

(N 30, 3e)

[De arbeider die op de bouwplaats de bekistingen voor het stortbeton plaatst. Zie ook het lem-

ma BEKISTING.]

bekister: *bəkestar* L 360.

BEKISTEN

(N 30, 51a, add.; monogr.)

[De bekisting voor stortbeton plaatsen. Het afbreken van de bekisting noemde men in L 291 **uitschalen** (*ūtšālə*).]

inschalen: *enšālə* L 291, 423; **verschalen**: *vəšālə* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e.

IJZERVLECHTER

(N 30, 3e)

[De arbeider die op de bouwplaats het ijzer voor gewapend beton aanbrengt. Zie ook het lemma BETONIJZER.]

ijzervlechter: *ejzərvlextər* Q 4; *ejzər-* L 360.

BETONIJZER

(N 30, 51b)

[Metalen staven die in het beton worden aangebracht. Beton dat op deze wijze is versterkt, kan beter de erop uitgeoefende buig- en trekspanningen opnemen. De afzonderlijke staven van betonijzer noemde men in Q 83 **ijzers** (*ejzərs*).

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*beton*]- het lemma BETON.]

betonijzer: L 382; *bəṭəwēzər* P 176; [*beton*] *ejzər* K 278, P 176, 176b, Q 3; *-ežər* L 265; *-ēzər* Q 1; *-izər* L 159a, 163, 270, 290, 291, 292, 318b, 320c, 321, 330, 364, 416, 427, 431, 432, Q 13, 15, 20, 22, 30, 95, 98, 104a, 111, 113, 117a, 121, 187a, 193, 198, 202; *-ijzər* L 282; *-īsər* Q 222; *-īzdər* L 289; *-īsdər* L 289b; **betonsijzer**: *bəṭəz-ēzər* P 176; **vlechtijzer**: *vlext-izər* Q 22, 28; **wapeningsijzer**: *wāpənēz-izər* Q 35a; **bekistingsijzer**: *bəkesteŋz-izər* Q 197, 197a; **ijzer**: *ēzər* K 357; *izər* Q 20; **ijzer voor de dek**: *izər vø-r dan dək* Q 12; **torsstaal**: *torsstəl* L 360; **wapening**: *wāpənēj* L 210, 297; *wōpənēj* L 267; **bewapening**: *bəwāpənēj* K 278; *bəwōpənēj* K 353, L 269, 289, 320a, 364, 373, Q 99*, 111; *bəwoapənēj* Q 71; *bəwuapənēj* Q 83; **ijzerwerk**: L 372; *ejzərwerək* Q 77; **draadwerk**: *drəṭwerək* L 321; **strikwerk**: *strekwərək* P 176b; **vlechtwerk**: L 209; *vlextwerək* Q 95; *vlex-* Q 18, 111, 194, 198a, 203; *vlexwerək* L 270, 318b, Q 11; *vle-x-* Q 97; *vlo-x-* P 56; **netwerk**: *netwerək* L 316; **net**: *net* K 359, P 51, 57; *nēf* L 316; *nets* Q 121; **netten**: *netə* L 414; **betonmat**: *bəṭəŋmat* Q 121; **korf**: *kør(ə)f* Q 72; **geraams**: *jərēms* Q 121; **betonbaren**: *bəṭəŋ-bārə* K 353; **baren**: *bārə* P 57; *bārə* P 120; **baguetten**: *bagetə* P 176; **ijzeren staven**: *ajzərə stəf* Q 180; **ijzeren balken**: *ejzərə balkən* Q 77; **ijzeren colonnes (fr.)**: *ejzərə koləns* Q 77.

II.9

BETON STORTEN

(N 30, 51c)

[De aangemaakte vloeibare beton in de bekisting gieten.

Zie voor de fonetische documentatie van het woord [*beton*] het lemma BETON.]

beton storten: [*beton*] *stortān* K 278; ~ *stortā* P 176; ~ *stortā* L 163, P 51, Q 77, 198a; ~ *stortā* L 270, 292, Q 20, 30, 111, 187a; **storten:** *stortā* K 353, L 265, 360; *stortā* L 209, 210, 267, 269, 289, 289b, 316, 318b, 320a, 320c, 321, 372, Q 12, 18, 83, 95; *stortā* L 290, 291, 297, 387, 431, Q 28, 35a, 97, 99*, 117a, 121, 121c, 193, 194, 197, 197a, 198, 202, 203; **beton gieten:** [*beton*] *gītā* P 177; ~ *gītā* P 176, Q 1, 3, 180; ~ *gētā* L 292, 316, 432, Q 104a; ~ *gētā* L 364; **gieten:** *gītā* P 176, Q 83; *gētā* L 290; *jesā* Q 121; **aangieten:** *āgētā* Q 111; **schudden:** *šōdā* L 270; **vullen:** *vōlā* K 359; **stampen:** *stampā* P 57; **in de bekisting storten:** *en dā bekestej stortā* Q 20; **de kas toegieten:** *dā kas tāgītā* P 176b; **betonneren:** *bātonērā* Q 72; *bātonērā* K 357; *bētonērā* L 416; *bātonējārā* K 353; *bātonējārān* L 282; *bātoniārā* Q 71; **betonnen:** *bātonā* Q 15; *bātonā* L 364; *bātonā* Q 121, 198a; *bātonā* Q 11; het volgende woordtype gaat terug op het Franse *coffrer*: **coffreren:** *kōfrērā* L 315.

BETONMOLEN

(N 30, 50; monogr.)

[Toestel dat wordt gebruikt bij het aanmaken van met name grote hoeveelheden betonspecie. De betonmolen bestaat uit een peer- of cilinder-vormige mengtrommel met een nuttige inhoud van 50 tot 1000 liter die door een elektromotor of een verbrandingsmotor wordt aangedreven. In de mengtrommel zijn schoepen aangebracht die tijdens het ronddraaien van de trommel de betonspecie mengen. Boven de molen is een waterreservoir geplaatst waaruit de vereiste hoeveelheid water automatisch aan het mengsel wordt toegevoegd.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*beton*]– het lemma BETON.]

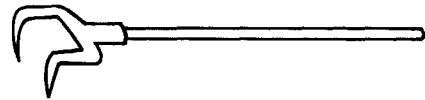
betonmolen: *bātonmōlā* L 330; *bātonmijālā* Q 194; *bātonmōlā* Q 207; *bātomijālā* Q 35; [*beton*] *mōlā* K 278; ~ *mōlān* L 282; ~ *mōlā(n)* K 318; ~ *mōlā* K 353, 357, 359, L 159a, 163, 209, 210, 265, 267, 269, 270, 289, 289b, 291, 292, 297, 315, 316, 318b, 320a, 320c, 321, 382, 414, 427, 431, 432, P 176, Q 1, 11, 13, 15, 19, 20, 22, 30, 35a, 71, 95, 97, 98, 99*, 104a, 187a; ~ *mōlā* Q 203; ~ *mōlān* K 278; ~ *mōlā* L 290, 316, P 176b, Q 20, 197, 197a, 198a; ~ *mōlā* Q 121, 121c, 222; ~ *mijālā* Q 77; ~ *mijālā* Q 111, 113, 198; ~ *mijālā* L 289, Q 28, 117a; ~ *mijālā* Q 202; ~ *mīlā* L 360, 364, 416, Q 4; ~ *mīlā* L 364, Q 83; ~ *mīlā* Q 3; ~ *mēlā* L 372, P 56; ~ *mōjlā* P 176; **betonmo-**

lentje: *bātonmijālā* Q 193; **bétonneuse (fr.):** *bētonōs* Q 162; **mortelmolen:** *mōrtālmōlā* L 414, P 51; **molen:** *mōjlā* P 176; *mōjwā* P 176; *mōlā* P 177; *mēlā* P 57; **mixer (e.):** *meksār* L 373, Q 12; **mischer (d.):** *mišār* Q 121; **brayeur (fr.):** *brājlōr* Q 180; *brijōr* Q 78; **betonbak:** *bātōbak* P 120.

BETONHOEW

(N 30, 49; monogr.)

[Riek waarvan de twee tanden loodrecht op de steel staan. Het werktuig wordt gebruikt bij het maken van beton om de verschillende bestanddelen dooreen te mengen. Zie ook afb. 24.]

Afb. 24. betonhouw

betonhaak: *bātonhāk* K 278; *bātonhōk* Q 30, 187a; *bāton–* L 292; *bātonj–* L 416; *bātonj–* L 364; *bātonhōk* L 316; *bātō–* P 176b; *bātonōk* Q 11; *bātonhōk* Q 121, 222; **mortelhaak:** *mōrtālhōk* L 414; *mōrtālhōk* L 282; **spijshaak:** *spīshōk* L 382; *špīshōk* Q 113; **speciehaak:** *spēshōk* L 289; **cementhaak:** *sāmenthōk* L 321; **kalkhaak:** *kalākōk* Q 99*; **mortelhaak:** *mōrti-hōk* Q 180; *mōrtihōk* Q 198; **roerhaak:** *rōrhōk* Q 99*; **menghaak:** *mēnhōk* L 291, Q 111; *mēnj–* Q 19; *mēnjhōk* Q 97; **mesthaak:** *mēshō(w)k* Q 72; *mēshuāk* Q 83; *mēshōk* Q 202; **kromme haak:** *kromā hōk* Q 193; **haak:** *hōk* L 289; *hōk* K 353, Q 12; *ōk* P 176; *hōk* P 57; *hōk* P 120; *ōk* P 176; *hoak* Q 1; *huwāk* Q 78; **betonhak:** *bāton-hāk* Q 111; *bātonj–* Q 71; **betonvork:** *bātonvōrāk* Q 95; **bétonriek:** *bētōrēk* Q 77; **mortelriek:** *mōtāl-rēk* P 56; **gebogen riek:** *gābōwāgā rīk* Q 3; **kromme riek:** *kromā rēk* L 431; **riek:** *rēk* L 269, Q 198a; *rē.k* Q 117a; *rēk* L 330, 364; *rējāk* Q 194; **betonhark:** *bātonherāk* L 297; **spijshark:** *špī.sherāk* L 270; **hark:** *harāk* K 359; *hārāk* L 265; *herāk* L 159a, 267, 270; *herāk* L 269; **mischgaffel:** *mišjafāl* Q 222; **gaffel:** *gafāl* Q 28; **gritsel:** *grīsāl* L 163; *grēsāl* L 269b; **betonmenger:** *bātonmējār* Q 111; **mortelmengelaar:** *mōtālmējālēr* K 318; **mortelmenger:** *mōtālmējār* L 360; **roerder:** *rūrđār* L 315; **krebber:** L 372; *krēbār* K 357, L 270, P 51; *krēbār* L 318b; *krēbāl* L 320a; **vierhoek:** *viruk* P 177.

Fundering

EEN HUIS UITZETTEN

(N 30, 24a; monogr.)

[De omtrek van een te bouwen huis met palen en planken uitzetten.]

(een/het) huis uitzetten: *ət hūs- üt-zetə* Q 111; *ejn hūs-* ~ Q 98; *hūs-* ~ Q 198a; *hū.s-* ~ Q 28; **(een/de) bouw uitzetten:** *ənən- bō.w u.t-zetə* L 270; *dər bōw üt-* Q 113; *bōw üt-zetə* Q 198a; **uitzetten:** *yt-zetə* L 159a, 163, 209, 210; *ūt-* L 269, 271, 289, 289b, 318b, 320a, 320c, 373, 431, 432, Q 12, 13, 15, 18, 20, 22, 30, 35a, 97, 99*, 104a, 111, 197, 197a; *ū.t-* Q 117a; *øjt-* L 360; *āt-* P 176; *ūt-zetə* L 330, 382, 387, Q 203; *utj-zetə* Q 11; *ūt-zetə* Q 95; *ūs-zetsə* Q 121, 121c; *ūt-zitə* Q 198; **aanzetten:** *q̄nzētə* P 176 (de basislaag zetten); **een huis uitslaan:** *ən hōjs- øtsloñ, øtslowən* K 278; **uitslaan:** *ūtslōn* L 315; *øtslōn* K 278; **uitslagen:** *øtslōgə* K 353; **een huis uittrekken:** *ən hōwəs- øttrē?* K 353; **af-trekken:** *aftrəkə* K 318; **een huis afmeten:** *ən ās- afmētə* P 176; **uitpassen:** *øtpasə* K 357; **af-tekenen:** *afтікə* P 176, 176b; **een huis uitpa-len:** *ən hōjs- øjtpōwələn* Q 3; *ən hu.s- u.tpōlə* L 270; **uitpalen:** *ūtpōlə* L 289, 292, 316, 318b, 321; *øjt-* L 265; *ūt-* L 364; *owət-* Q 78; *øwt-* L 372; *q̄r²tpo-²ln* Q 1; *ij-* L 416; *ūtpōlə* L 290, 291; *ūtpōlə* L 316; *ōt-* P 56; *øwt-* Q 4; *ō.tpuələ* P 51; *øwtpuələ* Q 83; *owətpualən* Q 71; *atpoala* Q 1; *øwt-* L 414; *øwtpuələ* Q 77; **afpalen:** *af-pōlə* K 359; *āfpōlə* L 269, 364, 381; *ēfpōlə* L 297; **uitpiketten:** *oatpekətə* P 120; *q̄t-* P 57; **pi-ketten:** *pakətə* Q 194; **uitpilotten:** *øwtplōtə* P 177.

PIKETTEN

(N 30, 24b)

[De houten palen die men gebruikt bij het uitzetten van een te bouwen huis. Piketten hebben doorgaans een lengte van 70 tot 80 cm.

Zie voor de woordtypen **metskluppelen** en **kortelings** ook het lemma **KORTELING**.]

piketten: *piketən* K 278; *piketə* K 318, L 210, 267, 289, 289b, 320c, 414, 416, 432, P 51, 176, Q 1, 15, 18, 95, 111, 117a, 193, 197, 197a; *piketə* L 316, 360; *pekətə* P 57; *pekø²ən* K 278; *pakətə* L 318b, Q 97; *pekətə* Q 12; *piketə* L 431; **piketjes:** *piketjəs* Q 22; **pieken:** *pikə* K 353; **pi-ketpalen:** *piketpōl* Q 35a; **spitspalen:** *špetspōl* L 270; **klappalen:** *klappōl* L 163; **limietpalen:** *lāmītpōlə* Q 180; **uitzetspalen:** *u.t-zetpōl* L 270; *ū.t-zet-* Q 117a; *ūt-zet-* L 320c; **afzetspalen:** *āf-zetspōl* Q 121; **scheidingpalen:** *šejdenpōl* Q 20; **grondpalen:** *grōntpōlə* Q 198; **bouwpalen:** *bōwpōl* L 321, Q 121; *buw-* Q 28; **palen:** *pōlə* K 353, 357; *pōlə* L 159a; *pualə* Q 71; *pōl* Q 113; *pōl* L 269, 271, 290, 292 (enk. *pōl*), 318b, 373,

Q 20, 104a, 121, 202; **bouwpaaltjes:** *buwpōlkəs* L 330; **hoogte-paaltjeren:** *hūrtə-pōlšərə* Q 222; **paaltjes voor het uitzetten:** *pōlkəs >vōr ət- utj-zetə* Q 11; **paaltjes:** *pōlkəs* L 291, 297, Q 13, 30, 99*, 111; *pōlkəs* L 265, 289, Q 198a; *pōlkəs* L 315; *pēlkəs* P 56, Q 3, 4; *pēlkəs* L 364; *peilkəs* L 364; *pejkəs* Q 77; *piəlkəs* Q 83; **stijltjes:** *stēl-kəs* P 176; **kepers:** *kejparəs* P 176; **staanders:** *stōjndərs* P 176; **stijpen:** *stōpə* P 176; **stijpje-ren:** *štipjərə* Q 121c; **stijpjes:** *štepkəs* Q 20 (kleine, ronde palen); **pilotten:** *pəlōtə* Q 72; **pi-lotjes:** *pəlōjtšəs* P 120; *plō.tšəs* P 177; **pinnen:** P 176, 176b; **stekken:** *stekə* K 357; **stekjes:** *stēekskəs* K 359; **metskluppelen:** *metsklōpələ* Q 121c; **kortelings:** *kortələns* L 292; **afpaallatten:** *āfpōllatə* L 364; **uitzetplanken:** *ūt-zetplanjə* L 382; **klompjes:** *klōmpkəs* K 357.

UITZETPLANKEN

(N 30, 24c)

[De planken die men gebruikt bij het uitzetten van een te bouwen huis. De uitzetplanken worden horizontaal tegen de piketten gespijkerd.

In Q 111 werkte men bij het uitzetten niet met planken, maar met een koord.]

uitzetplanken: *ū.t-zetplanjə* Q 117a; *ūt-zet-* Q 99*; *ūtzetplejk* L 320c; **richtplanken:** *rexpļanj-kə* L 270; **peilplanken:** *pejļplejk* L 267; **limiet-planken:** *lāmīplejkə* Q 180; **afpaalplanken:** *āfpōļplejk* L 364; **maatplanken:** *mōtplanj* (enk.) L 360; **schoorplanken:** *šōrplanjə* Q 197, 197a; **valiesplanken:** *valisplanjə* P 176; **zij-planken:** *zi.planj* Q 22; **planken voor het uitzetten:** *planjə vōr ət utj-zetə* Q 11; **bouwplan-ken:** Q 193; *bōwplanjə* Q 113; *buw-* Q 98, 111; *bu-* Q 18, 97; *bōwplānjə* Q 95, 194, 198, 198a; *bōwplejk* L 265, 270, 289, 289b, 291, 318b, 320a, 321, Q 121; *buw-* L 330, Q 28; *bu.w-* Q 15; *bū-* L 431; *bōwple.jk* L 289; *bōwplēanj* L 210; **planken:** *planjə* K 357, P 57, 176, Q 1, 4, 30, 83, 202; *plānjə* L 159a; *plejk* L 269 (enk. *planj*), 271, 297, 316, 373, Q 20, 104a, 111; *ple.jk* Q 12; **korte plankjes:** *kortə plejkskəs* L 364; **plankjes:** *planjkskəs* K 359; *plejkskəs* K 278, Q 1, 3; **schalen:** *sxōlə* Q 72; **schaalbreder:** *šālbret* (enk.) Q 203; **bouwbreder:** *bōwbrēr* Q 121; **uitzetsbreder:** *ū.t-zet-brēr* Q 117a; *ūs-zets-* Q 222; **breder:** *brēr* Q 121; *brēr* Q 111; **hoeklatten:** *huklatə* Q 77; **bovenlatten:** *bōvəlatə* L 315; **daklatten:** *dōklatə* P 176b; **lat-ten:** *latə* K 359, P 51, 177, Q 71; *la²ən* K 353; *let* L 416; **reien:** *rejn* K 278; **palen:** *pōlə* K 353; **beschot:** *bəšət* Q 20.

DE KELDER UITGRAVEN

(N 30, 25b; monogr.)

[De kelderruimte van het bouwwerk met behulp van de steekschoep uitgraven.]

II.9

(de) kelder uitschachten: *dā keldār u.īšaxtā* L 270; *dā kēldār ūšaxtā* L 291, 292, Q 30; *dā keldār* ~ Q 28; *dār kēldār* ~ Q 111, 113; *dār kēldār ūšaxtā* Q 202; *dār keldār ūšaxtā* Q 121c; *dār keldār ūšartā* Q 121; *dār kelār* ~ Q 222; *kēldār ūšaxtā* Q 20, 35a, Q 98; *keldār* ~ Q 22; *kaldār* ~ Q 198a; *kēldār ūšaxtā* L 368; **uitschachten:** *ūšaxtā* L 289, 427, 432; **(de) kelder uitgraven:** *dār keldār ū.t.grāvā* Q 117a; *dā kalār ūt.grāvā* L 364; *dā kalār q(ə)t.grāvā* Q 1; *dā kaldār awt.grāvā* Q 83; *dā koldār āt.grāvā* P 176, 176b; *kēldār ūt.grāvā* L 320c, Q 197, 197a; *kelār* ~ L 315; *kēldār* ~ L 318b, 330, Q 13; *kēldār* ~ L 316; *kēldār ūt.grāvā* L 316; *keldār ūt.grāvā* L 209; *keldār q̄t.grāvā* K 353; *kalār q̄t.grāvā* P 57; **de kuil uitgraven:** *dā kūāl ūt.grāvā* L 297; **de kelder graven:** *dā keldār grāvā* L 289b, 318b; *dā kēldār* ~ L 290, 291, 320a; **de kelderput uitgraven:** *dā kēldārput-ū.t.grāvā* L 289; **de put uitgraven:** *dā pūt-ū.t.grāvā* L 289; *dā pūt-ūt.grāvā* L 163; **uitgraven:** *ōt.grāvā* P 56; **de kelder uitsteken:** *dār keldār ūšīēxā* Q 121; **(de) kelder uitdiepen:** *kēldār ūt.dēpā* Q 95; *keldār* ~ L 321; **(de) kelder uithalen:** *kēlar q̄wthālā* L 414; *kalār q̄wthālā* Q 72; **(de) kelder uitsmijten:** *dā keldār u.t.smitā* L 270; *dā kēldār ūt.smitā* L 269; *dā kēldār ūt.smitā* L 159a; *kēldār ūt.smitā* Q 97; **de kelder smijten:** *dā keldār smitā* L 210; **(de) kelder uitgooien:** *dā keldār ūt.gūjā* L 431; *dā kēldār ūt.gūjā* L 373; *dā keldār ūt.gwōjā* Q 11; *dā kēldār ūt.gūjā* Q 12; *kēldār ūt.gūjā* Q 104a; *kaldār* ~ Q 194; *kēldār ūt.gwājā* Q 13; *kēldār ūt.gwōjā* Q 99; *kalār q̄wt.gōjā* Q 180; **(de) kelder uitwerpen:** *keldār ūt.wērāpā* Q 207; **de kelder uitschieten:** *dā kēldār q̄tsxītān* K 278; *dā koldār ātsxītā* P 176; *dā kaldār q̄wt.sītā* Q 83; *dā kalār* ~ Q 4; *dā kalār ūt.sētān* L 416; *dā kalār q̄t.sītā* Q 3; *kēldār ūt.sētā* L 382; *kēldār q̄t.sxītā* K 318; *kēldār q̄t.sxītā* K 353; *kēldār q̄t.sxītā* K 357; *kēldār q̄wt.sxītā* L 372; *kaldār q̄wt.sxītā* P 177; *kalār q̄wt.sītā* Q 77; *kēlar q̄wt.sxētā* P 51; **kelders uitschieten:** *koldār.s-ātsxītā* P 176; **(de) kelder schieten:** *keldār sītā* L 265; *kālār sītā* Q 71; **openschieten:** *ōpānsxītā* K 359; **de kelder uitbreiden:** *dā kaldār ūt.brōjā* Q 198; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **grondwerk:** *grontjwērāk* Q 20 (mv. *-wērākār*); *grōjk-* L 267; *jroyk-* Q 121.

FUNDERINGS-SLEUVEN UITSTEKEN

(N 30, 25a; monogr.)

[Gleuven uitsteken langs de vier wanden op de bodem van de uitgegraven kelderruimte. In de sleuven worden later de fundamenten geplaatst. Zie voor het woordtype **gescheuten** (Q 194) ook RhWb dl. VII, k. 962, s.v. *Geschāu*: „das Mauerwerk aus Bruchsteinen an der Erde, auf dem die Balkenlage des Fachwerkhäuses ruht.“]

sleuven graven: *slōvā grāvā* L 289; *slōvā* ~ L 290, 432, Q 20, 28, 99*; *slōvā grōvā* Q 95; **funderingen graven:** *fōndēreṅā grāvā* L 292; **(de) fundering graven:** *fōndēreṅ grāvā* L 318b, 320a, 320c; *fōndejreṅ* ~ Q 20; **fundamenten graven:** *fōndāmēntā grāvā* L 291; *fōndāmēntā* ~ L 210; *fōndāmēntā* ~ L 265; *fōdāmēntā* ~ Q 99*; *fōnāmēntā* ~ L 316; *fōnāmēntā groavā* Q 71; **fundamenten graven:** *fōndāmēntā grāvā* Q 1, 198; *fōnāmēntā* ~ L 315; **(het) fundament graven:** *fōndāmēt jrvā* Q 222; **de grondslag graven:** *dā grōntjislāx >grāvā* L 318b; **fundamenten uitgraven:** *fōndāmēntā q̄jt.grāvā* L 360; *fōndāmēntā ūt.grāvā* L 373, Q 98; *fōndāmēntā ūt.grāvā* L 159a; **fundamenten uitgraven:** *fōndāmēntā q̄wt.grāvā* L 372; *fōnāmēntā* ~ L 414; *fōdāmēntā* ~ P 177; *fōndāmētān ūt.grāvā* L 209; *fōndāmēntā ūt.grāvā* L 364; *fōndāmēntā q̄jt.grāvā* P 57; *fōndāmēntān ūt.grāvā* L 209; *fōndāmēntā q̄jt.grāvā* Q 3; *fōndāmēntān ūt.grāvā* P 176; *fōdāmēntā q̄wt.grāvā* Q 83; *fōnāmēntān* ~ Q 77; **fundaties uitgraven:** *fōndōsīs-ōt.grāvā* K 353; **de fondatie uitgraven:** *dā fōndōsi q̄t.grāvā* K 353; **funderingen uitgraven:** *fōndēreṅā ūt.grāvā* L 316; *fōndēreṅā ūt.grāvā* Q 198; **(de) fundering uitgraven:** *fōndēreṅ ūt.grāvā* L 289b, 321, 382, 431; **(de) fundering uitgraven:** *fōndēreṅ ūt.grāvā* L 163; **(het) fundament uitgraven:** *fōndāmēt-āt.grāvā* P 176b; **zullen uitgraven:** *zōlā q̄t.grāvā* K 353; **sleuven uitgraven:** *slōvā ūt.grāvā* Q 35a, 198; *slōvā ūt.grāvā* Q 117a; **gescheuten uitgraven:** *gāšōjā ūt.grāvā* Q 194; **uitgraven:** *ū.t.grāvā* L 269; **opengraven:** *ōpāgrāvā* K 359; **fundamenten uitsteken:** *fōndāmēntā ūšīēxā* Q 121; **het fundament uitsteken:** *āt fōndāmēt-ūšīēkā* Q 20; **uitschachten:** *ūšaxtā* L 330, 427, Q 15, 30; *ū.t-* Q 202; **de fundering uitschachten:** *dā fōndēreṅ u.īšaxtā* L 270; *dā fōndēreṅ ūšaxtā* Q 111; **fundamenten uitschachten:** *fōndāmēntā ūšaxtā* Q 22; *fōndāmēntā ūšaxtā* Q 121; *fōndāmēntā ūšartā* Q 121; **fundamenten schieten:** *fōnāmētān sxitān* K 278; **fundamenten uitschieten:** *fōnāmētān q̄tsxītān* K 278; *fōndāmētān q̄wt.sītā* Q 4; *fōdāmēntā* ~ Q 72; *fōndāmētān q̄wt.sxītā* Q 72; *fōlāmētān q̄tsxītān* K 278; **(de) fundering uit-smijten:** *dā fōndēreṅ u.t.smitā* L 270; *fōndēreṅ ūt.smitā* Q 97; **fundamenten uitgooien:** *fōndāmēntā ūt.gūjā* L 416; *fōndāmēntā ūt.gwōjā* Q 11; *fōndāmēntā ūt.gūjā* Q 12; *fōndāmēntā ūt.gwājā* Q 13; **uitgooien:** *ū.t.gūjā* Q 104a; **fundamenten uitwerpen:** *fōndāmēntā q̄wt.wērāpā* Q 180; **het fundament uitwerpen:** *āt fundāmēt-ūswērāpā* Q 121; **fundamenten uithalen:** *fōdāmētān āt.q̄lā* P 176; **funderings-sleuven maken:** *fōndēreṅslōvā mākā* Q 113; **sleuven maken:** *slōvā mōkākā* Q 193; **fundamenten maken:** *fōndāmēntā mōkākā* K 318; **fundamenten maken:** *fōdāmēntā mōkākā* K 357; *fōnāmēntā mākā* P 51.

GRONDWERKER

(N 30, 3a; N 30, 26a; monogr.)

[De arbeider die het graafwerk voor kelderruimte of funderingssleuven verricht. In L 270 werd dit werk gewoonlijk door de handlangers gedaan.

Zie voor de fonetische documentatie van de tussen [...] geplaatste vormen het lemma **HANDLANGER**.]

grondwerker: *grontwērkar* P 176b, 177; *gront-* Q 1, 3, 71; *grontj-* L 318b; *grontk-* L 290; *grōnt-* K 353, 364; *grōnt-* L 364; *grontwērakar* P 176, 176b; *gront-* Q 97 (mv. *-wērakarš*), 193; *grontk-* L 291; *grontwērakar* L 265, 315; *grontwērkar* P 120; *grontwērka* K 318; *grontwērkar* Q 180; *gront-* L 271, Q 98 (mv. *-wērkaš*), 203; *grōnt-* L 210, Q 198a; *grontj-* L 382, 427, 431, Q 35; *grontk-* L 267, 270, 297; *grontk-* Q 121; *grontwērakar* P 51; *gront-* Q 95, 112b; *grōnt-* L 159a, 163, Q 12, 95, 98, 194, 197, 197a; *grōnt-* L 209; *grontwērkar* L 289; *grontwērkar* L 316, Q 99*, 104a; *grontwērkar* L 372, Q 15, 18, 35a, 111 (mv. *-wērkaš*), 202 (mv. *-wērkarā*); *grōnt-* Q 19; *grontj-* L 292, 320a, 320c, 330, 432, Q 22 (mv. *-wērkaš*); *grontk-* Q 121 (mv. *-wērkarā*), 121c; *grontwērkar* Q 20 (mv. *-wērkaš*), 111; *grontj-* L 432, Q 20; *grontk-* L 269, Q 113; *grontwērkar* Q 198; *gront-* Q 222; *grontwērkar* Q 187a; *grontwērkar* P 56, Q 1; *gront-* Q 83; *grontwērāʔ(r)* K 353; **grondman:** *grontman* L 315; **grondarbeider:** *grōnt-erabējār* L 159a; **funderinggraver:** *fōndērengrāvār* L 321; **fondamentengraver:** *fōnāmentāgrāvār* K 278; **fondamentenmaker:** *fōnāmentāmāʔār* K 278; **graafwerker:** *grafwērkar* L 360; **sleuvingraver:** *šlōvāgrēvār* Q 28; **graver:** *grāvār* K 278, L 270, 289b, 414, Q 20; *grōvār* P 176, Q 4; **uitschachter:** *ūtšaxtar* Q 20 (mv. *ūtšaxtaš*), 30; *ūs-* Q 121c; **schoepman:** *šupman* Q 77; **terrassier (fr.):** *tarāšē* Q 180; *terāšej* P 176; **schieder:** *šītār* Q 71; **maneuver:** [*maneuver*] K 357, P 57; **metserdiender:** [*metserdiender*] K 278; **diender:** [*diender*] L 282; **handlanger:** [*handlanger*] K 278, Q 99*, 117a; **opperman:** [*opperman*] L 292; de volgende opgave is meervoud: **die, die de fondamenten uitgooien:** *dej, dej dā fondāmēntā ut-gwōjā* Q 11; hierbij ook de volgende collectiva: **werkvolk:** *wērak-vōlāk* L 416; **grondlui:** *grontkly* Q 121; **werklui:** *wēraklyj* Q 117a.

STEEKSCHOP

(N 30, 26b; monogr.)

[De schop waarmee men het graafwerk verricht. Woordtypen als *steekschup*, *graafschup* en *spade* verwijzen waarschijnlijk naar een schop met een vlak, aangescherpt blad, dat min of meer in het verlengde van de steel is geplaatst, terwijl

termen als *platte schup*, *bats*, *pan* en *schuitje* eerder op een schop met een wat groter blad duiden.]

steekschup: *stēksxōp* L 210; *stēk-* L 289; *stēksōp* Q 95, 104a, 187a; *stēk-* L 265, Q 12; *stēk-* Q 20, 30; *stēak-* Q 113; *stēx-* Q 121, 121c; *stēakšōp* Q 193; *stēk-* Q 35a, 99*; *stēk-* Q 15; *stēk-* L 290, 292, 431, Q 20, 22, 28, 111; *stē.k-* L 270 (voor het graafwerk); *stik-* Q 198a; *stējš-* Q 222; **graafschup:** *grāfšōp* Q 18, 117a, 202, 203; *jrāf-* Q 121, 121c; *grōf-* Q 194, 198; *grāfšōp* Q 20, 97, 98, 111, 197, 197a; *grōfšōp* Q 4; **platte schup:** *plata sxōp* L 159a, 163; *plata šōp* Q 30; *plata šōp* Q 35a, 111, 222; **platschup:** *platsōp* Q 113; *platsōp* Q 193; **troffelschup:** *trofālšōp* Q 18, 95, 187a; *trofālšōp* Q 97; *trufāl-* Q 197, 197a, 198a; **roffelschop:** *rōfālšōp* Q 194; *rufālšōp* Q 111; *rōfāl-* Q 98; **panschup:** *panšōp* Q 95; **grondschoep:** *grontsxōp* P 120; **bonkschup:** *boņksxōp* L 267; **franse schup:** *fransā šōp* Q 193; **schup:** *sxōp* K 278, 353, 357, L 269, 315, 364 (recht blad), P 57, 176, Q 1; *sxōp* Q 78; *sxōp* L 289, 289b; *šōp* L 320c, 382, Q 3, 11, 77 (om grond af te steken), 117a; *šōp* L 270, 291, 318b, 320a, 321, 330, 432, Q 13, 28; *šep* L 416 (smal), Q 83 (om te graven); **kleine spade:** *klejn spoj* P 176; **grote spade:** *grūatā spoj* P 176; **spade:** *spāj* K 318, L 318b; *spāʔj* P 51; *spaj* P 56, Q 72; *spa(j)* P 177; *spoj* Q 180; *spoj* P 176, 176b; *spuj* P 176; *spōw* K 353; **steekpan:** *stēkpan* L 159a; *stēk-* L 320c; **pan:** *pan* L 289; **spijker:** *spīkar* L 210; *spīkar* L 289, 318b; **schuitje:** *šytjā* L 290; *šytjā* L 291; **schoep:** *sxup* L 289b, 315, 316; *šup* Q 77 (om aarde weg te scheppen), 83 (mv. *šubā*; om losse grond weg te scheppen); *sxōp* L 269, 316, 372, 414, P 56, 57; *šōp* L 270 (voor het verwijderen van de overtollige grond), 318b, 320a, 364 (hol blad), 382, Q 12, 13, 71; *šō.p* L 416 (uitgehold); *šōp* L 297; *šōwp* L 320c; **schoepje:** *šōpkā* L 270, 318b; **bats:** *bats* L 209; **troffel:** *trōfāl* K 353; *trōfāl* K 357; *trufāl* K 278, L 282.

BOUWGROND

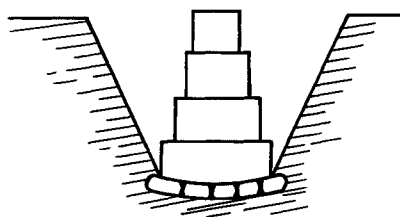
(N 31, 3a; monogr.)

[De vaste grond die de basis vormt voor de fundering.

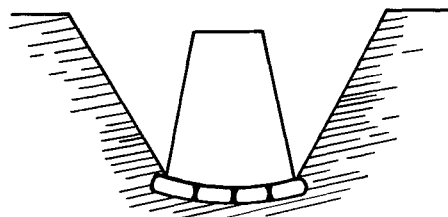
Wanneer men gebruik maakt van zand als basislaag, wordt dit doorgaans aangestampt of met behulp van water verdicht. Dit laatste noemde men in K 278 **aanwateren** (*anwōwatarān*).

De woordtypen **vlijlaag** en **werkvloer** duiden respectievelijk de basislaag aan van een gemetselde fundering en van een fundering die is uitgevoerd in gewapend beton.]

bouwlaag: *buwlāx* L 330; **onderste laag:** *ōndārštā lāx* Q 99*; *ōndārštā luaf* Q 83; **eerste laag:** *estā lāx* K 353; *ejstā luaf* Q 83; **basislaag:** *bāzeslāx* L 270; **waterpaslaag:** *wōtarpaslāx* Q

Afb. 25a. trapfundering

Afb. 25b. betonfundament

90; **vaste grondlaag:** *vastə grōntlōx* L 360; **grondlaag:** *grōntlōx* P 176; *grōntlōx* L 289, 289b; *gront-* Q 95a, 97 (in het zand); *grontj-* L 382; *grontj-* Q 19; **zandlaag:** *zantlōx* L 211, 265, 289, 289b, Q 98; *zānt-* L 163; *zānt-* L 210; *zānk-* L 270, 290, 291, Q 113; **leemlaag:** *lēmlōx* Q 193, 194; **bodem:** *bōdām, bōm* L 321; **eerste zool:** *iāštə zqal* Q 121c; **niveau van onder:** *nīvo van ondər* Q 3; **grondfundering:** *grontfōndērej* Q 111; **funderingsvoet:** *fōndērejs-vōt* Q 113; *fōndērejs-vōət* L 316a; **voet:** *vōt* Q 39, 100, 101; *vō.t* L 364; *vos* Q 121; **aanleg:** *ānlēq* L 320a; **aanlegbreedte:** *ānlēqbrējdə* Q 202; **aanzet:** *ānzēt* Q 111; **aanzetlaag:** *ānzētīlōx* L 290, 432; **aanlaag:** *ānlōx* Q 19, 97; **traslaag:** *tāraslōx* Q 198a; **draagvlak:** *drāx-vlak* L 364; het volgende woordtype is een benaming voor een laag metselstenen die op hun plat in een zandlaag worden gelegd: **vlijlaag:** *vlejlōx* Q 39; *vlejlōx* L 290, 291, Q 95; het volgende woordtype is een benaming voor de betonnen onderlaag die bij een fundering van gewapend beton wordt toegepast: **werkvloer:** *wērək-vlūr* L 292, Q 100, 101.

FUNDAMENT

(N 31, 1a; N 31, 1b; N 31, 1c; monogr.)

[De grondvesten van een gebouw. Het fundament kan al dan niet onderheid zijn, wordt in metselsteen, stampbeton of gewapend beton uitgevoerd en reikt tot aan het maaiveld of de begane grond.]

fundament: *fōndāmēt* L 289, 289b, 290, 291, 364, Q 1; *fō.ndāmē.nt* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *fōndāmēt* L 211, Q 253; *fōndāmēt* Q 39, 111; *fōndāmēt* L 210; *fōndāmēt* Q 95; *fōdāmēt* Q 98; *fōdāmēt* Q 1, 83; *fōdāmēt* Q 13; *fōdāmēt* Q 90, 99*; *fōdāmēt* P 176; *fōndāmēt* Q 121c; *fōnāmēt* K 318; *fōnāmēt* L 414; *fynāmēt* L 364; *fōlāmēt* K 278; **fundament:** *fōndāmēt* L 270, 290, 318b, Q 19, 39, 113, 121, 197, 197a; *fōndāmēt* L 265, 318b, Q 28, 121; *fōndāmēt* Q 111; *fōndāmē.nt* L 330; *fōndāmēt* L 289, Q 117a; *fōndāmēt* Q 95, 95a; *fōndāmē.nt* Q 193,

194; **fondatie:** *fōndāsi* Q 111; *fōndāsi* Q 3; *fōndāsi* K 353; *fōdāsi* P 176; **fundatie:** *fōndāsi* K 353; **fundering:** *fōndērej* L 163; *fōndērej* Q 39, 113; **fundering:** *fōndērej* L 267, 270, 271, 289, 290, 291, 292, 318b, 320a, 320c, 321, 382, 432, Q 18, 19, 28, 95, 97, 100, 101, 111, 113, 117a, 121c, 193, 194, 198a, 202, 207; *fōndērej* L 316a, 360; *fōndērej* Q 20; *fōndiārej* Q 83; **voet:** *vūt* K 353; *vōət* L 364; *vos* Q 121; **gescheut:** *gāšyāj* Q 197, 197a; de volgende termen betreffen een fundament, uitgevoerd in metselwerk: **funderingsmuur:** *fōndērejsmōər* L 316a; **aanzet:** *ānzēt* Q 111; de volgende termen betreffen een fundament, uitgevoerd in beton: **betonvoet:** *bətonvōət* L 364; *bətonvos* Q 121; **gestorte fundering:** *gəstōrdjə fōndērej* L 320a; **gestorte fundament:** *gəstōrtə fōndāmēt* L 318b.

TRAPFUNDERING

(N 31, 2a)

[Gemetselde fundering die met versnedingen naar boven toe steeds smaller wordt. Doorgaans wordt het metselwerk daartoe om de twee lagen aan weerskanten met een klezoor verminderd. Als basis voor dit soort funderingen wordt gebruikt gemaakt van een *vlijlaag*, een laag metselstenen op hun plat die in een zandlaag worden gelegd, of van een *straatlaag*, een laag metselstenen die op hun kant in een zandlaag rusten. Zie ook afb. 25a.]

trapfundering: *trapfōndērej* L 321; **trapfundament:** *trapfōndāmēt* Q 28; **trapfundament:** *trapfundāmēt* Q 121c; *trapfōlāmēt* K 278; **fundament met trappen:** *fōdāmēt mēt trapə* Q 90; **trapjesfundament:** *trəpkəs-fōndāmēt* Q 95; **traps fundament:** *traps fōndāmēt* L 270; **voetfundament:** *vōtfōndāmēt* Q 198a; **versnijdsfundering:** *vərsnījtsfōndērej* Q 111; **gesneden fundering:** *gəsnējə fōndērej* L 330; **versneden fundament:** *vərsnējə fōndāmēt* L 289; **versneden fundament:** *vərsnējən fōndāmēt* L 211; **versneden fundering:** *vərsnējə fōndērej* Q 113; **fundering met versnijding:** *fōndērej mēt vər-snījey* L 382; **fundering met versnijding:** *fōn-*

dēreŋ met ›vāršnīeŋ Q 113; **fundament met versnijding**: *fōndāmēt met ›vāršnīeŋ* L 289; *fōdāmēt met ›vāršnīeŋ* Q 99*; **verspringende fundering**: *vāršpreŋānda fōndēreŋ* Q 97; **verspringend fundament**: *vāršpreŋānt fōndāmēt* L 270; *vāršpreŋānt* ~ L 432; **metselfundering**: *metsālfōndēreŋ* Q 39; **fundament van brikken**: *fōdāmēt ›van brekə* Q 83; **fundament van steen**: *fōdāmēt ›van stēn* Q 83; **trapsgewijs metselwerk**: *traps-gəwēs metsəlwerək* K 353; **trapsgewijs verspringende fondatie**: *traps-gəwīs ›vāršpreŋānda fōndāsi* Q 111; **funderingsmetselwerk**: *fōndiəreŋsmetsəlwerək* Q 83; **pilaster**: *plastər* L 364.

VERSNIJDING

(N 31, 2a; monogr.)

[Elk van de trapsgewijze versmallingen in het metselwerk van een fundament.]

versnijding: *vāršneŋeŋ* L 210; *vāršneŋeŋ* L 265; *vāršnīeŋ* L 289, 382; *vāršnīeŋ* L 290, 291, Q 99*, 113; **afzet**: *āf-zets* Q 121.

BETONFUNDAMENT

(N 31, 2b)

[Taps toelopen fundament, vervaardigd van stampbeton. Deze betonsoort wordt laagsgewijs in een bekisting aangebracht en met een stamper verdicht. Zie ook afb. 25b.]

betonfundament: *bətonfōndāmēt* L 290, 291; *bətōfōdāmēt* P 176; **betonfundament**: *bətōfōndāmēt* L 265; **betonfondatie**: *bətonfōndāsi* K 353; **bekistingfundament**: *bəkēstēŋfōndāmēt* L 265; **drukfundering**: *drōkfōndēreŋ* Q 111; **steunfundering**: *štōŋfōndēreŋ* Q 111; **blokfundament**: *blōkfōndāmēt* Q 121c; **voetfundament**: *vōtfōndāmēt* Q 198a; **tapse fundering**: *tapsə fōndēreŋ* Q 202; **tapse fondatie**: *tapsə fōndāsi* L 330; **taps fundament**: *taps fōndāmēt* L 270; **tapfundament**: *tapfōndāmēt* L 382; **fundament met lagen**: *fōdāmēt met lāgə* Q 90; **verlopen fundament**: *vərloŋwə fōndāmēt* L 289; **schuin oplopend fundament**: *šjīn oplōŋwənt fōndāmēt* Q 95; **betonnen voet**: *bətonə vōt* Q 113; **pilaster**: *plastər* L 364; de volgende termen werden zonder substantief opgegeven: **taps bijlopend**: *taps- bilōŋwəntj* L 320a; **schuins**: *šjīns* L 318b.

PAALFUNDERING

(N 31, 4a)

[Fundering waarbij het metselwerk steunt op houten platen en kespēn die door ingeheidē palēn gedragen worden. Onder *kespēn* verstaat men oplegstukken die dwarsliggend op de koppen van de heipalen bevestigd zijn. Zij dragen de vloer waarop gemetseld wordt. Een fundering op

palen wordt toegepast, wanneer de vaste grondslag voor het bouwwerk op grotere diepte dan 4 m beneden het maaiveld ligt.

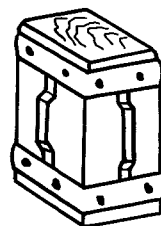
Uit de opmerkingen van de invullers uit L 210, L 320a, L 330, Q 99*, Q 113, Q 193 en Q 194 bleek, dat de paalfundering in met name Nederlands Limburg niet gebruikelijk was.]

paalfundering: *pālfōndēreŋ* Q 95; *pālfōndēreŋ* L 316a; **palenfundering**: *pālāfōndēreŋ* L 432; *pāl-* L 270; **paalfundering**: *pālfōndēreŋ* L 289, 289b, Q 113; **paalfundament**: *pālfōndāmēt* L 210; **palenfondatie**: *pālāfōndāsi* K 353; **fondatie op palen**: *fōndāsi op pālə* K 353; **fundament op palen**: *fōdāmēt- op pāl* Q 13; *fundāmēt- op* ~ Q 121c; **fundering op palen**: *fōndēreŋ op pāl* Q 39; **fundamenten op pijlers**: *fōdāmētə op pēlārs* P 176; **fundament op pijlers**: *fōndāmēt- op pēlārs* L 364; **houten fundament**: *hōwtə fōndāmēt* Q 95a; **heifundering**: *hejfōndēreŋ* L 382, Q 19, 97, 111; **heiwerk**: *hejwērək* L 321, Q 19, 97; *hej-* Q 202; *hejwērək* L 360.

HANDHEI

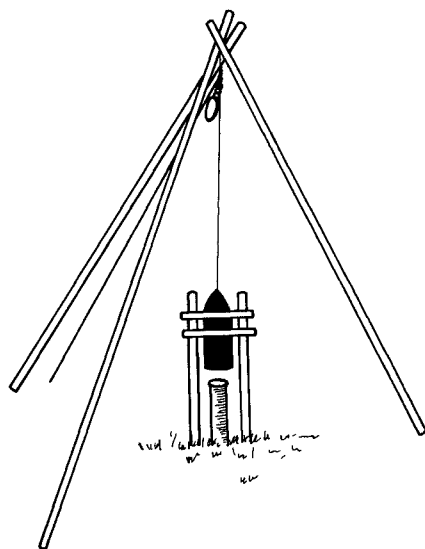
(N 31, 5b; monogr.)

[Handgereedschap om palen in de grond te slaan. Het bestaat uit een zwaar houten blok waaraan verschillende handvatten zijn aangebracht. Zie ook afb. 26.]

Afb. 26. handhei

handhei: *hanthej* L 289, 289b; *hanthej* L 265; *hanj-* Q 121c; **handblok**: *hānt-blok* L 163; **heiblok**: *hejblok* Q 99*; *hejblok* L 321, 382, Q 19, 39, 95, 97; *hej-* L 271, 290, 291, 316a, Q 111, 198a; **heiklots**: *hejklōts* L 270; **heikop**: *hejkōp* L 321; **houteren hei**: *hōwtərə hej* L 318b; **hei**: *hej* K 278; **hijsblok**: *hejs-blōk* K 353; **klopper**: *klōpər* K 353; **klophamel**: *klōphāməl* Q 95a; **heihamer**: *hejhāmər* L 432; **heihamel**: *hejhāməl* L 289; **funderingshamer**: *fōndēreŋshāmər* Q 28; **tuierhamer**: *tōjərshāmər* L 320a; **houten hamer**: *hōwtə hāmər* Q 3; *hōtsə hāmər* Q 202; **handvat**: *hānt-vat* L 330.

Afb. 27. trekhei

TREKHEI

(N 31, 5c; monogr.)

[Toestel om met behulp van handkracht palen in de grond te slaan. Het bestaat uit een uit drie poten samengestelde standaard waarin een katrolschijf is gemonteerd. Over de schijf loopt een dik touw waar aan één uiteinde het heiblok aan is bevestigd. Aan het andere uiteinde van het touw zijn een aantal dunnere touwen vastgemaakt waar de arbeiders aan trekken. Het heiblok is vervaardigd uit een langwerpige stuk hard hout of metaal met vierkante doorsnede. Er bestaan ook vergelijkbare werktuigen die met behulp van een stoommachine, een electromotor of een verbrandingsmotor worden aangedreven. De heireep van het heiblok wordt daarbij opgewonden op de trommel van een liertoestel. Zie ook afb. 27.]

getrokken hei: *gətrəkə hej* Q 19, 97; **glijhei:** *gljehj* Q 19, 97; **heistel:** *hejštel* Q 20; **heistelling:** *hejštelj* L 292, Q 99*; **heikar:** *hejkar* Q 111; **heiblok:** *hejblək* Q 198a; *hej-* K 278; **heibok:** *hejbok* L 289, 289b; *hejbok* L 318b, 382, 432, Q 39, 193, 194; *hej-* L 265, 320c (mv. *-bək*), Q 111; **bok met rolkop:** *buk met rolkop* L 330; **bok:** *bok* L 265; **heitoestel:** *hejtuštel* L 270; **heimachine:** *hejmāšin* Q 13; *hājmašen* K 353; **heikraan:** *hejkrən* L 163; **palenheier:** *poaləhejər* L 364; **heier:** *hejər* Q 95a; *hejər* Q 90; **hijsblok:** *hejs-blək* L 320a; **hijsinstallatie:** Q 39; **heipikkel:** *hejpekəl* L 364; **drie-/drijpikkel:** *dripekəl* L 316a; *drej-* Q 3; **driepoot met katrol:** *dripuət met katrəl* Q 202; **drijpoot met heiblok:** *drejpuaət met hejblək* Q 121c; **drie-/**

drijpoot: *drejpūt* Q 95; *drej-* Q 193, 194; *drejpūət* L 271; *dri-* L 292; **drijpikkel mee katrol:** *drejpeʔəl mē katrəl* K 353; **katrol:** *katrəl* K 353; **ja-knikkerstek:** *jə-knəkəstek* Q 95a; **machine om palen te slaan:** *mašen um pələ tə sləgə* K 353; **slager:** *sləgər* Q 28; **beul:** *bəl* L 271.

HEIEN

(N 31, 5a; monogr.)

[Palen met behulp van een heitoestel in de grond slaan.]

palen heien: *pəl hejə* L 292; *pəl hejə* Q 13; **heien:** *hejə* L 265, 271, 289, 290, 291, 316a, 360, 364, Q 202; *hejə* L 270, 289, 289b, 318b, 320a, 321, 329, 382, 432, Q 19, 39, 95, 97, 98, 99*, 100, 101, 111, 113, 117a, 121c, 193; **palen hijsen:** *pələ hejsə* K 353; **pilasters slaan:** *pilastərs slān* Q 3; **palen inslaan:** *pəl əsləə* Q 117a; **palen houwen:** *pələ hawə* Q 95a; **damplanken inhouden:** *dampłankən enhōwə* Q 90; **inhouden:** *enhōə* Q 83.

HEIPALEN

(N 31, 4b; N 31, 4a; N 31, 5a)

[De houten of betonnen palen die bij een paalfundering gebruikt worden.

In L 321 waren de heipalen vervaardigd van de houtsoort **pitchpine** (*petšpīnə*) of **grenen** (*grēnə*).]

heipalen: *hejpālə* L 364; *hejppələ* Q 19, 95, 97 (vroeger van eiken); *hej-* L 316a, 360; *hejppālə* Q 98; *hejppəl* L 321, Q 111, 121c; *hej-* L 163, 210, 290, 291; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *hejppəl* Q 39; *hejppəl* L 271, 289, 289b, 318b, 320c, 330, Q 202; *hej-* Q 113; *hejppəl* Q 19; *ejpəl* P 176; **hijspalen:** *hejsspələ* K 353; **funderingspalen:** *fəndərəjsspəl* L 270, 382, 432; **fondatiepalen:** *fəndəšippələ* K 353; **grondpalen:** *grontpələ* Q 95a; **frontpalen:** *frontpəl* L 292; **betonpalen:** *bətonpələ* K 353; **betonnen palen:** *bətonən pələ* Q 3; **betonnen pilasters:** *bətonən pəlāstərs* Q 3; **palen:** *puələ* Q 83; *pəl* Q 117a; **dennen:** *denə* Q 83; **pijlers:** *pejlərs* L 364; **damplanken:** *dampłankə* K 318, Q 90.

Metselen

AANSTAAN

(N 31, 10a; monogr.)

[Gezegd van de hoeken van een bouwwerk, wanneer deze na het uitmeten definitief vastgesteld zijn.

In Q 83 werd de term **aanstaan** in een iets andere betekenis gebruikt. Zodra de muren van een

huis in aanbouw een eerste maal gemetseld waren en het grondplan zodoende vastlag, werden de uitzetplanken verwijderd. Men zei dan dat het huis *aanstond*.]

aanstaan: *āstqa* Q 121; *q̄nston* Q 83; **zuiver aanstaan:** *zj̄vār ānštq̄* Q 111; **goed aanstaan:** *gōt- ānštq̄* Q 111; **uitstaan:** *ūtstōn* Q 95; **vaststaan:** *vasstōn* L 432; *vasstōn* Q 95a; **waterpas staan:** *wāterpas štq̄* Q 117a; **hoeks zijn:** *hukš >zen* Q 3; **vaardig zijn:** *vērdex >zēn* L 330; in de volgende opgaven staan voltooide deelwoorden als predicaten van passieve zinnen: **uitgezet:** *øtj-gæzet* L 265; *yt-gæzet* L 211; *ut-gæzat* Q 99*; *uātš-* Q 202; *ū.t.-* Q 39, 117a; *ūtš-* Q 100, 101, 113, 193, 194; *ūt-gæzatə* L 289, 289b; *ytš-* L 289, 364; *ōtš-* Q 90; *qwtš-* Q 83; **vastgezet:** *vas-gæzatj* L 321; *vas-gæzatə* L 270; **opgezet:** *op-gæzat* Q 18; **aangezet:** *āngæzatə* L 360; **gezet:** *gæzatə* L 320a; **aangegeven:** *āgægēvə* Q 111; *ājājēvə* Q 121c; **uitgemeten:** *ūt-gāmētə* L 382; *øt-gāmēʔə* K 353; **uitgetekend:** *øjt-gætēʔənt* K 278; **gelood:** *gəlōjt* L 163; **gesteld:** *gəštelt* L 290, 291; **bepaald:** *bəpōlti* K 353, Q 97; **uitgepaald:** *ūt-gəpōltj* L 321; *ū.t.-gəpōlt* L 290; **uitgelegd:** *ut-gəlāxt* L 316a; **vastgelegd:** *vast-gəlēt* L 210; **gemaakt:** *gəmqkt* P 176.

PROFIELEN

(N 31, 7a; monogr.)

[Gladde, rechte houten balkjes met een lengte van ongeveer 1,80 cm en een doorsnede van 7,5 x 7,5 cm, die verticaal op de hoeken van het metselwerk worden geplaatst. Zij worden gebruikt om het loodrecht opmetselen van de muren te bevorderen. Zie ook afb. 28.]

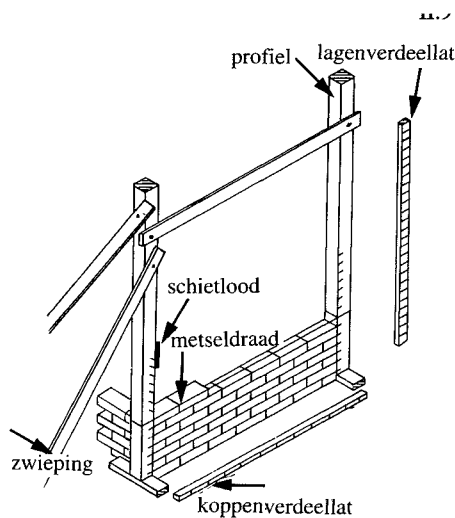
profielen: *profilən* Q 13; *profilə* L 113, 121c, 202; *profilə* L 163, 265, 267, 289, 318b, 330, Q 18, 19, 95, 98, 111, 117a, 207; *prōfilə* L 316a, Q 99*; *profelə* Q 83; *provilə* Q 113; *provilə* L 270, 432; *previlə* L 210; *prəv ilə* L 290; *prəfelə* Q 83; *pərfilə* Q 97; *pərfelə* Q 83; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *profil* L 414; *profil* L 291, Q 100, 101, 197, 197a; *pərfil* Q 198a; *pərvil* L 320c; **profils:** *profils* L 320a, 321, 382; *profils* L 364; *profels* K 353, Q 90; *profels* L 364; *provils* L 292; *pərfels* K 353; *pərfils* Q 3; **profielpalen:** *pərfilpaələn* K 278; *profīlpaəl* Q 39; **hoekpalen:** *hōkpəl* Q 28; **palen:** *pōlə* P 176; **paaltjes:** *pēlkəs* Q 1; **geschaafde kepers:** *gəsxōf.də kejpərs* P 176; **planken:** *plēnk* L 360.

ZWIEPINGEN

(N 31, 7b; monogr.)

[De houten latten waarmee het profiel loodrecht wordt vastgezet. Zie ook afb. 28.]

zwiepings: *swipejns* Q 39; **zwiepen:** *z̄wiəpə* L 290; *zwip* (enk.) L 316a; **zwieplatten:** *z̄wiəplata* L 289; **schoorlatten:** *sxōrlata* L 210; *sō.r-* L

Afb. 28. metselen met behulp van profielen en metseldraad

330; *sōar-* Q 39; *sōr-* L 292, Q 113, 197, 197a; **streeflatten:** *strejflatə* Q 198a; **schranklatten:** *šranklatə* L 270; **profielstlatten:** *profilstəllata* Q 18; *profilstəl-* Q 19; **profiellatten:** *profillata* L 318b; *profellaʔə* K 353; **stellatten:** *stellata* L 265, 289, 318b, 320c, Q 95; *stəl-* L 163, 289, 289b, 320a; *stəl-* L 290, 291; **daklatten:** *dōklatə* P 176; *dāk-* Q 117a; *dāxlatsə* Q 121c; *daklat* (enk.) Q 100, 101; **panlatten:** *panlatə* K 278, L 289, Q 202; **hoeklatten:** *hōklatə* Q 28; **profiellatten:** *profillata* L 321, 364, 382; **latten:** *lata* L 364, Q 1; **schoren:** Q 39; *sxōrə* K 353; *sōrə* L 432, Q 98, 111; *sōrə* Q 113, 121; *sōr* (enk.) Q 13; **spreizen (d.):** *šprejtsə* Q 121; **stroken:** *strōkə* L 289; **zwenkplanken:** *zwenkplānkə* L 414; **planken:** *plānkə* P 176, Q 90; *plēnk* L 364; *plēnk* Q 3; **plankjes:** *plēnkskəs* Q 83; de volgende opgave is een collectivum: **stelhout:** *stelhōt* Q 117a.

LAGENMAAT

(N 31, 8a; N 31, 7c; monogr.)

[De dikte van één baksteen plus één lintvoeg. Zie ook afb. 28 en 41.]

lagenmaat: *lōgəmqkt* L 210, 289, 318b, 330, Q 13, 95, 100, 101, 197, 197a; *lōgəgə-* Q 113; *lōgəmqət* L 316a; *lōgəmqəs* Q 121; **lagenverdeling:** *lōgəvərdējleŋ* L 267, 289, 289b, Q 111; **laagverdeling:** *lōx.vərdējleŋ* L 270, 290, 292, Q 113; *lōax.vərdēleŋ* Q 39; *lōx-* Q 202; *lōx.vərdēleŋ* Q 198a; *lōax.vərdēluŋ* Q 121c; **maatverdeling:** *mōat.vərdēleŋ* Q 117a; *mōt.vərdijaleŋ* K 353; *mōt.vərdējleŋ* L 289; **steenverdeling:** *štēvərdēleŋ* Q 202; **voegverdeling:** *vōx.vərdēleŋ* Q 198a; **steensmaat:** *stējnsmqkt* L 321; **hoogte-maat:** *hōxtəmqkt* L 265; **de hoogte:** *də hōxt* L 210; **laagdikte:** *lōax.dektə* L 364; **verdecellagen:**

II.9

værdjillōgə L 382; **lagen:** *lōgə* L 318b, 320a, 432, Q 90, 111; de volgende opgaven duiden de merktekens op lagenverdeellatten of profielen aan: **laagtekens:** *lōxtēkəns* L 364; **mettselstrepen:** *metśālśtrīpə* Q 39; **schrappen:** *sxrapə* P 176; **afschrijvers:** *afsxreǰvəs* K 353; **aftekening:** *afēʔəneǰ* K 278.

LAGENVERDEELLAT

(N 31, 8a; N 31, 8b; N 31, 7c; monogr.; div.)
[Maatlat die is onderverdeeld in eenheden die ieder de dikte van één baksteen plus één voeg groot zijn. De lagenverdeellat heeft doorgaans een lengte van 1,10 m en wordt door de metselaar tegen de profielen gehouden om de laagverdeling daarop te kunnen aftekenen. Deze werkzaamheden werden in Q 3 **voegen aftekenen** (*vugə ǰfiēkənə*) en in L 414 **aftekenen** (*ǰfikənə*) genoemd. Zie ook afb. 28.]

lagenlat: *lōgəlat* L 210, 289, 289b, 320a, 320c, 360, 432, Q 20, 100, 101; *lōʔgə-* Q 98; *lōgən-* L 271; *lōgəlat* Q 121; **lagenlatje:** *lōgəletśə* Q 13; **laagverdeler:** *lōx.værdǰlār* L 290, 291; **steense maatlat:** *śteǰnsə mōtlat* Q 111; **maatlat voor steenlaag:** *mōslats .vǰr śtēlǰax* Q 121c; **maatlat:** *mōtlat* P 176; *mōat-* Q 18, 117a; *mōt-* K 353, L 318b, 364, 382, Q 28, 100, 101, 193, 194, 197, 197a; *muat-* Q 83; **maatlatje:** *mōtletǰə* L 267; **hoogteverdeellat:** *hōxtəværdǰllat* L 330; **hoogtelat:** *hyəxtəlat* L 290, 291; *hōxtə-* L 163; **verdeellat:** *værdǰllat* L 270, 289, 318b, Q 98, 111; **meelat:** *mēʔlat* K 353; **rijlat:** *rijlat* Q 39; **profiellat:** *prǰfillat* L 211; *porfel-* K 318; **hoogtelat:** *hyəx.dəlat* L 290; *hwōəx.də-* Q 97; **hoogtelatje:** *hōəxtəletǰə* L 270.

KOPPENMAAT

(N 31, 8b)
[De breedte van één steenkop plus één stootvoeg. In Q 97 bedroeg deze eenheid ±11,5 cm. Zie ook het lemma **KOP** in WLD II.8, pag. 76 en afb. 28 en 41.]
koppenmaat: *kōpəmōt* L 289, 292, 321, Q 95; *kōpə-* L 364; **kopmaat:** *kōpmōt* L 364; *kōpmōas* Q 121; **kopverdeler:** *kōp.værdǰlār* L 290, 291; **kopverdeling:** *kōp.værdēlǰ* Q 202; *kōp.værdǰlǰ* Q 97.

KOPPENVERDEELLAT

(N 31, 8b; monogr.; div.)
[Maatlat die is onderverdeeld in eenheden die ieder één steenkop plus één stootvoeg lang zijn. Zie ook afb. 28.]
koppenlat: *kōpəlat* L 163, 210, 289, 289b, 320a, 320c, 432, Q 39, 98, 113; *kōpəlat* Q 121; **koplat:** *kōplat* L 318b, 432, Q 20, 97, 113; *kōp-* L 265; **kopse maatlat:** *kōpsə mōtlat* Q 111; **maat-**

lat voor koplaag: *mōslats .vǰr kōplǰax* Q 121c; **maatlat:** *mōtlat* K 353, Q 90, 100, 101, 111, 113, 193, 194; *mōat-* Q 39; *muat-* Q 83; **meelat:** *mēʔlat* K 353; **profiellat:** *porfellat* K 318; **kopverdeellat:** *kōp.værdǰllat* L 382; **kopse verdeellat:** *kōpsə værdǰllat* L 330; **verdeellat:** *værdǰllat* L 289; *værdǰl-* L 290.

STREKKENMAAT

(N 31, 8a)
[De lengte van de strek van een baksteen plus één voeg. Onder de strek verstaat men de lange, smalle zijde van een metselsteen. Zie ook het lemma **STREK** in WLD II.8, pag. 75.]
strekkenmaat: *strekəmōt* Q 95; *strekəmoat* L 364; **rekmaat:** *rekmōt* L 289.

STREKKENVERDEELLAT

(N 31, 8a)
[Maatlat die is onderverdeeld in eenheden die ieder de lengte van één steen plus één voeg groot zijn.]
strekkenlat: *śtrekəlat* Q 39.

HOEKZETTER

(N 31, 9d; monogr.)
[Metselaar die de hoeken van een bouwwerk opmetselt. Uit woordtypen als **bekwame metser** (K 353), **beste vakman** (Q 202) en **vakman** (Q 121c) blijkt dat de hoekzetter een goed vakman moet zijn.
Uit de opmerkingen van een aantal invullers wordt duidelijk, dat men in het onderzoeksgebied slechts zelden zonder profielen werkte. Dit laatste verschijnsel was vooral in Duitsland bekend.]

hoekzetter: *hōk.zətər* L 320a; **hoekopzetter:** *hō.k.op.zetər* L 364; **hoekenopzetter:** *hōk.op.zetər* L 289, 289b; **eckenmurer:** *ekəmūr-dər* L 382, Q 121; **eckenmuurder:** *ekəmūr-dər* Q 113; **eckenbouwer:** *ekəbōwər* L 330, Q 113, 121; *ekəbuər* Q 39 (niet bekend; wel in Duitsland); **hoekbouwer:** *hōk.bōwər* L 270; **hoekmetselaar:** *hōkmeʔtsəl ʔr* L 330; **voormetselaar:** *vōrmeʔtsəlǰr* Q 111; **voorwerker:** *vōrwerəkər* L 321; *vōrwerəkər* L 265; *vǰrwerəkər* Q 121c; *vǰrwerəkər* Q 90; *vōrwerəʔər* K 353; *vǰrwerʔər* K 278; **voorman:** *vōrman* Q 97; *vǰr-* Q 111; **eerste metser:** *īrstə metsər* L 364; **bekwame metser:** *bəkwōmə metsər* K 353; **draaiier:** *dreǰər* Q 95a; **beste vakman:** *betśə vakmā.n* Q 202; **vakman:** *vaxman* Q 121c.

HOEKSTEEN

(N 31, 9c)
[Metselsteen die wordt gebruikt op de hoeken

van metselwerk.

Volgens de invuller uit L 210 is de maat van de hoeksteen afhankelijk van het soort metselverband. Het kan een hele steen zijn, maar meestal is het een *drieklezoor*, driekwart van een metselsteen. Zie ook het lemma DRIEKLEZOOR in WLD II.8, pag. 74.]

hoeksteen: *hukstēan* L 163; *hukstēn* Q 3, 83; *hōkštēn* Q 113; *hukstēan* K 278; *hōkštē* Q 28, 39, 113, 202; *hōāk-* Q 113; *huk-* Q 121c; *hokstīn* L 414; *hōkstijān* K 353; *ukstīan* P 176; *huokstīan* L 210; *hūk-* L 265; *hukstijān* K 353; *hōkstēn* Q 90; *hōkstejn* L 289b, 318b, 321, 360, 382, Q 13, 95, 95a, 198a; *hō.k-* L 364; *hōkstej.n* L 289; *hōkstejān* L 316a; *hōkstejn* L 270, 291, 330, 432, Q 97, 98, 100, 101, 111; *hōwk-* Q 20; *hōkstej.n* L 290; **eckesteen:** *ekštē* Q 117a; **winkelsteen:** *wenkālštē* Q 121; **draaisteen:** *drejstejn* Q 95a; **drieklezoor:** *driklōsōr* Q 97 (16,5-17 cm lang); **drievierel:** *driviārəl* L 320a; **een driekwart:** *an drikwart* L 289; *an drikw'art* L 210 (3/4 steen); **brik:** *brek* Q 193, 194.

SCHIETLOOD

(N 30, 11a; N 30, 11b; monogr.)

[Een met een loden gewichtje verzwaarde draad, waarmee men de loodrechte stand bepaalt. Zie ook afb. 29.

In Q 19 kende men ook een schietlood dat bestond uit een koperen of messing cilinder, het lood, met afschroefbare kop. De losse kop diende om het koord te bevestigen. Het koord werd door het gaatje in de kop gestoken en aan de onderzijde met een knoop vastgezet. Wanneer de kop dan op het schietlood was geschroefd, zat deze knoop dus in de cilinder. Het koord ging daarna door het midden van een vierkant, beukehouten klosje dat anderhalve millimeter dikker was dan de diameter van het schietlood. Om te meten of iets loodrecht stond, plaatste men klos en lood samen bovenaan tegen het werk en liet vervolgens het koord voorzichtig vieren tot het lood zonder te zwaaien onderaan het te stellen werk kwam. Het dikteverschil tussen het klosje en het lood moest ervoor zorgen dat het lood bij de juiste stand net vrij hing.

In Q 83 gebruikte men schietloden **met een korte of een lange koord** (*mēt. an kōtə of. an lan kuət*).]

schietlood: L 159a; *sxi(j)atlōt* P 177; *šit-* Q 77, 180; *šēt-* L 372, Q 15, 193; *šejt-* Q 20; *sxitlōp't* L 209; *sxitlōt* P 176; *sxit-* K 318; *sxiāt-* Q 78; *šēt-* L 382; *sxitlōat* L 163; *sxiāt-* P 120 (zonder punt); *sxēt-* L 289b; *sxitlōwət* K 278; *šitlōwt* Q 83 (mv. *šitlōwtə*); *sxiātloat* L 414; *šētloat* L 432, Q 22; *šētlyt* L 416; *šēp'tlyət* L 364; *šētōp't* L 431; *sxitlūt* K 359, Q 1; *sxit-* P 57; *šit-* L 265, Q 3, 71; *šit-* Q 4; *šēt-* Q 18, 95, 104a, 187a, 198a; *sxōt-* Q 198; *sxitlūt* L 210, P 176; *skit-* P 176b;

Afb. 29. schietlood, rechts met houten klosje

sxēt- L 316; *šēt-* L 318b, 387, Q 35a, 112b, 194; *sxētlu.t* L 267, 289; *sxētluət* L 269; *šēt-* L 270, 290, 291, 292, Q 12 (voorzien van houten blokje), 35, 111, 113 (voorzien van houten blokje), 197, 197a; *šes-* Q 121, 121c; *sxitlūp't* L 315; *sxēt-* L 271; *šēt-* L 318b, 320a, 321, 330, Q 111, 203; *šētluat* L 320c; *sxitluwət* K 353, L 282; *šētluwt* Q 11, 99*; *šētluwət* Q 19, 97; **schietlood met snoer en klotjsje:** *šesluət met šnōr en klōtsjə* Q 121; **puntschietlood:** *pōntsxitlōwət* K 278; *pōntšētlyt* L 360; *pōntsxitlūat* P 176; **puntlood:** *pyntlōt* P 177; *pyntloat* P 120; *pōnt-* L 289b; *pōntjlōt* L 289; *pōntlyt* L 364; *pōntlyət* L 364; *pōntlut* P 51, 56, Q 1; *pōntluət* Q 12 (zonder houten blokje); *pōntjlūp't* L 321; *pōntluwət* K 353; **spitslood:** *špetslōt* Q 20; *špetslūt* Q 222; **peillood:** *pejlluət* L 270, Q 111; **bouwlood:** *bōwluət* L 269; **murerslood:** *mūrərslūt* Q 222; **zinklood:** *zēnkluət* Q 113 (bestaande uit een met een loden gewichtje verzwaard koord); **lood:** L 297; *lōt* L 427, Q 20, 72; *luət* K 357, L 291, Q 30, 121c, 207; *lūp't* P 176; *lū.t* Q 117a; *lū.at* Q 28; *lutj* Q 1; *lowt* Q 72; *lōat* L 373; *lwat* Q 13; **senkel (d.):** *zēnkəl* Q 121 (primitief schietlood), 202; *šēnkəl* Q 222; **loodkoord:** *lōatkōrt* Q 98; **peillood:** L 297; de volgende termen betreffen het loden gewichtje dat zich aan de onderzijde van de draad bevindt: **loodblok:** *lut.blok* P 57; **loodblokje:** *lut.blōkskə* P 51, Q 71; **loodklotjsje:** *luətklōtsjə* Q 121; **klotjsje:** *klōtsjə* Q 121; **lood:** *luət* Q 121; **dop:** *dop* P 176.

II.9

HOUTEN KLOSJE

(N 30, 11b; monogr.)

[Houten klosje met daarin een geboord gat waarlangs het touw met aan de onderzijde het gewicht van het schietlood, naar beneden kan zakken. Zie ook afb. 29.]

noot: *nōt* Q 18, 187a; *noət* Q 35; *nos* Q 222; *nut* Q 193; *nū²t* Q 111, 202; *nōs* Q 121; **schietloodklos:** *šētlu²klōs* Q 95; **schietklos:** *šitklos* L 265; **klos:** *klōs* K 278, L 330, 364, Q 4, 19, 97, 194; *klos* L 318b, 360, 416; *klōs* L 291; **houteren klos:** *hātərə klōs* K 278; **klosje:** *klōskə* L 267, Q 15; *klōskə* L 292; **klotsje:** *klōtskə* L 269, 270; *klōtsjə* Q 121; **schietloodblok:** *sxū²lut-blok* Q 1; **schietblok:** *šit-blōk* Q 77; **blokschietlood:** *blōksxū²lū²t* P 176; **glijblok:** *glejblōk* Q 198a; **schuifblok:** *šūf-blōk* Q 22; **blok:** *blōk* K 357, 359, P 120, 177, Q 83; **houteren blok:** *hātərə blōk* K 278; **schietblokje:** *sxit-blōkskə* L 315; *šēt-blōkskə* Q 113; **blokje:** *blōkskə* L 289, 318b, 373, Q 20; *blōkskə* Q 35a; *blōkskə* L 316; *blōkskə* L 364, Q 83; **blokje (van schietlood):** *blōkskə* K 353; *blōkskə* Q 11; **houten blokje:** *hōtə blōkskə* Q 117a; **knab:** *knab* Q 197, 197a; **richter:** *rextər* Q 99*; **geleider:** L 382.

EEN MUUR UITLODEN

(N 31, 10b)

[De verticale stand van een muur of profiel controleren met behulp van een schietlood.]

een muur uitloden: *ēn mūr ū²tlū²də* Q 39; *nə mūr ū²lūtə* Q 95; *e²ŋ mūr ū²lū²* Q 113; **uitloden:** *ūtlyətə* L 290, 291; *ūtlyə* Q 111; **een muur naloden:** *ən mūr nōlōjə* L 163; **naloden:** *nōluətə* L 320a; *nōl ū²tə* L 330; **een muur afloden:** *nə mūr əflōwtə* Q 83; **afloden:** *aflōjə* L 210; *əflwəjə* Q 19; *əflwəjətə* Q 19; *əflwəjətə* Q 97; *əflwəjətə* Q 19; *əfluədə* Q 113; *əflū²də* Q 121, 202; *əfluətə* Q 111; *aflūtə* L 364; **een muur loden:** *ēn mūr lū²də* Q 28; *e²ŋ mūr lū²* Q 113; *ejn mūr luəjə* L 270; *ən mūr lū²* Q 100, 101; *nə mūr lōwə* K 353; *nə mūr lōwtə* Q 83; **loden:** *lūdə* L 318b, Q 198a; *lō²tə* L 289, 289b; *lōtə* Q 90; *lōtə* L 289; *lū²tə* P 176; *lūtə* L 318b; *luətə* L 320c, 321; *lūtə* L 289, 360; *lyətə* L 290; *lōjən* L 211; *luəjə* L 316a; *lōjə* L 432; *luwən* K 353; **loodsen:** *lūsə* Q 197, 197a; **het lood aflaten:** *ət lū²tə əflōtə* P 176; **de muur lood zetten:** *də mūr lut zətə* Q 3; *ən mūr lwat zətən* Q 13; **in het lood zetten:** *en at lū²t zətə* Q 117a; **te lood zetten:** *tə luət zətə* L 265; **(het) lood zetten:** *hət loat zətə* Q 18; *ət lwəjət* ~ Q 19; *loət zətə* Q 98; *lūt zətə* L 364; **de lood zetten:** *də luət zətə* L 292; **het lood derop houden:** *ət luət drōp hōwə* Q 121c; **met lood controleren:** *met lōt kōntrolərə* L 382; **een muur controleren:** *ejn mūr kōntrolərə* Q 121c; **profileren met profiel:** *prəvelərə met prəvil* Q 193, 194; **peilen:** *pejlə* Q 95a.

TE LOOD

(N 31, 10d; monogr.)

[Gezegd van een muur of hoek wanneer deze tijdens de controle met het schietlood een loodrechte stand vertoont.]

te lood: Q 39; *tə lōt* L 163; *tə lō²t* L 211; *tə lōt* L 289; *tə lū²t* L 210, 265, 267, 289, 290, 291, 318b, P 176, Q 111, 113; **lood:** *lōt* Q 90; *lōwt* Q 83; *lwat* Q 13; *lū²t* L 316a; *lūt* L 364; **lodig:** *luədex* Q 202; *lyədex* Q 121; **loods:** *loats* Q 18, 100, 101; *lwoats* Q 97; *lwəjats* Q 19; **te loods:** *tə lwəjats* Q 99*; **zuiver lood:** *zūvər lū²t* L 321; **in het lood:** *en at loat* L 432; *en at lū²t* Q 39; *en at lū²t* Q 117a; *en at luət* L 320c, Q 121, 202; *en t lūt* L 360; **volgens het lood:** *vōlgəs at luət* L 320a; **loodrecht:** *lōt²rex* Q 20; *luwət*– K 353; *luət*– L 270, 320a, Q 113, 197, 197a; *lut*– L 414, Q 3; *lūt*– L 318b, Q 1, 95, 198a; *l’ūt²re²x* L 330; **pijlrecht:** *pī²l²rex* Q 113; **kaarsrecht:** *kjesrēxt* K 278; **recht:** *rext* K 318, 353; *rex* L 382, Q 98; **snak:** *šnak* Q 121c; **gelood:** *galōjt* K 278.

HANGENDE MUUR

(N 31, 11a; N 31, 11c; monogr.)

[Muur die naar buiten overhelt. Wanneer zo'n muur in Q 19 met behulp van het schietlood werd gecontroleerd, zei men: **het lood hangt vrij** (at *lwəjət heŋk v²rij*).]

hangende muur: *haŋəndə mūr* Q 28; *haŋəndə mōr* L 290, 291; **overhangende muur:** *ōvərhaŋəndə mūr* Q 95; **overspringende muur:** *ōvərspreŋəndə mūr* Q 99*; **scheve muur:** *sxēvə mūr* Q 1; *šejf mōr* L 292; de volgende termen werden zonder substantief opgegeven: **te sterk:** *tə šte.rək* Q 113; *tsə štērək* Q 121; **te zoet:** *tə zōt* Q 97; **scheef:** *šejf* L 320c; *šēf* Q 83; **te stijf:** *tə stēf* Q 90; **uit het lood:** *ūt at lōt* L 289; *ūt at loat* Q 18, 100, 101; *ūt at lū²t* Q 39, 117a; *ūs at luət* Q 121; *āt at lū²t* P 176; **uit lood:** *ūt lū²t* L 289; *ūt lō²t* L 289, 289b; **niet lood:** *ni lōwt* Q 83; de volgende woordtypen zijn werkwoorden: **uit het lood hangen:** *ūt at loət haŋə* Q 98; *ūt at loat* ~ L 432; *ūt at luət* ~ L 270; **over hangen:** *ōvər haŋə* L 318b, 321, 414, Q 113; *yəvər* ~ Q 111; *ōvər* ~ Q 121c; **voorover hangen:** *vīrtjəvər hāŋə* Q 3; *vērīvər haŋə* L 364; *vōrovər* ~ Q 197, 197a; **naar buiten hangen:** *nō bū²tə haŋə* L 318b; **hangen:** *haŋə* Q 121; **uit het lood staan:** *ūt at lyt stōən*, *stjŋn* L 360; *yt at lōt stōn* L 211; *ūt at l’ōt stōn* L 329; *ūt at lū²t stōq* L 113; **over staan:** *ōvər stōn* L 320a; **naar buiten staan:** *nōr bū²tə stōn* Q 95a; **scheef naar buiten staan:** *sxēf nōr bytə stōn* L 210; **scheef staan:** *šejf stōn* L 330; *šejf stōn* L 382; **voorover komen:** *vōrōvər komə* Q 20; **naar buiten over komen:** *nō bū²tə vōvərkomə* Q 202; **over komen:** *ōvər komə* L 318b; **op mich/dich aan komen:** *ōp mex./dex. ā komə* Q 111; **naar buiten uit**

gaan: *n̄ bū.tən ū.t >g̃n* L 290; **naar buiten springen:** *n̄ būta špreŋə* Q 117a; **vliegen:** Q 39; *vligə* K 353, L 163, P 176; *vligə* L 265; *vl̄gə* L 289, 316a, 364, Q 13.

SLEPENDE MUUR

(N 31, 11b; monogr.)

[Muur die naar binnen terugwijkt. Wanneer zo'n muur in Q 19 met behulp van het schietlood werd gecontroleerd, zei men: **het lood sleept** (*ət lw̄qat šlep*).]

slepende muur: *šlejpənda mōr* L 290, 291; **terugspringende muur:** *tr̄kšpreŋənda mūr* Q 99*; **terugwijkende muur:** *tr̄kkwikənda mūr* Q 95; de volgende termen werden zonder substantief opgegeven: **te zwak:** *tə žwāk* Q 113; **te stijf:** *tə stīf* Q 97; **te zoet:** *tə zīt* Q 90; **scheef:** *šēf* L 320c; *šēf* Q 83; **uit het lood:** *ū.t. ət lū.t* Q 39; *ūs. ət luət* Q 121; **niet lood:** *ni lōwt* Q 83; de volgende termen zijn werkwoorden: **slepen:** *sl̄pə* L 316a, P 176; *šlēfə* Q 121; *sl̄jpa* L 163, 265, 364, Q 13; *sl̄jpa* L 289, 289b; **sleuren:** *sl̄jərə, sl̄jərə* K 353; **naar binnen hangen:** *nā benə hāŋə* Q 3; *n̄ benə haŋə* L 414, 432; *n̄r benə* ~ L 211; **terug hangen:** *tsərōk haŋə* Q 121c; **achterover hangen:** *axtərōvər haŋə* Q 98; *axtərōvər* ~ Q 197, 197a; *axtərīvər* ~ L 364; **over hangen:** *ōvər haŋə* L 382; **uit het lood staan:** *ū.t. ət lū.t št̄q* Q 117a; *uət. ət lyt st̄qan, st̄jn* L 360; *ūt. ət loat stōn* Q 18; *ūt. ət lw̄qat št̄qn* Q 19; **terug staan:** *tr̄k st̄qn* L 320a; **scheef naar binnen staan:** *sx̄f n̄r benə st̄qn* L 210; **naar binnen staan:** *n̄r benə stōn* Q 95a; **naar binnen over komen:** *n̄ benə ōvər kōmə* Q 202; **naar binnen gaan:** *n̄ benə g̃n* L 318b, 321; *n̄ benə* ~ L 290; **terug gaan:** *tr̄k >g̃.n* Q 20; **van mich/dich af gaan:** *va mex-/dex. af >g̃* Q 111; **naar binnen springen:** *n̄ benə špreŋə* Q 117a; **naar binnen lopen:** *n̄ benə l̄wpə* L 318b; **achterover vallen:** *axtərōvər valə* L 270.

LOODPLANK

(N 30, 12c; monogr.)

[Instrument om te onderzoeken of iets horizon-

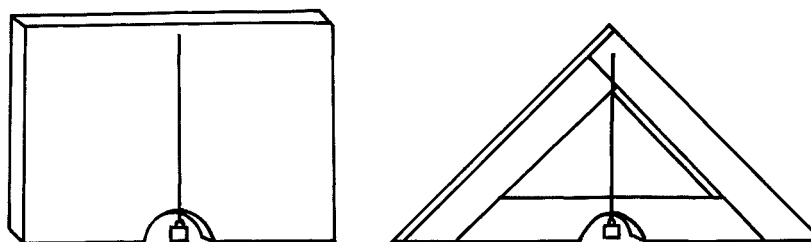
taal ligt of overal even hoog is. Zie ook afb. 30. De loodplank werd als volgt vervaardigd. In een rechthoekig houten bord sloeg men aan de bovenkant, in het midden, een haak. Vanuit die haak werd een loodlijn getrokken naar de onderzijde van het bord. Aan de haak werd een touw met ijzeren gewichtje (vgl. het schietlood) bevestigd. Als men wilde controleren of een muur waterpas was, werd de loodplank er bovenop geplaatst. Wanneer het gewicht ten opzichte van de streep naar links of rechts uitweek, was de muur niet horizontaal. Naast de vierkante loodplank kende men ook een driehoekig model.]

loodplank: *lōtplank* L 372, Q 72, 77; *lowt-* Q 72; **waterpaslood:** *wātərasluət* L 270; **waterpas met lood:** *w̄təras met lū²t* K 318; **waterpas met een loodje:** *wātəras met. ən lōtjə* L 209; **loodwaterpas:** *lw̄qtwātəras* Q 11; **zetwaag:** *zetsw̄qax* Q 121; **loodwaag:** *lūt wōr* Q 222; **waag:** *w̄qx* Q 95; **paslood:** *paslū.t* L 289; **blokklood:** *bl̄kluət* Q 12; **loodblok:** *lōt-bl̄k* L 372; **lood:** *loət* P 120; **loodpas:** *lupās* P 57; *lū.atpas* Q 28; **noodwaterpas:** *nū²twātəras* Q 111; **lijnwaterpas:** *lejn w̄²təras* L 315; **driehoekige waterpas:** *drejhōkəgə w̄²təras* Q 193; **oude waterpas:** *qwə wātəras* Q 97; **ouderwetse waterpas:** *awər wetsə wātəras* Q 111; **waterpas:** *wātəras* L 321, Q 202; *watər-* P 176; *w̄²ər-* K 353; *w̄²tər-* Q 198; *w̄tər-* P 176; **pas:** *pas* Q 78; **meter:** *mē²ər* K 353; **driehoek:** *drejhuk* P 176, 176b; **driehaak:** *drejhōk* K 353; **scheer:** *sx̄r* K 359; **gradenhoek:** *grādəhōk* Q 111; **plankje:** *plejhska* P 177; **kwientje** (?): *kwi.nkə* L 382.

WATERPAS

(N 30, 12a; monogr.; N 30, 12b add.)

[Instrument om te onderzoeken of iets horizontaal ligt of overal even hoog is. Het bestaat uit een houten of metalen lat waarin een glazen buis is aangebracht die zodanig met een vloeistof is gevuld dat er een luchtbel in overblijft. Wanneer de luchtbel zich binnen de op het glazen buisje aangebrachte merktekens bevindt, ligt het te meten voorwerp waterpas. Het glazen buisje werd

Afb. 30. loodplanken

II.9

in L 270 **waterpasglaasje** (*wātərpas-glēska*) en in Q 121 **waterwaagglaasje** (*wasərwəqaxjlēasja*) genoemd.

In Q 19 kende men ook een waterpas waarmee men horizontaal een meetpunt over een grotere afstand kon overbrengen. Men gebruikte dan een waterpas dat aan een koord kon worden gehangen. Was het touw goed strak gespannen, dan kon men op dit licht waterpasje, bestaande uit een waterpasglas met luchtbel en een koperen omhulsel met twee oogjes of haakjes om het geheel aan een touw te hangen zien of een muur horizontaal was of met behulp van dit instrumentje iets zuiver waterpas uitzetten. Men noemde dit werktuig het **waterpasje** (*wātərpəska*.)

waterpas: L 297, 416; *wātərpas* K 318, L 210, 267, 269, 270, 271, 289, 289b, 290, 291, 292, 316, 318b, 320a, 320c, 321, 330, 360, 372, 373, 382, 387, 427, 431, 432, P 51, Q 1, 3, 11, 12, 13, 15, 18, 19, 20, 22, 28, 30, 35a, 95, 97, 98, 99*, 104a, 111, 113, 117a, 187a, 197, 197a, 198a, 203, 207; *wōtər*- K 318, 357, 359, L 159a, Q 4; *wōʔtər*- L 315, Q 193, 198; *wōtər*- P 176, 176b, Q 83, 180, 194; *wōtər*- P 176; *woatər*- L 414, Q 1; *watər*- L 265, P 176; *wōwətər*- K 278; *wōwətər*- L 282; *wōʔər*- K 353; *wetər*- Q 78; *wōtər-pās* Q 77; *wetər*- P 56, 57, 120, Q 71; *wetərpās* P 177; *wātərpās* L 364; *wōtər*- Q 1; **pas:** *pās* P 177; **waterwaag:** *wātərwōx* Q 202; *wasər*- Q 222; *wasərwəqax* Q 121, 121c; **waag:** *wəqax* Q 121; **wasserwaage (d.):** *wasərwägə* L 210.

LUCHTBEL

(N 30, 12b; monogr.)

[De luchtbel in de vloeistof van het waterpas.]

luchtbel: L 297, 320c, Q 30; *lōxt-bēl* L 265; *lōxt*- K 278; **lochtbel:** *lōx-bel* L 289, 318b, 321, Q 83, 95, 97, 98, 193, 198a; *lox*- L 159a, 330, 373, 414, 416, P 51, Q 11, 15, 20, 104a, 111, 180, 197, 197a; *lōx*- P 177, Q 19; **loftbel:** *lof-bel* Q 113; **waterpasbel:** *wātərpas-bel* L 432; **waterbel:** *wātərbel* Q 28, 117a; **kwikbel:** *kwək-bel* Q 187a; **loodbel:** *luət-bēl* L 292; **bel:** *bel* K 353, 357, L 270, 289, 291, 316, 318b, 382, Q 1, 95, 194; *bēl* Q 12; *bēl* K 353, Q 22; *bēl* Q 121; **belletje:** *belkə* Q 202; *bōləʔən* K 278; **blaasje:** *blōska* Q 99*; *blōska* Q 71; **blaas:** *blōs* Q 20; **drup:** *drōp* P 120, 176, Q 77; **lochtbal:** *loxt-bal* P 176b; **maantje:** *mōnkə* L 320a; *mōnkə* L 289; **oog:** *ōx* P 57; *ōwx* L 290; **libel:** *libel* P 176, Q 121; *lōbel* Q 35a, 222; **waarzegger:** *wōrzēgər* L 210; **kwik:** K 359; *kwək* L 364, Q 3.

SLANGWATERPAS

(monogr.; N 30, 12a add.)

[Instrument om te onderzoeken of iets horizon-

taal ligt of overal even hoog is, bestaande uit twee glazen buisjes die onderling verbonden zijn met een slang. Het waterpas is gevuld met een vloeistof en werkt volgens het principe van de communicerende vaten.]

sluikwaag: *šlūxwəqax* Q 121; **waterpasslang:** *wōtərpaslay* L 163; **passlang:** *paslay* L 315; **pasdarm:** *pās-derəm* L 364.

EEN MUUR WATERPASEN

(N 31, 10c; monogr.)

[De horizontale stand van een muur controleren met behulp van het waterpas.]

een muur waterpassen: *ēn mūr wātərpasə* Q 39; *nə mūr* ~ Q 95; **waterpassen:** *wātərpasə* L 210, 211, 270, 289, 289b, 290, 291, 318b, 320a, 320c, 321, 330, 364, 382, 432, Q 13, 18, 19, 28, 39, 98, 100, 101, 111, 113, 197, 197a, 198a, 202; *wōtər*- L 163, Q 90; *wōtər*- Q 83; **uitwaterpassen:** *ūt-wātərpasə* L 270, Q 19, 97, 111; *ōtjwatər*- L 265; **uitpassen:** *ut-pāsə* L 316a; **passen:** *pasən* K 278; *pasə* P 176; **pas controleren:** *pas kōntrolēra* L 360; **controleren met de waterwaag:** *kōntrolēra met >də wasərwəqax* Q 121c; **waterwagen:** *wasərwəqəgə* Q 121; **wagen:** *wəqəgə* Q 113; **meten:** *mētə* Q 95a; **waterpas zetten:** *wātərpas >zetə* Q 117a; *wōtərpas >zeʔə* K 353.

WATERPAS

(N 31, 10e; N 31, 10c; monogr.)

[Gezegd van een muur wanneer deze tijdens de controle met de loodplank of het waterpas een horizontale stand vertoont.

Wanneer een muur *niet* waterpas was, werd in Q 121 gezegd: **de muur is uit de waag** (*də m'ūr ɛrs- ūs- də wəqax*.)]

waterpas: *wātərpas* L 211, 267, 289, 290, 291, 318b, 320a, 320c, Q 3, 18, 19, 28, 39, 95, 97, 98, 99*, 100, 101, 111, 113, 198a; *wōtər*- L 163, Q 90; *wōʔər*- K 353; *wōtər*- Q 83; **zuiver waterpas:** *zjvər wātərpas* L 210; *zjvər* ~ L 265, 270, 289, 289b, 318b, 321, 330, 432, Q 13, 113, 202; *zjvər* ~ L 364; **juist pas:** *žōst pas* L 360; **in de pas:** *en də pās* L 316a; **in pas:** *en pas* K 318; **pas:** *pas* K 278, 353, L 364, 414, P 176; **wagig:** *wəqəgex* Q 113; *wōʔgix* Q 121; **zuiver horizontaal:** *zjvər horizōntāl* Q 20; **gans vlak:** *gans >vlak* Q 117a; **zuiver:** *zjvər* Q 121c; **glad:** *glat* L 382; **gemeten:** *gəmetə* Q 95a.

PUT

(N 31, 47a)

[Terugwijkend gedeelte van het metselwerk van een muur.]

inwijking: *enwēkej* L 360; **slag:** *slāx* Q 3; **deuk:** *dōk* K 353, L 320c, Q 95, 113; *djək* Q

193, 194; **bluts:** *blōts* Q 113; **duts:** *dōts* L 211; **bul naar binnen:** *bōl nōa be-nō* Q 121c; **zak:** *zak* L 270, Q 39, 111, 202; *zāk* L 316a; **buik:** *būk* Q 97; *bū.k* L 270, Q 198a; **dumpel:** *dōmpəl* L 321, 330; *dōmpəl* L 321; **zonk:** *zōnk* L 364; *zōnk* L 318b; **holle plaats:** *hoal plōts* L 432; **hol:** *hōl* L 265; **holte:** *holtā* K 353; **kuil:** *kūl* Q 39; **gat:** *gat* L 163; **lok:** *lōk* Q 28; **knotslok:** *knōtslōk* Q 95a; **bok:** *bok* L 382; de volgende termen werden zonder substantief opgegeven: **afgebrokkeld:** *ōf-gabrōkalt* Q 90; **ingedeukt:** *ēngādōk* Q 100, 101; **gedeukt:** *gādōktj* L 320a; **gedumpeld:** *gādōmpəljtj* L 320a; **krom:** *krom* L 292; **bultig:** *bōltjex* L 292.

BULT

(N 31, 47b)

[Naar voren komend gedeelte van het metselwerk van een muur. Bulten in een muur kunnen ontstaan door onnauwkeurig metselwerk. Ook door ouderdom of verzwakking van het metselwerk kunnen muren uitzetten en zo bulten ontwikkelen.]

bult: *bōlt* K 353, L 211, 265, 360, 364, Q 3, 39, 97, 198a; *belt* L 364; *bōltj* L 320c, Q 28; *bōltjē* L 316a; *bōlt* L 270, 271, Q 95, 111, 113; *bōlt* Q 99*; *bōltj* L 318b, 321, 330, 432; **buitenbul:** *bū.sābōl* Q 121c; **bultlok:** *bōltlōk* Q 95a; **buik:** *bōwāk* K 353; *buk* L 210; *buāk* L 289; *būk* Q 111, 193, 194; *bū.k* L 290; *bū^ak* L 290, 291, Q 113; **pokkel:** *pukəl* Q 98, 111, 121; **knobbel:** *knubəl* Q 39; **buil:** *b'yl* Q 202; **knode:** *knōdā* Q 39; **uitsprong:** *ōtsprōng* K 278; de volgende term werd zonder substantief opgegeven: **gebuikt:** *gābūktj* L 320a.

ONDERSTEUNEN

(N 31, 48a; monogr.)

[Een muur onderschragen met een stut of schoor. Zie voor de fonetisch niet gedocumenteerde vormen het lemma MUUR.]

onderstijpen: *onərstejpā* Q 3; *ondərstepā* K 318; *onərstipā* L 364; *ōndərstōpā* P 176; **opstijpen:** *ōpstipā* L 316a, 414; *op-* L 364; **(een muur) stijpen:** *stipā* Q 28; *stīpā* Q 39; *stipā* Q 111; *stēpā* Q 90; **stijpen:** *stipā* L 289, 289b, 318b, 320a, 321, Q 18, 95; *sti.pā* L 318b; *stipā* L 290, 291, Q 121, 202, 207; *stajpā* Q 162; **stijpenren:** *stipārā* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; **schragen:** *sxrāgən* K 278; **een stijp deronder zetten:** *e-nā stīp- dronjər zetsā* Q 121c; **met een stijp opvangen:** *met- e-nā stīp- op-vānjā* Q 121c; **met een bred opvangen:** *met- ē bret- op-vānjā* Q 121c; **(de muur) opvangen:** *op-vānjā* Q 113; **ondervangen:** *ondərvejā* Q 97; *ōnjərvejā* Q 111; **schamperen:** *šēmpārā* L 318b; **opschoren:** *ōpsōrā* L 321; **(een muur) schoren:** *šōārā* Q 98; *šōrā* L 382, Q 13; *sxōwārā* K 353; **schö-**

ren: *sxōrā* L 289, 289b; *šōrā* L 318b; *šōrā* L 270, 360, Q 99*, 111, 113; **opstutten:** *ōpstōtā* L 382; *ōpstōtā* L 432, Q 39; **(een muur) stutten:** *stōtā* L 163, 265; **stutten:** *stōtā* K 353, L 210, 211, 289, 292, 320c, Q 1, 198a; *stōtā* L 290, Q 100, 101, 117a, 193, 194; *stōtā* L 330, Q 111, 113; *stytā* L 330; **schutten:** *šōtā* Q 95a; **ophouden:** *ōphawā* Q 95a.

SCHOOR

(N 31, 48b; monogr.)

[Paal of stijl die ter ondersteuning schuin onder een constructie wordt geplaatst.]

stijp: *stējp* Q 3; *stip* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 289, 289b, 316a, 320a, 321, Q 18, 95; *sti.p* L 318b; *stīp* L 364; *stijp* L 364; *stīp* Q 113, 121c, 202, 207; *stīap* L 290, 291; *stīp* Q 28, 39, 111; *step* K 318; *stēp* Q 90; *stēp* Q 98, 193, 194; *stōp* P 176; **schoor:** *sxōr* L 289, 289b; *šōr* L 290, 291, 318b; *sxōr* L 210, 211; *šōr* Q 13, 99*; *šōar* L 432; *šōar* Q 97; **schoorpaal:** *šōrpōl* L 270; **schraag:** *sxrāx* K 278; **spreitze (d.):** *šprejts* Q 121; **stut:** *stōt* K 353, L 163, 211, 265, 292, 320c, 414, Q 95a, 198a; *stōt* L 290, Q 39, 111, 113, 117a, 193, 194; *stōt* L 330, Q 111, 113; **stijl:** *stīl* L 290, 291; **stempel:** *stempəl* L 210; **steunpilaar:** *stōnpelār* L 360; **schamper:** *šēmpār* L 318b; **schut:** *šōt* Q 95a.

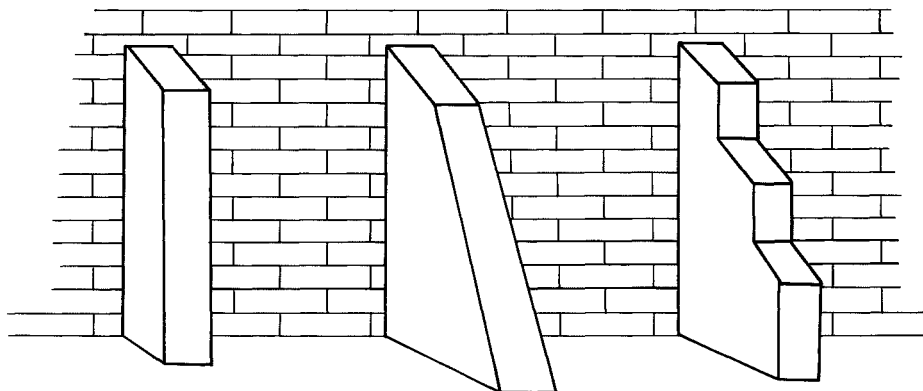
CONTREFORT

(N 31, 49; monogr.)

[Vooruitspringende steunbeer of schraagpijler om het muurwerk te verstevigen en om eventuele druk van de tegengestelde kant, bijvoorbeeld veroorzaakt door de aanwezigheid van gewelven, weerstand te bieden. Zie ook afb. 31.

In L 271 kende men steunberen die recht, schuin en trappsgewijze waren uitgevoerd.]

contrefort (fr): *kontərfort* Q 20; *kōntərfort* L 289, 289b, 330 (mv. *kōntərfortā*); *kōntərfort* L 290 (mv. *kōntərfortā*), 291 (idem); *kōntərfort* L 290; **steunbeer:** *stōnbēr* L 271, Q 95; *stōn-* Q 39, 113; *stōjn-* P 176; *stōnbēr* Q 39; *stōnbēr* L 211, 289, 289b; *stōn-* L 270, 290, 291, 292, 432, Q 97, 100, 101, 111, 113; *stōnber* L 265; *stōn-ber* K 278; **zijbeer:** *zījēr* Q 111; **trapbeer:** *trap-bēr* P 176; **schuine beer:** *sxōnā bēr* P 176; **beer:** *bēr* L 210, 289, 318b, 321, Q 111, 113; *bēar* Q 18; **bok:** *bōk* Q 99*; **schoor:** *šōr* L 360, Q 202; **steunpilaar:** *stōnpilār* Q 198a; *stōn-* Q 193, 194; *stōnp(ə)lār* L 364; *stōnpildār* L 163; **pilaar:** *pilār* Q 197, 197a; *pilār* L 320a (mv. *pilārs*), 364 (mv. *pilērs*); **pijler:** *fejlar* Q 121c; **steunpilaster:** *stōnpelastār* Q 3; *stōnpilastār* Q 98; **ingemetste pilaster:** *ēngemetstā palāstār* P 176; **pilaster:** *pilastār* Q 95; *pilastār* Q 99*; *pelāstār* L 316a; **zijstijp:** *zejstēp* Q 90; **steun:** *stōn* Q 95a; **penant:** *pānant* L 320c; **co-**

Afb. 31. contrefort

lonne (fr.): *kəlon* Q 121c; **steunmuur**: *stōmīr* K 353; *stōnmūr* L 414; **versterking**: *vərsterkuŋ* Q 121c; **versterker**: *vərsterkər* K 353; **schuil** (?): *šijl* L 318b.

METSELSTENEN BEVOCHTIGEN

(N 31, 13a)

[Metselstenen nat spuiten. Om een goede aanhechting tussen mortel en steen te verkrijgen, worden metselstenen doorgaans een avond vóór het verwerken bevochtigd. Dit voorkomt dat de droge steen tijdens het metselen te veel water uit de mortel opneemt.]

natten: *nāt* L 321; **netten**: *netsə* Q 117a; **watere**n: *wētərə* Q 97; **sproeien**: *sprujə* L 289; **nat spuiten**: *nāt špōjtə* L 290, 291, 432; **spuiten**: *spōjtə* L 382; **nat gieten**: *nat -gitən* K 278; *noat -gitə* Q 1; *nā.t -gītə* L 290; **gieten**: *gītə* L 265; *gētə* L 289; *g'ētə* L 330; **begieten**: *bəjesə* Q 121c; **dopen**: *dōjpə* L 321; **nat sprenkelen**: *nāt sprenkələ* K 353; **sprekelen**: *sprenkələ* L 318b, 364; **besprekelen**: *bəsprenkələ* K 318; **nat maken**: L 163; *nat mākə* Q 202; *nāt ~* L 270, 289, 289b, 316a, 318b, 320a, 320c, 360, Q 3, 13, 20, 39, 95, 95a, 98, 99*, 111, 113, 117a, 198a; *nōt ~* L 414; *nōt mōkə* P 176, Q 83, 90; *nat mō'ə* K 353; **nat schudden**: *nāt šedə* L 364; **laten drinken**: *lōtə drenkə* Q 111; *lōtə drēnkə* L 210.

GIETER

(N 30, 23a; monogr.)

[Werktuig dat wordt gebruikt bij het blussen van kleine hoeveelheden kalk, het bereiden van mortel, het bevochtigen van metselstenen etc.]

gieter: *gītər* K 278, 353, 359, L 159a, 163, 209, 265, 315, P 56, 176, Q 71, 180; *gijtər* K 357; *gijtər* K 278; *giətər* L 414; *gi'ər* K 353; *gētər* L 269, 271, 289, 289b, 290, 291, 292, 316, 318b,

320a, 320c, 360, 372, 432, Q 11, 35a, 117a; *gē.tər* L 416; *gē(?)tər* L 364; *gejtər* Q 20; **gieter**: *jeskan* Q 121, 121c; *jisk'an* Q 222; **waterspuit**: *wətaršpēt* Q 83; **spuit**: *spōjt* L 321, 382, P 176, 176b; *špōjt* L 431; *špōj.t* L 270; *spōjət* P 120; *spōt* P 51, Q 1, 77; *spēt* P 56, 57, Q 3, 4, 72, 83; *spējt* Q 72; **spuiter**: *spōtər* Q 1; **spruit**: *sprōjt* Q 13, 95, 104a, 187a, 193, 198a; *šprōjt* L 330, Q 18, 19, 99*; *šprōt* Q 194, 197, 197a, 198; *sprōjt* Q 12; **spruits**: *šprōjts* Q 111; *šprōts* Q 28, 113, 117a, 202; **sproets**: *špruəts* Q 22; **spruis**: *šprōjs* Q 19, 97; *sprōš* Q 15; **sproes**: *šprūs* Q 20; **blustuit**: *blōstōt* Q 203.

WINDDROOG

(N 31, 13b)

[Gezegd van metselstenen die aan de oppervlakte droog en inwendig nat zijn. Zie ook de toelichting bij het lemma METSELSTENEN BEVOCHTIGEN.]

winddroog: *went-drōx* Q 98; *wint-* L 163; *wējnt-* Q 18; *wējnt-* L 432; *wentj-* L 289, 382; *went-drōx* Q 100, 101; *wējnt-* L 270; *wentj-* L 289, 289b; *wentj-drōjx* L 320c; *wentjdrōx* L 292; *wint-drōx* L 211; *went-drjx* P 176, Q 95, 193, 194, 198a; *wentjdrjx* L 318b; *wentj-* L 330; *wējnt-* Q 117a; *wējnt-drjx* Q 39, 113; *wentj-* L 321; *went-dryx* Q 111; *wint-* L 210; *wēant-* L 316a; *wējnt-* Q 121, 121c; *wentj-* L 290, 291, 320a; *went-drjx* K 353; *went-drjx* Q 3; *went-drwōx* Q 99*; *went-drwōx* Q 97; *wēnt-drō'ax* K 278; *wēnt-drejx* Q 83; **lochtdroog**: *lox-drjx* Q 95a; **droog**: *drjx* Q 197, 197a; *dryjx* K 353; *driax* L 364; **aangedroogd**: *āgādryxət* Q 202; **opgedroogd**: *op-gādrēx* Q 90; *op-gādrjxt* L 364; **doortrokken**: *dōtrōkə* Q 97; **aangetrokken**: *angātrōkə* L 265; **verzadigd**: *vərzādēx* Q 111; **klammig**: *klamēx* K 318; **metselvaardig**:

metsalvǣrdex Q 97; **goed om met te werken:** *gōt- qm met tā werakā* Q 111.

EEN MUUR OPMETSELEN

(N 31, 27; N 31, 32b; monogr.)

[Al metselend een muur laag na laag hoger maken. Een muur die zo werd opgetrokken werd in K 353 een **muur in opbouw** (*mūr en up-bējǣf*) genoemd. Het resultaat was volgens een aantal invullers een **volle muur** (*volā mūr* K 353; *volā mūr* K 278; *vōlā mūr* Q 197, 197a; *vol mūr* L 364).

Zie voor de fonetisch niet gedocumenteerde vormen de lemmata *METSELEN* en *MUUR*.]

(**een muur**) **opmetsen:** *opmetsā* Q 1, 83; *op-* L 364, Q 3; **opmetsen:** *opmetsā* L 414; (**een muur**) **opmetselen:** *opmetsalā* L 321, 432; *op-* Q 39; *opmetsalā* Q 117a; **opmetselen:** *opmetsalā* L 163a; *opmetsalā* Q 98, 99*, 113; **opmuren:** *opmūrā* Q 121; (**een muur**) **opwerken:** *opwērka* Q 83; **optrekken:** *optrekā* L 316a, P 176, Q 95, 95a; *op-* K 318; *optrekā* L 289, 289b, Q 39; *op-* L 289, 318b, 414, Q 100, 101, 111; *optre-kā* Q 1; (**muren**) **optrekken:** *optrekā* L 270; (**een muur**) **optrekken:** *optrekā* Q 198, 198a; *optre-kā* L 292; *optrekā* L 163, 265, 290, 360, 364, Q 39, 121; *op-* L 320a, 432, Q 197, 197a; (**een muur**) **doortrekken:** *ej m'ūr dōrǣtrekā* Q 121c; **doortrekken:** *duǣrtrekā* Q 111; (**de muur**) **op zijn hoogte metsen:** *op sǣn hīx-dā metsā* Q 3; **op hoogte halen:** *op hō^ox-dǣ hālā* L 289, 289b; (**een muur**) **hoog halen:** *huax hōlā* L 210; **ophalen:** *ophōlā* L 211; **op hoogte brengen:** *op huax-dā breŋā* Q 111; (**een muur**) **zetten:** *zē^oā* K 353; *zētā* P 176; **opbouwen:** *op-bōwā* L 271; (**een muur**) **vaardig maken:** *vērdex mākā* Q 111; **vaardig maken:** *vēdex mākā* Q 202; **laag voor laag metselen:** *lōx s-vōr lōx metsalā* L 320a; **laag voor laag omhoog halen:** *lōx s-vōr lōx- omhuaxhōlā* L 210; **met de volle laag optrekken:** *met s-dā vōl lō^ox- optrekā* Q 39; **metselen:** [*metselen*] L 270, 290, 291, 318b, 320c, 330, 382, Q 13, 18, 28, 39, 95, 97, 202; **metsen:** [*metsen*] K 278, Q 90; **muren:** [*muren*] Q 113, 121.

VERSNIJDEN

(N 31, 46a)

[Een muur vanaf een bepaald punt minder dik verder bouwen, bijvoorbeeld door van tweesteens naar anderhalfsteens of, volgens de invullers uit L 320a en L 382, van steens naar halfsteens over te gaan.]

versnijden: *vārsnējā* L 210; *vārsnījā* L 360; *vārsnījā* L 289, 289b; *vārsnījā* Q 99*, 111, 113; **afsnijden:** *afsnējā* L 265; *ǣf-* Q 90; *āfsnījā* L 321; *āfsnīā* L 290; **intrekken:** *entrekā* Q 198a; *entrekā* Q 97; *entrekā* K 318; **inspringen:** *in-*

spreŋā K 278; **verspringen:** *vārspreŋā* K 353, L 265, 316a, 318b; *vārspreŋā* Q 98; *vārspreŋā* L 432; **terugvallen:** *trōk-valā* Q 193, 194; **terugspringend metsen:** *trēxspreŋānt metsā* L 364; bij de volgende woordtypen hoort *een muur* als object: **vermageren:** *vārmāgarā* Q 95a; **arm maken:** *erām mākā* Q 95; **laten verlopen:** *lōatā vārlōpā* Q 39; **verlophen laten:** *vārlōwpā lōtā* L 289; **bij laten lopen:** *bēj lō^otā lōpā* Q 113; **laten verspringen:** *lōtā vārspreŋā* L 270; de volgende twee woordtypen duiden als zelfstandige naamwoorden het resultaat van het versnijden aan: **versnijding:** *vārsnījēŋ* L 290, 291; **muurverduining:** *mūrverdōneŋ* Q 13.

MUUR (zie kaart)

(N 31, 32a; S 25; L 1 a-m; L 6, 41b; L 12, 5; monogr.: Vld)

[Uit diverse materialen, bijvoorbeeld baksteen of beton, opgetrokken bouwwerk ter afscheiding of ter ondersteuning. In dit en de volgende lemmata wordt onder een *muur* vooral een uit bakstenen samengestelde afscheiding verstaan. Het woord *wand* wordt in het onderzoeksgebied meestal gebruikt voor een uit verticale en horizontale balken samengestelde muur die vervolgens met vlechtwerk of metselwerk wordt opgevuld. Zie ook de paragraaf over het vak- en vlechtwerk.

Worden in een gebouw een of meer kelders aangebracht, dan worden de muren die de kelder omsluiten geheel van harde metselsteen en waterdichte mortel opgetrokken. Een muur die boven de grond wordt opgemetseld, noemt men een *opgaande muur*. Bij de muren van gebouwen onderscheidt men buiten- en binnenmuren en de voor-, zij- en achtergevel, de muren die respectievelijk de voorzijde, de zijkant en de achterzijde van het bouwwerk vormen.]

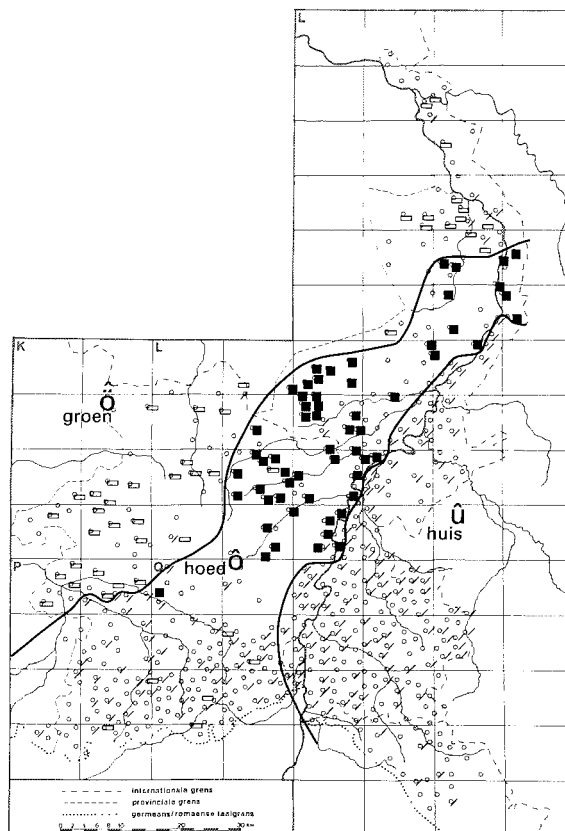
muur: *mūr* L 165, 213, 215, 215a, 217, 246a, 269, 286, 296, 297, 298, 299, 300, 318, 318b, 323, 325, 327, 328, 329, 333, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 385, 387, 414, 422, 425, 426, 427, 429, 430, 431, 432, 434a, P 50, 55, 57, 58, 115, 117, 119, 120, 121, 171, 172, 176, 177, 179, 180, 183, 186, 187a, 188, 193, 211, 218, Q 1, 3 (dim. *mūrka*), 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 27, 28, 29, 30, 32, 32a, 32b, 33, 35, 39, 71, 78, 83, 86, 88, 89, 90, 95 (mv. *mōr*), 95a, 96a, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104a, 105, 110, 111, 111*, 112a, 115, 116, 117b, 118, 154, 158, 160, 162, 166, 167, 168, 168a, 172, 173, 175, 177, 179, 187, 188, 192, 193, 194, 196, 196a, 197, 197a, 198, 198a, 204a, 207, 208, 247, 248, 253, 278, 284; *m'ūr* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *mūr* L 270, 330, 331, P 50, Q 10, 78, 99*, 117a, 156, 193, 201, 202, 203, 253; *mūwār* P 54; *mūr* P 177, 188, 192, Q 3; *mūr(°)r* P 121; *m'ūr* Q 113; *mur* P 176, 186, Q 80, 168; *mūr* Q 2, 7, 78, 93, 259; *m'ūr* Q 1; *muwār* Q

II.9

MUUR

klankkaart

- ∕ -u/-ū-
- -y/-ȳ-
- -ō-

72; *mu.r* L 270, Q 95, 99*, 113; *mȳr* K 278, 314, 315, 316, 317, 318, 353, 357, 358, 358b, 359, 360, L 163, 164, 191, 209, 210, 211, 214, 214a, 215, 216, 217, 245b, 246a, 265, 312, 313, 352, 353, 354, 360, 414, P 44, 45, 46, 47, 53, 54, 56, 171, 192, 219, Q 93, 240; *mȳ.r* P 51; *mȳ^or* L 286; *mȳjar* K 278; *myr* L 313, Q 158; *mōr* L 245, 246, 248, 249, 250, 266, 267, 268, 271, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 290, 291, 292, 295, 318a, 318d, 318e, 319, 320, 320a, 320c, 321, 358, 359, 360, 360a, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 374, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421; *mō^or* L 288, 290, 316a, 415, 422, 423; *mō.r* L 290, 318b, 360 (dim. *mērkā*), 364; *mōwa.r* Q 2 (mv. *mejār*); *mīr* (mv.) L 355, Q 83.

vȳrjāval Q 121; **buitengevel**: *būtāngēval* Q 13; *būtā-* L 292; *būtāgīval* Q 197, 197a; *bōtjagēval* L 265; **gevel**: *gēval* K 318, 353, L 318b, P 176, Q 18; *gēval* L 289, 289b, Q 90; *gēval* L 316a, Q 3; *gīval* Q 95; *giāval* Q 202; *jiāval* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **buitengevelmuur**: *būtāgiāvalmūr* Q 111; **gevelmuur**: L 382; *gēval-[muur]* L 330, Q 97, 99*; *gīval-* Q 193, 194; *jiāval-* Q 121c; **buitenmuur**: *būtā[muur]* L 270, 290, 291, 292, 318b, 320a, 320c, 321, 382, 432, Q 28, 39, 95, 98, 99*, 100, 101, 111, 113, 121c, 198a; *bū.tā-* L 289, 290, 330, Q 117a; *bū^otā-* Q 202; *bōwtā-* L 414, Q 3; *bōwtā-* K 353; *bōtā-* Q 90; *bōjtā-* L 360; *bōjtā-* K 278; *bȳtā-* L 364; *bytā-* L 163; **voorfront**: *vōrfrōnt* Q 18; **voorkant**: *vōrkant* Q 95a; **voormuur**: *vōrmō.r* L 290; *vōrmōr* L 321.

VOORGEVEL

(N 31, 33a; monogr.)

[De muur die de voorzijde van het bouwwerk vormt.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[muur]* het lemma MUUR.]

voorgevel: *vōrgēval* L 211; *vȳrgē^oval* Q 39;

MASSIEVE MUUR

(N 31, 36a)

[Massieve muur zonder spouw. De dikte van buitenmuren die op deze wijze werden opgemetseld, kon anderhalf-, twee- of tweeëneenhalfsteens zijn. Zie ook het lemma TWEESTEENSE

MUUR.

Massieve muren isoleerden slecht warmte en geluid. Bovendien waren ze moeilijk waterdicht te maken. Optrekkend vocht ging men tegen door regelmatig een laag asfaltpapier tussen de voegen te leggen. Zie ook het lemma ASFALTPAPIER.

Het woord [muur] is fonetisch gedocumenteerd in het lemma MUUR.]

massieve muur: *masif mūr* L 432, Q 97, 113; **volle muur:** *volā [muur]* K 278, 318, 353; *volā* ~ Q 3, 83, 95, 197, 197a; *vol* ~ L 360, 364; *vōl* ~ L 270, 289, 289b, 316, Q 13, 97, 39, 99*, 111, 113, 121, 202; **volle brikmuur:** *vōlā brekmuor* Q 83; **vaste muur:** [vaste muur] L 364, Q 18; **dikke muur:** *dekā mūr* Q 193, 194; **toeë muur:** *tuv mūr* Q 39; **muur:** *mūr* P 176; *mōr* L 318b; **vol muurwerk:** *vōl m'ūrwerək* Q 121c.

HALFSTEENSE MUUR

(N 31, 37a; monogr.)

[Muur ter dikte van de breedte van de gebruikte metselstenen. Zie ook afb. 34, 35, 36, 37.

Zie voor de fonetische documentatie van het woord en woorddeel [muur] het lemma MUUR.]

halfsteensmuur: *halafstējns[muur]* Q 95; *hāfstējns-* Q 193, 194; **halfsteenmuur:** *halafstijānmūr* K 353; **halfsteense muur:** *halafstēnsā [muur]* L 210 (ongeveer 11 cm); *halafstējnsā* ~ L 289, 289b, 292, 318b, 364, 382; *halafstējnsā* ~ L 432; *hawfstējnsā* ~ Q 13; *hōwfstēnsā* ~ L 316a; *halafstējns* ~ L 320a, 321; *halafstējns* ~ L 270; *hawfstējns* ~ Q 18; *hawfstējns* ~ Q 99*, 111; *hōwfstēns* ~ Q 28; *hōwfstējns* ~ Q 113; *hōwfstēs* ~ Q 117a; *hōwfstēns* ~ Q 39; **een halfsteense:** *ān halafstēnsā* L 290, 291; **(een) halfsteense muur:** *hōwfstēns mūr* Q 117a; *hōwfstēns m'ūr* Q 121; *hōwfstēns* ~ Q 121c; *hōwfstēns mūr* Q 202; *hōwfstēns mūr* Q 113; **halve steensmuur:** *hālavā stijānmūr* K 353; *alāvā stīānsmūr* P 176; *hōvā stēns-* Q 197, 197a; **halve steense muur:** *halāvā stēns mūr* L 163; *hawvā stējns mūr* Q 20; **halfduimsmuur:** *halaf-domsmūr* Q 95a; **muur van een halve brik:** *mūr van nān hāvā brek* Q 90; **een halve brik:** *nān hōvā brek* Q 83; **een halve steen:** *nān halāvā stīn* L 414; *nān hawvā stējn* Q 98; de volgende termen werden zonder substantief opgegeven: **halfsteense:** *halafstēns* Q 39; *halafstējns* L 320c; *halafstējns* L 330; *hawf-* Q 100, 101.

STEENSE MUUR

(N 31, 37b; monogr.)

[Muur waarvan de dikte gelijk is aan de lengte van één metselsteen. Zie ook afb. 38, 39, 40.

Zie voor de fonetische documentatie van het woord en woorddeel [muur] het lemma MUUR.]

éénsteense muur: *ejnstējns mōr* L 271; *ejnstējns* ~ Q 20; *ēnstēns* ~ Q 28; *ēstēs* ~ Q 117a; **steense muur:** *stēnsā [muur]* L 210 (ongeveer 22 cm), 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; *stēnsā* ~ L 316a; *stēnsā* ~ L 290; *stijānsā* ~ K 353; *stējnsā* ~ L 289, 289b, 292, 318b, 364, 382, Q 13; *stējnsā* ~ L 432, Q 20; *stējns* ~ L 270, 320a, 329, Q 98, 99*, 111; *stēns* ~ Q 113; **(een) steense:** *ān stēnsā* L 290, 291; *stijēnsā* K 278; *stējnsā* L 364; *stējnsā* L 330; **steensmuur:** *stīāns[muur]* P 176; *stējns-* Q 193, 194; *stēns-* Q 197, 197a; **éénstenese muur:** *ēnstēns mūr* Q 113; **stenese muur:** *stējns m'ūr* Q 121, 121c; *stēns mūr* Q 113; *stēns mūr* Q 202; **éénsteense muur:** *ejnstējns[muur]* Q 95; **helesteense muur:** *hēlavā-stēns mūr* L 163; **helesteensmuur:** *hijāvā-stijānmūr* K 353; **duimsmuur:** *domsmūr* Q 95a; **muur van een brik:** *mūr van nān brek* Q 90; **muur van een alijke brik:** *mūr van nān hōlākā brek* Q 83; **een alijke brik:** *nān hōlākā brek* Q 83; **een alijke steen:** *nān ālākā stīn* L 414; de volgende termen werden zonder substantief opgegeven: **steens:** *stēns* L 210 (muurdikte van één steen, ongeveer 20 cm); *stējns* L 289, 318b, 320c; *stējns* Q 100, 101; *stēns* Q 39.

TWEESTEENSE MUUR

(N 31, 37d; monogr.)

[Muur waarvan de dikte gelijk is aan de lengte van twee metselstenen.

Zie voor de fonetische documentatie van het woord en woorddeel [muur] het lemma MUUR.]

tweesteense muur: *twiāstēnsā [muur]* L 210 (ongeveer 44 cm); *twijāstijānsā* ~ K 353; *twijēstējnsā* ~ Q 13; *twēastējnsā* ~ L 289, 289b; *twijstējnsā* ~ L 289; *twiāstējnsā* ~ L 292; *twiastējnsā* ~ L 364; *twēstēns* ~ L 163; *twiāstēns* ~ Q 28, 197, 197a; *twēstējns* ~ L 382; *twijstējns* ~ Q 18; *twēstējns* ~ Q 99*; *twiāstējns* ~ Q 111; *twējstējns* ~ Q 98; *twēstējns* ~ L 432; *twiāstējns* ~ L 320a, 321; **(een) tweesteense:** *ān twiāstēnsā* L 290, 291; *twiastējnsā* L 364; **(een) dobbelsteense:** *dōbālstējnsā* K 278; **tweesteensmuur:** *twijāstijāns[muur]* K 353; *twiāstēns-* P 176; *twiastējns-* Q 95; **tweestene muur:** *twiāstēns mūr* Q 202; *twiāstēns mūr* Q 117a; *twiāstēns mūr* Q 113; *tswējstēns m'ūr* Q 121, 121c; **dobbele steense muur:** *dōbālavā stēnsā mōr* L 316a; **dobbelsteensmuur:** *dōbālvāstējnsā* Q 193, 194; **tweeduimsmuur:** *twiādomsmūr* Q 95a; **muur van twee brikken:** *mūr van twē brekā* Q 90; **een twee brikken:** *nān twēj brekā* Q 83; **(een) twee stenen:** *twī stīn* L 414; de volgende termen werden zonder substantief opgegeven: **tweesteense:** *twiāstēns* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; *twiāstējns* L 330; *twēastējns* L 289; *[tweē]stējns* Q 100, 101; **dobbelsteense:** *dōbālvāstējns* L 330.

II.9

SPOUWMUUR

(N 31, 35a; monogr.)

[Muur die bestaat uit twee evenwijdige, door een smalle luchtruimte van elkaar gescheiden muurdelen. De spouw dient om het inwendige van een huis tegen temperatuursveranderingen en tegen vocht te beschermen. Ter ventilering van de spouw brengt men in de muur op regelmatige afstanden roosters aan. Een spouwmuur kan bestaan uit twee halfsteensmuren of een steensmuur en een halfsteensmuur.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *[-muur]* het lemma MUUR.]

spouwmuur: *spow[muur]* K 278, 353, L 210, 211, 265, 289, 289b, 292, 316a, 320a, 320c, 321, 364, 382, 414, Q 1, 3, 18, 83, 90, 95, 95a, 193, 194, 198a; *špow-* L 270, 290, 330, 432, Q 19, 20, 28, 39, 97, 98, 100, 101, 111, 113, 117a, 121, 121c (hier pas na 1918 bekend geworden), 193, 197, 197a, 202, 207; *špowmu.r* Q 99*; *spōwmūr* L 163; *spawmūr* Q 13; *spā-* P 176; *spāwmōr* L 360; **spalmuur:** *spalmūr* Q 162; **spouw:** *spow* K 318, L 318b; *špow* L 290, 291, Q 121.

SPOUW

(N 31, 35d; monogr.)

[De luchtruimte tussen de beide delen van een spouwmuur.]

spouw: *spow* K 278, 318, 353, L 210, 211, 265, 271, 289, 289b, 316a, 318b, 320a, 320c, 321, 364, 382, 414, Q 1, 3, 18, 90, 193, 194, 198a; *spōw* L 163; *špow* L 270, 290, 291, 292, 330, 432, Q 19, 28, 39, 97, 98, 100, 101, 111, 113, 117a, 121, 121c, 193, 207; *spow* Q 197, 197a; *špow* Q 39, 99*; *spaw* Q 13; *špaw* Q 111; *spāw* L 360; *spā* P 176; *spā* Q 162; *spējaf* K 353; **reet:** *rejt* P 176.

SPOUWANKER

(N 31, 35e; monogr.)

[Haak van messing of gegalvaniseerd ijzer die de binnen- en de buitenspouwmuur met elkaar verbindt. In L 210 werd om de zeven steenlagen een spouwanker bevestigd.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *[spouw]* het lemma SPOUW.]

spouwanker: *[spouw]ankər* L 289, 292, 318b, 321, 330, 382, Q 18, 19, 97 (mv. *-ankərš*), 98, 113 (mv. *-ankərs*, *-ankərā*), 117a (mv. *-ankərā*), 121, 121c; **anker:** *ankər* L 290, 291; **spouwhaak:** *[spouw]hək* K 318 (mv. *-hōkə*), 353 (id.), L 163 (id.), 265 (mv. *-hōk*), 289 (id.), 289b (id.), 290 (id.), 291 (id.), 316a, 318b (id.), 320a (id.), 320c (id.), 364 (mv. *-hēk*), 432, (id.), Q 3, 13 (id.), 39 (mv. *-hōək*), 99* (mv. *-hōk*), 100 (id.), 101 (id.), 111 (mv. *-hōk*), 197, 197a,

202 (id.), 207 (id.); *-hoak* L 414; *-hōak* Q 121; *-hwo-k* Q 162; *-hōk* Q 90 (mv. *-hēk*); *-hāk* K 278 (mv. *-hāʔən*); *-uk* P 176; **spouwehaakje:** *spējahōkskə* K 353; **haak:** *hək* L 289 (mv. *hōk*); **spouwhaakje:** *spowhōkskə* Q 193, 194; *špowhōkskə* L 290; **spouwijzer:** *[spouw]īzər* L 270, 271, 360, Q 28, 95, 121, 193; *-īzər* L 211, 364; *-īzər* L 210; **tussenijzer:** *iəsaīzər* Q 95a; **ijzer:** *īzər* Q 117a; **bindeltje:** *bēṅalkə* Q 198a.

VOORWERKERS

(N 31, 35f; monogr.)

[Metselstenen voor de buitenste spouwmuur, en meer in het algemeen voor metselwerk dat in het zicht blijft. Voorwerkers zijn meestal eerste keus metselstenen. Zie voor het woordtype **façadestenen** ook het lemma KLEINE STENEN in WLD II.8, pag. 70.]

voorwerkers: *vōrwerəkərs* Q 95; *vōrwerəkərs* L 270, 289, 318b, Q 198a; *vōrwerəkərs* L 265; *vō.rwerəkərs* L 290; *vōr-* L 163; *vīr-* Q 113; *vōr-* Q 193, 194; *vōrwerkərs* L 320a, 320c; *vōrwerəkərs* L 321, 330, 382, 432; *vōrwerkərs* Q 98; *vōrwerkərs* Q 19, 97; *vōrwerəkərs* Q 99*; *vōrwerəkərs* L 292; *vjərwerəkəš* Q 111; *vjərwerkəš* Q 202; **buitenwerkers:** *būtawerəkərs* L 290, 291; *būsā-* Q 121; *būtawerəkərs* L 318b (eerste soort); *bytā-* L 210, 211; *būtawerəkərs* Q 100, 101; *būtawerəkərs* L 316a; **buitenstenen:** *būtəstējn* L 289; *būtəstējn* Q 111; **façadestenen:** *fasātstēn* Q 3; *fāsātstēn* P 176; *fasādəstējn* Q 13; *fasāt-* L 360; *fasāt-* L 364; **frontstenen:** *frōntštēj* Q 121c; **gevelstenen:** *gēvalstijənə* K 353; *gēvalstian* P 176; *gēvalstējn* Q 113; *gēvalstējn* Q 95; *gēbalstēn* Q 39; **buitenspouwenstenen:** *būtəspowstējn* L 271; **lochtbrikken:** *lōx-breka* Q 90; **hangers:** *hanərs* Q 95a; **eerste keus:** *jēstə kōš* K 278; **eerste soort:** *iəštə šōrt* Q 111.

ACHTERWERKERS

(N 31, 35g; monogr.)

[Metselstenen voor de binnenste spouwmuur. Volgens de invuller uit L 210 werden de binnenmuren van een goedkopere en zachtere steen opgetrokken. Ze werden na het metselen met een natte handveger glad gestreken. Het opmetselen van de binnenmuur werd in L 289 en L 289b **binnenwerk** (*benəwerək*) of **achterwerk** (*axtərwerək*) genoemd. Zie voor het woordtype **boerengrauw** ook het lemma METSELSTEEN-KWALITEIT in WLD II.8, pag. 72.]

achterwerkers: *axtərwerəkərs* Q 95; *axtərwerəkərs* L 292, 318b (tweede soort), Q 113, 198a; *āxtər-* Q 193, 194; *axtərwerkərs* Q 98; *ātər-* Q 90; *axtərwerəkərs* Q 121; *axtərwerəkərs* L 330, 382, *axtərwerəkəš* Q 111; *axtərwerkəš* Q 202;

binnenwerkers: *benāwerkārs* L 316a; *benāwē-rākārs* L 265; *benāwēr(ə)kārs* Q 99*; *benāwērā-kārs* L 210, 211, 289, 318b (tweede soort), Q 39; *benān-* L 270; *benāwerkārs* L 163, *be-nāwēr-rākārs* L 290, 291, Q 121; *benāwerkārs* L 320a, 320c; *benāwērākārs* Q 100, 101; *benāwerkārs* Q 19, 97; *benāwērākārs* L 432; **binnenstenen:** *benāstijānā* K 353; *benāstējn* L 289; *benāstējn* Q 111; **binnenbrikken:** *benābrekā* L 364; **binnen-spouwstenen:** *benāspowstējn* L 271; **rauwe stenen:** *rōw štējn* Q 121c; **boerengrauw:** *būrāgrōw* L 321 (tweede en derde soort steen); **tweede keus:** *nwēdā kōs* K 278; **blokken:** *blōkā* P 176; *blōk* Q 13; **liggers:** *legārs* Q 95a; **lochtstenen:** *loxtstējn* L 360.

ZWEMSTENEN

(N 30, 54e)

[Zwemstenen of drijfstenen zijn benamingen voor een zeer lichte kunststeen, vervaardigd uit puimsteengruis (bimszand) en hydraulische kalk. Het gruis wordt daartoe met ongeveer 1/9 van zijn gewicht aan waterkalk dooreengemengd. Dit mengsel wordt in ijzeren vormen geschept, beklopt en, van de vormen ontdaan, op rekken te drogen gezet. Na enige dagen worden de stenen op hopen gezet en na enige maanden zijn zij gereed voor gebruik. Zwemstenen worden hoofdzakelijk voor binnenwerk gebruikt en isoleren dankzij hun grote poreusheid goed warmte en geluid. *Ytong* en *Poriso* zijn merknamen.]

zwemstenen: *zwe-mstēn* L 159a; *zwe-mstējn* K 278; *zwe-mstējn* P 120; *zwe-mstian* L 210; *zwe-mstējn* L 321; *zwe-m-* L 269, 289, 318b, 320a; *zwe-mstējn* L 291, Q 111; *zwe-mst'ejn* L 290; *šwemštejn* Q 202; **drijfstenen:** *drifstējn* L 321; **sponsstenen:** *spōnsstīn* P 51; *spōnsstian* L 315; **sponskarelen:** *spōnskrēlā* P 176; **poreuze stenen:** *pārōzā stēn* Q 3; *pārōzā, pārōzā stījānā* K 353; *pārōzā stējn* Q 198; *pārōzā* ~ L 289b; *porōs* ~ Q 98; *porōs štējn* Q 20, 198a; *prōs* ~ L 432; **poreusstenen:** *pōrōsštējn* K 278; **poreuze brikken:** *pōrōs- brēkā* Q 193; **waterzakken:** *wōtārzakā* K 357; **zoete stenen:** *zytā stīn* P 176; **weke brikken:** *wē(j)kā brēkā* Q 72; **losse brikken:** *losā brēkā* L 364; **lichte brikken:** *lxtā brēkā* Q 11; **bleke stenen:** *blejkā stējn* L 318b; **bleekschijters:** *blejkšitārs* Q 20; **bimsstenen:** bij de volgende varianten wordt de slot -s van het woord *bims* niet uitgesproken: *bimsstēn* L 163; *bemsstēn* L 209; *bemsstian* L 265; *bempsstējn* Q 20; *bemsst'ejn* L 270 (enk. -štējn.); *bims-* L 270 (enk. -štējn.); *bemsstē-η* Q 121, 121c; **bimsbrikken:** *bems-brēkā* L 414, Q 187a; **bimsplaatjes:** *bimspļējtšās* Q 194; **bimsblok:** *bems-blōk* P 57; *bimblok* P 176b; **bims:** *bems* L 297; **assestenen:** *asāstēn* Q 170; *asāstījn* L 316; **assebrikken:** *asābrēkā* L 364; **sintelstenen:** *sentālstējn* Q 117a (enk. -štē); **kraai-**

krejstējn Q 117a (enk. -štē); **peperkoeken:** *pē-pārkuʔān* K 278; **poriso-stenen:** *prisostēn* L 163; *pōrījzōštējn* Q 99*; *penīzār-* Q 97; **porisos:** *porisōs* Q 15; **poriso:** L 330; *poryzo* Q 35a, 95, 113; *pēryzo* Q 197, 197a; *pōrisā* L 267; **ytongbrikken:** *etōnbrekā* Q 77; **ytong:** *iton* K 359; *ūōn* K 353; **snelbouwbrikken:** *snelbōwbrekā* P 56; **binnenwerkers:** *benāwerkārs* Q 22; **spouwstenen:** *špowštēn* Q 28; **perforastenen:** *pō-vjroštējn* L 292.

KALKZANDSTENEN

(N 30, 54d)

[Kunststenen, samengesteld uit kalk en zand. De kalk wordt daartoe eerst geblust en vervolgens gemengd met zand en water. Het mengsel wordt daarna onder hoge druk in vormen geperst. De op deze wijze gevormde stenen worden in een ketel onder hoge stoomdruk verhard. Kalkzandstenen worden gebruikt in de huizenbouw, voor fabrieksschoorstenen, ketelbemseling, enz. De normale kleur is wit tot lichtgrauw.]

kalkzandstenen: *kalāk-zāntstēn* L 163; *kalāk-zāntstēn* L 209; *kalāk-zāntstian* L 265; *kalāk-zāntstējn* L 289, 289b, Q 15; *kalāk-zāntj-* L 269, 318b, 320a, 320c, 321; *kalāk-zānj-* L 267; *kalāk-zānt-* Q 95; *kalāk-zāntstējn* L 431, Q 97, 99*, 111; *kalāk-zāntj-* L 292, 330, Q 20; *kalāk-zāntšt'ejn* L 290; *kalāk-zēnjšt'ejn* L 270 (enk. -štējn.); *kalāk-zānj-* L 270 (enk. -štējn.); *290; kalāk-zāntstējn* Q 202; *kalāk-zānj-* Q 113; *kalāk-zānjštē-η* Q 121 (enk. -štē), 121c (idem); **kalkzandbrikken:** *kalāk-zānt-brēkā* Q 187a, 193; **kalkzandsteen:** Q 35a; *kalāk-zāntštē* Q 197, 197a; **witte stenen:** *witā stījān* K 357; **witte brikken:** *wetā brēkā* Q 11; **witte karelen:** *witā krēlā* P 176; **witte façadestenen:** *wētā fasāstīn* P 57; **binnenwerkers:** *benāwerkārs* L 432; *benāwerkārs* Q 22; **binnenstenen:** *benāstēn* Q 28.

SCHOORSTEEN (zie kaart)

(S 32; Gi 2, I; N 32, 25a; A 28, 22d; L 12, 9; monogr.; Vld.)

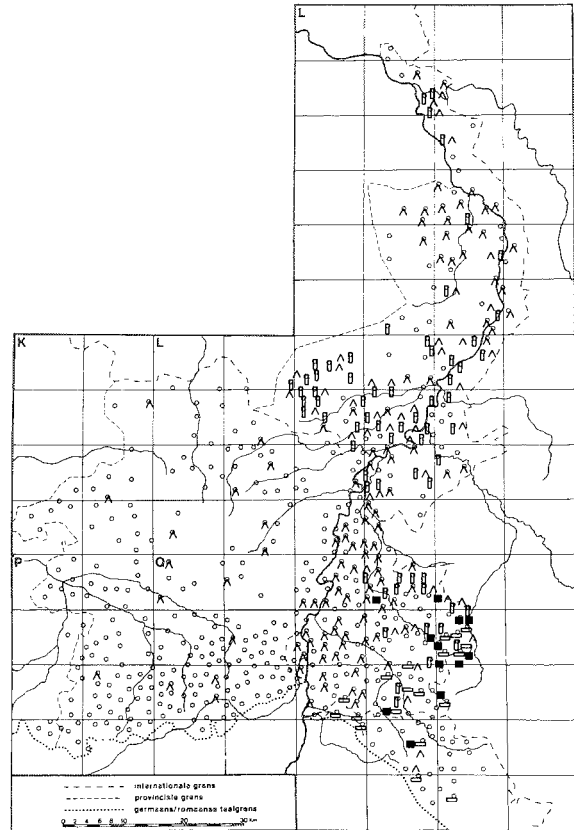
[Hoge, gemetselde koker met één of meer kanalen, die dient om de rookgassen van een vuurhaard door middel van lucht trek buiten het gebouw af te voeren. Buitendaks wordt de schoorsteen tot boven de nok opgemetseld om geen last te hebben van valwinden die de rook in de kanalen kunnen teruggedrijven. De schoorsteen wordt doorgaans afgedekt met een kap. Zie ook het lemma SCHOORSTEENKAP.]

In dit en de volgende lemmata wordt met de term *schoorsteen* vooral de kamerschoorsteen bedoeld, een van baksteen opgetrokken rookleiding met mantel voor het inbrengen van de afvoerpijp van een losse kachel of haard. De ka-

II.9

SCHOORSTEEN

- ▭ schoorsteen
- schorensteen
- ^ schouw
- kamin

merschoorsteen bestaat uit de stoel, het beneden-gedeelte waarvoor de kachel of haard wordt geplaatst, met daarboven de boezem waarin de verschillende rookkanalen zijn aangebracht. Het onderste gedeelte van de boezem wordt gewoonlijk met een houten of marmeren schoorsteenmantel bekleed, terwijl de bovenboezem wordt beraapt en òf afgepleisterd òf behangen. Om ruimte te sparen wordt een kamerschoorsteen soms in een hoek van het vertrek gemetseld. In Q 1 werd een dergelijke constructie een **hoek-schouw** (*hokšxō*) genoemd.

In Q 121 werd de schoorsteen tegelijk met het optrekken van de kelderwanden opgetrokken. Men noemde dit: **een kamin voorbouwen** (*enə kamīn vjrbqwa*). Om verzekerd te zijn van een goede trek werd de binnenzijde van de schoorsteen ruw met specie bepleisterd. Deze werkzaamheden werden **uitsmeren** (*ūsšmīrə*) genoemd.]

schoorsteen: *sxqrstēn* L 163, 165; *šqaštēn* Q 30; *sxqrstēn* L 164, 165; *sxorste* L 217, 248; *šōrštē* Q 113, 117a, 121, 208, 222; *šqr-* Q 33, 113, 116, 118, 204a; *šqars-* Q 113; *šqar-* Q 208; *šq(a)-* Q 35; *sxqrstīan* L 191; *šōr-* L 265;

sxōrstēj.n L 288, 288a, 289*; *sxūr-* L 287, 288b, 288c, 289, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *sxorstēj.n* L 266; *sxqr-* L 269; *šōr-* L 318b, 320, 320b, 326*, 381; *šqr-* L 298, 326, 379, 380, 382; *šuar-* L 328; *šōrstēj.n* L 321; *šōrštēj.n* L 290, 291, 292, 292a, 325, 381a, Q 21; *šōr-* L 323, 327; *šqr-* L 295, 297, 298, 299, 300, 329 (weinig gebr.), 330, 331, 333, 385, Q 111, 207; *šq-* Q 29; *šq.rštēj.n* L 292; *šōrstēj* Q 32; *šq?*- Q 27; *šqr-* Q 117b; **schorenstein:** *šqraštēn* Q 207, 278; *šqraštē* Q 203; *šōrə-* Q 121c; *šqarə-* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 204a; *šqra-* Q 202, 203; *šqraštēn* Q 253; *šū.rāstē.* Q 200 (mv. *-st'ej*); *šqarə-* Q 247 (mv. *-št'ej*), 247a (id.); *šqraštēj.n* Q 196; *šqrnštaj.n* Q 253; *šqraštējnə* Q 284; *šōrašt'al* Q 253; **schouw:** *sxāw* K 278; *sxā* K 318; *sxō* L 414, Q 2; *šxō* Q 1; *šō* Q 83; *šo* Q 3; *sxq̄* Q 2; *sxq̄w* L 163, 163a, 163b, 164, 165, 191, 209, 210, 211, 212a, 213, 214, 215, 216, 216a, 244a, 245, 245a, 245b, 246, 246a, 246b, 248, 249, 250, 266, 267, 268, 269, 269a, 271, 289, 289a, 289*, P 176, Q 156; *sxow* L 210, 215a, 245, 246; *sxowf* L 288, 288a; *šq̄w* L 290, 291, 292, 292a, 293, 294, 295, 296, 297, 300, 317, 318, 318b, 320a, 320b, 321, 324, 325,

326, 326*, 327, 328, 329, 330, 333, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 381b, 382, 386, 387, 416, 417, 425, 0426, 427, 0427, 429, 430, 431, 432, 433, 434, Q 3, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 28, 31, 32, 32a, 34, 37, 95, 95a, 96a, 97, 98, 99, 100, 101, 101a, 102, 103, 104a, 105, 106, 110, 111, 112, 113, 116, 117a, 117b, 121, 162, 187, 192, 193, 194, 197, 197a, 198, 201, 202, 208; *šq̄w* Q 98; *šq̄wf* L 318b (dim. *šq̄jfk̄a*; mv. *šq̄wə*); *šq̄w* L 360, 364; *šow* L 270, Q 35 (vroeger), 36, 99*, 158, 196; *šaw* L 423, Q 102, 253, 278; *sx̄ējaf* K 353; **kamin:** *kamīn* Q 117a, 121 (mv. *kam'ij(s)*), 121a (idem), 121b (idem), 121c (idem), 121d (idem), 121e (idem); *kamīn* Q 253; *kamīn* Q 36, 113, 116, 207, 222; de volgende termen zijn benamingen voor het rookkanaal van een schoorsteen: **rookkanaal:** *rōkkanāl* L 163, 376; *roak-* Q 39; *rōwk-* Q 98; *rawk-* Q 19; *rōwkkānāl* L 289, 289b; *rōwkknāl* L 320c; **schouwewekanaal:** *šowēkanāl* Q 202; **kanaal:** *kanāl* Q 111; **schouwlif:** *šq̄wli.f* Q 97; *šq̄wli* Q 19; **jacht:** *jax* Q 97, 99*, 101; **schouwpip:** *sx̄ōwpēp* P 176; *šq̄wpīp* Q 16; **zwademlok:** *šwāmlōwx* Q 222; **treklok:** *trōklōwx* Q 222.

FUNDAMENT VAN DE SCHOORSTEEN

(N 32, 25b; monogr.)

[Het metselwerk waarop de schoorsteen rust.

Een fundament voor een meestal buiten de muur liggende schoorsteen op metselen werd in Q 121 een **console uitmuren** (*eṅ kōnsq̄l ūsmūrə*) genoemd.]

fundament: L 289; **fundering:** L 292, 318b, Q 194; *fōndēreṅ* L 382, Q 97; **fundatie:** *fōndāsi* Q 111; **fondatie:** *fōndq̄si* K 353; **fundamenten:** *fōdāmentə* Q 99*; *fōnāmentə* L 414; *fōlāmentən* K 278; **funderingspilaars:** *fōndēreṅspilērs* L 320a; **poer:** *pūr* L 271; **schouwvoet:** *šq̄wvōt* L 321; *šq̄wvo.at* L 364; **voet:** *vut* Q 3; *vūt* P 176; *vōt* L 270, Q 13, 98; **console:** *kōnsq̄l* Q 121; **sokkel:** *sōkəl* P 176; **plateau:** *plātō* L 360; **lijf:** *lijf* Q 18; **bok:** *bok* Q 95; **uitbouw:** *ūs-bōw* Q 121c; **schouw:** *šq̄w* L 290, 291, Q 95a; *šq̄w* L 265; *šow* Q 202.

SCHOORSTEENSTOEL

(N 32, 26a; monogr.)

[Het ongeveer één meter hoge, onderste gedeelte van een schoorsteen waarvoor de haard of kachel geplaatst wordt. Men onderscheidt al naar gelang de bouwwijze onder meer de Engelse stoel en de Franse stoel.

Bij de Franse stoel is de voorzijde van de stoel met behulp van een éénsteensmuurtje dichtgemetseld. De nisbuis is in horizontale richting in de voorwand van de stoel, ook wel spiegel genoemd, aangebracht. In een Franse stoel is het

noodzakelijk een roetzak te maken. Onder een roetzak verstaat men een ruimte aan de voet van de schoorsteen die met behulp van een luikje bereikbaar is om het neervallende roet uit de schoorsteen te kunnen verwijderen.

De Engelse stoel is aan de voorzijde geheel open en wordt van boven bij het rookkanaal dichtgemaakt met een gewapend betonplaatje, waarin de nisbuis in verticale richting geplaatst wordt. De pijp van kachel of haard wordt van onderen in de nisbuis gestoken. Om het neervallende roet uit de schoorsteen op te vangen is aan deze pijp naar onderen een verlengstuk gemaakt dat met behulp van een deksel kan worden afgesloten.] **schoorsteenstoel:** *sx̄ōrstējnstōl* L 289, 289b; **schouwstoel:** *šq̄wstōl* L 321; **stoel:** *stōl* Q 95; **lijf:** *lijf* Q 100, 101, 194; **voet:** *vōt* Q 113; **aanvang:** *āvanjk* Q 121c; **aanzet:** *ānzēṭ* Q 13; **onderschouw:** *ōṅāršq̄w* Q 28; **spiegel:** *spīgəl* P 176; **voerspiegel:** *vōrspiīgəl* Q 162; de volgende termen duiden het gedeelte van een stoel aan dat wordt gebruikt voor het opvangen van het uit de schoorsteen neervallende roet: **roetzak:** *rōt-zak* Q 19, 97, 111.

SCHOORSTEENBOEZEM

(N 32, 26a)

[Het gedeelte van een schoorsteen vanaf de stoel tot aan de bovenzijde van het vertrek. In de boezem kunnen zich de verschillende rookkanalen bevinden.]

boezem: *buzəm* L 210, 270, 292.

SCHOORSTEENMANTEL

(N 32, 26b; A 28, 22a-b; monogr.)

[Bekleding waarmee het metselwerk van een schoorsteenstoel aan het oog wordt onttrokken. Schoorsteenmantels kunnen van hout, marmer of tegels, maar ook van schoonmetselwerk vervaardigd zijn.]

schouwsteenmantel: *šq̄wstējnmantjəl* L 382; **schouwmantel:** *sx̄awmantəl* K 278; *sx̄ow-* L 210; *sx̄ōw-* L 211, 214, 246b, 250, 268, 269, 271; *šq̄w-* Q 36, 95a; *sx̄owmāntəl* L 215a, 245, 246; *sx̄ōw-* L 245b, 248; *šq̄w-* Q 194; *šq̄wmāntəl* L 364; *šq̄wmantjəl* L 321, 329; *sx̄ōwmanjkəl* L 266, 267, 269 (vroeger), 269a; *šq̄w-* L 290, 291, 295, 297; *šow-* L 270 (vuurvaste stenen, gemetseld met leem); **schoorsteenmantel:** L 250; *sx̄ōrstēnmāntəl* L 163, 164, 191; *sx̄ōrstē-* L 164; *sx̄ōrsten-* L 165; *šq̄ōrstēn-* Q 113; *šōrstē-* Q 117a; *sx̄ū²rstē.jnma.ntəl* L 287, 288b, 288c, 289, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *sx̄ōrstē.jnme.ntəl* L 288, 288a, 289*; *sx̄ōrstējnmankəl* L 291; *šōrstēmantjəl* Q 28; *šq̄ōrstējn-* L 298, 376; *šōrstēmanktəl* Q 121; **kapmantel:** *kapmantəl* Q 3; **mantel:** Q 39, 121c; *mantəl* Q 95; *mantjəl* L 292, 318b; *māntəl* P 176; **mantelbred:**

II.9

mantjælbrēt L 318b; *mantælbrēt* Q 3; **schouw-bred:** *šqwbbrēt* Q 162 (mv. *-brēr*); *šqbrēt* Q 3; **schouwplaat:** *šqwplāt* Q 162 (mv. *-plātār*); **schouwlijst:** *šqwlīs* Q 111; **schouwbank:** *šqwbānk* Q 37; **sierschouw:** *sēršqw* Q 95; **schouw-bekleding:** *šqwbāklejey* L 320a; **schouw:** *sxqw* L 164, 191, 211, 248, 250, 271, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *šqw* L 292, 293, 298, 300, 318, 320a, 320c, 321, 324, 326, 327, 328, 329, 330, 374, 375, 376, 377, 378, 378*, 381, 381a, 381b, 386, 0426, 428, 430, 433, 434, Q 13, 15, 16, 16*, 17, 18, 19, 21, 31, 32, 32a, 34, 36, 95, 96a, 97, 98, 99, 100, 101, 101a, 102, 103, 106, 111, 112, 112b, 113, 121, 121, 192, 193, 196, 197, 197a, 201, 202, 203, 204a, 208; *šow* L 381b, Q 35, 36, 99*; *sxō* L 414, Q 1; *sxq̄* Q 2; *šaw* L 0427, 429, Q 201; *šqwf* L 289b, 318b; **schouwtje:** *šqwkā* L 265, 318, 320b, 324, 326*; *šqjkā* L 318b, 320b, 324a, 326*, 330, 381b, 433, Q 17; **kamin (d.):** *kamī.n* Q 121; *kamīn* Q 222; *kamīŋ* Q 113; **schoorsteen:** *šqrstējn* L 326; *šqr-* L 386; *šqrstējn* L 329, 330; *šqrstē* Q 113.

ROETSCHUIF

(N 32, 26c; monogr.)

[Schuifje aan de voet van de schoorsteen waardoor roet naar buiten kan worden gehaald.]

roetschuif: *rōtsxūf* L 289, 289b; *rōtsūf* L 320a, Q 19, 98; *rōtsūf* Q 121; **kaminschieber (d.):** *kamīnšībār* Q 121; de volgende term duidt het gat aan dat door de schuif wordt afgedekt: **roet-lok:** *rōtloək* L 270.

NISBUS

(N 32, 26c; monogr.)

[Metalen bus die in de opening voor de rookpijp van een schoorsteen wordt ingemetseld ten einde de kachelpijp op te nemen. De bus bestaat uit een cilinder met vaste kraag en een in de schoorsteen te buigen rand. In deze cilinder zit een tweede cilinder geklonken.]

nisbuis: L 289, 289b; **buizegat:** *būzəgat* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **pijpelok:** *pīfālōx* Q 121; **kaminring:** *kamīnreŋk* Q 121.

TONG

(N 32, 25c; monogr.)

[De gemetselde afscheiding tussen twee rookkanalen in een schoorsteen.]

De term *wang* (L 270) wordt doorgaans gebruikt voor de zijmuren van een uitgebouwd rook- en/of wasemkanaal.]

schoorsteentong: *šoarsštētoŋ* Q 113; **tong:** *tōŋ* L 211, 318b, Q 95, 111; *tsōŋ* Q 121, 121c; *tōŋ* K 278, L 163, 267, 289, 289b, 290, 291, 292, 316a, 320a, 382, Q 13, 18, 97, 98, 113, 202; *tōŋ* L 265,

Q 19; *tōŋ* L 432; *tōŋ* Q 39; **canard (fr.):** *kanār* Q 95a; **tussenwand:** *tōšənwant* Q 13; **tussenbrug:** *tōsəbrōk* L 270; **scheiding:** *sxēdij* P 176; *šejey* L 364, Q 3; **scheiling:** *šejley* L 364; **schei:** *sxē* L 414; **het scheiden:** *ət sxijā* K 353; **scherm:** L 289; **klamp:** *klamp* L 210; **onderslag:** *oŋərlāx* L 321; **onderslagje:** *oŋərlēxskā* L 330; **stenen:** *stēn* Q 194; **wang:** *wāŋ* L 270.

VERTINBORSTEL

(N 32, 25d; monogr.)

[Lange stok met aan het uiteinde een soort spaan of borstel, waarmee de binnenzijde van schoorsteenkanalen ruw bepleisterd wordt.]

De specie die hierbij werd gebruikt, werd in Q 95a **schouwplaster** (*šqwplōstār*) genoemd.]

vertinborstel: *vārtēnbōstāl* Q 202; **vertinkwast:** *vārtēnkwas* Q 202; **kwast:** *kwas* L 270; **vertinkwispel:** *vārtēnkwapāl* Q 202; **kwispel:** *kwes-pāl* Q 121c; **schouweveger:** *sxējāvēgār* K 353; **handveger:** *hānt.vēgār* L 163; **veger:** *vēgār* L 318b; **handborstel:** *hāntj.bōjəstāl* Q 194; **uitwasser:** *ūtwasər* L 289, 289b; **plets:** *pletš* Q 99*, 100, 101, 113, 121; **sleep:** *šlejip* Q 111; **pleisterstek:** *plīstārstek* Q 28; *plēstārstek* L 382; **schouw(e)stek:** *šqwstek* Q 95a; *šqwāstek* Q 113; **smeerlat:** *šmērlat* Q 39; **plank voor de schouw uit te smeren:** *planjk >vōr dā šqw ūt tā smērā* Q 97; *planjk >vōr dā šqw ūt tā smērā* Q 19; **vertinplank:** *vārtēnplanjk* Q 113; het volgende woordtype is meervoud: **spaander:** *špāndər* Q 19, 98.

SCHOORSTEENKRAAG

(N 32, 27b)

[De uitspringende laag metselstenen aan de bovenzijde van de buitendakse schoorsteen. In een aantal plaatsen werd de rand met behulp van een betonnen plaat vervaardigd. In Q 194 was deze plaat ongeveer 8 cm dik. Ook werden betonnen platen gebruikt om het rookkanaal aan de bovenzijde tegen inregenen en insneeuwen te beschermen. In de vier zijanten van de schoorsteen werden dan openingen gelaten waarlangs de rookgassen konden ontsnappen.]

schoorsteenkraag: *sxōrstējnkraāx* L 289; **kraag:** *krāx* L 290, 291, 321, 364, Q 13, 95; *krā.x* L 267; **schoorsteenkrans:** *šqrstējnkranš* Q 111; **krans:** *krans* L 289, 289b, Q 111, 113; *krāns* Q 202; **schouwlijst:** *sxqwli.st* L 211; **lijst:** *lī.st* L 289, 289b; *līst* L 265, 320a; *līšt* L 290, 291; *līs* Q 100, 101; **kantlaag:** *kanlōf* Q 3; **druplaag:** *drōplōx* P 176; **oversteek:** *ōvārstēk* L 382; *ōvārstēk* L 414; *ōvārstēk* L 289, 289b; *ōvārstēk* L 432; **rollaag:** *rōllōx* L 163, 270, Q 19, 97, 98; *rōllōax* Q 121; **versiersel:** *vārsērsəl* L 318b; **afdek:** *af.dək* K 278; *af-* Q 99*; *āftek* L 316a; *āf.dək* Q 113; **kornis:** *kārnes* K 353; de volgen-

de opgaven duiden een, vaak betonnen, plaat aan: **betonnen plaatje**: *bətqna plejətšə* Q 194; **schoorsteenplaat**: *šōrštējnplāt* L 292; **afdekplaat**: *āf.dekplāt* L 330.

SCHOORSTEENPOT

(N 32, 27c; monogr.)

[De buis die als afsluiting op het schoorsteenkanaal wordt geplaatst. Schoorsteenpotten zijn doorgaans uit klei gebakken en vervolgens uitwendig verglaasd. Soms wordt ook gebruik gemaakt van gresbuisen.]

schoorsteenpot: *šōrštējnpōt* L 320a, 321; *šōrštējn-* L 290, 291; *šōrštē-* Q 39; *šōarsštē-* Q 113; **schouwpot**: *šōwpōt* Q 18, 19, 97 (mv. *-pōt*); *šōwpōt* L 364; **pot**: *pōt* K 278, Q 19, 113, 202; **schoorsteenpotje**: *sxōrštējnpōtjə* L 289, 289b; **schouwpotje**: *sxējəpōtjə* K 353; **potje**: *pōtjə* L 432; **schouwbuys**: *sxōwbūys* P 176; *sxowbūys* L 270; **schoorsteenbuis**: *šōrštēnbūys* Q 113; **gresbuis**: L 289; *gres-būys* L 382; *gres-būys* Q 19, 98; **asbestbuis**: L 289; **buis**: Q 194; *būys* L 414; *būys* Q 20; **schouwbuysje**: *šōwb'yskə* L 290; **buisje**: *bēyskə* Q 3; **schoorsteenpijp**: *šōrštējnpīp* L 292; **schouwpijp**: *šōwpīp* Q 95a; **rookpijp**: *rōwkp'ip* L 330; **pijp**: *pīp* L 318b, Q 13, 95; *pīp* L 265; *pi.p* L 289; *pīp* L 211; **schoorsteenpijpje**: *sxōrstēnpīpkə* L 163; **pijpje**: *pīpkə* Q 99*; **röhre** (d.): *rōər* Q 121c; *rōər* Q 121; **regenvanger**: *rēḡəvəḡər* Q 111; **rookafzui-ger**: *rōwk.āf.zūḡər* Q 100, 101; **trekker**: *trēkər* L 267.

SCHOORSTEENKAP

(N 32, 27d)

[Trekregelaar in de vorm van een T- of H-vormige pijp, die op de schoorsteenpot wordt geplaatst.]

nonnekap: *nonəkāp* L 432; **trekkap**: *trēkkāp* L 211; **zuigkap**: *zūxkāp* L 290, 291; **kap**: *kāp* Q 121c; **kapje**: *kēpkə* Q 19, 98; **schouwpijp**: *šōwpīp* Q 95a; **h-kap**: *hā-kāp* L 290, 291; **h-stuk**: *hā-stōk* L 321; *hā-stōk* L 292, Q 98, 111, 194; *hā-stōk* Q 202; **h-pijp**: *hāpīp* L 211; **h**: *hā* Q 121c; *hāš* K 318, L 414; *aš* P 176; **dubbel t-stuk**: *dōbəl tē-stōk* L 290, 291; **t-stuk**: *tē-stōk* L 163; *tē-stōk* L 267, 289, 289b, Q 13, 95 (recht); **verloopstuk**: *vərlōwpstōk* L 382; **windkering**: *wentj.kjēreḡ* Q 19, 97; **windverdeler**: *wentj.vərdejlər* L 330; **trekverdeler**: *trēk.vərdejlər* L 270; **windvanger**: *wentj.vəḡər* L 289; **trekregelaar**: *trēkrēḡəlējər* K 353; *trēkri.j.gəlējər* L 364; **regelaar**: *rēḡələr* K 278; **windcirkel**: *wentserəkəl* Q 111.

SCHOORSTEENGEK

(N 32, 27e; N 32, 27d; monogr.)

[Beweegbare, met de wind meedraaiende schoorsteenkap die door zijn hoekvorm tevens als windwijzer dienst kan doen.]

schoorsteengek: *šōarsštēgek* Q 113; *šōrštējn-* L 290, 291; **windgek**: *wē.ntj.gēk* L 318b; **gek**: *gēk* L 163, 210, 211, 265, 267, 270, 289, 289b, 290, 292, 320c, 321, 382, 432, Q 13, 18, 19, 95, 100, 101, 111, 113, 194, 202; *gēk* L 318b, Q 39, 97, 98, 99*; **zot**: *zōt* K 353; **hampleman**: *ampəlā-man* L 432; **windmanneltje**: *wentmōlənšə* Q 95a; *wē.ntjmōləkə* Q 20; **winddraai-er**: *went.drejər* L 364; **windvanger**: *wējk.vəḡər* L 270; **wimpel**: *wempəl* L 432, Q 98, 162; **windhaan**: *wentjhān* L 265; *wējk-* Q 121c.

Een boog of gewelf metselen

BOOG

(N 32, 16a; N 32, 17a; N 4A, 40a; monogr.)

[Gebogen holronde overdekking van een muuropening. Bogen worden vooral toegepast bij overspanningen die groter zijn dan 1 meter of bij zware belasting. Zie ook afb. 52.

Met het woordtype **segmentboog** wordt een boog in de vorm van een cirkelsegment aangeduid. De woordtypen **strekkboog**, **strek** en **scheitrecht boog** worden gebruikt voor een boog met een horizontale welflijn.

In L 290 en L 291 werd een halfronde boog zonder ramen vaak als ontluchting in de gevels van schuren of stallen aangebracht. Men noemde dit: **een halve maan** (*ən haləf mōn*). In Q 121 werd in het midden van de boog dikwijls een ornament of kijklvormige gevelsteen geplaatst. Zie ook het lemma SLUITSTEEN.]

segmentboog: *sexment.bōx* L 321; *sexment.bōax* Q 39; *sexment.bōwx* P 176; **spaarboog**: *špārbōax* Q 111; **spanboog**: *spanbōx* L 378; *špan-* L 270, 332; *spanbōx* Q 7; **gespan**: *gəspan* L 317, 422, Q 93, 96c; *gəspan* L 322a, Q 9, 12, 39, 97, 106; **drukspan**: *drōkspan* L 372; **steekboog**: *štēk.bōx* Q 19, 97; **steunboog**: *stōjn.bōwx* P 176; **stutsboog**: *štjts.bōax* Q 121c; **ontlastingsboog**: *ōntlastēnbōx* L 432; *ōntlastēnbōax* Q 113; **ontlastingsboog**: *ōntlastēns.bōx* L 265, 289, 289b; *ōntlastēns.bōx* L 271, Q 19, 95, 98, 113; *ōntlastēns-* L 432; *ōntlastēns.bōx* L 289; **belastingsboog**: *plastēns.bōx* L 364; **overspanningsboog**: *ōvərspaneḡs.bōx* L 382; **overspanning**: *ēvərspaneḡ* L 364; **versieringsboog**: *vərsēreḡs.bōax* L 360; **scheerboog**: *šērbwōx* Q 77b; **rondboog**: *rōḡk.bōx* L 270; **halfboog**: *haləf.bōx* L 378; **ankerboog**: *āḡ-*

II.9

kərbōx L 372; **kopse boog**: *kopsə bōx* L 210; **boog met kopsteen**: *bōax met kopsīē(n)* Q 117a; **koppenboog**: *kōpəbōx* L 292; **stenen boog**: *stij-ənə bo.x* P 44; in het volgende woordtype wordt met *leest* het metselwerk tussen boog en deur- of raamopening bedoeld; vgl. het lemma TIMPAAN: **boog op een leest**: *bōax- op- enə lē's* Q 202; **blinde boog**: *blenə bōx* P 45; **deurboog**: *dōrbōx* L 326; *dīrbōax* Q 113; **vensterboog**: *venstərbōx* K 358; *vinstərbuax* Q 76; *venstərbōwx* Q 21; **raamboog**: *rāmbōx* L 270; **poortboog**: *pōrt.bōx* Q 97; *pōat.b'ōx* Q 203b; **poorteboog**: *pōrtəbōx* Q 194; *pōrtəbōax* Q 98; *pōrtəbōwx* Q 21; *pōat-səbōax* Q 202; **boog**: *bōx* K 278, 353, 358, 361a, L 210, 211, 289, 289b, 290, 291, 318b, 320a, 320c, 321, Q 2; *boax* Q 72; *bōx* L 159a, 164, 266, 269b, 270, 316a, 362, 364, 382, 429, 429a, 432, Q 13, 20, 33, 95, 95a, 98, 99*, 100, 101, 111, 197, 197a; *bō+x* Q 9; *bōax* Q 117a, 121, 121c; *buax* Q 83; **ronde center**: *rōndə sən'ər* K 314; **center**: *sentər* Q 86, 99*; *sēntər* Q 193 (boog van een poort); *se.ntər* L 312; *sentər* K 278, 353, 357, P 46, 48, 51, 55, 174; *sentər* K 318, L 282, 316a, 368b, 414, 420, P 176, Q 80; *se.ntər* P 222; *sēndər* Q 71; *sendər* L 364, P 177, Q 3; *sedər* P 175, 218; **sentelboog**: *sentəlbōax* Q 113; **toog**: *tōx* L 265, 271, Q 18; *tōx* L 163; **toogje**: *tōxjə* L 318b; **halve cirkel**: *haləvə sērkal* L 290 (halfronde boog), 291 (idem); de volgende termen duiden een boog met een horizontale welflijn aan: **strekkboog**: *strēk.bōwx* Q 7; *strēk.bōax* Q 18; *strēk-* Q 113, 121; *strēk.bōx* Q 19; **strekk**: *strīk* L 163, 314; *strēk* L 289, 312, 318b, 320a, 320c, 321, 360, 368b; *strēk* L 312; in het volgende woordtype is het eerste woord afgeleid van het Duitse *scheitrecht*, „vlak”: **scheitrechte boog**: *šajtrēxtə bōax* Q 121; *šētrēxtə* ~ Q 121; *šajtrēxtə* ~ Q 121; *šētrēxtə* ~ Q 121.

DAGWIJDTE

(N 32, 17c)

[De afstand tussen de twee zijkanten van de muuropening, waarover de boog wordt gemet-seld.]

dagmaat: *daxmōt* L 210; *dāx-* L 320a, 432, Q 13; **dag**: *dax* K 278; **rabat**: *rəbat* L 414; **wijdte**: *widjə* L 289; **deuropeningbreedte**: *dōrōpə-nenbrītə* L 414; **deuropening**: *dōjəropənej* K 353; **opening**: *ōwəpənej* Q 3; **breedte van de boog**: *brējđə van də bōax* Q 121c; de volgende termen duiden de afstand aan tussen de beide steunpunten van een boog: **spanning**: *spanej* L 289, 289b; *španej* L 270, Q 97; **overspanning**: *ōvərsəpanej* L 265; *ōvər-* L 321; *ōvərsəpanej* L 290, 291; *ōvər-* L 330; *q̄vər-* L 432.

AANZETSTEEN

(N 32, 19c; monogr.)

[De eerste steen aan elk van de uiteinden van een boog.]

aanzetsteen: *ānzetstīən* L 265; *ānze-tstējn* L 320a; *ānzət-* L 289, 321, Q 13; *ānzōt-* L 360; *q̄nzət-* Q 95; *ānzətstējn* L 432, Q 98; *ānzət-* Q 19, 100, 101; *ānzətstēj.n* L 290; **beginsteen**: *bə-genstējn* L 271; *bəgenstējn* L 330; **eerste steen**: *ēstə stījən* K 353; *ējstə stēn* Q 83; **eerste brik**: *īrstə brik* Q 3; **grondbrik**: *grōnt-brek* Q 95a; **hoeksteen**: *hōkstēn* L 316a; **kantsteen**: *kantstējn* L 382; **draagsteen**: *drāxstēn* K 278; **boogsteen**: *bōxstējn* L 270; **aanvanger**: *āvenjər* Q 202; **aanzetter**: *ānzətər* L 318b, Q 111.

GEBOORTE

(N 32, 19a; monogr.)

[De plaats waar de boog aan weerszijden tegen de rest van het metselwerk rust. De stenen in de muur moeten hier, om aansluiting te geven, behakt worden. In Q 121 spreekt men dan van **geschoren stenen** (*jəšōrə štēj*). Volgens de invuller uit Q 97 telt een poortboog altijd een oneven aantal stenen.]

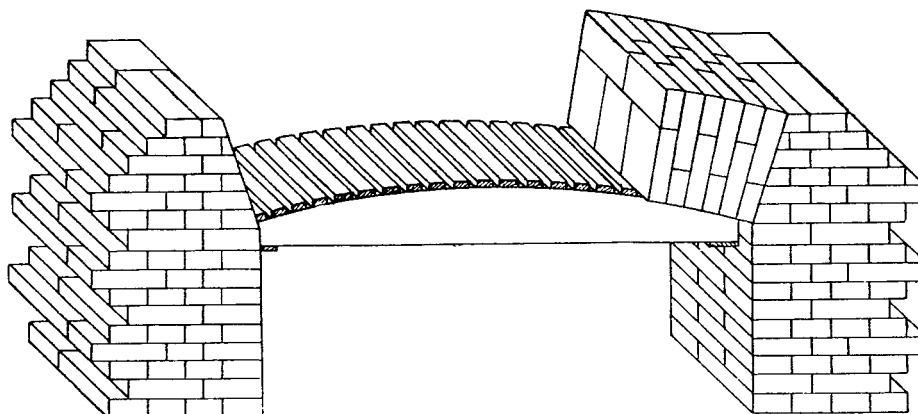
geboorte: *gəbōrtə* Q 97; *gəbōrtə* Q 19; **geboortepunt**: Q 39; **aanzetplaats**: *ānzətplāts* L 318b; **aanzetkant**: *ānzətkaŋk* L 270; **aanzetboog**: *ānzət-bōx* L 289, 289b; **boogaanzet**: *bōx-ānzət* L 211; *bōx-ānze-t* L 292; **aanzet**: L 211; *ānzət* L 289, 290, 291, 318b, 321, Q 13; *ānze-t* L 320a; *ānzət* L 271; *ānzət* Q 18, 19, 97, 99*; *āzats* Q 121; **aanslag**: *ānšlāx* L 330, Q 99*, 113; *āšlāx* Q 121c; *ānšlāx* Q 121; **steunpunt**: *stōnpōnt* Q 83; *štōnpōnt* Q 113; *stōjn-* P 176; **steunplaats**: *stōnplōts* Q 95a; **steun**: *stōn* L 364; **stutplaat**: *stōtplāt* L 382; **oplegging**: *oplēqej* Q 95.

SLUITSTEEN

(N 32, 19d; monogr.)

[De steen die als laatste in het midden van de segmentboog wordt geplaatst.]

sluitsteen: *slytstēn* L 163; *slytstēn* L 210, 211; *slītstēn* L 364; *slūtstē* Q 39, 113; *slū.t-* Q 202; *slōjtstīən* L 265; *slāt-* P 176; *slōwəstījən* K 353; *slōjstīn* L 414; *slūtstējn* L 271, 289, 289b, 292, 318b, 320a, 320c, 321, 382, Q 13, 18, 95; *slōt-* L 360; *slīt-* L 364; *slūtstējn* L 270, 290, 291, 432, Q 97, 100, 101; *sl'ūt-* L 330; *slīt-* Q 99*; *slōjt-* Q 98; **slietsteen**: *slētstējn* Q 13; *slētstējn* Q 111; **slotsteen**: *slusstē* Q 121, 121c; **spansteen**: *spanstēn* K 278; **sluitstuk**: *slūtstōk* L 289, 318b; *slōwstōk* Q 83; **middenste steen**: *medəstə stīən* P 176; **de middelste**: *də medəlstə* Q 3; **toogsteen**: *tuəxstējn* L 270; **borstbrik**: *bōrst-brek* Q 95a.

Afb. 32. schenkel, formeel

TIMPAAN

(N 32, 16b; monogr.)

[De ruimte tussen de bovendorpel van het kozijn van een raam of deur en de daarboven zich welvende boog.

Wanneer boven een raam of deur met rechte bovendorpel een segment-, rond- of ellipsboog is geslagen, wordt het boogschild, d. i. de ruimte, die door de boog ingesloten wordt, niet alleen gevuld, maar veelal ook versierd. Bij vlak werk in metselwerk bestaat de boogvulling gewoonlijk uit enige lagen steen, hetzij zonder enige versiering, hetzij door het aanbrengen van gekleurde stenen enigszins gefigureerd. (Zwiers I, pag. 159).]

timpaan: *tempan, tejmpan* Q 113; *temfans* L 290, 291; **leest:** *lēs* Q 121; *lēas* Q 202; **raamplaats:** *rōmplq̄ts* Q 95a; **boogveld:** *bōx>velt* Q 13; **raamvlechting:** *rāmvlextēj* L 210; **vlechtwerk:** *vlextwerək* L 320a; **raamsegment:** *rāmsegmentj* L 330; **achterrabat:** *axterrābāt* L 364; **porring:** *pōreŋ* Q 111; **paneel:** *panel* Q 194; **nis:** *nes* K 278; **boogvulling:** L 265; *bōx>vōleŋ* L 432; **vulstuk:** *vōlstōk* L 321; **raamvulling:** *rāmvōleŋ* L 289; **opvullagen:** *op>vōllōgə* L 270; **opvulmetselwerk:** *op>vōlmetsəlwerək* Q 113; **vulwerk:** *vōlwerək* L 289; **tussenmetselwerk:** *tēsəmetswerək* L 364; *tēsəmet*– P 176; **vlak metselwerk:** *vlāk metsəlwerək* L 316a; **blind muurwerk:** *bleŋk m`ūrwerək* Q 121c; **metselwerk:** Q 98; **metswerk:** *metswerək* L 414; **precisiewerk:** *prəsisīwerək* L 382.

PIJL VAN EEN BOOG

(N 32, 17d; monogr.)

[De hoogte van een gemetselde boog, gemeten tussen de denkbeeldige lijn van de spanning en de kruin. Meestal neemt men voor de pijl 1/5 tot

1/10 gedeelte van de overspanning.

Het bepalen van de hoogte van de pijl noemde men in Q 121: **sprong geven** (*špronk jēəvə*).]

pijl: *pejl* Q 39; *pēl* P 176; **sprong:** *špronk* Q 121; **porring:** *pōreŋ* L 265, 271, 289, Q 95; **toog:** *tōx* L 290, 291; *tuax* L 270; **aanslag:** *ānšlāx* Q 111; **booghoogte:** *bōxhū²x-də* L 321; *bqaxhyaxta, -hūx-də* Q 113; *bōxhūx-də* Q 95a; *bōxhōjāx-djə* L 330; *bōxhōdə* Q 194; **hoogte (van de boog):** *hūx-də* Q 121c; *hyaxtə* Q 111; **hoogte:** *huxtə* K 318; *hōxtə* K 278; *hōjxtə* Q 98; *hījxtə* L 364; *hīxtə* Q 3; *hwōax-də* Q 97; **toerhoogte:** *tūrhōx-djə* L 318b; **toer:** *tūr* L 318b, 320a; *tuər* L 265; **cirkelrond:** *serə²əlront* K 353; de volgende term is een benaming voor de afstand van het porringpunt tot de binnenbooglijn: **straal:** *strōl* L 210, 289; *štrōl* Q 99*, 202.

SCHENKEL, FORMEEL

(N 32, 18; N 54, 145a; monogr.)

[Doorgaans uit hout vervaardigde, tijdelijke ondersteuning voor een boog. De *schenkel* bestaat uit twee van rondgezaagd hout vervaardigde schenkelstukken, die met spijkers op elkaar worden bevestigd. Zie ook afb. 32.

Twee schenkels onderling verbonden met dunne latten van ongeveer 1 cm dikte noemt men een *formeel*. Om gewelfkappen tussen ribben te vervaardigen, gebruikt men kleine, beweegbare formelen. Zie ook het lemma TROGGEWELF.

In L 210 werd een formeel toegepast bij bogen dikker dan 22 cm of bogen van 22 cm in kopstrekverband.]

boogschenkel: *bōaxšēŋkəl* Q 113; **schenkel:** *sxeŋkəl* L 210; *sxeŋkəl* L 271, 289, 289b; *šēŋkəl* L 387, 432, Q 39; *šēŋkəl* L 265, 316a, 330 (enkel); **enkelboog:** *eŋkəlboax* Q 121c; **houteren boog:** *hōtsərə boax* Q 121c; **formeel:** *formēl* Q 113; *formēl* L 210, 267, 387, Q 19, 97; *formēal*

II.9

L 211; *færmēl* L 382; *fōrmīal* L 265 (uit een plank gezaagd), 290, 291, 321; *færmīal* L 290; *værmīal* L 289; *formil* L 270; *fōrmīl* L 318b; *fōrmīal* L 320a; **formeeltje:** *fōrmēlkā* L 330 (dubbel); **center:** *sentār* Q 18, 19, 99*, 204a; *señtār* K 353, Q 13; *sentār* L 414, Q 3, 13; *sēntār* K 353; *sendār* L 364, Q 18, 78; *sōndār* L 360; **houten center:** *hōtā sendār* Q 3; **mal:** *mal* L 163, 289, Q 95, 194; *māl* P 176; **leest:** *lēas* Q 202; **geraams:** *gærēmš* Q 19, 98; **geraamte van de boog:** *gærāmdā vān dā bōx* Q 95a; **biege (d.):** *bīx* Q 121; **boogspant:** *bōxšpant* Q 20; **het stelwerk:** *æt štēlwerək* Q 111; **bekisting:** *bəkēstēj* Q 83; **overspanning:** *īvārspanij* L 364.

PORRINGDRAAD

(N 32, 17f)

[De draad waarmee de boog wordt afgetekend. Eén uiteinde van de draad wordt vastgehecht in het porringpunt, met het andere wordt de boog bepaald. Uit de woordtypen **metselkoord** (L 292), **metskoord** (Q 83), **metdraad** (L 360) en **metselfouw** (L 432, Q 111) blijkt dat ook het **metselkoord** als porringdraad werd gebruikt.

In L 414 werd het aftekenen met behulp van een **klokpasser** (*klokpasār*) gedaan.]

porringdraad: *pōrenđrāt* Q 39; *pōrenđrōt* L 210, 290, 320c, 321; *pōrenđroāt* L 289, 289b; *pōrenđrō* L 265; **porringdraad:** *pōrens-drōt* L 320a; **porringtouw:** *pōrentow* L 289; **straal-draad:** *strōldrōt* Q 95a; *strōl-* Q 113; **straalkoord:** *strōlkōrt* Q 97; *strōlkōrt* Q 19; *strōalkōat* Q 121c; **smetkoord:** *smētkōrt* Q 13; **paskoord:** *paskōjart* K 318; **koord:** *kōart* L 364; *kōwār* K 278; *koat* Q 113; *kōt* Q 202; *dā kōrt* L 290, 291; **fijn koordje:** *fējn kērtja* Q 3; **spandraad:** *špandrōt* L 330; **trekdraad:** *trēk-drōt* L 270; **toerdraad:** *tūrdrōt* L 318b; **draad:** *drōt* Q 98; **metselkoord:** *mētsalkōrt* L 292; **metskoord:** *mētskuat* Q 83; **metdraad:** *mēts-droāt* L 360; **metselfouw:** L 432; *dā metsaltōw* Q 111; **touwtje:** *tōjka* Q 99*; **maat:** *mōt* K 353.

PORRINGPUNT

(N 32, 17e; monogr.)

[Het middelpunt van de cirkel waarvan een te metselen boog een segment is. In het **porringpunt** wordt de porringdraad vastgehecht. Zie ook de toelichting bij het lemma PORRINGDRAAD.]

porringpunt: *pōrenpōnt* L 290, 291, Q 39, 95, 111; *pōrenpōnt* L 289; *pōrenpōntj* L 318b, 320c, 321; *pūren-* L 330; **porringpunt:** *pōrijspōnt* P 176; **porring:** *pōrenj* L 210, 211, 289, 289b; *pōrenj* L 382; **centerpunt:** *señtārpōnt* Q 13; *sendārpōnt* L 364; **trekpunt:** *trēkpōnt* L 270, Q 13; *trēkpōntj* L 432; **snijpunt:** *snejpōnt* L 265; **breekpunt:** K 353; *brēkpōnt* Q 111; *brēkpōntj* L 292; **brandpunt:** *brantjipōntj* L

320a; **straalpunt:** *strōalpōnt* Q 202; *strōalpōntj* Q 121; *strōwālpōnt* K 278; *strūalpōnt* Q 83; de volgende opgaven zijn benamingen voor de **straal:** **breekpuntstraal:** *brēkpōntstrōl* Q 95a; **porringstraal:** *pōrenstrōl* L 271; **straal:** *strōal* Q 121c; *strōl* Q 97, 98; **de draai:** *dān drej* L 364.

GEWELF

(S 10; L 1 a-m; L 24, 12; N 79, 18; monogr.)

[Gebogen vlak, samengesteld uit bakstenen, dat de overdekking vormt van een ruimte die wordt omsloten door muren of pijlers. Zie ook de lemma TROGGEWELF en TONGEWELF.]

gewelf: *gāwelāf* K 314, 317, L 164, 165, 216, 217, 265, 269, 269b, 271, 286, 299, 313, 317, 318b, 325, 328, 330, 353, 356, 364, 366, 370, 371, 372, 378, 379, 380, 381, 385, 415, 418, 419, 422, 426, 427, 431, 434a, P 52, 55, 57, 173, 176, 193, 195, 219, Q 1, 4, 32, 35, 39, 72, 77, 78, 86, 88, 89, 90, 95, 96c, 98, 102, 110, 168, 168a, 179, 180, 188, 197, 197a, 204a, 259; *gāwēlāf* L 355, Q 156; *gāwelf* L 355, 368, Q 2; *gāwēlāf* L 165, 246a, 250, 266, 386, 387, 416, 417, Q 12, 15, 111, 0112, 117a, 118, 154, 193; *gāwēlāf* Q 88; *gāwēlāf* Q 179; *gāwelāf* Q 83; *gāwēlāf* Q 11, 198; *gāwēlāf* L 323; *gāwēlāf* K 353, L 163, 163a, 163b, 164, 165, 315, 352, 377, 381, 427, P 50, Q 7, 9, 21, 96a, 98, 113, 116, 117a, 118, 172, 196, 202, 247; *gāwēlāf* K 357, L 414, Q 88; *gāwēlāf* K 315, L 209, 210, 211, 212a, 215, 216, 216a, 244a, 245, 245a, 246, 249, 268, 271, 289, 292, 295, 296, 320, 322a, 327, 330 (vroeger), 331, 360, 374, 382, 426, 429, 430, P 47, 51, 179, Q 1, 9, 14, 22, 27, 32a, 33, 95, 99, 102, 104a, 105, 117b, 187, 196, 197, 197a, 203, 207, 208; *gāwēlāf* K 358; *jāwēlāf* Q 121; *gāwēlāf* L 414, Q 1; **gewölbe (d.):** *jāwēlāp* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **gewelfs:** *gāwēlāfs* L 429, Q 20, 27, 30, 97, 98, 103; **gewelfsel:** *gāwēlāfsal* Q 3; *gāwēlāfsal* L 312; *gāwylāfsal* L 312; *gāwēlāfsal* L 211, 213, 216, 248, 269b, 297, 312; *gāwēlāfsal* L 250, 268, 289, 291, 321, 330, 387, 425, 429, P 58, Q 12, 16, 20, 29; *gāwēlāfsal* L 333; **overwelfsel:** *ōvārwełāfsal* Q 12; **verwelfsel:** *vārwełāfsal* L 215; **welfsel:** *wēlāfsal* L 368; *wēlāfsal* L 366, 417; *wēlāfsal* P 121, Q 39; *wēlāfsal* L 316, 377; *wēlāfsal* K 314, P 219; *wēlāfsal* L 322a, 422, Q 101; *wēlāfsal* P 46; **gewelfer:** *gāwelfār* P 117; *gāwylāfār* P 172; *gāwelvār* Q 93; **gewerfsel:** *gāwēlāfsal* L 163, 163a, 163b, 164, 165, 215a, 267, 298, 320a; *gāwēlāfsal* L 217; **verwerfsel:** *vārwełāfsal* L 217; **werfsel:** *wēlāfsal* L 290, 300; **welver:** *wēlāvār* Q 91; *wēlāvār* P 176; **welven:** *wēlāvā* Q 247; **overwelf:** *ōvārwełāf* Q 196; **verwelf:** *vārwełāf* L 164; *vārwełāf* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **boog:** L 288a; *bōx* Q 179; *bōax* L 432; *bōx* Q 95, 188; *bōwx* P 117; *bōwx* Q 173; **geboog:**

gābōx Q 172; **plafond:** *plafon* Q 158; *plafon* L 216; *plafon* K 359, L 282, P 197, 211, Q 93; *plafont* Q 154; *plafon* L 368, P 121; *plafon* Q 75, 77; *plafon* L 423; *plafun* Q 83; *plafun* Q 83; *plafon* Q 155; *plafon* P 188; *plafon* Q 78; *blafon* K 359; **zolder:** *zoldar* L 282, 352; *zolar* K 360, Q 5; *zoldar* L 431; **hemel:** *hēmāl* Q 12; *hīmāl* L 421.

OVERWELVEN

(N 32, 22a; monogr.)

[Een ruimte overwelven met behulp van één gewelf.

Dalles in het woordtype **dalles leggen** (Q 3) is de benaming voor een soort holle bakstenen die voor vloeren worden gebruikt. De stenen worden op de bouwplaats tot vloerelementen verwerkt en na verharding op de bouwmuren gelegd. Zij geven een vlakke overdekking. Zie ook het lemma HOLLE STEEN in WLD II.8, pag. 71.]

overwelven: *ōvārwelva* Q 113; *ōvārwōlva* L 414; *ōvār-* Q 202, 207; *ōvārwōlvā* Q 13; *ōvār-* Q 284; **overwelfselen:** *ōvārwōlfsālā* L 290; *ōvārwōlfsālā* L 290, 291; **verwelven:** *vārwōlva* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **heel overwelven:** *īāl ōjvārwelva* P 176; **welven:** *wēlvā* L 265, Q 3, 98; *wōlvā* Q 111; *wōlvā* L 382; **een gewelf metselen:** *ej gāwōlāf metsālā* L 270; **een gewelf metsen:** *gāwōlāf metsā* L 289; **een gewelf maken:** *ej gāwōlāf mākā* L 289, 289b; *gāwōlāf mākā* L 289; *gāwōlāf* ~ L 321, 330; **(een) tunnel maken:** *tōnāl mākā* L 289; **bogen:** *bōgā* L 320a; **schulpen:** *šōlpā* Q 111; *šōlpā* Q 101; **overdekken:** *i.jvārdēkā* L 364; **dalles (fr.) leggen:** *dālā lēgā* Q 3; **(een) volle center zetten:** *vōlā sentār zētā* Q 99*; de volgende termen verwijzen als zelfstandige naamwoorden naar het resultaat van het overwelven: **welfwerk:** *wōlāfwērāk* Q 97; **toogwerk:** *tōxwērāk* L 318b.

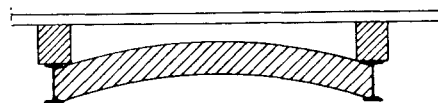
TROGGEWELF

(N 32, 20a; monogr.)

[Segmentgewelf, gewoonlijk ter dikte van een halve metselsteen, dat tussen ijzeren balken is aangebracht. Het wordt vaak toegepast als overdekking van een kelder. De lagen ervan worden evenwijdig met de balken gelegd zodat ze bij het metselen door een formeel moeten worden ondersteund. Zie ook afb. 33.

In Q 121 werden de gleuven tussen de verschillende troggewelven van een kelder vaak opgevuld met stukken steen of steenslag. Men noemde deze opvulling **schrotten** (*šrotā*).]

troggewelf: *trōx-gāwōlāf* L 330; *trōaxjāwōlāf* Q 121; **troggenegewelf:** *trōx-gāwōlāf* Q 95; **troggewelfje:** *trōx-gāwōlāfka* L 265; **gewelf tussen ijzeren balken:** *gāwōlāf tōsān ežārā belāk* L 265;

Afb. 33. troggewelf tussen profielbalken

balkgewelf: *balk-gāwōlāf* L 330; **keldergewelf:** *kēldārgāwōlāf* L 321, Q 13, 113; *kēldār-* L 271, 289, 289b; *kēldārgāwōlāf* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **gemetst gewelf:** *gāmetst-gāwōlāf* P 176; **gewelf:** *gāwōlāf* K 278, L 320c, 360, 364; *gāwōlāf* L 318b, Q 39, 98, 194; *gāwōlāf* L 290, 291, 316a, Q 99*, 111; *jāwōlāf* Q 121; *gāwōlāf* K 353, Q 18, 207; *gāwōlāf* L 211, 382; *gāwōlāft* L 414; **welfsel:** *wōlāfsāl* L 321; **werfsel:** *wōrfsāl* L 290, 291; **werfelwerk:** *wōrfsālwerāk* L 320a; **schulp:** *šōlp* Q 100, 101; de volgende term duidt een gewelf aan waarvan de lagen in tegenstelling tot het troggewelf, rechthoekig op de balken liggen: **segmentgewelf:** *sāgment-gāwōlāf* L 270; de volgende termen zijn benamingen voor een kelderplafond dat bestaat uit één of meer troggewelven: **kelderdek:** *kēldārdek* L 289, Q 197, 197a; *kēldār-* L 113; *kalārdek* L 364; **kelderdecke:** *kēldārdekā* Q 121; **kelderzolder:** *kēldārzōldār* L 289; **kelderplafond:** *kōldārplafon* P 176; **gehemelte:** *gāhīmāltā* Q 3; **centerplafond:** *sentārplafon* Q 97; **center:** *sentār* Q 97; **plafond met bogen:** *plafon met-boagā* Q 95a; **gewelfde kelder:** *gāwōlāf-dā kēldār* L 210; **gewelfde plafond:** *gāwōlāf-dā plafon* Q 13.

PROFIELBALKEN

(N 32, 20b; monogr.)

[IJzeren profielbalken, vaak met I-vormige doorsnede, die worden gebruikt bij het vervaardigen van een troggewelf. Zie ook afb. 33.

D.I.N. in het woordtype **d.i.n.-balken** is een afkorting van „deutsche Industrienorm“.]

poutrelles (fr.): *putrels* Q 95; *pātrēls* K 278, L 289, 320a, Q 20, 202; *pātrēls* L 318b, Q 19, 95, 98, 99*; *pātrēls* K 353; *pātrēls* L 290, 291; *putrel* Q 13; *pātrēl* L 414, P 176, Q 13; **poutrelletjes:** *pātrēlākās* Q 3; **I-balken:** *ībelāk* Q 121c; **U-balken:** *ūbelāk* L 318b; **ijzeren balken:** *īzārā balākā* Q 100, 101; *īzārā belāk* L 318b, Q 111, 113; **centerbalken:** *sentārbelāk* Q 19, 97; **d.i.n.-balken:** *denbelāk* L 432; **aanzetbalken:** *ānzēt-belāk* L 290; **ijzergewelfbalken:** *īzārgāwōlāf-belāk* L 330; **gewelfsbalkjes:** *gāwōlāf-belākskās* L 289, 289b; **draagbalken:** *drāx-balākā* L 321; *drāx-belāk* L 270; **ontlastingsbalken:** *ontlastēns-belāk* L 265; **balken:** *belāk* Q 111; **gewelfdragers:** *gāwōlāf-drāgāš* Q 39; **ijzeren dragers:** *īzārā drāgārs* L 163; **dragers:** *drēgārs* L 382; **plafondbaddingen:** *plafon-*

fonbadeŋa Q 95a; **schenen**: *šena* Q 121; *šena* Q 121, 202; **legers**: *lejšars* L 364; **ribben**: *rebə* L 210.

EEN KELDERGEWELF MAKEN

(N 32, 20c; monogr.)

[Wanneer men een kelder van troggewelven wil voorzien, worden er eerst van muur tot muur ijzeren profielbalken gelegd op een onderlinge afstand van 1,5 m. Tussen de balken worden vervolgens de gewelven gemetseld, waarbij als tijdelijke steun een formeel wordt gebruikt.]

(een) kelder overwelven: *keldar ðværwelva* Q 113; *ana keldar ðværwølvə* Q 13; **overwelven**: *ðjværwelavə* P 176; *ðværwølavə* L 414; *ðværwølvə* Q 20; **(een) kelder welven**: *nə keldar wəlavə* L 265; *nə kalər wəlavə* L 364; *keldar wølavə* L 270; *keldar* ~ L 321; **welven**: *welvan* K 278; *wølavə* L 290, Q 121; *wølvə* L 330; *wølavə* L 210, Q 98, 113; *wølavə* Q 98; *wølvə* L 211; **verwelven**: *værwølavə* Q 95; **werfelen**: *wørfəsə-lə* L 290, 291; **keldergewelf maken**: *keldar-gəwəlf mākə* Q 113; *keldargəwølf* ~ L 289, 289b; **(het) gewelf maken**: *ət -gəwølavə mākə* Q 99*; *ət jəwølavə mākə* Q 121c; **gewelf metselen**: *gəwølavə mətəsə* L 318b; **overwelging maken**: *ðværwølvə mākə* L 432; **uitschalen**: *ūtsālə* Q 111; **schulpen**: *šəlvə* Q 111; **kelderdek maken**: *kəlvədek mākə* L 289; **dek maken**: *dek mākə* Q 3; **dekken**: *dəkə* L 364; **boogwerk maken**: *bəxwørvək mākə* L 320a; **coffrage (fr.) leggen**: *kufvāš ləŋə* K 318 (voor vlakke overdekking in beton).

SPIJKERRIBBEN

(N 32, 21a; monogr.)

[Houten balken die over de gewelven van een kelder worden aangebracht. Op de spijkerribben worden de vloerplanken van de benedenverdieping gespijkerd.]

spijkerribben: *spejkərvəbə* L 265; *špejkərvəbə* Q 113; **vloerribben**: *vlurvəbə* L 211; **ribben**: *rebə* L 163, Q 39; *rəbə* L 289, 290, 291, 318b, 320a, Q 202; **vloerribjes**: *vlurvərvəkəs* L 289; **treven**: *trēvə* Q 98; *trēvə* Q 99*; **baddingen**: *badeŋə* Q 95a; **kepers**: *kəpərs* K 278; *kəpəš* Q 111; **keperen**: *kəfəvə* Q 121, 121c; **bruggen**: *brøgə* Q 3; *brəjgə* L 364; **ontlastingsbalken**: *ontlastəvs-bəlavə* L 364; **houten vloerbalken**: *hovtə vlurvəbələk* L 382; **vloerbalken**: *vlurvəbələkə* L 321, Q 95; **vulbalkjes**: *vølvəbələkškəs* L 270; **draagbalkjes**: *drāx-bəlavəškəs* L 270; **poutrelles (fr.)**: *pətvərləs* K 353.

VLOERPLANKEN

(N 32, 21b; monogr.)

[De van messing en groef voorziene planken

waarmee een houten vloer gelegd wordt. Zie ook het lemma HOUTEN VLOER.]

vloerpanken: *vlvørplāŋkə* Q 99*; *flvør-* Q 98; *vlurplāŋkə* Q 95; *vlurplēŋk* L 211, 265, 270, 289, 320a, 321, 382, Q 20, 39, 113; *fluər-* Q 111; *vlvør-* Q 13; *flvørplē.ŋk* L 290; **klikplanken**: *klekplāŋk* Q 3; **planken**: *plēŋk* Q 117a; *plēŋk* L 364; **vloerbredder**: *vlvørbrēr* Q 202; **gebintebredder**: *jəbøŋbrēr* Q 121c; **beunbredder**: *bøŋbrēr* Q 121.

TONGEWELF

(N 32, 22b)

[Gewelf waarvan de dwarsdoorsnede een halve cirkel of een ellips is.]

tongewelf: Q 113; *tøŋgəwølavə* Q 100, 101; *tøŋgəwølv* L 211; *tøŋgəwølavə* L 290, 291; *ton-* L 292, Q 13; **tonwelfsel**: *tonwølvəsəl* K 278; **half-rond gewelf**: L 265; *haləfrøŋjt -gəwølavə* L 321; **rond gewelf**: *røŋk -gəwølavə* Q 113; *røŋk jəwølavə* Q 121c; *rondə gəwølavə* (mv.) K 353; **booggewelf**: *boəx-gəwølavə* Q 95; **rond metswerk**: *røŋt mətswərvək* P 176; **cirkelgewelf**: *serkəlgəwølavə* L 320a; *serkəlvəwølavə* Q 121c; **halve cirkel**: *haləvə sərkal* L 290, 291; *haləvə sərkal* L 289, 289b; **keldergewelf**: *kəlvərgəwølavə* Q 111; *kəlvə-* Q 13; *kəlvərgəwølavə* L 289; **duikergewelf**: *dūkərgəwølavə* L 289; **duiker**: *dūkə* L 270, 318b; **centergewelf**: *səntərgəwølavə* Q 100, 101; **gecenterd gewelf**: *gəsəntərt -gəwølavə* Q 3; **volle center**: *vølvə səntər* Q 99*; **halfsteens gewelf**: *halvstəjns -gəwølv* L 382; **stenen gewelf**: *stēnə gəwølavə* L 364; **gewelf**: *gəwølavə* Q 98; *gəwølavə* L 364; *gəwølavə* Q 202; **gewelfsel**: *gəwølvəsəl* L 163; **toog**: *tōx* L 318b; **tunnel**: *tønəl* L 289.

Metselverbanden

VERBAND

(monogr.)

[De wijze waarop men bij het metselen van muren de stenen op en naast elkaar plaatst.]

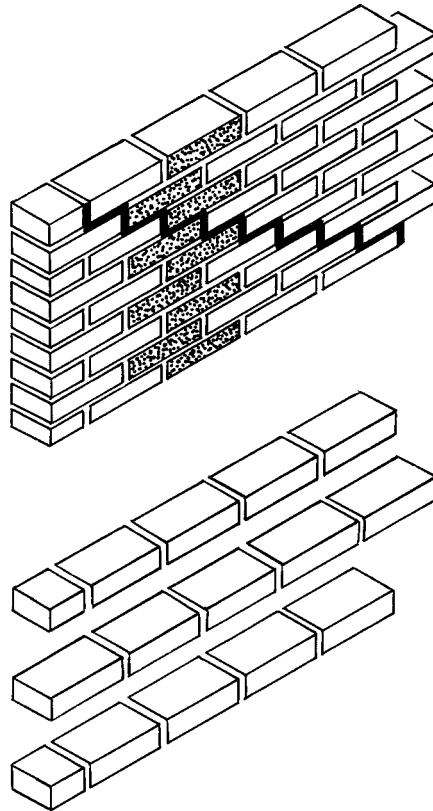
steenverband: *stīnvərvənt* L 414; **verband**: *vərvə.vntj* L 318b; *dər vərvəntj* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e.

HALFSTEENSVERBAND

(N 31, 24a; monogr.)

[Metselverband dat doorgaans wordt toegepast bij halfsteensmuren. Het bestaat uitsluitend uit strekkenlagen. De kopvoegen van een laag bevinden zich midden boven de strekken van de onderliggende laag. Zie ook afb. 34.

„In dit verband is de steen op zijnen platte kant

Afb. 34. halfsteensverband

en volgens zijne lengte gelegd, zoodat aan het buitenvlak van den muur enkel de streksche kant te zien is" (Van Keirsbilck, pag. 400).]

halfsteensverband: *halafstęns-vęrbant* L 211, 265, 364; *halafstęns-* L 290, 291; *halafstįjęns-* K 353; *halafstęns-* Q 39; *halafstęjns-* L 267, 289, 289b, 320a, Q 95; *halafstęjns-* L 270; *hawfstęjns-* L 360, Q 13, 18; *hawfstęjns-* Q 97, 98, 99*, 111; *halafstęns-vęrbānt* L 163; *halafstęjns-* L 364; *hafstęjns-* Q 193, 194; *hęfstęjns-* Q 197, 197a; *halafstęns-vęrbānt* L 210; *hęwfstęjns-* L 316a; *halafstęjns-vęrbantj* L 318b, 320c, 321, 382; *halafstęjns-* L 330, 432; *halafstęjns-vęrbanj* L 270; *hęafstęs-* Q 117a; *halafstęns-vęrbanj(t)* L 290; **halfstenesverband:** *hęafstęjns-vęrbanj* Q 117a; *hęfstęjns-* Q 121, 121c; *hęafstęjns-* Q 113; **halfsteenverband:** *halafstęjnvęrbant* L 271; **gewoon strekverband:** *gęwuwęn strek-vęrbānt* K 353; **strekverband:** *strek-vęrbānt* Q 198a; *strek-* Q 202; **panneresse-verband:** *panres-vęrbant* Q 83; **gewoon verband:** *gęwęn vęrbant* Q 100, 101; *gęwun* ~ Q 3; **metselverband:** *mętsęlvęrbant* Q 111; **verband:** *vęrbant* L 414; **gewone muur:** *gęwü²nę mür* P 176.

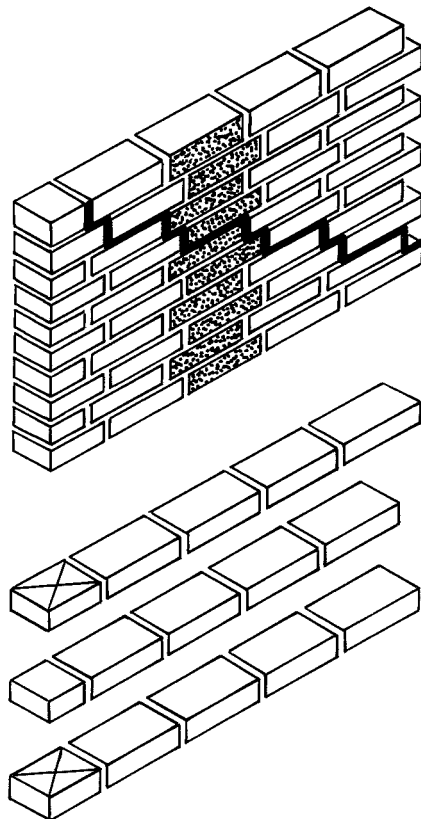
KLEZORENVERBAND

(N 31, 24f)

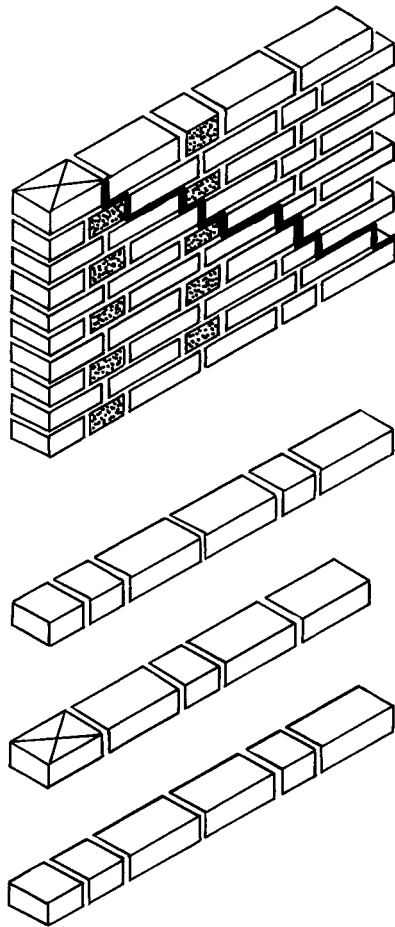
[Metselverband dat doorgaans wordt toegepast bij halfsteensmuren. Het kan worden onderverdeeld in staand en lopend klezorenverband. Zie ook afb. 35. Een drieklezoor is drievierde deel van een normale metselsteen. In de tekeningen is deze steen met een kruis gekenmerkt.

Het staand klezorenverband is als volgt opgebouwd: eerste laag: drieklezoor, strek, strek, strek, strek; tweede laag: kop, strek, strek, strek, strek; derde laag: drieklezoor, strek, strek, strek, enz. Bij het lopend klezorenverband kent men de volgende indeling: eerste laag: drieklezoor, strek, strek, strek, strek; tweede laag: kop, strek, strek, strek; derde laag: drieklezoor, kop, strek, strek, strek; vierde laag: strek-kenlaag (Westra, pag. 15).]

klezorenverband: *klęzöręnvęrbanj*, *-vęrbant* L 270; *klęts-uęręnvęrbantj* L 320a; **klezoorverband:** *klęzurvęrbānt* L 163.

Afb. 35. staand klezorenverband

Afb. 36. Noors verband, kettingverband

NOORS VERBAND, KETTINGVERBAND

(N 31, 24f; monogr.: N 31, 24e)

[Metselverband dat doorgaans wordt toegepast bij halfsteensmuren, maar dat ook bruikbaar is bij steensmuren. Zie ook afb. 36.]

Het verband is als volgt opgebouwd: eerste laag: kop, kop, strek, strek, kop, strek; tweede laag: driekleזור, strek, kop, strek, strek; derde laag: kop, kop, strek, strek, kop, strek, enz. (Westra, pag. 15/16). De volgorde van de verschillende lagen kan variëren.]

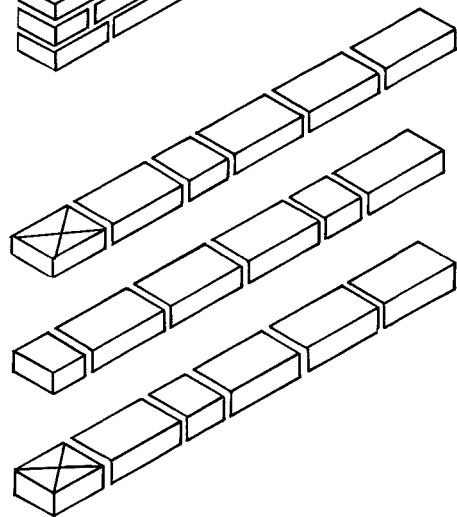
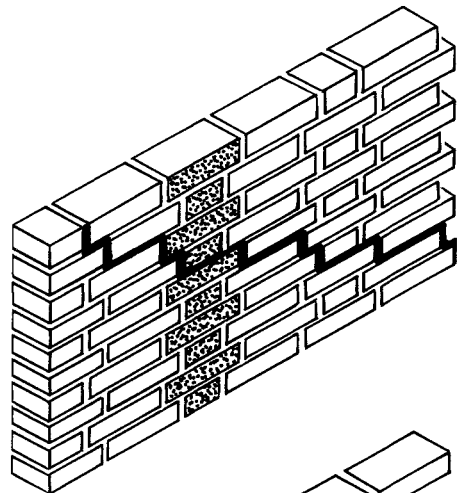
noors verband: *nors* >vərbānt P 176 (twee strekverbanden); *nōrs* >vərbānk Q 121; **kettingverband:** *kēteŋvərbant* L 270, 290, Q 18, 39, 95, 97, 98, 99*, 100, 101; *keŋj*- K 353; *kēteŋvərbānt* L 163; *keteŋ*- L 364; *ketiŋ*- P 176; *kēteŋvərbānt* L 316a; *kēteŋvərbantj* L 292, 318b, 320a, 321, 330, 432; *kēteŋvərbānk* L 270, Q 113, 117a;*kēteŋvərbānk(t)* L 290; **schakelverband:** *sxākəl-vərbant* L 364; **kettenverband:** *ketāvərbānk* Q 121; *kēteŋvərbānt* Q 197, 197a; **kettelverband:** *kēteŋvərbānt* Q 193, 194; de volgende term betreft een metselverband dat als volgt is opgebouwd: eerste laag: driekleזור, kop, strek, kop, kop, strek; tweede laag: strek, kop, kop, strek, kop, enz.: **lang kettenverband:** *lanġ ketāvərbānk* Q 121c.

ENGELS VERBAND

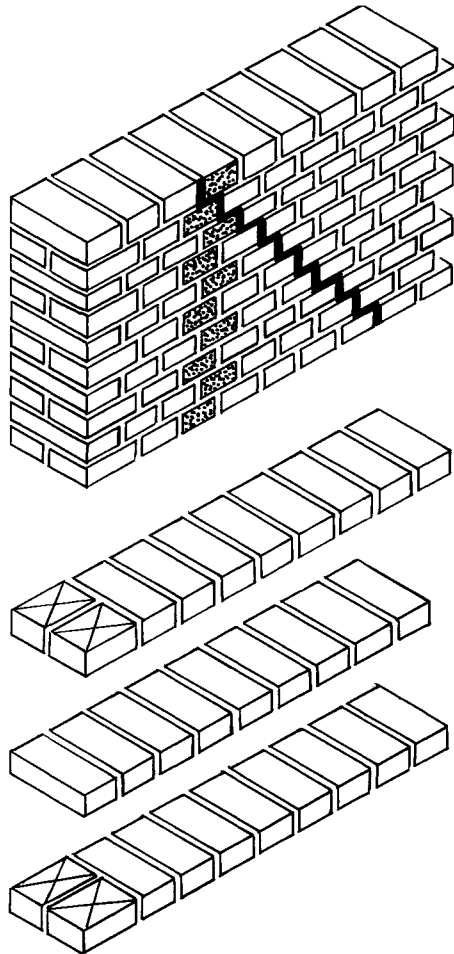
(N 31, 24f)

[Metselverband dat doorgaans wordt toegepast bij halfsteensmuren, maar dat ook bruikbaar is bij steensmuren. Zie ook afb. 37.]

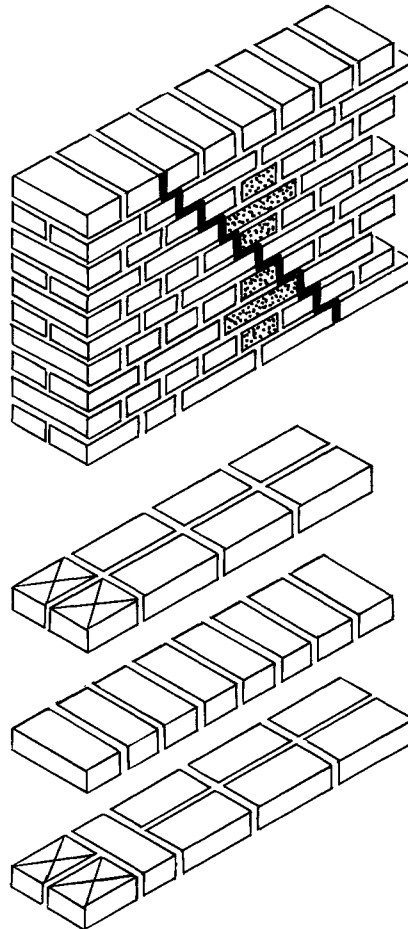
Het verband is als volgt opgebouwd: eerste laag: driekleזור, strek, kop, strek, strek, strek; tweede laag: kop, strek, strek, strek, kop, strek; derde laag: driekleזור, strek, kop, strek, strek, strek,

Afb. 37. Engels verband

Afb. 38. koppenverband

Afb. 39. kruisverband

enz. (Westra, pag. 15/16).]

engels verband: *eiĳals v̄arbant* K 353 (twee strekstenen en één kopsteen); *eiĳals v̄arbānt* P 176 (drie strekverbanden).

KOPPENVERBAND

(N 31, 24b)

[Metselverband waarbij alle stenen in een laag met de kop in zicht komen. De steen ligt daarbij op zijn platte kant. Zie ook afb. 38.]

koppenverband: *kop̄av̄arbant* L 289, 289b, Q 13, 39, 95; *kop̄av̄arbānt* L 163; *kop̄a-* P 176; *kop̄av̄arbantj* L 292, 320a; **kopsverband:** *kopsv̄arbant* L 211, 270, 289, Q 100, 101, 113; *kops-* L 265, 364; *kopsv̄arbānt* L 210; *kopsv̄arbānt* Q 198a; *kopsv̄arbantj* L 318b, 321, 330, 432; *kopsv̄arbanĳ* L 270, Q 117a; *kopsv̄arbanĳ(t)* L 290; **kopverband:** *kopv̄ar-*

bant L 290, 291, 414, Q 83, 98, 99*, 111; *kops-* L 271, Q 3; *kopv̄arbānt* L 316a; *kopv̄arbānt* Q 202; *kopv̄arbānt* K 353; *kopv̄arbantj* L 320c, 382; *kopv̄arbanĳ* Q 113, 121c; **koppenlaag:** *kop̄p̄al̄q̄x* Q 197, 197a; **koplagen:** *kopl̄q̄ḡa* K 353; **kopslaagverband:** *kopsl̄q̄xv̄arbanĳ* Q 113; **steensmuur in koppen:** *štejnsmūr en k̄op* Q 97; **halfsteens verband:** *hal̄əfštejns v̄arbantj* L 292; **steensverband:** *štejnsv̄arbant* L 360; **steensnensverband:** *štejnsv̄arbanĳ* Q 121; **steenskopverband:** *štejnskopv̄arbant* L 267; **allemaal koppen:** *al̄am̄q̄l k̄ep* Q 90.

KRUISVERBAND

(N 31, 24d; N 31, 24e; monogr.)

[Metselverband dat doorgaans wordt toegepast bij muren dikker dan een halve steen. Zie ook afb. 39.]

Het verband is als volgt opgebouwd: eerste laag: driekleזור, kop, strek, strek, strek; tweede laag: koppenlaag; derde laag: driekleזור, strek, strek, strek, enz. (Westra, pag. 19). De volgorde van de verschillende lagen kan variëren.]

kruisverband: *krījs-vārbant* L 289, 289b, Q 13, 18, 95, 97, 98, 99*, 100, 101; *krījs-* L 211; *krīts-* L 267, 270, 271, 289, Q 39, 111, 113; *krīš-* L 290, 291; *krōš-* L 265; *krōwās-* K 353; *krījs-vārbānt* L 210; *krījs-* L 316a; *krījs-vārbānt* L 163; *krījs-* Q 193, 194, 198a; *krīts-* Q 202; *krōš-* P 176; *krīs-* L 364; *krījs-vārbantj* L 318b, 320a, 320c, 321; *krīts-* L 292, 330, 432; *krōjš-* L 382; *krīts-vārbānk* L 270, Q 113, 121, 121c; *krīts-vārbānk(t)* L 290; **normaal verband:** *normāl vārbānt* K 353; **kopstrekverband:** *kopstrek-vārbant* L 360; **steensverband:** *stējns-vārbānt* L 316a; **kettingverband:** *ketējvārbant* L 289; **oud vlaams verband:** *āt -vlōms -vārbant* Q 83.

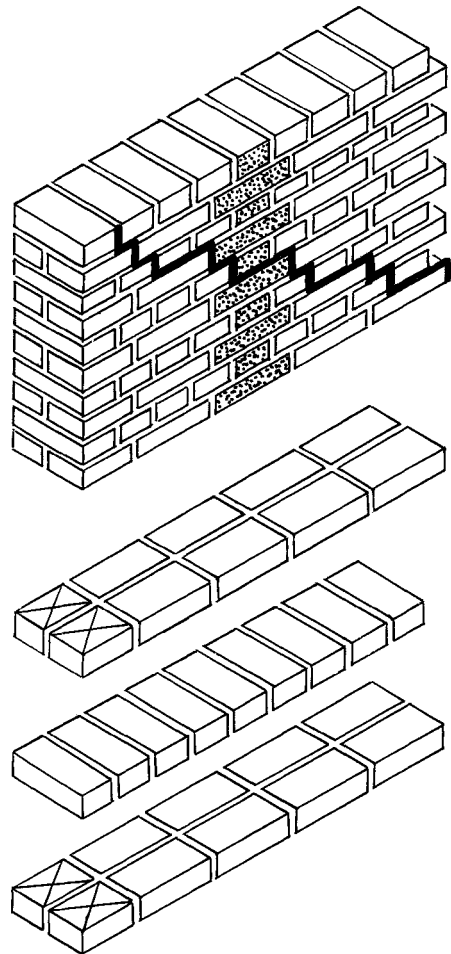
STAAND VERBAND, BLOKVERBAND

(N 31, 24c; N 31, 24e; monogr.)

[Verband dat doorgaans wordt toegepast bij muren dikker dan een halve steen. Het staand verband vormt een vereenvoudigde uitvoering van het kruisverband. Volgens de invuller uit Q 99* wordt het zelden gemaakt. Zie ook afb. 40.

Het verband is als volgt opgebouwd: eerste laag: driekleזור, strek, strek, strek; tweede laag: koppenlaag; derde laag: driekleזור, strek, strek, strek, enz. (Westra, pag. 19). De volgorde van de verschillende lagen kan variëren.]

staand verband: *stant -vārbant* L 267; *štant -* L 290, 291; *stoānt -* L 364; *stōnt -* L 211, 289, Q 13, 18; *štōnt -* L 270, Q 97, 98, 100, 101, 113; *štōnt -* Q 39; *stōnt -vārbānt* L 210; *stōnt -vārbānt* P 176; *stōnt -* L 163; *štōnt -* Q 193, 194; *stōntj -vārbantj* L 292, 318b, 320a; *štoant -* L 432; *štōant -vārbānk* Q 121; *štōnt -* Q 121; *štōnt -* L 270; *stōnt -vārbānk(t)* L 290; *stons -vārbant* L 265; *stōns -* L 289, 289b; *stōns -vārbānt* Q 197, 197a; **staand kruisverband:** *stōntj krījs-vārbantj* L 321; **blokverband:** *blōk-vārbant* Q 111; *blōk-vārbānt* Q 198a, 202; *blōk-vārbantj* L 330; *blōk-* L 382; *blōk-vārbānk* Q 113, 121; **verband van een volle steen:** *vārbant -van ānā volā stēn* Q 3; **steenverband:** *stējnvārbant* Q 111; **steensverband:** *stēns-vārbant* L 364; **pakjesverband:** *pākskās-vārbant* K 353; **vals verband:** *valš -vārbānk* Q 113; **kop- en strekverband:** *kop- en strek-vārbant* K 353; **kopstrekverband:** *kopstrek-vārbant* L 360; *kopstrek-* L 414; **kopse en gewone laag:** *kopsā en gāwōwān lāx* K 278; de volgende term betreft een verband waarbij alle stootvoegen boven elkaar staan: **eenvoegig blokverband:** *ēfjgex - blōk-vārbānk* Q 121. _

Afb. 40. staand verband, blokverband

VLAAMS VERBAND

(N 31, 24e; monogr.)

[Verband, doorgaans toegepast bij muren dikker dan een halve steen, waarbij in iedere laag zowel koppen als strekken zijn verwerkt.

Het verband is als volgt opgebouwd: eerste laag: driekleזור, kop, strek, kop, strek, kop; tweede laag: kop, strek, kop, strek, kop, strek; derde laag: driekleזור, kop, strek, kop, strek, kop, strek, enz. (Westra, pag. 20). De volgorde van de verschillende lagen kan variëren.]

vlaams verband: *vlāms -vārbant* L 211, 265, 267, 270, 271, 290, 291, 360, Q 39, 97, 98, 111, 113; *vlōms -* L 289, 289b, Q 95; *vlāms -vārbānt* L 316a; *vlāms -* L 210; *vlāms -vārbānt* L 163; *vlāms -* Q 202; *vlāms -* Q 198a; *vlōms -* P 176; *vlāms -vārbānt* K 353; *vlāms -vārb-*

bantj L 318b; *vlōms* >~ L 292, 320a, 320c, 321, 382; *vlāms* >*vārbanċ(t)* L 270; *vlāms* >*vārbanċ* Q 113, 121, 121c; *vlāmš* >~ Q 113; **vlaams steensverband**: *vlāms* >*stejns*>*vārbānt* L 364; **springverband**: *sprejvārbant* Q 90; **driekwart verband**: *drejkwart* >*vārbant* Q 3; **kops met ge woon verband**: *kops me gawōwān vārbānt* K 278.

WILD VERBAND

(N 31, 24f; N 31, 26)

[Metselverband waarbij strekken en koppen zich in een laag op onregelmatige wijze afwisselen. Het wild verband werd na de oorlog veel gebruikt in verband met de toen heersende schaarste aan materiaal (Westra, pag. 21). De term wild verband wordt ook gebruikt voor decoratief metselwerk waarbij verschillende steensoorten onregelmatig door elkaar worden gerangschikt.] **wild verband**: *welt* >*vārbant* L 211, 265, 270, 271, Q 18, 39, 97, 98, 111, 113; *welt* >~ Q 95; *welt* >~ Q 99*; *wōlt* >~ L 414; *weltj* >~ L 289, 289b, 290, 291; *welt* >*vārbaant* L 210; *welt* >*vārbānt* K 353; *welt* >*vārbānt* Q 193, 194; *welt* >~ P 176, Q 197, 197a; *welt* >*vārbānt* L 210, 316a; *weltj* >*vārbantj* L 290, 291, 318b, 320c, 321, 432; *welj* >*vārbanjt* L 330, 432; *welt* >*vārbanċ* L 270, Q 113, 117a, 121, 121c; *weltj* >*vārbanċ(t)* L 290; **willekeurig verband**: *welākōrex* >*vārbānt* L 163; **paardsverband**: *peāts*>*vārbanċ* Q 121c; **rommelverband**: *romēlvārbant* L 364 (alles doorelkaar); **rommel**: *romēl* K 353; **hoddelswerk**: *hōdēlswērāk* Q 111; **hoddelenboel**: *hōdēlābul* Q 111; **gehoddels**: *gōhōdēls* Q 111; **pruts werk**: *prōtswērāk* Q 111; **wild werk**: *welt wērāk* Q 202.

VALLENDE TAND

(N 31, 28a; monogr.)

[Wanneer metselwerk tijdelijk wordt gestaakt en op aansluiting van later moet wachten, kan het metselverband op verschillende manieren worden beëindigd. Wanneer het metselwerk een

trapsgewijze oplopende opeenvolging van liggende en staande voegen aan het uiteinde heeft, spreekt men van een vallende of liggende tand. Een muur die in een vallende tand eindigt, wordt in Q 95a **leddermuur** (*ledārmūr*), **trapmuur** (*trapmūr*) of **eindmuur** (*ejntmūr*) genoemd. Zie ook afb. 41.

Volgens de invuller uit Q 111 kan een vallende tand **halfsteens** (*hōwfštejns*) of **kwartsteens** (*kwartštejns*) terugvallen.]

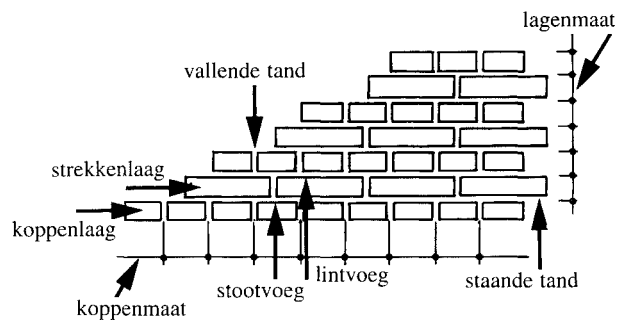
vallende tand: *valēndā tant* L 211, Q 13, 39; *valēndān* ~ K 353, Q 100, 101; *valēndjā ta.nt* L 289; *valēndā tānt* L 316a; *valēndān* ~ L 364, P 176; *valēndjā tantj* L 318b; *valēndān tanċ* L 270, 290, 291; *valēndā tsanċ* Q 121c; **terugvallende tand**: *trōk*>*valēndā tantj* L 432; *tryk*>*valēndā tant* Q 111; *tsarōk*>*valēndā tsanċ* Q 121; **liggende tand**: *legēndā tant* K 353; *legēndā* ~ Q 95; *legēndjā tantj* L 292; **bijlopende tand**: *bilejpan-dā tānt* L 364; **tandsgewijs profiel**: *tants*>*gawīs profil* L 163; **trapsgewijs gemetst**: *traps*>*gawējs* >*gōmetst* Q 3; **tandsgewijs afgewerkte muur**: *tants*>*gawājs* >*ōf*>*gawērċ-dā mūr* Q 83; **tand**: *tant* K 318; *ta.nt* L 289, 289b; *tānt* Q 198a; *tā.nt* L 210; *tantj* L 318b; *tān* (mv.) Q 90; **teruglopend verband**: *trōklōwpāntj* >*vārbantj* L 321; **trap**: *trap* Q 100, 101; bij de volgende term werd geen onderwerp vermeld: **trapsgewijs**: *traps*>*gawīs* L 320c.

AFTANDEN

(N 31, 28a; monogr.)

[Tijdelijk gestaakt metselwerk met behulp van een staande of liggende tand beëindigen.]

aftanden: *āftejā* Q 97; **intanden**: *intāndā* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **terugspringen**: *trōkšprejā* Q 197, 197a; **in verband terugvallen**: *en vārbanċ tryk*>*valā* Q 113; **terugvallen**: *trōk*>*valā* Q 193, 194; **eindigen op halfsteens**: *ejndegā op hōwfštejns* Q 98; bij de volgende opgave moet een werkwoord als *werken* o.i.d. worden gedacht: **halve steen terug**: *halāvā stejn trōk* L 320a.

Afb. 41. vallende en staande tand

STAANDE TAND

(N 31, 28c; N 31, 28a; monogr.)

[Eindvlak van tijdelijk onderbroken metselwerk. De uiteinden van de even en oneven lagen wis-selen elkaar daarbij regelmatig en loodrecht onder elkaar af. Zie ook afb. 41.]

staande tand: *stondā tant* L 265; *stōndā* ~ L 211, 364, Q 13, 193, 194; *stōndān* ~ K 353; *stōndā* ~ Q 98, 111, 113; *stōndā* ~ Q 39; *stōndān* ~ Q 100, 101, 113; *stōndjā ta.nt* L 289, 289b; *stōndā iā^{nt}* L 210; *stōndā tānt* L 163, 316a; *stōndā* ~ Q 202; *stōndā tantj* L 382; *stōndjā* ~ L 318b, 321; *stōndjā tantj* L 330; *stōndān* ~ L 432; *stōndā tantj* Q 113; *stōndān* ~ L 270; *stāndān* ~ L 290, 291; *stōndā tsanj* Q 121; **rechtstaande tand:** *rēxstōndān tant* Q 83; **staande tanden:** *stōndā tsej* Q 121; **staande vertanding:** *stōndā vortandēj* Q 95; **terugvallende tand:** *tryk-valōndā tānt* Q 202; **tand:** *tant* L 414; *tānt* Q 198a.

STREKKENLAAG

(N 31, 23a; monogr.)

[Laag in lengterichting liggende bakstenen. Zie ook het lemma STREK in WLD II.8, pag. 75 en afb. 41.]

strekkenlaag: *strekālōx* Q 95; *strekālōx* L 210, 364, Q 13; *strekālōx* Q 121; **streklāag:** *strekālōx* K 353; *strek-* Q 113, 197, 197a, 202; *strek-* L 267, 318b; *strek-* Q 100, 101, 111; *strek-* K 318, L 265, 318b, 360, 382, Q 18, 198a; *strek-* L 290, 291, 330, Q 97, 98, 111; *strik-* L 163; *strekālōx* Q 39, 113; *strekālōx* L 364; *strekālōx* Q 121, 121c; **strekse laag:** *strekšā lōx* L 292; *strekšā* ~ L 270, 432; *strekšā* ~ L 210, 211; **streksteen:** *strekštē* Q 121; **strek:** *strek* Q 193, 194; **reklāag:** *reklōx* L 289, 318b; *rēk-* L 289, 289b, 320a; **panneresse-laag:** *panreslōx* P 176; *panreslōx* Q 90; *panresluaf* Q 83; **panneresse (fr.):** *dā panres* Q 83; *panres* Q 95; **platte laag:** *platā lōx* Q 97, 99*; *platā lō^x* Q 39; **gewone laag:** *gəwōwən lāx* K 278; *gəwūwən lōx* K 353; **laag:** *lōx* L 320c; *lōax* Q 117a; *loax* L 414.

KOPPENLAAG

(N 31, 23b; monogr.)

[Laag in hun breedterichting liggende bakstenen. Zie ook afb. 38 en 41.]

koppenlaag: *kōpālōx* L 210, Q 13, 95; *kōpālō^x* Q 39; *kōpālōax* Q 121; **koplaag:** *kōplōax* Q 121, 121c; *kōplōx* K 318, L 290, 360; *kōp-* K 353, L 267, 289, 289b, 290, 291, 316a, 318b, 320a, 364, 382, Q 18, 97, 98, 99*, 100, 101, 111, 113, 193, 198a, 202; *kōplō^x* Q 39, 113; *kōplōx* P 176; *kōpluaf* Q 83; **kopslaag:** *kōpslōx* Q 193, 194; **kopse laag:** *kōpsā lāx* K 278; *kōpsā lōx* L 210, 211, 270, 292, 320c, 330, 432, Q 97, 197a; *kōp-*

sā ~ L 265; **kops:** *kōps* L 414; **de kop:** *dā kōp* Q 83; **patijtse laag:** *pastiūsā lōx* L 292; **kantlaag:** *kantlōx* Q 90; **steensellaag:** *stensālōx* L 163.

STAANDE ROLLAAG

(N 31, 23c; monogr.)

[Muurafdekking in de vorm van een laag op hun kop staande metselstenen. Woordtypen als **steensrol** (Q 95), **steense rollaag** (L 211, L 289, L 290, L 291, L 320a, Q 99*, Q 113) en **steensrollaag** (Q 39, Q 111, Q 121) verwijzen naar de hoogte van de rollaag.]

staande rollaag: *stondā rollōx* L 265; **strekse rollaag:** *strekšā rollōx* L 270, 432; *strekšā* ~ L 290; **strekse rol:** *strekšā rōl* Q 121c; **strekrol-laag:** *strekrollōx* L 267; **steensrol:** *stējnsrōl* Q 95; **steense rollaag:** *stējnsā rollōx* L 289, 320a; *stējnsā* ~ Q 99*; *stēnsā* ~ L 211; *stēnsā* ~ L 290, 291; *stē^{ns}ā* ~ Q 113; **stenenrollaag:** *stēnrollōx* Q 113; **steensrollaag:** *stēnsrollō^x* Q 39; *stējnsrollōx* Q 111; *stē^{ns}rollōax* L 121; **steensrollaag:** *stēnsrollōx* L 163; **rollaag:** *rollōx* L 289, 289b, 318b, 330, 382, Q 13, 18, 97, 111, 193, 194; *rol-* L 360; *rollō^x* Q 39; *rollōax* Q 121; **stroomlaag:** *strowmlāx* L 271; **reklāag:** *reklōx* L 320c; **staande streklaag:** *stoandā streklōx* L 364; **streklāag:** *strekālōx* K 278; *strekālōx* L 316a; **steense strek:** *stēnsā strek* L 210; **staande strek:** *stōndjā strek* L 292; **strek:** *strek* L 210, 318b; **strek op zijn kop:** *strek-* op *zēnā kop* L 364; **strekcenter:** *streksejntār*, *-sentār* K 318; **center:** *sentār* K 353; *sejntār* K 318; **staande zijkant:** *stōndjā zij-kantj* L 321; **staande laag:** *stōndā lōx* Q 197, 197a, 202; **rechtstaande laag:** *rēxstōndā lōx* Q 98; **kantlaag:** *kantlōax* L 414; **bandbrik:** *bānt-^abrek* Q 198a.

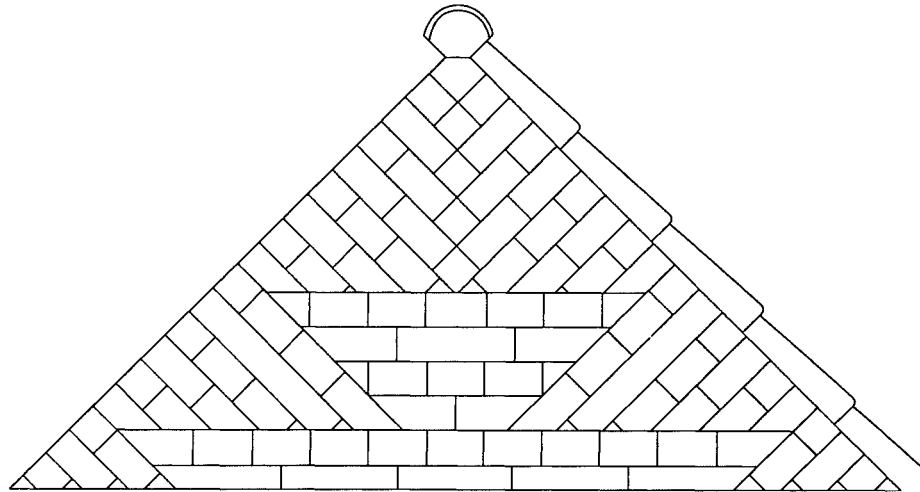
LIGGENDE ROLLAAG

(N 31, 23d; monogr.)

[Muurafdekking in de vorm van een laag op hun kant liggende metselstenen.

Woordtypen als **halfsteens rollaag** (L 289, Q 111), **halfsteense rollaag** (L 290, L 291, L 382, Q 99*, Q 121) en **steensrollaag** (Q 39) verwijzen naar de hoogte van de rollaag.]

rollaag: *rollōx* K 353, L 163, 265, 364; *rōl-* L 210, 316a, 318b, 320a, Q 18, 90, 97, 98, 100, 101, 193, 194, 197, 197a, 202; *rollōax* Q 113; *rollōax* Q 121; *rōlloax* L 414; **rollaag van een kopje:** *rollōx* *van ā kōpkā* Q 13; **koppenrol:** *kōpārōl* Q 95; **koprollaag:** *kōprollōx* L 267; **koppenrollaag:** *kōpā rollōx* L 321; **kopse rollaag:** *kōpsā rollōx* L 211, 270, 289, 330; *kōpsā rollōx* L 290; **kopse rol:** *kōpsā rōl* Q 121c; *rōl* L 210; **kopse laag:** *kōpsā lōx* Q 198a; **kops-laag:** *kōpslōx* Q 113; **kleine koplaag:** *klēn kōp-*

Afb. 42. muurvlechting, rechts met afdekking van kantpannen

lōx Q 3; **koplaag op zijn kop:** *koplōx* op *-zēnā kop* L 364; **halve stenenrollaag:** *hōvā štēnrōllōx* Q 113; **halfsteensrollaag:** *halāfstējnsrōllōx* L 289; *hāwfštējns-* Q 111; **halfsteense rollaag:** *halāfstējnsā rōllōx* L 290, 291; *halāfstējnsā* ~ L 382; *hāwfštējnsā* ~ Q 99*; *hōfstējns rōllōax* Q 121; **steense rollaag:** *štējnsā rōllōx* L 432; **steensrollaag:** *štēnsrōllōax* Q 39; **overkantse rollaag:** *ōvārkanḡtsā rōllōx* L 290, 291; **platte rollaag:** *platā rōllōax* Q 39; **kopcenter:** *kopsejntār, -sentār* K 318; **kantlaag:** *kāntlōx* P 176; *kantlōx* K 353; **vlijlaag:** *vlejlōax* Q 121; **rechtoppe:** *reāt-opā* Q 121.

MUURVLECHTING

(N 31, 29)

[Wigvormig muurdeel waarvan de steenlagen loodrecht op de helling van de muurlijn staan. De lagen van iedere beitel van een muurvlechting lopen alle tot een zelfde lintvoeg door. Kleine muurvlechtingen worden uitgevoerd in staand verband, grotere in kruisverband. Zie ook afb. 42.]

muurvlechting: *mō^arflēxteḡ* L 316a; **murevlechting:** *mūrāvlēxteḡ* Q 39; **boerevlechting:** *būrāvlēxteḡ* P 176; *būrāvlēxteḡ* L 210; **gevelvlechting:** *gēvālvlēxteḡ* L 292; **vlechting:** *vlēxteḡ* L 289, 289b; *vlēxteḡ* L 321, Q 95; *vlōxteḡ* Q 97; **boerevlecht:** *būrāvlēxt* L 382; **vlecht:** *vlēxt* L 265; *vlēx* L 271; **vlechtwerk:** *vlēxtwērāk* L 320a; *vlēxtwērāk* L 290, 291; *vlēxt-* L 289, 318b; *vlēxtwērāk* L 364; **vlechtverband:** *vlēx-vārbānt* Q 113; **gevelverband:** *gēvālvārbānt* L 360; **topsverband:** *teps-vārbānt* L 364; **hanekam:** *hānākamp* Q 111, 113; **boere-**

strik: *bōrāstrek* L 318b; **gevelrol in verband met strekkenuitvoering:** *gēvālrōl en vārbānt mēt štrekanūt-vōreḡ* L 270.

KROONLIJST

(N 31, 30a; L 12, 9; monogr.; div.)

[Uitspringende sierstrook van bakstenen boven aan de gevel, juist onder de dakgoot.

Het woordtype **muizetand** is specifiek van toepassing op een laag metselwerk waarbij de koppen van de stenen overhoeks worden gelegd, zodat de driehoekige voorsprongen schuine tanden vormen.]

sierlijst: *siarlīšt* L 290; *sērlīst* L 321; **lijst:** *list* L 163, 210, 211, 265; *līst* L 289, 289b, 320a; *līšt* L 290, 291; **sierlaag:** *sīrlōx* L 270; *sēr-* L 289, Q 98; *sīrlōf* Q 3; **siermetselwerk:** *sīrmetsəlwerk* Q 83; *sērmetsəlwerāk* Q 95; **lijstmetselwerk:** *līsmetsəlwerāk* L 382; **lijstwerk:** *līstwērāk* L 318b; **kornis:** *qornīš* Q 278; *qornis* P 176; *qorneš* Q 158; *qornes* Q 158; *qornes* L 416; *kārneš* Q 12; *kārnēs* L 417; *kārnīs* Q 83; *kārnīs* P 176; **kornismetselwerk:** *kārnēsmtēsəlvērāk* L 364; **muizetand:** *mūzəntānt* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *māzən-* P 176; *mōwzəntānt* Q 83; *mūzətānt* L 316a; *mūzətāḡ* Q 113; *mūzətsāḡ* Q 121; **tand:** *tānt* L 271; **muizetong:** *mūzətōḡ* Q 198a; **gevelversiering:** *gēvālvārsēreḡ* Q 97; **versiering onder de kandel:** *vārsēreḡ oḡār dār kānjāl* Q 202; **kraag:** *krāx* Q 111; **vluchtingen:** *vlōxteḡ* Q 13; **vlucht:** *vlōx* Q 18; **uitsprong:** *ōtspruḡ* K 353; *ōtspruḡ* K 278; **overstuk:** *ōvārštōk* L 382; **kantbrik:** *kānt-brēk* Q 90.

II.9

SIERLAAG

(N 31, 30f)

[Niet-uitspringende sierlaag van bakstenen met een andere kleur die in het metselwerk wordt verwerkt.]

sierlaag: *sīrlōx* K 353, L 210, 330; *sīrloax* L 414; *sērlōx* L 316a, 330, Q 97, 111, 113, 198a, 202; *sīrluaf* Q 83; **laag van andere brikken:** *lōx* *van anar brekə* Q 90; **fantasielaag:** *fāʔəzilōx* K 353; **laag:** *lāx* K 278; **band in metselwerk:** *bānt* *in metswērək* L 364; **band:** *bant* L 265; *ba.nt* L 289; *bantj* L 320a; **tussenlijst:** *tōsəlīst* L 289; **bonte versiering:** *bōntjə vārsērej* L 321; **versiering:** *vārsērej* Q 111; het volgende woordtype duidt een sierlaag aan de onderzijde van een bouwwerk aan: **plint:** *plent* L 289, 289b.

PLINT

(N 31, 34f; monogr.)

[Het ongeveer één meter hoge onderstuk van de buitenmuren van een bouwwerk. Het wordt doorgaans van een harde metselsteensoort vervaardigd. Zie ook het lemma *KLINKER* in WLD II.8, pag. 72.

In Q 121 was de plint tien à twaalf lagen hoog. Hij werd afgesloten met behulp van een laag op hun kant staande stenen: de **rollaag** (*rōllōʔx*) of **rechtoppe** (*rēat-opə*). Ook in L 210 werd de ongeveer één meter hoge plint afgedekt met een rol- of traslaag.

In Q 193 en Q 194 werd de plint met behulp van **trasbrikken** (*tras-brekə*) opgemetseld.]

plint: *plent* K 353, L 211, 265, 271, 289, 289b, 360, 364, 414, Q 18, 39, 97, 98, 113; *plent* L 289; *plēnt* L 163; *pālēnt* L 316a; *plentj* L 318b, 320a; *plēnt* Q 83; **trasraam:** *trasrām* L 210, 290, 291, 382, 432, Q 19, 111, 113; *dras-* L 292; *ras-* Q 100, 101; *trasrōm* Q 95; **tras:** *tras* L 320c; *tāras* L 330; *teras* L 318b; **soubassement (fr.):** *subasəment* P 176, Q 83; **bassement (fr.):** *basəment* Q 90; **onderstuk:** *ondərstōk* Q 95a; **onderkant:** *ōnərkantj* L 321; **brustinghoogte:** *brōstēnhjōx.də* Q 202; **boord:** *būrt* Q 3; **sokkel:** *sōkəl* L 270, Q 121c; *zōkəl* Q 121; **vochtmuur:** *vōxmūr* Q 28; **vorstwering:** *vōrstwērej* L 289; **waterslag:** *wātaršlāx* Q 99*; **onderslag:** *ōnəršlāx* L 329 (onderrand van een gevel, gewoonlijk afgewerkt met een eenvoudige lijst).

PARAMENTWERK

(N 31, 25)

[Het metselen met uitgezochte stenen die zuiver in verband worden geplaatst.

De metselstenen die men in een dergelijk geval gebruikte, werden in L 382 **voorwerkers** (*vōrwerəkərs*), in Q 90 **façadebrikken** (*fa-*

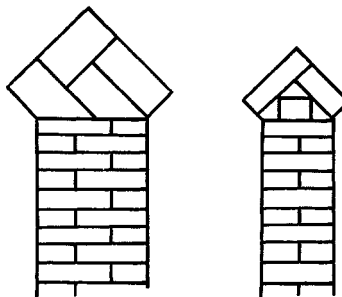
sāt-brekə) en in Q 3 **eerste keus** (*īrstə kōs*) genoemd. Zie ook de lemmata **VOORWERKERS** en **KOPPENLAT.**]

schoon werk: *šūʔn wērək* L 290, 291, 292; *š'un* ~ L 330; *šun* ~ Q 113; *šōn* ~ Q 113; *šōn wērək* Q 121c; *šōn wērək* L 265; *šun wērək* Q 95; **fijn werk:** *fīn wērək* L 289; *fīn wērək* L 320a; **extra fijn werk:** *ekstra fīj wērək* Q 121c; **zuiver werk:** *zījvər wērək* L 292; **voorwerk:** *vōrwerək* L 320a; *vjrwērək* Q 121c; **maatverband:** *mōt.vərbanj*, *mōt.vərbant* L 270; **precies verband:** *prāsīs vərbantj* L 321; de volgende opgaven zijn werkwoorden: **siermetsen:** *sērmetšə* L 316a; **voorwerken:** *vōrwerəkə* Q 97.

EZELSRUG

(N 31, 43a; monogr.)

[Een uit metselstenen vervaardigd en aan weerszijden enigszins overstekend, kapvormig boven-deel van een muur. Zie afb. 43.]

Afb. 43. ezelsrug

ezelsrug: Q 39; *ēzəlsrōx* K 353, L 163, 210, 211, 265; *ēzəls-* P 176; *īzəlsrōx* L 316a; *tjāzəlsrējx* L 364; *ēzəlsrōk* L 289, 289b, 290, 291, 318b, 320a, 320c, 321, Q 99*, 113, 121; *ēzəls-* L 270, 289, 292, 432, Q 111, 113, 202; *ēzəls-* Q 20; *īzəls-* L 289; *ēzəlsrōk* Q 98; *ēzəls-* Q 113, 121c; *ēzəls-* P 176; *ēzəlsrōq* L 290; *ēzəls-* Q 111; **ezelerug:** *ēzələrōk* Q 13, 95; *ējəzələrōk* Q 193, 194; **varkensrug:** *verkəsrōk* L 321, Q 100, 101; **hondsrug:** *honsrōk* Q 97; *hu.nš-* L 330; **spitse rug:** *spetsə rōk* L 382; **spitse muur:** *spetsə mūr* Q 95a; **opmuur:** *opmūr* Q 95a; **kapversiering:** *kap.vārsērej* L 360; **dobbelkap:** *dōbəlkap* L 414; **afdekking:** *āf.dekej* Q 198a.

NATUURSTEEN

(N 30, 55c; N 30, 55g; N 30, 56; N 31, 31a; monogr.)

[In de natuur aangetroffen steen die al dan niet met gereedschappen bewerkt is. In het eerste ge-

val spreekt men van breuksteen, in het tweede van gehouwen steen. Tot de natuursteen worden onder meer kalksteen of hardsteen, graniet, zandsteen en tufsteen gerekend. De natuursteen staat in tegenstelling tot de kunststeen, die uit verschillende grondstoffen vervaardigd wordt. Zie ook de lemmata **HARDSTEEN** en **ZANDSTEEN**.]

natuursteen: *nāujārstējn* K 278; *natōrstējn* L 318b; *natōr-* L 267; *natūrstējn* L 432, Q 97, 111; *nāiōr-* L 291; *natūrstēn* Q 194; *natūr-* (mv.) Q 28; **breuksteen:** Q 35a; *brōkstējn* L 372 (uit Wallonië); *brōkstējn* L 270, 432; **broksteen:** *broxstē* Q 121, 121c; *broxstējn* (mv.) Q 202; in het volgende woordtype is het eerste lid het Franse *moellon*, „breuksteen”: **moellonsteen:** *mālonstīn* K 359; *mālonstēn* Q 3; *mālonstējn* L 423; **moellon (fr.):** *mālon* K 278, L 364, Q 1, 3, 72; *mālōn* K 353; *mālō* P 176b; *mālojn* L 360, 431, P 57; *mālojn* L 414; *mālon* P 51; *mālō* Q 72; *mūlōns* (mv.) Q 180; **platte moellon (fr.):** *platā mālō* P 176b.

HARDSTEEN

(N 30, 55c-g; N 30, 56; monogr.)

[Grijsblauwe kalksteen die de grondstof vormt voor stoepen, trappen, vloeren, dorpels en trottoirbanden. De term *arduīn* wordt meestal gebruikt voor hardsteen die uit België afkomstig is. Hardsteen in gepolijste vorm is ook wel onder de naam *graniet* bekend.

De *Naamse steen* is een harde, blauwe kalksteensoort, afkomstig uit groeven uit de omgeving van Namen die vaak wordt gebruikt voor dorpels. Hij is in kwaliteit vergelijkbaar met de *Luikse steen*. Volgens de invuller uit L 270 werd de *Naamse steen* ook gebruikt voor plavuizen.]

kalksteen: *kalākstējn* Q 20; **ardenner steen:** *ardenār štē* Q 113; **ardenner hardsteen:** *ardenār hartštē* Q 117a; **hardsteen:** L 159a, 163; *hartstēān* L 209; *hartštēn* Q 28; *hartšīē* Q 117a; *hārtstīn* L 316; *hartstējn* L 432, Q 20, 22, 111; *hartstējn* L 270; *hert-* L 270; *hertštējn* L 290; *hartštējn* Q 97; *hartstējn* L 269, Q 95, 198a; *hārt-* L 289; *hert-* L 269; *hartstējn* L 271; **harde steen:** *hātā stīn* P 176; *ōtā* ~ P 176; **helle steen:** *helā stēn* Q 3, 4; *helā stējn* Q 111; *hel štējn* (mv.) Q 20; **helle brik:** *helā brek* Q 11; **gepolijste arduīn:** *gāpolēista ardōjn* L 364; **arduīn:** L 416; *ardōjn* K 278, L 282, 315, 364; *ardōjn* L 364; *ardōjn* Q 1; *ardōjn* K 357, P 51; *ardōn* L 316; *ārdōjn* L 210; *ardōwān* K 353; **blauwe steen:** P 177; *blōwā stēn* Q 77; *blōwā štēn* Q 198; *blōwā* ~ Q 202; *blōwā stīn* Q 1; *blōwā stīn* P 57, 176, 176b; *blōwā stējn* L 289, 360, 364, 372, 416, Q 13; *blōwā* ~ P 120; *blōwā stējn* Q 98, 111; *blōwā stējn* Q 99*; *blōwā štējn* Q 97; **blauwsteen:** *blōwštējn* L 270; *blōwštēn* Q 30, 35 (uit België); *blōwštē* Q 117a; *blōw-* Q

121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **blauwe brik:** *blōwā brek* Q 193; **kassesteen:** *kasejstējn* L 416; *kātšēstīān* P 176; *kātšē-* P 176; **naamse hardsteen:** *nāmsā hartštējn* L 270 (voor raamdorpels, deurdorpels en traptreden); **naamse steen:** *nāmsā stēn* Q 4; *nomšā* ~ Q 77; *nāmsā štēn* Q 198; *nāmsā stīn* L 265; *nāmsā stējn* L 318b, 321; *nāmsā stējn* L 270, 291 (blauwe hardsteen voor dorpels), 330, 431, Q 19; *nāmsā* ~ Q 97; *nāmsā štējn* L 290; *nāmsā stējn* L 292; *nāmsā stējn* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; (*n*)*ēmsā stējn* Q 13; *ēmsā* ~ L 289, 289b, 320a, 321 (wordt hier gebruikt voor dorpel, vensterbank en schoorsteenmantel; de kleur is blauwgrijs); *ēmsā stējn* L 382; *ēmsā* ~ L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *ēmsā stīn* L 316; *ēmsā stējn* L 431; **luikse steen:** *līksā štējn* Q 97; *līksā stējn* Q 19; **granietsteen:** *granitštēn* Q 198; **graniet:** L 159a, 163, 265, 269, 270, 289, 289b, 291, 318b, 320a, 321, 330, 372, 431, Q 4, 13, 15, 20, 111, 117a, 193, 198a; *granit* K 353, L 282, 315, 316, 414, P 51, 57, 176, Q 1, 22, 28, 30, 35a, 95, 99*, 187a, 202; *granit* K 318, L 360, P 176, Q 3; *granījt* K 357; *grānit* L 432, Q 11, 12; *grānit* L 316, Q 77, 180; *granet* Q 20, 71; *granēt* L 269, 387; **granietplaten:** *granitplātā* Q 98; **basaltsteen:** *bazaltštē* Q 117a; de volgende term duidt vuursteen aan: **silex:** *sileks* Q 72.

LEISTEEN

(N 30, 55g)

[Vast, hard, natuurlijk gesteente, in het algemeen van laagvormige of schilferige structuur en meestal grijs of grijsblauw van kleur. Het wordt onder meer gebruikt als bouw materiaal en voor dakbedekkingen. Zie ook het lemma **DAKLEI**.

De woordtypen **jurasteen**, **jura** en **solnhofer** verwijzen naar de winplaatsen van deze steensoorten, respectievelijk het Juragebergte en het plaatsje Solnhofen in Beieren (Duitsland).]

leiste: *lejstējn* L 318b, 364; *lejstējn* L 330, 431; *lej-* Q 20, 111; *lejstējn* Q 99*; *lejstējn* Q 97; *lejštē* Q 117a; *lejstīn* P 57, 176b; **noorse lei:** *nōrsā lej* L 431, Q 117a; **solnhofer:** *solānhōfār* L 289, 290, 432; *solānhōfār* L 291; *zōlhōfār* L 382; *sonānhōvār* Q 194; **jurasteen:** *žōreastīn* K 359; *žōreē-* K 359; **jura:** *žyra* K 353; *žōra* P 51, 57; *jūra* Q 117a; **scheversteen:** *šēvārštēā* Q 197, 197a; **schilversteen:** *šēlāvārštēā* Q 197, 197a.

ZANDSTEEN

(N 30, 55c; N 30, 55d; N 30, 55g; N 30, 56)

[Natuurgesteente, bestaande uit zandvormige kwartskorrels die door een bindmiddel tot een vast geheel verbonden zijn. De kleur ervan kan zeer verschillend zijn. Zandsteen wordt onder

11.9

meer gebruikt als bouw materiaal.

De *Kunrader steen* wordt volgens de invuller uit L 427 gedolven in Kunrade bij Voerendaal. *Crauberger* wordt ook Kunradersteen genoemd en ontleent zijn naam aan het gehucht Crauberg onder Klimmen waar de steengroeven liggen.]

zandsteen: L 159a, Q 4; *zantstejn* L 269, 289, 289b, 372, 416, Q 15, 170; *zānt-* L 364, Q 12, 95; *zantj-* L 318b, 320a, 320c; *zanjt-* L 321; *zantstejn* L 271; *zantstejn* Q 98, 111; *zānt-* Q 198; *zanjt-* L 330, 432, Q 20; *zantj-* L 431, Q 22; *zanjk-* L 291; *zanjkstejn* L 270; *zantstē* Q 202; *zanjk-* Q 117a; *zāntstēn* Q 77; *zanjstēn* (mv.) Q 28, 35a; *zantstin* P 51, 56, Q 1; *zantstīn* L 316, 414, P 57; *zantstīn* L 265; *zantstīn* K 357; *zantstījn* K 318, 353; *zāntstījn* L 282; **zandblokken:** *zānt-bløk* Q 197, 197a; **zandbrikken:** *zant.brekə* Q 3, 193; *zānt-* Q 11; **zavelsteen:** *zāvalstīn* P 176; *zāvalstīn* P 176, 176b; **kunrader steen:** Q 35a; *kōnrādər stejn* L 269, 289b, 320a, 427, Q 198a; *kōnrādər stejn* L 292; *kōnrādər* ~ L 432, Q 20, 22; *kōnrādər stejn* Q 97; *kōndər stēn* Q 30; *kōnrādər stēn* Q 197 (harde zandsteen uit Kunrade), 197a (idem); *kōnrādər stē* Q 202; *kōndər stejn* Q 18; *kōndər stejn* Q 19 (zandsteen uit Kunrade), 99*; **kunrader:** *kōnrādər* L 297 (hardsteen); *kōnrādər* Q 194; **crauberger:** *krawbergər* Q 98, 111; **nivelstener zandsteen:** *nevalstēn* *zanjkstē* Q 117a; **nivelstener:** *nivalstejnər* Q 121; **nivelsteen:** *nivalstejn* Q 98 (grote blokken).

MERGELBLOK

(N 30, 55b; N 30, 56; monogr.)

[Mergel is zandsteen met leem en kalk als bindmiddel. Men onderscheidt mergelaarde en mergelsteen. De eerste soort wordt toegepast bij het vruchtbaar maken van landbouwgrond. De laatstgenoemde wordt, in rechthoekige of vierkante blokken gezaagd, vooral in het zuiden van het onderzoeksgebied gebruikt bij de bouw van huizen of als sierlaag in baksteenmetselwerk. Mergelsteen kan met een mes zeer gemakkelijk bewerkt worden maar is toch tamelijk duurzaam omdat hij onder invloed van het weer vaster wordt. Een van de beste soorten is de Sibbersteen uit de groeven van Valkenburg.]

mergelblok: P 176b; *mergəlbløk* K 278 (mv. *-bløʔən*), L 282, 289, 330 (mv. *-bløk*), 364 (mv. *-bløk*), 373 (mv. *-bløk*), 387, 431 (idem), 432 (idem), P 51, Q 4 (mv. *-bløk*), 20 (mv. *-bløk*), 22 (idem), 28 (idem), 30 (idem), 35a (idem), 95; *mergəl-* L 265, 271 (idem), 289, 289b (idem), 316 (idem), 320c (idem), P 177, Q 11, 15 (idem), 77 (idem), Q 193; *merəgəl-* K 353 (mv. *-bløʔə*), L 269 (idem), 291 (idem), 320a (idem), Q 20 (idem), 111 (idem), 117a (idem); *mergəl-* L 318b (idem), 414 (mv. *bløkə*), 416 (mv. *-bløk*), Q 198a (mv. *-bløk*); *mērəgəl-* L 159a

(idem), 163 (idem); *mōrəgəl-* L 321; *mōrəgəl-* P 176; *mēləgər-* Q 95, 104a; *mēlgər-* Q 13; *mēlgər-* Q 99*; *mēləgər-* L 270 (idem); *merəgəlblok* L 364, Q 12 (mv. *-bløk*), 95 (idem), 198; *mergəl-* K 357, L 297, P 176, Q 1 (idem), 3 (mv. *-blek*), 71 (mv. *-bløk*), 98; *merəgəl-* L 372, Q 187a, 202, 203; *mergəl-* Q 170; de volgende opgave is meervoud: *mergəlbløk* P 57; **zandblok:** *zānt-bløk* Q 197 (mv. *-bløk*), 197a (mv. *-bløk*); **bergblok:** *berəx-bløk* Q 111 (mv. *-bløk*); **bemeler mergelblok:** *bēmələrmerəx-bløk* Q 22 (mv. *-bløk*); **blok:** *bløk* Q 97 (mv. *bløk*), 101; **stol:** *stəl* Q 196, 196a; *stōl* Q 101; **mergelbrik:** *mergəlbrek* P 56; de volgende opgaven zijn collectiva: **sibber mergel:** *sōbər merəgəl* Q 198; **bemeler mergelsteen:** *bēmələr merəxstejn* Q 22; **bolderse mergelsteen:** Q 77.

METSELWERK IN NATUURSTEEN

(N 31, 31a; monogr.)

[Metselwerk waarbij natuursteen wordt gebruikt. Daarbij onderscheidt men muren vervaardigd van natuurlijke, onbekakte stenen, muren van onregelmatige breuksteen en muren van regelmatige breuksteen. In Q 121 werden natuurstenen, vrij recht behakt, ongeveer in halfsteensverband gemetseld. Men noemde dit: **in lagen gewerkt** (*en ləgə jəwerəkt*). Wanneer men in dit verband af en toe een steen rechtop verwerkte, sprak men van een **oud-duits verband** (*alt-dəjtš vərbaŋk*). Veelhoekige stenen van allerlei vorm werden gemetseld in **cycloopenverband** (*tsiklō-pənvərbaŋk*).]

broksteenwerk: *broxstēwərək* Q 121; **brokwerk:** *bruxwərək* Q 111; **metselwerk in natuursteen:** *metsəlwerək. en natjrstējn* L 330; **metselwerk bet blauwe stenen:** *metswərək bə bləwə stīn* P 176; **hardsteenmetselwerk:** *hartstēmetsəlwerək* Q 113; **moellonmetselwerk:** *məlonmetswərək* L 364; **metselwerk in zandsteen:** *metsəlwerək. en zantstejn* Q 98; **metselwerk in nivelsteen:** *metsəlwerək. en nivalstejn* Q 98; **in natuursteen gebouwd:** *en natjrstīn gəbəwt* L 265; **muur in arduin:** *mjūr en ardōwən* K 353.

SPEKLAAG

(N 31, 31c; monogr.)

[Band van natuursteen die in baksteenmetselwerk is aangebracht. Zie ook afb. 44 en het lemma SIERLAAG.

In Q 111 noemde men een huis met speklagen een **spekhuis** (*špekhūs*).]

speklaag: *spekləx* L 265, 210, Q 13, 95; *špek-* L 290, 291, Q 98, 99*, 100, 101 (muurwerk met afwisselende lagen van mergel en rode baksteen), 111, 113, 197, 197a, 202; *špekləx* Q 121; **natuursteenlaag:** *natjrstējnłəx* Q 95; **sier-**

Afb. 44. speklagen in het metselwerk van de R.K. kerk in Meijel

laag: *sīrlōx* L 289, 289b; *sēr-* L 289, Q 99*; **sierstuk:** *sērštōk* Q 28; **stroomlaag:** *štrōwmlōx* L 270; **druklaag:** *drōklōx* L 289, 289b; **band:** *ba.nī* L 289; *bānt* L 364; **lijst:** *li.st* L 289 (boven aan een muur); **versiering:** *vərsijərəŋ* K 278.

GROEFLEGER

(N 31, 31e)

[Vlak waarop en richting waarin de natuursteen in de groeve gelegen was. In lagen of banken gegroeide natuursteen dient bij verwerking *in*, niet *tegen* het groefleger geplaatst te worden.

Volgens de invuller uit Q 99* was dit vooral belangrijk bij mergelblokken. Deze werden daarom altijd afgeleverd met een merkteken, een „blutsje”, aan de bovenkant.]

groefleger: *gruflēgār* Q 97; *grōf-* L 270; **leger:** *lēgār* Q 99*; *lēgār* Q 113; **lager:** *lāgār* Q 121; **bed:** *bēt* Q 111; **gewassen kant:** *gəwasə kant* L 289, 289b; **goede kant:** *gūjə kām* K 278; *gōjə kant* L 364; *gōjə kantj* L 330; **kant:** *kant* K 318, Q 95a; *kantj* L 318b; **zijde:** *zējdə* Q 95a; *zēj* Q 90; **draad:** *droat* L 432; **naad:** *nōt* P 176 (mv. *nōn*).

IN GROEFLEGER LIGGEN

(N 31, 31e)

[Gezegd van natuursteen die volgens de stand waarin hij in de groeve werd aangetroffen is gemetseld.

Metselwerk dat op deze wijze was uitgevoerd, werd in K 353 **bruuft metselwerk** (*brōt metsəl-werək*) genoemd.]

groefleger liggen: *grūaflēgār legə* L 210; **in het leger liggen:** *en ət lēgār legə* L 265; **op het leger liggen:** *op ət lēgār leqə* Q 98; **leger liggen:** *lēgār legə* Q 198a; **in lager liggen:** *e lāgār liqə* Q 202; **op zijn zijde liggen:** *op əzən zi legə* L 316a; **op zijn kant liggen:** *op əzinə kant legə* Q 39; **op zijn natuur liggen:** *op əzinə natijr legə* Q 39; **in de laag liggen:** *en də lōx liqə* Q 111; bij de volgende woordtypen hoort natuursteen o.i.d. als object: **op het leger leggen:** *op ət lēgār leqə* Q 95, 100, 101; **op zijn leger metse-len:** *op əzən lēgār metsələ* Q 18; **op laag leggen:** *op lōx legə* Q 113.

Voegen

VOEGER

(N 30, 3b; monogr.)

[De arbeider die op de bouwplaats de voegwerkzaamheden verricht.]

voeger: *vugār* K 278, 318, 353, 359, L 209, 282, 289, 289b, 315, 318b, 320c, 364, 414, P 56, 57, 177, Q 1, 3, 71, 72, 77, 180; *vūgār* K 357, L 159a, 163, 210, 214, 215, 217, 265, 316, P 51, 176, Q 4, 72, 83; *vō.gār* L 364; *vō.gār* L 316, 416; *vōgār* L 267, 269, 270, 271, 289, 290, 291, 292, 297, 320a, 321, 330, 360, 372, 373, 381, 382, 387, 427, 431, 432, Q 11, 12, 13, 15, 18, 22, 28, 30, 35, 35a, 95, 98, 99*, 104a, 111, 112b, 113, 117a, 121, 187a, 193, 194, 197, 197a, 198, 198a, 202, 203, 207; *vōwgār* Q 20; *vūgār* P 176, 176b; *vūjgār* Q 78; *vūgār* L 271; **invoeger:** *envūgār* P 176; *en-* P 120, 176; *evōgār* Q 117a, 121c; **insmerer:** *əsmīrər* Q 222; **bezetter:** *bə-zētər* L 321.

VOEG

(N 32, 29a; monogr.)

[De ruimte tussen de metselstenen van een bouwwerk die met voegmortel wordt gevuld. Men onderscheidt doorgaande voegen in de lengterichting van het metselwerk, de lintvoegen, en de voegen die daar loodrecht op staan, de stootvoegen.]

voeg: *vux* K 278, 318, 353, L 211, 289, 289b, 318b, 320a, Q 3; *vūx* L 163, 210, 265, 414, Q

II.9

83, 162; *vōx* L 270, 271, 289, 290, 291, 292, 316a, 318b, 320c, 321, 330, 360, 364, 381, 382, 432, Q 13, 18, 19, 28, 39, 95, 97, 98, 99*, 100, 101, 111, 113, 117a, 121, 121c, 193, 194, 197, 197a, 202, 207; *vō²x* Q 95a; *vōwx* Q 20; *vōwx* Q 1; *vījx* P 176.

LINTVOEG

(N 32, 29b; monogr.)

[Horizontale voeg. Zie ook afb. 41.]

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *[-voeg]* het lemma *VOEG*.]

lintvoeg: *lent* *[-voeg]* L 265, 271, 289, 289b, 364, P 176, Q 13, 19, 39, 95, 97, 98, 111, 113; *lint*- L 210, 211; *lentj*- L 289, 290, 291, 318b, 320a, 330, 382, 432; *lĕntj*- L 321; *lĕntš*- L 316a; *lent*- K 278; **strekvoeg:** *strek* *[-voeg]* K 318, L 267, 320c, 414; *štrek*- Q 111; *strek*- Q 18; *štrek*- Q 18, 100, 101, 202; *štrek*- Q 113, 117a, 121, 121c, 197, 197a; **lijnvoeg:** *lejnvāx* L 163; *lĭnvōx* L 289; **langsvoeg:** *lanjs* *vōx* L 270; **lange voeg:** *lanj vux* Q 3; *lanj vōx* Q 99*; *lanj vūx* Q 83; **rechte voeg:** *rextā vux* K 353; **platte voeg:** *platā vūx* Q 83; **opgaande voeg:** *op-gōnda vōwx* Q 20.

STOOTVOEG

(N 32, 29c; monogr.)

[Verticale voeg. Zie ook afb. 41. Het woordtype **dilitatievoeg** (L 382) duidt een voeg aan die wordt aangebracht om te verhinderen dat bij grote temperatuurwisselingen scheuring in het metselwerk zal optreden.]

Zie voor de fonetische documentatie van het woord en woorddeel *[-voeg]* het lemma *VOEG*.]

stootvoeg: *stōt* *[-voeg]* L 163, 211; *štōt*- L 330, Q 39; *stō²t*- L 432; *stōt*- L 271; *štwaat*- Q 97; *štwaat*- Q 19; *stoat*- L 320c; *štōat*- Q 98; *stōt*- L 210; *stūt*- L 318b, Q 95; *stū²t*- P 176; *štūt*- Q 113; *stuat*- L 265, 289, 316a, 318b; *stuat*- L 290, 291, Q 111; *stuwat*- K 353; *stīj*- L 364; **kopvoeg:** *kop* *[-voeg]* L 267, 289, 289b, 320a, 320c, 414, Q 13, 18, 19, 83, 99*, 100, 101, 111, 113, 117a, 121, 121c, 197, 197a; *kop*- K 318, L 364, Q 3; **kopsvoeg:** *kops* *[-voeg]* Q 194; **kopse voeg:** *kopsā* *[-voeg]* L 289, Q 117a; **staande voeg:** *stōnda* *[-voeg]* K 278; *stōndjā* ~ L 289; *štōnda* ~ L 270, Q 202; **opstaande voeg:** *opštōnda* *vōx* L 270; **rechte voeg:** *rextā* *[-voeg]* L 364, Q 20, 95a; **rekvoeg:** *reks* *vōx* L 289, 289b; **scheidingsvoeg:** *šejdens* *vōx* L 382; **dilitatievoeg:** *dĕlātāsivōx* L 382.

EEN MUUR VOEGEN

(N 32, 32; monogr.)

[De voegen tussen metselstenen met-voegmortel opvullen.]

Voegwerk wordt doorgaans na het metselwerk uitgevoerd. De voegen worden daartoe met behulp van de voegkrabber ter diepte van 1,5 à 2 cm uitgekrabd waarna de mortel vanaf een plankje door middel van een voegspijker in de voeg wordt gebracht. Voor de lintvoegen gebruikt men een lange voegspijker, voor de stootvoegen een korte.]

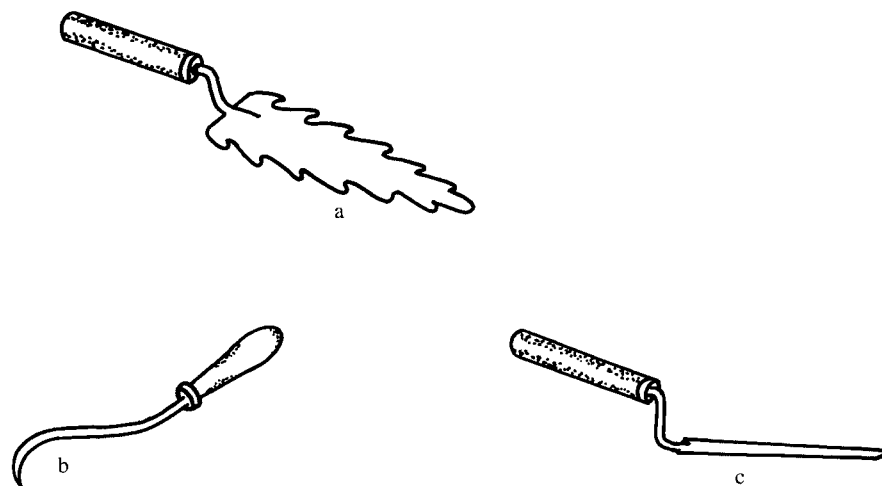
een muur voegen: *nā mīr vugā* K 353; *ān mūr vōgā* L 432; *nā mūr* ~ Q 95; *ēn mūr* ~ Q 28; *ēn mūr* ~ Q 13; **een gevel voegen:** *nā geval vugā* K 278; *nā gēval vōgā* L 364; *ejnā gēval vōgā* L 270, 330; **voegen:** *vugā* K 318, L 289, 289b, 318b, 320a, Q 3; *vugā* L 210; *vūgā* L 163, 210, 211, 265, 414, P 176, Q 83, 162; *vījgā* P 176; *vōgā* L 271, 290, 291, 292, 318b, 320c, 321, 360, Q 18, 97, 100, 101, 111, 113, 117a, 121, 194, 197, 197a, 202; *vōgā* L 381; *vō²gā* Q 95a; *vōwgā* Q 20; *vō.gā* L 318b; **een muur invoegen:** *ejn mūr envōgā* Q 19, 98; *ēn mūr* ~ Q 13; *ejn mūr evōgā* Q 121c; **invoegen:** *envōgā* Q 99*; *evōgā* Q 117a, 207; de volgende termen zijn zelfstandige naamwoorden: **voegwerk:** *vōx-wērāk* L 271; *vūxwērāk* L 210; **gevelvoegwerk:** *gēvalvōxwērāk* L 382.

VOEGMORTEL

(N 30, 38e; monogr.; div.)

[De mortel die wordt gebruikt bij het voegen van metselwerk. Voor voegwerk aan gevelmuren wordt doorgaans een zo schraal mogelijke specie gebruikt. Te vette voegspecie heeft tot gevolg dat deze na het drogen sterk gaat krimpen waardoor, vooral bij vorst, de voeg zal uitvallen. Om voegspecie te maken gebruikte men in P 176 **voegzavel** (*vuxzq̄vāl*) of **molzavel** (*mqlzq̄vāl*), zand uit Mol.]

voegspecie: *vuxspēs* L 209, 289b, 316, 318b; *vūx*- L 210; *vōx*- L 289, Q 95, 104a; *vōxspēs* L 297; **fijne specie:** *fīn špēs* Q 20; **voegspijs:** *vuxspejs* L 163; *vōxspejs* Q 194; *vōxšpēs* Q 193; *vūxspīs* L 210; *vōx*- L 269, 318b, 320a, 320c, 321, 382, Q 15, 18; *vōxspīs* L 292, 431, 432, Q 19, 22, 30, 35a, 97, 111, 113, 117a, 121, 121c, 187a, 197, 197a; *vōwx*- Q 20; *vuxšpīs* Q 222; *vōx*- L 270; *vuxspēs* L 265; *vōxspēs* Q 198a; *vōwxspēs* Q 20; **spijs om te voegen:** *špīs-om tā vōgā* L 373; **kalkcementspijs:** *kalāksā-mentšpīs* Q 99*; **cementspijs:** *sāmentšpīs* Q 98; **fijne spijs:** *fīn špīs* Q 111; **geradenat-spijs:** *jrāt māšpīs* Q 121 (specie die iets vochtig is; wordt gebruikt om af te voegen en bij vloeren); **spijs:** *špīs* Q 203; **voegmortel:** *vuxmōrtāl* K 278, L 315, P 51, 176; *vōx*- L 316, 360; *vuxmōrtāl* L 364, P 57, Q 1, 3; *vūx*- K 357; *vuxmō²āl* K 353; **droge mortel:** *drygā mōrtāl* Q 12; **mortel:** *mōrtāl* L 416; **voegmortie:** *vuxmōrti* Q 77, 83; *vuxmōrti* Q 71; *vījxmōrti* P 176; **mortie om in te voegen:** *mōrti om en tā vugā* Q 180;

Afb. 45. a. voegijzer met gekarteld blad
b. voegkrabber
c. voegspijker

cementmortie: *səməntmɔrti* Q 198; **voegcement:** *vjxsəment* P 176b.

VOEGSPIJKER

(N 30, 8f; monogr.; N 32, 33a)

[Lang smal ijzer met handvat, waarmee in het gezicht blijvende voegen tussen de stenen worden afgewerkt. Men gebruikt platte, holronde en vierkante voegspijkers al naar gelang de aard van het voegwerk. Zie ook afb. 45c.

Het woorddeel *lint-* in het woordtype *lintvoeger* (L 364) verwijst naar de horizontale voeg van metselwerk, de zgn. *lintvoeg*. In P 176 wordt het woordtype **voeger** gebruikt voor de „voegspijker”; een ijzer om voegwerk te verwijderen noemt men een *voegijzer*. Zie ook het lemma **VOEGKRABBER**.]

voegnagel: *vōxnāgəl* Q 111; **voegmes:** *vōxmets* Q 28; **voegijzer:** L 382, Q 4, 77; *vux-ējzər* K 278, P 56; *vūx-* L 414, Q 1, 83; *vōx-* L 360, 372; *vux-e+əzər* P 120; *vux-ēzər* Q 1; *vūx-ežər* L 265; *vōx-ēzər* L 360; *vux-īzər* L 318b; *vūx-* L 210, 320c; *vōx-* L 269, 270, 297, 316, 318b, 373, 381, 427, 431, 432, Q 11, 12, 13, 19, 22, 30, 35, 35a, 95, 97, 98, 99*, 104a, 111, 112b, 113, 117a, 121, 121c, 187a, 193, 194, 197, 197a, 202, 207; *vqwx-* Q 20; *vōx-īzər* L 330; *vōx-īzər* Q 203; *fux-* Q 222; **voegenspits:** *vōgəšpəts* L 270; **voegtroffel:** *vōxtrufəl* Q 117a; **voeger:** *vugər* K 278, 353, 359, P 56, 57, Q 3, 71, 72; *vūgər* K 353, 357, P 51, Q 72, 83; *vjgər* P 176b; *vōgər* Q 198; *vqwgər* Q 20; *vq̄gər* L 416; **invoeger:** *envugər* Q 180; *envvjgər* P 176; **lintvoeger:** *lentvōgər* L 364; **kleine voeger:** *klēnə*

vjgər P 176; **voegspijker:** *vuxspejkər* L 282; *vuxspikər* L 209, 316; *vūx-* L 159a, 163, 210; *vōx-* L 364; *vōxspikər* L 289, 289b, 318b, 320a, 321, Q 15; *vuxspī.kər* L 289; *vōxšpikər* L 290, 291; **voegenspijker:** *vūgəspēkər* Q 83; *vugəspikər* Q 198a; *vqwgə-* Q 2; *vōgəspī.kər* L 267; *vōgəšpikər* Q 96, 187a; *vōgəšpikərt* Q 19, 97; **spijker:** *spikər* L 210; **voegenstrijker:** *vōgəštrikər* L 292; **rijver:** *rīvər* Q 18, 19; **baguette (fr.):** *baget* P 177; de volgende termen zijn benamingen voor een platte voegspijker: **plat voegijzer:** *plat vōx-īzər* Q 19, 121; *plat vjx-ēzər* Q 78; **platte voeger:** *plata vūgər* Q 83.

HOLRONDE VOEGSPIJKER

(N 32, 33b; monogr.)

[Voegspijker waarvan het blad een ronde doorsnede heeft.

Werken met de holronde voegspijker leverde volgens de zegsman uit L 382 hol voegwerk op, volgens de invullers uit Q 95a en Q 121 ronde voegen. Zie voor het woordtype **pannenstrijker** (Q 111) ook het lemma **PANNENSTRIJKER**.]

rondstaaf: *rontstāf* Q 202; *ronk-* Q 121, 121c; **halfronde voeger:** *āfəronə vjgər* P 176; *hāf-ron(t)ə vūgər* Q 83; **halfronde voegijzer:** *āfəront vōx-īzər* Q 13; **ronde voegstrijker:** *rōnə vōxstrējkər* L 360; **ronde voegijzer:** *ront vōx-īzər* Q 97; *rōnt* ~ Q 99*; *rōntj* ~ Q 19; **ronde voegspijker:** *rōndə vuxspī.kər* L 289; *ronə vōxšpikər* L 290, 291; **ronde voeger:** *rōndə vugər* K 353; **snijvoeger:** *snijvōgər* L 318b; **bolronde voegijzer:** *bqlronk vōx-īzər* L 270; **bol-**

II.9

rond ijzer: *bōlrōntj-īzār* L 321; **hol voegijzer:** *hōl vōx-īzār* Q 202; **holle voegspijker:** *hōlā vōxspīkār* L 320a; **bol voegijzer:** *bōl vōx-īzār* Q 19, 98; **visbek:** *vōš-bēk* Q 100, 101; **voegspijker:** *vuxspīkār* L 318b; **spijker:** *spejkār* L 265; **baguette-ijzer:** *būrget-īzār* Q 95; **voegijzer:** *vōx-īzār* Q 113, 117a; **stootvoeger:** *stjōt-vōxār* L 364; **pannenstrijker:** *panāštrīkār* Q 111.

VIERKANTE VOEGSPIJKER

(N 32, 33c; monogr.)

[Voegspijker waarvan het blad een vierkante doorsnede heeft.

In Q 100 en Q 101 werd de vierkante voegspijker gebruikt om natuursteen te voegen, in L 382 om terugliggend voegwerk te maken. In Q 121 noemde men voegwerk dat met behulp van dit werktuig was gemaakt: **viereckewerk** (*vēr`ekwērək*). In Q 99* was dit type voegspijker zeldzaam en het had daarom ook geen specifieke naam. In Q 202 was de vierkante voegspijker onbekend, wel kende men daar een **driehoekig ijzer** (*drējhukex-īzār*).]

vierecke: *vērek* Q 121; **vierkantijzer:** *vērkant-īzār* Q 95; **vierkantig ijzer:** *vērkontex-īzār* Q 13; *vērkenjtex-īzār* ~ L 321 (voor snijvoegen); **vierkantig voegijzer:** *vīrkentex vux-ējzār* Q 3; *vērkontex vōx-īzār* Q 97; *vērkontex v-īzār* ~ L 270; *vērkenjtex v-īzār* ~ Q 19; **recht voegijzer:** *rex vōx-īzār* Q 19, 98; **voegijzer:** *vōx-īzār* Q 113; **vierkante voeger:** *vīrkantā vūgār* Q 83 (weinig gebruikt); **dikke voeger:** *dekā vūgār* Q 83 (id.); **voegbeitel:** *vōx-bējtāl* Q 111; **snij-ijzer:** *šni-īzār* Q 121c.

VOEGIJZER MET GEKARTELD BLAD

(N 30, 8c; monogr.)

[Voegijzer om specie tussen hardstenen aan te brengen. Zie ook afb. 45a. Van Houcke (pag. 423) merkt over dit type voegijzer op: „Wanneer hardstenen van gemiddelden omvang op elkander moeten staan, stelt men, meest droog, soms met eene kleine hoeveelheid mortel, den bovensten steen op houten spieën; zoo doende wordt deze steen, zonder moeite op de door het plan aangewezen plaats gezet: doch hij rust op geen mortelbed; met het voegijzer (plat getand ijzer) wordt de mortel op de gansche oppervlakte der laag gestoken en dit wel door het heen en weer te trekken tusschen de voeg.”

In L 290 werd het voegijzer met gekarteld blad gebruikt voor **siersmeerwerk** (*sēršmērwerək*). Ook de woordtypen **siertruffel** (Q 22, Q 113), **verzierungstruffel** (Q 222) en **sierijzer** (Q 78) wijzen daarop.]

karteltruffel: *kartāltrōfāl* Q 28; *kartāltrōfāl* Q 19, 97; *kartāltrōfāl* Q 111; **getande truweel:** *gātāndā trōwēl* K 278; **zeegpalet:** *zēxpālet* P 176;

mortiezeeg: *mōrtizēx, -zēx* Q 72; **figuurblad:** *fegūrblāt* L 382; **figuurtruweel:** *vīgurtrawīl* P 176b; **raspijzer:** *rasp-ējzār* P 176; **kretsspaan:** *kretsspān* Q 99*; **zwaard:** *zwērt* Q 15; **raseertruffel:** *rasērtrōfāl* L 270; **schraaptruffel:** *šrāp-trōfāl* Q 111; **trekker:** *trekār* P 176; **siertruffel:** *sērtrōfāl* Q 113; *sērtrōfāl* Q 22; **verzierungstruffel:** *vārtsīrunstrōfāl* Q 222; **sierijzer:** *sīrēzār* Q 78; **plamuurtruweeltje:** *plamūr-trōwīltsā* L 315; **mouilleerpaletje:** *mōljērpāletjā* Q 180.

VOEGKRABBER

(N 30, 8e)

[Ijzeren haak met handvat waarmee voegen worden uitgekrabd. Zie ook afb. 49b. Van Houcke (pag. 423) merkt over de **voegkrabber** op: „Dient om de voegen open te maken opdat het voegwerk deugdelijk zij, doordien de mortel dieper in de openstaande voeg kan gestreken worden.”

Voegwerk verwijderen met behulp van het voegijzer werd in P 176 **uitkitsen** (*ātkitsē*) genoemd.]

voegkrabber: *vuxkrabār* L 209, 316, Q 72; **voegenkrabber:** *vūgākabrār* L 159a; *vōgār* L 321, Q 22, 198; **uitkrabber:** *ytkrabār* L 163, 210; *ōjt-* L 360; *ūt-* L 289, 292, Q 35a; *ū.t-* L 315; **vetkrabber:** *vetkrabār* L 316; **krabber:** *krabār* K 278, 353, 357, 359, L 282, 289, 414, 416, P 51, 56, 57, 176, Q 1, 3, 12, 20, 180, 194; **krabbertje:** *krēbārē* Q 30; **krebbertje:** *krēbār* L 330, 372, P 120; **voegkratser:** *vōxkratsār* Q 111; *vōwx-* Q 20; **voegenkratser:** *vōgākratsār* L 291; **uitkratser:** *u.tkratsār* L 270; *ūt-* L 269, 289, 290, 320a, Q 20; *ūs-* Q 121; **kratser:** *kratsār* Q 28; **kratsijzer:** *krats-īzār* Q 35, 121; **voegkretser:** *vōxkretsār* Q 11, 202; **voegenkretser:** *vūgākretsār* Q 198a; *vōgār* L 270, 292, Q 104a, 111; **uitkretser:** *ūtkratsār* L 320c, 431, 432, Q 95, 112b, 113, 193, 197, 197a, Q 203; *ū.t-* Q 117a; *u.t-* L 267; *jt-* L 364; *ōwt-* Q 4; **kretser:** *kratsār* L 382, P 176, Q 18, 19, 78, 95, 117a, 121, 121c, 222; **kretsijzer:** *krets-ējzār* Q 77; *krets-īzār* Q 98; **kretsvoegijzer:** *krets-vōx-īzār* Q 99*; **krabijzer:** *krāp-īzār* Q 13; **uitkrasser:** *ūtkratsār* L 289b, 318b; *ōjt-* L 265; **uitdabber:** *ōwt-dabār* Q 187a; **mussebek:** *mōsābek* K 353; **kromme haak:** *kromā hōāk* Q 97; *krōmā hōāk* Q 19; **voegijzer:** *vjx-ēzār* P 176; **voeghaak:** *vux-hōk* Q 71; **hoek:** *huk* P 177.

PLATVOL WERK

(N 32, 34a; monogr.; N 32, 29d)

[Wijze van voegen waarbij de voorkant van de voeg gelijk ligt met die van de metselsteen.]

platvol voegwerk: *plat-vōl vōxwerək* L 290, 291, Q 19; **platvol werk:** *plat-vōl werək* Q 113;

plat voegwerk: *plat* >*vōxwērək* L 289, 321, 330, 382; *plát* >*vōxwērək* L 364; **plat werk:** *plat wērək* Q 121; **volzet gestreken voegwerk:** *vōl-zat-gāstrēka vōxwērək* L 270; **volgemetst werk:** *vōlgēmets werk* Q 83; **vol voegwerk:** *vōl vūxwerk* Q 83; **glad werk:** *jlat wērək* Q 121; **gewoon voegwerk:** *gawun vuxwerk* Q 3; de volgende termen duiden de voeg aan die ontstaat bij platvol voegwerk: **platte voeg:** *plata vōx* Q 13; *plata vūx* Q 83; **platte:** *plata* L 364; **platvoeg:** *plat.vōx* Q 197, 197a; **gelijke voeg:** *gālejkā vūx* Q 83.

PLATVOL VOEGEN

(N 32, 34a)

[Metselvoegen met mortel volstrijken zodat de voorkanten ervan gelijk liggen met die van de stenen.

Zie voor de fonetische documentatie van het woord [voegen] het lemma EEN MUUR VOEGEN.]

platvol voegen: *plat.vōl* [voegen] K 278, 353, L 163, 211, 318b, 320a, Q 39, 95, 97, 100, 101, 111, 113, 121c; *plát.vōl* ~ P 176; *plat.vō.l* ~ L 289, 290; *plát.vōl* ~ L 265, Q 202; **gladvol voegen:** *glát.vōl* [voegen] L 318b; **gelijkvol voegen:** *gālik.vōl* [voegen] L 289, 289b, 432; **vol specie voegen:** *vōl spēsi* [voegen] Q 95a; **plat voegen:** *plat* >[voegen] Q 18, 19, 98, 113, 194; **gelijk voegen:** *gālik* >*vōgā* Q 19, 98.

BORSTELWERK

(N 32, 34c; monogr.)

[Wijze van voegen waarbij het oppervlak van de voeg een ruwe structuur vertoont. De voeg wordt daartoe eerst met mortel meer dan volgezet, vervolgens met de zijkant van de voegspijker gelijk met de voorkant van de steen afgestreken en tot slot met een borstel afgeborsteld. Voegen die op deze wijze waren gemaakt werden in Q 83 *Hollandse voegen* genoemd. Ze waren volgens de zegsman slecht van kwaliteit.]

borstelvoegwerk: *bōrstālvōxwērək* L 330; **borstelwerk:** *bōrstālwērək* L 289, 318b; *bōstāl*– Q 113; *bōstāl*– L 321, 432, Q 98; *bōrstāl*– Q 13; *bōrstāl*– Q 19, 97; *bōstāl*– Q 121c; *bōrstāl*– L 290, 291; **handvegerwerk:** *hant.vēgār wērək* L 211; **kwispelwerk:** *kwespalwērək* Q 113; **bessemwerk:** *besāmwērək* L 210; **staalwerk:** *stālwērək* L 364; **rauw voegwerk:** *ruw vōxwerk* Q 99*; **rauw werk:** *rōw wērək* Q 121; *rōx* ~ L 290; **getopt voegwerk:** *gātupt* >*vōxwērək* L 270; **klopwerk:** *klōp wērək* L 265; **polierwerk:** *pālēr wērək* Q 95; **plat voegwerk:** *plat* >*vūxwerk* Q 83; **gelijk voegwerk:** *gālejk* >*vūxwerk* Q 83; de volgende term werd zonder substantief opgegeven: **rauwvol:** *ruwvōl* L 318b; de volgende termen duiden de voeg aan die ontstaat bij bor-

stelwerk: **borstelvoeg:** *bōrstālvōx* L 364; *bōrstāl*– Q 100, 101; *byāstāl*– Q 111; **afgeborstelde voeg:** *af.gābōstāldā vux* K 353.

AFBORSTELLEN

(N 32, 34c)

[De in de voeg aangebrachte, nog natte mortel afborstelen. Zie ook de toelichting bij het lemma BORSTELWERK.]

afborstelen: *af.bōrstāla* L 163; *af.bōstāla* K 278; **borstelen:** *bōrstāla* Q 13; *bōstāla* Q 121; **rauw borstelen:** *rā bōstāla* P 176 (hard borstelen); **zoet borstelen:** *zōt* >*bōstāla* P 176 (zacht borstelen); **bezemen:** Q 39; **rauw voegen:** *ruw vugā* L 320a; **volzetten en afwerken:** *vōlzētā en āf wērəkā* L 289, 289b.

VERDIEPT WERK

(N 32, 34b; monogr; N 32, 29d.)

[Ten opzichte van de metselstenen dieper liggend voegwerk.]

terugliggend voegwerk: *tārōkleqāntj* >*vōxwērək* L 382; *trōkleqānt* >~ L 290, 291; *trykleqānt* >~ L 270; *trejxligānt* >*vōxwērək* L 364; **terugliggend werk:** *tārōkleqānt wērək* L 290; *tārōkleqānt wērək* Q 121; **teruggevoegd werk:** *trōk.gāvōxt wērək* L 321; *trōk.gāvōx* ~ Q 19; **terugvoegwerk:** *trōk.vōxwerk* L 330; *tārōk* >*vōxwērək* Q 121c; **terugwerk:** *trōxwērək* L 265; *trykwērək* Q 113; **holwerk:** *hōlwērək* L 265; **diep voegwerk:** *dīp* >*vūxwerk* Q 83; **verzonken voegen:** *vārzōnkā vugā* L 320a; **terugliggende voeg:** *tārōxlegāndā vux* L 211; *trōxlexāndā vōx* L 364; *trykliqāndā* ~ Q 111, 202; **terugvoeg:** *trōk.vōx* L 289, Q 13; *tryk*– Q 197, 197a; **diepe voeg:** *dīpā vūx* Q 83; **diepliggende voeg:** *dīplegāndā vūx* Q 83; de volgende termen werden zonder substantief opgegeven: **terugliggend:** *tārōxlegānt* L 163; *trōkleqānt* Q 113; *trōk*– Q 95; *tāryk*– Q 39; *trōkleqāntj* L 289; **teruggevoegd:** *tārōx.gāvūxt* Q 3; *trōk.gāvōx* Q 97; *trōk*– L 432, Q 194; **teruggezet:** *tārōx.gāzēt* K 278; **diep gevoegd:** *dīp* >*gāvūxt* K 353; **verdiept:** *vārdept* Q 121; **diep in:** *dēp* > en L 360; **diep:** *dīp* P 176.

VERDIEPT VOEGEN

(N 32, 34b)

[Terugliggende voegen aanbrengen.]

terugvoegen: *tārōx.vūgā* L 210; *trōk.vōgā* L 318b, Q 99*, 113; *trōk.vōgā* Q 18; **terugwerken:** *tārōkwērəkā* L 289, 289b.

GEKNIPT WERK

(N 32, 34d; N 32, 35a; N 32, 35c; monogr.)

[Wijze van voegen waarbij de voegen eerst met

II.9

fijne witte specie worden volgezet en vervolgens langs de kanten met een voegijzer of mesje schuin worden afgesneden.

Geknipt werk vervaardigen noemde men in L 163 **knippen** (*kneþa*) of **snijden** (*sneþa*), in K 353 **bovenop voegen** (*bōvānup -vugə*).]

knipvoegwerk: *kneþ-vōxwērək* L 290, 291, Q 19, 97; **knipwerk:** *kneþwērək* L 270, 271, 290, 292, 318b, 321, 382, Q 97, 113, 202; *kneþwērək* L 210; **knipvoegen:** *kneþ-vūgə* L 210; **snijvoegwerk:** *sni-vōxwērək* L 382; *sni-vōx-* L 330; *sni-vōx-* L 290, 291, Q 19; *snijvuxwērək* L 364; *snājvūxwerk* Q 83; **snijwerk:** *snejwērək* L 265; *sni-* L 289, 289b; *snij-* L 364; *sne.jwērək* L 289; *sni-* L 320a; *sni-* L 292, 321; *snij-* L 318b; *sni-* Q 39, 100, 101, 121, 121c; *sni-* L 330, Q 113, 194; *sni(j)-* Q 117a; *snij-* L 270, Q 111; *sniwerk* Q 99*; *snēj-* K 278; *snejwērək* L 360; **gesneden werk:** *gāsnōjə wērək* Q 95; **gesneden voegwerk:** *gāsnīə vūxwerk* Q 83; **snijvoegen:** *sni-vōgə* Q 113; *snivōgə* Q 39, 98; *sni-* L 432; **opgelegd werk:** *op-gālastj wērək* L 330; de volgende termen duiden de voeg aan die ontstaat bij geknipt werk: **snijvoeg:** *sn-ējvōx* Q 193; *sni-* Q 18; *snij-* Q 197, 197a; *sni-* Q 113; *sni-* Q 19, 97, 100, 101, 121; *snej-* Q 13; *snājvūx* Q 83; **gesneden voeg:** *gāsnējə vux* K 278; *gāsnējan* ~ L 211; *gāsnējə vōx* L 321; **knipvoeg:** *kneþ-vux* L 211; *kneþ-vūx* L 210; *kneþ-vōx* L 290, 291, Q 100, 101; **opliggende voeg:** *oplegāndjə vux* L 320a; *oplegāndə vōx* Q 95; *opliqāndə* ~ Q 111; **opgeleide voeg:** *op-gāləjə vux* K 353; **opgelegde voeg:** *op-gāləx-djə vux* L 289; *op-gāləx-də vōx* Q 99*; **uitstekende voeg:** *ijtstəkāndə vōx* L 364.

VOEGMES, VOEGIJZER

(N 32, 35b; monogr.)

[Het mesje of voegijzer waarmee de kanten van de voegen bij geknipt werk worden afgesneden. In Q 99* werd dit werk met behulp van een oud tafelmets gedaan, in Q 97 met een schoenmakersmes.]

voegmes: L 265; *vuxmēs* L 289, 289b; *vuxmēs* K 278; *vōx-* L 364; *vuxmets* L 320a; *vōx-* Q 111, 121; **snijmes:** *snējmēs* K 353; *snej-* L 289; *sni-* L 289; *snejmets* Q 13; *snej-* Q 95; *sni-* L 292; *sni-* L 432; *sni-* L 330; *snij-* L 270; **knipmes:** *kneþmēs* L 210, 211; *kneþmets* L 290, 321, 382, Q 95, 113; **mes:** L 318b; *mets* Q 117a; **snijvoeger:** *snijvōgər* L 318b; **snij-ijzer:** *sni-izər* Q 121c; **scherp voegijzer:** *šērəp -vōlxī(j)zər* L 364; **voegijzer:** *vōx-izər* Q 113, 202.

BAARD

(N 32, 35c)

[De uitpuilende rand mortel die ontstaat bij het aanbrengen van een geknipte voeg.]

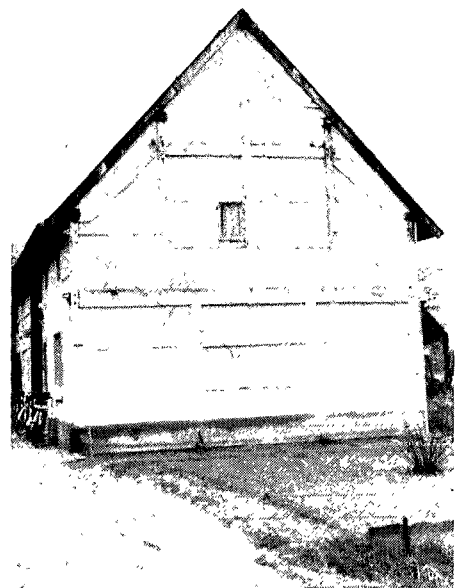
baard: *bārt* Q 97; **braam:** *brōm* L 270, 364; *brōm* P 176; *brōam* Q 121c; **wel:** *wəl* Q 39; **afvallende rand:** *āf-valəndjə rantj* L 382; **snijkant:** *šnikant* Q 111; **rug:** *røk* Q 13.

Vak- en vlechtwerk

VAKWERKBOUW

(N 31, 45a; N 4A, 52f; monogr.; Vld)

[Bouwwijze die zich kenmerkt door het feit dat het muurwerk ervan is samengesteld uit een geraamte van staande, liggende en soms ook diagonaal lopende houten balken. Zie ook afb. 46. Bij de vakwerkbouw ging men als volgt te werk. Rechttop in de grond plaatste men ruw behakte, houten balken langs de hele omtrek van het te bouwen huis. Daar tussenin spande men regels, horizontaal lopende balken. Tussen deze regels werd een vlechtwerk van latten en twijgen bevestigd. Hierover smeerde men vervolgens een laag leem waardoor koemest, strohaksel en in een aantal plaatsen ook varkens- of mensenhaar was gemengd. Nadat deze eerste leemlaag was gedroogd, werd meestal nog een tweede laag aangebracht, die glad werd afgewerkt. Wanneer ook deze laag droog was, werd het geheel met kalk gewit. In plaats van een vlechtwerk werd ook wel metselwerk tussen de balken aange-

Afb. 46. vakwerkwand (Hasselt)

bracht. De balken werden in een aantal plaatsen zwart geverfd. In Q 208 noemde men dit: **zwarten** (*šwetsə*). Het onderste gedeelte van de muren, in Q 121 **sokkel** (*zəkəl*) genoemd, werd met teer zwart gemaakt. Sommige invullers (bijvoorbeeld uit Q 20 en Q 113) vermelden ook het gebruik van een natuur- of bakstenen fundament waarop het raamwerk werd geplaatst. In Q 20 werd zo'n gemetselde fundering met de term **gezwel** (*gəšwel*, mv. *gəšweldər*) en in Q 196 en Q 196a met **gescheut** (*gəšəj*) aangeduid.

Volgens Lochtman (pag. 28) was het nadeel van dit soort behuizingen dat er zich vaak wandluisen in de leem nestelden. In Q 121 werden dergelijke huizen dan ook geringschattend **wantsenboeden** (*wantsəbūdə*) genoemd.]

vakwerkbouw: *vakwərək-bow* Q 117a; **vakwerk:** *vakwərək* L 270, 289, Q 21, 97, 100, 101, 111, 193, 194, 198a, 207; *vakwərək* K 361a; *vakwərək* L 321; **vakbouw:** *vak-bu.w* Q 192; **vakbouwwerk:** Q 113; **richelwerk:** *rexəlwərək* Q 121; **spiegelwerk:** *špəgəlwərək* Q 97; **huis op gebonten:** *høš- op gəbōnda* L 265; de volgende twee woordtypen zijn meervoud: **vakwerkhuiszer:** *vakwərəkhižər* L 271; **lemen huiszer:** *ləjmə hižər* L 364; **tuinwerk:** *tijnwərək* L 321 (tot ongeveer 1890; tegenwoordig verdwenen); *tijnwərək* L 326; **rijwerk:** *rějwərək* Q 113, 202; *rī-* L 382, 430, Q 33; *rij-* Q 111, 197, 197a; *ri-* Q 113; **rijgwerk:** *rějxwərək* P 55; **vitswerk:** *vetswərək* K 358, Q 71; **vlechtwerk:** *vlextwərək* L 360; *vlexwərək* L 382, Q 39; **pleisterwerk:** *plīstərək* Q 193, 194; *plestər-* Q 207.

MUURSTIJLEN

(N 4A, 52a; monogr.)

[De verticale balken van het vakwerk. Zie ook afb. 46 en 47.]

muurstijlen: *mijrstējələ* K 358; *møjərstējələ* P 51; **hartstijlen:** *hatstejl* (enk.) Q 77b; **hoekstijl:** *hukstejl* (enk.) Q 77b; **stijlen:** *stejlə* K 278, 316, L 360, P 55, 174, Q 3, 86; *stejlə* P 46; *stjələ* K 314, 317, 353, 357, 358, 361a, P 45, 176, 177; *stjələ* P 48; *stjələ* P 222; *stejlə* L 420; *stējlə* L 360; *stjələ* L 314; *stjələ* L 159a, 163, 164, 265, 266, 269b, 288a, 289, 317, 318b, 326, 362, 416; *stjələ* L 312; *stjələ* L 270, 299, 321, 322, 322a, 332, 378, 432, Q 14, 18, 20, 21, 33, 196, 196a; *stjələ* L 430; *stjələ* L 368b, Q 7, 11, 96c; *stjələ* Q 9; *stjələ* L 420; *stjələ* Q 9, 12, 39, 97, 98, 99*; *stejl* Q 83; *stejl* Q 80; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *stjələ* P 50; *stejlə* P 48; **stijls:** *stjələ* L 286; **traven:** *trəvə* Q 121; **stutten:** *stjələ* L 378; **stijpen:** *stjələ* Q 39; **tussenstijpen:** *tjəsəstjələ* (enk.) L 372; **schoorbomen:** *šjərbəjm* Q 7; **steunbalken:** *stjələbəkə* P 44; **opstaanders:** *opstəndərs* Q 71; **staanders:** *stjələndərs* Q 2; *stjələndərs* Q 93; **staanderen:** *stjələndərs* L 372; **posten:** *pəstə* Q 21; *pəst* Q 83; **opgaanders:** *op-*

Afb. 47. stijl, schoor en regels (Zepperen)

goandərs (enk.) P 175, 218; **pilaren:** *peljərə* L 288a.

REGELS

(N 4A, 52b; N 31, 45 add.; monogr.; div.; Vld)

[De horizontale balkjes die tussen de stijlen bevestigd worden. Zie ook afb. 47.]

De horizontale balk die de hele muurbreedte overspande, werd in Q 97 de **kettingbalk** (*kəteŋbalək*) genoemd. De balken werden met behulp van een pen/gat-verbinding aan elkaar bevestigd. De pen noemde men **kijl** (*kjil*), het aan elkaar bevestigen van de balken **angen** (*aŋə*). Bij de bovengenoemde houtverbinding bedroeg de doorsnede van het gat altijd het derde deel van de totale breedte van de balk.]

regels: *rəgələ* L 164, 321, Q 21, 83; *rəgələ* K 357; *regələ* K 361a, L 317, 318b; *rəgələ* P 174; *rējgələ* P 50; **regelen:** *regələ* Q 98; *rjəgələ* Q 39; **rekels:** *rəkələ* P 48; **richels:** *rexələ* K 314, 316, 317, L 266, 270, 289, 299, 312, 322a, 360, 362, 368b, 378, 420, 423, 432, P 176, Q 9, 11, 12, 20, 93, 96c, 97, 99*; *rexələ* K 353, 358, L 312; *rixələ* K 358, L 269b, 332; **richelen:** *rexələ* Q 7, 39; **rijbalkjes:** *rjələbəkəs* Q 9; **rijbanden:** *rjələbən* L 314; *rjələbən* K 358; *rjələbən* Q 3; *rjələbən* P 46, Q 2; *rjələbən* P 50; *rjələbən* L 159a; *rjələbən* Q 72, 77b; *rjələbən* Q 71; *rjələbən* Q 18; de

II.9

volgende twee opgaven zijn enkelvoud: **ribant** L 416; **rē-** P 45; **rijebanden:** *rejabān* P 55; **rijgbanden:** *rejabān* P 55; **ligbalken:** *lex-balakə* Q 76; **rijhouten:** *rihōwtə* Q 33; **rijhouter:** *rijhōtər* Q 196, 196a; **vakrijers:** *vakriərs* L 326; **rijgbalken:** *rēx-balakə* P 44; **spreibanden:** *sprejbāndə* L 163; **travers:** *travērs* P 222, Q 7; *travērs* P 48; *travejrs* P 174; **traversen:** *travērsə* L 360; **muurlatten:** *mōjərlatə* P 51; **repen:** *rejpə* L 416; **bindsers:** *bejrsərs* L 372; **strekhouster:** *strēkhōtər* Q 86; **dwarshout:** *dwēshōt* P 175, 218; **rijhout:** *rejhōt* Q 80; **rothout:** *rot-hōwt* Q 106a; **dwarsbalken:** *dwars-baləʔə* K 278; *dwars-bələk* L 322; **balken:** *balakə* L 286, P 46.

SCHOOR

(N 4A, 52c; N 31, 45d)

[Schuine steunbalk tussen muurstijlen en regels. Zie ook afb. 47.]

schoor: *sxōr* K 358, 361a, L 159a, 266, P 45, 50, 51; *šōr* L 299, 318b, Q 3, 14, 20, 99*; *sxōr* L 163, 269b; *šōr* L 270, 317, 322a, 332, 432, Q 9, 12, 18, 20, 33, 39, 95; *šō+r* Q 9; *sxīʔr* (mv.) L 362; **schoorhoofd:** *sxōrhōt* K 314; **schoorbalk:** *šōrbalak* L 326 (mv. *-belək*), 416; *šōr-* L 430, Q 106, 202 (mv. *-belək*); **streefbalk:** *strēf-balək* L 289; *strēf-* Q 14; **streef:** *strēf* P 46, Q 2; *strēf* L 360; *strēv* L 316, 368b; *striaf* Q 71 (dim. *strefkə*); *stri-af* Q 80; **werkstreef:** *werkstrefj* L 378; **strevel:** *strevəl* L 312; **strever:** *strēvər* K 314, 316, 358, L 286, 312; *strēvər* L 420, Q 96c; **windstrever:** *wēntstrēvər* L 372; **windstijl:** *wēntstīl* L 416; *wenjt-* L 321; *wēntstīl* Q 97; *wenjtstīl* Q 7; *wīntstēl* K 357; *went-* K 317, 353; **windschoor:** *wēntšōr* L 372; *wēntšō+r* Q 9; *wēntjšōr* Q 21; **windstootbalk:** *wēntstōwt-balək* Q 76; **stootstijl:** *stōwtstējl* Q 72; **stoter:** *stūtər* P 175, 218; *stōjtər* P 176, 222; **stootband:** *stōt-bānt* Q 77b; **schoorstijl:** *šōrstīl* Q 7; *sxōrsiē.ʔ* P 48; **stut:** *stōt* P 55; *štōt* L 322; **schuine steunbalk:** *sxōnə stōnbalək* P 44; **steunbalk:** *stōnbalək* P 46; **steun:** *stō.n* P 50; *stōjn* P 175, 218; **stijp:** *stēp* Q 86; **schraag:** *šrāx* Q 101; **stijl:** *stējl* L 360; **steekbalk:** *stēk-balək* K 278; **trekbalk:** *trēk-balək* Q 202 (mv. *-belək*); **schranklat:** *sxranjklət* L 164; **korbeel:** *kəbiəl* P 174; **spar:** *spār* Q 93.

STIJLVOETPLAAT

(N 4A, 52d; monogr.; Vld)

[De onderste regel van het raamwerk waarop de muurstijlen worden geplaatst. In Q 20 rustte de stijlvoetplaat op een gemetselde fundering die **gezwel** (*gəšwel*, mv. *gəšweldər*) werd genoemd.]

muurplai: *mūrplāj* K 358, L 314; *mōr-* L 317, 318b, 321, 326, 360, 416, 420, Q 11; *mōʔr-* L

420; *mūr-* L 322a, 332, 378, 432, Q 7, 97, 196, 196a; *mūr-* P 45; *mūrplaj* K 361a; *mōjər-* K 357; *mur-* Q 7; *mūr-* Q 12; *mor-* L 360; *mōr-* L 368b; *myrplōj* L 312; *mūr-* Q 9; *mūrplōj* Q 86; *muərplōj* Q 3; *mūr-* Q 77b, 83; *mūrplōj* P 48; *mejərplōj* P 46; *mūrplā* L 430; **onderste muurplai:** *undərstə mūrplōj* K 316; **grondplai:** *grōntplaj* K 358; *grōntplōwə* (mv.) P 55; **plai:** *plāj* L 332, 362, 374, Q 9; *plāj* Q 20; *plaj* L 416, Q 2, 80; *plōj* Q 83, 93, 162; *plōj* K 353, L 286, P 51, Q 71; *plō* Q 71; *plōʔj* K 314 (mv. *plōʔn*); *plowaj* K 278; *plōj* P 175, 218, Q 76; *plajər* (mv.) P 50; *plōjər* (mv.) Q 72; **muurplaat:** *mūrplōt* K 317, L 159a, 164; *mur-* P 176; *mōrplāt* L 266, 269b, 289; *mūr-* L 299, Q 20; *mūrplōt* P 50; **grondplaat:** *grōnkplāt* L 270; **voetplaat:** *vōtplāt* Q 33; **ankerplaat:** *anjərplāt* L 372; **dekplaat:** *dēkplāt* L 372; **plaat:** *plōt* L 163; **grondbalk:** *grōnt-balək* P 44; *grōnt-* Q 18; **zul:** *zōl* P 222; **zwel:** *zwl* L 378; *šwel* Q 39; **gezwel:** *gəšwel* Q 21; **grondrichel:** *grōntrexəl* L 423; **richel:** *rexəl* Q 28; **onderste regel:** *ōndəštə regəl* Q 98; **voetraam:** *vōtrām* Q 21; **voet:** *vōt* Q 39.

GEVAK

(N 4A, 52e; monogr.)

[Het open vak dat ontstaat wanneer de horizontale en verticale balken aan elkaar bevestigd worden. In het gevak wordt het vlechtwerk of het metselwerk aangebracht.]

gevak: *gəvak* L 159a, Q 7, 9, 12, 33; *gəvāk* L 299, 318b, 326, 432, Q 20, 28, 97, 196, 196a; *gəvōk* Q 98; *kəvāk* L 332, 430; *šəvāk* L 322a, 378; **muurvak:** *mūrvak* L 312; **rijgvak:** *rēxvak* K 358; **vlechtvak:** *vlēx-vak* P 222; *vlext-* P 44; **vak:** *vak* L 164, 270, 321, P 45, 46, 48; **bindvlak:** *bēntvlak* L 372; **gewit:** *gəwet* K 353; **vitsvenster:** *vetsvenstər* P 51; **ruit:** *rōjt* L 416; **vakraam:** *vakrām* L 382; **paneel:** *pənēl* Q 77b; *paniəl* L 270; *panil* P 175, 218; **pand:** *pant* P 177; *pānt* Q 80; **rijgkot:** *rejkut* Q 86; **kot:** *kōjtər* (mv.) Q 93; **muurgat:** *mōrgāt* L 372.

RAAMWERK

(N 4A, 52f; N 31, 45b; monogr.; N 4A, 52e)

[Het gehele timmergeraamte van verticale en horizontale balken.]

geschoor: *gəšōr* L 317; *gəšōr* Q 9, 12; *gəsxōr* L 316; *gəšōr* Q 18, 101, 111; *gəšōr* Q 113 (houten geraamte van een lemen hut, op stenen voet staande); **gescheer:** *gəsxīʔr* L 289; *gəšīʔr* L 322a; *gəšīr* L 368b, 372; *gəšējr* P 45; *gəšer* L 360; *gəšēʔr* L 322a; *gəšē.r* Q 86; **geschoorwerk:** *gəšōrwerk* Q 7; **geraamte:** Q 28; *gəramtə* L 164; *gəramtə* K 278, P 44, 50; *gərqmtə* Q 72; *gərqmtə* Q 95; *gəroamtə* P 175, 218; *gərqmt* K 317; *gərēmtə* P 175, 176, 218; *gərēmtə* L 372;

gərəmtā K 357; *gərəmtj* L 320a; *gəriāmtā* Q 2; *gərəmdā* L 321; *gərə^əmdā* L 378; *gərōmtā* K 358; **geraams:** *gərəms* Q 39; *gərə.ms* Q 20; *gərəms* Q 21; *jərəms* Q 121c; *jərə.ms* Q 121; *gəri^əmš* Q 97; **geraamsel:** *gərə.msəl* Q 20; *gərəmsəl* Q 95; **raamwerk:** *rāmwerək* L 382; **raam:** *rām* L 159a; **houten cadrement (fr.):** *hōwtā kādrāment* L 364; **cadrement (fr.):** *kadrāment* P 46; **kader:** *kādār* L 414, 423, P 222; **houten gebinte:** *hōtā gābentā* Q 3; **gebint:** *gābent* Q 7; *gābent* K 278; *gābint* K 314; **gebintes:** *gābentās* K 353; **gebont:** *gābont* L 312, 360; *gābont* K 314, 361a; *gābōnjī* L 330 (mv. *gābōnjār*); **houten gewerk:** *hōtā gāwerk* P 46; **het werk:** *at werək* Q 93; **getimmer:** *gətōmār* L 269b; **timmer:** *temār* P 51, 177; *tymār* P 48; **ruiten:** *rōjtā* L 416.

VLECHTLATTEN

(N 4A, 53a; N 31, 45d; Vld)

[Latten die op korte afstand van elkaar verticaal tussen de regels bevestigd worden. Door de latten worden vervolgens de twijgen gevlochten.] **tuinlatten:** *tjnlātā* L 326; **witslatten:** *wetslātā* L 322a, 378; *wetš-* Q 18; **wislatten:** *weslātā* Q 93; *wōš-* Q 9, 12; **vitsellatten:** *vetsəllātān* L 314; **vitslatten:** *vetslātā* K 316, 361a, L 368b, 416, P 50, 51, 174, 176, Q 9, 98; *vetš-* Q 7, 39, 97; *vēts-* P 175, 218; *vits-* K 357, P 45, 222, Q 3; *vōts-* P 48; *vetslātā* L 316a; **vitsenlatten:** *vetsəlatā* K 353; **vitlatten:** *vetlā^ə* K 314; **vislatten:** *veslātā* K 317; **steklatten:** *steklātā* L 312; **steeklatten:** *stēklātā* L 163; *stek-* Q 2; *štek-* L 432; **vlechtlatten:** *vlexlātā* L 270; **bindlatten:** *benlātā* L 372; *bej-* P 55; **pleisterlatten:** *plīstārātā* L 269b; **rijlatten:** *rejlātān* L 314; **stutlatten:** *stōtlātā* L 318b; **opstaande latten:** *upstōndā latā* P 44; **latten:** *latā* L 416, P 46, 48, Q 72; **rijhouter:** *rīhōwtār* L 332, 378; *rij-* L 322a; *rij-* L 317, 432, Q 97; **vitshouter:** *vetšhōtār* Q 196, 196a; *fets-* Q 86; **vitsstekken:** *vetsstekā* P 177; *fets-* Q 83; *vetšštekā* Q 97; **steekstekken:** *štēkštekā* L 430; *štek-* Q 196, 196a, 197, 197a; *stekstekā* L 316a, Q 76, 77b; *stīk-* L 420; **spanstekken:** *spanstekā* Q 80; **rijstekken:** *rejštekā* Q 39; *rijstekā* L 420; **stijpstekken:** *stepstekā* Q 71; **stekken:** *stekā* L 429; **vlechtstaven:** *vlextstāf* (enk.) L 372; **slietjes:** *slitjās* L 164; **stijlen:** *stēlā* K 358; *stējlā* K 278.

VLECHTTWIJGEN

(N 4A, 53b; N 31, 45d; monogr.; div.)

[De twijgen die horizontaal door de vlechtlatten worden gevlochten.] **vitshout:** *vitshōt* Q 197, 197a; **witsen:** *wetsā* L 266, 269b, 270, 289, 299, 321, 322, 378, 429, 430, Q 14, 21; *wetšā* Q 18, 97, 106; *witšā* Q 98, 111; **vitsen:** *vetsā* K 316, 353, 358, 361a, L 362,

414 (gespleten hout), 416, P 45, 48, 50, 51, 55, 174, 176, Q 2, 3, 9, 71; *vetšā* Q 7, 21, 99*, 106; *vētsā* P 46; *vōtsā* P 48; *vitsā* K 357, P 222, Q 39; *vitšā* Q 39; *fitšā* Q 98; *fetsā* K 278, Q 77b, 83; *fetsā* Q 72; **wijdevitsen:** *wijāvitsā* Q 121; **wis-sen:** *wesā* K 317, 361, L 159a, 164, 265, 288a, 317, 360, 372, 420, 423, P 50; *wešā* Q 96c; *wisā* K 358, P 44, Q 93; *wōšā* Q 9, 11, 12; **vitsel:** *vetsəl* K 353, L 312, 314; **vitsels:** *vetsəls* Q 2; **vitslatten:** *vetslātā* L 316; **vitsstekken:** *vetsstekā* P 175, 218; *fets-* Q 76, 83, 86; *fitš-* Q 80; *vetsste^ə* K 314; **vitsgeerden:** *vetš-gērdā* Q 33; *fets-* Q 97; *fets-gerdā* Q 193; **loksselstekken:** *lōksəlstekā* L 360; **loksselstekker:** *lyksəlstōkār* L 312; **lokssel:** *lyksəl* L 286; **tuinstekken:** *tjnstekā* L 326; **tuingeerden:** *tjngērdā* L 318b; **tuingeerdjes:** *tjngertjās* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *tjngērtjās* L 289, 289b; **geerden:** *gērdā* Q 111; **tenen:** *tēnā* Q 98; **flikken:** *flekā* Q 7.

VLECHTWERK

(N 4A, 53d; N 31, 45c)

[Het vlechtwerk van latten en twijgen dat in het open vak, gevormd door de horizontale en verticale balken, wordt aangebracht.] **vaktuinwerk:** *vaktjmwērək* L 326; **vlechtwerk:** *vlēxtwērək* L 312; *vlextwērək* L 164; *vlextwērək* Q 97; **vitswerk:** *vetswērək* Q 21; *vetswērək* P 55; *vetswērək* K 361a; **witswerk:** *wetswē.r(ə)k* Q 99*; **rijwerk:** *rējwērək* Q 202; *rij-* Q 111; *rī-* L 378, Q 33, 98; *ri-* Q 98, 101, 111; *riwē.r(ə)k* Q 99*; *rejšwē.rək* Q 9; **vitsel:** *vetsəl* K 314, L 364; **gevits:** *gāvits* P 222.

LEEMSPECIE

(N 4A, 53c; N 31, 45c; div.)

[Het mengsel van leem, koemest, strohaksel en in een aantal plaatsen ook varkens-, paarde-, of mensenhaar, waarmee het vlechtwerk wordt dichtgepleisterd.

Zie voor het woorddeel *kleen-* in het woordtype **kleenleem** (Q 18) ook het lemma BEPLEISTEREN.]

leemspecie: *lēmस्पēsi* L 164; *lēm-* L 288a, 318b; *lēmस्पēsi* L 330; *lēmस्पēšā* L 265; **specie:** *स्पēsi* L 164; **leemmortel:** *lēm mortəl* Q 3; *lim-mo.rtal* L 312; *lēm mortəl* Q 7; *lēm mortəl* Q 7; *lēm mortəl* P 55; **lemen mortel:** *lēm mortəl* L 429; **mortel:** *mortəl* L 416, P 51, Q 9; *mortəl* P 45, 46, Q 77b; *mōrdəl* P 50; **mortie:** *mōrti* Q 197 (leem en stro), 197a (id.); **kleenleem:** *klēnlēm* Q 18; **leem:** *lēm* K 357, L 163, 314, Q 3, 28; *lējām* K 278; *lējām* Q 71; *lēm* Q 90; *lēm* Q 80; *lōm* L 414; *lim* P 46, 50; *liām* P 48; *lijām* P 174; *lijām* K 353; *līām* K 316 (er werd hier geen koemest gebruikt), 358, L 286, P 176; *lējām* L 416, P 177; *lējām* P 222; *lējām* L 321, 326, 360, Q 20,

II.9

21, 95, 98, 106, 111; *lĕjm* L 317, 360; **pleister:** *plestār* L 322a; *plī^ostār* Q 39; **gepleister:** *gāplejstār* Q 98; **pleisterprat:** *plī^ostārprat* Q 97; **leemplaaster:** *lī^omplōstār* L 312; **plaaster:** *plōstār* Q 99*; *plōstār* K 317; *plōstār* P 44; **plekleem:** *pleklīm* Q 2; *pleklēm* Q 76; **plaksel:** *plaksāl* P 175, 218; **pleksel:** *pleksāl* K 361a; **spijs:** *spīs* L 269b, 372; *špījs* L 270; **pap:** *pap* L 420; **prats:** *pratsl* L 372; **bezetsel:** *bāzetsāl* L 314; **vulsel:** *vōlsāl* L 423.

VAKVULLING

(N 4A, 53d; N 31, 45c; monogr.)

[De vulling van vlechtwerk en leem of van metselstenen die in het open vak, gevormd door de horizontale en verticale balken, wordt aangebracht. In Q 121c werden de vakken met een **halve steen** (*ēnā hqavā štē*), dus met halfsteens metselwerk, opgevuld.]

vakvulling: Q 113; **vulling:** *vōlen* L 289; **vulsel:** *vōlsāl* P 175, 218; *vōlsāl* L 423; **bezetsel:** *bāzetsāl* L 320a; **plekkerij:** *plekārāj* P 45; **geplekt:** *gāplek* Q 77b; de volgende opgaven betreffen een vakvulling met metselwerk: **metselwerk:** *metsālwerāk* Q 198a; *metsāl-* L 382; **metswerk:** *metswerāk* P 176.

TUINMUUR

(S 42; N 4A, 53f; N F, 56b; N 31, 45a; monogr.; N 4A, 52f; N 4A, 52d)

[Uit horizontale en verticale balken samengestelde wand die is opgevuld met vlechtwerk en vervolgens is afgesmeerd met leemspecie. In plaats van vlechtwerk kunnen ook bakstenen worden gebruikt.]

tuinmuur: *tīnmūr* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *tūnmōr* L 318b, 372; *tīn-* L 321; *tu.nmō.r* L 288, 288a; *tīnmūr* L 164; **lemen tuin:** *lĕjmān tūn* L 328; **tuin:** *tuān* L 248; *tōn* L 159a; *tyn* L 165, 211, 216; *tīn* L 210, 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; **getuinde muur:** *gātīndjā mōr* L 326; *gātīmdjā* ~ L 320a; **tuinwand:** *tīnwantj* L 318b; **rijmuur:** *rejmūr* Q 9, 12; *rej-* Q 196, 196a; *ri-* Q 2, 98; *rīj-* Q 20, 39, 97, 196, 196a; *rīj-* Q 28; *rīmōr* L 372; *rīj-* L 317, 420; **ingerijde muur:** *ē.gār'idā mū.r* Q 247, 247a; *ē.gār'ijda* ~ Q 200; **muur met rijwerk:** *mūr met rijwerāk* Q 39; **muur van rijwerk:** *mūr van riwerāk* Q 98; **rijwerk:** *rējwerāk* Q 113; **rijgmuur:** *rejxmūr* P 50; **vlechtmuur:** *vlexmūr* L 270; **gevlochte muur:** *gāvlex-dā mūr* L 432; **gevlochten muur:** *gāvloxtā mur* Q 3; *gāvloxtā mōr* L 360; **vitsmuur:** *vetsmūr* P 175, 218; **vitsen muur:** *vetsā mur* P 174; *fetsā mūr* Q 83; **gevitste muur:** *gāfets-dā mūr* Q 83; *gāvetš-dā* ~ Q 18; *gāves-dā* ~ P 176; *gāv'edždā mū.r* Q 200, 247, 247a; *gāvetstā mō.r* L 364; *gāfets-dā mūr* Q 72;

gewiste muur: *gāwistā myr* Q 93; **vakmuur:** *vakmūr* L 270, 322a, Q 198a; **vakwerkmuur:** *vakwerākmu.r* Q 95; *vakwerākmu'ūr* L 330, Q 121c; *vakwerākmuūr* Q 207; **pleistermuur:** *plīstārmōr* L 269b; **lemen muur:** *lēmā mūr* Q 28, 197, 197a; *lēmā* ~ Q 90; *lĕjmā* ~ L 429, 432, Q 18, 21, 80, 101, 103, 110; *līmā* ~ L 414; *lēmā mūr* Q 202; *lī^omā mur* P 176; *lĕjmā* ~ Q 7; *liēmā mūr* P 48; *līmā* ~ K 361a, L 286; *lĕjmā mūr* K 278, 353; *lijāmā* ~ K 353; *lĕjmā mōr* L 320, 321, 360, 368b; *lēmā mōr* L 316a; *lēmā mōjār* K 357; *līmā* ~ P 46, 51; **leemmuur:** *lījāmmūr* K 353; *lĕjmmūr* L 288; *lĕjmmōr* L 416; **muur:** *mu.wār* P 222; *muār* Q 71; *mūr* P 176; *myjār* P 44; *mūr* K 353; *mōr* L 318b, 372; *mōr* L 316; **zavelmuur:** *zāvālmūr* K 358; **lemen wand:** *līmā wā^(o)nt* L 312; *lĕjmā want* Q 98; *lĕjmā wantj* Q 20, 27, 29; *lĕjmā wenjt* L 427, 429; **met leem bekleende muur:** *mēt lĕjm bāklēndā mūr* Q 105; **gekleende muur:** *gāklēndā mūr* Q 192; **gekleende wand:** *gāklēndā wanjtj* Q 30; **gespervelde wand:** *gāspervaldā wanjtj* Q 30; **spervelen wand:** *špervālā wanjtj* Q 30; **muurwand:** *mūrwan* L 312; **wand:** *want* K 316, 357, 361a, L 265, Q 9, 71, 111, 196; *wā^(o)nt* L 312; *wānt* L 164, 314, Q 72; *wantj* L 325, Q 16, 21; *wantjš* L 316a; **gevak:** *gāvāk* Q 196; de volgende twee woordtypen duiden een gevel in vakwerk aan: **gevel:** *gĕjvāl* Q 77b; **hoofd:** *hōt* Q 77b; de volgende termen werden zonder substantief opgegeven: **getuind:** *gātīnt* L 297; *gātīntj* L 322; **opgeregen:** *up-gārēgā* P 45.

VITSEN

(N 4A, 53g; N F, 56a; monogr.)

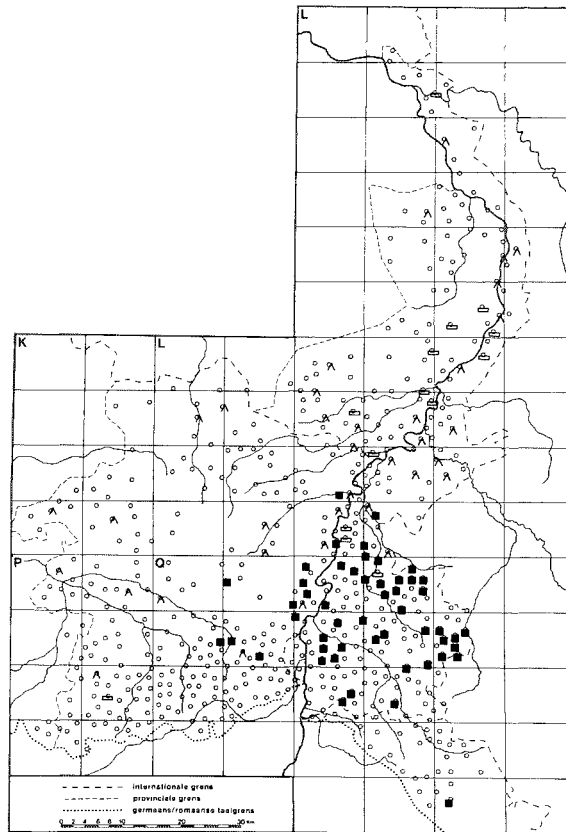
[Vlechtwerk vervaardigen voor de wanden van gebouwen met vakwerk. In L 318b werd dit werk verricht door de **tuiner** (*tīnār*). In een aantal plaatsen, bijvoorbeeld in Q 111, leverde ook de strodekker gevlochten wanden voor de huizenbouw.

In Q 83 gebruikte men **hondshout** (*hōnshōt*), een makkelijk te klieven houtsoort, voor het vlechtwerk van lemen huizen. Zie ook het lemma REEPHOUT.]

witsen: *wetsā* L 374; *wetšā* Q 18; **witselen:** *wetsālā* L 372; **wissen:** *wesā* L 360; *wešā* Q 96c; *wisā* Q 93; **vitsen:** *vetsā* K 316, 358, L 416, P 45, 46, 48, 50, 51, 55, 174, 176, Q 2, 3, 71; *vetsā* Q 7, 33, 97, 98, 101, 106, 196, 196a; *vetsā* P 175, 218; *vitsā* K 357, P 222; *vitsā* Q 39, 111, 113; *fetsā* Q 77b, 83, 86; *fetsā* Q 72; *fi-tsā* Q 80; *vetā* K 353; *ve^oā* K 314; **vitselen:** *vetsālā* K 361a, L 312, 314, Q 2 (vero.), 9, 76; *vōtsālā* L 360; *vestālā* Q 20; **lokselen:** *lyksālān* L 286; **vademen:** *vajāmā* L 159a; **slinderen:** *slindārā* P 44; **flikken:** *flekā* Q 7; **flikkeflooiën:** *flekāflōjā* Q 7; **tuinen:** *tīnā* L 318b, 322, 326; **rijen:** *riā* L

BEPLEISTEREN

- ◻ (be)pleisteren
- ^ (be)lemen
- (be)klenen

430; *rijā* Q 39; **rijgen met witsen**: *riġā met wetsā* L 378; **witsen vlechten**: *wetsā vlēxtā* L 270; **vlechten met witsen**: *vlēxtā met wetsā* L 378; **vlechten**: *vlēxtā* K 358, L 266, 269b, 317, 321, 368b, 416, 420, 423, 429, 432; *vlēxtā* K 317; *vlēxtā* L 432, Q 9, 12, 96a, 96c, 98.

BEPLEISTEREN (zie kaart)

(S 21; L 1a-m; N 4A, 53h; N F, 56d; N 31, 45c; monogr.)

[De gevlochten vulling van een vak of wand met leemspecie bestrijken. In L 320a gebeurde het *bezetten* met leem, kalk en haren die door de kapper bijeengespaard waren.

Het aanbrengen van de leem werd in Q 121 door de **leemklener** (*lēmklēanār*) gedaan, in Q 96a en Q 96c door de **plakker** (*plekār*).

Zie voor het woordtype **(be)klenen** ook RhWb IV, kol. 705 s.v. *klennen II*: „Lehm in die Gefachwand schmieren, plästern.” Het woordtype **spervelen** (Q 30) is een afleiding van het woord *spervel*, de benaming voor een rechthoekig plankje met aan de onderzijde een handvat dat wordt gebruikt bij het bepleisteren van muren.

Zie ook het lemma SPECIEBORD.]

bepleisteren: *bāplēstārā* L 322a; *bāplīstārā* L 269b; *bāplīstārā* L 291; *bāplēstārā* P 179; **pleisteren**: *plējstārā* L 320a; *plīastārā* L 270; *plīstārā* L 163, 267, 297; *plīstārā* L 425; *plīstārā* L 427, Q 22; *plēstārā* L 323, 374; **beplaasteren**: *bāplōstārā* P 188; **plaasteren**: *plāstārā* Q 102; **belemen**: *bālējmā* L 318b; **lemen**: *lējmā* Q 89; *lējmā* L 210; *lējmā* L 314; *liāmā* L 191, 248, 250, Q 2; *lijāmā* P 44; *līmā* L 269, 416, P 55, 176; *liāmā* K 353, 358, L 313; *lējmā* L 249, 288, 289, 299, 320, 321, 325, 330, 333, 372, 377, 382, 385, 387, 417, 422, 431, 434a; *lējman* L 419; *lējmā* Q 12; **met leem insmeren**: *met lējm en-smīrā* L 368; **met leem beklenen**: *met lējm bā-klēnā* Q 105; **beklenen**: *bāklēnā* Q 39; *bāklēnā* L 429, 430, 432, Q 11, 14, 18, 20, 21, 97, 99*, 113; *bāklējnā* Q 7; **klenen**: *klēnā* Q 3, 9, 35; *klēnā* L 372, 423 (ook figuurlijk gebruikt voor dik beboteren van brood e.d.), 430, Q 9, 12, 16, 21, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 77b, 83, 93, 97, 98, 102, 103, 106, 110, 111, 116, 118, 196, 196a, 202, 207, 284; *klēnā* Q 39; *klēnā* Q 113, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *klīnā* Q 32a; *klējnā* Q 7; *klējnā* Q 96c; **bekleden**: *bāklējā* L

II.9

332; *baklejə* K 317, L 317, 420; *baklīn* K 361a; *baklīān* K 358; *bakle* Q 80; **slichten:** *šlextə* L 322; **afslichten:** *āfslextə* L 322; **kleisteren:** *klejstərə* L 326; **met leem bezetten:** *me līm bəzetə* L 286; **met leem bestrijken:** *met lēm bəstriəkə* L 216; *met lēm bəstri.kə* Q 204a; *met līm bəstriəkə* L 164; *met lej̄m* ~ L 271, 328; *met lej̄m bəstriəkə* L 432; *met lēm* ~ Q 196; *met liām bəstriəkə* L 217; **met leem insmeren:** *mēt lej̄m ensmē̄rə* L 378; **met leem besmeren:** *met lēm bəšmīrə* Q 198, 202; *met lej̄m bəšmē̄rə* L 426; **met leem aansmeren:** *met liām ansmē̄rə* L 215; *met lej̄m āsmē̄rə* Q 20; **leem tussen doen:** *līm tōsə dōwn* P 46; **met leem berapen:** *met lej̄m bə̄rāpə* L 327; **berapen:** *bə̄rāpə* L 288a; **bezetten:** *bəzetə* Q 80; *bəzeʔə* K 314; *bəzetə* L 320a, Q 71; **insmeren:** *ensmē̄rə* L 164; **smeren:** *smē̄rə* L 312; **bestrijken:** *bəstriəkə* L 159a; **tegenstrijken:** *tēgəstrejkə* K 316; **beplekken:** *bəplekə* L 360; *bəpleʔə* K 278; **plekken:** *ple.kə* L 312; *plekə* K 353, Q 72; *plekə* K 316, 357, P 45, 48, 51, Q 7, 83; **plekken het leem:** *plekə bē liām* P 211; **met leem beplakken:** *met lej̄m bəplakə* Q 104a; **beplakken:** *bəplakə* P 50, 179, 188, 192, 222, Q 1; **met leem plakken:** *met lej̄m plakə* Q 101; **plakken:** *plakə* P 55, 175, 176, 218, Q 2, 78; **bekladden:** *bəkladə* L 360, P 174; **bekladden:** *bəkladərə* L 378; **volgooien:** *vōlgōjə* Q 77b; **stuiken:** *stūkə* Q 96a, 96c; **zavelen:** *zāvalə* K 358; **spervelen:** *špervələ* Q 30; **(een) leemuur maken:** *lejm̄mōr mākə* L 318b; **(een) tuinmuur maken:** *tj̄nmōr mākə* L 318b; **tui-
nen:** *tj̄nə* L 289, 300; **hutten:** *hōtə* Q 96a, 96c; de volgende woordtypen duiden als zelfstandige naamwoorden het resultaat van het bepleisteren aan: **pleisterwerk:** *plejstərwerək* L 321; *plestər-* Q 207; **plekwerk:** *plekwerək* Q 72.

TUINEN

(N 4A, 53i)

[Vlecht- en pleisterwerk herstellen of vernieuwen. Het lemma bevat algemene benamingen voor het herstelwerk aan vakwerk, maar ook termen die specifiek het repareren van het pleisterwerk (*bijplekken*, *bijklenen*, *plaasteren*, etc.) of het aanbrengen van nieuw vlechtwerk (*hervitsen*, *opnieuw vitsen*, etc.) aanduiden.

Het woordtype **tui-
nen** is ook in L 332, Q 28 en Q 98 bekend. Het wordt daar echter uitsluitend gebruikt voor het dichten van hagen of het afrasteren van weilanden.]

**tui-
nen:** *tj̄nə* L 372; *tj̄nə* L 159a, 266, 289, 318b, 321, 322, 322a, 374, Q 18, 39; *tj̄nə* Q 9, 12, 96c, 97; **optuinen:** *optj̄nə* L 326; *op-* P 175, 218; **bijlappen:** *bəjlapə* L 312; **oplappen:** *oplapə* L 164, 416; *u-p-* K 314; *op-* K 357, 361a, L 360, P 51; **lappen:** *lapə* L 372, 432, Q 2; **bijwerken:** *bəjwerəkə* L 270; **bijmaken:** *bimākə* Q 20; **opmaken:** *opmākə* L 270; **hermaken:**

hermākə P 44; **vernieuwen:** *vərnōjwə* P 55; *vərnīvə* K 358; **repareren:** *rəpərej̄rə* Q 72; *rəpərej̄ərə* K 353; *rəpərej̄rə* P 175, 218; *rəpəriʔərə* P 222; **herplekken:** *herplekə* L 314, Q 77b; **bijplekken:** *bj̄plekə* L 378, 429, Q 98; *bē-* P 45; *bəjple.kə* L 312; **opnieuw plekken:** *opnij plekə* P 48; **plekken:** *plekə* K 316, 358; **toeplakken:** *tōjplakə* Q 71; **plakken:** *plakə* P 176, 177; **bijklenen:** *bj̄klēnə* Q 33, 97; *bj̄klejnə* Q 7; **be-
klenen:** *bəklēnə* Q 33; **klenen:** *klēnə* Q 93; **her-
lemen:** *herlijəmə* P 44; **plaasteren:** *plōstərə* L 312; **verplaasteren:** *vərplostərə* K 317; **opnieuw bepleisteren:** *opnij bəplīstərə* L 269b; **bijpleisteren:** *bj̄jplīstərə* Q 39; **bijsmeren:** *bj̄smē̄rə* Q 20; *bj̄smē̄rə* Q 99*; **oplokselen:** *oplyksələn* L 286; **lokselen:** *lōksələ* L 360; **her-
vitsen:** *ervetsə* P 174; **vanher vitsen:** *vanhēr vetsə* P 46; **opnieuw vitsen:** *opnij vetsə* P 48; *ōpnēj̄f* ~ P 46; **opnieuw bestekken:** *opnij bəstekə* L 420.

TIMMERMAN

Algemeen

TIMMERHOUT

(N 55, 181b)

[De algemene benaming van al het hout dat nodig is bij de bouw van huizen.]

timmerhout: *tōmərhwōt* L 387; **bouwhout:** *buhōwt* Q 18; *bōwhōtli* L 163; *bōwhōts* Q 121c; *bəjəffhōt* K 353; **hout:** *(h)ōt* Q 83.

TIMMERWERK

(N 55, 181a)

[Het te timmeren houtwerk in een huis in zijn geheel. Tot het timmerwerk behoort onder meer het construeren van de kap, het plaatsens van kozijnen, ramen en deuren, het vervaardigen en plaatsens van trappen en het vervaardigen van de balk- en vloerlagen.]

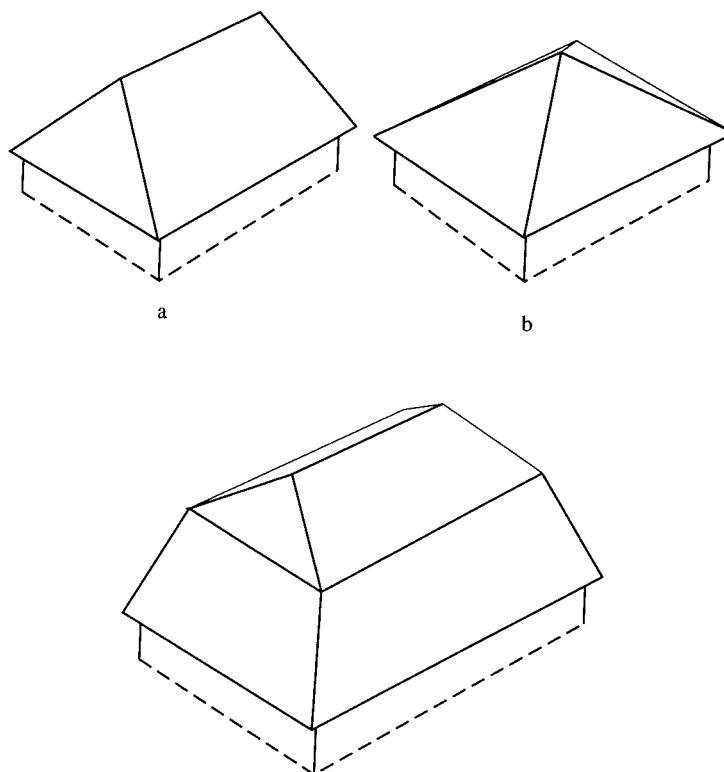
timmerwerk: *tōmərwerək* L 387; *temərwērək* L 163; **houtwerk:** *(h)ōtwerk* Q 83; *hōtswerək* Q 121c; **schrijnwerk:** *sxrēwerək* K 353; **de timmer:** *dən temər* Q 83; **het aftimmeren:** *hət-
āftōmərə* Q 18.

Soorten daken

DAK

(S 6; L 1a-m; L 8, 66; L 12, 9; L A2, 500; N 32, 43a; monogr.; Vld.)

[Het gehele samenstel dat de bedekking vormt van een huis of gebouw. Het bestaat uit een kap

Afb. 48. dakvormen
 a. schilddak
 b. tentdak
 c. Mansarde-dak

die wordt afgedekt met pannen, leien, zink, ijzer, stro of riet en die rust op de muurplaat of balklaag. Men onderscheidt verschillende dakvormen. Zie ook de volgende lemmata.]

dak: *dak* K 278, 318, 353, 357, 358, L 163, 164, 165, 191, 209, 210, 211, 213, 215, 215a, 216, 217, 246a, P 44, 47, 164, 211, Q 278, 284; *dāk* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a, Q 158, 253; *dā.k* L 266, 270, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 290, 318a, 318d, 318e, 331, 360, Q 2 (dim. *di.kskə*), 78; *dāk* L 245, 246, 248, 249, 250, 265, 267, 268, 269, 270 (mv. *dākər*), 271 (dim. *dēkskə*), 291, 292, 295,

296, 297, 298, 299 (mv. *dākər*), 300, 313, 318, 318b, 320, 320a, 320c, 321, 323, 325, 327, 328, 329, 330, 333, 360, 364, 368, 372, 374, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 385, 387, 414, 416, 417, 419, 422, 425, 426, 427, 429, 430, 431, 432, 434a, P 55, Q 2, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 27, 28, 29, 30, 32, 32a, 32b (mv. *dākər*), 33, 35, 39, 95 (mv. *dākər*), 95a, 96a, 97, 98 (dim. *dēkskə*), 99, 99*, 100, 101, 102, 103, 104a, 105, 110, 111, 111* (mv. *dākər*), 113, 117a, 117b, 118, 187, 194, 196, 197, 197a, 201, 202, 203, 204a, 207, 208; *dāx* Q 116, 121 (mv. *dāxər*; dim. *dēxsjə*), 121b (idem), 121c (idem),

II.9

121d (idem), 121e (idem); *dōk* P 176, 179, Q 83, 89, 162 (mv. *dōkār*), 168, 179, 188, Q 3; *dōk* Q 83, 193, 194, 198; *dō.k* Q 156; *dōk* Q 1.

ZADELDAK

(N 4A, 22; N 54, 170b; div.)

[Dak in de vorm van twee gelijkhellende, recht-hoekige dakschilden, die in de nok samenkomen.]

zadeldak: L 429; *zōaldak* P 50; *zōl-* K 317; *zāl-* L 332, P 45; *zāl-* Q 96c (mv. *-dakār*); *zāldāk* K 357; *zōldāk* Q 14; *zāl-* L 270, 416, Q 9, 33; *zōldōk* Q 93 (mv. *-dēkār*); *zōldōk* Q 72; *zōwōldōk* P 222; *zōl-* Q 3; *zōaldak* P 50; *zō(ə)-dāl-* L 312; *zōdāl-* K 353; *zādāl-* P 44; *zādaldāk* L 299, 368b, 387, Q 21; *zōaldōk* Q 83; **zadeldakje:** *zāldēkskə* Q 7; **schuins dak:** *sxyns-* dak L 282; *šō^wjns-* ~ L 423; *šōns-* ~ L 377; *šjyns-* *dāk* L 270, 322; **schuin dak:** *šōjn dāk* L 326; *sxjn* ~ L 266, 312; *sxōn dak* P 48; **scherp dak:** *sxerp-* dak K 358; *sxerp- dāk* P 55; **puntdak:** *pōnjtj-dāk* L 430; **gewoon spitsdak:** *gəwūən spets-dāk* L 420; **spits dak:** *spets-* dak L 164, Q 5; *spets-* *dāk* L 318b; *špets-* ~ Q 39; *spets-dōk* Q 3; **dak met spitse gevels:** *dā.k mēt špetsə gī.vāls* L 290; **v-dak:** *vēdāk* L 422; **scheerdak:** *šīrdāk* L 372; **kapdak:** *kap-dāk* L 378; **kapelletjesdak:** *kapelā²as-dak* K 314 (mv. *-dō²ə*); **ruiterdak:** *rjūtōrdāk* Q 7; **hoog dak:** *hūx-* dak P 46; **gelijks dak:** *gəlīks-* dak L 159a; **effen dak:** *ēfə dōk* Q 80; *ēfə dōk* Q 77b; **recht dak:** *rext-dak* K 278; **gewoon dak:** L 211; *gəwūən dāk* Q 12; *gəwyn* ~ L 360, 416; *gəwōn dōk* Q 86; *gəwūn doak* P 175, 218; **vlaams dak:** *vlōms-* *dōk* P 176; **afdak:** *āf-dāk* Q 20; *ōf-dōk* Q 76; **dak:** *dak* P 46, 48; *dāk* Q 2; *daək* P 174; *dāk* K 316, L 266, 269b, 296, 317, P 51, 177; *dāk* Q 106; *dōk* Q 71; **hollandse kap:** *hōlantsə kap* L 289b; **rechte kap:** *rēx-də kap* L 286; **spitskap:** *spetskap* L 265; **kap:** *kap* L 321; **scherpe gevel:** *sxerpə gēvəl* P 55; **dakschild:** *daksxēlt* L 163.

SCHILDDAK

(N 4A, 24a; div.)

[Dak bestaande uit vier schilden. Een schilddak kent dus geen topgevels. Zie ook afb. 48a-b.]

schilddak: *sxēlt-dak* L 159a, 164, 282; *sxēlt-* P 49; *šēlt-* L 265; *sxilt-* P 44; *šilt-* Q 9; *šōlt-* L 368b; *šēlt-dāk* Q 12; *sxēlt-* L 312; *šēlt-* L 420, 422, Q 18, 39; *šēltj-* L 318b, 322a, 432; *šēlš-* L 317; *šilt-* L 326; *šilt-dōk* Q 71; **groot schild-dak:** *gruwat sxilt-dak* P 44; *grōt šēlt-dōk* Q 86; **walmdak:** *walmdak* K 358, P 45; **wolfsdak:** *wōlafs-dak* K 357; **schoordak:** *šōrdāk* Q 7; **grote noordhoek:** *grā²tə nōrthuk* Q 80; **noord-dak:** *nōrts-dak* K 317, P 46 (weinig gebruikt); *nūrts-dāk* L 420; *nūrts-dāk* L 360; **gevel-dak:** *gē²vāldāk* P 51; **dubbel kruisdak:** *dōbəl*

krōs-dāk L 372; **dak met twee schilden:** *dāk met twiə šēldə* L 378; **kapdak met twee koppen:** *kap-dak mēt [twee] kēp* L 416; **dak bet twee gebroken hoeken:** *dak- bə twiə gəbrōkə hukə* P 48; **dak bet vier kanten:** *dōk- bə vjējər kāntə* P 222; **frans dak:** *frans- dōk* P 176; **gebroken dak:** *gəbrōkə dāk* Q 33; **gebroken kap:** *gəbrōkə kap* L 270; *gəbrōkə kap* L 321; **diamanten kap:** *dijamantə kap* K 278; **gebroken gevel:** *gəbru²kə gēvəl* Q 76; de volgende twee woordtypen duiden een schilddak aan waarvan de bovenzijden van de vier driehoekige dakschilden in één punt samenkomen: **tentdak:** *tent-dāk* P 177, Q 21; **piramide:** *pe-rāmidə, pō-rāmidə* Q 83.

SCHILD

(N 4A, 23b; N 32, 48 add.)

[Elk van de twee driehoekige dakzijden van een schilddak.]

schild: *sxēlt* L 163; *sxēlt* L 164, 282; *sxēlt* P 49; *šēlt* Q 86; *šēlt* L 270, 378, 420, 422, 432, Q 12, 18, 39; *šēltj* L 290, 291, 322a; *šēltj* L 318b; *šēlš* L 317; *šilt* L 326, Q 9, 71 (mv. *šil*); *šōltj* L 368b; **eindschild:** *ējntsxēlt* L 312; **noordschild:** *nōrtsxēlt* K 317; **noordgevel:** *nurt-gēvəl* Q 3; **noordhoek:** *nōrt(h)uk* Q 2; *nōrthuk* P 177; **noord:** *nōrt* P 55; *nōr* P 46; **walm:** *walm* K 358, L 312, P 45; **gevel-dak:** *gēvāldak* L 282; **zijdak:** *zīdāk* L 321; **lamme hoek:** *lamən hok* K 358; **gebroken hoek:** *gəbrōkə huk* P 48; **uit-hoek:** *qət(h)uk* Q 2; **gebroken gevel:** *gəbrowkə gēvəl* P 174; **gevel:** *gīvəl* P 222; *gēvəl* L 360; **spijstok:** *spajstōk* P 51; **driehoek:** *drihōk* L 378; **windschui-f:** *wēntšōjif* L 372; **topeinde:** *tōp-ēn* K 353.

WOLFSDAK

(N 4A, 23a; div.)

[Zadeldak waarvan de topgevels zijn afgeknot.]

wolfsdak: *wōlafs-dāk* L 317 (mv. *-dākār*), 318b, 322a, 368b, 422, 432, Q 9, 18; *wōwfs-* Q 99*; *wōlfs-dak* K 317, Q 96c; *wōlvs-* L 282; *wōr-lāfs-* K 357; *wōlāfs-* P 45, 49; *wōlāfs-* L 312; *wōlfs-dōk* Q 3, 86; *wōlfs-* P 176; **wolfdak:** *wōlāf-dāk* L 378; *wōwfs-* Q 9, 12; **gevel-dak:** *gē²vāldāk* P 51; **noordhoek-dak:** *nyrthōk-dāk* L 416; **noorddak:** *nōrts-dak* P 46; **wind-dak:** *wēnt-dāk* Q 106; **vlaanders dak:** *vlēndārs-* dak K 314; **frans dak:** *frans do²k* P 175, 218; **gebroken dak:** *gəbrōkə dāk* L 299, 378; **dak met een gebroken hoek:** *dōk mēt nə gəbruakən huk* Q 83 (kwam hier weinig voor); **gesnoeid dak:** *gəšnōt-dāk* L 270; **gesneden dak:** *gəsnejdak* Q 7; **gelijks dak:** *gəlīks-* dak L 159a; **half afdak:** *hāf-ōf-dōk* Q 76; **dak met wolfseindje:** *dāk me wōlāfs-ēntjə* L 265; **dak met topeinde:** *dak mēt tōp-ējnt* L 314; **dak met twee kapjes:** *dak met*

twiā kepkas L 211; **dak met een noordeinde:** *dak me ə nowært-ēndə* K 278; **dak bet een noordhoek:** *da.k- bə nə nørthuk* P 177; **dak bet twee noordhoeken:** *dāk- bej twē nørhyk* Q 77b; **dak bet valse hoeken:** *dōk- bə va.lə ə hyk* P 222; **dak bet gebroken hoeken:** *dak- bə gəbrōkə huk* P 48; **dak bet gebroken nekken:** *doak- bə xəbrōwkə nekə* P 175, 218; **dak met één gebroken geveltje:** *dāk met- ē gəbrōkə gīvālkə* Q 33; **wolfskap:** *wōlāfskap* L 270; **gebroken kap:** *gəbrōkə kap* L 291, 321; **brabantse kap:** *brōbantsə kap* L 290; **franse kap:** *frānsə kap* L 286; **scheerkop:** *širkop* L 372; **afgekapte gevel:** *āf-gəkap-də gēvəl* L 360; **gebroken gevel:** *gəbrōkə gēvəl* Q 39; **schuinse gevel:** *šejnsə gēvəl* Q 72.

WOLFSEINDE

(N F, 47c; N 4A, 23b; N 4A, 23a; monogr.)

[Driehoekig dakvlak boven een afgeknotte gevel.]

wolfseinde: Q 21; *wolfs-ējnt* Q 96c (mv. -ējndər); *wōlfsejndž* L 368b; *wōlāf-entš* L 317; *wōlāfs-ējndjə* L 378; *wōlāfs-entj* L 265; *wolfs-ējnt* L 422; *wōlāfs-ējn* L 432; *wōlāfs-ent* P 49; *wō.lāfs-entj* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; **wolfeinde:** *wōlf-ēndj* L 289b; *wōf-ējnj* Q 33; **wolfskant:** *wōlāfskānt* Q 96a, 96c; **wolfsdak:** *wō.lāfs-dak* K 357; **wolfschild:** *wōlāfsxelt* K 317; **wolf:** *wōwf* Q 99*; **schilddak:** *sxilt-dak* P 44; **dakschild:** *dākšelt* L 270; **schild:** Q 71; *sxelt* L 164; *šelt* L 265, 420; *šeltj* L 322a; *šilt* L 326; *šeltj* Q 86; **schildje:** *sxeltjə* L 159a, 312; *šeltjə* Q 39; *sxeltšə* L 282; *šeltšə* Q 9, 12; **gebroken kap:** *gəbrōkə kap* L 321; **kap:** *kap* L 320a (dim. *kepka*), 322, 416 (mv. *kep*), Q 33; **kapje:** *kepka* L 211, 265, 269b, 286, 290, 291, 318b; **gebroken hoek:** *gəbrōkə huk* P 48; **valse hoek:** *valsə hyk* (mv.) P 222; **lamme hoek:** *lamən hok* K 358; **uithoek:** *øət-(h)uk* Q 2; **hoek:** *hōk* L 318b; **noordhoek:** Q 98; *nūrthōk* L 372; *nørthuk* P 50, 177; *nōrt(h)uk* Q 2; *nørhyk* Q 77b; *nørthok* Q 7; *nortōk* Q 71; **halve noordhoek:** *hawvə nūrthok* L 372; **kleine noordhoek:** *klənə nørthuk* Q 80; **halve noord:** *halvə nōrt* P 55; **noordeinde:** *nowærtēndə* K 278; **noordkop:** Q 18; *nōrtkop* Q 20 (mv. -køp); **noord:** *nōr* P 46; **hoekkeper:** *hōkkēpər* L 318b; **spijstok:** *spajstok* P 51; **zadeleinde:** *zālēnj* Q 7; **topeinde:** L 314; *tōpen* K 353; *tōpen* K 314 (mv. *tōpen*); **daktop:** *daktop* L 163; **top:** *tōp* L 163; **zijkant:** *zikant* Q 111 (mv. -kent); **kortgeveltje:** *kōt-gjēvālkə* Q 76; **geveltje:** *gēvālkə* L 360; **schuinse gevel:** *šejnsə gēvəl* Q 72; **gebroken dak:** *gəbrōkən dāk* Q 33; **gebroken punt:** *gəbrowkə puñt* P 174; **walm:** *waləm* K 358; **halve walm:** *halvə waləm* P 45; **half pannenhoofd:**

hāf panəhøt Q 77b; **oreboomdak:** *ōrəbyəmdə^{ak}* P 174.

MANSARDE-DAK

(N 54, 170a; N 32, 43b)

[Dak waarbij elk van de dakschilden twee vlakken vormt die elkaar onder een stompe hoek ontmoeten. Het mansardedak werd ontworpen door de Franse architect François Mansart (1598-1666). Zie ook afb. 48c.]

mansarde-dak: *mansart-dāk* L 387, Q 18; **mansarde-kap:** *mansardəkap* Q 15, 121c; *mansart-* L 387; **mansarde:** *mansardə* Q 18; *mansart* L 330; **gebroken kap:** *gəbrōkə kap* L 163; **franse kap:** *fransə kap* L 385; **frans dak:** *frāns-dāk* K 353; *frans- dōk* Q 78.

ZAAGDAK

(div.)

[Dak bestaande uit een reeks van kleinere daken met twee schuinse vlakken van zeer ongelijke helling. Het steile dakvlak van een zaagdak is dikwijls voorzien van lichtopeningen. Dit type dak wordt vaak bij fabrieksgebouwen toegepast.]

zaagdak: *zēx-dōk* Q 83.

KIEL

(N 32, 43b; N 54, 171a)

[Inspringende hoek, gevormd door twee hellende dakvlakken.]

kiel: *kil* L 210, 211, 267, 316a, Q 97; *kil* L 290, 291; *kēl* L 364, Q 13, 111, 113; *kel* K 278; *kēl* L 318b, 320c.

KIELKEPER

(N 32, 43b; N 54, 171a)

[De dakrib die in de binnenhoek van twee elkaar ontmoetende dakschilden wordt aangebracht.]

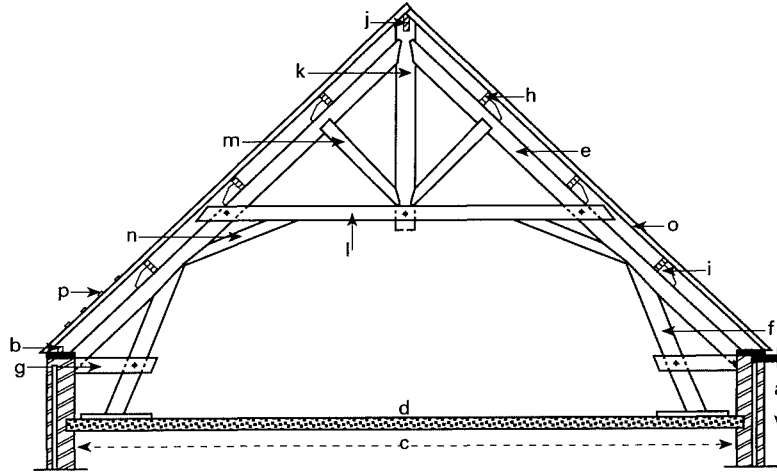
kielkeper: *kilkēpər* L 163; *kel-* Q 95; *kelkēpər* L 387, 432; *kil-* L 385; *kē.lkē.pər* L 330; *kēlkefər* Q 121c; *kijəlkejpər* Q 78; **kielbalk:** *kēlbalək* Q 15, 204a.

KIELGOOT

(N 54, 171b; N 32, 43b; monogr.; div.)

[Schuin aflopende dakgoot in de inspringende hoek tussen twee dakschilden. In Q 83 werd de kiel gevormd door twee ongeschaafde planken van 2 x 10 cm doorsnede, die V-vormig tegen elkaar werden geplaatst. Op de aldus gevormde ondergrond werd de zinklaag van de goot vastgehecht.]

kielgoot: *kēlgōt* K 353; *kēlgō.t* L 290; *kilgōt* L

Afb. 49. Hollands kapebint

a. borstwering
b. muurplaat
c. overspanning
d. zolderbalk
e. spantbeen
f. kreupele stijl
g. blokkeel
h. gording

i. gordingklos
j. nok
k. makelaar
l. hanebalk
m. schoor
n. korbeel
o. keper
p. panlat

163; *kelgøt* L 387; **kiel**: *kē.l* Q 162; *kē.l* L 385, Q 15, 83, 121c, 204a; *kē.l* Q 196, 196a; **springkeper**: *sprejnkejpær* Q 78; **goot**: *gøwt* P 176.

HOEKKEPER

(N 54, 171c; N 32, 43c)

[Dakrib die zich op de buitenhoek van twee elkaar ontmoetende dakschilden bevindt.]

hoekkeper: *hukkēpær* L 163; *hök-* Q 95; *hökkēpær* L 432, Q 113; **noordkeper**: *nōrtkēpær* L 290, 291; *nōrtkejpær* Q 78; **muurkeper**: *mō.rkēpær* L 290; **keper**: *kēpær* L 289, 330; **hoekvorst**: *huæk.vorst* L 210; **hoekstijl**: *hökstējl* Q 13; **noordstijl**: *nōrtstējl* Q 13; **noordbalk**: *nōrt.ba.læk* L 289 (mv. *-belæk*), 289b (id.); **noordboom**: *nȳrt.bōwm* L 364; **staander**: *støndær* L 289; **kielsnuit**: *kēlšnyts* Q 121c.

Kap

GEBINT

(S 9; N 54, 149a; N 54, 149b; N 54, 151; monogr.; Vld.)

[Het geheel van spantbenen, gordingen, kepers etc. waarop de dakbedekking rust. Zie ook afb. 49 en 71.]

gebont(e): *gəbontə* Q 2; *gəbentə* Q 3; *gəbont* L 191, 210, 271, 360, 423, Q 13, 95 (mv. *gəbontər*), 104a, 105, 110, 111; *gəbo.nt* L 287, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *gəbönt* L 210, 248, Q 193; *gəbont* L 269, 289, Q 96a, 97, 98, 101, 102, 103, 113, 196, 198; *gəböntj* L 318b, 385; *gəbontj* L 300, 323, 327, 333, 374, 378, 385, 425, 427, 429, 432, 434a, Q 15, 16, 20 (mv. *gəbonjær*); *gəbo.ntj* L 288, 288a; *gəbuntj* L 379, 380, 430; *gəbontj* L 288, 298, 320, 321, 325, 330 (mv. *gəbontjær*), 331, 377, 382,

387, 426, 431, Q 21, 22, 32a, 33; *gəbɔnjtj* Q 29, 30; *gəbɔŋkt* L 267, 290; *gəbɔŋk* L 297; **gebint(e)**: *gəbent* L 165, 249, 250, Q 99, 113, 208; *gəbēnt* L 245, Q 187; *gəbentj* L 299, 328, 374, 381, 387, Q 27; *gəbenjtj* Q 30; *gəbenjkt* L 295; *gəbint* L 164, 209, 210, 211, 213, 215, 215a, 246a, Q 118; *gəben* L 291; *gəbɔntj* L 329, 330, Q 14; *gəbɔnj* Q 20, 32, 35; *gəbɔŋ* Q 204a; *gəbɔn* Q 203; **verbont**: *vərbont* Q 208; **verbint**: *vərbint* L 215; **gespin**: *gəspen* L 213; **dakwerk**: *dāxwərək* Q 121c; **kapwerk**: *kapwərək* Q 116; **kap**: *kap* L 163, 271, 387, Q 15; **scheerwerk**: *širwərək* Q 196, 196a; **scheergebint**: *širjəbent* Q 121c; **scheren**: *sxēərə* L 217; *sxīrə* L 266, 268; **daksparren**: *dā.kšperə* L 270; **sparren**: *sparə* L 216, 266; het volgende woordtype duidt een kapconstructie aan die opgetrokken wordt op plaatsen waar vier dakvleugels bijeenkomen: **kruisgebint**: *kryts-gəbent* L 271; *krytsjəbent* Q 121c; de volgende twee woordtypen duiden een half kruisgebint aan: **hoekgebint**: *hōk-gəbent* L 271; **eckgebint**: *ekajəbent* Q 121c.

UITSLAAN

(N 54, 150b)

[Alvorens men het dak opzet, wordt het gebint eerst op de grond of op papier op ware grootte uitgetekend. Deze uitslag stemt overeen met de doorsnede van de kap. De uitslag dient als model om de balken af te schrijven.]

de kap uitslaan: *də kap-ūtšlō* Q 204a (het volgens de plattegrond ineenzetten van het kagebint); **uitslag maken**: *ytšlax mākə* L 163 (idem); **op ware grootte uitslaan**: *op wārə grytə ūtšlōn* L 387; **de binder maken**: *dər bindər mā-xə* Q 121c.

BORSTWERING

(N 31, 34e; N 54, 155)

[Het 70 tot 100 cm hoge, gemetselde bovenstuk tussen zoldervloer en dak. Zie ook afb. 49a.]

borstwering: Q 39; *bɔrstwērej* L 163, 289, 289b, 318b, 382; *bɔrstwē.rej* L 290; *bɔrswērej* L 271, Q 39, 193, 194; *bɔrš-* Q 100, 101; *bōrst-* L 290, 291; *bōrs-* Q 95; *bɔrstwērej* L 163, 316a, 385, Q 113; *bɔrs-* L 270; *bɔrš-* Q 111; *bɔš-* Q 98; *bɔrs-* L 330; *bɔstwejərej* K 353; *bɔrswērej* L 330; *bɔrš-* L 387; **borstwerk**: *bɔrstwərək* L 320a; *bɔrstwərək* L 211; *bōrst-* L 290, 291; *bɔrstwərək* L 364; *bōrst-* L 265; **borst**: *bɔərst* L 210; *bōst* K 353; *bros* Q 113; **brüstung (d.)**: *brystun* Q 121c; **brusting**: *brōstey* Q 202; **zoldermuur**: *zōldərm-ūr* Q 121c; **tussenstuk**: *tɔsəstək* Q 95a; **gevelsteun**: *gijəvalstəjn* Q 78.

MUURPLAAT (zie kaart)

(N 4A, 14g; N 54, 156; monogr.; div.)

[De plank of balk waarmee de buitenmuur aan de bovenzijde wordt afgedekt en waarop het dakgebint rust. Muurplaten worden met behulp van ankers aan de muur bevestigd. Zie ook afb. 49b.]

Zie voor het woorddeel *-worm* in het woordtype **onderworm** ook het lemma GORDING.]

muurplaat: *mɔjərlaj* K 357; *mōr-* L 368b, 416; *mjərlāj* K 358, 361a, L 265; *mōr-* L 289b, 317, 318b, 321, 326, 360, 362, 372, 416, 420; *mō.r-* L 288; *mūr-* L 322a, 378, 432, Q 7; *mur-* Q 9; *mōərlāj* L 420; *mūrplā* L 322, 430; *myrpləwəj* K 278, 353; *myrplaj* L 282, 286; *m'urpləj* Q 1; *mɔjərlāj* P 51; *mūr-* Q 3, 83 (eertijds uit eike- of canadahout, nu vooral uit dennehout vervaardigd; afmeting ong. 6,5 x 15 cm); *mjərləj* K 314 (mv. *-pləj*); *mɔjərləj* P 46; *m'urpləj* Q 1; *mjərləj* P 48; *mjərləj* K 316; *mūr-* Q 86; *murpləj* Q 71; **plaat**: *plaj* K 358, P 174; *plāj* L 288a, 314, 332, 381, Q 13; *plā* L 322, 429; *pləj* L 282, Q 93; *pləj* Q 2, 3; *pləj* Q 1; *pləj* P 175, 218; *pləj* P 55; **muurplaat**: *mjərlāt* L 210, 211; *mōr-* L 266, 269b, 271, 289, 291, 295, 316, 318b, 422; *m'ūr-* L 330, Q 121c; *mūr-* L 270, 299, 378, 385, 429a, Q 12, 14, 15, 18, 20, 21, 33, 39, 97, 99*, 204a; *mur-* Q 11; *mō.rplāt* L 290; *mōərlāt* L 420; *muərplāt* P 177; *mūrplāt* Q 2, 9; *mur-* Q 96c; *mor-* L 360 (mv. *-plet*); *mjərləj* L 312; *mjərləj* K 317, L 159a, 163, 164; *mūr-* Q 3; *mur-* P 176; *mɔrpləj* P 50; *mūr-* Q 76; **plaat**: *plāt* Q 39; **muurbalk**: *myrbalək* L 312; *mujər-* P 44; *mɔjər-* P 46; *mūr-* Q 80, 98; *mō.r-* L 318b; *mūrbal(ə)k* L 423; **muurkeper**: *mu.ərke.j-pər* P 222; *mūrkipər* Q 98; **muurplank**: *mūrpləŋk* Q 106; **richelbalk**: *rexəbalək* Q 28; **onderworm**: *ɔnərwərəm* Q 72, 77b.

OVERSPANNING, SPANWIJDTE

(N 54, 152)

[De afstand tussen twee tegenover elkaar liggende muren van een bouwwerk. Zie ook afb. 49c.]

overspanning: *ɔvəršpanej* L 330; **spanwijdte**: *španwītə* Q 204a; *španwītə* L 385; **spannung**: *španun* Q 121c; **dagmaat**: *dāxmōt* L 387.

ZOLDERBALK

(N 54, 164)

[Balk die van muur tot muur loopt en de basis vormt voor het gebint. Zie ook afb. 49d.]

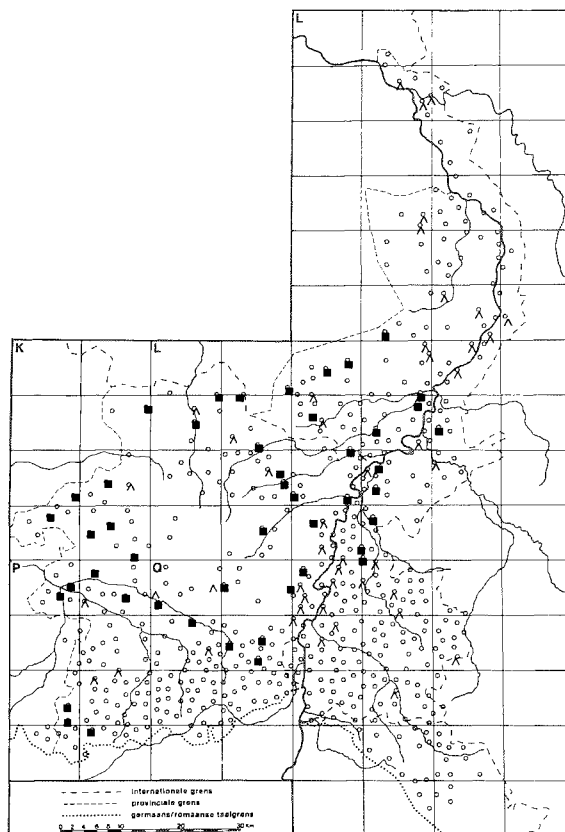
zolderbalk: *zōldərbalək* L 330; *zoldər-* K 353; *zōldər-* L 271; **vloerbalk**: *vlūrbalək* Q 204a; **spantbalk**: *spānt-balək* L 163; *špantj-* L 387; **spruitbalk**: *spryt-balək* L 163; **balk**: *balək* L 385.

11.9

MUURPLAAT

^ (-)plaat

■ (-)plaaï

SPANTBEEN

(N 54, 158; monogr.; div.)

[Elk van de twee schuin oplopende balken van een kapgebint die in de nok samenkomen en aan de onderzijde rusten op de muurbalk. Op de spantbenen worden de gordingen aangebracht. Zie ook afb. 49e.]

spantbeen: *spānt-bēn* L 163; *spant-bejn* Q 18; *špantj-* L 387; **spant:** *spant* L 210; *spa.ntj* L 318b; **kapbeen:** *kap-bejn* Q 18; **noordbeen:** *nōrt-bejn* Q 78; **scheerbeen:** *sxērbējn* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; **scheerpoot:** *sxejərpoot* K 353; **scheer:** *šīr* L 318b; *sxē-rn* (mv.) Q 1; **gebontstijl:** *gəbonjtstīl* Q 15; *gəbonjtštīl* L 385; **spruitstuk:** *šprəjtstøk* Q 204a; de volgende term duidt de uit twee spantbenen samengestelde boog aan: **scheerboog:** *šērbōx* Q 3; *šērbuəx* Q 83 (mv. *-biəx*).

KREUPELE STIJL

(N 54, 154; monogr.)

[Stijl die het spantbeen steunt en rust op de zolderbalk. De kreupele stijl voorkomt dat het gebint kan vervormen. Zie ook afb. 49f.]

kreupele stijl: *krōpələ stīl* L 163, 271; *krōpələ štī.l* L 330; *kryəpələ štīl* L 387; *krōpələ štīl* Q 204a; **kreupelstijl:** *krōpələštīl* L 385; *krōpəl-* Q 20; *krōpələštīl* Q 121c; **hulpstijl:** *hələpstīl* Q 15; **kapstijl:** *kapstīl* L 271; *kapštīl* Q 204a; **koningstijl:** *kəneŋstīl* L 163; **stijl:** *stīl* Q 15.

BLOKKEEL

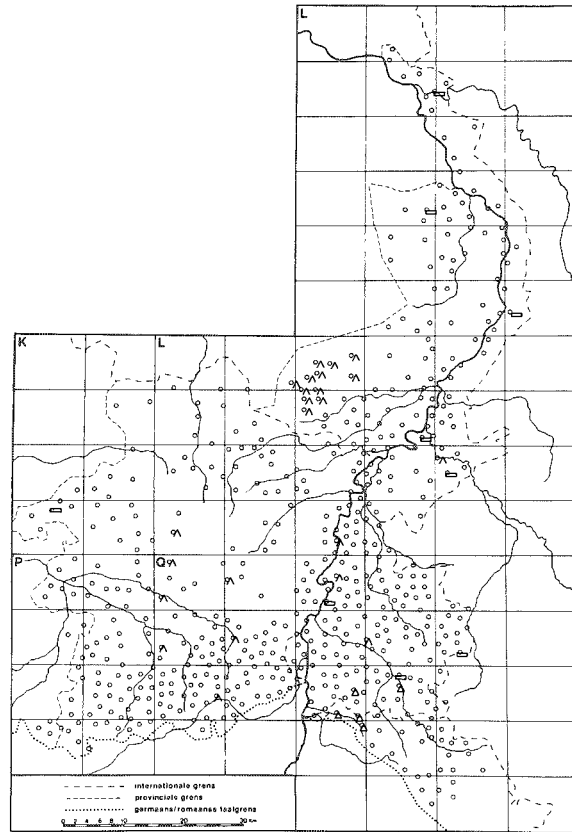
(N 54, 153)

[Doorgaans dubbel uitgevoerd balkje dat de kreupele stijl en het spantbeen, respectievelijk de borstwering met elkaar verbindt. Zie ook afb. 49g.]

blokkeel: *blōkkēl* L 330, 385, 387, Q 15; *blōkkēlts* L 163; **keelblok:** *kēlblōk* Q 121c.

GORDING

- ⊖ gording
- ^ worm
- △ wormel

GORDING (zie kaart)

(N 54, 160; monogr.; N 31, 38 add; div.)

[Dwarsbalk die met behulp van klossen boven op het spantbeen wordt aangebracht. De gording draagt met haar uiteinden ongeveer 10 cm in de topgevels. Op de gordingen worden in dwarsrichting de kepers bevestigd. Vgl. afb. 49h.

Zie voor het woordtype **worm** ook *Limburgs Idioticon*, pag. 291 s.v. *worm*, *den*: „Slach van kepers. Ook in Limb. gebruikt overal” en RhWb (IX) (Lieferung 8/9), kol. 576 s.v. *Wirme*, „Dachpfette, auf der die Sparren aufliegen.”]

gording: *gorden* K 353, L 163 (mv. *gordens*), 210, 271, 330, 387, Q 18, 204 (mv. *gordens*); *gorden* Q 121c; *wōrām* Q 1; **worm**: *wōr(ə)m* Q 101; *wōrām* L 385, 414, Q 15; *wōrm* L 423; *wē.rām* Q 2; *wērm* Q 3; *wērām* Q 78, 162; *wē.rām* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *werm* Q 83; **wormel**: *wermāl* Q 204a (mv. *wermāla*); *wōrmāl* Q 196a, 196a; *w'ōrmāl* Q 200, 247, 247a; **worbel**: *wōrbəl* Q 196, 196a.

GORDINGKLOS

(N 54, 159)

[Driehoekig blok op de kappantten waartegen de gording gespijkerd wordt. Zie ook afb. 49i.]

gordingklos: *gordenklos* Q 18; *gōren* L 163; *gordenklos* L 387; **klos**: *klōs* L 330, 385, Q 15, 78, 204a; *klōs* K 353; **klots**: *klōts* L 271; **balkklots**: *balōklōts* Q 121c.

NOK

(S 41; N 32, 43d; N 54, 161; L 8, 66a; L 12, 9; L B1, 169; monogr.; div.; Vld.)

[De bovenste liggende balk in het dakgebint waartegen de kepers rusten. De nokgording heeft doorgaans een doorsnede van 9,5 x 9,5 cm. Onder nok of vorst verstaat men ook dikwijls het hoogst gelegen gedeelte van een dak, de dakbedekking inbegrepen. Zie ook het lemma RUITER en afb. 49j en 86.]

nokgording: *nōk.gorden* L 387; **nok**: *nōk* L 211, 267, 270, 271, 330, 364, Q 18, 95, 204a; *nok* L 381; **naald**: *nōlt* L 163, 210; **kapboom**:

kap-bōm Q 196, 196a; *káp.bō.m* Q 200; *kap-bōwm* Q 198; **jaarsboom:** *jārs-bōm* Q 196, 196a; **overboom:** *ōvərbūm* Q 1; **vorstboom:** *vōrs.bōwm* Q 12; *vērš.-* Q 101, 105; *vēš.-* Q 22, 110; *viāš.-* Q 111; *vēa.š.bō.m* Q 247, 247a; *wēa.š.-* Q 247, 247a; *vīš.bōm* Q 113; **vorstbalk:** *vias-balāk* Q 83; *viāš.-* Q 121c; **dakvorst:** *dak.vēš* Q 278; **vorst:** *vōrst* K 357, 358, L 267, 295, 300, 313, 314, 316, 316a, 317, 318b, 320c, 323, 325, 331, 353, 354, 355, 360, 366, 368, 414, 416, 417, 418; *vōst* K 278, Q 1; *vōast* K 315; *vōs* P 176; *vōrs* K 360, L 249, 267, 269, 270, 297, 298, 299, 416; *vōrst* L 191, 211, 246a, 312, 314; *āt.vōrst* L 215, 216, 217; *vōrs* L 268; *vōrst* L 165, 210, 211, 213, 266, 316a, 327, 364; *vōrs* L 164, 296, 333; *vōs* P 57, 164, 171, 176, 211; *vōrst* L 209, 210, 215a, 245, 286, 290, 291, 313; *vō.rs* L 290; *vōrs* L 246, 248, 250; *vō.st* Q 1; *vjoas* Q 78; *vio.s* P 186; *vjōwās* P 196; *vjuos* P 197; *vuās* P 186; *vūs* Q 167; *vjū.s* Q 156; *vōrst* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *vōst* K 353, P 48; *vōst* P 47; *vōs* Q 188; *vjōs* Q 178; *vjōs* Q 179; *viās* Q 72, 83, 158; *vīs* Q 253; *vīš* Q 28, 30, 203, 208, 222; *viāš* Q 111, 113, 116, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 202; *vijāš* Q 202; *vijš* Q 204a; *vīš* Q 113, 116, 117b, 118; *vē.rs* L 423; *vē.rz* L 422; *vērs* L 330, 382, 385, Q 12, 13, 88, 96a, 102, 187; *vērš* L 385, 387, Q 97, 99, 101, 102, 103, 196; *vēs* L 320, 321, 369, 371, 374, 377, 378, 379, 380, 381, 420, 425, 426, 427, 431, 432, Q 9, 15, 18; *vē.s* L 319; *vē.s* L 422, Q 207; *ves* Q 9; *vēš* L 429, 434a, Q 16, 20, 21, 22, 27, 32a, 33, 98; *vēst* L 328; *vēšt* Q 284; *vērs* Q 12; *vērš* Q 104a; *vēš* Q 32; *vējāš* Q 111.

MAKELAAR

(N 54, 162; div.)

[Verticaal in de top van de kap aangebracht stuk hout dat dient tot ondersteuning van de nok. De makelaar verbindt het midden van de hanebalk met de top van het gebint. Zie ook afb. 49k.]

makelaar: *mākālār* L 163; *māklār* L 387; *mākālēr* L 387; **koningsstijl:** *kōnešsīl* L 330; **koningsstijl:** *kōnexstīl* Q 15; **konink:** *kōneš* Q 204a; *kōnek* Q 121c; **mannetje:** *menākə* Q 83; *menkə* L 385; **steun:** *stōjn* Q 78; **post:** *post* K 353.

HANEBAALK

(N 54, 165a; N 54, 165b; monogr.; div.)

[De doorgaans dubbel uitgevoerde horizontale balk die de spantbenen met elkaar verbindt. Om het doorzakken van de hanebalk te voorkomen wordt aan de bovenzijde ervan de makelaar gemonteerd. Zie ook de toelichting bij het lemma MAKELAAR en afb. 49l.]

hanebalk: *hānānbalāk* L 271; *hānā-* L 330, 387,

Q 15; *hōnā-* L 163, Q 3, 95; **haanspar:** *hānsperə* (mv.) L 288; **uilebalk:** *ū.ləba.lāk* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; **scheerbalk:** *sxərbalāk* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **trek-balk:** *trek-balāk* L 387; **trekplaat:** *trēkplāt* L 330, 385; *trēkplātə* (mv.) Q 204a; **trektang:** *trēktsaŋ* Q 121c; **trekker:** *trēkər* Q 83.

SCHOOR

(N 54, 163)

[Balk die ter versteviging van het gebint tussen makelaar en spantbeen wordt aangebracht. Zie ook afb. 49m.]

schoor: *sxōr* L 271; *sxōr* L 163; *šōr* L 385, Q 15, 18, 204a; *š'ōr* L 330; **steekschoor:** *štēkšōr* L 387; **schoorbalk:** *šōrbalāk* Q 121c; **stoter:** *stowtar* Q 78; **strever:** *strēvər* K 353.

KORBEEL

(N 54, 157)

[Balkje dat onderlangs de verbinding vormt tussen de hanebalk en het spantbeen. Zie ook afb. 52n.]

korbeel: *kōrbēl* L 271, 330, 385, Q 15, 204a; *kārbēl* L 387; **schoor:** *sxōr* L 163; *š'ōr* L 330; **schuinse treksteun:** *sxōns trēkstōjn* Q 78; **strebe (d.):** *štrēp* Q 121c.

STEEKBAND

(N 54, 167)

[Schoor van nok naar spantbeen of van gording naar spantbeen om het uit elkaar gaan van de kap te voorkomen.]

windschoor: *wentjšōr* L 385, 387; **koningschoor:** *kōnekšōr* Q 121c; **schoor:** *šōr* Q 15, 204a; **trekplaat:** *trēkplāt* L 163; **windveer:** *wejnt.vēr* Q 18.

SLOF

(N 54, 169a)

[Hulpstuk dat over twee of meer ribben van de balklaag wordt aangebracht om het spantbeen te dragen. De slof wordt toegepast als de plaats van het gebint niet overeenkomt met de ligging van een zolderbalk of als de balklaag dwars ligt op de richting van het gebint.]

slof: *slof* Q 18; *slof* L 163, Q 15; *slūwf* Q 78; *sluf* K 353; *šluf* L 385, 387; *šlūf* L 330; **slob:** *šlup* Q 121c, 204a.

STRIJKBALKEN

(N 54, 169b)

[Het geheel van balken waar de slof overheen ligt.]

strijkbalken: *striċ-belək* Q 15; **dragerbalken:** *drējərbaləkə* Q 121c; **zolderbalklaag:** *zoldərba-ləkləx* L 163.

DAKBESCHOT

(N 54, 174a; monogr.)

[Uit houten delen vervaardigde bekleding van het dak. Het dakbeschoot bestaat uit planken waarbij aan één zijde een groef is geschaafd en aan de andere zijde een veer of messing. Op de naden van het dakbeschoot worden tengels gespijkerd. Het dakbeschoot vormt de ondergrond voor de panlatten. Wanneer leien als dakbedekking worden gebruikt, worden de planken van het dakbeschoot niet verticaal, maar horizontaal aangebracht.]

dakbeschoot: *dak-bəsxət* L 163; *dāk-* L 271; *d'āk-bəšət* L 330; *dāk-* L 385, 387, Q 15, 18, 204a; **beschoot:** *bəšət* Q 121c; **bebording:** *bəbərdeŋ* L 387; **dikke planken:** *di.kə pləŋk* L 266; de volgende woordtypen zijn benamingen voor een dak waarbij een beschoot is aangebracht: **beschooten dak:** *bəsxō.tə dāk* L 288, 288a, 289*; *bəšōtə* ~ L 318b; *bəsxuətə* ~ L 287, 288b, 288c, 289, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *bəšəṣə dāx* Q 121c; **beschooten kap:** *bəsxōtə kap* L 210.

EEN DAK BESCHIETEN

(N 54, 174b; monogr.)

[Een houten beschoot op de gordingen aanbren-gen.]

het dak beschieten: *ət. dāk bəšētə* L 387; **beschieten:** *bəsxītə* L 163, 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *bəsxētə* L 271, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *bəšētə* L 270, 318b, Q 18, 204a; *bəšētə* L 330; **het dak toehouwen:** *ət. dāx təqwhəwə* Q 121c.

DAKTENGELS

(N 54, 177)

[De houten latten die als afsluiting over de naden van het dakbeschoot worden aangebracht.]

tengels: *təŋəls* L 163, 271, 330, Q 15, 204a; **tengellatten:** *təŋəllətə* Q 18; *təŋəllətə* K 353; *təŋəllətə* Q 121c; **daktengel:** *dāktəŋəl* L 385; **daklatjes:** *dākletjəs* Q 15.

SLUITPLANK

(N 54, 181)

[De laatste plank van het dakbeschoot, die eventueel bijgeschaafd moet worden. Het plaatsen van de sluitplank werd in L 385 **stuk inzetten** (*štək. enzətə*) genoemd.]

sluitplank: *šlētplanċ* Q 204a; **kijlbred:** *kilbrət*

Q 121c; **passtuk:** *passtək* L 163; **strook:** *strōk* Q 15.

KEPER

(N 54, 175; monogr.; div.)

[Elk van de balkjes van ongeveer 5 x 7 cm dikte, die op 50 cm afstand van elkaar verticaal over de gordingen worden gespijkerd. Zie ook afb. 49o.]

keper: *kēpər* K 353, L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a, Q 284; *kē.pər* Q 2; *kēpər* L 271, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 292, 318a, 318b, 318d, 318e, 385, 387, Q 15, 18, 204a (mv. *kēpərə*); *kē.pər* L 330; *kejəpər* Q 78; *kefər* Q 121, 121b, 121c, 121d, 121e; *kiəpər* Q 83; *kjēpər* Q 162; **oplegger:** *op-łegər* L 163.

PANLATTEN

(N F, 32a; N 54, 179; N 54, 180a; N 54, 180b; N 4A, 14b; monogr.)

[De horizontale latten waarop de dakpannen worden gelegd. De panlatten worden met hun breedste zijde op het dakbeschoot of op de kepers gespijkerd. De onderste panlat dient groter in doorsnede te zijn. Er wordt daar dan ook meestal een dubbele panlat aangebracht of een panlat op zijn kant. Dit laatste werd in Q 121c **een daklat hoogkant** (*eŋ dāxlats hūxkəŋk*), in L 385 en Q 15 een **panlat op zijn hoge kant** (L 385: *panlat əp zəŋə hōgə kanjt*; Q 15: *panlat əp zəŋə huəgə kənjt*) en in K 353 **een panlat op zijn kant** (*ən pānlát up zəŋə kānt*) genoemd. Zie ook afb. 49p en 84a.]

panlatten: *panlatən* L 314; *panlatə* K 278, 316, 317, 353, 357, 358, L 159a, 163, 164, 210, 211, 265, 268, 269b, 270, 271, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 291, 299, 317, 318a, 318b, 318c, 318d, 322, 322a, 360, 362, 368b, 371, 372, 378, 385, 387, 420, 432, P 44, 45, 48, 50, 51, 55, 222, Q 2, 3, 7, 9, 12, 14, 15, 18, 20, 28, 33, 71, 83, 86, 96a, 96c, 97, 98, 99*, 111, 204a; *pán-* P 49; *panla'ə* K 314; *panlet* L 360; **pannenlatten:** *panəlatə* L 266, 271, 282, 286, 290, 312, 316, 320a, 321, 326, 329, 330, 360, 377, 416, 422, P 46, Q 11, 39, 106; *panəlātə* K 361a; **daklatten:** *dāklətə* L 270, 289b, 318b, 332, 374, 378, 385, 416, 420, 430, Q 15, 21, 71; *dā.k-* Q 20; *dak-* L 282, 423, 429a; *da.k-* P 177; *da'k-* P 174; *dāk-* L 368b, P 50; *dāk-* Q 77b; *dək-* P 175, 176 (dim. *-letšəs*), 218, 222, Q 80, 83, 93; *dā.kla.tə* Q 200, 247, 247a; *dāxlatsə* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **daklatler:** *dəklətər* Q 72; **dakenlatten:** *dākalatə* L 429; **deklatten:** *deklətə* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; **latten:** *latə* P 46; de volgende term is een

benaming voor de panlatten aan de onderzijde van het dak: **voetlatten:** *vōtlatə* L 387.

RUITER

(N 54, 176)

[De plank van ongeveer 3 x 12 cm doorsnede die op de nokgording wordt aangebracht. Op de ruiters worden de nokvorsten gespijkerd of met specie vastgelegd. Zie ook afb. 86.]

ruiter: *rōjtər* L 163, 330, 385, 387; *rōtər* Q 204a.

SNEEUWPLANK

(N 54, 190a)

[Plank die over de hele lengte van het dak, boven de goot, op zijn zijkant aan ijzers is vastgemaakt om de sneeuw die van het dak afglijdt, tegen te houden.]

sneeuwbreker: *snābrēkər* L 387; **smelter:** *šmeltsər* Q 121c; **windplank:** *wēntplāŋk* Q 83.

VOETPLANK

(N 54, 190b)

[De plank die op de kepers van een dak wordt gespijkerd om de helling van het dak te verzachten en om regenwater buiten het bereik van het gebouw te laten vallen.]

voetplank: *vutplāŋk* L 163; **waterlijst:** *wātərli:s* L 271; **watervalbred:** *wasərvalbret* Q 121c.

STORMBAND

(N 54, 191)

[Windstut aan de binnenzijde van grote daken in de vorm van een Sint-Andreaskruis.]

stormband: *stōrəmbant* Q 78; *šturəm-* Q 121c; **windschoor:** *wīntsxōr* L 163.

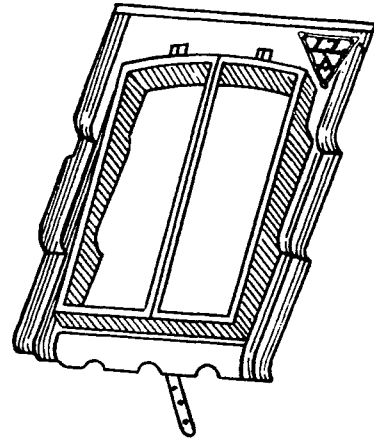
Dakramen

DAKRAAM

(N 54, 172; monogr.; Vld.; S 4 add.; div.)

[Raam dat in de helling van het dakvlak ligt en daar weinig of niet boven uitsteekt. Zie ook afb. 50.]

daklicht: *d'āklēx* L 330; *dāxlet* Q 121c; **dakraam:** *dakrām* L 163, 210 (vier- of zespanns dakraampje; van ijzer); *d'āk-* L 330; *dāk-* L 271, 385; **zolderraam:** *zōldərrām* L 330; **dakraampje:** *dākrēmka* L 209 (vierpans dakraampje), 210 (id.), 211 (id.), 212a (id.), 216 (id.), 216a (id.), 244a (id.), 245a (id.); **dakvenster:** *dāk-vejstər* L 266; *d'āk-venstər* L 330;

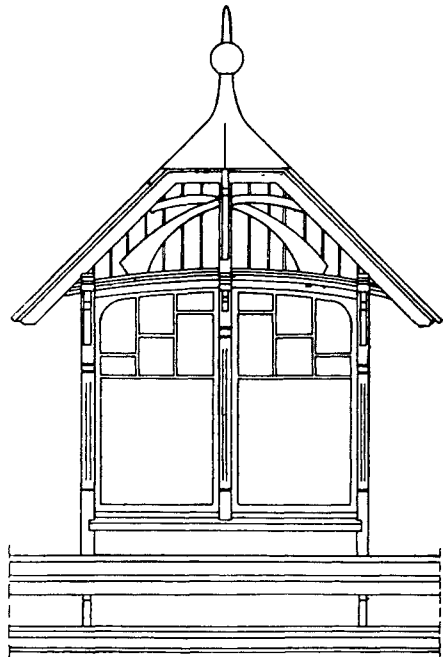
Afb. 50. dakraam

dāk- L 429, Q 15; *dōk-* Q 78, 83; **dakvenstertje:** *dōk-venstərka* Q 83; **zoldervenstertje:** *zōldərvenstərka* Q 83; **klapvenstertje:** *klap-venstərka* Q 83; **valvenstertje:** *valvenstərka* Q 83.

DAKVENSTER, DAKKAPEL

(N 54, 173a; N 54, 173b; div.)

[Venster dat niet in het dakvlak ligt, maar loodrecht eruit oprijst. Boven op het dakvenster is

Afb. 51. dakvenster, dakkapel

dan een kleine dakconstructie opgetrokken. Het dak ervan kan naar voren aflopend, plat of in de vorm van een zadeldak zijn. Zie ook afb. 51.]
dakvenster: *dak-vēnstār* L 163; *dāk-venstār* Q 18, 204a; *dōks-* Q 3; *dāx-* Q 121c; **dakkapel:** *dakkapel* L 163; *dāk-* L 271, Q 204a; *dākkāpel* L 385, Q 15; *dākkāpel* K 353; *dōkkāpel* Q 83 (spitsvormig dakraam); **kijker:** *kēkār* K 353; **koekkoek:** *kukuk* L 330, Q 83.

SLAPERS

(N 54, 173b)
 [De tussen de gordingen ingewerkte balken van de constructie van een dakvenster.]
slapers: *slōpārs* L 163, Q 15; *šlōpārs* L 330, 385; **raveelbalken:** *ravēlbalkā* Q 121c, 204a.

ZIJSTUKKEN

(N 54, 173c)
 [De driehoekige zijstukken van de constructie van een dakvenster.]
zijkant: *zejkāntā* L 163; *zīkānt* Q 204a; **zijstukker:** *zījštōkār* Q 121c; **wangen:** *waṅā* L 385.

Deur- en raamkozijn

MUURDAM, PENANT

(N 55, 75; N 32, 12b; N 32, 14; monogr.)
 [Betrekkelijk smal stuk muur tussen twee vensters of tussen een venster en een andere muur.]
muurdam: *mōārdam* L 271; **dam:** *dam* L 289; **blindmuur:** *blēnjmūr* Q 20; **tussenmuur:** *tōsāmūr* L 382; **muur:** *mūr* L 163; *mūr* Q 95a; *mōr* L 320a (als het breed is); **muurvlak:** *muārvlak* Q 202; *mōr-* L 321; **penant:** *pānant* L 270, 271, 320c, 329, 387, 432, Q 13, 39, 95, 97, 99*, 111, 113; *pīnant* L 210; *pēnant* L 292; *pānānt* Q 194; *pānēt* Q 13; *pādant* L 289, 289b; *pādānt* K 353; **penantje:** *penantjā* L 290, 291; **middenpilaar:** *medāpīlār* Q 113; **pilaar:** *pīlār* L 290, 291, Q 117a, 202; *pīlār* L 265, 270, 289, 320a (als het smal is), 330, Q 113; *pīlār* L 289; *pīlār* L 364; *pēlār* L 321, Q 197, 197a; *pālār* L 432; *pālār* K 353; **pilaartje:** *pīlārka* Q 113; *pīlārka* L 289; **pijler:** *pējlār* L 320a; **pfeiler (d.):** *fējlār* Q 121c; *pējlār* Q 121; **gemetste pilaster:** *gēmets-dā pālāstār* Q 3; **pilaster:** *pīlastār* L 211, 364, Q 98; *pīlastār* K 278; *pālāstār* K 353, Q 97; *pēlastār* L 318b, Q 13; *pēlastār* L 163; *pālāstār* P 176; *pālāstār* Q 3; *pēlastār* L 316a; **pilas-tertje:** *pālāstārka* L 414; **stenen pijler:** *štējnā pējlār* Q 194; **tussenstijl:** *tōšāštīl* Q 121c; **middenstijl:** *medāštīl* Q 113; **raamstijl:** *rāmstīl* L 265; **stijl:** *stīl* Q 95; *št il* Q 99*; *stīl* Q 117a; **zuil:** *zīl* Q 98; **kolom:** *kolōm* Q 18; **kalf:** *kalāf* L

210 (van hout); **raamscheidingsstuk:** *rāmšēj-dējstōk* L 382; **tussenstuk:** *tōsāstōk* Q 95a; *tōsāstōk* L 270; **paneel:** *pāni.jāl* L 364; **dwars-
hoofd:** *dwarshōjt* L 360; **hoofd:** *hujāt* K 353; **steun:** *stōn* L 316a; **sierblokken:** *sīrbloka* L 414.

KANTELAAF

(N 32, 11e; N 55, 149a; monogr.)
 [De dagzijde van een muuropening, voor zover die vóór een kozijn in het zicht komt. De breedte van de kantelaaf is afhankelijk van de dikte van de muur en de breedte van het kozijnhout.]
kantelaaf: *kantālāf* L 382, Q 117a, 121; *kandā-loax* Q 113; *kantāllōx* L 163; **egkant:** *exkant* L 289, 289b; **eg:** *ex* L 316a; *ek* L 318b; **negge-
kant:** *negānkant* L 271; *negākant* L 318b; *neṅka.nt* L 289; *neṅkantj* L 320c; **negge:** Q 39; *negā* L 265, 385, Q 113; *nex* L 211, 387; **rabat:** *rabat* Q 97, 99*, 111, 113, 121 (mv. *rabādār*), 121c, 202; *rabāt* L 432; *rābāt* Q 3; *rābat* L 289, Q 194; **dagkant:** *dāxkānt* Q 13, 95; *dāxkāntj* L 270, 290, 291; *dāxkānt* L 210; **dag:** *dax* K 318; *dāx* L 321, 414; **rijdag:** *rejdāx* K 278; **steen-
maat:** *stēnmōt* L 163; **oversteeksel:** *ōvārštēksəl* Q 20; **aanslag:** *ānslax* P 176; **battée (fr.):** *batē* K 353.

NEGBLOKKEN

(N 32, 12a)
 [Bergstenen blokken die in het metselwerk worden aangebracht ter verlevendiging van venster- en ingangsneggen. Zie ook afb. 52.
 Volgens de invuller uit Q 121c konden de negblokken uit mergel, kunststeen of hardsteen vervaardigd zijn.]
sierblokken: *sīrbloka* L 270; **sierstenen:** *sīrstēn* P 176; *sērštējn* L 289; *sērštējn* L 432, Q 98; **sierstukken:** *sērštōka* Q 95a; **profielstenen:** *profīlštējn* L 382; **hoekstenen:** *hōkštēn* K 278; *hōkštējn* L 292; *hōkštējn* Q 194; *hōkštēj* Q 121c; **kantstenen:** *kāntštēn* Q 39; **aanzetstenen:** *ānzētstēn* L 211; *ānzētstējn* Q 13; *ānzēt-* L 321; *ānzētstējn* Q 98; *ānzat-* Q 100, 101; **aanzet:** *ānzat* Q 97; **sluitstenen:** *slūtstējn* L 364; *šlūtstējn* Q 99*; *slōwāstijōn* K 353; *šlūtstēj* Q 113; *šlūt-* Q 202; **kussenstenen:** *kōsāstēn* L 316a; **steunblokken:** *stōnbloka* L 163; **klossen:** *klosā* L 364.

LATEI

(N 55, 74; N 32, 15a; N 32, 15b; monogr.)
 [Houten, stenen of ijzeren balk die een venster, ingang of andere opening overspant en tevens het bovenliggende muurwerk draagt. De latei-balk wordt vaak in het muurwerk verwerkt zodat hij niet in het zicht komt.]

Afb. 52. poortgebouw van een hoeve waarbij de poort- en vensternebben met natuurstenen blokken versierd zijn (Borgloon)

D.I.N. in het woordtype **d.i.n.-balk** is een afkorting van „deutsche Industrienorm“.]

latei: *latej* Q 20; *latej* Q 101 (van hout), 162 (van hout of hardsteen); *latej* L 387, Q 162 (van hout of hardsteen); *latej* L 387; *latej* Q 2 (van hout); *lataj* Q 121 (van beton of ijzer); *latej* Q 83; **lateibalk:** *latejbalæk* L 163; **vensterlatei:** *ve.nstærlatē* Q 2 (van hout); de volgende termen duiden een houten latei aan: **strijkhout:** *strikkhōwt* Q 99*; **dekhout:** *de-khōwt* Q 98; *dēkhōts* Q 121c; **slaghout:** *slaxhōt* K 353; *slaxot* Q 1; **legerhout:** *lēgærhōwt* Q 18; de volgende termen zijn benamingen voor een metalen latei: **ijzeren latei:** *īzæræ latej* L 318b, Q 113, 117a; **ijzerlatei:** *īzærlatej* L 292; **stalen latei:** *stælæ latej* Q 121c; **latei:** *latej* L 210, 320c, 330, Q 100, 101, 113, 121; *latej* Q 111; **l-ijzer:** *el-gjær* L 414; **poutrelle (fr.):** *putrel* Q 13, 95; *pærel* K 278, 318, L 289, 360, 364, Q 3, 13; *pærel* K 353; *patrel* L 290, 291; **poutrelletje:** *pærelækæ* P 176; **ijzeren drager:** *īzæræ drēgær* Q 117a; **drager:** *drēgær* L 267, Q 202; **ligger:** *legært* L 320a; **draagbalk:** *dræx.balæk* L 321; **ijzeren balk:** *īzæræ balæk* L 318b, Q 121c, 197, 197a; *īzæræ* ~

L 289 (modern); *īzæræn* ~ L 270; **dekbalk:** *dēk.balæk* Q 97; **steunbalk:** *stōnbalæk* Q 18; *stōn*- Q 20; **ontlastingsbalk:** L 265, 271; **d.i.n.-balk:** *denbalæk* L 382; **d.i.n.:** *den* Q 194; **deur-ijzer:** *dōrvīzær* Q 95a; **raamijzer:** *rāmīzær* Q 95a; **hoekijzer:** *hōk-īzær* L 316a; **dekhout:** *dēkhōwt* L 290; de volgende termen duiden een betonnen latei aan: **betonnen latei:** *bætōnæ latej* Q 117a; *bætōnæ* ~ L 318b, Q 113; *bætōnæ latej* Q 111; **betonlatei:** *bætōnlatej* L 210, 292, 382, Q 39, 113, 117a; *bætōn-* Q 121c; **latei:** *latej* L 163, 211, 267, 271, 290, 291, 330, Q 113, 207; *latej* L 318b; *latej* Q 95; *lataj* Q 194; **betonnen linteau (fr.):** *bætōnæ lentō* Q 3; **linteau (fr.):** *lentō* K 353; *lento* Q 13; *lentō* L 414; *lōntō* L 316a; **slagbalk:** *slax.balæk* K 318, L 364; **slaghout:** *slaxhō.t* L 364; *slax-ōt* P 176; *slāxhāt* K 278; **dekhout:** *dēkhōwt* L 320a (ook als het niet van hout is); **betonnen balk:** *bætōnæn balæk* L 270; *bætōnæ* ~ L 289, 289b; *bætōnæ* ~ L 318b, 321, Q 197, 197a; *bætōnæ* ~ Q 98; *bætōnæ bālæk* L 360; **betonbalk:** *bætōnbalæk* L 289; **steunbalk:** *stōnbalæk* Q 18; **ontlastingsbalk:** L 265, 271; **drager:** *drēgær* Q 202; **deurbalk:** *dōrbalæk* Q

95a; **vensterbalk:** *venstərbalak* Q 13; **betonnen dekhout:** *bətoŋən dəkhəwt* L 290; **dekbalk:** *dek-balək* Q 97; **balk:** *balək* L 320c.

KRAAGSTEEN

(N 32, 15c; monogr.)

[Een in de muur gemetselde, uitstekende steen waarop het uiteinde van de latei rust.]

console: *kənsol* L 414; **oplegging:** *oplegeŋ* Q 95; **opligging:** *opliŋeŋ* Q 111; **opligger:** *opleqər* L 382; **hoeksteen:** *hukstējən* Q 3; *hökštējən* Q 98; **sluitsteen:** *šlītštējən* Q 99*; **aanzetsteen:** *ānzətstējən* L 289, 289b; **verstevingsteen:** *vər-stēveŋsstējən* L 360; **draagsteen:** *drāxstējən* Q 13; *drāxstējən* L 270; **steunsteen:** *stōnštējən* K 353; *stōnštējən* L 321 (meestal Naamse steen); **lagersteen:** *lāgərštē* Q 202; *lājər-* Q 121; **hardsteen:** *hərštējən* L 267; **hamerstuk:** *hāmərštək* L 290, 291, 320c, Q 39, 113; **slaper:** *šlāpər* Q 97; **kussen:** *kəsən* L 316a; *kəsə* L 364; **slof:** *sləf* K 278, L 364.

VERBLINDING

(N 32, 15d)

[De gemetselde laag stenen waarmee de latei aan het oog wordt onttrokken.]

Zie voor de woordtypen **streklaag**, **strek**, **rol-laag**, **rol** en **koplaag** ook de toelichting bij de lemmata STREKKENLAAG, STAANDE ROLLAAG, LIGGENDE ROLLAAG EN KOPPENLAAG.] **verblindung:** *vərblenduŋ* Q 121c; **blind metswerk:** *blent metswērək* L 364; **blindlaag:** *bleŋlāx* Q 111; **sierstuk:** *sērštək* Q 95a; **bekleding:** *bəklejeŋ* Q 97; **vulling:** *vələŋ* L 289; **streklaag:** *štrēklāx* Q 202; **strek:** *strek* L 316a; *strek* K 278, L 210 (22 cm), 211, 265, 320c, 414; *štrek* L 290, 291; **rollaag:** *rəllāx* P 176; *rəllāx* Q 13, 99*, 194; **rol:** *rəl* L 210 (11 cm); **koplaag:** *kəplāx* Q 3.

DAGMAAT

(N 55, 1a; N 55, 1b; N 55 1c)

[De afstand tussen de dagkanten van een kozijn. De dagmaat wordt gemeten tussen de binnenkant van de bovendorpel en het hoogste punt van de onderdorpel en tussen de binnenkanten van de stijlen.]

dagmaat: *daxmōt* L 163; *dāxmōt* L 320a, 364, 385, 387, Q 15; *dāxməat* Q 18; *dāxmuət* Q 83; **lichtmaat:** *letməs* Q 121c; **hoogtemaat:** *hōx-təmōt* L 385; **in de dag:** *en dən dax* L 385, Q 15; *en ə dāx* L 387; *en ən dax* K 353.

BUITENWERKSE MAAT

(N 55, 2)

[De afmeting die de hoogte en de breedte-aan-

geeft, gemeten van de ene buitenkant van de vergaring naar de andere.]

buitenwerkse maat: *būtəwərəkəsə mōt* Q 15; *būtəwərəkəsə* ~ L 385; **uitwendige maat:** *ūswende-jə məs* Q 121c; **koppenmaat:** *kəpəməat* Q 18; de volgende opgave is een bijvoeglijk naamwoord: **buitenwerks:** *būtəwərəks* L 387.

AFKORTEN

(N 55, 3)

[De stijlen van een kozijn op maat afzagen. In Q 18 werd dit werk met behulp van een **maatmal** (*məatmal*) gedaan.]

afkorten: *afkōrtə* L 163; *āf-* L 387; *āfkōrtə* L 385; *āfkōrtə* Q 83; *afkōrtə* K 353; **op maat zagen:** *op muət zəgə* Q 83; **op maat snijden:** *op məs šnija* Q 121c.

PAREN

(N 55, 4a)

[Tekens maken op de stukken hout die in een vergaring bij elkaar horen. Bij een kozijn worden de bijeenhorende stijlen doorgaans van een haakse en een schuine lijn en de dorpels van twee schuine lijnen voorzien.]

paren: *pārə* L 387, Q 15, 18; *pārə* L 163, Q 83; *pəwərə* K 353; **tekenen:** *tejkənə* L 385; **merken:** *merəkə* L 387; de volgende termen zijn benamingen voor de tekens die bij het paren op de verschillende stukken hout worden geplaatst: **paringsteken:** *pāreŋstēkə* Q 83; **werkteken:** *wərəktsēxə* Q 121c.

AFSCHRIJVEN

(N 55, 4b)

[Met behulp van het dubbele kruishout op stijlen en dorpels de plaatsen aantekenen waar de pen- nen en gaten moeten worden aangebracht.]

koter afschrijven: *kotər afsxrēvə* K 353; **afschrijven:** *afsxrīvə* L 163; *āfsrīvə* L 387, Q 15, 18, 121c; **aftekenen:** *āftejkənə* L 385, 387; **uittekenen:** *əwttejkənə* Q 83.

PAARKANT

(N 55, 4c)

[De zijde van het hout waarop de tekens zijn aangebracht.]

paarkant: *pəwərəkānt* K 353; **paringkant:** *pāreŋkānt* L 163; *pāreŋkantj* L 387; **werkzijde:** *wərək-zi* Q 15; *wərək-zij* Q 121c; **getekende kant:** *gətejkəndjə kanjt* L 385; *gətejkəndə kant* Q 83.

PENNEN AANZAGEN

(N 55, 5)

[De stijlen en dorpels van een kozijn worden doorgaans met een pen-en-gatverbinding aan elkaar bevestigd. Aan de uiteinden van de stijlen worden daartoe pennen gezaagd die in overeenkomstige gaten in onder- en bovendorpel vallen. De pennen worden met behulp van een dubbel kruishout op de stijlen en dorpels afgetekend.]

pennen aanzagen: *penə ānzēgə* L 387, Q 15; **aanzagen:** *q̄nzēgə* Q 83; **pinnen zagen:** *penə zāgə* L 163; *penə zōgə* K 353; **pennen maken:** *penə mōkə* Q 83; **tappen aansnijden:** *tsapə āsnijə* Q 121c.

KOZIJN

(N 32, 10a-c; N 55, 6a-c; monogr.; div.)

[Houten of metalen raamwerk, bestaande uit twee stijlen met een boven- en onderdorpel, waarin een deur of raam wordt aangebracht.

In Q 113 zijn kozijnen pas kort in gebruik. Voorheen paste men een constructie toe die *blindraam* of *rabat* werd genoemd. Daarbij werd in de massief gemetselde muur een opening gelaten waarin later het deur- of raamkozijn werd geplaatst. Het houtwerk van zo'n blindraam werd door middel van de pleisterlaag vastgezet. De kozijnen die tegenwoordig worden gebruikt, zijn dikker dan het kozijn dat bij de blindramen gebruikelijk was. Zij steken aan de binnen- en aan de buitenkant verder naar voren en worden vastgezet met behulp van kozijnankers, die tussen de voegen van de beide spouwmuuren worden gemetseld. In verband met deze verankering in het metselwerk wordt het kozijn van tevoren geplaatst (Lochtman, pag. 42). Zie ook het lemma MUURRAAM.]

kozijn: L 163, Q 97, 121, 202; *kōzejn* L 265; *kozējn* L 163, Q 19, 20, 83, 95, 95a, 97, 98, 121c, 207; *kqzejn* L 414, Q 13, 113; *kazējn* Q 194; *kozājn* Q 83; *kozjn* L 211, 289; *koziān* L 270; *kozjn* L 292, 320c, 321, 382, 432, Q 18, 19, 39; *kōzjn* L 385, Q 15; *kəzin* L 210, 316a; *kəzjn* L 318b, 320a, 387; *kəz ʔjn* L 330; *kqzin* Q 13; *kqzjn* Q 117a; *kōzejj* L 364; *koziŋ* Q 197, 197a; **gespan:** *gəspan* Q 99*, 100, 101, 111; *gəšpān* Q 193, 202; *jəspan* Q 121 (gebruikt bij *blindramen*), 121c; **gebont:** *gəbont* K 278, L 364; **kader:** *kādər* K 353; **raam:** *rām* L 271, 289, 289b, 290, 291, 318b, 360, Q 3, 116; **chambranle (fr.):** *šabranj* L 329; **stijl:** *stjēl* K 353; *štjēl* Q 28; **blindraam:** *də blēntrōm* Q 83 (in de muur ingewerkt raam waaraan een (voor)deur is bevestigd); **rabat:** *rabat* P 176 (de term wordt gebruikt voor deur- en raamkozijn); de volgende termen zijn benamingen voor een deurkozijn: **deurkozijn:** L 163, 271; *dōr[kozijn]* L 318b, 320a, 320c, 330, 382, 414, 432, Q 13, 18, 19, 20,

95, 95a, 97, 98, 194, 197, 197a; *dōr-* Q 207; *djūr-* Q 13, 28, 39, 113, 117a, 121c; *djūr-* L 387; *diər-* Q 83; *djōrkəzin* L 316a; *diərkōzejj* L 364; **kozijn:** *[kozijn]* L 210, 292; **deurgespan:** *dōrgəspan* Q 15; *dōrgəšpān* Q 99*, 100, 101; *dōr-* Q 196, 196a, 208; *djūr-* Q 111 (mv. *-gəšpandər*); *djūrɡəšpān* Q 116; *djūrjəšpān* Q 121 (mv. *-jəšpānər*), 121a (idem), 121b (idem), 121c (idem), 121d (idem), 121e (idem); *djōrgəšpān* Q 202; **gespan:** *jəspan* Q 121; **deurraam:** *dōrrām* L 211, 270, 289, 289b, 290, 291, 318b, 321, 385, Q 15; *dōr-* L 265; *dōr-* L 163; *djūr-* L 289; *djūr-* L 360; *djōrrōm* Q 3; **chambranle (fr.) van deur:** *šabranj van dōr* K 318; **blindraam van de deur:** *blēntrōm van də diər* Q 83; **deurstijl:** *dōjərstjēl* K 353; **deurestijl:** *dōrəštjēl* Q 284; **deurgebont:** *dōrgəbont* K 278; *dōrgəbōnt* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **deurkader:** *dōjərkdər* K 353; **deurpoort:** *djōrpōats* Q 202, 204; de volgende termen zijn benamingen voor een raamkozijn: **raamkozijn:** L 163, Q 97; *rām[kozijn]* L 210, 270, 318b, 320a, 320c, 330, 364, 382, 387, 432, Q 18, 19, 20, 98, 113, 117a; *rōm-* L 316a, Q 95a, 194; **kozijn:** *[kozijn]* L 289, 292, 321, 385, Q 15; **vensterkozijn:** *venstər[kozijn]* L 414, Q 13, 83, 95, 121c, 197, 197a, 207; *venstərkozejj* Q 13; *venstərkozejj* L 364; **venstergespan:** *venstərgəšpān* Q 100, 101; *venstərjəspan* Q 121 (mv. *-jəšpānər*), 121a (idem), 121b (idem), 121c (idem), 121d (idem), 121e (idem); *venstərgəšpān* Q 202; **vensterraam:** *venstərrām* L 321, Q 99*, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *venstərrōm* Q 3; **glasraam:** *glasrām* L 163, 211, 265; *glās-* L 290, 291; **raam:** *rām* L 271, 289, 289b, 290, Q 39; **venster:** *venstər* Q 117a; **raamstijl:** *rōmstjēl* K 353; **chambranle (fr.) van raam:** *šabranj van rōm* K 318; **blindraam van de venster:** *blēntrōm van də venstər* Q 83; **venstergebont:** *vēnstərgəbont* K 278; **raamkader:** *rōmkādər* K 353; **romp:** *rōmp* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e.

STIJL

(N 55, 7a; monogr.)

[Het verticale deel van een kozijn waaraan de deur of het raam zijn opgehangen of waartegen deze aanslaan. Kozijnstijlen waren vroeger doorgaans van grenehout, tegenwoordig zijn zij ook van hardhout, metaal of kunststof.]

stijl: *stjēl* Q 15, 18; *štjēl* L 385, 387; *štjēl* Q 192; *štjēl* Q 116, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 208; **houteren stijl:** *hōltərə štjēl* L 270; **buitenstijl:** *bōwətəstjēl* K 353; **opstaande stijl:** *opstōndə stjēl* Q 83; **oprechte stijl:** *oprēštə štjēl* Q 121c; **stijl van de deur:** *štjēl van də dōr* Q 99; **deurstijl:** *dō.rstjēl* Q 162; *dōrstjēl* L 318b; *dōr-* L 292; *dōrštjēl* L 270; *djūr-* Q 111*; *dō.rštjēl* Q 20;

dōrstil L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *d'ōrst'il* Q 200; *d'ōrst'il* Q 247, 247a; **deurestijl:** *dōrāstīl* Q 101; *dōrāstīl* Q 208; *dūrā-* Q 121; **raamstijl:** *rāmstīl* L 163; **post:** *pōst* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **raampost:** *rāmpōst* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **opstaand stuk:** *opstōnt stēk* Q 83; **opstand:** *opstant* Q 83; **stol:** *stōl* Q 196, 196a.

MIDDENSTIJL

(N 55, 7b)

[Het verticale deel in het midden van een kozijn waartegen de twee vleugels van een dubbel raam aanslaan.]

middenstijl: *medāstīl* L 163, Q 15; **middelstijl:** *medālstīl* L 385; *medālstīl* Q 121c; **middenstuk:** *medāstēk* Q 83; **middelman:** *medālman* Q 83 (middenstijl van een klein raampje); **tussenstijl:** *tōšāstīl* L 387; **post:** *pōst* K 353.

ONDERDORPEL

(N 55, 7c; monogr.)

[De onderste horizontale regel van een raam- of deurkozijn. Voor buitendeur- of buitenraamkozijnen werd de onderdorpel vroeger meestal uit eikehout of natuursteen vervaardigd, bij binnendeurkozijnen uit vure- of dennehout, soms uit eikehout. Tegenwoordig wordt ook hardhout, kunststof en metaal gebruikt.]

onderdorpel: *ōndārdōrpāl* L 163; *ōnār-* L 385, 387, Q 15; *ōnārdōrpāl* Q 18; *ōnārdōlpār* Q 121c; **raamdorpel:** *rāmdōrpāl* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **steenlijst:** *stījānlest* K 353; **gite d'eau:** *šīdō* Q 15.

BOVENDORPEL

(N 55, 7d; N 55, 7e)

[De bovenste horizontale regel van een raam- of deurkozijn. Een getoogde of halfcirkelvormige bovendorpel bestaat uit drie stukken die met behulp van houten klossen van bepaalde vorm aan elkaar worden bevestigd. In L 387 werd een dergelijke klos **sleutel** (*šlō'tāl*) genoemd.]

bovendorpel: *bōvādōrpāl* Q 18; *bōvādōrpāl* L 385, 387, Q 15; *bōvā-* L 163; *bōvādōlpār* Q 121c; **boventravers:** *bōvātravejār* K 353; **bovenstuk:** *buāvāstēk* Q 83; **kopstuk:** *kopštōk* Q 121c; de volgende termen duiden een getoogde of gebogen bovendorpel aan: **getoogde bovendorpel:** *gātōx.dā bōvādōrpāl* Q 15; *gātōx.dā* ~ L 385; **getoogde dorpel:** *gātōx.dā dōrpāl* L 163; **toogdorpel:** *tōx.dōrpāl* L 387; **gecenterd stuk:** *gāsēntārt stōk* K 353; **centerstuk:** *sentārstēk* Q 83; **gebogen bovendorpel:** *jābōrā bōvādōlpār* Q 121c; **ronde bovendorpel:** *ronjā bōvādōrpāl* L 385.

OOR

(N 55, 7g)

[Het uitstekende deel aan boven- en onderdorpels van deur- en raamkozijnen dat in de muur wordt gemetseld.]

raamoer: *rāmōr* L 163; **oor:** *ōr* L 385; *uār* L 387, Q 15, 121c.

KALF

(N 55, 7h)

[De horizontale regel tussen het bovenlicht en het raam of de deur.]

kalf: *kalāf* L 163, 385, 387, Q 15, 18, 121c; **middellijst:** *medāllīst* L 385; **midentravers:** *medātravēr* Q 83; **middelste travers:** *medālstā travēr* Q 83; **middenste travers:** *medāstā travēr* Q 83; **middenbrug:** *medābrōk* Q 121c.

STOFDORPEL

(N 55, 9a)

[Extra dorpelstuk uit eikehout, dat soms op de onderdorpel van een binnendeurkozijn wordt aangebracht.]

stofdorpel: *stōf.dōrpāl* L 163; *stōf-* Q 15; *štōf-* L 385; *stāf.dōrpāl* Q 18; **dorpel:** *dēlpār* Q 83.

STELDORPEL

(N 55, 9b)

[Dorpel van binnendeurkozijnen waarbij geen onderdorpel is aangebracht. De steldorpel wordt doorgaans in de vloer vastgespijkerd.]

steldorpel: *stēldōrpāl* L 163; *stēl-* L 385; *stēldōrpāl* Q 18; **nooddorpel:** *nuāt.dōlpār* Q 121c; **stofdorpel:** *stōf.dōrpāl* L 387; **entre-porte (fr.):** *q̄ntrāpōrt*, *q̄ntrāpōrt* K 353.

AANSLAG

(N 55, 73a)

[Het gedeelte van de stijl en van de dorpel waartegen een deur of draaiend venster aanslaat en waarbij, meestal onder een rechte hoek, de sponning aansluit. Zie ook het lemma SPONNING. De aanslag kan aan stijl en dorpel geschaafd worden of door middel van een latje gevormd worden.]

aanslag: *enslax* L 163; *ānšlāx* L 387; *āšlāx* Q 121c; *q̄nslāx* Q 83; **aanslagstijl:** *q̄nslaxstēl* K 353.

AANSLAGLAT

(N 55, 73b-c)

[Tegen de kozijnstijlen en -dorpels gespijkerd latje dat de aanslag vormt voor een deur of draaiend venster.]

aanslaglat: *en̄slaxlat* L 163; *ān̄slāx-* L 387; **aanslaglatje:** *q̄n̄slaxlatəkə* K 353; *āšlāxletšə* Q 121c; **slaglijst:** *slaxlīst* L 163; **sluitlatje:** *slōwileitšə* Q 83; het volgende woordtype betreft een aanslaglatje tegen een middenstijl: **make-laar:** *mākālār* L 163; *mōkələr* Q 83.

SPONNING

(N 55, 11a-c)

[Groef of keep waarin de kant van een plank van een raam of deurlijst wordt opgesloten, schuivend bewogen kan worden, of waartegen hij kan aanslaan.]

rabat: *rabat* L 163, Q 83; *rābat* L 385, Q 15, 18; **aanslag:** *q̄n̄slax* K 353; **spond:** *ət šponk* Q 121c; de volgende term duidt een sponning met dubbele aanslag aan: **dobbel rabat:** *dobəl rābat* Q 15; **dobbelrabat:** *dqbəlrabat* Q 83; **dubbel rabat:** *dqbəl rābat* L 385; **dubbele sponning:** *dqbəla sponenē* L 163; **verloren opdeksponning:** *vərlōrə q̄p-dəkšponenē* L 387; **dubbele aanslag:** *dqbələn q̄n̄slax* K 353; **dobbelspond:** *dubəl-šponk* Q 121c; de volgende term duidt een sponning met twee wanden aan, die bijvoorbeeld in de bovendorpel bij schuiframen wordt aangebracht: **brede groef:** *brē grūf* Q 83; **groef:** *grōf* L 385; **kloostersponning:** *klōstərsponenē* L 163; **noot:** *nūt* Q 121c; **voering:** *fjūron* Q 121c.

TOCHTSPONNING

(N 55, 12a)

[Extra sponning in de kozijnstijl om tochten te voorkomen.]

tochtsponning: *tōxtsponenē* L 163; *toxšponenē* L 387; **deksponning:** *dəkšponenē* L 387; **sponning met een noot:** *sponenē met-ən nōt* Q 18; **noot:** *nōt* L 385, Q 15; *not* K 353; **groef van de kraai-bek:** *grūf vān də krēbek* Q 83; **kraaibek:** *krēbek* Q 83; **trekspond:** *trəkšponk* Q 121c.

NOOTSTIJL

(N 55, 12b)

[Geprofileerde raamstijl die past in de tochtsponning.]

nootstijl: *notstēl* K 353; *nōtstīl* L 385; **stijl met spond en ronde opdek:** *stīl met šponk en ronə op-dək* Q 121c.

OPDEKWERK

(N 55, 13)

[Het gedeelte van de raamvleugel of deur dat ter voorkoming van tocht over de kozijnstijl heen ligt.]

opdeksponning: *op-dəksponej* L 163; **opdek:** *op-dək* Q 83; *op-dək* L 387; *op-dək* L 385, Q 15, 121c; **binnenaanslag:** *benənq̄n̄slāx* K 353; de

volgende termen betreffen een deur met opdekwerk: **deur met opdek:** *diər met- q̄p-dək* Q 83; **opdekdeur:** *q̄p-dək-diər* Q 83; de volgende term betreft een raam met opdekwerk: **opdek-raam:** *q̄p-dəkram* Q 18.

KALKSPONNING, KALKGROEF

(N 55, 14)

[Sponning of wijde groef die met behulp van een veerploeg in de muurzijden van de stijlen wordt aangebracht. De kalksponning bevordert het vaststaan van het kozijn in het metselwerk aangezien de kalk van de voegen in de sponning naar binnen dringt. Wanneer de muur van het gebouw waarin het kozijn wordt geplaatst, voorzien is van een spouw, wordt de kalksponning meestal vervangen door een spouwlat. Zie ook het volgende lemma.]

kalksponning: *kaləksponej* L 163; *kaləksponej* Q 18; **kalkrabat:** *kaləkrābat* L 385, Q 15; **kalkspond:** *kaləkšponk* Q 121c; **spiesponning:** *špišponenē* L 387; **uitsparing:** *q̄tspq̄wərej* K 353; **visbek:** *vōš-bek* L 387.

SPOUWLAT

(N 55, 15; N 32, 11b; monogr.)

[Lat die tegen de muurzijde van de stijl wordt geslagen en in de spouw past.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*spouw*]– het lemma SPOUW.]

spouwlat: [*spouw*]lat L 163, 210, 211, 267, 270, 271, 289, 289b, 290, 291, 292, 318b, 320a, 320c, 321, 330, 364, 382, 385, 387, 432, Q 13, 15, 18, 39, 95, 97, 98, 99*, 111, 113, 117a, 194, 197, 197a, 202, 207; *-lāt* Q 121, 121c; *-lāt* K 278, L 316a; **steunlat:** *stōnlat* L 318b; **kozijnlat:** *kozejnlat* Q 95a; **tochtlat:** L 289; **dwarlat:** *dwēšlat* Q 20.

STEENSPONNING

(N 55, 16)

[Haaks of schuin uitgevoerde sponning aan buitendeurkozijnen die op de stenen aansluit. De steensponning bevordert het vaststaan van het kozijn in het metselwerk.]

steensponning: *stēnsponenē* L 163; *stējn-* Q 15; *stējnšponenē* L 385; *stējnšponenē* Q 18; *stējnšponenē* L 387; **steenspond:** *ət stēšponk* Q 121c.

SCHRANKLATTEN

(N 55, 17a-b; monogr.)

[Dwarlatten die overhoeks op stijl en bovendorpel van het kozijn gespijkerd worden om te voorkomen dat het tijdens het vervoer uit de haakse stand zakt. De schranklatten worden ver-

wijderd nadat het kozijn in de muur is ingemetseld.]

schranslatten: *šraŋklata* L 387; *šraŋklatsə* Q 121c; **kruislatten:** *kryslata* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **schoorlatten:** *sxqrlata* L 163; *šqr-* L 385; **schoren:** *šōra* Q 15; **winkellatten:** *wenškallatsə* Q 121c; **steunlatten:** *stōnlata* Q 83; **dwarlatten:** *dwaršlata* L 387; **strevers:** *strēvərs* K 353.

SCHRANKEN

(N 55, 17b)

[Gezegd van een kozijn dat uit het haaks verband zakt.]

schransken: *sxrāŋkə* L 163; **uitereentrekken:** *qwtārētrekə* Q 83; **kapottrekken:** *kəpōttrekə* Q 83; **kapotbreken:** *kəpōt-brēkə* Q 83.

KOZIJNANKER

(N 32, 11a; N 55, 18a; monogr.)

[L-vormig ijzer waarmee een kozijn in de muur wordt vastgezet.]

Volgens een invuller uit L 289 werden kozijnen vroeger slechts met spijkers vastgezet. Het kozijnanker is een ontwikkeling van latere tijd. Zie voor het woordtype **dook** (K 318, L 414) ook de toelichting bij het lemma **DOOK**.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel [kozijn]- het lemma **KOZIJN**.]

kozijnanker: [*kozijn*] *an̄kər* L 265, 267, 270, 289, 289b, 290, 291, 292, 318b, 320a, 330, 382, 385, 387, 432, Q 15, 18, 39, 97 (mv. *-an̄kərš*), 98, 99*, 113, 117a, 121 (mv. *-an̄kərə*), 121c (mv. *-an̄kərə*); *-ān̄kər* L 163, 210, Q 95; **kozijnsanker:** *kozīns-an̄kər* Q 18, 19; **raaman-ker:** *rāman̄kər* L 211, 289, 289b, 290; **anker:** *an̄kər* L 289, 318b, Q 111 (mv. *an̄kərš*); *ān̄kər* Q 202 (mv. *ān̄kərš*); **kozijnhaak:** [*kozijn*] *h̄q̄k* L 316a (mv. *-h̄q̄k*), 320c, 321 (mv. *-h̄q̄k*), Q 13, 194 (mv. *-h̄q̄k*), 197, 197a; *-h̄q̄k* Q 113 (mv. *-h̄q̄k*); *-h̄q̄k* Q 207; *-h̄āʔən* (mv.) K 278; *-h̄q̄k* (mv.) L 364; *-hiək* (mv.) Q 83; **kozijnshaak:** *kozīnsh̄q̄k* Q 18, 19; **spouwhaak:** *špawh̄q̄k* L 385; **dook:** *dōk* K 318, L 414; **kozijnijzer:** *kozejnīzər* Q 95a; *kozejnezər* L 360; **hangijzer:** *han̄īzər* Q 20; **houvast:** *hāvast* Q 3, 83; *h̄ējāfāstə* (mv.) K 353.

DOOK

(N 55, 18b)

[Ijzeren staaf die van onderen als afgeknotte vierzijdige piramide is bewerkt zodat het onder-einde ietwat breed uitloopt. Op de kanten zijn kleine uitsteeksels aangebracht. De doken worden in gaten van in de muur gemetselde hardstenen blokken met portlandcement of lood vastgegoten.]

dook: *dōk* L 163, 385, 387, Q 15, 18; *dok* Q 121c.

DAGSTUK

(N 55, 19a; N 55, 149b)

[Elk van de planken van 2 à 3 cm breedte die dienen om de ruwe dagkanten van de muuropening aan het gezicht te onttrekken. De dagstukken vormen een vast raamwerk rond de deur dat op de muurblokken wordt vastgespijkerd.]

Zwiers 1907 merkt hierover op pag. 92 op: „Kozijnen zijn niet bepaald noodig. In vele landen en ook in het zuiden van ons land worden ze niet toegepast en draaien de ramen en deuren of onmiddellijk tegen den muur, of sluiten tegen-, en vinden hunnen aanslag in houten dagstukken. De kozijnen verdienen echter alle aanbeveling, daar zij ons in staat stellen eene meer tochtvrije afsluiting tusschen onze vertrekken en de buitenlucht te bewerken. Waar echter eene zoodanige afsluiting niet wordt gewenscht, laat men ook hier te lande de kozijnen wel achterwege, zooals 't geval is bij tuindeuren, deuren van goederenloodsen, bij winkelramen enz.”]

dagstuk: *dāxstq̄k* Q 15; *dāxstq̄k* Q 18; *dāxstq̄k* L 385; **negplanken:** *nexplan̄kə* L 387; **afkantplanken:** *āfkantijplan̄kə* L 387; **voering:** *vōreŋ* L 385, Q 15; **bekleedsel:** *bəkletsəl* K 353; **deurbekleding:** *dīarbəklējeŋ* Q 83.

MUURBLOKKEN

(N 32, 11c; N 55, 19b; monogr.)

[Vierkante houten blokjes die men in de muur metselt, om er later de dagstukken van de deur op vast te maken.]

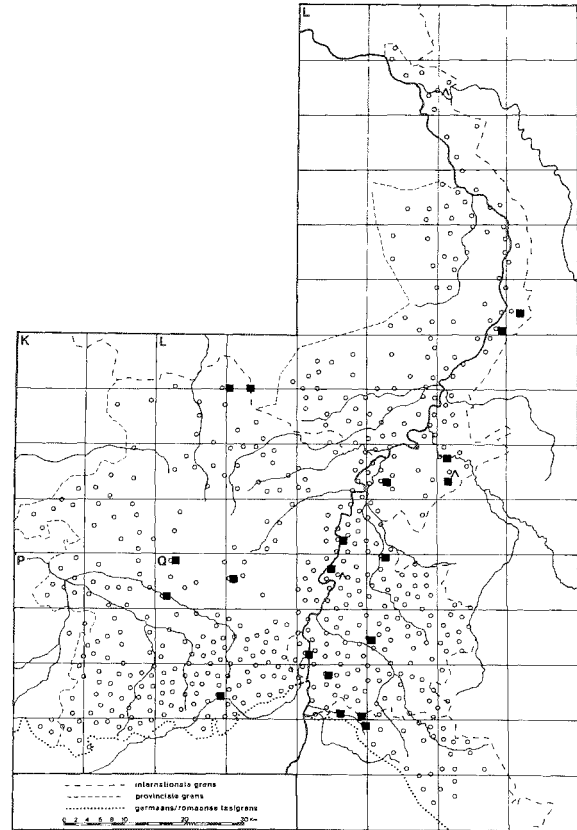
Volgens de invuller uit L 210 werden muurblokken in het noorden van Nederlands Limburg niet toegepast.]

muurblokken: *mūrblq̄kə* L 414; *mōrərblokə* L 364; *mūrblq̄k* Q 3; **deurblokken:** *dīarbblq̄k* Q 83; **muurblokjes:** *mūrblq̄kskəs* K 353; *mūrblq̄kskəs* K 318; *mūrblq̄kskəs* P 176; *mōrblq̄kskəs* L 364; *mōr-* L 360; **muurknabben:** *m'ūrknabə* Q 121c (aan elke deur drie links en rechts); **muurklossen:** *mūrklqsə* L 382; *mūrklqs* L 163; **raamklotsen:** *rāmklq̄ts* L 270; **chambranleblokken:** *šabraŋblq̄k* Q 111; **kozijnklossen:** *kəzējnklqsə* Q 194; *kəzīn-* L 318b; **kozijnsklossen:** *kozejnspq̄wstq̄kə* Q 95a; **deurblokken:** *dq̄rblq̄ʔən* K 278; **deurklotsen:** *dōrklq̄ts* L 270; **plintklossen:** *plentklqsə* Q 95; *plēnt-* L 163; **belegklotsen:** *bələxklq̄ts* L 211; **houten blokjes:** *hōwtə blq̄kskəs* L 432; **klossen:** *klqsə* L 289, 289b, 316a, 320a, 321, Q 13, 97, 99*, 197, 197a, 202; *klqs* L 318b; *klqs* L 265 (enk. *klos*), 330; *klos* (enk.) L 385, Q 15; **klotsen:** *klq̄tsə* Q 117a; *klq̄ts* Q 121; *klotsə* L 267; *klq̄ts* L 290, 291;

...

ARCHITRAAF

- ^ architraaf
- chambranle

klosjes: *kløskəs* Q 98; *kløskəs* L 271, 289, 432, Q 19; **hulpstukjes:** *hølpstøkskəs* Q 95a; **aanslag:** *ānslōx* Q 113.

ARCHITRAAF (zie kaart)

(N 55, 20; N 55, 145; monogr.)

[Omlijsting van een raam- of deurkozijn, doorgaans in de vorm van een geprofileerde lat. In de eenvoudigste vorm bestaat de architraaf uit een koplát die op het kozijn wordt gespijkerd. Meestal wordt er echter een platstuk aan toegevoegd dat met de koplát een geheel kan uitmaken of ook wel afzonderlijk met een sponning in de koplát wordt gewerkt. Wanneer de architraaf breder is dan het kozijnhout, worden in de muur architraafklossen gemetseld waartegen de architraaf kan worden vastgezet.]

architraaf: *arxitrāf* L 163; *aršitrāf* L 387, Q 15; **chambranle (fr.):** *šambrāl* Q 200 (mv. *šambrālā*), 247 (idem), 247a (idem); *šambrāl* Q 101; *šambrāņ* L 381, Q 95; *šambrāņ* Q 2; *šambrāņ* Q 193; *šabranj* L 282, 286, Q 95; *šābrāņ* Q 15, 20 (mv. *šābrāņə*); *šábrāņ* Q 162; *šxabrāņ* Q 1; *šəbrāņ* L 270, 271, 385, 387, 423 (deurlijst),

Q 3; *šəbrāņ* Q 162 (zelden); *šavrāņ* Q 2; *šəvrāņ* Q 1; **deurlijst:** *dōrlajs* Q 162; **bekleding:** *bəklējēņ* Q 83; **bekleding:** *bəklējduņ* Q 121c; **betimmering:** *bətemərəņ* L 163; **binnenbekleedsels:** *benəbəkletsəls* K 353.

KOPLAT

(N 55, 146a)

[De geprofileerde lat die als omlijsting op raamen deurkozijnen wordt aangebracht.]

koplát: *koplát* L 163, Q 15; **koplijst:** *kopli.s* Q 121c; **profielleest:** *profellēs* Q 83; **lijst:** *list* L 385; **leest:** *lēs* Q 83.

PLATSTUK

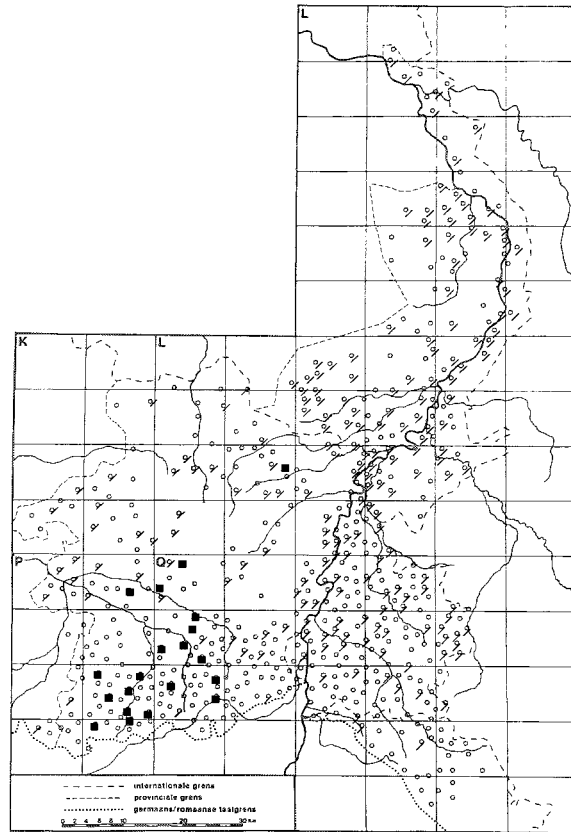
(N 55, 146b)

[Lijst die bij brede kozijnen als verlenging van de koplát wordt gebruikt. Zie ook het lemma ARCHITRAAF.]

platstuk: *platstøk* L 163; *platštøk* Q 121c; *platstøk* Q 15.

DORPEL

- dorpel
- zul

MUURRAAM

(N 55, 19c; N 32, 10a-c; monogr.)

[Zwiers 1907 merkt op pag. 199 over het muurraam op: „In Deutschland en ook in een groot deel onzer zuidelijke provincies is ons raamkozijn nagenoeg onbekend en wordt dit meestal vervangen door een muurraam. Dit bestaat uit eene constructie van raamhout, dat meestal dunner genomen wordt dan het hout voor het eigenlijke glasraam. Het wordt reeds in de werkplaats om het raam bevestigd en vervolgens wordt de constructie in haar geheel in sponningen van het metselwerk geplaatst. De bevestiging geschiedt op houten ingemetselde klossen, door middel van spijkers en schroeven. Deze constructie is natuurlijk alleen toe te passen bij draairamen. Schuiframen behooren in bovengenoemde streken dan ook tot de hooge uitzonderingen. (...) Gewoonlijk worden glas- en muurraam geheel van eikenhout vervaardigd.”

blinde raam: *blində rām* L 163; **blind raam:** *blentrām* L 364, Q 97, 113; *blenjt* ~ L 387, Q 15; *blejijt* ~ Q 18; *blejk* ~ Q 121, 121c; *blentrōm* Q 83; **plekraam:** *plekrām* L 385; **rabat:** *rabat* Q 121.

HOUVAST

(N 55, 19d)

[De L-vormige metalen haak waarmee het muurraam in het metselwerk wordt vastgezet.]

houvast: *hejavast* K 353; *hōw-* L 387, Q 18; *hōwt-* Q 121c; *hōwvāst* L 163; *hōwvest* Q 15; **plinthouvast:** *plenjthājavast* L 385; **dook:** *dōk* K 353.

Deuren

DORPEL (zie kaart)

(N 32, 12d; A 43, 18; L 5, 72; L 12, 12; L B1, 152; A 45, 31; R 3-46; monogr.; Vld)

[Horizontale laag natuursteen of bakstenen aan de onderkant van een deurkozijn. Zie ook de lemmata STREKKENLAAG, STAANDE EN LIGGENDE ROLLAAG EN HARDSTEEN.

Met de term *stofdorpel* wordt doorgaans een extra dorpelstuk aangeduid, dat soms op de onderdorpel van een binnendeurkozijn wordt aangebracht. Zie ook het lemma STOFDORPEL.]

dorpel: L 192, 249, 318, 381, 382, 383; *dorpəl* Q 21, 117; *dōrapəl* Q 284; *dōrapəl* K 318, 357, 358, L 209, 314, 318b, 320a, Q 36, 39, 95, 99, 111, 253; *dō.rapəl* Q 247 (mv. *dō.rapələ*), 247a (idem); *dōrpəl* K 278, 361, L 159a, 163, 209, 210, 211, 212a, 214, 214a, 215, 216, 216a, 217, 244a, 245a, 245b, 246, 246a, 250, 265, 266, 269, 269a (tegenwoordig), 270, 271, 288, 288a, 289, 289b, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 312, 313, 318, 318c, 319, 320, 320a, 320c, 321, 322, 324, 325, 326, 327, 329, 330, 331, 332, 353, 360, 369, 371a, 373, 374, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 381b, 382, 385, 387, 414, 421, 423, 427, 428, 431, 432, 434a, Q 9, 15, 17, 20, 21, 30, 32, 33, 36, 38, 95, 96a, 98, 100, 101, 103, 109, 113, 115, 116, 192, 203, 222; *dōrpəl* L 286, 354, Q 95; *dōrapəl* Q 1, 97; *dōrapəl* K 278, L 267, 269, 413, Q 97, 192, 196, 204a; *dōr^opəl* Q 1; *dōrpəl* K 360, 361, L 115, 159a, 165, 192a, 210, 0247, 268, 286, 288, 290, 291, 293, 313, 316a, 317, 352, 360, 370, 371, 386, 387, 414, 420, 422, 424, 429a, Q 6, 12, 17, 75, 86, 98, 99, 113, 117a, 118, 121, 166, 197, 202, 204a, 208; *dō.rpəl* L 330, Q 35, 39; *d^orpəl* L 295; *drōpəl* L 323; *dōrpəl* K 314, L 288a, 360, 369, 371a, 375, 433, P 56, 174, Q 222; *dōrapəl* L 246, P 169; *derpəl* K 353; *dē.rpəl* L 287, 288b, 288c, 289, 289a, 289*, 289b, 318a, 318d, 318e; *dērpəl* L 360, 364, 366, 367, 417, P 211, Q 2, 3a; *dērpəl* L 368; *dīrapəl* L 360; *dōlpər* L 247, Q 102; *dōalpər* Q 93; *dōlapər* K 314, 316, P 45, 47, 51, Q 10, 101, 116, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 192; *dō.lapər* Q 10, 95; *dōlapər* K 353, 357, 358b, L 271, 312, P 44, 46, 50, Q 95, 96b, 97, 99, 99*, 111, 222; *dōlpər* L 269a (vroeger), 270, Q 12, 13, 100, 178; *dō.lapər* Q 200 (mv. *dō.lpərə*); *dōlapər* Q 88; *dōōlapər* Q 193; *dēlapər* K 353; *dēlpər* Q 3, 83, 89; *dēlapər* L 355; **onderdorpel:** *onərdōrpəl* L 318b; **overdorpel:** L 364; **stofdorpel:** *stoəf.dōrpəl* L 424; *stof.dērpəl* L 364; **deurdorpel:** *dōrdōrpəl* L 211, 382; *dūr-* Q 113; *dōrdōrpəl* L 292, 318b, 321; *dūr-* L 316a; *dīrdōrpəl* Q 3; *dōrdōlpər* L 270; *dūrdoōlapər* Q 121c; **zul:** *zōl* P 176, 179, 186, 188, 196, 197, Q 1, 74; *zō-l* Q 162; *zōl* P 218, Q 1, 71, 156; *zō^ol* P 184, 220; *sōl* Q 158; *zōl* Q 75, 78; *zēl* P 55, Q 2, 80; *zē^ol* L 360; *sēl* Q 2; **drempel:** *dr^ompəl* Q 95; *dōmpəl* Q 196, 196a; *dō.mpəl* Q 200; *dōmpəl* Q 197; *dōmpəl* Q 196; **stoep:** *stup* L 249, 267, 268, 271; *stup* L 324; **stoepje:** *stypkə* L 250, 271; *stypkə* L 324; **waterslag:** *wātərslāx* Q 113.

DEUR

(RND 109; S 6; L 1 a-m; L 12, 5; L A2, 265; monogr.; Vld.; div.)

deur: *dōr* L 209, 215, 217, 245, 246, 246a, 246b, 247, 249, 267, 268, 269, 270, 271, Q 161, 180, 181, 183; *dō^or* L 192a, Q 284; *d^or* P 179,

Q 1; *dōə.r* Q 284; *dōr* K 314, 358, 360, L 115, 159a, 163, 164, 165, 191, 210, 211, 214a, 216, 246c, 248, 250, 265, 265c, 268, 270, 271, 282, 286, 288, 288a, 291, 297, 298, 299, 300, 312, 313, 314, 318, 318b, 319, 320, 321, 324, 329, 330, 331, 333, 352, 353, 369, 372, 374, 377, 378, 382, 385, 386, 387, 413, 414, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 434, P 47, 48, 50, 164, Q 1, 9, 14, 16, 19, 20, 21, 22, 27, 29, 32, 32a, 95, 96a, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104a, 110, 156, 162, 163, 168, 176a, 179, 187, 192, 193, 196, 198, 203, 204, 205, 206, 222, 240, 263; *dō.r* K 353, 357, L 288, 288a, 289*, P 51, 58, 222, 223, Q 71, 74, 75, 77, 88, 154, 166, 177, 188; *dō^or* K 353, L 266, 316, P 46, 47, 50, 115, 175, 212, 214, Q 15, 78, 203; *dō^o.r* K 357; *dō^o.r* K 278, 278a, 315, 316, 317, 317a, 318, 359, 361, P 44, 45, 197; *dō^o.r* Q 241; *dō^or* L 371, 375; *dōə* P 211; *dōjr* P 107a, 117, 172, 174, 176, 181, 182, 188, 219; *dō.jər* P 192, 195; *dōj.r* Q 78; *dō.jr* P 120; *dōj.r* Q 156; *dōjər* P 184; *dōjr* P 177; *dō.j.r* P 119; *dōjr* P 218, 227; *djō.r* Q 172; *dyō.r* Q 168a; *dijō.rr* Q 72; *dōr* K 358b, L 266, 290, 292, 293, 294, 323, 325, 327, 328, 379, 380, 381, 425, 436, P 46, 51, 176, 178, 211, Q 7, 10, 12, 172 (minder gebruikt dan *djō.r*), 198, 199, 204a, 208, 249, 251, 255, 259, 260, 278, 279; *d^oqr* Q 200, 247, 247a, 253; *dō^or* L 419, 422; *d^oqr* Q 12; *dōr* L 313, Q 207; *dijō^or* L 213, 287, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 317, 318a, 318d, 318e, 372, 374, 420, 421, 423, Q 33, 35, 36, 38, 39, 105, 111, 112, 116, 117, 117a, 117b, 118, 119, 121, 201, 211; *dūr* L 192, 214, 215a, 289, 368, Q 30, 39, 112, 113, 117b, 202, 208; *dijr* L 213; *dīər* L 417, Q 83; *dī^or* L 356, 360, 364, 368, 417, Q 3; *dīr* L 415, 416, Q 5; *dī.r* P 55; *d^oir* Q 89; *dīe.rr* Q 72; *die.r* Q 82; *dēr* P 57, Q 86, 171; *dē.r* P 52, Q 2, 93; *dē^or* L 355; *dē^o.r* Q 2; *dējr* P 55; *dje.r* Q 91; *djē^or* Q 83.

KLAMPDEUR, PLANKENDEUR

(N 55, 21)

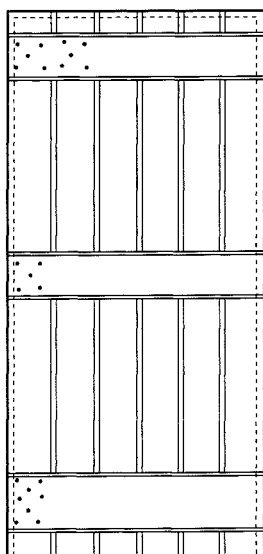
[Deur die is samengesteld uit planken die met tand en groef incengewerkt zijn en op horizontale stukken hout, de klampen, zijn gespijkerd. Zie ook afb. 53.]

klampdeur: *klamp.dōər* L 387; **klampendeur:** *klāmpədōjər* K 353; *klāmpədūr* Q 121c; **opgeklampte deur:** *op.gāklāmpətə dōr* L 163; *op.gāklāmpətə* ~ Q 15, 18; *op.gāklāmpətə dōər* L 387; **deur met regels:** *dōr mēt rīgəls* L 385; **plankendeur:** *plānkədīər* Q 83.

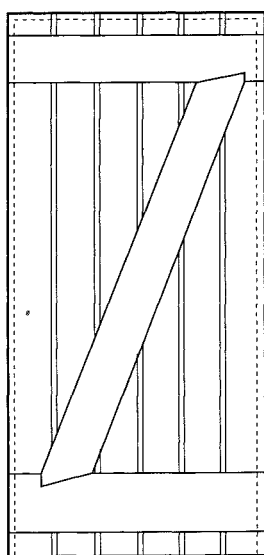
KLAMPDEUR MET SCHRANKSCHOREN

(N 55, 22)

[Klampdeur waarbij de klampen tegen de schrankrichting in door één of meer schoren worden ondersteund. Daartoe lopen de schoren

Afb. 53. klampdeur

Afb. 54. klampdeur met schrankschoor

van het onderste scharnierpunt naar de bovenste vrije hoek. Zie ook afb. 54.]

klampendeur met schoor: *klampdȳr met šqar* Q 121c; **klampendeur mee schuine strever:** *klāmpadqjār mē sxōnā strēvār* K 353; **opgeklampte deur:** *op-gāklāmp-tā dōr* L 163; **klampdeur:** *klamp-diār* Q 83; **deur met schrankschoor:** *dōar met šraṅkšōr* L 387; **deur**

met twee klampen en schoor: *dōr met twē klampā en šōr* Q 15.

HOUTEN DEUR MET VERGARING

(N 55, 23a)

[Houten deur waarbij de planken op een vergaring met pen-en-gatverbinding worden gespijkerd. Zie ook de lemmata VERGARING EN SPIEGEL.]

opgeklampte deur met spiegelklampen: *op-gāklāmp-tā dōar met špēgāklāmpā* L 387; **opgeklampte deur met steekklampen:** *op-gāklāmp-tā dōr met stēkkāmpā* L 163; **opgeklampte deur:** *op-gāklāmp-tā dōr* L 385, Q 15; *op-jāklāmp-tā dȳr* Q 121c; **spiegeldeur:** *špēgāldōr* L 385; **deur met opdeklanken:** *diār met op-dēkplāṅkā* Q 83; **deur met een raam de-achter:** *dōr met-ənā rām draxtār* Q 15.

VERGARING

(N 55, 23b)

[Het uit dwars- en spiegelklampen samengestelde geraamte waarop de planken van de deur worden vastgespijkerd.]

vergaring: *vārgāreṅ* L 385, Q 15; **regelwerk:** *rēgālwērk* L 163; **deurraam:** *diārrq̄m* Q 83; **spiegelklampen:** *špejāklāmpā* Q 121c.

DWARSKLAMPEN

(N 55, 23c)

[De horizontale planken in het geraamte van de deur met vergaring.]

dwarsklampen: *dwarsklāmpā* L 163; **querklampen:** *kwērklāmpā* Q 121c; **klampen:** *klāmpā* L 387, Q 15; **richels:** *rīgāls* L 385; **traverses:** *travērs* Q 83.

SPIEGELKLAMPEN

(N 55, 23d)

[De staande planken die langs de lengtezijden van de deur verbonden zijn met de dwarsklampen.]

spiegelklampen: *spēgāklāmpā* Q 18; *špēgāl-* L 387; **steekklampen:** *stēkkāmpā* L 163; *štēkkāmpā* L 385; **staande klampen:** *stōndā klāmpā* L 163; **oprechte klampen:** *oprēatā klāmpā* Q 121c; **blikstukken:** *blekštōkā* L 385; **deurstijlen:** *diārstejlā, -stājl* Q 83.

SPIEGEL

(N 55, 23e)

[Elk van de door de dwars- en spiegelklampen omlijste vakken.]

deurspiegel: *dōrspīgāl* L 163; **spiegel:** *špēgāl* L 385, 387; *špejāl* Q 121c (mv. *špejālā*).

KLAMP

(N 55, 23f)

[Regel, schoot of deel die ter versteving dwars, schuin of te lood over een opgeklampte deur wordt geslagen.]

klamp: *klamp* L 387, Q 83; *klāmp* L 163; **klampstuk:** *klampstøk* Q 121c.

VOORDEUR

(N 55, 24a; L 12, 5; monogr.; Vld.)

[Deur die aan de straatzijde toegang geeft tot het huis.]

voordeur: *vōrdōr* L 271, 318, Q 115; *vōrdør* P 176, Q 158; *vōrdōr* L 292, Q 10, 12; *vērdīr* L 417; *viardiār* Q 83; **voorstedeur:** *vōstā dōr* Q 278; *vērstā dīr* L 416; **buitendeur:** *būtādōr* Q 18; *bytā-* L 163; de volgende drie woordtypen zijn van toepassing op een voordeur die bestaat uit een met pen en gat in elkaar gewerkt regelwerk waarop planken zijn aangebracht die met messing en groef ineengewerkt zijn: **buitendeur met opdekplanken:** *bōwtadiār mēt- op-dēk-plankā* Q 83; **toeë deur:** *tuwā dōjār* K 353; **plancherdeur:** *planšēdōjār* K 353; **huisdeur:** *hūs-dōr* Q 278; *hūs-* L 436, Q 208; *hūs-dīr* L 289; *hūs-dōjār* Q 201; **straatdeur:** *strōt-dōr* L 271; **haup-ingang:** *hōp-ēganġ* Q 278.

WATERLIJST

(N 55, 24b)

[Lat die aan de bovenzijde van een uit planken samengestelde deur op het kopsse hout wordt ingewerkt om het opzuigen van water te voorkomen.]

waterlijst: *wōtārlest* K 353; **kroonlijst:** *krōnlist* L 385, Q 15; **bovenste waterstuk:** *buāvastā wōtārstøk* Q 83; **bovendorpel:** *bōvādōrpāl* L 163; **drupneus:** *drōpnōs* K 353; **kopstuk:** *kopstøk* Q 121c; **afdeklát:** *āf-dēklát* Q 18.

WATERPLINT

(N 55, 24c)

[Geprofileerde plank die aan de onderregel van de deur bevestigd wordt om te voorkomen dat het kopsse hout van de planken water opzuigt. De waterdorpel is daartoe aan de onderzijde in de lengte voorzien van een waterhol, een halfronde uitholling.]

waterplint: *wōtārplent* Q 83; **plint:** *plent* K 353, L 385; **weldorpel:** *wēldōrpāl* Q 15; **wel:** *wel* L 385; **waterdorpel:** *wātārdōrpāl* Q 15; *wātārdōrpāl* Q 18; **onderdorpel:** *ōndārdōrpāl* L 163; **onderstuk:** *ōjārstøk* Q 121c.

INGELATEN DORPEL

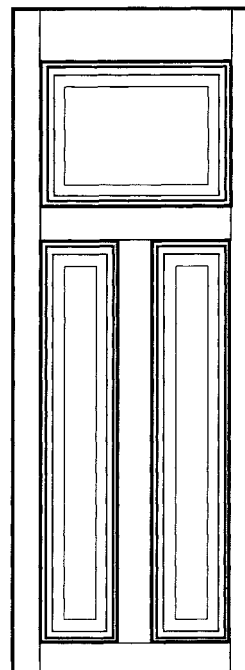
(N 55, 24d)

[Geprofileerde lijst die in de onderregel van de deur wordt ingelaten om te verhinderen dat water onder de deur in het huis kan binnendringen.]

ingelaten dorpel: *engālōtā dōrpāl* Q 18; **ingelaten waterdorpel:** *ejālōsā wasārdōlōpār* Q 121c; **waterborst:** *wātārbōrst* Q 15; de volgende termen werden zonder substantief opgegeven: **ingekroost:** *ingākroōst* L 163; *engākroōst* L 387.

PANEELDEUR

(N 55, 25a-b; N 55, 26a; monogr.)

[Deur, bestaande uit vier buitenregels, soms verbonden door één of twee tussenregels, die in de dagzijden van een groef zijn voorzien waarin één, eventueel twee of drie panelen passen. De buitenregels hebben alle de volle deurdikte, terwijl de panelen slechts enkele millimeters dik zijn. Van een deur die twee of drie tussenregels heeft, wordt de bovenste of worden de beide bovenste openingen tussen de regels dikwijls gevuld door een glazen paneel. Zie ook afb. 55.] de volgende termen zijn algemene benamingen voor een paneeldeur: **paneeldeur:** *pānēldōār* L 387; *panejldiār* Q 83; de volgende termen duiden een deur met één paneel aan: **eenpaneels-**

Afb. 55. paneeldeur

deur: *ēnpanēls-dōr* L 163; **eenspaneeldeur:** *ējnspānēldōr* Q 15; **deur met één paneel:** *dȳr met-ē panīl* Q 121c; *diār met [een] panejl* Q 83; **paneeldeur:** *pānēldōr* L 385, Q 18; de volgende termen duiden een deur met twee panelen aan: **tweepaneelsdeur:** *twēpānēls-dōr* L 163; **tweepaneelse deur:** *twēpānēlsdōr* L 385; **deur met twee panelen:** *dȳr met tswēj panīalə* Q 121c; *diār met [twee] panejlə* Q 83; de volgende termen duiden een deur met drie panelen aan: **driepaneelsdeur:** *dripānēls-dōr* L 163; **driepaneelse deur:** *dripānēlsdōr* L 385.

KANTSTIJL

(N 55, 26b; monogr.)

[Het buitenste rechtopstaande deel van de vergaring van een paneeldeur.]

kantstijl: *kāntstil* L 163; **zijstijl:** *zejstil* L 163; *zīstīl* L 387; *zīstīl* Q 121c; *zīstīl* Q 18; **deurstijl:** *diārstejl* Q 83; **stijl:** *stejl* Q 83; *stīl* Q 15; *stīl* L 385; *stēl* K 353; **montant (fr.):** *montan* Q 95; *mōntan* Q 83, 193.

BOVENREGEL

(N 55, 26c; monogr.)

[De bovenste horizontale plank van de vergaring van een paneeldeur.]

bovenregel: *bōvārēgəl* Q 95; *bōvā-* L 387, Q 15; *bōvā-* L 163; **bovenrichel:** *bōvārīgəl* L 385; **boventravers:** *bōvātravējār* K 353; **bovenste travers:** *buāvāstə travējār* Q 83; **bovendorpel:** *bōvādōrpəl* Q 18; **overstuk:** *ōvārštōk* Q 121c.

ONDERREGEL

(N 55, 26d; monogr.)

[De onderste horizontale plank van de vergaring van een paneeldeur.]

onderregel: *ōndārēgəl* Q 95; *ōndār-* L 163; *ōjār-* Q 15; **ōnderrichel:** *ōjārīgəl* L 385; **ōndertravers:** *ōndārtravējār* K 353; **ōnderste travers:** *ōndārstə travējār* Q 83; **ōnderdorpel:** *ōjārdōrpəl* L 387, Q 15; *ōjārdōrpəl* Q 18; **ōnderstuk:** *ōjārštōk* Q 121c.

MIDDENREGEL

(N 55, 26e; monogr.)

[Elk van de horizontale planken tussen de onderen bovenregel van de vergaring van een paneeldeur.]

middenregel: *medārēgəl* Q 15; **middenrichel:** *medārīgəl* L 385; **tussenregel:** *tōsārēgəl* L 163; *tōsā-* Q 95; *tōšā-* L 387; **tussentravers:** *tōsātravējār* K 353; **middenste travers:** *medāstə travējār* Q 83; **middelste travers:** *medālsta travējār* Q 83; **travers:** *trāvējār* Q 162; **middendorpel:** *medādōrpəl* Q 18; **tussenstuk:** *tōšāštōk* Q 121c.

PANEEL

(N 55, 26f; monogr.)

[Bij een deur het houten vlak dat door stijlen en regels wordt omlijst.]

paneel: *panēl* L 163, Q 18; *pānēl* L 387; *panīl* Q 95; *panīlj* Q 1; *panīl* Q 121c; *panījal* K 353; *panejl* Q 83; **spiegel:** *spēgəl* Q 15.

BOSSING

(N 55, 28; monogr.)

[De schuin afgewerkte kant van het paneel die in de groef van de stijl en de regel sluit.]

bossing: *bōsej* L 387, Q 15, 95; **bossingkant:** *bōsenkānt* L 163; **platband:** *plat-bant* Q 18, 83; *plat-bānt* K 353; **band:** *banjt* L 385; **platbaan:** *plat-bān* Q 121c.

GLASDEUR

(N 55, 29a)

[Deur waarbij het paneel uit glas bestaat.]

glasdeur: *glas-dōr* L 163; *glās-* L 385, Q 15, 18; *glās-dōr* L 387; *jlās-dȳr* Q 121c; *glōs-diār* Q 83; **glazen deur:** *glōzə dōjār* K 353.

GLASSPONNING

(N 55, 29b)

[Sponning in de regels en stijlen van een glasdeur, waarin de glasruit wordt geplaatst.]

glassponning: *glassponēj* L 163; *glāsspōnēj* Q 18; *glāšpōnēj* L 387; **glasspond:** *jlāsšpōnk* Q 121c; **glasrabat:** *glasrabat* K 353; *glāsrabat* L 385, Q 15; **rabat:** *rəbat* Q 83.

GLASLATTEN

(N 55, 29c)

[Latjes waarmee de glasruiten in de deur vastgezet worden.]

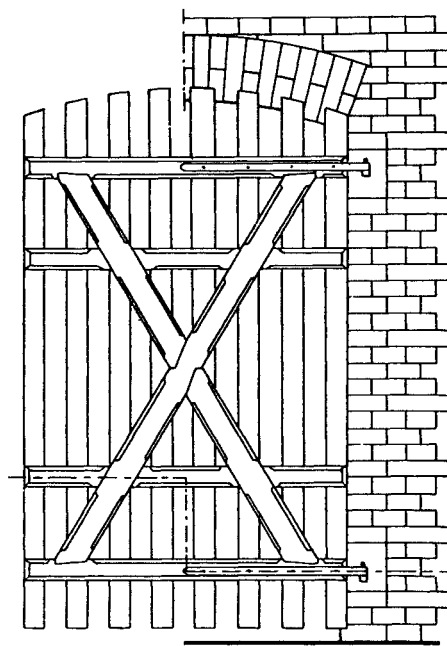
glaslatten: *glaslatə* K 353; *glās-* L 385, 387; *jlāslatsə* Q 121c; **glaslatjes:** *glasletjəs* L 163; *glās-* Q 15; *glōsletšəs* Q 83; **lattensponning:** *latəspōnēj* Q 18.

LATTENDEUR

(N 55, 30)

[Deur, bestaande uit latten die met een zekere tussenruimte op klampen of op een vergaring bevestigd worden. Zie ook afb. 56.]

lattendeur: *latsədȳr* Q 121c; **regeldeur:** *rēgəl-dōr* L 387; **spalierdeur:** *špalīrdȳr* Q 121c; **poort:** *pōrt* L 163; **barrière:** *brēr* L 385, Q 15; **veken:** *vēkə* Q 15.

Afb. 56. met behulp van duimhengsels en duimen aan de muur bevestigde lattendeur

SCHUIFDEUR

(N 55, 32a; monogr.)

[Op rollen lopende of aan rollen hangende deur die zijwaarts opengeschoven kan worden.]

schuifdeur: *sxuf-dōr* L 163; *šūf-* L 385, Q 15, 18; *šūf-dō.r* Q 20; *šūf-dōar* L 387; *šūf-dūr* Q 121c; *šājf-diār* Q 83.

SLOF

(N 55, 32b)

[De verdikking aan de onderdrempel van een schuifdeur waarin de onderrolsloten worden ingelaten.]

slof: *sluf* Q 15; *šluf* L 385; **slob:** *šlub* Q 121c; **verzwaarde dorpel:** *vərzwōrdə dōrpəl* L 163.

NAALD

(N 55, 32c)

[Schuifdeuren sluiten met een naad tegen elkaar. Om deze naad dicht te houden wordt de ene deur aan de voor- en de andere aan de achterzijde voorzien van een rechtopgaande lat waarvan de ene helft half over de naad reikt en het andere gedeelte op de deur is bevestigd. Deze latten worden naalden genoemd. Zie ook afb. 58b-c.]

naald: *nōlj* Q 15; **sluiting:** *šlūteŋ* L 385; **sliet-zij:** *šles-zij* Q 121c.

OPVULLATTEN

(N 55, 32d)

[De latjes op de randen van de schuifdeuren die voorkomen dat de verf wordt beschadigd bij het openen en sluiten.]

opvullatten: *op-vøllatsə* Q 121c; **rand:** *ranjt* L 385.

STOOTNOK

(N 55, 32e)

[Nokje in het midden aan de lat boven de schuifdeuren, waartegen de deuren in gesloten toestand stuiten.]

stootnok: *štōmōk* L 385; **stootblok:** *stuət-blōk* Q 15; *štuəs-* Q 121c; **stootblokje:** *stqat-blōks-kə* Q 18; **stoot:** *štūt* L 387; **arrête:** *arētšə, arəkə* Q 83; **steunhaak:** *stōnhōk* L 163.

ROLSLOTEN

(N 55, 32f-h)

[Constructie waarop of waaraan schuifdeuren zijwaarts kunnen worden open- en dichtgeschoven. Men onderscheidt boven- en onderrolsloten; de eerste worden boven aan de deur bevestigd, terwijl de tweede in de onderdrempel van de deur worden ingelaten waarbij deze over een rail lopen.]

rolsloten: *rolslōtə* K 353; *rōslōt* L 387 (enk. *-šlōt*); **schuifrolletjes:** *šūfrōlkəs* Q 18; **schuifdeurrollen:** *šūf-dōrrōlə* L 385, Q 15; *šūf-dūr-* Q 121c; **deurrollen:** *dōrrōlə* L 163; *dūrrolə* Q 121c; **rouletten:** *rulətə* Q 83; **roulette-tjes:** *rulētšəs* Q 83.

KLAPDEUR

(N 55, 33a)

[Deur die naar beide zijden kan opendraaien. Zie ook het lemma DOORDRAAIENDE SCHARNIER.]

klapdeur: *klap-dōar* L 387; *klap-diār* Q 83; **doorslaande deur:** *dōrslōndə dōr* Q 15; *dōrslōndə* ~ L 385; *dōrslōndə* ~ L 163; **pendeldeur:** *pendəldūr* Q 121c; **cowboydeur:** *kə-bōjdōjər* K 353.

DRAAIKANT

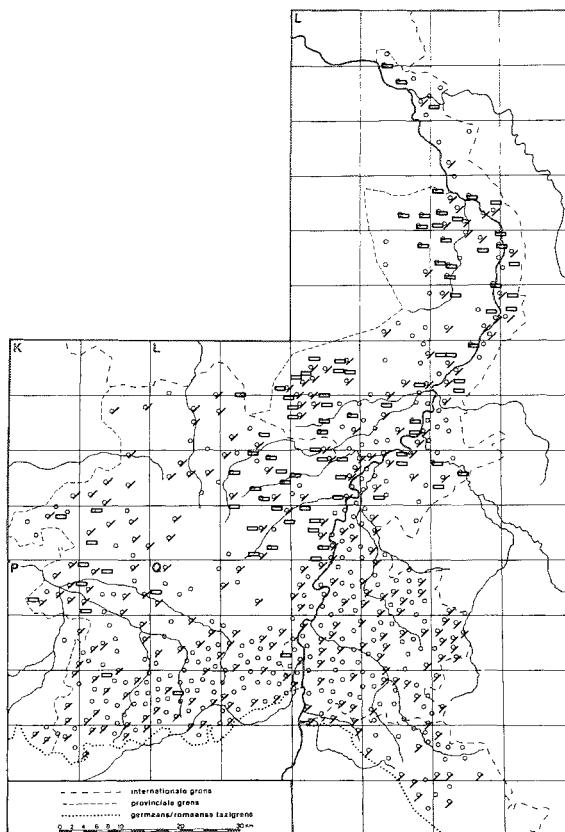
(N 55, 34a)

[De zijde van de deur waar de scharnieren zitten.]

draaikant: *drējkānt* L 163; *drejkantj* L 385; **scharnierkant:** *sxarnīrkānt* K 353; *šarnērkant* Q 18; *šarnīr-* Q 83; **afhangkant:** *āfhankant* Q 18; **hangzijde:** *hanzi* Q 15; *hanzīj* L 387; **aanslagzijde:** *āšlāx-zi* Q 121c.

RAAM

/ venster
= raam

SLOTKANT

(N 55, 34b)

[De zijde van de deur waar het slot is aangebracht.]

slotkant: *slōtkānt* L 163; *slōtkant* Q 18; *slōtkānt* K 353; *slōtkenjt* Q 15; **slotzijde:** *slōt-zij* L 387; *slōs-zij* Q 121c; **sluitkant:** *sluōtkant* Q 83; *slūtkanjt* L 385.

AFHANGEN

(N 55, 35)

[Deuren van scharnieren voorzien en ze vervolgens draaibaar in het kozijn bevestigen.]

(de deur) afhangen: *afhanə* K 353, L 163; *āf-* L 385, 387, Q 15, 18; *āf-* Q 83; **aanslaan:** *āslōa* Q 121c.

Ramen

RAAM (zie kaart)

(N 55, 37; RND 49; A 46, 10a; L mon.; monogr.; Vld.)

[Een van glas voorziene opening waardoor het buitenlicht naar binnen valt. In het onderzoeksgebied worden de woorden *venster* en *raam* ook wel gebruikt voor de houten of metalen omlijsting waarin de vensterruit wordt geplaatst.

In het Standaardnederlands zijn de woorden *raam*, *venster* en *glas* onzijdig, in de meeste Limburgse dialecten echter vrouwelijk. Wanneer door de invullers nadrukkelijk een vrouwelijk genus werd opgegeven, is achter de betreffende plaatscode een (+) opgenomen.]

venster: *venstər* L 312; *veɫnstər* L 282 (+), 353 (+); *vēnstər* K 353 (+); *veŋstər* K 278, 316, 317, L 217, 317, 367, 371, 371a, 414 (+), P 45 (+), 184, 218 (+), Q 2 (+), 95 (+), 278 (+), 284; *ve.nstər* Q 12; *veɫnstər* L 192, 214, Q 1 (+), 117a (+); *veɫ.nstər* Q 260 (+); *veɫnstər* L 352 (+); *vēnstər* K 314 (+), L 265, Q 249 (+), 259

II.9

(+), 279 (+); *vē.nstār* L 214a, Q 251 (+), 255; *vē.ɫ.nstār* L 215, 215a, Q 253 (+); *vē.ɫ.nstār* Q 254 (+); *vē.nstār* K 361; *vē.ɫ.nstār* K 317 (+), 318 (+); *vē.nstār* Q 253; *venstār* K 361, L 216, 250, 267, 268, 269, 269a, 270, 271, 288a (+), 291, 292 (+), 293, 294, 298, 299, 300, 314 (+), 316 (+), 317, 319 (+), 320 (+), 327 (+), 329, 330 (+), 331, 354, 355 (+), 356 (+), 364 (+), 368 (+), 369 (+), 370, 371, 372 (+), 374 (+), 375 (+), 376, 377, 381 (+), 382, 387, 413, 414, 415 (+), 416 (+), 417, 420 (+), 421 (+), 423 (+), 424 (+), 425 (+), 428 (+), 432 (+), 433 (+), 434 (+), P 49, 51, 51a, 52 (+), 57 (+), 107a (+), 119 (+), 176 (+), 178 (+), 220, Q 1, 3a (+), 6, 7 (+), 9 (+), 10, 15 (+), 19 (+), 20 (+), 21, 31, 32, 32b, 35 (+), 71 (+), 74, 75, 83 (+), 86 (+), 88 (+), 91 (+), 95 (+), 97, 98 (+), 99 (+), 99* (+), 101 (+), 102, 103, 105 (+), 111 (+), 111*, 112 (+), 113, 115, 116 (+), 117, 118, 119 (+), 121 (+), 121a (+), 121b (+), 121c (+), 121d (+), 121e (+), 156 (+), 166, 171 (+), 172 (+), 179 (+), 192 (+), 193 (+), 197 (+), 198, 201, 203, 205 (+), 206 (+), 208 (mv. *venstārə*), 222 (+), 263 (+); *fenstār* L 413 (+), P 58 (+), Q 21 (+), 30 (+), 32 (+), 33 (+), 36 (+), 38 (+), 39 (+), 103 (+), 111 (+), 118 (+), 211 (+); *fe.nstār* Q 15 (+); *ve.nstār* L 287 (+), 288 (+), 288a (+), 288b (+), 288c (+), 289 (+), 289* (+), 289a (+), 289b (+), 318a (+), 318d (+), 318e (+), P 55 (+), Q 2, 3 (+), 5 (+), 75 (+), 113 (+), 201 (+); *veənstār* P 184 (+); *ve.nstār* L 360 (+), Q 3 (+); *ve.ɫ.nstār* L 324; *vē.nstār* P 177 (+), 197 (+); *vē.nstār* K 357 (+), 358 (+); *vē.ɫ.nstār* K 359 (+); *vē.nstār* Q 199 (+), 200 (+; mv. *vē.nstārə*), 247 (+; idem), 247a (+; idem); *vē.nstār* L 164, 214, 214a, 215, 217, 244c, 245b, 246a, 313 (+), Q 96b (+), 188 (+), 196 (+), 204 (+); *ve.nstār* L 266, 417 (+), Q 156; *vi.nstār* L 317, P 117 (+), 176, 181 (+), 182 (+), Q 179 (+), 180 (+), 241 (+); *vi.ɫ.nstār* P 219 (+), Q 72 (+); *vi.nstār* L 360, P 223 (+), Q 77 (+), 78 (+), 154 (+), 166 (+); *vinstār* P 44 (+), 46 (+), 47 (+), 48 (+), 50 (+), 107a (+), 113 (+), 115 (+), 172 (+), 174 (+), 175 (+), 195, 211 (+), 212 (+), 214 (+), 218 (+), 227 (+), Q 161 (+), 162 (+), 163 (+), 168a (+), 177 (+), 183, 240 (+); *vi.ɫ.nstār* Q 198 (+); *vi.nstār* K 316 (+), P 120 (+); *vi.ɫ.nstār* P 195 (+), Q 74 (+); *vi.ɫ.nstār* P 188 (+); *fi.ɫ.nstār* P 222 (+); *vinsār* Q 82 (+); *vēstār* K 314 (+), 360 (+); *vēstār* K 278a (+); *vē.ɫ.nstār* K 278 (+), 315 (+), 317a (+); **vensterraam:** *venstərrām* Q 121c; *ve.nstərrəəm* Q 2; **glasraam:** *glasrām* L 163; *glāsrām* L 300, 331; **raam:** *rām* K 357, 358b, L 159a (+), 209 (+), 210, 211, 212a, 216, 216a, 217, 244a, 245a, 246 (+), 246c (+), 0247, 266, 268, 271 (+), 287 (+), 288 (+), 288a (+), 288b (+), 288c (+), 289 (+), 289* (+), 289a (+), 289b (+), 291, 294, 295, 298, 299, 300, 318 (+), 318a (+), 318b, 318d (+), 318e (+), 320a, 324, 325 (+), 361, 362, 363, 364 (+), 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 376 (+), 377 (+), 381, 385, 386, 387, 415, 416, 417,

418, 420, 421, 422, 423, P 45, 47, 50, Q 2; *rā.m* L 329 (+), P 51; *ram* L 317, 319, 358, 359, 360, P 46; *rām* K 353, L 245 (+); *rām* L 115 (+), 164 (+), 210 (+), 213 (+), 215a (+), 246a (+), 247, 249 (+), 250 (+), 266 (+), 269 (+); *rā.m* L 159a (+); *rōm* L 286, P 176, Q 95 (niet gebruikelijk), 156; **lichtraampje:** *lēxrēmpkə* L 271; **raampje:** *rēmka* L 214; **glas:** *glas* L 192a, 213; *glās* L 215, 268, 318, 324 (vero.); *glās* L 266 (+); *glāz* L 246b (+), 265c; **ruit:** *rūt* L 217; *rūt* L 250, 370 (klein raam), 387, Q 20, 21, 31, 32; *rūət* L 269b; **ruitje:** *rūtjə* L 370 (klein raam).

VAST RAAM

(N 55, 38)

[Vensterraam dat niet kan worden geopend.]

vast glasraam: *vas >glāsrām* L 387; **raam met vaste ruiten:** *rām met >vastə rūtə* L 385; **vaste vleugel:** *vastə vlōgəl* Q 15; **glasvenster:** *jlās->venstār* Q 121c.

SCHUIFRAAM

(N 55, 39a)

[Raam dat in het kozijn op en neer of heen en weer kan worden geschoven. Er moeten daartoe in het kozijn twee ramen worden aangebracht, waarvan het ene langs het andere, dan wel beide langs elkaar kunnen schuiven. Het meest voorkomende systeem is dat met een schuivend onderraam en een vast bovenraam, waarbij het eerste ongeveer 2/3 van de hoogte van het kozijn inneemt.]

schuifraam: *sxufrām* L 163; *šyfrām* L 385, 387, Q 15, 18; *sxqwafrēm* K 353; **schuifvenster:** *šyɫf-venstār* Q 121c; *šyɫf-* Q 202; *šāɫf-* Q 83.

ONDERRAAM

(N 55, 39b)

[Het onderste, beweegbare gedeelte van een schuifraam.]

onderraam: *ōndərrām* L 163; **ondervleugel:** *oɫərvlyəɟəl* Q 121c; *ōndərvliəɟəl* Q 83; **onderstuk:** *ōndərstək* Q 83.

BOVENRAAM

(N 55, 39c)

[Het bovenste, meestal vaste gedeelte van een schuifraam.]

bovenvleugel: *buəvəvliəɟəl* Q 83; **overvleugel:** *ōvərvlyəɟəl* Q 121c; **bovenstuk:** *buəvəstək* Q 83; **bovenlicht:** *bōvələxt* K 353; *bōvələxt* L 163; *bōvələx* Q 18.

WISSELDORPEL

(N 55, 49a-b)

[De beide horizontale balkjes die de onderdorpel van het bovenraam en de bovenregel van het onderraam vormen. Bij gesloten stand van het schuifraam liggen de wisseldorpels van beide raamdelen gedeeltelijk achter elkaar.]

wisseldorpel: *wesəldɔrpəl* L 385, 387; **slietdorpel:** *šles-dɔləpər* Q 121c; **afdekdorpel:** *af-dək-dɔləpər* Q 121c.

TOCHTLATJE

(N 55, 49c)

[Elk van de twee latjes die zich tussen de twee wisseldorpels bevinden. Ze zorgen ervoor dat een tochtvrije sluiting tussen de wisseldorpels wordt verkregen.]

vullat: *vøllat* L 385; **sluitlatje:** *slɔwtletšə* Q 83; **slietlat:** *šleslats* Q 121c.

GEWICHTKOKERS

(N 55, 49d)

[De holle ruimtes naast de raamstijlen waarin de tegengewichten van het onderraam op- en neergaan.]

gewichtkokers: *gəwɛtkɔkərs* L 163; **schuifraamkokers:** *šɔəfrämkkərs* L 387; **kokergaten:** *kɔkərgətə* L 385; **koter:** *kütər* Q 83.

TEGENGEWICHTEN

(N 55, 49e)

[De twee tegengewichten die in het kokergat van een schuifraam hangen en dienen om het openen van het onderraam te vergemakkelijken.]

contragewichten: *kɔntragəwɛxtə* L 387; **raamgewichten:** *rämɡəwɛxtə* L 163; **gewichten:** *gəwɛxtə* L 385, Q 83; **gewichter:** *jəwɛtər* Q 121c.

RAAMKOORD

(N 55, 49f)

[Het koord dat bij een schuifraam de verbinding vormt tussen het onderraam en de tegengewichten.]

raamkoord: *rämkkört* L 163; **vetkoord:** *vetkɔat* Q 121c; **koord:** *kɔrt* L 385; *kɔat* Q 121c; **kabel:** *käbəl* Q 83.

RAAMSCHIJVEN

(N 55, 49g)

[De katrolletjes bovenaan in de raamstijl waarover de koorden, waaraan de tegengewichten hangen, lopen.]

raamschijven: *rämšxɪvə* L 163; **schuifrollen:** *šɔəfrɔlə* Q 121c; **rollen:** *rɔlə* L 385; **katrollen:** *katrɔlə* Q 83.

OPVULLAT

(N 55, 50)

[Lat die de sponning opvult waarin het raam schuift en die het mogelijk maakt het raam uit te lichten en terug te plaatsen.]

strijklijst: *štrɪxlɪ.st* Q 121c; **lat:** *lat* L 385.

LEILAT

(N 55, 51)

[Lat die het onderraam in zijn baan houdt. De leilat wordt op het raamkozijn geschroefd zodat men hem kan afnemen als het onderraam verwijderd moet worden.]

deklĳst: *dəklɪ.st* Q 121c.

RAAMHANDVATTEN

(N 55, 52a)

[De handgrepen die op de onderdorpel van het onderraam bevestigd zijn.]

schuifraamgrepen: *sxɪfrämgrɛpə* L 163; *šɔəfrämgrɛpə* L 387; **grepen:** *grɛpə* L 385; **handvatten:** *hantvatə* Q 83; **houvasten:** *hävastə* Q 83; **handgrepen:** *hanjkɪrɛfə* Q 121c.

KOMGREPEN

(N 55, 52b)

[De handgrepen die verzonken in het hout van de onderdorpel van het onderraam bevestigd zijn.]

vingergrepen: *veŋəgrɛpə* Q 83; **verzonken grepen:** *vərzɔŋkə grɛpə* L 387; **inlaatgrepen:** *ɪnlɔt.grɛpə* L 163; **inkapmenotten:** *ɛŋkəpməntə* K 353; **mosselen:** *mošələ* Q 121c.

RAAMPEN

(N 55, 53)

[Koperen of ijzeren pen waarmee het onderraam van een schuifraam vastgezet kan worden. De raampen wordt daartoe in een gat gestoken dat, door de raamstijl heen, tot in de sponning van de kozijnstijl is geboord. De pen wordt met een kettingje aan het belegstuk of de koplát bevestigd om zoekraken te voorkomen.]

schuifraampen: *šɔəfrämpen* L 387; **slietpin:** *šlespen* Q 121c; **raampin:** *rämpen* L 163; **pin:** *pen*^o L 385; **pegel:** *pɛgəl* Q 83; **sluitijzer:** *slɔwt-ɛjzər* Q 83.

DRAAIRAAM

(N 55, 40a)

[Openslaand raam waarvan de scharnieren op de zijkant van het draaiend deel geplaatst worden zodat het om een verticale as draait.]

draairaam: *drɛjräm* L 385, 387; *drɛj-* L 163;

driā- Q 18; **draaiende raam:** *drējāndā rām* Q 15; **draaivenster:** *drēvenstār* Q 83; *driān-* Q 121c.

RAAMVLEUGEL

(N 55, 40b; A 46, 10b; monogr.)

[Het draaiend deel van een raam.

In L 270 bestond in oudere huizen een raam uit twee gedeelten. Het bovenstuk van zo'n raam kon naar binnen worden opengeklapt. Men noemde dit het **bovenlicht** (*bōvalēx*). Zie ook het lemma **BOVENLICHT**.]

venstervleugel: *venstārvlōgāl* K 361; *venstārvlēgāl* L 417; **raamvleugel:** *rāmvlōgāl* L 318b; **draaivleugel:** *driānvljājāl* Q 121c; **vleugel:** *vlōgāl* K 361; *vlōgāl* K 353, L 246, 286, 387, Q 15; *vljājāl* Q 3a; **halve raam:** *halvā rām* L 163; **vensterkop:** *venstārkōp* P 176; **draaivenster:** *drejvenstār* L 377; **schuifvenster:** *šūf.venstār* Q 202; **schuifje:** *sxōfkā* Q 2; **half venster:** *hawf.venstār* Q 222 (vleugel van een tweevleugelraam met bovenlicht); **venster:** *venstār* K 317, L 352, 364, P 218; *vēnstār* K 314; *venstār* L 300, 317, 360, 413, Q 21, 75, 97, 118, 166, 197, 203; *vēnstār* Q 3; **raam:** *rām* L 246, 268, 269a, 271, 295, 300, 318, 318b, 364, 387; *rōm* L 286; **vensterraampje:** *venstārrēmka* L 319; **raampje:** *rēmka* L 271, 291, 360; **vensterslag:** *venstārslāx* Q 111; **slag:** *slāx* L 381, 382; **ruit:** *rūt* Q 97; **ruitje:** *rūtjā* L 217, 250.

TUIMELRAAM

(N 55, 41)

[Raam dat om een horizontale as in het midden van de vleugel draait. Om inregenen te voorkomen, draait de onderste vleugelhelft naar buiten en de bovenste naar binnen.]

tuielraam: *tūjmalrām* Q 18; *tūjmal-* L 163, 385, 387; *tōwāmālṛēm* K 353; **slagvenster:** *slōx.venstār* Q 83.

KLEPRAAM

(N 55, 42; A 42, 10b add.)

[Raam waarvan de scharnieren op de bovenregel van de vleugel zijn bevestigd. Het klepraam kan naar gelang van de constructie naar binnen of naar buiten draaien.]

klepraam: *kleprām* L 163; *klep-* L 266, 385, Q 18; **klapraam:** *klaprām* L 291, 387; **klapvenster:** *klap.venstār* L 246, Q 121c; **klapvenstertje:** *klap.venstārka* Q 83; **val:** *val* K 278; **valraam:** *valrēm* K 353; **valvenster:** *valvenstār* L 414; de volgende termen zijn benamingen voor een klein klapraampje: **lochtvenster:** *lōx.venstār* P 51a; **venstertje voor te verlichten:** *venstārka vōr tā vārlōxtā* Q 1.

WENTELRAAM

(N 55, 43)

[Raam dat om een verticale as in het midden van de vleugel draait.]

taatsraam: *tātsrām* L 385; **draairaam:** *drejrām* L 387; **draaivenster:** *drēvenstār* Q 83; **draaivleugel:** *driānvljājāl* Q 121c.

WATERLIJST

(N 55, 44a)

[De onderste regel van de vleugel van een raam. Zie ook afb. 57c.]

onderdorpel: *oṅārdōrpāl* L 385; **waterscheentje:** *wasāršēṅkā* Q 121c.

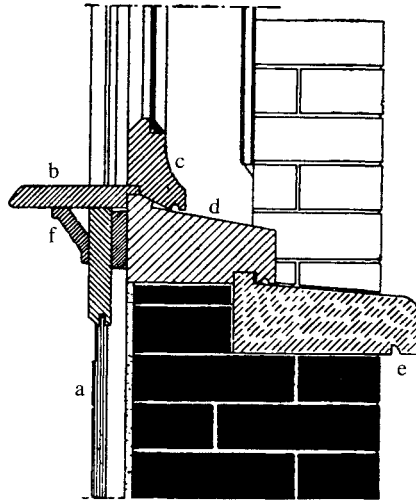
VENSTERBANK

(N 55, 44b; S 39; L 8, 37b; L 31, 12b; L B1, 168; A 46, 10c; monogr.)

[Min of meer breed houten of stenen dekstuk aan de binnenzijde van een raam op hoogte van de onderdorpel. Zie ook afb. 57b.

Een stenen vensterbank werd in P 48 van **arduin** (*ardān*), in K 314 van **arduinsteen** (*ardoanstiān*), in L 366 van naamse steen en in K 317 van **marmar** (*mēlābār*) vervaardigd.]

de volgende woordtypen zijn algemene benamingen voor een vensterbank: **vensterbank:** *venstārbāṅk* K 317, 318, 358, 361, L 246, 0247, 249, 250, 267, 268, 269, 269a, 269b, 270, 271, 288, 289, 291, 292, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 318b, 319, 320, 323, 324, 325, 327, 330, 331, 333, 354, 360, 355, 370, 372, 374, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 385, 387, 426, 427, 432, 433, 434a, P 51a, Q 1, 2, 3a, 15, 21, 22, 31, 32, 33, 35, 83, 86, 96a, 99*, 101, 102, 104a, 111, 111*, 113, 116, 117b, 118, 121 (mv. *-bēṅk*), 121a (idem), 121b (idem), 121c (idem), 121d (idem), 121e (idem), 196, 197, 199, 202, 203, 204a, 207, 208, 222; *ve.nstārba.ṅk* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e, Q 3; *vēnstārbāṅk* L 217, 286; *vejnstār-* L 216; *veṅstār-* L 164, 209, 210, 248, 313, 367, 371, 371a, Q 32, 99; *venstār-* L 312; *veṅastār-* L 266; *venstārbāṅk* L 191, 217, 246a, 413, Q 95, 97, 103, 187, 192; *vēnstār-* Q 96b, 196; *venštār-* Q 198; *veṅstār-* L 165, 211; *venstār-* L 163; *vēnstār-* L 213, 215a; *vēnstār-* K 314, L 312; *fēnstār-* L 159a; **vensterband:** *venstārbānt* Q 29; **vensterplank:** *venstārplāṅk* K 278, L 352, 364; *venstār-* Q 75; *vōnstār-* K 316; **vensterbred:** *venstārbret* Q 121c; *ve.nstārbrīāt* Q 2; **vensterplaat:** *venstārplāt* P 56; *veṅstār-* P 184; *venstārplāt* P 193, Q 2; *venstārplōt* L 414, P 45, 120, 176, 177, 179, 197, 220, Q 78, 89, 90, 166, 175; *vēnstār-* Q 93; *vinstār-* Q 170; *venstārplōt* Q 71; *veṅstār-* P 218; *ve.nstārplōt* Q 2; *venstārplōt* Q 74; *venstārplōwat* P 196; *ven-*

Afb. 57. dwarsdoorsnede van de onderzijde van een raam

- a. vensterbekleding
- b. vensterbank
- c. waterlijst
- d. onderdorpel
- e. waterdorpel
- f. steunlijst

størplojt P 49; **plaat:** *plōt* P 192; **vensterplaa:** *venstārplāj* Q 179; *venstārplōj* Q 175; **vensterblad:** *venstārblat* Q 2; *venstār-* Q 248; *venstārblāt* L 414; *venstārblōt* P 176, 183; **richel van de venster:** *regāl van dā venstār* K 278; **glasdorpel:** *glās-dōrpāl* L 291; **dorpel:** *dōrpāl* L 217; **vensterlatei:** *venstārlatej* L 366, 420, 421, 424, 429, 431, Q 6, 21; *venstār-* Q 12; *venstārlatej* L 425, Q 20, 27, 32, 32a, 35, 95, 97, 98, 103, 105, 110; *venstārlatej* L 378; *venstārlatej* L 377, 381, Q 14; *venstārlatej* Q 10; **glaslatei:** *glāslatej* L 291; **latei:** *latej* L 288, 320a, 324, 360, 376; *latej* L 286, 328, 317, Q 12, 16, 21, 22, 30, 32, 95, 97, 98, 99, 113; *latej* L 318, 330, 327, 377, 360, 381, 385, 387; *latej* L 325; *latej* L 371a, 423; *latej* Q 10; *latej* Q 30; **vensterdorpel:** *venstārdōrpāl* L 266; **raamdorpel:** *rāmdōrpāl* L 266; *rāmdōrpāl* L 318b; de volgende woordtypen duiden een stenen vensterbank aan: **vensterplaat:** K 278, 360; *venstārplāt* K 357, P 54, Q 9, 78; *venstārplā²t* P 51, 120; *vinstārpl¹āt* Q 168a; *venstārplō.t* L 313; *venstārplōt* P 57, 121, 189, 197, Q 3, 72, 168a; *venstār-* L 313; *venstārplō²t* P 50; *finstārplō.(ə)t* Q 156; *venstārplō²t* P 188, 197, 219; *venstārplōāt* Q 77; *venstārplōwt* Q 179; **vensterblad:** *venstārblat* K 357, 358; *venstārblāt* L 355; *venstārblā²t* Q 3; *venstārblōt* P 183, Q 86; **vensterplank:** *venstār-*

plānk K 278, 314; **vensterbred:** *venstārbrēāt* P 57; **venstertablet:** *venstārtable²t* K 357; *venstār-* K 353; **tablet:** *table²t* L 355, 362, P 211, Q 2; **vensterplateau:** *venstārplatō* L 355; **stenen latei:** *stejnā latej* Q 10; *stejnā latej* L 368; **vensterlatei:** *venstārlatej* L 372, Q 9, 101, 102, 103 (vooral van blauwe steen); *fenstārlatej* L 422; *venstārlatej* L 317, 368, Q 10; **raamlatei:** *rām-latej* L 360; **latei:** *latej* L 369, 371, 418, Q 12, 88; *latej* L 319, 387, Q 178; *latej* L 316a, Q 95; **vensterdorpel:** *venstārdōrpāl* L 316, Q 188; *venstār-* Q 88; *venstārdōrpāl* K 315; *venstārdōrpāl* L 355; *venstārdōrpāl* L 417; **raamdorpel:** *rāmdōrpāl* Q 18; **glasdorpel:** *glō²s-dōrpāl* L 286; **overdorpel:** *īvārdōrpāl* L 416; **binnendorpel:** *benāndōrpāl* L 316, 414; *benāndōrpāl* L 354; **dorpel van de venster:** *dōlpār van ə venstār* L 354; **dorpel:** *dōrpāl* K 353; *dōrpāl* Q 178; *dōrpāl* K 316; *dōrpāl* Q 8, 83; *dōlpār* Q 89; *dōlpār* K 318; **vensterdrempel:** *venstārdōmpāl* Q 196; **drempel:** *dōmpāl* Q 196; **vensterzul:** *venstārzōl* P 176; **stenen zul:** *stēnā zōl* P 186; *stēnā zōl* Q 78; **zul:** *zōl* P 177; **venstersteen:** *venstārstejn* Q 247; *venstārstejn* Q 86; **stenen trap:** *sūnān trap* Q 2; **vensterbank:** *venstārban²k* K 278, Q 1, 253; *venstār-* K 358, L 316, Q 12; *venstār-* Q 83; *vinstār-* Q 167; *venstār-* Q 188; *venstārban²k* L 314, Q 88, 278; *venstār-* L 286; de volgende woordtypen duiden een houten vensterbank aan: **vensterplank:** *venstārplānk* K 278, 314, 316, 318, 353, P 116; *venstār-* K 357, 358, 360, L 316, 317, 362, 368, P 54, 57, 120, Q 2, 3, 9, 10, 168a; *venstārplānk* Q 88, 179; **plank aan de venster:** *plānk- ān dā venstār* Q 178; **plank:** *plānk* P 176; **planchette (fr.):** *planšēt* K 315; **vensterbred:** *venstārbrījāt* P 177; **vensterenbred:** *venstārānbret* Q 247; **bred:** *brē²t* Q 1; **vensterplaat:** *venstārplōt* K 317; *venstār-* P 121, 219, Q 2; *vinstār-* Q 170; *venstārplō²t* P 185; *vinstār-* Q 71; **plaa:** *plāj* Q 196; **vensterblad:** *venstārblāt* K 359, Q 86; *venstār-* L 416; *venstārblōt* P 183; *venstārblāt* Q 248; **houten dorpel:** *ā²tān dō²rpār* K 317; **vensterdorpel:** *venstārdōrpāl* L 355; **binnendorpel:** *benāndōrpāl* L 354; **dorpel:** *dōrpāl* L 358, Q 83; **zul:** *zōl* P 177; **vensterlatei:** *venstārlatej* L 366, 420; *venstār-* Q 12; *venstārlatej* L 372; **latei:** *latej* Q 101; *latej* L 286, Q 8, 9, 12, 88; **trap:** *trap* Q 2; **vensterbank:** *venstārban²k* K 315, L 313, 316, 360; *venstār-* L 355, 368, 372, 414, P 58, Q 2, 101, 199; *venstārban²k* L 286, 312; **vensterbankje:** *venstārben²kkska* Q 1.

WATERDORPEL

(N 55, 44c; N 32, 12c; L 31, 12a; monogr.; S 39, add.; A 46, 10c, add.)

[Horizontale laag bakstenen of natuursteen aan de onderkant van een raamkozijn. De waterdorpel wordt vooral toegepast bij zeer dikke muren.

Wordt de dorpel uit bakstenen samengesteld, dan worden deze gemetseld in de vorm van een afwaterend gestelde rollaag. Zie ook afb. 57e. In Q 194 werd voor een waterdorpel gebruik gemaakt van **ijzerklinkers** (*izærklēņkærš*), in K 353 van arduin.]

waterdorpel: *wātærdørpæl* Q 95; **lekdorpel:** *lēk-dørpæl* Q 39; **vensterdorpel:** *venstærdørpæl* K 358, Q 12; *venstærdørpæl* L 321, 360, 362, 369, 429; *vēnstær-* K 278; *vinstærdølpær* Q 179; *veņstærdørpæl* K 353; *venstær-* Q 3; *venstærdørpæl* K 353, L 316, 360; *venstær-* L 317, Q 9, 101; *venstærdørpæl* Q 1; *vinstær-* Q 168a; *venstærdørpæl* Q 175; *veņstærdørpæl* K 278, L 416; *veņstærdørpæl* L 364; *venstær-* L 366, Q 90; *vinstær-* Q 168a; *venstærdølpær* Q 121c; *venstærdølpær* P 50, Q 86; *venstærdølpær* Q 10, 12; *venstærdølpær* Q 88; *veņstærdølpær* Q 93; *venstærdølpær* K 357; *venstærdølpær* Q 72, 83, 89; **raamdorpel:** *rāmdørpæl* L 163, 265, 289, 289b, 290, 291, 292, 300, 318b, 324, 385, Q 197, 197a; *rōm-* L 316a; *rāmdørpæl* L 320a; *rāmdørpæl* L 210, Q 113; *rāmdørpæl* L 364; *rāmdølpær* L 270; *rōmdølpær* L 286; *rōmdølpær* Q 194; **buitendorpel:** Q 2; *būtændørpæl* L 312, 316; *bo^otæ-* P 51; *bo^owtændørpæl* L 354; *būtæ-* L 387; *bo^owtændørpæl* L 355; *būtæn-* L 368; *bōtændørpæl* K 316; *būtædo^olpær* K 318; **dorpel:** *dørpæl* K 278, 317, L 318b, 320c, 387, 414, P 45; *dørpæl* K 357, L 211, 313, 372, 420, Q 18, 178; *dørpæl* K 315, 353; *dērpæl* Q 175; *dērpæl* L 316, 355, 368, P 176, Q 83; *dēræpæl* P 54; *dērpæl* L 289, Q 8; *dyrpæl* L 414; *darapæl* L 289; *dølpær* Q 13; *dølpær* K 318; *dølpær* Q 179; *dølpær* Q 72; *dō^orpær* K 317; **drempel:** *dømpæl* Q 196; **vensterzool:** *venstærzool* P 176; *venstær-* Q 1; *venstærzool* P 177; *venstærzool* P 120; *venstærzool* Q 71; **zool:** *zool* P 177, 197, Q 2; *zool* P 57, 192; **zool:** *zool* P 176; **raamplint:** *rāmplent* Q 100, 101; **vensterplaat:** *venstærplāt* Q 2, 78; *venstær-* Q 2; *venstærplōt* P 121, 176; *venstærplōwt* Q 2; **vensterplai:** *vē.stærplā.j* Q 247, 247a; *vinstærplōj* Q 179; **vensterblad:** *venstærblat* P 183; **vensterlatei:** *venstærlatej* L 372, Q 13; **raamlatei:** *rāmlatej* L 382; **latei:** *latej* L 330; *latej* L 385; *latej* Q 196, 196a; *latej* L 329; **richel van de venster:** *regæl van dæ veņstær* K 278; **rollaag:** *rollōx* L 330, Q 97, 99*, 202; **vensterbank:** *venstærbanjk* K 360, L 271, 368, 372, 432, Q 39, 86, 111, 113, 199; *veņstær-* K 278, L 265; *venstærbanjk* Q 88, 95a; *veņstær-* L 163; **trap:** *trap* P 57, 176; **vensterbanksteen:** *venstærbanjkstē* Q 121c; **venster-**

steen: *venstærstīn* P 219; *venstærstājn* P 193; *veņstærstēn* Q 247; *venstærstēn* Q 78; *vinstær-* Q 170; *veņstærstē* Q 248; *venstærstejn* P 197, Q 10; **steen van de venster:** *stīan van dæ veņstær* P 179; *stejn van dæ vī.nstær* Q 156; **steen:** *stīn* P 56; *stejn* Q 12.

STEUNLIJST

(N 55, 44d)

[Lijst die bevestigd is aan de onderzijde van de vensterbank van een vensterkozijn. Zie ook afb. 57f.]

friesplank: *frīsplanjk* L 387; **fries:** *fris* L 385; *fris* L 387; **dekbred:** *dēk-bre^t* Q 121c; **belegstuk:** *bølēxstøk* L 163; **sluitplank:** *slōwtiplanjk* Q 83.

VENSTERBEKLEDING

(N 55, 44e)

[De, vaak houten, betimmering van de muur vanaf de vensterbank tot de vloer. Zie ook afb. 57a.]

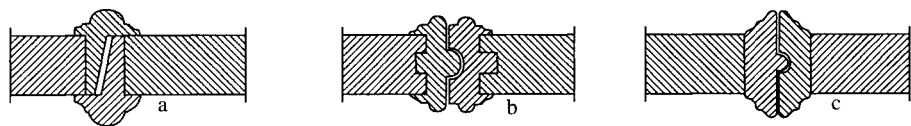
vensterbekleding: *venstærbæklējē* Q 83; **bekleding:** *bæklējē* Q 83; **bekledning:** *bæklējdun* Q 121c; **borstwering:** *boršwēreⁿ* L 387; **borst:** *bøst* K 353.

OPGELEGDE NAALD

(N 55, 45a; N 55, 46)

[Tweevleugelramen sluiten met een naad tegen elkaar. Om deze naad dicht te houden wordt de ene vleugel aan de voor- en de andere aan de achterzijde voorzien van een rechtopgaande lat waarvan de ene helft half over de naad reikt en het andere gedeelte op de vleugel is bevestigd. Deze latten worden naalden genoemd.]

dubbelsluiting: *døbælslūteⁿ* L 385; **sluiting met dubbel rabat:** *slūteⁿ me^t- døbæl rābat* Q 15; **opdeknaald met dubbele sponning:** *op-dēknōlj me^t- døbæl šponneⁿ* L 387; **rabatsluiting:** *rabat-slōwtēⁿ* Q 83; **halfhoutsluiting:** *hāfhowt-slōjtēⁿ* Q 18; **dobbele aanslag:** *døbælæn qnslax* K 353; **overeenponden:** *øvæ^rēšponnæ* Q 121c; **schuine aanslag:** *sxōnæn qnslax* K 353; **schuine sluiting:** *šājnšæ slōwtēⁿ* Q 83; *šensæ* ~ Q 83 (vero.); **enkelsluiting met slaglatten:** *enjkælslūteⁿ me^t slāxlatæ* L 385.

Afb. 58. tongnaald voor draaiende deur (A) en naalden voor schuivende deuren (B + C)

SLAGLAT

(N 55, 45b)

[Boven op de stijl van de vleugel wordt soms een deklat gespijkerd. Met behulp van deze lat wordt de naad tussen beide vleugels afgedekt en verkrijgt men een betere afsluiting tegen de wind.]

slaglat: *slāxlat* Q 15, 18; *slāx*–L 385; *slāxlats* Q 121c; **aanslaglat:** *q̄nslaxlat* K 353; **sluitlat:** *slq̄wlat* Q 83; **slaglijst:** *slaxlīst* L 163; **opdeknaald:** *qp-dēknq̄lj* L 387.

TONGNAALD

(N 55, 47)

[Naald van bepaalde vorm die op de zijkant van de vleugelstijlen van tweevleugelramen bevestigd is. Zie afb. 58a.]

tongnaald: *toṅnq̄lj* L 387, Q 15; *toṅnq̄ljt* L 385; **schuine makelaar:** *sxq̄nā mḡʾalejār* K 353.

STOLPNAALD

(N 55, 48)

[Naald die wordt gebruikt bij dubbele balkon- en verandadeuren en dubbele draairamen die gelijktijdig dienen te worden open- en dichtgetrokken. De stolpnaald is aan één zijde holronnd uitgeschaafd. De stijl van de bijpassende vleugel is bolronnd geschaafd zodat deze precies in de gleuf van de stolpnaald past. Deze sluiting is bijna volledig winddicht.

Onder in de stolpnaald bevond zich volgens de invuller uit L 387 een van een waterhol voorzien profiellijstje dat **kikker** (*kekār*) werd genoemd.] **stolpnaald:** *stqlapnq̄lj* Q 15, 18; *stqlap*–L 387; *stqlapnq̄ljt* L 385; **nootstijl:** *nōstīl* L 385; **ronde makelaar:** *rōnda mḡʾalejār* K 353; **makelaar:** *mḡkaler* Q 83; **ronde sluiting:** *ron slq̄wteṅ* Q 83.

BOVENLICHT (zie kaart)

(S 4; L 1 a-m; L 22, 10; L B1, 170; N 55, 54a; A 46, 10a, add.; A 46, 10c; A 49, 10; monogr.)

[Met de term **bovenlicht** kan zowel een vast raam boven een (voor)deur als het al dan niet naar binnen openklappend bovenste deel van een raam worden bedoeld. De woordtypen **waaiër**, **waai**, **spinnekop**, **deurlicht** en **deurvenster** duiden specifiek een vast raam boven een deur aan.]

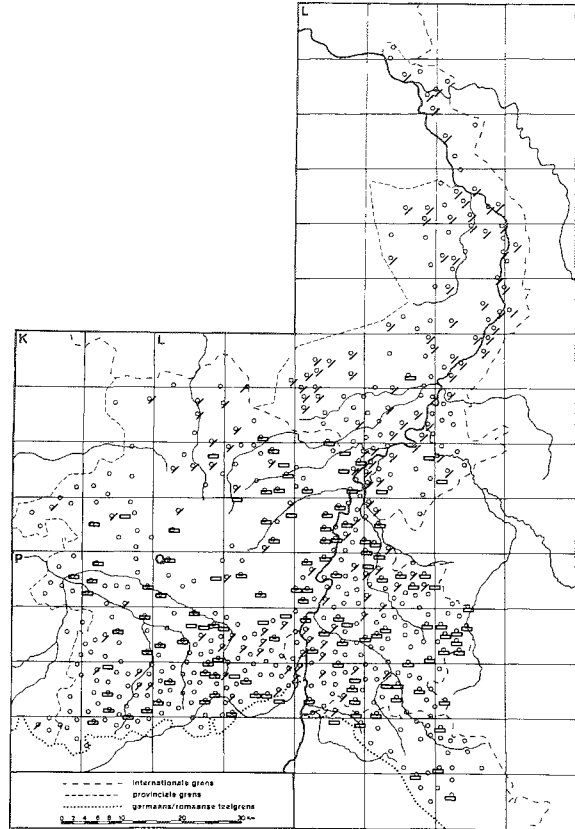
bovenlicht: L 314, 315, 352, 354, 355, 413; *bōvalex* K 358, L 244b, P 58, 117; *bq̄vā*–L 210, 385, P 211; *bq̄avā*–Q 203; *bū.vā*–Q 3; *bwōvā*–Q 90, 179; *bwōvā*–Q 86; *bq̄vā*–L 164, 213; *bq̄vā*–L 163, 165, 209, 211, 217, 245, 246; *bq̄vā*–L 191, 210; *bq̄valex* L 249; *bwōvā*–Q 168; *bwōvā*–Q 93; *buāvā*–Q 83; *boāvā*–Q 75; *bq̄vā*–Q 83; *bwq̄vā*–Q 77; *bōvā*–Q 188; *bq̄vā*–

L 216; *bwōvā*–Q 180; *bōvalex* L 215a, 246, 265, 267, 288, 288a, 289, 289*, 290, 291, 316, 318b (meestal voorzien van symbolische -gietijzeren- versiering), 320, 370, 356, 371, 417, 434a; *bq̄vā*–L 246a, 266, 292, 296, 323, 324, 325, 327, 331, 374, 376, 377, 381, 431, Q 33, 35; *būvā*–L 289, 415; *buāvā*–L 287, 288b, 288c, 289, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *būvā*–L 360, 364; *bq̄vā*–L 159a, 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; *būavā*–L 328; *bū.vā*–Q 200 (mv. –l'extār); *bwq̄valex* Q 172; *bōvā*–L 291, 432, Q 8, 18, 21, 88, 95, 96a, 99, 102, 104a, 105, 187; *bq̄vā*–L 268, 269, 269b, 270, 271, 295, 297, 298, 299, 300, 329, 330, 378, 426, 427, Q 16, 22, 31, 36, 98, 192; *bq̄vā*–L 250; *bōvā*–L 0247; *bq̄vā*–L 248; *buāvā*–Q 193; *bōvalex* Q 196; *bq̄valex* L 379, 380, Q 29; *bōvā*–P 176; *bōvalex* L 353; *bōvanlix* K 278; *bōvā*–L 286, 312, 313; *bwq̄valix* Q 89; *buāvā*–P 188; *bōvalex* P 192; *bq̄vā*–P 193; *bq̄vā*–P 196; **vast bovenlicht:** *vast. bōvalex* K 353; *vas. bōvalex* L 387; **overlicht:** L 364, P 121, Q 71, 209, 255, 259, 278; *jōvarlex* L 420, Q 5; *jēvār*–L 368; *ēvār*–L 420; *q̄vār*–L 422, Q 30; *q̄vār*–L 293, 319, 369, 370, 371, 371a, Q 21; *yvār*–L 316a, 418; *ūvār*–L 317; *īvār*–L 362, 367, 416; *ivār*–L 359, 360, 366, 415, 416; *nōvār*–L 419; *ū.vār*–Q 200 (mv. –l'extār); *q̄varlex* K 357, L 387, 414, P 46, 183, Q 1, 75, 197; *q̄vār*–K 358, P 176; *q̄vār*–P 51; *q̄vār*–K 358; *ōvār*–P 50; *djēwār*–Q 179; *ēvār*–L 355, P 57, Q 3; *ēvār*–P 52; *ivār*–Q 4; *ī.vār*–Q 3; *q̄.vār*–Q 247 (mv. –l'extār); 247a (mv. –l'extār); *ēvārlex*(t) P 57; *q̄vārlet* Q 116; *q̄vār*–Q 121 (mv. –letār), 121a (idem), 121b (idem), 121c (idem), 121d (idem), 121e (idem), 202, 222 (bij driedelig raam); *ōvārlet* Q 284; *ōvārlex* Q 91, 102; *q̄vār*–Q 12; *q̄vār*–L 372, 381, 421, 423, 425, Q 7, 11, 15, 21, 32a, 34, 71, 97, 99, 99*, 101, 102, 103, 110, 191, 192, 198; *q̄.vār*–Q 10; *q̄vār*–L 423, 425, Q 35, 111; *q̄vār*–Q 113, 117b, 118; *iāvār*–Q 88, 91; *ūvār*–L 372; *yāvār*–Q 6; *q̄.vār*–Q 10; *ōvarlex* Q 2; *ūvār*–Q 168; *yāvār*–Q 167; *q̄vār*–Q 203, 204a, 207; *q̄vār*–Q 12, 74, 75, 96b, 154, 155, 155a, 183; *q̄vār*–Q 158; *jēvār*–Q 72, 173; *jēvār*–Q 86; *ēvār*–Q 2; *iāvār*–Q 83; *jōvār*–Q 72, 162, 177, 178; *jōvār*–Q 168; *q̄vārlex* L 429, 430, 433 (bijv. boven deur), 434, Q 27, 32a; *q̄vār*–Q 20 (mv. –lejxtār); *q̄vārlix* Q 77; *q̄vār*–P 118, 179; *q̄vār*–P 50; *q̄vārlix* Q 278; *q̄vārlix* P 195; *q̄jvār*–P 218; *jēvār*–Q 173; *q̄vār*–Q 74; *q̄vār*–Q 2; *q̄vār*–P 119, 121, 197, 220, Q 78; *q̄.vārlix* Q 74, 156; *q̄vārlix* P 197; *q̄vārlijāt* Q 208; *ō.vār*–Q 284; *ōvārlet* Q 196; *ōvārlet* Q 284; **vast overlicht:** *vast. q̄vārlex* Q 15; *vast. q̄vārlex* L 385; *vas. q̄vārlet* Q 121c; **deurlicht:** *dq̄rlex* P 119; **deurvenster:** *dyarvenstār* L 419; **vensterlicht:** *venstārlex* L 372; *vēnstārlet* Q 196; **licht van het venstertje:** *lext* >van at >venstārka P 180;

II.9

BOVENLICHT

- / bovenlicht
- = overlicht

kopraam: *kqprām* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e;
bovenraam: *bqvarām* L 299; **overvenster:** *ovərvenstər* Q 203; **raampje:** *rqmka* K 318;
waaijer: *wajər* K 314; *wājər* K 316, 318, P 48; *wqjər* K 316; *wqwjər* K 353; **waai:** *wāj* K 315; *wq.ət* K 353; **spinnekop:** *spenəkop* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 293, 318a, 318b, 318d, 318e, 320a, 321, 323, 324; *špenəkop* L 327, 329; **duivelskot:** *dqvəlskut* Q 79.

ZIJLICHT

(N 55, 54b)

[Elk van de twee vaste ramen aan de zijkant van een (voor)deur.]

zijlicht: *zejlext* L 163; *zilex* L 385; *zij-* L 387; *zilēx* Q 18; *zilet* Q 121c; **nevenlicht:** *nēvəlext* K 353; **zijraam:** *zājrqm* Q 83.

TWEEVLEUGELRAAM

(N 55, 56)

[Raam met twee draaiende delen die naast elkaar

in de raamopening passen. De twee vleugels zijn daarbij gelijk van afmeting.]

tweevleugelsvenster: *tswējvlyajəls-venstər* Q 121c; **tweevleugel:** *twēvlōgəl* Q 15; **dobbelvleugel:** *dqbəlvlōgəl* Q 18; **tweelichter:** *twēlextər* L 385; **tweelichten:** *twialēxtə* Q 18; **tweeslag:** *twijəslax* K 353; **dobbelvenster:** *dqbəlvvenstər* Q 83; **kozijn met twee draairamen:** *kozejn met twē drējramə* L 163; **stolpraam:** *štqləprām* L 387.

DRIEVLEUGELRAAM

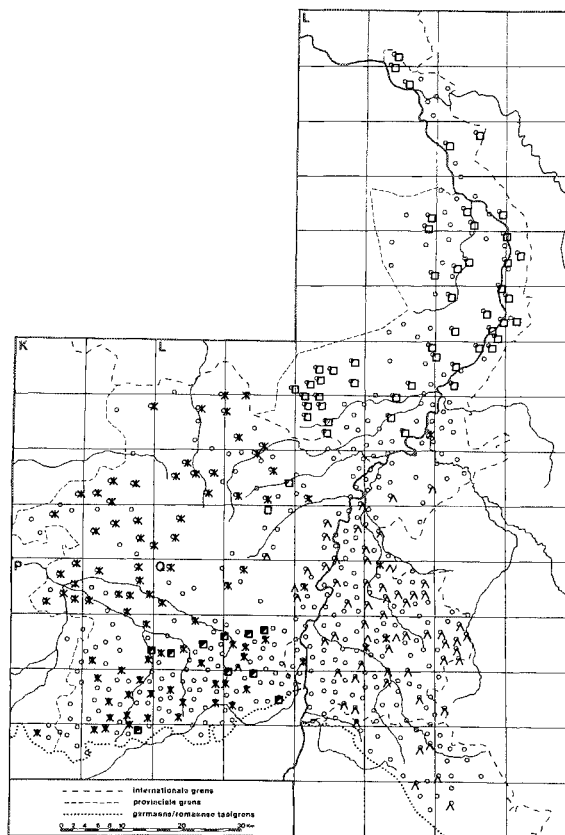
(N 55, 57)

[Raam met drie vleugels van al dan niet gelijke afmeting. Bij een drievleugelraam kunnen doorgaans het middelste of de twee buitenste vleugels geopend worden.]

drievleugel: *drivlōgəl* Q 15; **drielichter:** *drilēxtər* L 163, 385; **drielichten:** *drilēxtə* Q 18; **drieslag:** *drēslax* K 353; **venster met drie vleugels:** *venstər mēt-ə drāj vliəgəls* Q 83.

VENSTERLUIKEN (A)

- * blaffeturen/-tuurs
- ^ (-) slagen
- vensters
- houten vensters

GLASROEDE

(N 55, 62a-c)

[Smalle regel met sponning in een glasraam.]

roede: *rūj* L 387; *rōj* L 385, Q 15; **raamspijl:** *rāmspil* L 163; **spijl:** *špīl* L 387; **stijl:** *štil* Q 121c; **staafje:** *stēfkə* Q 15; **latje:** *lejtšə* Q 83; **lood:** *lōt* L 385; *luət* Q 15; de volgende termen duiden een roede in de vorm van een kruis aan: **kruisroede:** *kriṭsrūj* L 387; **kruisspijl:** *krysspil* L 163; **kruisstijl:** *krytsštil* Q 121c; **kruislood:** *kriṭslōt* L 385; **latje in kruisvorm:** *lejtšə ɛn krejs* v. *erəm* Q 83.

RAAMHAAK

(N 55, 63)

[Ijzeren of koperen winkelhaak die op de vleugels van ramen wordt geschroefd om het doorhangen ervan te voorkomen.]

raamhaak: *rāmhāk* L 385, 387 (mv. *-hāk*); **raamhaakje:** *rāmhākskə* Q 18; **winkelhaak:** *wejkālḥāk* Q 121c (mv. *-hāk*); **raamwinkel:** *rāmwejkəl* Q 15, 18; **platte winkelhaak:** *platə wejʔalhāk* K 353; **winkelhaak voor vensterra-**

men: *wejkālhuək* v. *vør venstərrōmə* Q 83 (mv. *-hāk*); **raamhoek:** *rāmhūk* L 163.

NIET HAAKS

(N 55, 64a)

[Gezegd van een raam of deur.]

uit de haak: *øʔ ən hōk* K 353; *ūt* v. *də hōk* L 387; *qwt* v. *dən huək* Q 83; **uit de winkel:** *ūt* v. *də wejkəl* Q 15; *ūs* v. *dər wejkəl* Q 121c.

Vensterluiken

VENSTERLUIKEN (zie kaarten)

(N 55, 65a; A 23, 18a; A 46, 11a; L I a-m; L 32, 75b; L 1u, 17; L B1, 155; L A2, 409; RND 49 add.; monogr.; Vld.)

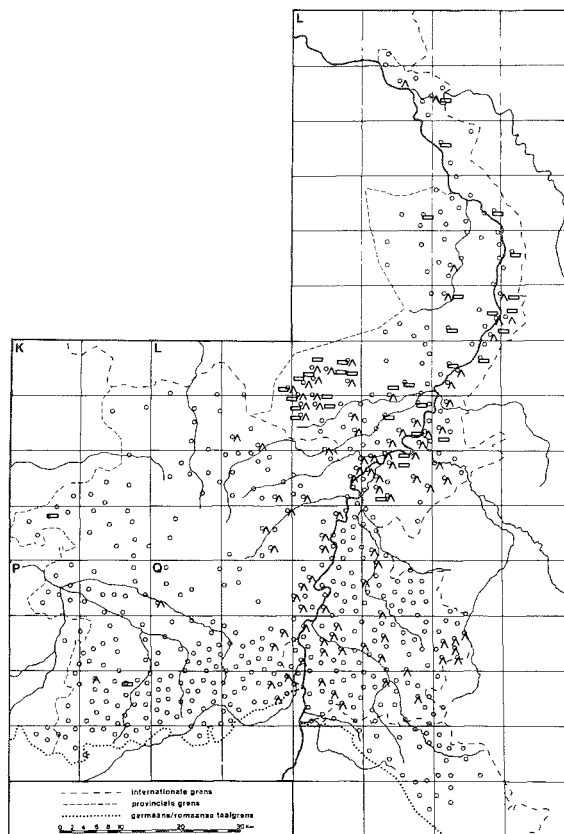
[De houten panelen die draaiend aan de buitenkant van het huis aan beide zijden van het raam zijn aangebracht. Er bestaan ook losse venster-

II.9

VENSTERLUIKEN (B)

^ (-)blinden

○ (-)luiken

luiken die 's avonds voor het raam worden geplaatst en 's morgens weer verwijderd worden. Zie voor het woordtype **vensters** ook Van Keirsbilck I pag. 466 s.v. *venster*: „Ook dikwijls gebruikt in den zin van een beweeglijk luik vóór een venster, aan den buitenkant.”]

slagluiken: *slaxlōwəkə* K 353; **vensterluiken:** *venstārlūkə* L 267, 292, 322, 324, 332 (soms gebr.), 381; **raamluiken:** *rāmlykə* L 163; **luiken:** *lōjkə* P 189; *lykə* L 191; *lūkə* L 210, 215a, 250, 266, 268, 269, 293, 298, 324, 329, 375, 377; *lū.kə* L 270, 271, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *lu.ək* (enk.) L 297; **houten slagen:** *hōwtə slēx* Q 9, 10, 15; (*h*)*ōwtə* ~ Q 6; *ōwtə* ~ Q 7; *ōwtən* ~ L 420; *hōw.tə sl'ēx* Q 10; *hōwtə šlēx* Q 15, 32; **houteren slagen:** *hōwtərə slēx* L 421; *ōwtərə slēx* L 424; **vensterslagen:** *venstārslēx* L 417 (enk. –*slax*); *venstārslēx* Q 253; *venstār*– L 426, 429, 430, 433, Q 20 (enk. –*slāx*), 21, 31, 34, 35, 36, 99*, 111*, 113, 252 (enk. –*slāx*); *venstārslēx* Q 119, 121 (enk. –*slāx*), 121a (idem), 121b (idem), 121c (idem), 121d (idem), 121e (idem), 202 (idem), 203 (idem); *venstārslējx* Q 113 (enk. –*slāx*); *venstārslēx* L 381a; *venstārslēx* Q 30,

38, 112, 197 (enk. –*slāx*); de volgende opgave is enkelvoud: *venstārslēx* Q 168a; **uitwendige vensterslagen:** *ūswendejə venstārslēx* Q 121c; **buitenslagen:** *būtāslēx* Q 208; *būtāslējəx* Q 202; **slagen buiten:** *slēx. būtə* Q 247; **slagen:** *slēx* L 373; *slēx* L 381b; *slējx* Q 19, 191; *slēx* L 433, Q 21, 31, 32 (enk. *slāx*), 32a, 33, 36, 98, 99, 101, 111 (enk. *slāx*), 113, 118, 192 (enk. *slāx*), 196, 201, 208 (enk. *slāx*), 253 (enk. *slax*), 259; *slēx* Q 121, 203; *sl'ēx* Q 101a (enk. *sl'āx*); *slēx* Q 30, 284; *sl'ēx* Q 112; *slēš* Q 222 (enk. *slār*); *slāx* (enk.) Q 278; **slagvensters:** *slax.venstārs* K 278, 314, 315; *slax.venstārs* K 353; **houten vensters:** *hōwtə venstārs* P 121; *hōtə* ~ Q 75, 83 (vero.), 86, 168a, 179; *hōtə* ~ P 220, Q 78; *ōtə* ~ Q 84; *hōtə vinstārs* Q 170; **vensterramen:** *venstārreṃ* Q 83; **vensters:** *venstārs* L 246, 246b, 0247, 249, 250, 267, 268, 269, 269a, 269b, 271, 290, 291, 292, 293 (luiken die met behulp van scharnieren zijn vastgezet), 295, 296, 298, 300, 318, 324, 327, 362, 366; *ve.vinstārs* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289 (gewoonlijk met een hartvormig uitgezaagde opening, waardoor licht viel), 289*, 289a, 289b, 318a, 318b, 318d, 318e; *ve.vinstārs* L 115; *venstārs* L 210 (soms), 211, 214, 217,

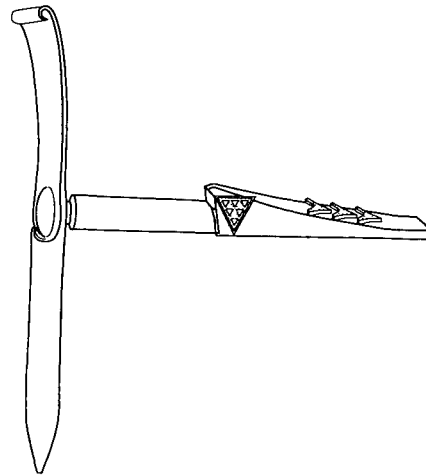
0247; *vēnstārs* L 215a; *vēnstārs* L 191, 192a, 217, 244c, 246, 246b, 248, 250, 270, 288a; *veņstārs* L 266; *fēnstārs* L 0115; *fēnstārs* L 159a; *vensārs* L 295; **vensterblinden:** *venstārblenān* L 317; *venstārblēn* L 416, Q 2; *venstārblēnj* L 415, Q 9; *venstārblēņ* Q 12; **buitenblinden:** *būtāblenā* Q 103; *būtāblenja* L 375 (soms gebr.), 378, 382, 387; **houteren blinden:** *hōwtārā blēnja* L 421; **blinden:** L 316, Q 2; *blendā* L 246, 268, 269, 271, 367, 381a; *blindā* L 159a, 163; *blējnja* Q 18; *ble.ndjā* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; *blēnja* L 371, 371a, 378*, 381, 381b, 419, 422, Q 9, 20, 36; *blēnja* L 292, 298, 299, 300, 316a, 319, 320, 320a, 325, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 370, 374, 376, 377, 378*, 385, 387, 421, 434, Q 21; *blējnān* Q 8; *blēndā* L 266; *blēnjā* L 246, 270, Q 97, 101, 115, 202, 203, 208; *blēņ* Q 111, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *blēņā* Q 10; *blēnā* Q 10, 36; *blēnā* L 417, Q 88, 91, 96b, 97, 99, 99*, 101, 102, 103, 172, 175, 179, 195, 196; *bl'enā* Q 95; *blēnā* Q 196; *blēnā* Q 193; *blēnj* L 362, 368, 369; *blēn* L 418; *blējij* Q 12; *blēn* P 176; **blindes:** *blēnjās* L 372; **blaffeturen:** *blafātjērān* K 315, 316, 317, 318, L 312, 313, 316, 317, 364, 366; *blafātjērā* K 314, 353, 358, 360, L 360, 368, 369, P 45, 46, 47, 48, 49, 51, 57, 164, Q 20, 71, 78, 83, 86, 89, 95, 111, 162; *blafātjērān* L 286; *blafātjērā* Q 162; *blafātjērā* Q 3a; *blavātjērā* Q 162; *blavātjērān* K 353, L 282, 414; *blavātjērā* K 358, L 353, 355, Q 101; *blavātjērā* K 357; *blāvātjērā* L 413; *blāvātjērān* L 352; *blafātjērān* Q 1; *blavātjērān* Q 2; *blafātjērā* K 361, L 316, Q 173; *blafātjērā* L 360; *blafātjērā* Q 3, 83; *plafātjērān* K 361, L 282, 286, 355; *plafātjērā* K 278, 316, 361, L 352, 414, P 44, 50, 58, 119, 176, 179, 183, 184, 186, 197, 211, 219, 220, Q 71, 74, 78, 80, 84, 160, 162, 166, 168; *plavātjērān* Q 1; *plafātjērā* Q 2, 162; *plafātjērān* Q 1; *plāvātjērā* L 312; *plāvātjērā* P 51a, 197, 218; *plafātjērā* Q 180; *plāvātjērān* L 358; *plafātjērā* L 355, P 55, 56, 218, Q 2, 3; *plāvātjērā* P 54; *plafātjērā* L 355a; *plafātjērā* Q 2; *blafātjēr* K 317; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *blafātjēr* Q 9; *blafātjēr* Q 156; *blafātjēr* K 278, P 45; *plafātjēr* P 116, 121, 177, 184; *plafātjēr* Q 156; *plāvātjēr* L 352; *plafātjēr* P 188, 192; *plafātjēr* P 176, 197; *plafātjēr* K 359; *plafātjēr* K 357; *plafātjēr* Q 158; **blaffetuurs:** *blafātjērās* L 329; *blafātjērās* Q 95; **buitenblaffeturen:** P 164; **blaffetuurtjes:** *plāvātjērās* L 354.

WINDWERVELS

(N 55, 71; monogr.)

[IJzeren bevestigingsmiddel waarmee vensterluiken aan de buitenzijde van het huis in geopende stand tegen de muur vastgezet kunnen worden. Zie afb. 59.]

wervels: *wervāls* L 385; *wervāls* L 387; **wer-**

Afb. 59. windwervel

veltjes: *welwārkās* Q 83; *kwēlwārkās* Q 3; **man-**
netjes: *mēnākās* Q 83; *mēnā'as* K 353; het
grondwoord van het volgende woordtype is het
Duitse *Halter*, „houder” met umlaut: **venster-**
slagenhälter: *venstāršlē'xheltār* Q 121c; **wind-**
haken: *winthōk* L 163.

GRENDELBOOM

(N 55, 72a)

[Platijzeren boom die in gesloten toestand dwars over de vensterluiken loopt. De boom is aan de uiteinden cirkelvormig uitgesmeed en van ogen voorzien. Door het ene oog wordt de boom met een kram op de kozijnstijl bevestigd, terwijl door het andere oog een lange bout gaat die in een door de kozijnstijl geboord gat wordt gestoken. De bout wordt vervolgens aan de binnenzijde met een splitpen vastgezet.]

grendelboom: *grendālbōm* L 387; **grendel:**
jrendāl Q 121c; **slagijzer:** *slax-īzār* L 163; **sluit-**
stuk: *slōwtstēk* Q 83; **stang:** *štāņ* L 385.

SLUITPIN

(N 55, 72b)

[De bout die door het in de kozijnstijl geboorde gat wordt gestoken. Zie ook de toelichting bij het lemma GRENDELBOOM.]

slietpin: *šlespen* Q 121c; **splitnagel:** *splētnāgāl*
Q 15; **splitpen:** *špletpen* L 385; **scheerpin:**
sxērpen L 163.

SPLITPEN

(N 55, 72c)

[Het pennetje dat aan de binnenzijde van het ko-

zijn door het oog van de sluitpin wordt gestoken. Zie ook de toelichting bij het lemma GRENDELBOOM.]

slietstift: *šlesštef* Q 121c.

VENSTERBLINDEN

(N 55, 65b; A 23, 18b; A 46, 11c; L 32, 75a; RND 10, 49 add.; monogr.)

[Houten panelen of borden die aan de binnenzijde van het huis aan één of aan beide zijden van het raamkozijn zijn aangebracht. Men onderscheidt slag- of vouwblinden die draaiend geopend kunnen worden en schuif- of rolblinden die in een in de muur uitgespaarde ruimte geschoven kunnen worden.]

binnenvensters: *benəvenštars* L 266; **houten vensters:** *həwtə venštars* P 220; *hōtə* ~ Q 179; **toevensters:** *təwvenštars* Q 158; **vensters:** *venštars* L 269a, 289; *vēnštars* L 192a, 217; *venštars* L 217; *vēnštars* L 215a; *venštars* L 266; **vensterblinden:** *venštərblenja* Q 9; *venštərblenə* L 416; *venštərblenj* L 360; **binnenblinden:** *benəblində* L 163; *benəblenja* L 385, 387, Q 21; *bənəblenja* L 292, 331, 374, 375, 378, 382; *bənəblenja* L 381b; *benəblenja* L 415; *benəblejnja* Q 18; *benəblenja* L 270; *benəblenə* Q 103, 172; **blinden van binnen:** *blenja va benə* Q 101; **rolblinden:** *rəlblenə* Q 195; **blinden:** *blendə* L 246, 246b, 249, 250, 269, 271, 381a, Q 203; *blində* L 159a, 191, 209 (los vensterluik aan de binnenzijde), 210 (id.), 211 (id.), 212a (id.), 214, 215a, 216 (id.), 216a (id.), 244a (id.), 244c, 245a (id.), 0247; *bleŋə* L 246, 267, 295, 296, Q 101; *bleŋdə* L 266; *blendja* L 288a, 289; *blenjə* L 291, 292, 293, 298, 300, 320, 322, 325, 330, 332, 376, 377, 426, 430, Q 31, 34, 35, 36; *blenjə* L 372, 381 (in burgerhuizen), Q 6 (aan grotere huizen, herenhuizen); *blejnja* Q 32; *blenən* K 278; *blenə* Q 79, 88, 91, 95, 96b, 99, 100, 101, 103, 172, 191*; *blenə* L 416, Q 36, 193; *blenj* L 360, Q 31; *bleŋ* Q 112, 119; *bleŋj* L 362, 368, 369, Q 20 (meest in burgerhuizen, niet in boerenhuizen); *blen* L 366; **raamluikjes:** *rāmljkskəs* L 269; **vensterluiken:** L 282; **luiken:** P 189; *ljəkə* Q 30; *lūkə* L 271; *lūkə* L 248, 269, 269a, 291, 320a, 327, 377 (in burgerhuizen), 378*, 381b; **vensterslagen:** *venštəršlēx* Q 21, 99*, 111, 111*, 252; *venštəršlēx* Q 38, 112; *venštəršlejəx* Q 202; **binnenslagen:** *benəšlēx* Q 113, 208; *benəšlējəx* Q 121c; *benəšlējəx* Q 202; **houten slagen:** *həwtə slēx* Q 10; *həwtə šlēx* Q 15; **slagen binnen:** *šl'ēx- benə* Q 247; **slagen:** *slēx* L 373; *šlēx* Q 33, 99*, 102, 111, 118, 192, 196, 259; *šlējəx* Q 121, 203; *šl'ēx* Q 101a, 200, 247, 247a; *šlējəš* Q 222; *šlējəx* Q 32; **blaffetuurtjes aan de binnenkant:** *blafətərkəs- ɔn də bənəkant* Q 83; **blaffeturen aan de binnenkant:** *blafətjərə ɔn də bənəkant* Q 83; **binnenblaffeturen:** *benənblafətjərə* K 357; *benə-* P 164; **blaffeturen:** *blafətjərə*

K 314, 317, 318, 357, 358, L 313, 371, 421, P 119, Q 71, 111; *blafətjərə* P 46; *blafətjərə* L 312, 414, Q 3; *blavətjərə* Q 101; *blāvətjərə* L 282; *plafətjərən* L 282, 286; *plafətjərə* P 176, 177, 183, 184, 192, 195, 218, Q 75, 78, 156, 168a, 180; *plāfətjərə* P 119, 171, 218 (van lichter materiaal dan dat voor vensterluiken), 219; *plafətərə* P 219; *plāfətərə* P 176; *plāvətərə* L 358; **planken:** *plēŋk* Q 3a (in oorlogstijd, om te verduisteren).

VOUWBLINDEN

(N 55, 66a)

[Blinden die draaiend aan de binnenzijde van de ramen bevestigd zijn. De vouwblinden bestaan gewoonlijk uit vier slagen die twee aan twee tegen elkaar gevouwen kunnen worden en links en rechts van het kozijn worden opgeborgen.]

vouwblinden: *vāwblində* L 163; *vāwblejnja* Q 18; *vəwblenja* L 387; **mannetjeblaffeturen:** *manəkəblafətjərə* Q 83; **toeslagen:** *tsəwšlējəx* Q 121c.

BLINDENKAST

(N 55, 67)

[De plaats tegen de muur waar de blinden zich in opgevouwen toestand bevinden.]

kast: *kas* L 387; **rabat:** *rabat* Q 121c.

ZONNEBLINDEN, JALOEZIEËN

(N 55, 69; A 23, 18b add; A 46, 11c add.)

[Vensterluiken aan de buitenzijde van het raam, bestaande uit stijlen en dorpels die zijn voorzien van richels, waartussen in schuine stand plankjes zijn aangebracht.]

jaloezieën: *žaluziə* Q 83, 222; *zaluzijə* Q 18; *šaluziə* L 327, Q 95; *šaləziə* L 387; *šaləziən* L 163; *šaluzejə* Q 121c; *šqləsə* Q 284; **zonneblinden:** *zonəblenja* L 385; **blaffeturen:** *blafətjərə* K 353; **slagvensters:** *slax-vēnštars* K 353.

SCHOEPEN

(N 55, 68)

[Plankjes van 12 à 15 mm dikte die in de slagluiken zijn bevestigd. Zij zorgen ervoor dat men in gesloten stand van de blinden de kamer nog kan luchten. De schoepen zijn zo geplaatst dat inrengen wordt voorkomen en het naar binnen kijken wordt belet.]

schoepen: *sxupə* L 163; **lamellen:** *lamelə* L 387; **jaloeziebreder:** *šaluzejbrēər* Q 121c; **bredjes:** *brētjəs* L 385; **schuine plankjes:** *sxjən plāŋskəs* K 353; **plankjes:** *plēŋskəs* Q 83; **latjes:** *letšəs* Q 83.

ROLLUIK

(N 55, 70; monogr.; L 1 a-m, add.; L 32, 75b add; L 1u, 17 add.)

[Vensterluik, bestaande uit smalle, horizontale latjes die met behulp van kettingscharnieren of linnen banden aan elkaar bevestigd zijn en boven het venster op een in een kast aangebrachte horizontale as kunnen worden opgerold. Het rolluik kan doorgaans van binnenuit door middel van een trekband geopend en gesloten worden.]

rolluik: L 316, P 219, Q 179; *rollūk* L 385, 387; *rollyk* L 163; **rolslag:** *rolslāx* Q 121c, 259 (mv. -šlāx), 284; **rolblinde:** *rolblønǰa* L 420; **rolblaf-fetuur:** *rolblafətyər* K 317; *rolblafətyr* K 314, L 312; *rolplafətyr* K 278; **rol:** *rol* K 353; **roljaloe-zie:** *rolžaluzi* Q 95; **jaloemie:** *žaluzi* Q 95; *žalazi* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; **volet (fr.):** *vōle* K 353; *vōle* P 121, 176, Q 2, 83, 84, 156, 162; *vōle* Q 168a; *vōle* P 185; *vōlē* Q 90; *vōlet* K 353, L 317, 355, 372, 414, 416, 420, P 175, 176, 177, 183, 197, 219, Q 2, 12, 78, 158, 170, 172, 173, 175, 178, 179; *vōlet* P 195; *vōlet* P 45; *vōlej* Q 83; *vōlet* P 56; *vōlet* Q 74; *vōle* Q 8, 9; *vōlē* L 352; *vōlet* K 316, Q 93; *vōle* L 418, Q 1; *vōle* K 353; **rollo (d.):** *rālō*, *rulō* Q 284.

Hang- en sluitwerk

SCHARNIER

(N 54, 78; monogr.)

[Metalen toestel, bestaande uit twee delen die in elkaar grijpen en aan elkaar verbonden zijn door een pen waaromheen zij kunnen draaien. Scharnieren worden gebruikt voor alle delen van ramen en deuren die beweegbaar ten opzichte van elkaar moeten worden verbonden. Men onderscheidt ijzeren en koperen scharnieren; de laatste hebben meestal een ijzeren pen waarom zij draaien.]

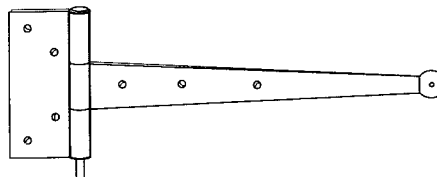
scharnier: *sxarnīr* L 163; *sxarnīr* K 353; *šarnīr* Q 162; *šarnīr* Q 3, 83, 162; *sxarnēr* L 271; *sxarnēr* L 271; *šarnēr* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 204a; *šarnēr* L 330, 387; **geheng:** *gəheŋ* L 387, Q 3; *gəheŋ* L 271, 329, Q 113; **lee:** *lē* K 353.

KRUIHENGSEL

(N 54, 79; monogr.)

[Soort hengsel dat op deuren, ramen, luiken of hekken wordt bevestigd ten einde ze draaibaar te maken. Het bestaat uit twee ongelijke delen waarvan het lange, smalle, de *veer*, op de deur en het korte op het kozijn of in de muur wordt aangebracht. Zie ook afb. 60.

De woordtypen **staartgeheng**, **staartscharnier**

Afb. 60. kruishengsel

en **staartlee** zijn specifiek van toepassing op een hengsel waarvan beide veren even lang zijn. De bout is bij dit soort hengsels doorgaans vastgeklonken.]

kruisheng: *kryš-gəheŋ* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *kryš-gəheŋ* L 163; *kryts-gəheŋ* L 387; *krytsjəheŋ* Q 121c; **blad-scharnier:** *blātsxarnīr* L 271; **staartgeheng:** *štərt-gəheŋ* L 330, 385; **staartscharnier:** *statšarnīr* Q 83; *štartšarnēr* Q 15; *štats-* Q 204a; *štərtšarnēr* L 330; **staartlee:** *stətlē* K 353; **hamburger:** *hambørgər* L 271.

DUIMHENGSEL

(N 54, 80a; monogr.)

[Hengsel waarvan de veer draait op een in de muur of op het kozijn aangebrachte, oogvormig uitlopende, metalen pin. Zie ook het lemma HENGSELDUIM.]

duimgeheng: *dūmgeheŋ* L 387; *dumjəheŋ* Q 121c; **duimscharnier:** *dūmsxarnēr* L 271; **tordelgehengsel:** *tjə.lgəheŋsəl* Q 2; **gehengsel:** *gəheŋsəl* Q 95; **tordel en sleep:** *tōldər en slejþ* Q 15; **tordel:** *tjəldər* Q 204a; *tjrlen* Q 95; **toren met geheng:** *tōrə mət -gəheŋ* L 385; **geheng:** *gəheŋ* L 163, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 292, 316a, 318a, 318b, 318d, 318e, Q 21; *gəh'eŋ* Q 200, 247, 247a; **hengsel:** *heŋsəl* Q 95; **staartgeheng:** *štərt-gəheŋ* L 330; **staartscharnier:** *statšarnīr* Q 83; *štərtšarnēr* L 330.

VEER

(N 54, 80b)

[Het lange, smalle gedeelte van een hengsel dat op de deur wordt bevestigd.]

scharnierblad: *sxarnērblāt* L 271; **staart:** *štərt* L 387; *štats* Q 204a; **tordel:** *tōldər* Q 15; **toren:** *tōrə* L 385 (mv. *tōr*).

HENGSELDUIM

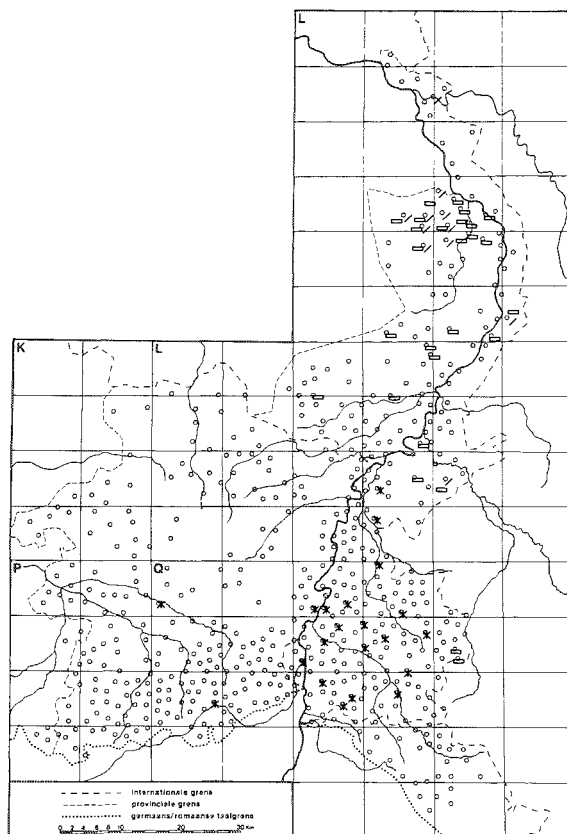
(N 54, 80c; monogr.)

[Het gedeelte van een duimhengsel, dat op het kozijn of in de muur wordt bevestigd. Het bestaat uit een metalen pin, waarbij aan een uit-

II.9

DUIM

- ∕ (-)duim
- × tordel
- = (-)toren

einde een oog is aangebracht. Veer en duim worden met behulp van een stift draaibaar aan elkaar vastgemaakt.]

scharnierduim: *sxarnērdūm* L 271; **duim:** *dūm* L 330, 387; **sleep:** *slējp* Q 15; *slēj.pə* (mv.) L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; **geheng:** *gəhēŋ* L 385; **toren:** *tūr* Q 121c; *tōrə* L 330; *tīn* L 163; **tordel:** *tjāldər* Q 204a; **leghaak:** *lēxhāk* K 353.

DEURHENGSEL

(N 54, 81a)

[Hengsel dat bij het afhangen van opgeklampte deuren wordt gebruikt. Het deurhengsel wordt in de regel van een contraplaat voorzien die aan de binnenzijde van de deur wordt aangebracht. De verbinding van hengsel met contraplaat geschiedt door slotschroeven die in het midden van elk van de planken van de deur worden bevestigd. De duim van het hengsel komt midden in het voorvlak van de kozijnstijl.]

deurgeheng: *dūrjəhēŋ* Q 121c; **hoekscharnier:** *hōksxarnēr* L 271; **haakgeheng:** *-hāk.gəhēŋ* L 387; **spoor:** *spuər* Q 83; **poortentordel:** *pōatə-*

tjāldər Q 204a; **geheng:** *gəhēŋ* L 163, 385; de volgende term betreft de gebogen veer van het hoekhengsel: **verkropte staart:** *vəkrōp-djəštert* L 330.

DUIM (zie kaart)

(N 32, 13a; N 54, 81b-81e; monogr.)

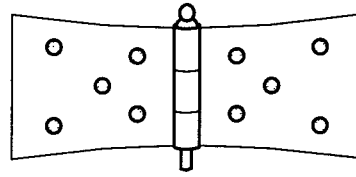
[De in het muurgesteente aangebrachte ijzeren haak voor raam- of deurhengsels. Zie ook afb. 56.

In en rond L 289 werd de term *her* gebruikt voor het metalen scharnierstuk dat aan de deurpost was bevestigd. Het scharnierstuk dat aan de deur vastzat en paste in de her werd **geheng** (*gəhēŋ*) genoemd.

Zie voor het woordtype **toren** ook RhWb VIII, k. 1481-1482 s.v. *Turen*: „Türangel, der Stift, um den sich die Tür dreht; auch jener in die Wand geschlagene Eisenhaken”, en voor het woordtype **tordel** ook *Limburgs Idioticon*, pag. 252, s.v. *teulder*, den, „har, lat. cardo. Geh. Maeskant.”]

gehengduim: *gəhēŋdūm* L 271; **duim:** *dūm* L 387; *dym* L 163; **deurduim:** *dōrdum* L 209,

210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **steenhaak**: *stēnhōk* L 316a; **leghaak**: *lēxhōk* K 353 (mv. *-hōʔə*); **vensterhaak**: *venstārōk* P 176; **deurhaak**: *dōjrōk* P 176; **tordel**: *tjōa.l* Q 2; *tōldār* L 381, 432; *tōldār* Q 98 (mv. *tōldārə*); *tōldār* Q 13, 18 (wordt alleen gebruikt bij hardsteen), 19 (mv. *tōldārš*), 39, 95, 97 (mv. *tōldārš*), 99*, 101; *tōldār* Q 20; *tyāldār* Q 111 (mv. *tyāldārš*); *tjōldār* Q 204a; *tjōrleŋ* Q 113; *tjōleŋ* Q 113; *tjōli* Q 193; *twiāleŋ* Q 202; *tjōlā* Q 196, 196a; *tjōrlā* Q 196, 196a; *tjōr.l* Q 162; **har**: *har* L 364; *hāwər* K 278; **her**: *her* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 292, 316a, 318a, 318b (steeds in steen bevestigd), 318d, 318e, 320a, 320c, 321; **dook**: *dōk* K 353; *dūʔk* L 316a; **inslagtoren**: *enšlāxtōrā* L 330; **toren**: *tūrā* L 387; *tūr* L 209, 210, 211, 212a, 214, 214a, 215, 216, 216a, 217, 244a, 245a, 245b, 246a, 271, 292, Q 121 (mv. *tjūr*), 121c (mv. *tjūrʔ*); *tur* L 267 (mv. *turs*); *tuər* L 290 (mv. *tjūrʔrs*), 291; *tōr* L 211, 289 (mv. *tōrās*), 330 (mv. *tōrā, tō.r*), 382 (mv. *tōrā*); *tjōr* L 265; **deurtoren**: *dōrtuār* L 270; **raamtoren**: *rāmtuār* L 270; **paumelle** (fr.): *pəmēl* Q 197, 197a; *py.mēl* L 364; *pəmēl* L 382; *pumēl* Q 194; **geheng**: *gəheŋ* L 271, 289, Q 113; *gəheŋ* Q 113; *jəheŋ* Q 121c (mv. *jəheŋər*); **hengsel**: *hēŋsəl* K 278; **scharnier**: *šárnēr* Q 3; *šárnēr* L 318b (steeds in houtwerk bevestigd), Q 95a; *šárnēr* L 360; *šárnēr* L 364; *šárnēr* Q 13; **fits**: *fets* L 289 (modern); **fitting** (e.): L 318b; de volgende termen betreffen een duim met weerhaken: **duim met weerhaken**: *dūm met wērnhōk* L 387 (voor hout); **toren met weerhaken**: *tūrā net wērnhōk* L 387 (voor hout); **inslagtoren**: *enšlāxtōrā* L 330; **kloptoren**: *kloptūr* Q 121c; **toren**: *tjōn* L 163; **steenduim**: *stējndūm* L 271; **luim**: *dym* L 163; **tordel in lood ingezet**: *tjōldār e lūʔt. egəzət* Q 204a; de volgende termen betreffen een duim met schroefdraad die met behulp van een bout aan de achterzijde van het kozijn e.d. wordt vastgezet: **toren met moederschroef**: *tūr met modəršruf* Q 121c; **toren met schroefdraad**: *tōrā met šruf.drōt* L 330; **toren met bout**: *tūrā met- bōwt* L 387 (voor hout); **toren**: *tjōn* L 163; **duim met bout**: *dūm met- bōwt* L 387; **schroefduim**: *sxrū.f.dūm* L 271; **luim**: *dym* L 163; **tordel met moer**: *tjōldār met nōr* Q 204a; de volgende termen betreffen een duim met een schroefplaat die op het kozijn wordt vastgeschroefd; volgens de invuller uit Q 33 wordt dit type duim voor staldeuren gebruikt: **plaatduim**: *plāt.dūm* L 271; **plaatduim**: *plāt.dūm* L 387; **duim**: *dym* L 163; **plaat**: *plōt* L 163; **toren met opschroefplaat**: *tōrā met- pšrūfplāt* L 330; **toren voor op te schroeven**: *tūr vjōr op tsā šruvā* Q 121c; **toren**: *tjōn* L 163; **opschroevend staartgeheng**: *opšruvənt štats-gəheŋ* Q 204a.

Afb. 61. Bergse oplegger

DUIMSTEEN

(N 32, 13b; monogr.)

[Stuk hardsteen waarin de duim voor raam- of deurengsels is bevestigd. Vgl. afb. 56. Zie voor het woorddeel *toren-* ook de toelichting bij het lemma DUIM.]

scharnierbrik: *šárnērbrek* Q 95a; **hersteen**: *herstejn* L 318b, 321; **herresteen**: *herastejn* L 318b; **torensteen**: *tuərstejn* L 270; *tōr-* L 330; *tōrastejn* L 382; **tordelsteen**: *tyāldārstejn* Q 111; **duim van het deurgeheng**: *dum van at-djūrjəheŋ* Q 121c; **hoeksteen**: *hōkštejn* Q 194; **houdersteen**: *hāwərsteʔn* K 278; **spoorsteen**: *spjūrstejn* L 364; **aanzetsteen**: *ānzətstejn* Q 98; *ānzətstejn* Q 19; **blauwe steen**: *blōwā stejn* Q 100, 101; *blōwā štē* Q 202; **natuursteen**: *natjūrstejn* L 292; **graniet**: *granet* L 267.

OPLEGGER

(N 54, 82)

[Scharnier dat niet in het hout wordt ingelaten, maar er bovenop gespijkerd of geschroefd wordt. Het *Bergse scharnier* heeft twee zwaluwstaartvormige bladen die met een losse bout aan elkaar zijn bevestigd. Zie ook afb. 61.]

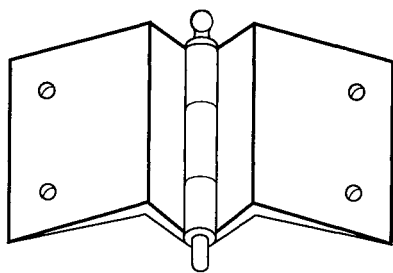
bergisch scharnier: *berješ šárnēr* Q 121c; **oplegscharnier**: *oplēgšárnēr* L 387; **vleugelscharnier**: *vlōgəlsxarnēr* L 271; **zwaluwstaartscharnier**: *swelfstartsxarnēr* L 163; **platte scharnier**: *plat(ə) šárnēr* L 330; **scharnier**: *šárnēr* Q 204a.

BOCHTSCHARNIER

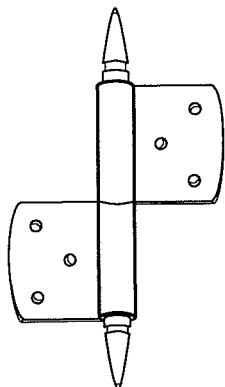
(N 54, 84)

[Scharnier waarvan de bladen van een rechthoekige bocht zijn voorzien. Bochtscharnieren worden gebruikt wanneer een raam, deur, luik etc. om de kantelaar van een muur moet draaien of wanneer het scharnier op de binnenzijde van de deur moet worden aangebracht. Zie ook afb. 62.]

bochtscharnier: *boxtsxarnēr* L 163; **verkropte scharnier**: *vəkrōptā šárnēr* Q 15; *vəkrōptā šárnēr* L 385; *vəkrōp-dā šárnēr* Q 121c; **gebroken scharnier**: *gəbrōkə sxarnēr* L 271; **doorgezette scharnier**: *dōrgəzətā sxarnēr* K 353; *dōrgəzətj šárnēr* L 330; **fitsscharnier**: *fets-*

Afb. 62. bochtscharnier

Afb. 63. fits

šarnēr Q 204a; **opdekscharnier:** *op-dēkšarnēr* Q 83; *up-deksxarnēr* K 353; **scharnier voor opdekramen:** *šarnēr vō^{ar} op-dēkrāmē* L 387.

DEUR-, VENSTERFITS

(N 54, 86; monogr.)

[Soort scharnier waarmee een deur of raam draaibaar met het kozijn verbonden wordt. De fits wordt ingelaten in de stijl en in het kozijn en met houtschroeven of spijkers vastgezet. Volgens de invuller uit Q 193 bezat de *fits* een uitneembare as. Zie ook afb. 63.]

deurfits: *djrfiṣ* Q 121c; **vensterfits:** *venstārfiṣ* Q 121c; **fitsscharnier:** *fetsšarnēr* Q 83; **fits:** *fets* L 271, 330, 385, Q 83; *fetš* Q 15, 193, 204a; *fits* L 271; in het volgende woordtype is het eerste lid het Duitse *flach*, „vlak”: **flachfits:** *flaxfets* L 387; **duitse fits:** *dōjtsā fets* L 163; **duitse scharnier:** *dōjtsā šarnēr* L 330.

PAUMELLE

(N 54, 87)

[Scharnier waarvan de knoop van het ene lid een pen heeft die in een gat van de andere knoop

draait, zodat de deur gemakkelijk uitgelicht kan worden.]

paumelle (fr.): *pōwmel* L 385, Q 15; *pawmel* Q 121c; *pōmel* Q 83; *pomel* L 330; *pōmel* L 163; *pumel* K 353, L 387; *pymel* Q 204a; *pamel* L 271; *pamēl* L 330.

DOORDRAAIENDE SCHARNIER

(N 54, 89; N 55, 33a)

[Scharnier voor deuren die naar beide zijden opendraaien. *Bommer* in het woordtype **bommerscharnier** is een merknaam.]

doorslaande scharnier: *dōrslōndā šarnēr* Q 15; *dōrslōndā* ~ L 385; **klapscharnier:** *klapšarnēr* Q 83; **pendelscharnier:** *pendalšarnēr* Q 121c; **tochtscharnier:** *toxxsarnēr* L 271; **bommerscharnier:** *bomārsxarnēr* L 163; *bomārsšarnēr* L 330; *bumār*– L 387; *bumālšarnēr* Q 204a; **kerkscharnier:** *ker(ə)k-diārsšarnēr* Q 83; **scharnier voor cowboydeur:** *sxārnēr vōr kōbojdōjār* K 353.

PIANOSCHARNIER

(N 54, 90)

[Scharnier waarvan de bladen zich over de gehele lengte van de deur uitstrekken.]

pianoscharnier: *pijānōsxārnēr* K 353; *pijānosxarnēr* L 163; *pijānosxarnēr* L 271; *pijānōwšarnēr* Q 83; *pijānōšarnēr* Q 204a; *pijānōšarnēr* L 387; *pijānō*– L 330; **klavierband:** *klavīrbant* Q 121c.

SPEUN

(N 54, 91; monogr.)

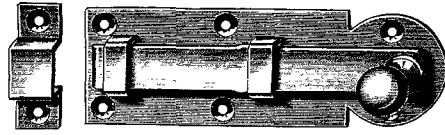
[Soort scharnier voor kleine deuren. De speun bestaat uit een plaatje met kleine stift dat op de boven- en onderkant van kleine deuren, bijvoorbeeld van kasten, wordt aangebracht. In de omtimmering daartegenover wordt een vergelijkbaar plaatje met gat geschroefd waarin de stift van de speun kan worden gestoken.]

hoekpivot: *hōkpivō* L 271; **haakse pivot (fr.):** *hōksā pivō* L 330; **pivot (fr.):** *pivo* Q 95; **eierscharnier:** *ejāršarnēr* Q 121c; **onderscharnier:** *ōjāršarnēr* L 387; **bovenscharnier:** *bōvāšarnēr* L 387; **poortgeheng:** *pōrt.gāhej* L 163.

BRIQUET

(N 54, 92c)

[Soort van scharnier, waarbij men voor het uitnemen van de deur de scharnierpen niet hoeft te verwijderen. Door het omdraaien van een schroef, waarmee de ene helft aan de andere is bevestigd, kan het scharnier uit elkaar worden genomen waardoor men de deur kan uitlichten.] **briquet (fr.):** *briquet* Q 204a; *brekej* Q 83; *brakē* L 330 (raamscharnier).

Afb. 64. schuifgrendel

SCHARNIERKNOOP

(N 54, 93a)

[Elk van de delen van het pijpje van een scharnier.]

knoop: *knöp* L 163; *knawp* L 271; *knöp* L 271; **scharnierknoop:** *šarnērknop* Q 121c.

SCHUIFGRENDEL

(N 54, 94a; N 54, 96; L 6, 50; monogr.)

[Toestel waarmee deuren, luiken, etc. gesloten kunnen worden. Het bestaat uit een ronde, volgens de invuller uit Q 193 platte, metalen staaf die schuivend onder haken op een plaat is bevestigd. De schuifgrendel dient om een raam of deur in gesloten toestand vast te zetten. Zie afb. 64. Vgl. ook het lemma KRUKSCHUIFJE.

Zie voor het woordtype **schoude** ook RhWb (VII), kol. 886, s.v. *Schalte*: „eisener Riegel zum Schieben, durch eine Schlaufe gehend, bei Holztorren, Garten-, Stalltüren, am Fensterladen.”]

grendel: *grendal* L 163, 313, 353, 387, Q 204a (rond); *grēndal* L 354; *grendal* L 271; *grenjal* L 318b, P 164; *grēnal* L 313; *grēnal* K 315, 353, L 286, P 171, 176, 211 (rond), Q 2, 83, 158; *grēnal* L 414, P 47; *grēnal* Q 1; *grēnal* L 355, P 176, 188; **grendeltje:** *grenalka* L 355; **schoude:** *špw* Q 121c, 188; *špw* Q 253; *šaw* L 368, 418, 420, 422, Q 7, 12, 15, 95, 193 (plat); *šaw* Q 10; *šawf* L 423; *sxāf* L 163, 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; *šāf* L 270; *šājf* Q 83; *sxāwf* P 211 (plat); *šāx* L 385; *šāj* L 329; *sxāj* L 271; *šāj* L 270, 329, Q 167; *šxā* Q 1; *šā* Q 3, 83, 160, 178; *sxā* P 55, 176, 186; *sxa* P 183; *sxa*² P 174; *šq* Q 3; *šqj* L 318b; *sxqj* L 371; *sxqj* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; **schoude-tje:** *šāwka* L 319; *šqwkā* Q 188; *šājkā* Q 83; *šejkā* Q 188; *šq*² Q 179; *sxākā* P 57, Q 2, 78; *šāka* Q 89; **schuif:** *sxuf* L 163; *sxijf* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 313, 318a, 318d, 318e; *šjff* L 330, 387, Q 204a; *šjff* L 318b; **schuifje:** *sxqjfkā* L 353; *sxqfkā(n)* K 353; *sxufkā* L 313; *šjfkā* L 387; *šjfkā* L 417; **schuifslotje:** *šqjflōtšā* Q 88.

SLOT

(N 54, 94b; L 6, 73a; S 33; monogr.)

[Toestel dat als sluiting op deuren wordt aangebracht, waarbij door middel van een sleutel een

schoot of tong wordt uitgeschoven die in een gat in de stijl van het kozijn valt.]

slot: *slot* K 315, 353, 357, L 163, 165, 191, 209, 210, 211, 213, 215, 216, 245, 246, 414, P 44, 45, 47, 164, 171, 176, 188, 211; *šlot* Q 202, 204a, 207, 278 (mv. *šlotar*), 284 (idem); *slōt* L 248, 249, 250, 268, 271, 295, 300, 377, 378, 379, 380, 382, 385, 431, P 50, 51, Q 12, 78; *slq.t* Q 10; *slq².t* L 266; *šlq².t* L 296, 297, 298, 299, 323, 325, 330, 331, 333, 381, 387, 425, 426, 427, 429, 432, Q 14, 16, 20, 22, 27, 29, 30, 32, 33, 35, 101, 102, 110, 111, 117b, 208; *šlōs* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *slot* L 164, 215a, 217, 246a; *šlot* Q 203, 204a; *šl'ot* Q 253 (mv. *šl'otar*), *slōt* K 360, L 267, 286, 288, 289, 313, 318b (mv. *slōj*), 319, 320, 321, 353, 354, 355, 371, 418, P 57, 174, 183, Q 1, 7, 88, 95, 96a, 187; *slō².t* Q 2; *slō².t* L 286, 319, 369, 370, 371, 422, P 55, Q 160, 188; *slōt* L 290, 291, 327, 387, Q 21, 32a, 97, 98, 99, 102, 103, 104a, 105; *šlō.t* L 374; *šlōat* Q 118, 196; *sluot* L 317, 423, Q 3, 89; *sluat* Q 167; *šluat* L 328; *slūt* L 368, 420, P 186, Q 158; *slū².t* L 358, 359, 360, 360a, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 372, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, Q 83, 156; *šlūt* Q 198; *slwqt* Q 178, 179.

ESPAGNOLETTE

(N 54, 95; monogr.)

[Toestel waarmee een draairaam gesloten kan worden. Het bestaat uit een vierkante of ronde staaf die in het midden als heugel is bewerkt en waarop het aan de kruk zittende rondsel werkt. Door het overhalen van de kruk bewegen de delen van de staaf zich naar elkaar toe. In gesloten toestand bevinden de uiteinden van de staaf van de espagnolette zich in aan de boven- en onderdorpel van het kozijn bevestigde ogen.]

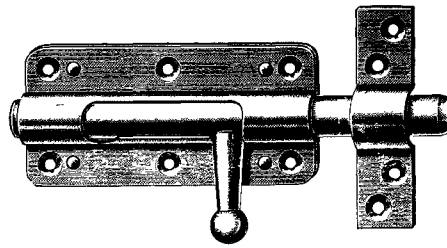
espagnolette: *espanjālet* L 387; *spanjālet* K 353; *spanjolet* L 271, Q 95; *spanjōlet* L 163, 385, Q 15; **raampomp:** *rāmpōmp* Q 204a; **pomp:** *po.mp* Q 95; *pomp* L 329, 385, Q 13; *pōmp* L 214, 214a, 215, 217, 245, 246a; **basculeslot:** *bāskōlslūt* Q 83; *bāskōlslot* K 353; **bascule (fr.):** *baskyl* Q 121c.

RAAMKNIP

(N 54, 97)

[Schuif die vooral bij klepramen en bovenlichten wordt gebruikt. Het bestaat uit een platte stang van ijzer of koper, de schoot, die schuifbaar in een metalen busje is aangebracht. In het busje is om de schoot een veertje bevestigd. Dit zorgt ervoor dat de schoot, na uitgetrokken te zijn, onmiddellijk in de beginstand terugschiet.]

raamknip: *rāmknep* L 330, 385, 387; **knip voor overlicht:** *knep* *svōr* *ōvārlēx* Q 15; **knip:** *knep* L 163, 271; **snapper:** *šnepār* Q 121c; **kanon-**

Afb. 65. krukschuijfje

slotje: *kənɔnslɔtjə* L 387; **siegfriedschuif:** *sɪxfrɪtsɪj̥f* Q 204a; **schuif:** *šaj̥f* Q 83; **schoude:** *šā* Q 83.

KRUKSCHUIFJE

(N 54, 98; monogr.)

[Grendel waarvan de knop draaibaar is. Hierdoor wordt verhinderd dat de grendel in gesloten toestand teruggeschoven kan worden. Zie ook afb. 65.]

krukschuijfje: *krɔksɪj̥fkə* L 387, Q 204a; **krukschoude:** *krɔksɔw* Q 121c; **kruk-grendel:** *krɔk.grendəl* L 271; **sluip:** *šlyəp* Q 193 (grendel waarvan het schuivende gedeelte gemaakt is van een ronde staaf); **staldeurschoude:** *staldɔrsxāf* L 163; **targette (fr.):** *tarʒet* K 353; *tarʒet* Q 162.

WERVEL

(A 27, 32a-b; monogr.)

[Blokje hout, dat draaibaar om een spijker op de kozijnstijl is aangebracht en dient om deuren van kastjes en schuurtjes gesloten te houden. In het gebied rond Weert werd het ook voor vensterluiken gebruikt.

Zie ook *Limburgs Idioticon*, pag. 291, s.v. *wōlverke*, het, „Nachtslotje. 't Is de kantuitspraak van wervelke. Geh. St-Truiden.”]

wervel: *wɛrəvəl* L 288; *wɛrvəl* L 288a, 289, 289*, 289a, 298, Q 99, 222, 284; *wɛrəvəl* Q 102; *wɛrvəl* L 163, 163a, 163b, 164, 165, 329; *wɛrvəl* L 292, 318, 318a, 320, 320b, 324, 325, 326, 327, 328, 374, 375, 376, 377, 378, 378*, 381, 381a, 381b, 382, 386, 423, 426, 0426, 429, 430, 433, 434, Q 15, 16*, 19, 21, 30, 31, 32, 32a, 34, 35, 36, 101, 112b, 113, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *wɛrəvəl* L 318b; *wɛrvəl* Q 20; *wɛrvəl* Q 113; *wɛrəvəl* L 293; *wɛrəvəl* Q 95; *wɛrvəl* L 163, 163a, 163b, 164, 165, 246, 246b, 248, 266, 269, 271, 295, 300; *wɛrvəl* L 244c, 245, 246; *wɛrvəl* L 210, 214, 215a, 246c, 267, 268, 291, 299, 300, 330; *wɛləvər* Q 97, 99*; *wɛlvər* Q 106, 119; *wɛləgər* Q 101a; *wɛləgər* Q 192; *wɛləgər* Q 106; *wɔlvər* Q 95; *wɔlvər* L 269a, 270, 271, 296;

wɔlvər L 214; **houteren deurwervel:** *hɔltərə dɔrwɛrvəl* L 290, 291; **werveltje:** *wɛrvəlkə* L 289, 291; *wɛrvəlkə* L 292, 320, 324, 378, 382, 386, 430, Q 21, 32; *wɛrəvəlkə* Q 102; *wɔrvəlkə* L 269, 330; *(k)wɛlvərkə* Q 3; *wɔl(ə)vərkə* Q 95; **knevel:** *knɛvəl* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e, Q 196; *knɛvəl* Q 222; *knɛvəl* Q 204a, 208; *knɛvəl* Q 193, 203; *knɛvəl* Q 203; **houten klos:** *hɔwtə klɔs* Q 103; **klosje:** *klɔskə* Q 103; **klotsje:** *klɔtskə* L 269; **vregel:** *vɔvgəl* L 288a; *vergəl* Q 111, 112, 202; **slotje:** *slɔtjə* Q 99; **handvat:** *hant.vat* Q 113; **klink:** *klynk* L 192.

DRAAIWERVEL

(N 54, 99; monogr.)

[Handvat met houten pen, die door een gat in de stijl van de deur gestoken wordt. Aan de binnenzijde van de deur is op de pen een houten wervel bevestigd. Dit soort sluiting wordt doorgaans alleen bij kast- of bedsteedeuren aangetroffen.]

houteren draaiwervel: *hɔtsərə driənwɛlvər* Q 121c; **wervel:** *wɛrvəl* L 330, 387; *wɔrvəl* L 271; *wɔrvəl* L 163; **werveltje:** *wɔlvərkə* Q 83; *knɛvəl* Q 204a; **kneveltje:** *knɛvəlkə* K 353.

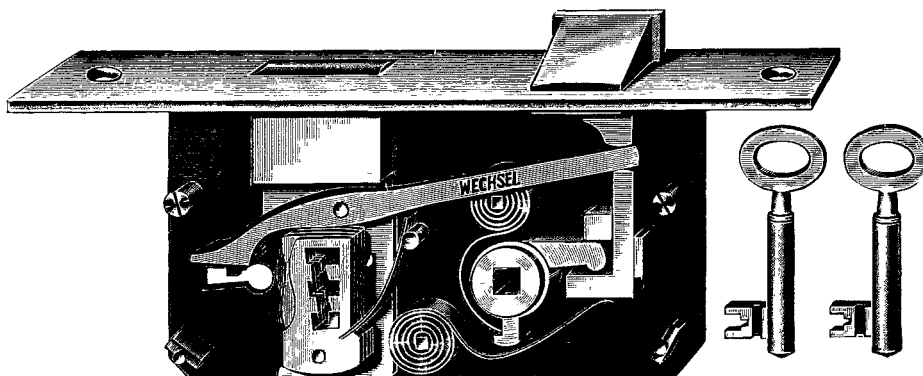
DEURKRUK, DEURKLINK

(N 54, 100; N 79, 8; monogr.; Vld.)

[Handvat met ijzeren pin dat door de deurstijl in het slot wordt gestoken en dient om de dagschoot van het slot terug te kunnen trekken. Zie ook het lemma DAGSCHOOT.

In Q 95 werd het woord *klink* zowel gebruikt voor de ring of kruk aan de buitenkant van een deur waarmee men het sluitijzer kon oplichten, als voor het sluitijzer aan de binnenkant van de deur.]

deurkruk: *dɔrkrɔk* L 163, 385, Q 15; *dɔr-* Q 204a; *dɔrkrɔk* L 387; *dɔr-* Q 20; **kruk:** *krɔk* L 265, 318b, Q 39; *krɔk* L 271, 289, 330, Q 20, 95, 98, 111; **deurklink:** *dɔrklɛnk* L 271, 291, 330; *dɔr-* Q 121c; *dɔrkle.nk* L 426; *dɔrklɛnk* Q 3; *dɔrklɛnk* Q 247; **klink:** *klynk* K 314, 317, 353, L 164, 250, 265, 268, 269b, 271, 291, 292, 299, 318b, 320a, 321, 322a, 331, 353, 360, 364, 371, 381, 386, 387, 414, 422, 427, 429, Q 15 (hand-greep), 16, 20, 21, 39, 86, 96c, 98, 101, 111, 0112, 112b, 117a, 118, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 192 (meestal een gebogen ijzer), 203; *kle.nk* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e, 368, 382, 426, Q 3, 95; *kl'ɛnk* Q 200, 247, 247a; *klɛnk* L 216, 217, 245b (langwerpig), 289, Q 77, 193, 196, 197, 197a; *klɛnk* L 366, 368, 416, 417, P 117, 176, 177, 177a, 219, Q 3, 83; **deurknop:** *dɔrknɔp* L 268; *dɔrknɔp* L 288a; *dɔrknɔp* Q 39; **knop:** *knɔp* Q 15 (rond), 117a; *knɔp* L 245b (rond of vierkant), 289, Q 95 (rond), 98; *kn'op* L

Afb. 66. dag- en nachtslot

368; *knup* L 292, 330, Q 111; **klits**: *kl'itš* Q 247 (deurklink of klein draaigrendeltje aan deur of venster), 247a (idem).

INSTEESLOT

(N 54, 101)

[Slot dat in de deur is ingelaten en met behulp van de belegplaat, waarvan de beide uiteinden voorbij het slot uitsteken, in de deurstijl wordt vastgeschroefd.]

insteeslot: *enstēkslot* K 353; *enstēkslōt* Q 15; *enštēkslōt* L 330, 385, 387; *eštēkslōt* Q 204a; *eštēkslōs* Q 121c; *enstēkslū²t* Q 83; **inlaatslot**: *inlōtslōt* L 163; **ingelaten slot**: *engəlōtā slōt* L 271.

OPLEGSLOT

(N 54, 102)

[Slot dat aan de binnenzijde van een deur op de deurstijl wordt geschroefd.

Over het *Frans slot* merkt Zwiers I op pag. 402 op: „Het doet dienst als dag- en nachtslot, en is daartoe voorzien van drie schotels of schieters. Des nachts worden alleen de twee uiterste schotels gebruikt, welke in werking treden door het tweemaal omdraaien van den sleutel. Bij éénmaal omdraaien springt alleen de middelste schieter terug, die aan de binnenzijde aan den knop, welke zich ter rechterzijde van het slot bevindt, kan worden teruggetrokken, zonder dat van den sleutel behoefte te worden gebruik gemaakt.”]

oplegslot: *oplexslōt* L 163; *opleqslōt* Q 15; *opleqslōt* L 385; *opleq-* L 387; **opdekslot**: *op-dekšlōt* L 330; **opschroefslot**: *opsxrū.fslōt* L 271; **frans slot**: *frāns slot* K 353; **dag- en nachtslot**: *dāx- en naxslōt* Q 15; **slot voor dag en nacht**: *slōt >vōr dāx- en nax* L 385; **kastenslot**: *kastāslōt* Q 204a; *kastāslōs* Q 121c; **kelderdeurslot**: *kaldərdiərslū²t* Q 83.

DAG- EN NACHTSLOT

(N 54, 103a)

[Deurslot met dag- en nachtschoot. De verende dagschoot van het slot wordt door het aan één zijde schuin aflopen van het eindvlak bij het dichttrekken van de deur naar binnen gedrukt, maar springt zodra de deur dicht is door de kracht van de veer weer terug in het sluitgat. De nachtschoot kan alleen met behulp van een sleutel worden in- en uitgeschoven. Zie ook afb. 66 en de lemmata DAGSCHOOT en NACHTSCHOOT.]

dag- en nachtslot: *dax- en naxslot* K 353; *dāx- en naxslōt* L 387; *dāx- en nātšlōt* Q 204a; **insteeslot**: *enstēkslū²t* Q 83; **voorplaatslot**: *vōrplōtslōt* L 163; **kompleet deurslot**: *kōmplēt dōrslōt* L 330; **deurslot met kruk en sleutel**: *dōrslōs met krōk- en šlūsəl* Q 121c.

DAGSCHOOT

(N 54, 103b)

[Dat deel van een slot dat door het draaien van de *kruk* buiten de belegplaat wordt gebracht. Zie ook het lemma NACHTSCHOOT.]

dagschoot: *dāxšū²t* L 387; **schoot**: *sxōt* L 163; **dagnaas**: *dāxnās* Q 121c; **naas**: *nās* L 385, Q 15, 204a; **tong**: *toŋ* L 330; **lip**: *lep* Q 83.

NACHTSCHOOT

(N 54, 103c)

[Schoot die door het draaien van de *sleutel* buiten de belegplaat wordt gebracht. Zie ook het lemma DAGSCHOOT.]

nachtschoot: *naxšū²t* L 387; **schoot**: *šōt* L 385; *šōt* Q 15; **scheut**: *sxōt* L 271; **schieter**: *sxītər* K 353; **nachtnaas**: *nātnās* Q 121c; **slotnaas**: *slōt-nās* Q 204a (tong); **slot**: *slōt* L 163; *slū²t* Q 83.

II.9

BELEGPLAAT

(N 54, 103d)

[De voorplaat van een insteekslot waaraan het eigenlijke slot is bevestigd en die op de kant van de deur in het hout wordt vastgeschroefd. Zie ook het lemma **INSTEKESLOT**.]

slotplaat: *slōtplāt* L 271, Q 15; *šlōt*– L 385; **voorplaat:** *vōrplōt* K 353; *vōr*– L 163; *vōrplāt* L 387; *vīr*– Q 121c, 204a.

SLUITPLAAT

(N 54, 103e)

[Plaat in de kozijnstijl waar de schoot van het slot in valt.]

sluitplaat: *sluþplōt* L 163; *slūþ*– Q 83; *slū.þlāt* L 271; *šlū*– L 385, 387; **slietplaat:** *slēþplāt* Q 15; *šlēt*– Q 204a; **slotplaat:** *slotplōt* K 353; **splitsplaat:** *špletsplāt* Q 121c; **sluitkast:** *šlūtkas* L 387 (bij veiligheidsslot).

LOOPSLOT

(N 54, 103f)

[Slot dat alleen van een dagschoot is voorzien die met behulp van een kruk wordt teruggeschoven en bij het loslaten van de kruk door een veer weer in de oorspronkelijke stand terugspringt.]

loopslot: *lōwþslōt* Q 15; *lōwþslōt* L 385; *lōþslōt* L 163; **krukslot:** *krōkslōt* L 271; **klinkslot:** *kleþkslūþ* Q 83; **dagslot:** *dāxslōt* K 353; *dāxslōt* Q 204a; *dāxslōt* L 387; *dāxslōs* Q 121c.

KASTSLOT

(N 54, 103g)

[Slot met één schoot die met behulp van een sleutel kan worden weggeschoven.]

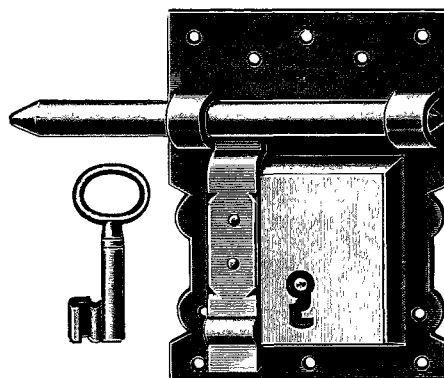
kastdeurslot: *kas.dōrslōt* L 385; **kastslot:** *kāstslōt* L 163; *kasšlōt* Q 204a; *kaslōt* Q 15; *kasšlōt* L 387; **kastenslot:** *kastāslōs* Q 121c; **meubelslot:** *mōþbāslōt* L 271; **sleutelslot:** *slōtalslōt* L 271; **slot zonder klink:** *slūþ* *zōn-dār kleþk* Q 83; **nachtslot:** *nāxslōt* K 353.

SCHUIFDEURSLOT

(N 54, 104a)

[Slot waarvan de schotel bij het omdraaien van de sleutel een kromlijnige beweging maakt waardoor deze in een oog van de tegenoverliggende deur valt. Het slot wordt vooral gebruikt voor het afsluiten van schuifdeuren.]

schuifdeurslot: *šūf.dōrslōt* L 385; *šūþf.dūrslōs* Q 121c; **slot voor schuifdeur:** *slūat* *vōr šājf-dār* Q 83; **kistenslot:** *kestāslōt* Q 204a; **kistslot:** *kestslōt* L 163; **klinkslot:** *kleþkslōt* L 271; **harpoenslot:** *harpunslōt* Q 15; *harpunslōt* L 387; **haakslot:** *hōkslōt* K 353.

Afb. 67. grendelslot

GRENDELSLOT

(N 54, 104b)

[Slot waarvan de schuifbout met behulp van een sleutel vergrendeld kan worden. Het grendelslot wordt toegepast bij tuindeuren, hekken, etc. Zie ook afb. 67.]

grendelslot: *grendāslōt* K 353; *grendāslōt* Q 204a; *grendāslōt* L 271; *greþāslūþ* Q 83; **afsluitbare plaatgrendel:** *āfslūt.bārā plāt.grendāl* L 387; **staldegrendel:** *staldēgreþāl* Q 83; **grendel:** *greþāl* Q 83; **overworp:** *ōvārworþ* Q 121c; **poortslot:** *pōrtslōt* L 163; **kelderslot:** *kēldārslōt* L 330; **boerenslot:** *būrāslōt* L 330; het volgende woordtype duidt de schuivende pen met punt van het slot aan: **slag:** *šlāx* L 330.

Plafond

PLAFOND (zie kaart)

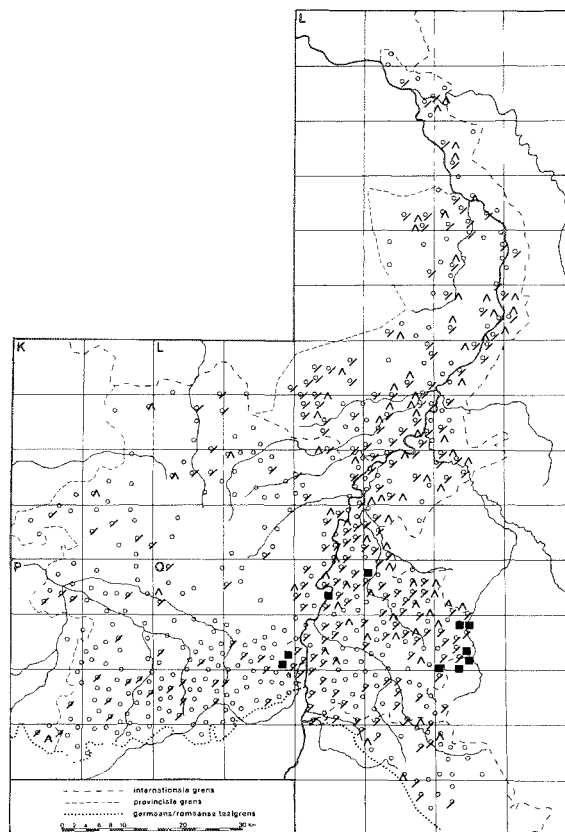
(N 6, 20; N 54, 143a; L 2, 19; monogr.; Vld.)

[Het ondervlak of de bekleding van een zoldering. In het onderzoeksgebied wordt onder een *plafond* vooral een gepleisterde, meestal met lijsten en/of reliefs van stuc versierde bekleding van een zoldering verstaan. De term *zoldering* wordt daarentegen gebruikt voor het ondervlak van een verdiepingsvloer waarvan de draagbalken nog zichtbaar zijn. Zie ook het *Limburgs Idioticon*, pag. 295, s.v. *zoldering*, „Met de bepaalde betekenis van onbeplakten zolder. Geh. rond Maeseyck.”

Om een gepleisterd plafond te maken worden eerst tengels op onderlinge afstand van ongeveer 7 cm onder de balken van de bovenliggende vloerlaag gespijkerd. Aan de tengels wordt vervolgens droog Maasriet bevestigd, dat met zigzagsgewijs om platkopspijkers gewonden koper-

PLAFOND

- ∕ plafond
- ^ zoldering, zolder
- de balk

draad tegen de tengels wordt vastgeklemd. In plaats van riet kan ook steengas worden gebruikt. Daarna wordt eerst een ruwe laag vette kalkmortel aangebracht en vervolgens wordt het geheel afgewerkt met een mengsel van kalk en gips. Langs de wand brengt men gewoonlijk een plint aan die wordt vervaardigd door op het plafond latjes te bevestigen en de plint gelijk met die latjes af te werken. Eventuele ornamenten worden met gips opgeplakt.

In L 383 sprak men bij een boerderij vooral van de *zolder* en in een gewoon huis van het *plafond*.]

plafond: *plafon* L 209, 210, 211, 214, 215, 217, 245b, 247, 249, 425, Q 34, 95a, 101, 104, 187, 187a; *plafōn* P 49; *plavon* L 159a; *plafon* L 163, 164, 192, 210, 214, 214a, 215, 246, 247, 265, 271, 427, 428, 434, P 47, 48, Q 14, 15, 17, 20, 30, 38, 94b, 95, 96, 97, 105, 112, 187a; *plavon* L 163, 164, 191; *plafon* K 357, 358, L 210, 216, 312, 354, P 192, Q 93, 156, 171, 178, 200, 209; *plafon* L 313; *plafōwn* Q 160; *pleʹfoʹn* L 355; *plafōn* K 353; *plafōn* Q 10; *blafōn* L 360; *blafon* P 171; *plafōn* L 360; *plafōn* P 183; *plafon* K 360, 361, L 282, 315, 319, 361, 368, 371, 417,

419, P 48, 55, 118, 174, 176, 179, 188, 192, 211, 211a, Q 3, 7, 18, 35, 78, 101, 121, 121b, 166, 208, 210, 248, 251, 278, 279, 284; *plafon* Q 168; *plavon* Q 117a; *plavon* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *plafon* Q 1, 2, 20, 95 (vlakke, gestucadoorde zoldering), 113, 117a, 157, 158, 162, 204, 207, 253; *plafon* Q 247, 247a; *plafon* Q 200; *plafon* Q 252; *plafon* P 189; *plafon* Q 204a; *plafon* L 385; *plafon* L 266, 269, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 294, 318a, 318d, 318e, 330, 387, 434a, Q 1, 19, 36, 96, 96a, 101, 112b, 193; *plafon* L 244c, 246, 249, 250, 265, 266, 267, 268, 269, 269b, 270, 271, 288, 289, 289b, 290, 291, 292, 292a, 293, 295, 296, 297, 299, 318, 318b, 320a, 321, 321a, 322 (tegenwoordig), 322a, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 360, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 381, 381b, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 423, 426, 0426, 427, 428, 429, 429a, 434, Q 3, 12, 14, 15, 15a, 16, 16*, 17, 89, 94b, 95 (vlakke, gestucadoorde zoldering), 96, 97, 98, 99, 99*, 101, 111, 112, 112a, 0112, 113, 113c, 117b, 118, 162, 187a, 195, 196, 198, 198b, 199, 203, 203a, 207, 211, 222; *plafon* L 422, 432, 433, Q 9, 20, 21, 32, 32a, 33, 39, 83;

plafun Q 83; *plaføn* L 426; *plaf'owŋ* Q 193; *plaf'owŋ* Q 80; *plaf'owŋ* L 420; *plafan* Q 204a; *palfon* L 325 (soms); de volgende term duidt een gestucadoord plafond aan: **gipsplafond**: *jipsplavøn* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **zoldering**: *zoldaren* L 352; *zöldaren* L 164; *zöldaren* L 268, 289, 329, 427, Q 15, 20, 101; *zöldaren* L 265; **zolder**: L 164, 210; *zöldar* L 192, 216a; *zöldar* P 212; *zoldar* L 211, 267; *zöldar* K 278, Q 9, 35, 101, 112b, 113, 117a, 118; *zöldar* L 163, 246; *zöldar* L 318b; *zöldar* L 163; *zöldar* L 353, Q 2; *zoldar* L 356; *zöldar* L 191, 213, 249, 266, 269, 270, 271, 288, 289, 292, 293, 295, 296, 299, 319, 322 (woord werd vroeger gebruikt), 322a, 324, 325, 326, 329, 332, 373, 374, 375, 381, 381b, 382, 383, 384, 387, 419, 426, 429a, 434, Q 14, 17, 20, 30, 32a, 33, 34, 35, 39, 97, 101, 102, 105, 111, 112a, 117b, 248, 251, 254, 255; *zöldar* L 432; *zöldar* K 315; **dek**: *dæk* L 297; **de balk**: *där balæk* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *dä balæk* Q 15, 20; *dä balæk* Q 94b (vroeger), 95.

GEWELFD PLAFOND

(N 54, 143b; N 6, 20; L 2, 19)

[Plafond met gewelfkappen tussen de ribben. Om een dergelijk plafond te maken werden tussen de balken van de bovenliggende verdieping in de vorm van een boog latjes gespannen die vervolgens met pleistermortel werden afgewerkt. De boogvorm kon ook worden verkregen met behulp van een in die vorm uitgezaagde mal. Zie ook het lemma SCHENKEL, FORMEEL.

Het woord *tremen*, eigenlijk de benaming voor de balken van de verdiepingsvloer, werd in Q 30 vroeger gebruikt voor gewelfd tussen de balken aangebracht stucadoorswerk.]

gewelfd plafond: *gaweläft plaføn* L 387; *gawøläft pláfon* K 353; *gawøläft pláføn* Q 204a; **gewelfde plafond**: *gewølf-dä plafont* L 210; *jəwøläf-dä plavøn* Q 121c; **gewelverd plafond**: *gawølvært plafun* Q 83; **plafond met gewelven**: *plaføn met -gawelvä* L 163; **gespannen plafond**: *gəšpanä pláføn* L 385; **geturk**: *gətørk* P 50 (als de bruggen zichtbaar zijn); **tremen**: *trēmä* Q 30.

TREMEN

(N 54, 143c; monogr.)

[De balken van een gewelfd plafond waartussen de pleisterlatten worden gespannen.]

tremen: *trēmä* L 330, 385; *trēmä* L 318b, Q 15; **treven**: *trēvə* Q 97 (vroeger), 117a (om de hammen, **schinken** (*šenəkə*), aan op te hangen); *trēvə* Q 83 (vroeger); *triävə* Q 204a; **ribben**: *røbä* L 318b.

PLEISTERLATTEN

(N 54, 144a)

[De latjes die bij een gewelfd plafond boogvormig tussen de vloerbalken van de bovenliggende verdieping worden aangebracht.

In L 210 werden de pleisterlatten van **gespleten peggenhout** (*gəsplētə pegəholt*) en in L 330 van **witsenhout** (*wetsəhəwt*) gemaakt. Ze werden met klompennageltjes vastgespijkerd. Het geheel werd met een mengsel van leem en haverkaf aangesmeerd en na droging hiervan met kalk en gips afgewerkt.]

gespannen pleisterlatten: *jəšpanä plīstərletsə* Q 121c; **gespannen knuppeltjes**: *gəšpanä knəpələkə* L 385 (van spurkehout); **gotsen**: *gutšə* Q 204a.

MAL

(N 54, 144b)

[Boogvormig uitgezaagd plankje dat wordt gebruikt bij het vervaardigen van een gewelfd plafond.]

mal: *mäl* K 353; *mal* L 163, Q 204a; **formeel**: *formēl* L 163; **gewelfplankje**: *gawelŋpləŋkəkə* L 330; **gewelfcirkel**: *jəwøläfserkəl* Q 121c.

PLAFONDLATTEN

(N 54, 146a; monogr.)

[Latjes van ongeveer 1 x 2,5 cm die met een tussenruimte van een vingerdikte tegen de balklaag van de zoldering worden aangebracht. Plafondlatten dienen als ondergrond voor de pleisterlaag van het plafond.]

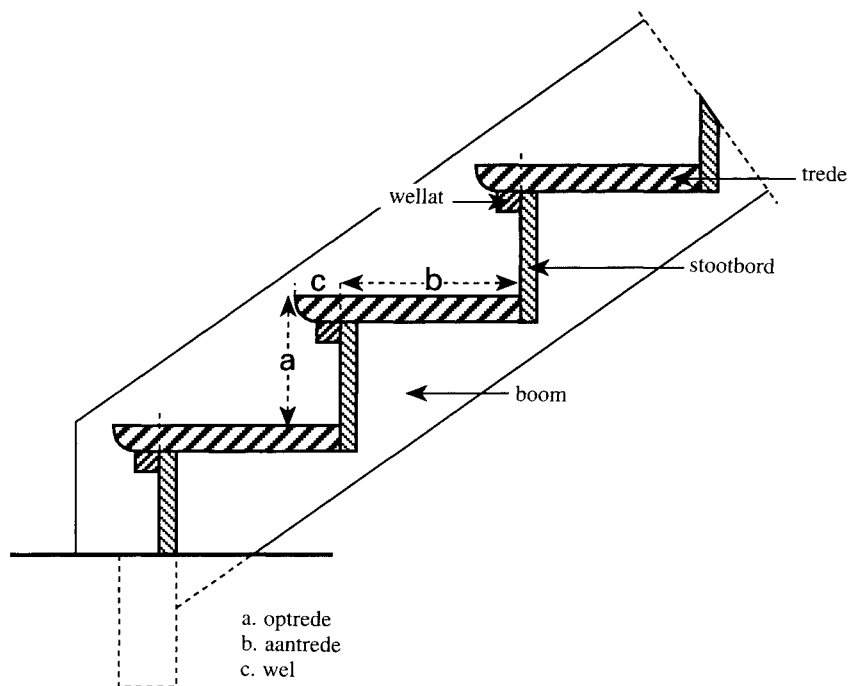
plafondlatten: *plafønlatə* Q 78; **pleisterlatten**: *plī.stərlatə* L 271; *plīstər-* L 210; *plēstər-* L 385, Q 15; *plestər-* Q 204a; **pleisterlatjes**: *plīstərletjəs* L 163; *plī.stər-* L 330; *plīstərletšəs* Q 18.

TENGELS

(N 54, 146b; monogr.)

[Smalle, in L 210 ongeveer 5 cm brede en 2 cm dikke latten, die met een tussenruimte van 5 à 10 cm tegen de balklaag worden gespijkerd. Zij vormen volgens de invuller uit L 210 de basis voor een glad plafond dat uit riet is gemaakt.]

tengellatten: *təŋəllatə* L 210; **plafondtengels**: *plaføntetəŋəls* L 163; **tengels**: *təŋəls* L 387; **rachelatten**: *rəxəllatə* L 330; **rachels**: *raxəls* L 387; **spalierbreder**: *špalərbredər* Q 121c; **pleisterlatten**: *plīstərletsə* Q 121c; **pleisterlatjes**: *plīstərletšəs* Q 193 (vero.); **plafondlatjes**: *plafønletšəs* Q 83.

Afb. 68. trap

TENGELS SPIJKEREN

(monogr.)

[De latten, in Q 193 ongeveer 2,2 x 7 cm in doorsnede, op de balklaag aanbrengen. In Q 193 werden de latten met behulp van **pleisternagelen** (*plīstarnē.gāl*) vastgezet.

Het woordtype **de plafond klossen** werd in Q 1 gebruikt voor het aanbrengen van stukken hout tussen de „bruggen” van de bovenliggende vloerlaag. Zij vormden de basis voor een nieuw, glad plafond. Zie ook het lemma **BALKLAAG, ROOSTERING.**]

een plafond latten: *enā plavŋ latsā* Q 121; **pleisteren:** *plīstārā* Q 193 (vero.); **de plafond klossen:** *dā plafŋ klōsn* Q 1.

PLAFONDHANGER

(N 54, 147)

[Houten balk die onafhankelijk van de balklaag in de muur bevestigd is en dient om het plafond te dragen. Plafondhangers bestaan in de regel uit vuren ribben van 4,5 à 6 cm en steken 3 à 4 cm beneden het ondervlak van de balklaag uit.]

plafondhanger: *plafŋhanār* L 387; *plāfŋ-* L 385; *plāfŋ-* L 163; *plāfŋ-* L 271; *plafŋheŋār* Q 18; *plāfŋ-* Q 15; *plavŋ-* Q 121c.

VERLAAGD PLAFOND

(N 54, 148)

[Loze zoldering die wordt aangebracht om de hoogte van een vertrek te verminderen.]

verlaagd plafond: *vārlēxt plāfŋ* L 387; *vārlī.xtj* ~ L 330; *vārlī²x plāfŋ* L 271; **verlaagde plafond:** *vārlēx.dā plāfŋ* Q 204a; **loos plafond:** *lōs plāfŋ* L 163; **vals plafond:** *vāls plāfŋ* K 353; *vāls plāfŋ* Q 83; **zolderbrīts:** *zōldārbrētš* Q 121c.

Trappen

VOORHOUT

(N 55, 89a)

[De afstand van de voorkant van de trede tot aan de bovenkant van de trappeboom. De trappeboomen vormen de zijstukken van een trap. De treden worden hierin ingelaten.]

voorhout: *vōrhōlt* L 163; *vōrhōwt* L 385, Q 15, 18; *vō²r-* L 387; *vīrhōts* Q 121c.

ACHTERHOUT

(N 55, 89b)

[De afstand van de achterkant van het stootbord tot aan de benedenkant van de trappeboom. Het

stootbord is de loodrechte plank die tussen twee treden is aangebracht. De stootborden worden tegen de achterzijde van een trede en met hun bovenkant onder tegen de daarop in hoogte volgende trede vastgezet.]

achterhout: *axtərħōlt* L 163; *axtərħōwt* L 385, 387, Q 15; **hinderhout:** *hejərħōts* Q 121c.

TE LOOD AFZAGEN

(N 55, 89c)

[Het te lood afwerken van de voorkant van de trappeboom ter hoogte van de eerste trede.]

te lood afzagen: *tə lōt- af-zēgə* L 385; **afsnuiten:** *afsnōtə* L 163; *āfsnōjtə* L 387; **op lengte maken:** *op lejdə māxə* Q 121c.

OPTREDE

(N 55, 89d)

[De verticale afstand tussen de bovenvlakken van twee elkaar opvolgende treden van een trap. Zie ook afb. 68a.]

optrede: *uptrē* K 353; *optrēj* L 163, Q 15; *optrēt* L 385; *optrē^a* Q 18; *optrē* L 387; *optret* Q 121c; *optrēt* Q 83.

AANTREDE

(N 55, 89e)

[De horizontale afstand tussen de voorkanten van twee elkaar opvolgende stootborden. Zie ook afb. 68b.]

aantrede: *ōntrē* K 353; *āntrēj* Q 15; *āntrēt* L 385; *āntrē* L 387; *āntrē^a* Q 18; *ātret* Q 121c; *entrēj* L 163; de volgende opgave is een omschrijving van het hierboven bedoelde begrip: **van contremarche tot contremarche:** *van kōntrāmārs̄ tot kōntrāmārs̄* Q 83.

WEL

(N 55, 89f)

[De uitstekende voorkant van een traptrede, meestal half rond geprofileerd.

De afstand van voorkant stootbord tot voorkant trede. Zie ook afb. 68c.]

wel: *wel* L 385, 387, Q 15, 18, 121c; **neus:** *nōs* K 353; **naas:** *nōs* Q 83.

TRAPHOOGTE, VERDIEPINGSHOOGTE

(N 55, 90)

[De verticale afstand van de bovenkant van de vloer van een verdieping tot die van de daarop volgende.]

traphoogte: *traphyax-də* Q 121c; *traphōxt* L 163; **verdiepingshoogte:** *vərdēpejshōxtə* Q 18; **volle hoogte:** *volə hōxtə* K 353; **hoogte:** *hūx-də*

Q 83; *hūxtə* Q 83; **totale optrede:** *totālə optrē* L 387.

BUITENWERKSE MAAT

(N 55, 91b)

[De afstand van de buitenkant van een trappeboom tot de buitenkant van de tweede trappeboom.]

buitenwerkse maat: *būtəwerəksə mōt* L 385; **buitenkant maat:** *bytəkānt mōt* L 163; **breedte:** *brejda* Q 121c; *brēdə*, *brētə* Q 83; de volgende term is een bijvoeglijk naamwoord: **buitenwerks:** *būtəwerəks* Q 15.

LOOPLIJN

(N 55, 92)

[In de plattegrond van een trap de lijn waarlangs men zich beweegt bij het op- en afgaan van de trap. Bij de verdeling van de aantreden neemt men voor scheluwe of spiltrappen een looplijn aan op 2/5 of 1/3 van de breedte van de buitenboom af. De looplijn wordt meestal met behulp van een pijl in de plattegrond ingetekend. Zie ook afb. 69.]

looplijn: *lōplējn* L 163; *lōplīn* L 387; *lōwplīn* L 385, Q 15, 18; **loolinie:** *lōflinijə* Q 121c; **middellijn:** *medəllājn* Q 83.

DE TRAP AFSCHRIJVEN

(N 55, 93; N 55, 94a-b)

[Bij een rechte steektrap met behulp van een zwaaihaak of afschrijfmal de treden op de bomen afschrijven. Zie ook de lemmata RECHTE STEEKTRAP EN AFSCHRIJFMAL.]

de trap afschrijven: *dən trap- afsxrivə* L 163; **afschrijven:** *āfsrivə* L 385, 387, Q 121c; **de trap uittekenen:** *dən trap- owtiēkanə* Q 83.

AFSCHRIJFMAL

(N 55, 94b)

[Dun plankje waarmee men op de traphomen van een rechte trap of steektrap de hoogte en breedte van de treden aftekent. Het bestaat uit een plankje dat aan de onderzijde de afmeting heeft van de aantrede plus de wel plus het voorhout. De hoogte van de mal is gelijk aan de optrede van de trap. Aan de mal is een geleidelatje bevestigd zodat het geheel langs de bovenkant van de boom kan worden bewogen.]

mal: *mal* L 385, 387, Q 15, 18; **winkelplank:** *wenkəlpłank* L 387; **winkelbred:** *wenkəlbret* Q 121c.

GELEIDELATJE

(N 55, 94c)

[Het geleidelatje van de afschrijfmal.]

geleider: *gəlejər* L 385; **afslaglatje:** *āfslāxletsja* Q 121c; **aanslag:** *ānslāx* L 387.

UITSLAAN

(N 55, 95a)

[Vóór het maken van een trap een plattegrond ervan op ware grootte tekenen, bijvoorbeeld op een schot of op de vloer. Met uitzondering van de rechte steektrap wordt voor iedere trap altijd een plattegrond getekend.]

uitslaan: *ūtslōn* Q 15; *ūtslōan* Q 18; *ūtslōn* L 385, 387; **uitslag maken:** *ytslax māka* L 163; *øtslax mǫʔə* K 353; **een opreet maken:** *ənə opres māxə* Q 121c; **uittekenen op grootte:** *qwt-tēkənə op >grōdə, grōtə* Q 83; **ten goede uittekenen:** *təguj qwt-tēkənə* Q 83.

UITSLAG

(N 55, 95b)

[Tekening op ware grootte van een trap.]

uitslag: *ūtslāx* Q 15; *ūtslāx* L 385, 387; **grondplan:** *grōntplan* Q 83; **plattegrond:** *platəgrōnt* L 163; **plattegrondreet:** *platajronkres* Q 121c.

VERDRIJVEN

(N 55, 96)

[Het geleidelijk doen overgaan van de trap treden van een scheluwe steektrap, spil- of wrongtrap, uit de richting van de onderste naar die van de bovenste trede. Zie ook de toelichting bij de lemmata ENKEL EN DUBBEL SCHELUWE TRAP EN SPILTRAP.]

Vooraf bij spiltrappen, die met een kwartwente-ling in een steektrap overgaan, is het verdrijven noodzakelijk, omdat de treden in de wenteling anders nabij de spil te smal zouden worden. Men past hiervoor verschillende methoden toe, waaronder de fuikmethode en de kwadraatmethode de meest gebruikelijke zijn (Zwiers II, pag. 513.)

verdrijven: *vədrivə* Q 15; *vədrivə* L 385, 387; **treden verdrijven:** *tretə vədrivə* Q 121c; **de schuinse treden uittekenen:** *də šajnsə trēə qwt-tēkənə* Q 83; **verdelen:** *vərdēlə* L 163.

NUMMEREN

(N 55, 98)

[De treden en de daarmee overeenkomende nesten in de spil een nummer geven om de constructie gemakkelijk in elkaar te kunnen zetten.]

nummeren: *nomərə* Q 15, 18; *numərə* L 163; **nummeren:** *nəmərə* L 385; *nəmərə* L 387; **de**

treden numeroteren: *də trēə numərətərə* Q 83; **de treden nummereren:** *də tretə nomərərə* Q 121c.

BOMEN, ZIJWANGEN

(N 55, 100; N 55, 101a-c)

[De zijstukken van een trap. Bij trappen waarvan de bomen niet gelijk van vorm zijn onderscheidt men de buitenboom en de binnenboom. De boom langs de wand van het trapgat wordt door-gaans de buitenboom genoemd, de vrijstaande de binnenboom. Bij een spiltrap met kwartslag zijn drie trapbomen aangebracht. De rechte bin-nenboom van een dergelijke trap wordt voor-boom genoemd, de boom waarin de treden van het eindkwart zijn ingelaten, kleine boom. Zie ook afb. 68.]

trapwangen: *trapwanə* Q 15; **wangen:** *wanə* K 353, L 385; **schachten:** *šəxtə* Q 83 (enk. *šəx*); **trappebomen:** *trapəb'əm, -bəm* Q 121c (enk. *-bō.m*); **bomen:** *bəm* L 163; de volgende termen duiden de buitenboom aan: **buitenboom:** *būtə-bəwm* L 385, Q 18 (mv. *-bəjm*); **binnenboom:** *benəbəm* L 387; **grote boom:** *grōtə bəwm* Q 15; **lange boom:** *lanə bəm* L 163; *lanə bəwm* Q 18; *lanə bəm* L 387; **muurboom:** *mūrbō.m* Q 121c; **lange schacht:** *lanə šəx* Q 83; de volgende ter-men zijn benamingen voor de binnenboom: **bin-nenboom:** *benəbəwm* Q 18 (mv. *-bəjm*); **kleine boom:** *klejnə bəwm* Q 15; *klejnə bō.m* Q 121c; **korte boom:** *kortə bom* L 163; *kortə bəm* L 387; *kortə bəwm* Q 18; **korte schacht:** *kortə šəx* Q 83; **muurboom:** *mūrbəm* L 387; de volgende ter-men duiden de voorboom van een spiltrap met kwartslag aan: **voorboom:** *vərbəwm* Q 15; **bin-nenboom:** *benəbō.m* Q 121c; *benəbəwm* L 385, Q 18; *benəbəm* L 387; **voorst schacht:** *viəstə šəx* Q 83.

AFDEKLAT

(N 55, 102)

[Latje dat als afdekking op de trapboom tegen de muur wordt gespijkerd.]

afdeklat: *āf-dəklat* L 385; **afdeklatje:** *āf-dəkletjə* L 385; *āf-dəkletšə* L 387; *āf-dəkletsja* Q 121c; **afwerklatje:** *āfwerəkletšə* Q 18; **sluit-latje:** *šlōwtletšə, -latšə* Q 83; **trappelatje:** *tra-pəletjə* Q 15; **pleisterlatje:** *plīstərlətšə* L 387; **traplijst:** *traplīst* L 163; **lijstje:** *līskə* L 385; **kwarttrond:** *kwarttrōnt* K 353.

SPIL

(N 55, 103)

[Van een spiltrap de stijl waarin de treden die de kwart- of halfslag volgen, zijn ingesloten.]

spil: *spil* L 163; *spel* Q 15, 18, 83; *špel* L 385, 387; **posten:** *dər pəstə* Q 121c; **hoofdbaluster:**

höf-bäløstær L 387.

TREDE

(N 55, 104a; N 79, 15; monogr.)

[Elk van de horizontale, schuin boven elkaar gelegen delen van een trap. Bij een eenvoudige trap bevindt zich tussen de treden een open ruimte, bij andere trappen een verticaal stootbord. De treden worden van voren rond of geprofileerd bewerkt en hebben doorgaans een dikte van 28 tot 45 mm. Zie ook afb. 68.]

traptrede: *traptrēj* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *traptrēj* L 269b, 289, 331; *traptrē* Q 39; **trappetredede:** *trapatrē* Q 39; **trede:** *trēt* L 414; *trē* K 314, L 321, 364, Q 118; *trēj* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 288, 288a, 371, Q 16; *trēj* L 163, 245b, 265, 270, 269b, 287, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 291, 299, 318a, 318d, 318e, 320a, 330, 331, 366, 368, 381, 416, 417, 422, 426, Q 15, 197; *trēt* L 385, Q 83; *trē* L 386, 387, Q 111 (mv. *trē*), 117a, 203; *trē* Q 77, 86; *trē* L 429, Q 18; *trēj* L 217, 250, 268, Q 95, 193, 247; *trēj* L 382; *trīaj* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *tret* Q 39, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 284; **wendeltrede:** *wenāltret* Q 121c; **opstapje:** *opštepka* Q 98; **trap:** *trap* K 317, L 164, 269b, 271, 288a, 292, 318b, 322a, 353, 360, 382, 427, 429, P 117, 176, 219, Q 15, 16, 20, 95, 96c, 0112, 117a, 196, 197, 197a; *trāp* L 368; **trapje:** *trēpkā* Q 98, 118.

STOOTBORD

(N 55, 104b; monogr.)

[Loodrechte plank tussen de aantreden van een trap. De stootborden worden tegen de achterzijde van een trede en met hun bovenkant onder tegen de daarop in hoogte volgende trede bevestigd. Ook worden ze wel met een sponning in de onderzijden van de treden gewerkt. De dikte van de stootborden bedraagt gewoonlijk 16 à 22 mm. Zie ook afb. 68.]

stootbord: *stōt-bōrt* L 163; *štōt-* L 385; *stōt-* Q 18; *stūat-* Q 15; *štūt-* L 387; **stootbred:** *štuās-bret* Q 121c; **stoot van de trap:** *štuās* >van *dā trap* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **contremarche (fr.):** *kontārmārš* Q 20, 95 (mv. *kontārmāršā*); *kōntrāmārš* Q 83.

WELLAT

(N 55, 104c)

[Houten lat die onder de wel van de trede wordt gespijkerd als steun voor de stootborden. Zie ook afb. 68.]

wellat: *wellat* L 163, 385, 387, Q 18; *wellats* Q 121c; **wellatje:** *welletjā* Q 15; **lat:** *lat* Q 83.

AFDEKTREDE

(N 55, 105)

[Plankje dat de bovenzijde van de trede geheel of gedeeltelijk bedekt en voorkomt dat tijdens het aftimmeren van de vertrekken de treden door het bouwvakpersoneel worden beschadigd.]

afdektrede: *āf-dēktrēt* L 385; **afschermplankje:** *āfšerāmpļenkšā* L 387; van het volgende woordtype is het eerste lid het Duitse *Schutz*, „bescherming”: **schutzbredje:** *šuts-bretšā* Q 121c.

DEKTREDE

(N 55, 106)

[Van eike- of iepenhout gemaakte trede die ter bescherming op de, vaak van een zachte houtsoort vervaardigde, bestaande trede wordt aangebracht. De houten dekstukken worden gewoonlijk met zwaluwstaarten op de treden gewerkt. Daartoe worden zwaluwstaartachtige latjes van een harde houtsoort op de treden geschroefd, terwijl in de dekstukken sleuven zijn gemaakt die om de latjes passen.]

dektrede: *dēktrēt* L 385; **goede trede:** *jōw tret* Q 121c.

LAVEN

(N 55, 107)

[Izeren, loden of koperen roeden die op de voorkant van traptreden worden ingelaten ten einde het uitslijten van de houten treden te voorkomen. Ze zijn meestal geribd en worden met houtschroeven op de treden bevestigd.]

stootranden: *stūatrandā* Q 15; **slijstrippen:** *šlūštrepā* L 387.

BLOKTREDE

(N 55, 108)

[De eerste trede van een trap, doorgaans vervaardigd uit een massief houten blok.]

bloktrede: *blōktrēj* L 163, Q 15; *blōktrēt* L 385; *blōktrē* L 387; *blōktrē* Q 18; *blōktrēt* Q 121c; **begintrede:** *bāgentrē* K 353; **onderste trede:** *ōndārstā trēt* Q 83; **eektrede:** *ektrēt* Q 121c.

WELSTUK

(N 55, 110)

[De smalle, bovenste trede van een trap waarvan de bovenkant gelijk ligt met de bovenkant van de vloer.]

welstuk: *welstōk* Q 15; *welštōk* L 387; **weltrede:** *weltrēt* L 385; *weltrē* Q 18; **wellat:** *wellat* L 163; **letste wel:** *letstā wel* Q 121c; **letste trede:** *letstā tret* Q 121c; **bovenste trede:** *būvāstā trēt* Q 83.

AFRONDEN

(N 55, 111a)

[De voorzijde van de treden afronden.]

afronden: *afrōndə* L 163; **de nazen afronden:** *də nōzən əfrōnə* Q 83; **de voorkant ronden:** *dər vjrkank rōjə* Q 121c; **ronden:** *ronjə* L 385; **afranden:** *āfrandjə* L 387; **afsnuiten:** *āfsnūtə* L 387.

ARM SCHAVEN

(N 55, 111b)

[De stootborden aan de bovenkant, dus aan de zijde waar zij de trede raken, een weinig rondschaven teneinde kraken tegen te gaan.]

arm schaven: *Ērm sšāvə* L 163; **lam schaven:** *lām šāvə* L 387; **de stoottrede rond maken:** *dər štuastret rojk mākə* Q 121c.

NEST

(N 55, 112)

[Bij trapbomen de groef waarin de trede, het stootbord en de wellat worden ingelaten. Nesten worden, nadat de treden en stootborden op de boom zijn afgeschreven, met een kapbeitel ingehakt en nagenoeg op diepte uitgestoken, waarna zij met een grondschaafje zuiver op diepte worden gemaakt.]

nest: *nəst* Q 15; *nes* L 387; *nēs* Q 121c (mv. *nestər*).

NESTEN UITHAKKEN

(N 55, 113)

[Nesten met behulp van de kapbeitel in de trapboom uithakken.]

uithakken: *ythakə* L 163; **de trappeboom uithouwen:** *dər trapəbō.m ūshqə* Q 121c; **de trap uitkappen:** *də trap- qwtkapə* Q 83; **inkappen:** *enkəpə* L 385, Q 15; **inkrozen:** *enkrōzə* L 387.

NESTEN UITSCHAVEN

(N 55, 114)

[De uitgekapte nesten met behulp van de grondschaaf zuiver op diepte maken.]

met de grondschaaf uitschaven: *mət- də gronjtšāf- ūšāvə* L 385; **uithobelen met de grondhobel:** *ūshobələ met -dər jronkhubəl* Q 121c; **grondschaven:** *grontšqə* Q 83; **de inkeping naschaven:** *də inkəpej nqšxāvə* L 163; **uitkrozen:** *ūtkrōzə* L 387.

DE TREDE INPASSEN

(N 55, 115)

[De trede in het nest inpassen.]

de trede inpassen: *dər tret- enpasə* Q 121c; **in-**

passen: *enpasə* L 385, Q 15; *inpasə* L 163; **treden passen:** *trē^ə pasə* Q 83; **passend maken:** *pasənt mākə* L 387.

AFSPIJKEREN

(N 55, 118)

[De stootborden met behulp van nagels tegen de wellat en de trede vastspijkeren.]

de trap afnagelen: *də trap- afnāgələ* L 163; **afnagelen:** *āfnēgələ* L 385; **de stoottrede afnagelen:** *dər štuastret- āfnē^ələ* Q 121c; **vastnagelen:** *vastnēgələ* Q 15; **de contremarchen nagelen:** *də kōntrəmāršə nqxlə* Q 83; **de trede spannen:** *də trē španə* L 387.

VERKANTELING

(N 55, 119)

[Het schuin bijgewerkte boven- of ondervlak van de boom, wanneer de treden er onder een andere dan een rechte hoek invallen. De verkanteling wordt, met uitzondering van de rechte steektrap, bij alle trappen aangebracht.]

verkanteling: *vərkantələ* L 387; **boomverloop:** *bō.mvərlōf* Q 121c; de volgende werkwoorden zijn termen voor het aanbrengen van de verkanteling met behulp van een schaaf: **bijschaven in het verloop van de trede:** *bjšāvə en at -vərlōwp -van də trēj* L 385; **bijschaven:** *bjšāvə* Q 15.

AFSNUITEN

(N 55, 120a)

[De scherpe hoek of snuit afsnijden van een stuk hout, dat in een ander ingelaten moet worden. Bij het vervaardigen van een trap worden, wanneer de treden onder een scherpe hoek in de boom vallen, de voorkanten van de wellen voor zover zij in de nesten komen, bijgesnoten.]

afsnuiten: *āfsnūtə* Q 15; *āfsnūtə* L 385; *āfsnūtə* L 387; **bijsnuiten:** *bejnsūtə* L 163; *bejšnuytsə* Q 121c; *bisnqjtə* Q 18.

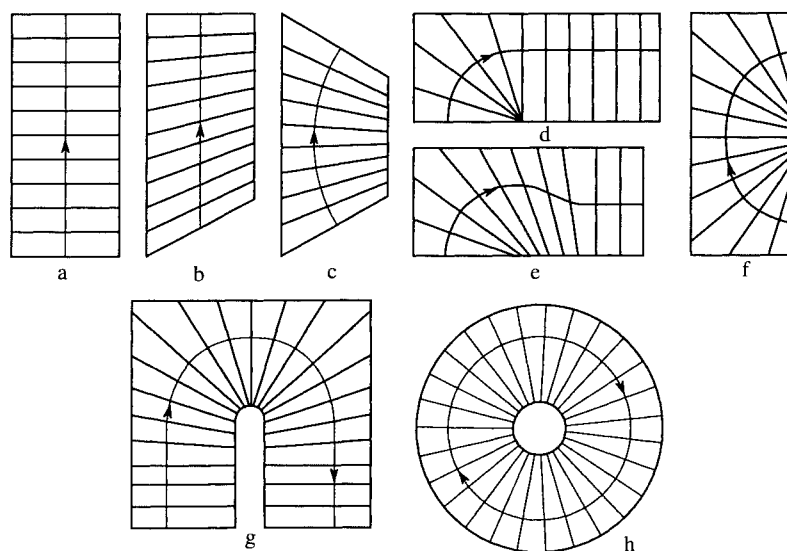
ONDERSTEKEN

(N 55, 120b)

[Wanneer een stuk hout met een scheve hoek in een ander stuk hout moet worden ingelaten, zoals dit bij de bevestiging van trapborden in spil of trapboom voorkomt, wordt aan de zijde van de scherpe hoek het hout afgesnuit ten einde te vermijden dat men de groeven of nesten zou moeten ondersteken, d.i. onder een scherpe hoek insteken, waardoor bij enigszins wringen een deel van het hout zou kunnen afsplijten.]

ondersteken: *onərstēkə* Q 15; **de nester onder zich steken:** *də nestər onər zix štēxə* Q 121c.

II.9

Afb. 69. grondvormen van trappen

a, b, c: steektrappen

d, e, f: spiltrappen

g: trap met schalmgat

h: wenteltrap

KUIPSTUK

(N 55, 122a)

[Bij een trap met een kwart of halve wenteling, het verbindende stuk hout tussen de rechte gedeelten, waarin de houtvezels verticaal lopen en waarin zodoende het boven- en het ondervlak kopshout te zien geeft. Voor het vervaardigen van een kuipstuk wordt meestal iepenhout genomen omdat dit taai is en zich beter dan bijvoorbeeld vurehout laat bewerken.]

kuipstuk: *kūpstøk* Q 15; *kūpstøk* L 385.

WRONGSTUK

(N 55, 122b)

[Het deel van een trapboom dat zich als een wrong aansluit bij de rechte gedeelten. Onder een wrong verstaat men de buiging van een trapboom die, in schuine richting oplopend, tevens in horizontale projectie een gebogen lijn beschrijft. Het stuk hout waaruit het wrongstuk wordt vervaardigd, wordt zo afgeschreven dat de houtvezels ervan in dezelfde richting lopen als die van de bomen.]

wrongstuk: *vronštøk* L 385; *vronštøk* Q 15.

HOLMAL

(N 55, 123a)

[Dun plankje dat zo is vervaardigd, dat men op het te bewerken stuk hout het profiel kan af-

tekenen van de ronding van het wrongstuk van een wenteltrap.]

holmal: *hølmal* L 387; **trappelokmal:** *trapø-løaxmal* Q 121c; **mal:** *mal* L 385.

SCHUINMAL

(N 55, 123b)

[Mal in de vorm van een parallellogram waarnaar het stuk hout waaruit het kuipstuk zal worden vervaardigd, wordt afgewerkt.]

trede mal: *tretmal* Q 121c; **mal:** *mal* L 385.

RECHTE STEEKTRAP

(N 55, 124)

[Trap die niet meer dan twee naast elkaar lopende bomen heeft. De rechte steektrap heeft als plattegrond een rechthoek terwijl de voorkanten van de treden alle evenwijdig lopen. Zie ook afb. 69a.]

rechte steektrap: *rexta štøktrap* L 387; **steektrap:** *støktrap* Q 15; *štøk-* L 385; **rechte trap:** *rexta trap* Q 18; *rēxta* ~ L 163; *rēxtan* ~ Q 83; *rēxta* ~ Q 121c.

ENKEL SCHELUWE STEEKTRAP

(N 55, 125)

[Steektrap waarvan de bovenste trede haaks en de onderste scheefhoekig op de bomen ligt. De

bovenkanten van de bomen van deze trap vallen niet in één lijn. Zie ook afb. 69b.]

scheluwe trap: *šalijwā trap* Q 18; **enkele windscheve trap:** *enkal wenjšejvā trap* Q 15; **windscheve trap:** *wenjšejf trap* L 385; **enkel verdreven steektrap:** *enkal vādrē^{vā} šīxtrap* Q 121c; **trap met verdreven treden:** *trap met vādrēvā trēj* L 163.

DUBBEL SCHELUWE STEEKTRAP

(N 55, 126)

[Trap waarvan de treden zowel boven als beneden scheefhoekig op de bomen liggen. De dubbel scheluwe steektrap is dus eigenlijk te beschouwen als een uit twee enkel scheluwe trappen bestaande trap. Zie ook afb. 69c.]

dubbel windscheve trap: *dqbāl wenjšejvā trap* Q 15; **dubbel verdreven steektrap:** *dubāl vādrē^{vā} šīxtrap* Q 121c; **verdreven trap:** *vādrēvā trap* L 163, 385.

SPILTRAP

(N 55, 127; N 55, 128; N 55, 129; N 55, 130)

[Trap waarvan enkele of alle treden aan het ene einde worden opgesloten in een spil. Een spiltrap wordt in het algemeen daar aangebracht waar de ruimte beperkt is zodat een kwart, halve of hele omwenteling moet worden gemaakt. De spil loopt soms over de gehele hoogte door, maar wordt ook alleen beneden of boven aan de trap aangebracht, al naar gelang men een wenteling aan het beneden- of bovineinde van de trap construeert. In dit laatste geval spreekt men van een enkele spiltrap. Een dubbele spiltrap heeft aan beide einden een kwartwenteling met een recht gedeelte ertussen. Liggen beide wentelingen aan één zijde van de trap, dan wordt de spil dikwijls vervangen door een kuipstuk of holle boom en spreekt men van een trap met schalmgat. Zie ook afb. 69d-f.]

de volgende omschrijvingen duiden een enkele spiltrap aan: **trap met kwartslag:** *trap met kwārtslāx* Q 15; *trap met kwārtslāx* L 385; **trap met een kwartslag:** *trap met enā kwārtslāx* Q 18; **vierdel verdreven wendeltrap:** *vidāl vādrē^{vā} wejāltrap* Q 121c; **trap met één boom:** *trap met enā bom* L 163; **verdreven trap:** *vādrēvā trap* L 163, 385; **verdreven wendeltrap:** *vādrē^{vā} wejāltrap* Q 121c; **enkele spiltrap:** *enkal špeltrap* L 387; **trap met in het midden een wendel:** *trap met en at medā enā wejāl* Q 121c; de volgende omschrijvingen duiden een dubbele spiltrap aan: **trap met een halve slag:** *trap met enā halāvā slāx* Q 15; **trap met een dobbelkwartslag:** *trap met enā dqbāl-kwārtslāx* Q 15; **trap met tweekwartten:** *trap met twiākwārtā* Q 18; **trap met dubbele boom:** *trap met dqbālā bom* L 163; **dubbele wendel-**

trap: *dubāl wejāltrap* Q 121c; **trap met een dubbel kwart en verdreven trede:** *trap met en dqbāl kwārt en vādrēvā trēj* L 385.

TRAP MET SCHALMGAT

(N 55, 131)

[Trap die een halve of hele wenteling maakt om een denkbeeldige spil, het schalmgat. Onder het schalmgat verstaat men een langwerpige opening die gevormd wordt door de binnenboom van een trap. Zie ook afb. 69g.]

trap met galmgat: *trap met galāmgāt* Q 15; **trap met een galmgat:** *trap met en galāmgāt* L 385; **trap met courbe (fr.):** *trap met kurb* Q 83; **rechte trap met in het midden een halve wendel:** *rē²tā trap met en at medā enā hōvā wejāslāx* Q 121c.

WENTELTRAP

(N 55, 132)

[Trap die zich spiraalsgewijs naar boven windt om een massieve spil of om een denkbeeldige spil, het schalmgat. Zie ook afb. 69h.]

wenteltrap: *wentāltrap* Q 18; *wenjāl-* L 385; **engelse trap:** *enālsā trap* Q 15; *enālsā* ~ Q 121c; **draaitrap:** *drōtrap* Q 83; **spiraaltrap:** *spirāltrap* Q 83; **ronde trap:** *ronān trap* Q 83; **spiltrap:** *spiltrap* L 163.

LADDERTRAP

(N 55, 133)

[Rechte trap zonder stootborden. De laddertrap bestaat uit twee bomen waarin de treden worden ingelaten. De treden worden door de bomen heen vastgespijkerd. Soms wordt het achtervlak van de trap van een houten beschieting voorzien. De trap dient vooral als tuin-, veranda- of keldertrap en is doorgaans steiler dan de gewone trap met stootborden.]

open trap: *ōpā trap* K 353, Q 18; *q̄pā* ~ L 385, 387, Q 15; *ōpā* ~ Q 121c; *uāpān* ~ Q 83; **losse trap:** *lqsā trap* L 163.

TRAP OP KEEPBOOM

(N 55, 134)

[Doorgaans worden bij trappen de treden in de bomen gewerkt. In sommige gevallen wijkt men van deze constructie af en zaagt men de bomen aan de bovenkant zodanig uit dat de treden op de bomen kunnen worden bevestigd. De boom van een dergelijke trap noemt men keepboom.]

trap op keepboom: *trap op kēp-bōwm* L 385, Q 15; *trap op kēp-bōm* Q 121c; **opdektrap:** *op-dektrap* Q 83; **engelse trap:** *enālsān trap* K 353.

ZWALUWSTAARTINKEPINGEN

(N 55, 135a)

[Zwaluwstaartvormige inkepingen die aan de onderzijde van de treden worden aangebracht. Zij passen in eiken latjes van dezelfde vorm die met behulp van houtschroeven op de uitgezaagde boom zijn bevestigd.]

inkepingen: *enkēpenə* Q 15; **zwaluwstaarten:** *zwalgāstertə* L 385; **nester voor zwaluwstaart-verbindingen:** *nəstər vȳr šwalbərštats-vərbindunə* Q 121c.

ZWALUWSTAARTLATTEN

(N 55, 135b)

[Zwaluwstaartvormig geschaafde latjes die met behulp van houtschroeven op de uitgezaagde boom zijn bevestigd.]

Volgens de invuller uit Q 121c waren de latjes in **eiken** (*ēxə*) of **beukehout** (*bøkəhōts*) uitgevoerd.]

zwaluwstaartlatten: *zwarbəlāstertlatə* Q 15; *žwalgāstertlatə* L 385; **zwaluwlatjeren:** *šwə-łābletsārə* Q 121c.

TRAPLEUNING

(N 55, 136; Wi 13b; L 12, 6; L 37, 31; monogr.)

[Geprofileerde lijst die bij het op- en afdraan van de trap als steun kan worden gebruikt. De trapleuning wordt boven de buitenboom tegen de muur aangebracht of boven de binnenboom op balusters bevestigd.]

trappeleun: *trapəlōn* Q 15; **trapeleun:** *traplōn* K 315, 318, L 316, 352, 413, P 218; *traplōn* L 286, 372, Q 74; *traplōn* L 414; *traplēn* Q 72, 83; **leun:** *lōn* K 278, 315, 317a, 353, 357, 358, 360, L 210, 246, 286, 326, 352, 413, P 46, 214, Q 71, 88, 95, 96c, 198; *lōn* L 316, Q 193; *lōn* P 50, 176; *lōn* P 172; *lōn* L 266, 291, 317, 319, 321, 329, 372, 378, 385, 420, 423, P 58, Q 7, 9, 12; *lōjn* Q 156; *lōjn* L 289; *lōjn* P 197; *lōn* L 355, P 56, 57, Q 3, 86; *lōjn* Q 5; *lōn* L 358, 360, 362, 366, 367, 415, 417, Q 83; *lōn* L 368, Q 3; *lōn* Q 86; *lōn* Q 2; **trapeleuning:** *traplōnejn* K 315, 353, 357, L 312, 313, P 46, 177; *traplōnejn* L 314; *traplōnejn* K 318; *traplōjnejn* L 372, Q 165; **leuning:** *lōnejn* K 278, 318, 358, 361, 413, L 163, 164, 210, 282, 286, 312, 313, 316, 372, P 52, 121, 198, 211, 212, 214, Q 1, 18, 71, 88, 95, 157, 162, 178; *lōnejn* L 387; *lōnejn* L 271, 317, 318b, 422; *lōnəjn* Q 12; *lōnejn* L 250; *lōnejn* P 176, 198; *lōnen* L 282; *lōjnejn* P 119, 176, Q 8; *lōjnejn* Q 156; *lōjnejn* P 199; *lōnejn* L 363, Q 2; *lōnejn* L 364, 368; *lōnejn* Q 5; *lōnejn* L 415; *lōnejn* L 360; *lōnejn* Q 2; **trapeleun:** *traplōn* Q 162, 171, 179; **leun:** *lōn* K 353, L 387, P 50, 192, 219, Q 162, 243; *lōn* P 176, 176a, Q 12, 74, 95, 203; *lōn* Q 78; *lōn* L 286, 312, 423, Q 10, 19, 20,

33, 101, 116, 158, 177, 178, 196, 199, 207, 253, 279; *lōn* Q 102, 168a, 170; *lōn* Q 156, 222, 284; *lōn* Q 249; *lōn* Q 1; *lōn* K 361, P 120, Q 113; *lōn* Q 71; **leuning:** *lōnəjn* Q 6; *lōnejn* P 195; *lōnəjn* Q 159; **trapeleuning:** *trapəlōndər* Q 116; **geländer (d.):** *gəlōndər* Q 284; *jəlōndər* Q 121c, 259; **rampe (fr.):** *ramp* L 364, P 199; *rōmp* K 353.

TRAPPAAL

(N 55, 137; monogr.)

[De eerste, verzwaaarde stijl van een trapleuning.]

trappaal: *trappəl* L 385; **trapepaal:** *trapəpəl* L 163; **trappost:** *trappōst* L 163, 163a, 163b, 164, 165; *trappōst* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **trapepost:** *trapəpōst* Q 15; *trapəpōst* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *trapəpōst* Q 18; de volgende opgave is enkelvoud; vgl. het Hgd. *Pfosten:* **trapeposten:** *trapəpōstə* Q 121c; **hoofdbaluster:** *hōf-bəlōstər* L 387; **baluster:** *balōstər* L 163; **pilaster:** *pilāstər* Q 83; **beginkolom:** *bəgenkalom* K 353.

BALUSTER

(N 55, 138; monogr.)

[Spijl van een trapleuning.]

baluster: *balōstər* K 353, L 163, Q 18, 83; *bəlōstər* L 387; *bālōstər* Q 15; *bālystər* L 385; *blōn-stər* Q 121c (mv. *blōn-stərə*); **trapepijl:** *trapspil* L 163, 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **trapepijl:** *trapəspil* L 163, 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a.

SMETPLANK

(N 55, 139)

[Plank tegen de muur waaraan de trapleuning wordt bevestigd.]

smetplank: *šmetplānk* L 385; *šmet-* L 387; *smetplānk* L 163; **muurbred:** *m'urbret* Q 121c.

LEUNINGHOUDERS

(N 55, 140)

[Haakvormige ijzers waarmee de trapleuning aan de muur of op de smetplank wordt bevestigd.]

leuningijzers: *lōnejnizərs* Q 15; **leuninghouders:** *lōnejnāldars* L 163; *lōnejnājars* L 385; *lōnejnājars* L 387; **stokleuninghouders:** *stōklōnejnājars* Q 18; **geländerhouders:** *jəlōndərājars* Q 121c; **smedijzers:** *smiā-ējars* Q 83.

EEN LAMBRIZERING AANBRENGEN

(N 55, 141)

[De afstand van leuning tot trapboom met hout betimmeren. Wanneer de ruimte tussen de smetplank en de trappeboom met houtwerk wordt gevuld, valt de lambrizing aan de bovenzijde doorgaans in een in de smetplank aangebrachte sponning en wordt zij met behulp van in de muur gemetselde klossen vastgezet.

In Q 83 noemde men een betimmerde leuning een **toeë leun** (*təw lēn*) of **volle leun** (*vəl lēn*); een leuning waarvan de spijlen zichtbaar bleven heette daar een **open leun** (*uəpə lēn*).]

panelen maken: *panēlə mākə* L 385; **lambrizing maken:** *lambrizēreŋ mākə* L 387; **het geländer (d.) bekleden:** *ət jələndər bəklējə* Q 121c; **de trapleuning aftimmeren:** *də traplōneŋ aftemərə* L 163.

Vloeren

De balklaag

BALKLAAG, ROOSTERING

(N 54, 115a; monogr.)

[De gezamenlijke balken die op één verdieping gelegen zijn. Zij vormen de basis voor de vloer van de betreffende verdieping en de zoldering van de onderliggende verdieping. In L 210 werden de zolderrribben geplaatst als de muren op plafondhoogte gemetseld waren.]

balklaag: *baləklōx* L 163, 271, 330, 385, 387, Q 15, 18, 95, 204a; *baləklōax* Q 121c; **balkenlaag:** *baləkəlōx* L 387; **gebalks:** *gəbəlks* Q 284; **gebalk:** *jəbələk* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **roostering:** *rōstəreŋ* K 353; *rejtəreŋ* Q 83; **bruggen:** *brōgə* Q 78; *brōgə* K 353, Q 1; **zolderrribben:** *zōldərrebə* L 210; **ribben:** *rōbbə* L 385.

DE BALKLAAG LEGGEN

(N 54, 116)

[De balklaag aanbrengen.

Zie voor het woord *giten* in het woordtype **de giten plaatsen** (Q 83) ook *Dictionnaire français-liégeois*, pag. 436, s.v. *solive*.]

de balklaag leggen: *də baləklōx lēgə* L 163; **de balkenlaag leggen:** *də baləkəlōx lēgə* L 387; **de balklaag legen:** *də baləklōax lējə* Q 121c; *də baləklōx lēgə* Q 204a; **bruggen leggen:** *brōgə lēgə* Q 78; *brōgə lēgə* K 353; **de giten plaatsen:** *də židə plōtsə* Q 83.

HART OP HART

(N 54, 117)

[De afstand van het midden van een balk tot het midden van de daaropvolgende balk.]

hart op hart: *hartə op hart* L 163, Q 15; *hatsə op hats* Q 121c, 204a; *hertə op hert* L 271, 330, 385, 387; *hetə up het* K 353; *hetə op het* K 353; **halvens gîte tot halvens gîte:** (*h*)*āvəs -žūt tət* (*h*)*āvəs -žūt* Q 83.

STRIJKBALK

(N 54, 118)

[Buitenste balk van een balklaag die onmiddellijk langs een muur loopt. De strijkbalk is met de muur en met de naastliggende balk verankerd en veelal minder zwaar dan de overige balken.]

strijkbalk: *štrik.balək* L 385, 387; **muurbalk:** *m'ūrbalək* Q 121c; **beginbalk:** *bəgenbalək* Q 204a; **eindbalk:** *eŋbalək* Q 204a; **kantbalk:** *kānt.balək* L 163.

ONDERSLAGBALK

(N 54, 119a; N 54, 119b)

[De balk die ter versteviging haaks onder een balklaag doorloopt.]

de volgende termen betreffen een balk die onder de balklaag van een vloer wordt aangebracht: **onderslagbalk:** *ōndərslax.balək* L 163; *oŋər-šlāx-* L 385, Q 204a; **draagbalk:** *drāx.balək* Q 121c; *drōx-* K 353; **scheerbalk:** *šērbalək* Q 83; **opvanger:** *op-veŋər* Q 121c; **muurbalk:** *mūrbalək* L 387; de volgende termen betreffen een balk die onder de balklaag van een zoldervloer wordt aangebracht: **zolderbalk:** *zōldərba-lək* L 385; **lateibalk:** *latejbalək* L 163; **draagbalk:** *drāx.balək* Q 204a; **drager:** *drəjər* Q 121c; **onderslagbalk:** *oŋəršlāx.balək* L 387.

BALKSTUK

(N 54, 119c)

[De, soms versierde, klos waarop de uiteinden van de balken van een zoldering rusten.]

console: *kōnzol* K 353; *kōnzol* Q 83; *kaməzōl* L 387; **sleutelstuk:** *šlōtəlštōk* L 385; **sierklos:** *sērklōs* Q 204a; **sierklots:** *tsērklōts* Q 121c; **aanzetstuk:** *enzētstōk* L 163.

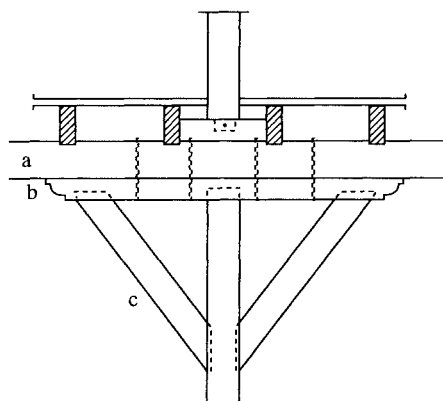
MOERBALK

(N 54, 120a)

[Zware balk die vroeger het voornaamste draagstuk van de zoldering was. Op de moerbalk werden vervolgens kleinere balken aangebracht. Zie ook het lemma KINDERBALKEN en afb. 70a.]

moerbalk: *mūrbalək* L 387; **moederbalk:** *mōjərbalək* K 353; **onderslagbalk:** *oŋəršlāx.ba-*

II.9

Afb. 70. standvink
a. moerbalk
b. sleutelstuk
c. korbeel

lak L 387, Q 204a; **slagbalk**: *šlāx-balāk* L 330; **onderslag**: *ōndərslax* L 163; *oņəršlāx* Q 121c; **moerbint**: *mūrbentj* L 387.

SLOF

(N 54, 120b)
[Houten blok dat op de moerbalk wordt aangebracht, wanneer twee standvinken boven elkaar dienen te worden geplaatst. De bovenste standvink wordt met een pen in de slof ingelaten.]
slof: *slof* L 163; *šluf* L 330, 387; **slob**: *šlup* Q 121c.

SLEUTELSTUK

(N 54, 120c)
[Bij balklagen die uit moer- en kinderbalken zijn samengesteld, een onder de moerbalk aangebrachte, vaak geprofileerde houten console. Zie ook afb. 70b.]
onderslag: *oņəršlāx* L 330; **slof**: *slof* L 163.

STANDVINK

(N 54, 120d)
[Houten stijl die de moerbalk en de balklaag ondersteunt. Zie ook afb. 70.]
standvink: *stānt-veņk* L 163; *štantj-* L 387; **staander**: *stondər* L 163; **stut**: *štqt* L 330; **doorgaande stijl**: *dōrāx-gōndā šī.l* Q 204a.

KORBELEN

(N 54, 120e)
[Balkjes die ter ondersteuning tussen de standvink en de moerbalk worden aangebracht. Zie

ook afb. 70c.]

korbelen: *kōrbēlā* L 387; *karbēlā* L 387; **kromme benen**: *krom bēn* L 163; **schoorlatten**: *šōrlatā* L 330; **schoorstukken**: *šōrštōkā* Q 204a.

KINDERBALKEN

(N 54, 120f)
[Kleinere balken die op de moerbalken worden gelegd om er de zoldering op te kunnen maken.]
kinderbalken: *kindərbalākā* L 163; *keņār-* Q 121c; *keņərbēlāk* L 387; *keņār-* Q 204a; **kinderbalkjes**: *keņərbālākškās* K 353.

RAVELING

(N 54, 121a)
[Constructie in een balklaag waarmee niet van muur tot muur doorlopende balken ondervangen kunnen worden. Ravelingen worden onder meer aangebracht bij schoorstenen en trapopeningen. Zie ook afb. 71.

Bij een raveling wordt aan het uiteinde van de ingekorte balken een houten dwarsbalk bevestigd die met zijn uiteinden haaks op de van muur tot muur doorlopende balken wordt vastgemaakt. Zie ook de toelichting bij de lemmata RAVEELHOUT EN INTANDEN.]

raveling: *rāvēleņ* L 163, 271, Q 18; *rāvēleņ* L 385; *rāvəleņ* Q 204a; *rāvēleņ* L 387; **ravelen**: *rāvēlā* Q 121c; *rāvēlā* K 353; **krop**: *krop* Q 15; **trappegat**: *trapəgat* L 330.

RAVEELHOUT

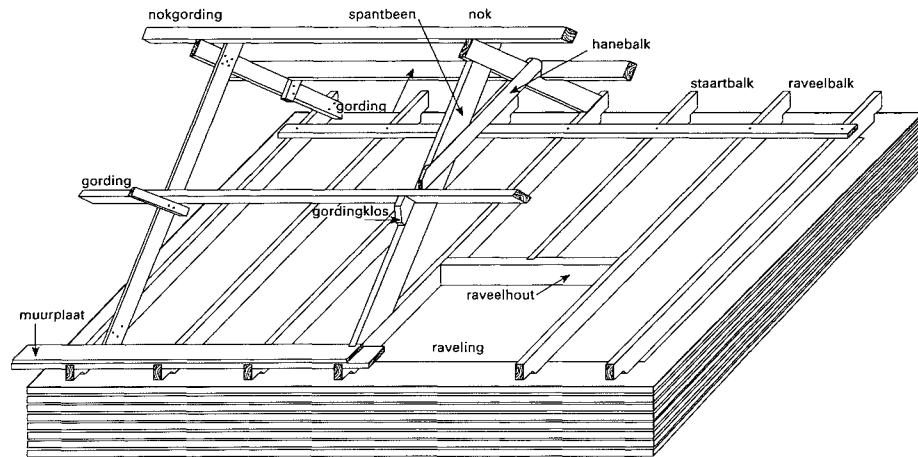
(N 54, 121b)
[Houten dwarsbalk waaraan de ingekorte balken van een balklaag zijn bevestigd. Zie ook afb. 71.]

ravelingsbalk: *rāvəleņs-balāk* L 330, Q 204a; **raveelbalk**: *rāvēlbalāk* L 163, Q 121c; **raveelstuk**: *rāvēlstōk* L 385; *rāvēlstōk* L 385; *rāvēlstōk* L 387.

INTANDEN

(N 54, 121c)
[De ingekorte balken van een balklaag in het raveelhout inlaten. Deze balken worden daartoe van een blokvormig uitsteeksel (tand) voorzien dat past in een inkapping in het raveelhout. Het geheel wordt met spijkers vastgezet.]

intanden: *intāndā* L 163; *entan(d)jā* L 387; **inravelen**: *erāvəlā* Q 204a; **raveelbalken inlaten**: *rāvēlbalākā elqsā* Q 121c; **inlaten met een lip**: *enlōtā meṭ. ejn lēp* L 385; **inlaten**: *enlōtā* Q 15; het volgende zelfstandige naamwoord betreft de inkepingen in het raveelhout: **inkepingen**: *eņkēpeņā* K 353; *enkepeņā* L 330.

Afb. 71. raveling

ANDREASKRUIS

(N 54, 142a)

[Kruis van regellatten van 5 x 7 cm die dwars op de richting van de balken tussen de ribben van een balklaag worden aangebracht en van de bovenkant van de ene balk tot de onderkant van de andere lopen. Het andreaskruis voorkomt het doorbuigen en het zijdelings kromtrekken van de ribben.

Het aanbrengen van een andreaskruis werd in Q 121c **de balken schoren** (*dā balakā šōrā*) genoemd.]

andreaskruis: *andřejaskrøjs* Q 18; *andřejaskrøjts* L 387; *andřejaskrøjs* Q 15; *andřejaskrøjts* L 330; *andřejaskrøjts* L 385; **sint-andriaskruis:** *sent-āndriškrowas* K 353; **kettelen in kruis:** *ketalā en krejs* Q 83; **kruiskettelen:** *krejsketalā* Q 83; **klossen:** *kļosā* Q 204a; **kransen:** *krānzā* L 163.

SCHOORPLANK

(N 54, 142b)

[Plank van 2 à 3 cm dikte en van iets mindere hoogte dan de balken zelf, die tussen de balken van een roostering wordt bevestigd om plaatselijk optredende lasten over meerdere balken te verdelen en op deze wijze de kans op scheuren in de kalklaag van het onderliggende plafond te verminderen.

[In Q 83 wordt het woord *kettel* ook gebruikt voor de tussenschotbalkjes in een roostering.]

schoorplank: *šōrplanĳk* L 330; **schoor:** *šōr* Q 204a; **spanstuk:** *španstōk* L 385; **verstevigingsplank:** *vārštīvegeņsplanĳk* L 387; **krans:** *krāns* L 163; **strebe-bred:** *štrēp-bret* Q 121c; **kettel:** *ketal* Q 83.

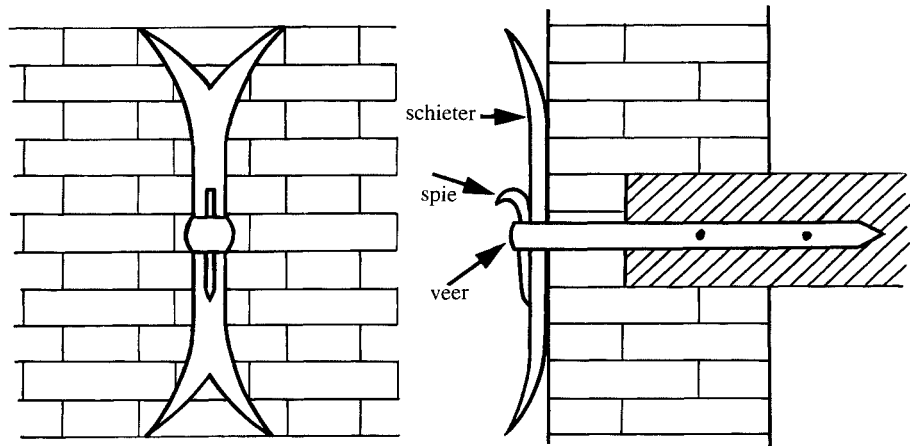
ANKER

(N 31, 38; N 4A, 51b; N 54, 123b; N 54, 124a; N 54, 126; monogr.)

[Stuk ijzer dat wordt gebruikt om muren, vloeren, gordingen etc. met elkaar te verbinden. Het is gewoonlijk samengesteld uit een schieter en een veer. De schieter vormt het metalen onderdeel aan de buitenzijde van de muur en bestaat uit een metalen staaf die in het midden een nok heeft. De veer brengt de verbinding tussen schieter en muur of vloer tot stand. Schieter en veer kunnen met behulp van één of meer spieën aan elkaar worden bevestigd. Zie ook afb. 72.

De woordtypen **strijkanker**, **trekanker** en **strekanker** worden specifiek gebruikt voor een anker waarvan de veer in de dwarsrichting over twee of drie balken ligt. Het dient om muren te verankeren die evenwijdig lopen met de balklaag.]

anker: *aņkār* K 353, 358, 361a, L 265, 266, 269b, 270, 271, 289, 289b, 290, 291, 292, 295, 299, 312, 314, 316, 317, 318b, 321, 322a, 326, 329, 332, 360, 368b, 374, 378, 414, 416, 420, 429, 429a, 430 (mv. *aņkās*), P 45, 46, 48, 55, 174, 175, 176, 218, Q 2, 3, 7, 9, 12, 14, 18, 19, 20 (mv. *aņkās*), 33, 39 (mv. *aņkārā*), 71, 72, 76, 77b, 80, 86, 93, 96c, 97, 99*, 100, 101, 106a (mv. *aņkārā*); *a.ņkār* P 222; *aņ?ār* K 278, 314; *āņkār* L 159a (mv. *eņkār*), 163, 286, Q 9, 95, 193; *āņkār* K 316, 357, L 316a, P 50; **muuran-ker:** *mūraņkār* L 210, 211; *mūr-* L 270, 329, Q 21, 113; *m'ōr-* L 289; *muōraņkār* Q 197, 197a; **trekanker:** *trek-aņkār* L 290; *trek-āņkār* L 163; **strekanker:** *štrek-aņkār* Q 121c; **strijkanker:** *stri.k-aņkār* L 271; *stri.k-* Q 15, 18; *stri.k-* L 330, 385, 387, Q 204a; *stri.k-āņkār* L 164; **schietanker:** *šēt-aņkār* L 385; **haakan-ker:**

Afb. 72. anker

hōk-āṅkār L 164; **anker met lepelblad**: *aṅkār met lēpalblāt* L 330; **kruisanker**: *krējas-aṅkār* P 55; **sleutelanker**: *slōtālāṅkār* L 163, 164; **bal-kanker**: *balāk-aṅkār* L 290, Q 15, 204a; **balke-nanker**: *belāk-aṅkār* L 432; **schootanker**: *šūā-t-aṅkār* L 387; **sieranker**: *sirāṅkār* L 163; *siraṅkār* L 271, 387; *sēr-* L 321, 330, Q 19, 97, 204a; *tsēr-* Q 121c; **ankerijzer**: *aṅkārēzār* P 177; *aṅkārēzār* Q 83; **kruisijzer**: *krūs-īzār* L 420; **sierijzer**: *sijārēzār* P 44; **muurijzer**: *mūrēzār* K 317; *mōjārēzār* P 46; **weernagel**: *wērṅāgal* L 372; **houvast**: *hawvāst* L 372; **ijzeren stang**: *īzārā štāṅ* Q 98.

SCHIETER

(N 31, 38a; N 54, 124b; monogr.)

[Dat deel van het anker dat aan de buitenkant van de muur zichtbaar is. In L 321 kon de schieter in allerlei modellen uitgevoerd zijn. Zo kende men schieters in de vorm van een X, een S en een T. Ook werd gebruik gemaakt van gevelijzers die waren gevormd als een hoefijzer. Zie ook afb. 72.]

schieter: *sxētār* L 289, 289b; *šētār* L 385; **scheuter**: *šōtār* L 265; **schoot**: *šūā* L 387; **sleutel**: *slōtāl* L 163, 321; *šlōtāl* L 290, 291; *šlīṅtāl* Q 202; **muurplaat**: *mūrplāt* Q 111; **ankerplaat**: *aṅkārplāt* Q 100, 101; **plaat**: *blāt* P 176; **ankerpin**: *aṅkārpen* Q 121c; **losse pin**: *lōsā pen* Q 204a; **pin**: *pen* L 330; **pen**: *pen* L 330; **klam**: *klam* Q 3; **gording**: *gōrdeṅ* L 318b; **slof**: *slof* L 316a; **vlerk**: *vlerāk* Q 19, 97; **veer**: *vēr* L 290; **sierstuk**: *sērštōk* Q 95a; *sērštōk* Q 193, 194; *sīrstēk* Q 83; **sierijzer**: *sīrēzār* Q 90; *sērīzār* Q 113; *sērīs-dār* L 289; **ankerijzer**: *aṅkārīzār* Q 117a; **ijzer**: *īzār* Q 117a; **sieranker**: L 382; *sīraṅkār* L 292, 414; *sēr-* L 289, 318b, 364, Q

98, 113; *sē.r-* L 360; *sērāṅkār* Q 95; *sīraṅ'ār* K 353; **muuranker**: *mūrāṅkār* L 163; *mōraṅkār* L 318b; *dār mūr-* Q 111; *mūr-* L 432, Q 13; **strijkanker**: *štrīk-aṅkār* Q 39; **zwaluwenstaartanker**: *žwalōgāštērt-aṅkār* L 330; **versterkingsanker**: Q 113; **anker**: *aṅkār* K 353, L 211, 270, 271, 318b, 320a, 320c, 330, 364, 432, Q 39, 78, 99*, 121, 121c, 198a, 207; *aṅ'ār* K 278.

VEER

(N 31, 38b; N 54, 124c; monogr.)

[Staaf ijzer die de verbinding vormt tussen enerzijds de buitenmuur met daarop de schieter en anderzijds de binnenmuur, vloer, gording etc. De veer is aan een uiteinde van een oog voorzien en aan de andere zijde plat uitgesmeed. De schieter wordt door het oogvormige uiteinde van de veer gestoken dat buiten de buitenmuur uitsteekt. Het plat uitgesmeede gedeelte van de veer wordt met behulp van spijkers op de bovenkant van de balk of op het zijvlak ervan vastgezet. Zie ook afb. 72.]

veer: *vēr* L 290, 291, 385; **strijkstuk**: *štrīkštōk* L 387; **strijkanker**: *štrīk-aṅkār* L 270, Q 204a; **strekanker**: *štrek-aṅkār* Q 121; **strekijzer**: *štrek-īzār* Q 202; **nagelijzer**: *nāgəlīzār* L 364; **latijzer**: *lat-ējzār* K 278; **ankerijzer**: *aṅkārēzār* Q 39; **trekijzer**: *trek-īzār* Q 95; **streepijzer**: *strep-īzār* L 163; **trekanker**: *trek-aṅkār* L 292, 432, Q 111; *trek-* L 360; **koppelanker**: *kōpāl-aṅkār* Q 39; **balkanker**: *balāk-aṅkār* Q 100, 101, 113, 121; **anker**: *aṅkār* Q 19, 97, 98, 111; *aṅkār* Q 193, 194; *aṅ'ār* K 353; **spie**: *spi* Q 18; **ijzeren haak**: *ēzārān hōk* Q 90; **haak**: *hōk* Q 95; **trekbout**: *trek-bōwt* Q 198a; **trekker**: *trekār* L 316a, P 176; **ankerplaat**: *aṅkārplāt* Q 121c; **ankerstaart**: *aṅkārštērt* L 320a, 382; **veranke-**

ring: *vəraŋkərəŋ* Q 83; **staart:** *start* L 265, 364; *štats* Q 113; *stert* L 289, 289b, 318b, 321; *štert* L 330; *stet* K 353; **slek:** *slek* L 289; *šlek* L 290; **arm:** *erəm* L 211; **hapstuk:** *hapstøk* Q 95a.

SPIE VAN HET ANKER

(N 31, 38c; monogr.)

[De spie waarmee schieter en sleutel met elkaar verankerd kunnen worden. Zie ook afb. 72.]

vastzetspie: *vas-zetšpi* Q 113; **ankerspie/-spij:** *aŋkəršpij* Q 39; **trekspie/-spij:** *trekspi* L 321; **spanspie/-spij:** *spanspi* L 321; **klemspie/-spij:** *klemspi* L 289, 289b; **sierspie:** *sīršpi* L 290; **ijzeren spij:** *ejzərə spej* Q 3; **spie/spij:** *spi* K 353, L 265, 292, 316a, 318b, 320c, 364, P 176, Q 90, 95, 95a; *špi* L 290, 291, 330, 432, Q 117a, 202; *spij* L 211, 320a, 364; *spi.j* L 318b; *spej* L 414; *spe.j* L 289; **split:** *šplet* Q 111; **kijl:** *kīl* Q 19, 97, 113; *kī.l* Q 111, 121c; *ki.l* L 270, Q 98, 99*, 121; *kiəl* Q 113; **cale (fr.):** *kal* Q 83, 198a; *kál* K 353; **klem:** *klem* Q 83; **splijtnagel:** *splejətnōgəl* Q 193, 194; **spie/-spijstuk:** *spistøk* L 382.

BLIND ANKER

(N 31, 39; N 54, 123a)

[Muuranker dat aan de buitenzijde van de muur niet zichtbaar is.]

haaks blind muuranker: *hōks- blentj m'ūraŋkər* L 330; **blinde muuranker:** *blenə mūraŋkər* Q 111; **blinde anker:** *blendən aŋkər* K 278; *blendjən* ~ L 265; *blenən* ~ L 364; *blenjə* ~ L 289, 289b, 320a; *blenə* ~ Q 97, 113; *blendən aŋ'ər* K 353; **blind anker:** *blent- aŋkər* Q 95; *blīnt- aŋkər* L 211; *blenj* ~ L 321, 382; *blentj-* ~ L 289, 318b, 320c; *blenj-* ~ L 330; *blenk- aŋkər* Q 202; **blindanker:** *blentj-aŋkər* L 290, 291; *blenk-* Q 204a; **kopanker:** *kop-aŋkər* L 271; **haakanker:** *hōk-aŋkər* L 290, 385, 387; *hōk-āŋkər* L 163.

WERVELANKER

(N 54, 125)

[Anker waarbij de schieter draaibaar aan de veer is vastgeklonken. Zie ook afb. 73.]

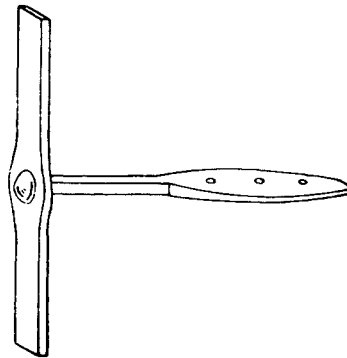
wervelanker: *wervəlāŋkər* L 163; *wervəlanjər* L 385; **draaianker:** *driənaŋkər* Q 121c; **kopanker:** *kop-aŋkər* L 330; **anker:** *aŋkər* Q 78.

VERANKEREN

(N 54, 122a)

[Muren en balklagen met behulp van ankers met elkaar verbinden ten einde het uitwijken van de muren te voorkomen.]

verankeren: *vəraŋkərə* L 330, 385, 387, Q 15, 121c, 204a; *vəraŋkərə* L 163; **ankeren:** *aŋkərə* Q 18, 111; het volgende zelfstandige naam-

Afb. 73. wervelanker

woord geeft het resultaat van het verankeren aan: **verankering:** *vəraŋkərəŋ* Q 111.

BLIND VERANKEREN

(N 54, 122b; N 31, 39)

[Een anker dusdanig in een muur aanbrengen, dat geen van de onderdelen ervan zichtbaar is. De sleutel van het anker, die in een dergelijk geval van plat staafijzer is gemaakt, wordt dan in de muur vastgemetseld. Zie ook de toelichtingen bij de lemmata ANKER, SCHIETER EN VEER.]

blind verankeren: *blēntj vərəaŋkərə* L 387; *blentj s-* ~ L 330, 385; *blenk s-* Q 121c; *blīnt vərəaŋkərə* L 163; **blind wegwerken:** *blenk wəxwərka* L 270; **verblinden:** *vərblejə* Q 121c; **op een halve steen zetten:** *op- ənən ələvə stīən zətə* P 176.

KOPPELIJZER

(N 54, 127)

[IJzer waarmee twee balken die met de kopeinden tegen elkaar op een muur liggen, met elkaar verbonden kunnen worden.]

koppelijzer: *kopəlīzər* Q 121c; **verbindingsijzer:** *vərbēŋjəs- ejzər* Q 83; **inlaat-koppelan-ker:** *enlēt-kopəlanjər* L 387; **koppelan-ker:** *kop-pəlāŋkər* L 163; **koppelplaat:** *kopəlplāt* Q 18; **slek:** *slek* L 271; *šlek* L 330.

De vloer

VLOER

(S 41; N 54, 128; monogr.; Vld.)

[Zie voor het woordtype **beleg** ook RhWb V, k. 301, s.v. *Beleg*: „Fussboden aus Steinbelag”. Volgens Jongeneel (Heerlens Woordenboek, pag. 19) maakten de boeren uit de omgeving van

Heerlen steenharde, waterdichte vloeren van zand, kalk of cement en kolensintels.]

vloer: *vlūr* L 163, 164, 165, 191, 210, 211, 213, 215a, 216, 245, 246a, 249, 250, 268, 269, 271, 289, 296, 297, 298, 318b, 320, 321, 325, 327, 328, 330, 331, 333, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 385, 387, 425, 426, 429, 431, 434a, Q 32, 35, 83, 95, 96a, 101, 102, 104a, 113, 187, 203, 208; *vlūr* Q 112; *vlūr* Q 1; *vlūr* Q 200; *flūr* L 209, 215, 217, 248, 290, 291, 295, 299, 300, 330, 374, 387, 427, 432, Q 105, 118; *vlōr* L 246, 266, 267, Q 18, 30; *flōr* Q 33; *flōr* Q 16, 27, 29; *vlōr* Q 21, 99, 196; *flōr* Q 117b; *vlwor* Q 22, 98, 103; *flwor* Q 32a, 97, 110, 111; **gebinte/gebint:** *gəbøn* Q 113, 116, 204a; *jəbøn* Q 121c; **plancher (fr.):** *planšej* Q 78; **beleg:** *bəlē.x* Q 247 (mv. *bəl'ēgər*), 247a (idem); **den:** *d'en* Q 200; **tras:** *dras* Q 21 (vloer van leem en ander soort bindmiddel); **aarde:** *ērt* L 288, 323; *ē.t* Q 204a; *ē.t* Q 207.

HOUTEN VLOER

(N 54, 128; N 54, 129; S 41; monogr.)

[Vloer bestaande uit door middel van messing en groef aan elkaar gedreven vloerdelen. Voor een houten vloer worden doorgaans evenwijdig aan de stralen van het hout gezaagde planken gebruikt. Op deze wijze wordt het kromtrekken van het hout zoveel mogelijk voorkomen.]

planken vloer: *planšk vlūr* Q 15; *plānšk* ~ L 163; *plēnšk* ~ L 385; **vloer van kwartier:** *vlūr van kəūr* Q 83; **planken aarde:** *planškən ērt* L 288; **houten vloer:** *ōtə vlūr* P 176; **houteren vloer:** *holtərə vlūr* L 210; **rifvloer:** *ref.vlūr* L 385, Q 15; *ref.vlōr* Q 18; **houten gebinte:** *hōtə gəbøn* Q 113; **gebinte:** *gəbøn* Q 116, 207; **plancher (fr.):** *plānšē* L 364; *planšē* K 278, Q 13; *plōsē* L 316a.

KLIKPLANK

(N 54, 132a; monogr.)

[Plank die aan de zijkant is voorzien van messing en groef.]

klikplank: *klekplanšk* Q 1, 3, 83; *klekpla.nk* L 318b; **geklakte plank:** *gəklek.də planšk* Q 15; **geploegde plank:** *gəplōx.də planšk* L 385; **geveerde plank:** *gəvērdə planšk* L 163; **vloerplank:** *vlōrplanšk* Q 18; *vlūr*– L 271; *flūr*– L 387; **beunplank:** *bønplanšk* Q 204a; **beunbred:** *bønbrēt* Q 121, 121c.

PLOEGEN

(N 54, 132c)

[In de zijkanten van een vloerdeel met behulp van een ploegschaaf groeven en messingen aanbrengen.]

ploegen: *plōgə* L 271, 387; **groeven aanstoten:**

grūvən qnštōwtə Q 83; **groef maken:** *gruf mākə* L 163; **groef slaan:** *grōf slq* Q 204a; **noten maken:** *nutə māxə* Q 121c.

GROEF

(N 54, 132b)

[De met behulp van een ploegschaaf aangebrachte sleuf in de zijkant van een vloerdeel.]

groef: *gruf* L 163, 387; *grūf* Q 83; *grōf* L 271, 385, Q 204a; **voeg:** *vōx* Q 15; **noot:** *nūʔt* Q 121c; *nōt* L 318b; **vrouwetje:** *vrōjkə* L 387.

MESSING

(N 54, 132d; monogr.)

[Het vierkante, uitstekende gedeelte aan de zijkant van een plank dat met behulp van een ploegschaaf wordt vervaardigd en sluit in de groef van de volgende plank.]

messing: *mesej* L 387; **veer:** *vēr* L 163, 271, 385, Q 15; **klik:** *klek* L 318b; **mannetje:** *menkə* L 387.

MESSING EN GROEF

(N 54, 132e)

[Houtvergaring, waarbij vloerplanken over de lengte met elkaar verbonden worden: in de ene lange zijde van elke plank is een groef geploegd, aan de andere een messing die daarin past.]

veer en noot: *vēr en nūʔt* Q 121c; **groef en veer:** *grōf- en vēr* L 271; **klik:** *klek* Q 15, 83; **tand:** *tant* Q 83; **geschaafd en geploegd:** *gəsxāft- en gəpluxt* L 163; *gəšāft- en gəplōxt* L 387.

LOSSE VEER

(N 54, 132g)

[Los latje waarmee twee vloerdelen, die aan beide zijden een groef hebben, met elkaar verbonden kunnen worden.]

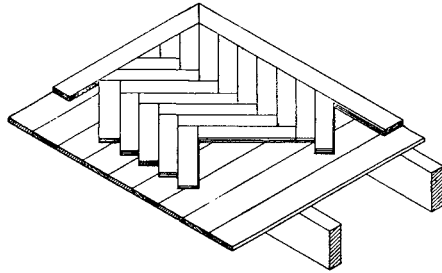
valse veer: *valšə vēr* Q 121c; **losse veer:** *lōsə vēr* L 271, 385, Q 15; **veertje:** *vē.rkə* L 330; **veer:** *vēr* L 387, Q 204a; **veerverbinding:** *vēr-vərbinden* L 163; **valse klik:** *valšə klek* Q 83.

PARKETVLOER

(N 54, 130; N 54, 131a; monogr.)

[Vloer van smalle stroken tropisch hout of kwadraatvormige, ingelegde houten tegels die blind vernageld worden. Een vloer van korte en smalle stroken die zonder ondervloer in verstek of in keperverband over de balken wordt gelegd, wordt ook wel *Wener vloer* genoemd (Zwiers II, pag. 563). Zie ook afb. 74.]

parketvloer: *parket.vlūr* L 271, 387, Q 83; *parket*– L 163, 385, Q 15; *parket.vlōr* Q 18;

Afb. 74. parketvloer in keperverband

parket: *parket* Q 204a; *parket* Q 83, 121c; *parket* Q 78; *parke-t* Q 1; **strokenvloer:** *strökavflür* Q 15; *štrökā-* L 385; *štrökāflür* L 387; **rifvloer:** *ref-vlür* Q 204a.

VISGRAATPATROON

(N 54, 131a; N 54, 131b; N 54, 131c)

[Patroon voor een parketvloer waarbij de smalle, korte stroken hout zo zijn geplaatst dat ze aan een visgraat doen denken. De in verstek gezaagde plankjes worden daartoe in hoeken van 30° tot 45° met de zijwanden gelegd. Zie ook afb. 74.]

visgraatverband: *ves-grät-vərbantj* L 330; **visgraat:** *ves-grät* L 163; *veš-* Q 121c; *ves-grät* K 353; *vejs-gruwat* Q 78; *veš-grät* Q 204a; **visgraatprofiel in verstek:** *vøš-grätprafil en vər-šitjek* L 387; de volgende termen duiden een haaks visgraatpatroon in een parketvloer aan; de strookjes hout vormen een hoek van 45° met de lengte- en breedtelijnen en sluiten rechthoekig in elkaar: **visgraat die voorspringt:** *veš-grät >dē vjrsprejt* Q 204a; **visgraatprofiel stuik tegen-een:** *vøš-grätprafil štøk tējā-ejn* L 387; **keperverband:** *kēpərərbant* L 385, Q 15; **kopverband:** *kop-vərbantj* Q 121c.

SLUITPLANK

(N 54, 133)

[De plank die als laatste bij de aanleg van een houten vloer wordt geplaatst.]

sluitplank: *šlütplanj* L 387; *slü.t-* L 271; *slqwt-* Q 83; **slietplank:** *šlētplanj* Q 204a; **eindplank:** *ēntplanj* L 163; **kantplank:** *kantjplanj* L 330; **leste plank:** *leštā planj* Q 83; **slietbred:** *šles-bret* Q 121c.

EEN VLOER AANDRIJVEN

(N 54, 135a)

[De vloerdelen van een houten vloer met behulp van een drijfkrum en één of meer houten wiggen

of door middel van een vloerdrijver dichter tegen elkaar drukken.]

de vloer drijven: *dā vlür drīvā* L 163; *dā vlör* ~ Q 18; **de vloer aandrijven:** *dā vlür āndrīvā* L 271; *dā vlür endrīvā* L 163; **het gebinte aandrijven:** *ət jəbøn ādrīvā* Q 121c; **aandrijven:** *āndrīvā* L 385, 387; *qndrejevā* Q 83; **opspannen:** *upspanā* K 353; **spannen:** *španā* L 387; *spanā* Q 78; **opkijlen:** *opkilā* L 330; **aankijlen:** *ākilā* Q 204a; **ineenkijlen:** *enēkilā* Q 204a; **aandrijven met kijlen:** *āndrīvā mēt kilā* L 385; **aanpersen:** *āpešā* Q 121c; **aanspieën:** *ānspijā* L 271; **aan-jagen:** *qnjōgā* Q 83.

DRIJFKRAM

(N 54, 136a)

[IJzeren kram die wordt gebruikt bij het aandrijven van vloerdelen. De kram wordt daartoe in de onderliggende balk vastgeslagen. De ruimte tussen de drijfkrum en de vloerdelen wordt vervolgens opgevuld met houten blokken en een wig. Door de wig vast te slaan worden de vloerplanken tegen elkaar gedrukt.]

kram: *kramp* L 387; **vloerdrijver:** *vlūdrejevār* Q 83; **vloerhaak:** *vlür(h)uak* Q 83; **beunhaak:** *bønhaqā* Q 121c; **haak:** *hōk* Q 204a.

WIG

(N 54, 136b)

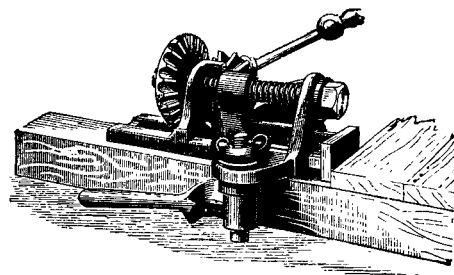
[De houten wig die bij het aandrijven tussen de drijfkrum en de vloerdelen wordt geslagen.]

wig: *wex* L 163; **houtkijl:** *hōtskī.l* Q 121c; **cale (fr.):** *kal* Q 83; **spie:** *spī* Q 83; **blokje:** *blōkška* Q 204a.

VLOERDRIJVER

(N 54, 137; N 54, 138)

[Werktuig dat bij het leggen van houten vloeren wordt gebruikt om de planken stijf tegen elkaar te drukken. Het toestel wordt daartoe eerst op de onderliggende balklaag vastgezet waarna de vloerplanken met behulp van een hefboom aangedrukt kunnen worden. Zie ook afb. 75.]

Afb. 75. vloerdrijver

De *Nauke* was volgens de invuller uit L 330 een machine om vloerplanken met behulp van een **schroefspindel** (*šrufšpendal*) of **handle** (*hendal*) tegen elkaar te drijven.]

vloermachine: *vlūrmāšij* Q 204a; *flūrmāšīn* L 387; **beunmachientje:** *bōnmašijka* Q 121c; **plankendrijver:** *planškāndreivār* Q 83; **vloerdrijver:** *vlūdrī.vār* L 271; *vlūdrīvār* L 163; **vloerdrijfmachine:** *vlūdrīfmašīn* Q 15; het volgende woordtype is waarschijnlijk een merknaam: **nauke:** L 385, Q 121c; *nqwkā* L 330.

VERZINKEN

(N 54, 139a)

[Een spijkerkop met behulp van een drevell met beneden het oppervlak van het hout indrijven.]

verzinken: *vārzenka* L 330; **doorzagen:** *dowār-jōgā* Q 78; **doordrijven:** *dōdrīvā* Q 15, 18; **indrijven:** *endrīvā* L 385, 387; *endrī.vā* L 271; *edrīvā* Q 121c; **nagels drijven:** *nāgāls- drīvā* L 163; **drijven:** *drīvā* Q 204a; **nagels doorlagen:** *nōgāls- dōrslōgā* K 353; **nagelen doorhouwen:** *nēgāl dōr(h)ō²* Q 83.

DOORSLAG, DREVEL

(N 54, 139b; monogr.)

[Stalen stift met aan de onderzijde een enigszins kegelvormig uiteinde, waarmee men de koppen van spijkers in het hout drijft.]

drevell: *drēval* L 387; *drīval* Q 121c; **doorslag:** *dōrslāx* L 318b, Q 15; *dōrslāx* K 353; *dōrslōx* Q 83; *dowār-* Q 78; *dōrāxslāx* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **doordrijver:** *dōdrīvār* Q 18; **drijver:** *dr- ejvār* Q 193; *drīvār* L 163, 318b, 330, 385, Q 204a; *drī.vār* L 271, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; **drijfnaegel:** *drīfnāgāl* L 270, 329 (mv. *-nēgāl*), 387, Q 15, 20; *drīfnāl* Q 121c; **dopper:** *dēpār* Q 83; **turper:** *tērpār* Q 83.

BLIND SPIJKEREN

(N 54, 140)

[Zo spijkeren dat de nagels onzichtbaar blijven. Bij houten vloerdelen met messing en groef wordt de nagel daartoe in de messing geslagen. De groef van het volgende vloerdeel dekt de nagel vervolgens af.]

blind vernagelen: *blejnt vārñēgālā* Q 18; *blentj- ~* L 387; *blentj- ~* L 385, Q 15; **blind nagelen:** *blīnt nāgālā* L 163; *blent nēgālā* L 271; *blent nēxālā* Q 83; *blent nēgālā* Q 204a; *blent nēgālā* Q 121c; *blent nēgālā* K 353; **verdekt vernagelen:** *vārdektj vārñēgālā* L 330; **keperen:** *kēpārā* L 163.

DAKDEKKER

Algemeen

DAKDEKKEN

(N 64, 138; N 32, 46; monogr.)

[In het algemeen een dak met dakpannen, leien, lood, zink of koper bedekken.

De verschillende materialen voor het dakdekken werden in Q 121c respectievelijk **blij** (*blej*), **zink** (*tsejk*), **koper** (*kofār*) of **leien** (*lajā*) genoemd.]

dekken: *dekān* K 278, 318; *dekā* L 316a, 318b, Q 39, 97, 99*; *dēkā* L 267, 289, 289b, 318b, 414; **een dak dekken:** *ejn dā.k- dēkā* L 270; *ē dāx- ~* Q 121c; **dakdekken:** *dāk-dēkā* L 289, Q 100, 101; *dā.k- ~* L 290; *dāk- ~* L 320c, 321; *dāk- de-kā* L 320a; *dāk-dēkā* Q 18, 20, 113, 194; **indekken:** *endēkā* Q 117, 118; **het dak beslaan:** *āt- dāx- bāšlqa* Q 121c; **het dak toemaken:** *āt- dāk tumākā* L 266; **pannen leggen:** *panā leḡā* L 364, 414, P 176, Q 3; *panā le-gā* L 292; *panā leqā* L 382; *panā leqā* L 432, Q 13, 113, 197, 197a, 202; **pannen legen:** *panā lēgā* Q 207; *panā lejgā* L 360; **een dak leggen:** *ejn dāk leḡā* Q 98; *ā dāk ~* Q 95a; **het dak leggen:** *āt dāk leqā* L 330; **pannen op gen dak leggen:** *panā op ān dāk leqā* Q 117a; **pannen op het dak leggen:** *panā op-āt dāk leḡā* L 265; **een dak afdekken:** *ē dāk- āf-dēkā* Q 28; **(een) dak verdekken:** *dāk vārdekā* L 321; **een dak met pannen dekken:** *ā dāk meṭ panā dēkā* Q 95; **met pannen dekken:** *meṭ panā dēkā* L 290, 291; **met pannen toedekken:** *meṭ panā tudēkā* Q 111; **pannen dekken:** *panā dekā* L 210; *panā dēkā* Q 113, 121; **pannen hangen:** *panā haṅā* L 163, 211; **een pannendak aanbrenge:** *ā panādāk- ānbrenā* L 271; **zink leggen:** *zejk leqā* L 423.

DAKDEKKER

(N 64, 137a; N 30, 3e; monogr.; N 32, 46 add.; Vld.)

[In het algemeen de man die daken voorziet van een bedekking van dakpannen, leien, lood, zink, koper, etc.]

dakdekker: *dāk-dēkār* L 266, 270, 289, Q 32, 117, 118; *dā.k-dēkār* Q 20; *dāx- ~* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **dakwerker:** *dākwerkār* L 414; *dākwerkār* L 423; **dakenlegger:** *dōkālēgār* P 176; **dakenman:** *dōkāman* P 176; **pannenstrijker:** *panāstrikār* L 163, 163a, 163b, 164, 165.

LEIDEKKER

(N 64, 137e; N 30, 3e; monogr.; div.)

[De man die daken van huizen, kerken en torens met leien dekt. Zie ook het lemma DAKLEI.]

leidendekker: *l'ejāndekār* Q 95; *lejān-* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318b, 318d, 318e, Q 20; *l'ejān-* L 382; *lejān-* L 270, 423; *lejā-* L 266, Q 117, 118; *lajādekār* Q 121, 121c; **leidekker:** *lejdekār* L 414; **leienklopper:** *lejāklōpār* L 414; **schaliendekker:** L 414; *šōrlādekār* Q 162; **schaliendekker:** *šērlāndekār* Q 83; *šōlān-* Q 83.

SCHOT

(N 64, 139)

[De helling van het dak.]

schot: *šōt* Q 117, 118; **helling:** *ēlēj* L 423; **dakval:** *dāk-vāl* L 414; **val:** *vāl* L 414; **gefälle (d.):** *jāvel* Q 121c.

TEGENLATIJZER

(N 64, 143)

[IJeren gereedschap waarmee de dakdekker de latten ondersteunt wanneer hij deze moet spijkeren.]

dekijzer: *dek-ējzār* L 414; **haring:** *hīrej* Q 117, 118.

DAKLADDER

(N 64, 145)

[De **dekleder** (Q 121c) bestond uit dubbeldikke panlatten. Hij rustte op de dakpannen, leien, etc. De onderste en bovenste laddersport waren dubbel aangebracht waardoor de ladder aan de dakhaken bevestigd kon worden. Zie ook het volgende lemma.]

dakleer: *dāklī.r* L 266; *dāklīr* L 414; **dakleder:** *dāklēdār* Q 117, 118; **dekleder:** *dekledār* Q 121c; **dakstoel:** *dāksōl* Q 117, 118.

DAKHAAK

(N 64, 146; N F, 20)

[Zware haak die op een steil dak geschroefd wordt als steun voor een ladder.]

dakhaak: *dākhqak* L 414; *dākhq̄k* L 423, Q 111; *dākhq̄ak* Q 117, 118; **dekhaak:** *dekhq̄k* L 265; **hanghaak:** *hanhq̄k* L 266; **ledderhaak:** *ledār-hqak* Q 121c; **leihaak:** *lajhqak* Q 121c (voor kerken).

SMETLIJN

(N 64, 159a; N 64, 141; div.)

[Koord, met krijt of rood poeder besmeerd, waarmee de dak- en leidekker de plaats van de dakpannen, leien en de metalen platen op het beschoot aftekent.]

smetlijn: *smetlī.n* L 266; **smetkoord:** *smetkōrt* L 414; *šmetkoat* Q 117, 118; *smetkuat* Q 83; **snoer:** *šnōr* Q 121c.

VERFSTOF

(N 64, 159b)

[De verfstof waarmee de smetlijn is besmeerd. *Dodekop* is een rode kleurstof. Vgl. het lemma DROGE VERFSTOFFEN.]

krijt: *krī.t* L 266; **blauwsel:** *blōwtsāl* L 414; **dodekop:** *dūdākop* Q 121c; *duādā-* Q 117, 118.

SMETTEN

(N 64, 159c)

[Door middel van de smetlijn een rechte lijn aftekenen.]

smetten: *smetā* L 414; **afsmetten:** *āfsmetā* L 266; *āfsmetā* Q 117, 118; **aftekenen:** *āfīsēxānā* Q 121c.

Met pannen dekken

PANNEN HANGEN

(N 32, 47a)

[De dakpannen voorlopig leggen om het gebouw zo vlug mogelijk waterdicht te maken. Dit werk volgens de invuller uit L 210 vaak door de huis-eigenaar zelf gedaan. Later werden de pannen door een dakdekker op de goede plaats gelegd. Hij haalde daartoe aan een zijkant van het dak drie rijen voorlopig gelegde pannen af. Vervolgens werden twee rijen definitief gelegd. De derde rij gebruikte hij steeds om te staan.]

pannen hangen: *panā hanā* L 163, 211, 320a; *panān* ~ L 290, 291; **pannen strooien:** *panā štrījā* Q 95a; **pannen opstapelen:** *panā opstā-pālā* Q 98; **pannen leggen:** *panā lēgā* L 210; *panā lēqā* L 289, 289b; *panā leqā* L 382; **pannen legen:** *pānā lejgā* L 364; **leggen:** *lēgā* L 318b; **op het dak leggen:** *op- at -dāk lēgā* L 265; *op- at -dāk lēqā* L 289; **op voorhand leggen:** *up -vōrhānt lēgā* K 353; **provisorisch leggen:** *provasōres lēgā* Q 194; *provesōrās lēqā* Q 111; *prōvisōres* ~ Q 100, 101; *prōvesōres lēqā* L 432; **provisoir leggen:** *prōvizwār lēgā* Q 3; *prōvezwār lēqā* Q 99*; **provisoir legen:** *provā-zwār lejgā* L 360; **voorlopig leggen:** *vjrlējpex lēgā* L 364; *vjrlējpex lēqā* Q 111; **voorlopig legen:** *vjrlōfex lējā* Q 121c; **ruw-eweg leggen:** *ruwāwex lēqā* Q 111; **aanleggen:** *ānlēqā* Q 13; **uitleggen:** *ūtlēqā* Q 197, 197a; **uitrichten:** *ūtrestā* Q 99*; **provisorisch dekken:** *prōvisō-reš- dekā* L 289; **voorlopig dekken:** *vjrlōjpex- dekā* L 289; *vjrlōpex- dekā* Q 113; **overdekken:** *ōvārdekā* Q 39; **dakdekken:** *dā.k-dēkā* L 290; **dekken:** *dekā* Q 39; bij de volgende opgaven hoort het dak als object: **voorlopig toeleggen:** *vjrlōjpex tulēqā* L 270; **dicht leggen:** *dixt lēgān* K 278; **toe leggen:** *tōw lēgā* Q 95.

II.9

VERDEKKEN

(N 32, 47b)

[De pannen definitief leggen.

Zwiers II merkt op pag. 512 over het *verdekkēn* op: „Het goed en gelijk leggen der dakpannen op een beschoten dak, hetgeen pas geschiedt, nadat eerst het geheele dak ten ruwste gedekt is, ten einde het gebouw zoo vlug mogelijk waterdicht te maken. Bij het verdekkēn moet elke pan door klinken goed worden nagezien, of ze zonder bersten is en, waar noodig, iets afgehakt worden, wat bij Hollandsche pannen bijna altijd het geval is, ten einde ze goed sluitend te kunnen leggen.”]

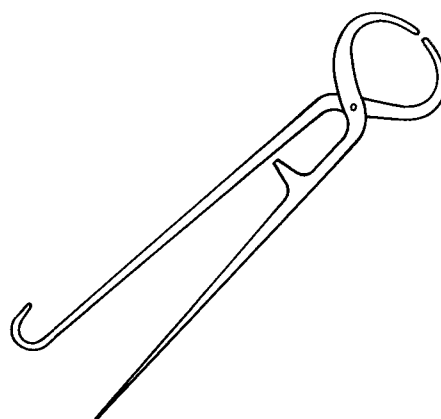
het dak verdekkēn: *ət >dāk .vārdekā* L 289; **pannen verdekkēn:** *panā vārdekā* L 211; **verdekkēn:** *vārdekā* L 318b; *vārdekā* L 265, 289, 289b; **overdekkēn:** *ōvārdekā* L 320c; **nadekkēn:** *nōdekā* L 163; **omdekkēn:** *ōmdekā* Q 113; *ōmdekā* L 290, 291; **pannen dekkēn:** *panā dekā* L 210; **pannen omleggen:** *panā omleqā* L 382; **omleggen:** *ōmleqā* L 292; *omleqā* L 330; **opleggen:** *ōpleqā* L 321; **pannen herleggen:** *pānā herlejqā* L 364; **pannen uitleggen:** *panā ütlejqā* Q 98; **ten goede leggen:** *tā guj lēgān* K 278; *tā guj leqā* Q 3; *tā gōj leqā* L 364; **(pannen) goed leggen:** *gu leqā* K 353; *gōt leqā* Q 194; *gōt leqā* L 270, Q 97; *gōt leqā* Q 100, 101, 113; **pannen leggen:** *panā leqā* Q 202; **inpassen:** *enpasā* Q 13; **afwerken:** *āfwerākā* L 432, Q 111; **goed rijen:** *gōt rijā* Q 100, 101; **uitrichten:** *ūtrixtā* Q 95; **nakloppen:** *nōklopā* Q 121c; bij de volgende opgaven hoort het dak als object: **toeleggen:** *tuleqā* Q 197, 197a.

PANNENTANG

(N 30, 17; monogr.)

[Lange nijptang waarmee de dakdekker stukken van pannen afknipt wanneer ze aan het onder-einde een schuine richting moeten hebben. Zie ook afb. 76.]

pitstang: *pets ʔan* K 278, 359, L 360, 364, 382, 416, P 51, 56, 57, 176, 176b, Q 1, 83, 104a, 187a; *pets* ~ L 427, 432, Q 13, 15, 22, 113, 194; *pits* ~ Q 198a; *pits* ~ Q 198; **panpitstang:** *pan-pets ʔan* Q 20; **knijptang:** *knīptan* L 270, 292, Q 197, 197a; **nijptang:** *nejptan* K 278, 353, L 372, Q 1; *nēp* ~ P 176; *nip* ~ L 209, 289, 364; *nīp* ~ L 267, 269, 289b, 292, 320a, 321; *nīptan* L 265; **kniptang:** *kneptan* L 316, Q 12, 83; **pannenkniptang:** *panāknēptan* Q 222; **schalietang:** *sxālitan*, *sxālitan* K 318; *sxōlā* ~ P 176; **leitang:** *lejtān* Q 97; *lej* ~ Q 19, 193; **pannentang:** *panātan* L 159a, 270, 290, 315, 318b, 330, Q 11, 99*, 111, 117a; *panātsan* Q 121; **dakdekkerstang:** *dāk-dekās ʔan* Q 202; *dāk-dekās* ~ Q 35a; **daktang:** *dōktan* Q 78; **trektang:** *trektan* K 357, P 176, Q 3, 71; *trēktan* Q 83; **steentang:** *štēntan* Q

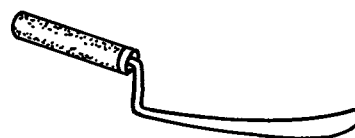
Afb. 76. pannentang

28; **ijzertang:** *ajdārtan* Q 180; **tang:** *tan* P 120, Q 77, 117a; **knijper:** *kni.pār* Q 20; **nijper:** *nē-pār* K 353; **pannenknijper:** *panāknēpār* L 289, Q 111; **kraaiebek:** *krēan-bek* K 278.

PANNENSTRIJKER

(N 30, 8d; monogr.)

[Smalle, lange troffel die wordt gebruikt om specie tussen de pannen te strijken. Zie ook afb. 77.]

Afb. 77. pannenstrijker

pannenstrijker: *panāstriker* L 209; *panā* ~ L 265, 269, 289, 289b, 318b, Q 15; *panāstri.kār* L 282; *panāstriker* L 270, 290, 291, 292, 330, 432, Q 111, 113; *panāstrixār* Q 121; *panāstriker* L 163, 210; *panāstrē?ār* K 353; **pannevogger:** *panāvugār* K 278, L 318b; *panāvōgār* Q 111; *panāvōjgār* Q 78; **pannevog:** *panāvūx* Q 71; **pannevogijzer:** *panāvōx-izār* Q 11; **panvoegijzer:** *panvūx-ējzār* L 414; *panvōx-izār* Q 22; **pannenijzer:** *panā-izār* Q 95, 117a; **panijzer:** *panizār* Q 20; **pannengledder:** *panāgledār* L 320a; **pannensmeerder:** *panāsmērdār* L 382; **pannenkletser:** *panākletisār* Q 35; **pannenlekker:** *panālekār* L 267; **pannenlikker:** *panālekār* K 353; **pannenlepper:** *panāle.pār* Q 19, 97 (ca. 2 cm breed); *panālepār* Q 202; **pannenmes:** *panānēts* L 321; **stootvoeger:** *stīt-vōgār* L 364; *štōāt* ~ Q 111; **kopvoeger:** *kōp-vōgār* L 364; **invoeger:** *ēnvōjgār* P 176; **voeger:** *vūgār* Q 83;

vȳgār P 176; vōgār L 431; vōgārt L 372; **brede voeger:** brīā vȳgār P 176; **voegmes:** vōxmets Q 28; **voegtroffel:** vūxtrufāl L 159a; **voegijzer:** vūx-ējzār Q 1; vūx-ēzār P 120; vux-izār Q 198a; vō.x- L 364; vōx- Q 193; vōx-izār Q 203; **breed voegijzer:** brēt .vōx-izār Q 35a; **klein pleisterschopje:** kle-η plīštāršōpkā Q 198; **klein troffeltje:** smērtrōfālka Q 77; **smeerspaan:** šmēršpān Q 35a; **strijktruweeltje:** strejkrāwilkā P 57; strōktārwillkā P 51; **klein truweeltje:** klē trāwēlkā P 177; **baguetteveger:** bāget-vēgār K 359; **tangtruweeltje:** tantry-wīālišā L 315; **lepeltroffel:** lēpāltrōfāl Q 99*; **troffel:** trōfāl Q 12; **trufāl** Q 117a; **kattetong:** katsātsonj Q 222.

PANNEN VOEGEN

(N 32, 48a)

[De naden tussen de pannen door middel van de pannestrijker met mortel aansmeren. Zie ook het lemma PANNENSTRIJKER.]

pannen voegen: panā vōgā L 330; **opvoegen:** op-vōgā L 364; **pannen leppen:** panā lēpā Q 97 (met apart voegijzer); **toelepsen:** tuwlepšā Q 202; **pannen toestrijken:** panā tuštīkā L 432; **toestrijken:** tuštī.kā L 270; **pannen opvullen:** panā op-vōlā Q 95a; **opstoppen:** opstōpā L 320a; **pannen aanplekken:** pānā ānplē?ā K 353; **afsmeren:** āfsmērā L 382; āfšmīrā Q 113; āfšmīrā Q 111; **pannen aansmeren:** panā an-smērā L 210; panā ānšmērā L 292; **aansmeren:** ānsmērā L 289, 289b, 318b; an- L 211; ān- Q 95; ansmērā L 265; en- L 163; ānšmērā L 290; ānšmīrā Q 39; **insmeren:** ensmērā L 414; en-smērā Q 13; enšmērā Q 98; enšmīrā Q 111; enšmīrā Q 113; **toesmeren:** towsmērā Q 13; **tušmērā** Q 99*, 197, 197a; **versmeren:** vāršmīrā Q 121c; **het dak smeren:** āt .dāk smērā L 289; **smeren:** smīrā L 289; **volstuiken:** vōlštukā Q 100, 101; **het dak dichtmaken:** āt .dōk .dexm-ōkā Q 3; āt .dak .dixtma?ān K 278; **toemaken:** towmākā Q 117a; **tāmōkā** P 176; de volgende woordtypen duiden het voegen van de vorstpannen aan: **de vorst aansmeren:** dā vōrst .ānšmērā L 290, 291; **de vorst afsmeren:** dā vīāš .āfšmīrā Q 121; het volgende woordtype duidt het voegen van de (vorst)pannen aan, die als afdekking op de hoekkepers worden aangebracht: **de noordkanten aansmeren:** dā nōrt-kaņktān ānšmērā L 290, 291.

STROPOPPEN (zie kaart)

(N 32, 44d; N F, 5; JG 2c; JG 2d; monogr.)

[Dubbelgevouwen en samengebonden bosjes stro die ter afdekking tussen de dakpannen worden gestoken. Zie ook het lemma STROWALM in WLD I.4, pag. 122 e.v.

In L 270 werd het stro voor de poppen op ±60

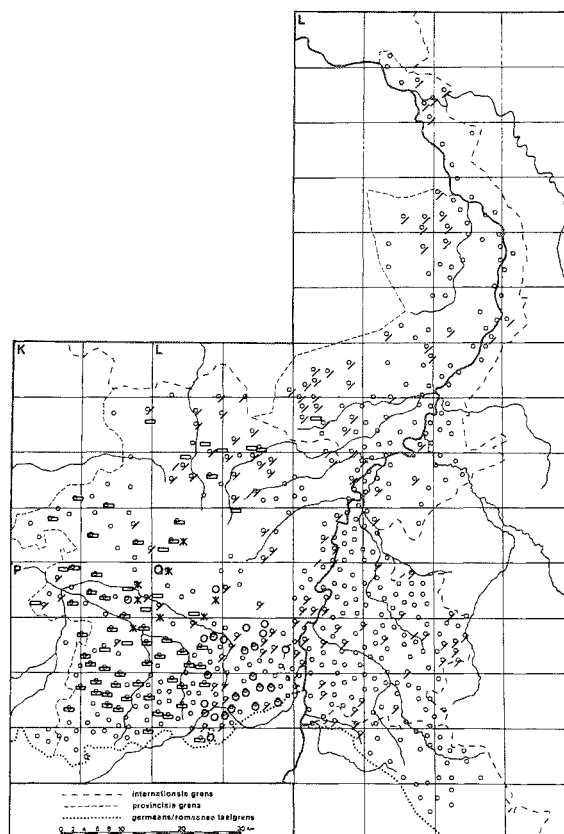
cm lengte gesneden, dubbel gevouwen en aan de omgevouwen kant met een touwtje vastgebonden, aldus enigermate op een popje gelijkend. De stropoppen werden vroeger bij het dakdekken onder de elkaar overlappende zijkanten van de handpannen gestoken om een goed gesloten dak te verkrijgen (*Tegels Dialek*, pag. 121). In L 210 werden de poppen iets breder dan de pan uitgespreid. Aan de onderkant stak ongeveer 1,5 cm van het stro onder de pan uit.]

dakpoppen: dākpōpān L 286; dākpōpā Q 18, 117a; dākpupā Q 111; **stropoppen:** strōpupā Q 77; strōpōpā Q 86; **popstro:** popstrō Q 95a; **strooipoppen:** L 353, 421, 423, P 47, 48, 118, Q 39, 96c, 178; strōjpopān K 359; strōj- L 286; strōjpopā K 361; strōj- L 163, 163a, 163b, 164, 165, 210; strōjā- L 270; strōjā- Q 111, 113; strōj- Q 117a; strōjpopā Q 5; strōjpopā L 364; strōjpopā Q 82, 83; **strooien poppen:** strōjā popā Q 207; strōjā ~ Q 121c; **pannenpoppen:** panāpopān L 282, 354; panāpopā L 265, 290, 291, 318b, Q 96a, 96c; panāpupān L 352; **handpanpoppen:** haņkpanpōpā L 270; **poppen:** pōpā Q 247, 247a; pōpān K 278, L 282, 312, 313, 314, 315, 316, 353, 419; pōpā L 163, 163a, 163b, 164, 165, 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a, 265, 270, 271, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 290, 292, 316a, 318a, 318b, 318d, 318e, 319, 320a, 320c, 321, 330, 356, 358, 359, 360, 360a, 363, 364, 365, 369, 370, 371, 372, 381, 382, 416, 417, 419, 423, 424, P 44, 57, Q 3, 11, 12, 13, 20, 28, 71, 87, 91, 95, 97, 98, 99*, 113, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 193, 194, 202; pōpā L 418; pupān K 278; pupā Q 2, 90, 98, 100, 101, 111, 158, 163, 168, 197, 197a; pu.pā Q 162, 200, 240, 241, 242; pōpā L 267, 432, Q 197, 197a; pōp L 286; **strowissen:** strōwēsā Q 84, 86, 162; **panwissen:** P 55; **wissen:** wēsā Q 72, 85, 87, 91, 162; **panwister:** panwēstār Q 72; **strowister:** strōwēstār Q 77; **wister:** wēstār Q 72 (enk. wēs); **strowisjes:** Q 177; strōwēskās Q 83, 162; strōwēskās Q 173; **pannenwisjes:** panāwēskās Q 3, 170, 175; **dakwisjes:** dōkwēskās Q 3; **wisjes:** wēskās Q 241; wēskās Q 3, 82, 154, 158, 163, 167, 174, 180, 182; wōskās Q 179; **pannenwijpen:** panāwīpān L 353; panāwējpā L 352; **wijpen:** wējpā K 278, 357, L 356, P 44, 45, 47, 49, 52, 53, 58, 107a, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 172, 174, 176a, 177, 177a, 179, 184, 188, 192, 195, 222, Q 73, 75, 78, 152, 157, 160, 164; wēj.pā Q 79; wējāpā P 185; w .ējpā P 55; wēpā K 314, 353, L 413, P 118a, 176, 176b, Q 80; wē.pā P 57, 121, 178, Q 2, 74, 155a; wē.āpā P 117; wē.pā P 45; wēpā P 51, Q 152; wē.āpā P 192; wēpān K 318; wēpān L 315; wīpān L 353; wīpā L 358, 364; wī.pā L 356; wī.pā P 188; **wijpjes:** wējpkās K 318, L 355, 414; wēpkās K 360, 361, L 413; wēpkāns L 414; wē.pkās Q 71; wēpkās Q 155a; wēmpkās Q 241; wīpkās L 317; wōpkās L 318b;

II.9

STROPOPPEN

- / (-)poppen
- o (-)wissen
- (-)wijpen, wijpjes
- * walmen, walmpjes

walmen: P 56, 57, Q 1, 2; *wa.ləmə* Q 71;
walmpjes: P 119; *weləmkas* L 414, Q 1, 3, 71.

Met stro of riet dekken

Varia

PANNEN POPPEN

(monogr.; N 32, 44d)

[De voegen tussen dakpannen met behulp van stropoppen afdichten.

Het woordtype **poppen** werd in L 210 en omgeving ook gebruikt voor „het fabriceren van bosjes stro voor het dekken van oude daken”.]

pannen poppen: *panə popə* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e, Q 13, 95a, 193; **een dak poppen:** *ej dāk popə* L 318b; *ə dāk* ~ Q 95a; **het dak poppen:** *ət dāk popə* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **poppen:** *popə* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e, Q 3, 95a.

RIET-, STRODEKKER

(monogr.)

[Ambachtsman die met behulp van stro of riet daken dekt.]

strooidekker: *strōjdekər* L 210, 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; **dakdekker:** *dāk.dəkər* L 318b (rietdekker).

WERKKLEDING

(N F, 53)

[In dit lemma is een aantal kledingsstukken bijeengeplaatst die door de stro- en rietdekker gedragen worden. *Turks leren* in de woordtypen **turks leren broek** en **turks leren boks** verwijst naar een zware stof, ook bombazijn genoemd, die voor werkkleding wordt gebruikt.

In Q 111 was de dakdekker gekleed in een blauwe kiel en broek, daarnaast had hij soms een stuk zak als bescherming om de knieën gebon-

den.]
de volgende term betreft een bescherming voor de mouwen: **overmouw**: *ōvǝrmuww* L 318b (meestal van linnen); de volgende termen betreffen een werkbroek: **turks leren broek**: *tǝrǝkslǝrǝ brǝk* Q 96a, 96c; **turks leren boks**: *tǝrǝkslǝrǝ boks* L 320a; *tǝrǝkslǝrǝ bōks* L 318b; de volgende termen betreffen beschermende kleding voor de knieën: **leren knielappen**: *lǝrǝ knijlapǝ* L 318b; **knielappen**: *knijlapǝ* Q 98; *knǝjlapǝ* Q 96a, 96c; *knǝjlep* L 265; de volgende term betreft beschermende kleding voor de schenen: **scheenlappen**: *sxǝjǝnlapǝ* Q 96a, 96c.

EIKENWAL

(N F, 53)

[Stuk grond waarop een boer bandhout kweekt voor eigen gerief.]

eikenwal: Q 71; *ǝjkǝwǝl* L 318b; **weerd**: *wǝrt* Q 96a, 96c; *wirt* Q 96a, 96c; **beemd**: *bǝnt* Q 98, 111; **gref**: *grǝf* Q 111.

REEPHOUT

(N F, 55)

[Hout dat wordt gebruikt voor het vervaardigen van dekgarden.]

reephout: *rǝphǝwt* Q 96a, 96c; **hondsketelenhout**: *hǝntskǝtalǝhǝwt* Q 71; *hǝntskǝtalǝ* L 265; **hondshout**: *hǝntjshǝwt* L 318b; **haveresen** (?): *hǝvǝrǝsǝ* L 318b; **wijdehout**: *wijǝnhǝwt* L 320a; **wijde**: *wijǝ* Q 111.

Materiaal

SCHOP, GARF

(NF, 1)

[Schoof dekstro die nog niet geschud is.]

bussel: *bǝsǝl* Q 96a, 96c, 111; *bǝsǝl* Q 98; **schoop**: *šǝp* L 265, Q 111; **schoof**: *šǝf* Q 71; **boes**: *bǝs* L 318b, 320a.

SCHOOFF

(N F, 2)

[Schoof dekstro die geschud is. Het schudden wordt vooral gedaan om onkruid en gebroken halmen uit het stro te verwijderen. Zie ook het lemma STROWALM in WLD I.4, pag. 122 ev.]

schoof: *šǝwf* Q 111; *šǝwf* L 318b, Q 98; *šǝjif* L 320a; **schoofje**: *šǝfkǝ* Q 71; **schoop dekstrooi**: *šǝp dǝkstruj* Q 96a, 96c.

BUNDEL DEKRIET

(N F, 3; div.)

bussel riet: *bǝsǝl rǝt* L 318b, Q 111; **bos**: *bǝs* L

265; **schoof riet**: *šǝf rit* Q 71; **schoof**: *šǝjif* L 320a; **schoofje**: *šǝjfkǝ* Q 96a, 96c.

DEKGARDE

(N F, 4; monogr.)

[Twijg of lat die over een deklaag heen wordt gebonden.]

dekgaard: *dǝk.gǝrt* L 318b, Q 111; *dǝk.gǝrt* Q 71, 96a, 96c; **bindgaard**: *bǝngǝrt* Q 111; **gaard**: *gǝrt* L 320a; **dekgaardjes**: *dǝk.gǝrtjǝs* L 318b; **dekroede**: *dǝkruj* L 265; **bandroede**: *bantruj* L 265; **wits**: *witš* Q 98; **latstek**: *latstek* Q 96a, 96c.

DEKWISSEN

(N F, 6; monogr.)

[Taaie twijgjes waarmee de garden aan de pannelen of deklatten van het huis worden vastgebonden.]

dekwissen: *dǝkwesǝ* L 318b; *dǝk-* L 265; *dǝkwǝšǝ* Q 96a, 96c; **dekwitsen**: *dǝkwitšǝ* Q 96a, 96c; **bindwissen**: *bǝntjwesǝ* L 318b; **wissen**: *wesǝ* L 318b (van berken en wilgen); **witsen**: *witšǝ* L 320a; *witšǝ* Q 111; **witsen**: *witšǝ* Q 111; **wisjes**: *weskas* Q 71; **tenen**: *tǝnǝ* L 318b; **bramen**: *brǝjmǝ* Q 98.

BINDDRAAD

(N F, 7)

[De ijzerdraad die men tegenwoordig gebruikt om de garde te bevestigen. Volgens de invuller uit L 320a moet de *dekdraad* uit gegalvaniseerd ijzer of koperdraad vervaardigd zijn. In Q 98 gebruikte men panhaken om de garden vast te zetten.]

binddraad: *bint.drǝt* Q 71; *bǝndrǝt* Q 111; *bǝntj-* L 318b; *bǝnt.drǝ* L 265; **hangdraad**: *hǝndrǝt* Q 96a, 96c; **dekdraad**: *dǝk.drǝt* L 318b, 320a.

VLAGGEN

(N F, 9; N 4A, 34b)

[Plaggen of zoden die als nokbedekking worden gebruikt. Tegenwoordig wordt de nok vooral afgedekt met behulp van vorstpannen. Zie ook het lemma VORSTPAN in WLD II.8, pag. 86.]

vorstvlaggen: *vǝrst.vlagǝ* Q 3; **vlaggen**: *vlagǝ* L 211, 265, P 45, Q 83, 96c, 98; *flagǝ* K 358, 361a, P 46; *vlǝgǝ* Q 20; **nokplaggen**: *nǝkplakǝ* L 322; **vorstplaggen**: *vǝrstplagǝ* L 326; **heilplaggen**: *hǝjplagǝ* Q 21; **plaggen**: *plagǝ* L 164, 318b, 374, Q 83; **vlaken**: *vlǝkǝ* P 51; **vlikken**: *vlekǝ* L 416; **vorstrussen**: L 416; *vǝrstǝsǝ* L 318b, 360; *vǝrst-* L 265; *vǝst-* K 353; *vǝst-* K 314, 317, P 49; *vǝrst-* L 422; *vǝš-* Q 21; *vǝrstǝsǝ* L 312; *vǝstrǝsǝ* K 316; *vǝrstǝsǝ* L

II.9

266; *vērsrōšā* Q 9; *ves-* Q 7; **russen:** *rōsən* K 358; *rōsā* K 278, L 265, 317, Q 71; *rōšā* Q 96a, 96c; *rōs* L 316, 368b; *rōs* L 159a, 163, 269b, 270, 299; *rō.s* L 290 (enk. *rō.s*); *rōs* L 291; de volgende opgave is enkelvoud: *rōš* L 432; **vorst-rissen:** *vōrsresā* L 314, 332; *vōrst-* L 282, 289, 321, 416; *vōstre.sā* P 44; *vōāsrēsā* P 55; *vjō.srēsā* P 222; **dekrissen:** *dekresən* L 286; **ris-sen:** *resən* K 358; *resā* L 288a, 289b, 318b, 320a, 322a, 372; *rēsā* P 46, 48, 175, 218, Q 2; *rešā* Q 20; *risā* K 357; *res* L 368b; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *rēs* P 176; *rējs* P 50, 177; **grozen:** *grōwzā* Q 111; *growzā* Q 18; *grusā* Q 86; *grōsā* Q 96a, 96c; **graszoden:** *grō(ə)s-zō-(ə)dā* L 312; **zoden:** *zōjā* L 163, 374; **grasmokken:** *grōsmōk* Q 71.

WINDROEDEN

(N F, 10; N 4A, 34d; monogr.)

[Twijgen die men vastbindt op de naden van de dakschilden om het verwaaien van de dakbedekking tegen te gaan.

De *bandgaarden* werden in L 291 vastgebonden met **wijden** (*wijā*) of **witsen** (*wetsā*), in K 353 met **dekbanden** (*dek.banā*). In K 316 gebruikte men **dekgaarden** (*dek.gērā*) om het stro over de hele lengte van het dak vast te leggen.]

windroeden: *wentrujā* K 317, L 265, 282, 420, 422, P 45, Q 71; *went-* Q 86; *wentj-* L 265; *wēntj-* Q 7; *we.jntru.jā* P 222; *wentjrōjā* L 318b, 321, 322a, 326; *wentš-* L 317; *wenj-* L 269b; *wenjtrojā* P 55, Q 9, 12; *wentriūjā* L 372; *wentroj* K 314 (enk. *-rōj*); *wentriyn* Q 77b; *wentrowā* Q 18; **dekroeden:** *dekrujā* Q 2; **windgaarden:** *wentj.gērdā* L 320a; **bandgaarden:** *bant.gerdā* L 211; *bānt-* L 163; *ban.k.gērdā* L 291; **dekgaarden:** *dek.gejārā* K 353; *dek.gērdā* L 416; *dek-* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; **dakgaarden:** *dā.k.gērdā* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; **hondsegaarden:** *hōnsəgērā* L 286; **windstekker:** *wintstekār* K 357; **banden:** *bān* K 358; **pin-witsen:** *penwetsā* L 322; **bindwitsen:** *bentjwetsā* Q 21; **witsen:** *wetsā* L 270, 378, Q 20; *witšā* Q 111; **wissen:** *wesā* K 278, 361a, L 289b, 360, P 46, 48, 55; *wēsā* P 175, 218; *wisā* K 358, P 44; *wōšā* Q 96a, 96c; **berken wisjes:** *be.rkā weskāš* L 312; **vitsen:** *vetsā* P 50, 177; *višā* Q 111; **bramen:** *brēmā* P 51; **windrissen:** *wentresā* K 358; *wentruzā* Q 3; **rispinnen:** *respenā* L 318b; de volgende termen duiden houten planken aan waarmee de naad wordt afgedekt: **windlijsten:** *wentlistā* Q 98; **windplanken:** *wentplan.kā* Q 98; **windregels:** *wentregāls* L 372; **huizenhout:** *hūzəhqwī* L 312.

Gereedschap

HANGSTEIGER

(N F, 11; N 64, 147a)

[Steiger waarop de dakdekker staat wanneer hij het onderste deel van de dakbedekking vervaardigt. De steiger bestaat uit vier planken die op zogenaamde steigerbokken rusten. Het geheel wordt met touwen aan de muur bevestigd. Zie ook het lemma HANGENDE STEIGER. Het betreft daar een vergelijkbare steiger die door de metselaar wordt gebruikt.]

hangsteiger: (*hanstējgār* Q 96a, 96c; **steiger:** *stējgār* L 318b, 320a; **zit:** *zet* Q 71; **hangstoel:** *hanstul* L 414; *hanštōl* Q 117, 118; *hanštōl* Q 121c; **dakstoel:** *dakstōl* Q 98; **dekstoel:** *dekstōl* Q 111; **paardje:** *pertjā* L 266; **schuitje:** *sxūtjā* L 266.

STEIGERBOKKEN

(N F, 12)

[De driehoekige steunen van de hangsteiger die met een haak over de muur hangen en die de planken dragen waarop men staat.]

steigerbokken: *stējgārbo.k* L 320a; **steigerhaken:** *štīgārhhōk* Q 111; **hanghaak:** *hanhōk* Q 96a, 96c; **bok:** *bo.k* Q 71.

STROSNIJBAK

(N F, 13a)

[Snijbak waarin het geschudde dekstro met behulp van een mes op lengte wordt gesneden. Zie ook het lemma STROSNIJBAK in WLD I.4, pag. 151.]

hakselbak: *heksəlbak* Q 71, 111; *heksəl-* Q 96a, 96c; **snijkist:** *snijkest* L 318b; *snijkes* L 320a; *šnij-* Q 98, 111; **hakselkist:** *heksəlkes* Q 111; **strooikist:** *strujkest* L 318b; **snijklots:** *sneijklots* L 265; **snijblok:** *šnijblo.k* Q 111.

STROSNIJ-EZEL

(N F, 13b)

[Bak waarin het dekstro op maat wordt gesneden. Het stro wordt daarbij door middel van twee rechtopstaande paaltjes bijeen gehouden. De ezel biedt de mogelijkheid het stro tijdens het snijden met behulp van de knie aan te drukken. Zie ook het lemma STRO-SNIJ-EZEL in WLD I.4, pag. 151.]

strooi-ezel: *strujēzəl* Q 96a, 96c; *strōj-* Q 71; **snijbak:** *šnijbak* Q 111.

OREN

(N F, 13c)

[De rechtopstaande paaltjes van de stro-ezel.]

oren: *ørə* L 265; *ūərə* Q 111; *ūrə* Q 71, 96a, 96c.

DEKHAMER

(N F, 14; N 64, 142)

[Hamer waarvan de kop aan één kant een dik vierkant uiteinde heeft en aan de andere kant een kleine bijl. De dekhamer wordt door de dakdekker en de strodekker gebruikt om latten te bevestigen en in te korten.]

dekhamer: *dēkhāmər* L 320a, Q 111; **dekkershamer:** Q 98; *dēkərshāmər* L 265; **dekbijl:** *dēk·bejl* Q 71; **dakbijl:** *ət·dāk·bīlə* Q 111; **dekbijltje:** *dēk·bīlkə* L 318b, Q 96a, 96c; **kaphamer:** *kaphāmər* L 266 (om kepers gelijk te maken), Q 117 (om pannen te bekappen), 118 (idem); **pinhamel:** *penhāməl* L 414.

DEKMES

(N F, 15)

[Groot mes waarmee men de banden van de schoven lossnijdt.]

dekmes: *dēkmes* L 318b, Q 71, 111; *dēk-* L 265; **dekkersmes:** *dēkərsmets* L 320a, Q 98; **mes:** *mēs* Q 96a, 96c; **knijp:** *knīp* Q 111 (waarvan de punt gebogen is); **snijp:** *snīp* Q 96a, 96c; de volgende term duidt een schaar aan waarmee dakriet wordt gesneden: **dakscheer:** *dākšīər* L 318b.

RIETKLEM

(N F, 16)

[Klem die op de riet- of strobos wordt geplaatst vóór deze op het dak wordt vastgebonden. Op deze wijze wordt voorkomen dat de bos uiteen kan vallen. In L 318b werd het riet met behulp van het mes geklemd. Zie ook afb. 78a.]

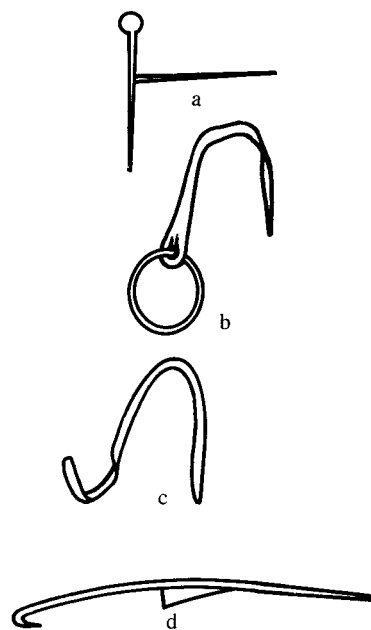
strooieklem: *štrījəklem* Q 111; **klem:** *klem* L 320a, Q 111; **strooieklam:** *štrījəklam* Q 111; **preshaak:** *prešhōk* Q 96a, 96c; **dringer:** *drenər* Q 96a, 96c; **knecht:** *knex* Q 71, 98.

DEKLEERTJE

(N F, 17)

[Klein laddertje dat met de twee aan de bovenzijde bevestigde haken achter een panlat gehaakt kan worden. Het dekleertje wordt gebruikt op moeilijk te bereiken plaatsen.]

dekleertje: *dēklərəkə* L 265; **dekleidertje:** *dēklejərəkə* L 318b; **dakleidertje:** *dāklejərəkə* L 320a; **dakleddertje:** *dāklədərəkə* Q 111; **dakledder:** *dāklədər* Q 96a, 96c; **dekledder:** *dēklədər* Q 71; *dēklədər* Q 98.

Afb. 78. stro-, rietdekkersgereedschap

- a. rietklem
- b. boomhaak
- c. open haak
- d. dekhaak

WISBOOM

(N F, 18)

[De zware paal die met haken aan de panlatten opgehangen wordt en waarop de strodekker staat tijdens het dekken.]

wisboom: *wes·bōm* Q 71; **dekboom:** *dēk·bōm* L 265; *dēk·bōwm* L 318b; **werkboom:** *werək·bōwm* L 320a; **dwarsboom:** *dwērs·bōwm* Q 96a, 96c; **dakboom:** *dāk·bōwm* Q 111; **dakpaal:** *dākpōl* Q 111.

BOOMHAAK

(N F, 19a-c)

[De in verschillende vormen uitgevoerde metalen haak waarmee de wisboom aan de panlat wordt gehangen. De boomhaak kan zijn voorzien van een leren riem of een ijzeren ring waarin de wisboom wordt geschoven. Zie ook afb. 78b-c.]

A. de volgende termen duiden een boomhaak met leren riem aan: **boomhaak:** *bōmhōk* Q 71 (mv. *-hōk*); **dekhaak:** *dēkhōk* L 265 (mv. *-hōk*); **dakhaak:** *dākhōk* L 320a (mv. *-hōk*); **klemhaak:** *klemhōk* Q 96a (mv. *-hōk*), 96c (id.); B. de volgende termen duiden een boomhaak met ijzeren ring aan: **dekring:** Q 71; *dēkreŋk* L 320a

II.9

(mv. *dəkrenj*); **ringhaak**: *reṅhōk* Q 98; **boomhaak**: *bōwmhōk* Q 111; *bōwm-* Q 96a, 96c; C. de volgende termen duiden een S-vormig gebogen haak aan: **s-haak**: *es-hōk* Q 96a, 96c; **dekhaak**: *dekhōk* L 265; *dēk-* L 318b (deze werd gebruikt).

DEKHAAK

(N F, 21a-c; monogr.)

[Langwerpig dun ijzer met aan het uiteinde een kleine haak, waarmee de strodekker de bindtwijg insteekt en vervolgens aan de andere kant van de panlat weer ophaalt. De dekhaak wordt soms ook gebruikt om er de dekgarden mee naar beneden te drukken als ze worden vastgebonden.

In L 318b gebeurde het insteken met de hand, het ophalen met behulp van de *wishaak*. In Q 96a en Q 96c werden beide bewerkingen met de *priem* gedaan. Zie ook afb. 78d.]

deknaald: *dēknolt* L 265; **wishaak**: *weshōk* L 318b; **dekhaak**: *dēkhōk* L 318b, Q 71; *dēkhok* Q 3 (mv. *-hek*); *dēkhōk* L 320a; **priem**: *prēm* Q 96a, 96c; *prīm* Q 71; **bindstok**: *bentstok* L 265; **dekijzer**: *dēk-īzər* Q 111; **weerhaak**: *wērhōk* Q 96a, 96c.

HAK

(N F, 22)

[De verbreding die soms in het midden van de metalen dekhaak is aangebracht. Zie ook afb. 78d.]

hak: *hak* L 265, Q 96a, 96c, 111.

DRIJFBORD

(N F, 24; monogr.)

[Plank met gaatjes of groefjes waarmee men de uiteinden van riet of stro gelijk klopt. Zie ook afb. 79a.

Zie voor het woordtype **fater** (L 318b, Q 3) ook *Limburgs Idioticon*, pag. 73 s.v. *fater*, „de plank waar de strooidekkers 't dak gelijk en effen mede kloppen”.]

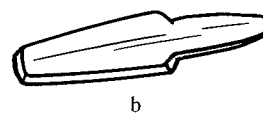
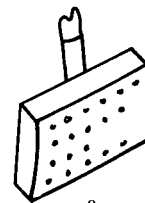
drijfbord: *drif-bōrt* L 318b; **drijfspaans**: *drifspōn* L 320a; **dekspaan**: Q 71; *dēkspān* Q 96a, 96c; **drijfplank**: *drifplanḡ* L 265; **dekplank**: *dēkplanḡ* Q 3; **dekbred**: *dēk-brēt* Q 111; **fater**: *fātər* Q 3; *fōtər* L 318b.

VANGTAND

(N F, 25)

[Het gaffelvormig uiteinde van het drijfbord dat soms wordt gebruikt om de dekgarden naar beneden te drukken als ze worden vastgebonden.]

vangtand: *vanṭant* L 265, Q 111; **gaffel**: *gafəl* L 320a, Q 96a, 96c, 111 (dim. *gefəlka*); **grijper**: *grīpər* Q 96a, 96c; **faterpin**: *fōtərpen* L 318b.

Afb. 79. a. drijfbord
b. stopplank

STOOTKLOS

(N F, 26)

[Dik rond stuk hout, aan het einde schuin toelopend, waarmee riet of stro dat in de ronding van de pannen ligt, wordt bijgeklopt.]

stootklos: Q 71; *štuətklōs* Q 111; **klos**: *klōs* Q 111; *klōs* L 320a; **klopper**: *klōpər* Q 96a, 96c; **stootblok**: *stūt-blōk* L 318b.

DRIJVEN

(N F, 27)

[Het werken met de stootklos.]

drijven: Q 71; *drīvə* L 318b, 320a; **aandrijven**: *āndrējvə* Q 96a, 96c; *āndrīvə* Q 96a, 96c; **bijkloppen**: *bejklōpə* L 265; *biklōpə* L 318b; *bi(j)-* Q 111.

STOPPLANK

(N F, 28)

[Enigszins aangescherpt plankje waarmee de strodekker bij dakreparaties in de dakbedekking een opening maakt om er een nieuwe schoof in te zetten. Zie ook afb. 79b.]

stopplank: *stopplanḡ* Q 111; **stopbred**: *stop-brēt* L 320a; **strekel**: Q 71.

Bewerkingen

STRO SCHUDDEN

(N F, 30)

[Het stro reinigen van ongerechtigheden.

In Q 111 werd het stro gereinigd met behulp van een **schoofreek** (*šōwfrēk*). Dit was een houten

balk, bezet met houten pinnen met een lengte van ongeveer 50 cm. Men trok de strobussel hier doorheen waardoor zij gereinigd werd van onkruid etc. Zie voor een afbeelding van dit werktuig WLD I.4, pag. 111.]

strooi schudden: *strøj šqđā* Q 71; *štryaj* ~ Q 98; **uitschudden:** *ūtšqđā* L 320a; **schudden:** *šqđā* L 265; *šqđā* L 318b; **doorhalen:** *dφrāxhqlā* Q 111; **stuiiken:** *stūkā* L 318b (gelijk maken van de onderkant van de halmen), Q 96a, 96c.

LATEREN

(N F, 31)

[Een rietlaag onder de pannen aanbrengen.]

lateren: *latērā* L 320a, Q 71; **onderlateren:** Q 96a, 96c; **een beschoten dak maken:** *ejn bāšōtā dāk mākā* L 318b.

PANLATTEN

[Zie het lemma PANLATTEN op pag. 107 in de paragraaf over de kap.]

DEKLATTEN

(N F, 32b; N 4A, 14a)

[De latten op het dak waaraan de stro- of rietbedekking wordt vastgemaakt.]

deklatten: *deklatā* L 265, P 49, Q 3, 11; *dēk-* K 353, 361a, L 266, 290, 291, 318b, 320a, 326, 360, Q 2, 71, 96a, 96c, 98; *dēk-* L 312; *dēq-* Q 111; *dōk-* L 422; *dēklātān* L 314; *deklā?* K 314; *dēklet* L 360; **daklatten:** *dāklātā* K 278, L 159a, 269b, 270, 271, 288a, 289, 289b, 295, 299, 316, 317, 318b, 321, 322, 322a, 332, 360, 371, 372, 377, 378, 416, 420, 432, P 51, Q 9, 14, 18, 20, 21, 28, 39, 97, 98; *dā.k-* L 290; *dā^ok-* L 420; *dāk-* K 317, 358, L 211, 282, P 46, 48, Q 12, 96c; *dāk-* K 357, L 368b, P 44, 50, Q 7; *da^ok-* P 174; *dāk-* Q 77b; *dōk-* P 175, 176, 218, 222, Q 71, 76, 80, 83; *dōk-* Q 93; **daklatter:** *dōklātār* Q 72; **dakenlatten:** *dākālatā* L 429; *dōk-* Q 86; **strooilatten:** *strōjlatān* L 314; **rietlatten:** *ritlatān* L 314; **walmatten:** *wamlatā* Q 7; **latten:** *latān* L 314; *latā* K 316, L 163, 265, 318b, P 48, 50; **dakstekken:** *dākstekā* Q 106; **stekken:** *st'ek* L 265; **kepers:** *kēpārs* L 286, 423; **keperen:** *kēpārā* L 423.

SPREILAAG

(N F, 33a)

[De eerste laag riet of stro die over het hele dak wordt uitgespreid om te dienen als dekbodem.]

spreilaag: *sprejlōx* L 265, 318b, 320a, Q 96a, 96c; *šprej-* Q 98, 111; **spreiriet:** *sprejrēt* L 318b; **spreistrooi:** *sprejstruj* L 318b.

HET DAK SPREIDEN

(N F, 33b)

[De spreilaag aanbrengen. Het spreiden gebeurt met riet van 2,5 tot 3 meter lang en dient om de binnenkant van het dak een mooi aanzicht te geven en vooral om een dekbodem te vormen, zodat de kortere deklagen die over de spreilaag heen worden gelegd, niet naar binnen schieten.]

spreiden: *sprejā* L 320a, Q 96a, 96c; *šprejā* Q 111; *sprejā* L 265; *sprejā* L 318b; *šprejā* Q 98.

VOETPANNEN

(N F, 34a; N 4A, 27c; monogr.)

[De paar rijen pannen die de onderrand van het dak vormen wanneer dit deels met stro en deels met pannen wordt gedekt.]

schindelen: *šējalā* Q 113; **onderpannen:** Q 98; **voetpannen:** *vutpanā* P 174; **beginpannen:** *bāgenpanā* L 312; **sluitpannen:** *slōjtpanā* K 278; **eindpannen:** *ejnpanā* L 432; **boordpannen:** *bōrtpanā* L 270; **gootpannen:** *gūātpanā* L 420; *gōt-* L 270; *gōt-* Q 18; **druppans:** *drōppanā* Q 7; **neuzelpannen:** *nōzālpānā* K 314; *nōzāl-* P 51; **euzelpannen:** *ūzāspanā* P 177; *jōs-* Q 80; *hjos-* Q 77b; *ias-* Q 83; *ēzā-* L 360; **dekpannen:** *dēkpanā* Q 96a, 96c; **dakpannen:** *dākpanā* P 44; **druppers:** *drēpārs* Q 83; **dakdrup:** *dāk-drōp* L 322a; *dāk-drōp* L 326; **neuzedrup:** *nōzāndrōp*, *-drup* L 163, 163a, 163b, 164, 165; **drup:** *drōp* P 175, 218, Q 7; *drōp* L 312; *drēp* Q 93; **pannenrand:** *panārānjī* L 321; **krans:** *krāns* L 318b; **onderste rij:** *φ.ndārstā re.j* P 222; *φnarstā rēj* L 269b; **schermrij:** *šerāmrij* L 372; **druprij:** *drōprij* L 372; **euzeloop:** *ōslop* Q 71; **euze:** *ōjzā* Q 71; *ōs.djā* L 318b; *ōzā* L 290 (= overstekende rand); *ōzān* L 286; *nēsā* P 55; **neuzel:** *nōzāl* K 357, P 45; *nōzāl* P 46; **onderdak:** *ōndārđōk* Q 86; **pannedak:** *panādāk* L 416.

EUZE

[De benedenste laag van een geheel met stro of riet gedekt dak. Zie het lemma EUZE in WLD I.7.]

DE EUZE AANBRENGEN

(N F, 36)

[De benedenste laag van een geheel met stro of riet gedekt dak aanbrengen.]

de euze zetten: *dā φzā zetā* L 265; **euzen zetten:** L 320a; *ōjzān zētā* Q 71; **de oze zetten:** *dā ōzā zētā* Q 111; **de oze maken:** *dā ōzā mākā* Q 111; **de laagte maken:** *dā lōx.dā mākā* L 318b

II.9

DEKLAGEN VAN DE EUZE

(N F, 37a-c; N F, 39)

[De euzen bestaan doorgaans uit twee deklagen van riet of stro. De eerste laag is ongeveer 60 cm, de tweede ongeveer 150 cm lang. Bij het strodekken wordt voor de eerste laag gebruik gemaakt van kleine stroschoofjes, bij het rietdekken van de bovenste stukken van een rietbos. De tweede laag bestaat bij het strodekken uit een laag stroschoven die, in tegenstelling tot alle volgende lagen, met het ondereinde naar beneden gezet worden. Deze volgende lagen worden zowel bij het rietdekken als het strodekken doorgaans met een rangtelwoord aangeduid: derde, vierde, vijfde laag enz.]

In dit lemma wordt een onderverdeling gemaakt in: A. de eerste laag van de euzen bij het strodekken; B. de eerste laag van de euzen bij het dekken met riet en C. de tweede laag van de euzen.]

A. de volgende termen betreffen de eerste stro-laag van de euze: **konteinde:** *kont-ejnt* L 265; **euzelaag:** *ōx-dālōx* L 318b; **eerste laag:** Q 98; *īrstā lōx* L 318b; **onderlaag:** *onārlōx* Q 111; **schoofjes:** *sxōfkās* Q 96a, 96c; B. de volgende termen betreffen de eerste rietlaag van de euze: **toppen:** *tōpā* L 265, Q 71; *tōp* L 265; **topjes:** *tōpkās* Q 96a, 96c; C. de volgende termen betreffen de tweede laag van de euze: **tweede laag:** Q 98; *twēdā lōx* L 265; *twidjā* ~ L 318b; **daklaag:** *dāklōx* L 318b; **deklaag:** *dēklōx* Q 96a, 96c; **bovenlaag:** *bōvālōx* Q 111.

VORSTLAAG

(N F, 40a)

[De bovenste laag die bij het werk aanvankelijk over de nok van het dak heensteekt.]

vorstlaag: Q 98; *vōrstlōx* L 318b; *vōrst-* L 265; *vjōslāx* Q 71; *vīāslōx* Q 111; **toplaag:** *tōplōx* Q 96a, 96c.

DE VORSTLAAG OVERHALEN

(N F, 40b)

[De uitsteeksels van de laatste laag over de nok heen afwerken.]

In L 318b werden over de afgewerkte vorst graszoden of vorstpannen gelegd. Ook kon het geheel met cement worden afgesmeerd.]

(de vorstlaag) overhalen: *ovārhōlā* L 265; *ōvar-* Q 96a, 96c; *ōvarhōlā* L 318b, 320a; **omslaan:** *omslōn* Q 111; **oversteek maken:** *ōvārštēk mākā* Q 98.

SLIJTLAAG

(N F, 41)

[Deel van een aangebrachte deklaag dat onder de dekgarde uitsteekt.]

slijtlaag: *slītōx* L 318b; *šlīt-* Q 111; *slētj-* L 265; *slēt-* Q 96a, 96c.

OPHAKEN

(N F, 42)

[De wisboom hoger plaatsen om met de volgende laag te beginnen.]

ophaken: *ophōkā* L 320a; *ophōkā* L 265; *ophakā* L 318b; **haken:** *hōkā* Q 96a, 96c; **opsteken:** *opstēkā* L 318b; **ophangen:** *ophajā* Q 111.

AANGOOIEN

(N F, 43)

[Het opgooien van stro of riet door de helper van de dekker.]

aangooien: Q 98; *angojā* L 265; *āngūjā* Q 71; **opgooien:** *op-guajā* L 320a; *op-gūjā* Q 96a, 96c; **opdragen:** *op-drāgā* L 318b; **opsteken:** *opstēkā* Q 111.

KNECHT

(N F, 44)

[Helper van de stro- of rietdekker. Tot zijn werkzaamheden behoort onder meer het aanvoeren van het stro of riet.]

dekjong: *dēkjōj* L 320a; **opperman:** *operman* L 265; **dien(d)er:** *dēnār* L 318b; *dēndār* Q 96a, 96c; **leerling:** Q 98; **knecht:** *knēx* Q 111.

DRIJVEN

(N F, 45a)

[Een dak met riet dekken.]

Voor bedekking met riet worden de regels of sparren van het dak op een onderlinge afstand van 45 à 55 cm geplaatst. Daarop worden panlatten aangebracht op afstanden van ongeveer 28 cm. Op deze latten wordt eerst een dunne spreilaag ter dikte van 5 cm met dunne dekgarden en wilgen stroppen bevestigd; daarna wordt het dekriet in lagen van 6 cm dikte opgebracht en op dezelfde wijze aan de panlatten verbonden. De lagen schuiven telkens de afstand van twee panlatten naar boven op en men brengt er zoveel lagen op, totdat een dikte van circa 26 cm is verkregen. Vervolgens wordt het dak afgeschooren, waardoor alle uiteinden van het riet in een plat vlak komen. De nok wordt gewoonlijk met rietvorsten, een soort van brede, gebakken dakpannen, afgedekt, nadat vooraf in de top een rondhout of beslagen hout is gelegd, waarlangs men aan weerszijden de specie spreidt waarin de rietvorsten komen te liggen (Zwiers II, pag. 279).]

drijven: Q 71; *drīvā* L 265, 318b, Q 96a, 96c; **rietdekken:** Q 98; *rēt-dēkā* L 320a; **met riet dekken:** *met rēt-dēkā* Q 111.

DEKKEN

(N F, 45b)

[Een dak met stro dekken. Het dekken van een strodak geschiedt op dezelfde wijze als met riet. Zie ook het lemma **DRIUVEN**.]

dekken: *dēkə* L 265; *dēkə* L 318b, Q 96a, 96c; **stro-/strooidekken:** Q 98; *stryədəkə* L 320a; **met strooi dekken:** *met štrūjə dēkə* Q 111.

STROOIEN DAK

(S 36; monogr.; Vld.)

[Dak dat met stro gedekt is. Zie ook de lemmata **GEDREVEN DAK** en **GESPREID DAK**.]

strooien dak: *strōjə dak* L 164, 210, 211, 215a, 288, 289; *strōjən* ~ L 191, 209, 213, 215; *strōjə* ~ L 165; *strōjən* ~ L 216, 217, 246a; *strōajə dāk* L 250; *strōajə* ~ L 249; *struajən* ~ L 246, 248, 266; *struajə* ~ L 268; *strūajə* ~ L 289; *štrūa* ~ L 291; *štrūən* ~ L 290; *strōə* ~ L 267; *štrōjə* ~ Q 32a; *štrōə* ~ Q 101; *strōjə* ~ L 269, 271; *štrōjə* ~ L 298, 385; *strōə* ~ L 378; *štrōə* ~ L 325, 331, 429, Q 196; *štrōən* ~ L 430, Q 21, 29, 32; *štrōjə* ~ L 323, 432; *štrō.jə* ~ Q 99; *štrōə* ~ Q 16, 113; *štrōjə* ~ Q 196; *strūjə* ~ L 300, 320, 427; *strūjən* ~ L 295; *štrūjə(n)* ~ Q 30; *štrūjə* ~ Q 27, 98, 111, 113, 207; *strūjə* ~ L 296, Q 95 (mv. ~ *dākər*), 96a, 187; *štrūjə* ~ Q 102, 103, 104a, 105, 202, 203, 208; *štrūajə* ~ Q 97; *štrūjə dōək* Q 198; **stro-/strooidak:** *strūdāk* L 318; *strō-* L 377, 379, 380, 381, 382; *strōj-* L 425; *štrō-* L 333, Q 20, 33, 110; *štrō-* L 327; *štrōj-* L 330; *štrō-* L 387, 426, Q 22, 208; *štrō-* Q 113; *strūjə-* L 328; *stry-* Q 95; *štrū-* L 297; *štrū-* Q 35, 118, 204a; *štrūdāk* Q 116; *štrōiāk* Q 20 (mv. ~ *iākər*); **strooien dakje:** *štrūjə dēkskə* Q 201; **dak van stro:** *dāk* ~ *van strūj.* L 374; **strooi-en hoed:** *štrūjə hot* Q 117b.

GEDREVEN DAK

(N F, 46a; monogr.)

[Strooien dak waarbij in tegenstelling tot normaal, de schoven van alle deklagen met de onderreinden naar beneden zijn gericht.]

gedreven dak: Q 71, 98; *gədrēvə dāk* L 265, 318b (met aren omhoog); **gedreven strooidak:** *gədrēvə štrūjədāk* Q 111; **stoppelendak:** *stōpəl-dāk* Q 96a, 96c.

GESPRED DAK

(N F, 46b)

[Strooien dak waarbij de schoven van alle deklagen met de bovenreinden naar beneden zijn gericht.]

gespreid dak: *gəsprējt- dāk* Q 96a, 96c; *gəsprējt.-* ~ Q 111; **spreiddak:** *sprējdāk* L 318b (met aren omlaag); **plattendak:** *plat-dāk* L 265.

VOORPAND

(N F, 47a)

[De langwerpige voorkant van het dak.]

voorpand: Q 71; *vōrpant* L 265; *vōrpantj* L 318b; **voorzijde:** *vījərzi* Q 111; **voorkant:** Q 98; *vōrkānt* Q 96a, 96c; *vōrkantj* L 318b; *vījərkant* Q 111.

ACHTERPAND

(N F, 47b)

[De langwerpige achterkant van het dak.]

achterpand: *axtərpantj* L 318b; **achterzijde:** *axtərzi* Q 111; **achterkant:** Q 98; *axtərkant* Q 111; *axtərkānt* Q 96a, 96c; *axtərkantj* L 318b.

SCHOOT, BULT

(N F, 51a; N F, 51b)

[Onregelmatigheid in de houten betimmering van een dak.]

de volgende termen betreffen een laagte in het dak: **schoot:** *šoat* Q 98; *šūət* Q 111; **knik:** *knek* Q 111; **zak:** *zak* Q 71, 111; **dēl:** *dēl* Q 96a, 96c; *dēl* Q 98, 111; **zink:** *zēnk* L 265; **zonk:** *zōnk* Q 96a, 96c; *zōnk* L 320a; *zōnk* L 318b; de volgende termen betreffen een hoogte in het dak: **pokkel:** *pukəl* Q 96a, 96c, 111; **bult:** *bōlt* L 265, Q 96a, 96c, 111; *bōltj* L 320a; *bōltj* L 318b.

ROLLAAG

(N F, 52)

[Wanneer het woonhuis met pannen wordt gedekt en stal en schuur met riet of stro, wordt op de grens van stro en pannen een bijzondere laag aangebracht die met de uiteinden op de pannen ligt. De rollaag zorgt ervoor dat het water goed naar beneden loopt.]

rollaag: *rōllōx* Q 111; **waterlaag:** *wātərlōx* L 318b; **pleklaag:** *pleklōx* Q 96a, 96c; **gedreven kantlaag:** L 265; **uitlopers:** *ūtlōjpərs* Q 96a, 96c.

Met leien dekken

DAKLEI (zie kaart)

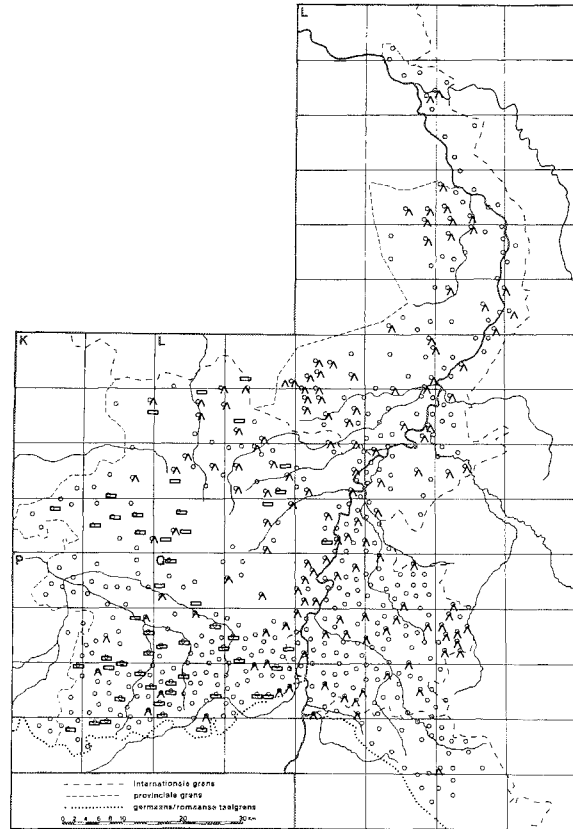
(N 32, 49b; N 64, 156c; N 79, 5; L 37, 26a; Gi 2, 47; monogr.; Vld; div.)

[Tot een dun plaatje gekloofde leisteen dat als dakbedekking wordt gebruikt. De vorm van de dakleien is langwerpig, geheel rechthoekig, met één of meer afgesnuite hoeken, of aan één einde half rond. De afmeting ervan varieert van 26x14 cm voor een Franse, tot 61x36 cm voor een Engelse lei. De dikte bedraagt tussen 2,5 en 8 mm. „De Belgische lei - Maaslei - is donkerblauw en

11.9

DAKLEI

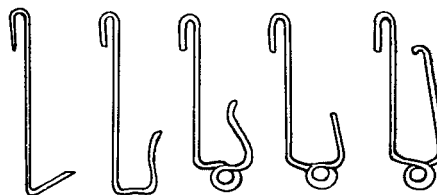
- ^ (-)lei
- ◻ (-)schalie

goed bestand tegen het weêr. De Duitse leien - Rijn- en Moezellei - zijn eveneens blauw, taai en dik, maar worden op den duur iets zachter; de Moezelleien springen in strenge winters wel. Onder de Fransche leien onderscheidt men die van Rimogne (blauw of groen), Fumay (rood of paars) en Delville (groen); vooral die van Fumay en Rimogne zijn zeer duurzaam. De Engelsche leien zijn in 't algemeen vaster en harder dan die van het vasteland, roodachtig of paars, ook wel blauw; deze zijn de beste." (Zwiers II, pag. 15).] **lei:** *lej* K 278, 361, L 163, 164, 210, 217, 245b, 250, 265, 266, 268, 269b, 271, 282, 289, 289b, 290, 291, 292, 294, 299, 312, 313, 316, 317, 319, 320c, 321, 322a, 327, 329, 330, 331, 352, 358, 360, 363, 364, 366, 371, 372, 374, 381, 414, 415, 416, 417, 420, 422, 426, 427, 429, P 117, 119, Q 2, 3, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 20, 39, 86, 96c, 99*, 100, 0112, 117a, 171, 179, 193, 194, 196, 197, 197a, 199, 202, 203, 208, 241, 247, 259; *l'ej* L 368, 382; *lej* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a, Q 179a (mv. *lējə*); *lej* K 317, L 211, 286, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 291, 314, 318a, 318b, 318d, 318e, 320a, 362, 366, 386, 387, 414,

423, P 197, Q 1, 3, 20, 28, 71, 88, 95, 96c, 97, 98, 111, 113, 118; *laj* Q 86, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *lāj* Q 170; *lij* Q 88; *løj* P 176; *lē* L 353; *lē* L 352, 355, P 176, Q 159 (mv. *līn*); *lēj* L 265; **daklei:** *daklej* L 289, 321, 382, 432, Q 8, 13, 39, 98, 100, 101, 113; *daklej* L 290, Q 95, 111; *dā.k-* L 270; **lei op het dak:** *lēj op at -dōk* Q 5; *lē op hət -dāk* L 355; **rechte lei:** *rexta lej* Q 117, 118; **bloklei:** *blōklaj* Q 121c; **schalie:** *sxali* K 278, 353, 357; *sxa^ali* P 119; *šali* L 367; *sxalij* K 278, 353; *sxāli* K 358, 361, L 312, 316, 352, 413; *šāli* L 360, 422, Q 95, 178; *šāl* L 366; *sxāli* K 357, L 352, 414, Q 1 (mv. *sxālis*); *sxawli* K 359; *sxāwln* Q 1 (mv. *sxāwln*); *sxowli* P 192 (mv. *sxowlijə*); *skqli* P 219; *sxqli* K 318, 357, 361, L 286, 414, P 176a (mv. *sxqli*), Q 165 (mv. *sxqlis*); *šqli* Q 171 (mv. *šqlis*); *sxqli* K 360; *sxqlə* Q 156 (mv. *sxqlə*); *skqala* P 176; *šqlə* Q 157 (mv. *šqlə*); *sxqjla* P 188 (mv. *sxqjlanə*); *sxāltš* Q 2; *sxalx* Q 2 (mv. *sxaləs*); *sxālə* Q 2 (mv. *sxālə*); *še-lžə*, *šqlžə* Q 83; *šqldjə* Q 83 (mv. *šqldjəs*); *šqlžə* Q 83, 177 (mv. *šqlžəs*); *sxēldər* P 219 (mv. *sxēldərs*); *sxōldər* P 219 (mv. *sxōldərs*); *sxā^al* Q 78 (mv. *sxā^alə*); *sxōl* P 218 (mv. *sxōlə*); *sxql* P 121, 172 (mv. *sxōldərs*), 177

(mv. *sxqlə*); *sxq^(ə)l* P 195 (mv. *sxq^(ə)lə*); *xql* P 176 (mv. *xqlə*); *sxqəl* P 176 (mv. *sxqlə*), Q 78 (mv. *sxq^(ə)lə*); *šqal* Q 77; *sxqjal* Q 72 (mv. *sxql-jəs*); *šqjl* Q 162 (mv. *šqjla*); *sxql* P 120; *šql* Q 243; *šql* Q 71 (mv. *šqlən*), 74 (mv. *šqlə*); *šql* Q 71 (mv. *šqlən*); *šql* Q 162; *šql* Q 83; *šql* Q 168a (mv. *šqlən*); de volgende opgaven zijn meervoud: *sxqlis* Q 159; *sxqldars* P 185; *skqldars* P 214; **natuurschalie**: *natjrsxáli* K 353.

Afb. 80. leihaken

VOETLEI

(N 64, 156b)

[Halve lei die aan de onderzijde van het dakvlak op het voetlood wordt aangebracht. Ten einde een voetlei dezelfde helling te geven als de hoger liggende leien wordt óf het onderste deel van het beschot dikker uitgevoerd óf een lat langs de onderkant van het dak gespijkerd. Zie ook het lemma VOETLOOD.]

voetlei: *vōtlej* Q 117, 118; **druplei**: *dryplaj* Q 121c; **beginlei**: *bāgenlej* L 266.

LOODLEI

(N 64, 156e)

[Lood of zink in de vorm van een lei om koepels of gebogen vlakken mee te dekken.]

loodlei: *luətlaj* Q 121c; **loodschalie**: *lū.tšāl* Q 117, 118.

LEIHAAK

(N 64, 156f)

[Gegalvaniseerde of koperen haak waarin een lei wordt gehangen. Zie ook afb. 80.]

leihaak: *lejhōk* L 266; *lejhōk* Q 117, 118; *lajhōk* Q 121c (mv. *-hōk*).

STROOMLEI

(N 64, 156g)

[De lei waarmee de bovenkant van het dak wordt afgedekt.]

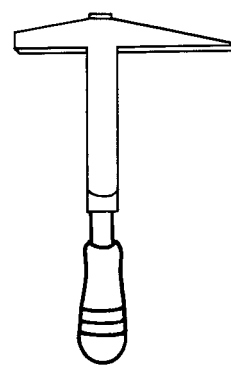
stormlei: *štōrəmlej* Q 117, 118.

LEIHAMER

(N 64, 158a)

[Werktuig gebruikt bij het dekken van leien daken. De kop van de leihamer heeft aan één kant een recht uiteinde en aan de andere kant een scherpe punt om spijkergaten in de leien te kunnen slaan. Zie ook afb. 81.]

leihamer: *lejhāmər* L 266; *lajhamər* Q 121c; **leidekkershamel**: *lejdekərshāməl* L 414; **leidekkershamer**: *lejdekərshāmər* Q 117, 118.

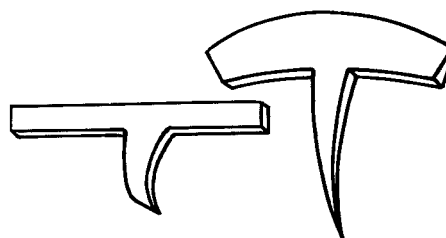

Afb. 81. leihamer

BRUGIJZER

(N 64, 158b)

[Werktuig dat dient om leien op maat of volgens profiel af te kappen. De uitstekende punt van het brugijzer wordt in het dakbeschot geslagen waarna de lei op de scherpe bovenkant wordt gelegd en met de hamer wordt afgekapt. Zie ook afb. 82.]

Afb. 82. brugijzers

brug: *brøk* Q 121c; **schaartijzer**: *sxā.rī.zər* L 266; **baard**: *bāt* Q 117, 118.

ROOIHAAK

(N 64, 158c)

[Werktuig dat bij reparatiewerkzaamheden aan leien daken wordt gebruikt. Wanneer een gebro-

II.9

Afb. 83. rooihaak

ken lei moet worden verwijderd, wordt de rooihaak onder de lei gestoken, zodat met een van de weerhaken de nagel losgetrokken of met behulp van de gleuf aan het eind van de haak losgestoten kan worden. In het laatste geval wordt met een hamer op het gebogen uiteinde van de haak geslagen. Zie ook afb. 83.]

trekhaak: *trekhqk* L 266; **roofhaak:** *rōfhqak* Q 117, 118; **leishaakijzer:** *lajhqak-izər* Q 121c.

LEIEN DAK

(L 37, 26c; N 79, 5 add.)

[Met leien gedekt dak. Zie ook de lemmata RIJNDAK en MAASDAK.]

leien dak: *lejən dak* K 278; *lejə* ~ L 216, Q 241, 259; *lejə* ~ L 314; *lejən da^{ak}* Q 96c; *lēən* ~ L 355; *lējə dāk* Q 179a; *lejən dwak* Q 199; *lejən dā.k* K 361; *lejən dāk* L 282, 286, 312, 316, 352, 368, 372, 413, 420, P 119, Q 2, 7, 8, 9; *lejə* ~ L 286, 271, 317, 319, 358, 360, 363, 364, 372, 415, Q 6, 12, 196; *lējən* ~ L 352; *lejən* ~ L 286, 414; *lejə* ~ L 288a, 362, 366, 423, Q 95; *lēən* ~ L 352, 355; *lē^a dōk* Q 78; *lejən* ~ L 313; *lejə* ~ Q 71, 86; *lejən* ~ Q 3; *lejə* ~ Q 88; *lājə* ~ Q 170; *lējən* ~ Q 5; *løjə* ~ P 176; *lijə* ~ Q 88; *lejə dōk* P 197; *lejə dōwk* Q 179; **dak van leien:** *dōk* *van lejə* P 214; **leidak:** *lējdo^{ak}* Q 159; **schaliën dak:** *sxalijən dak* K 278, 353; *sxālīə dak* K 357; *sxālīə* ~ K 357; *sxaliən* ~ K 361; *sxālīən* ~ K 358; *sxōlijən* ~ K 357; *sxōjlən* ~ P 198; *sxaliən dāk* L 352; *sxālīən* ~ L 316; *sxēlijən* ~ K 360; *sxōlā* ~ P 218; *sxaldjə* ~ Q 2; *sxē^alā da^{ak}* P 120; *sxōlijən dēk* Q 165; *sxōlijən dōk* Q 171; *sxā^alā* ~ Q 78; *sxōlā* ~ P 121, 177; *sxōjlā* ~ Q 162; *šqlžə* ~ Q 177; *xōlā* ~ P 176; *šōlən* ~ Q 71; *šōlā* ~ Q 74; *šōlən* ~ Q 71; *sxō^alā dō^{ak}* Q 78; *sxō^alā dō^{ak}* P 195; *šālīən dōwk* Q 178; *šōjlən* ~ Q 168a; *sxōlā dōk* Q 74; **dak met schaliën:** *dāk met šālīə* L 367; **dak van schaliën:** *dōk* *van sxālīən* P 176a; **dak bet schalies:** *dōk bej skēldərs* P 214; **dak van schalies:** *dāk* *van sxawlis* K 359; *dōk va sxālīs* Q 1; *dāk* *van sxōljās* Q 72; *dēk* *van sxēldərs* P 219; **schaliedak:** *sxa^alīda^{ak}* P 119; *sxōlīdāk* L 286; *sxāwln*– Q 1; *sxōlīdōk* P 172; *sxōwli*– P 192; *šōlā*– Q 157; *šōldjā*– Q 83; *sxō.ladō.ək* Q 156; **de schaalderij:** *də sxōldəri* P 219.

RIJNDAK

(N 64, 160a)

[Dakbedekking bestaande uit schelpvormige leien die, in tegenstelling tot het Maasdak, over-

lappend over elkaar heen zijn gelegd en dus geen naad vormen. De leien van een Rijndak worden onder een hoek met de voet van het dak bevestigd. Deze wijze van leidekken is gebruikelijk in het Rijnland en in bepaalde streken van Luxemburg.]

duitse dekking: *dōjtsə dēken* L 266; **duitse:** *dūtšə* Q 117, 118; **duitse schoepleiendekking:** *dūtšə šuplajədəkun* Q 121c; **halfronde:** *hōfronə* Q 117, 118.

MAASDAK

(N 64, 160a; N 64, 160c)

[Dakbedekking bestaande uit rechthoekige leien, in horizontale rijen gelegd. Elke rij ligt daarbij verspringend ten opzichte van de vorige en evenwijdig met de druiplijn van het dak. Deze wijze van leidekken is onder meer gebruikelijk in België.]

blokleienbedekking: *blōklajəbədəkun* Q 121c; **belgische:** *belžə* Q 117, 118.

ASFALTLEIDAK

(N 64, 160a, add.)

[Dakbedekking in de vorm van asfaltleien of shingles. Asfaltleien bestaan uit stroken asfalt, waarop minerale leislagen is ingewalst. Ze worden met behulp van gegalvaniseerde of aluminium asfaltnagels op een onderlaag van multiplex of houtspaanderplaat vastgespijkerd.]

rubberoid-bedekking: *rōbərōjt-ədəkun* Q 121c.

LOODGIETER

Goot

DAKGOOT (zie kaart)

(N 64, 148a; N 54, 185a; L 24, 23a; L B1, 159a; R 14, 23j2; monogr.; Vld; div.; S 11; L 1a-m)

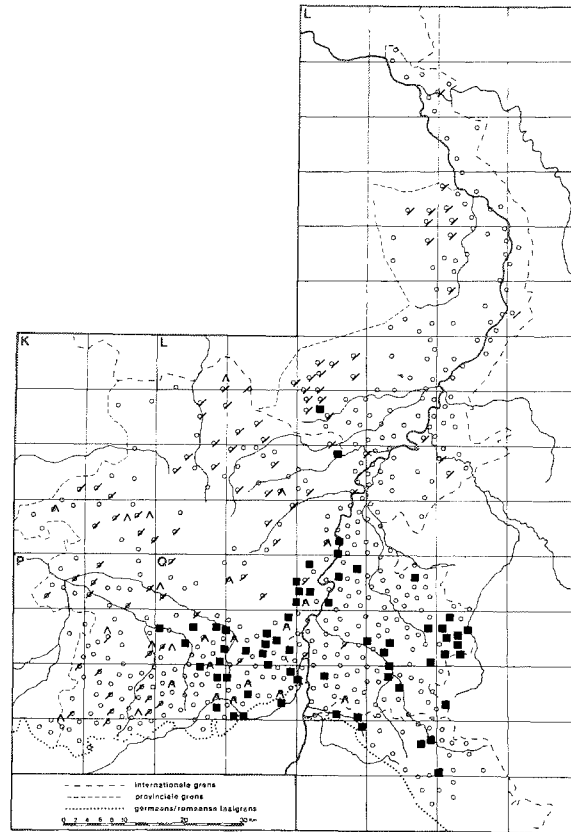
[Horizontaal afvoerkanaal dat onder een dakrand wordt aangebracht om het van het dak stromende regenwater af te voeren, hetzij onmiddellijk via een spuijer, hetzij door een in de aardbodem uitmondende gootpijp.]

Met de term *Keulse goot* (L 387) wordt een goot aangeduid die niet buiten het muurvlak uitsteekt, maar op de muurplaat rust.

In S 11 en L 1 a-m werd in het algemeen gevraagd naar „goot”. In dit lemma zijn uit dit materiaal alleen die antwoorden opgenomen, waarbij door de invuller werd vermeld dat het specifiek de benaming voor een dakgoot betrof.]

DAKGOOT

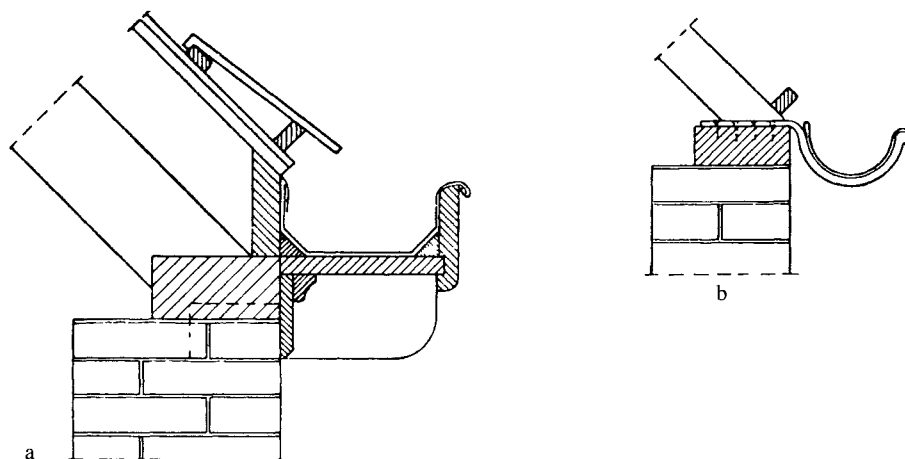
- ∨ (-)goot
- ^ kornis
- kandel

goot: *gōt* K 357, 358, 359, L 282, 312, 316, 317, 352, 353, 355, 414, P 47, 117, 183; *gō²t* L 282, 286, P 58, Q 71; *gō²t* L 312, Q 1 (mv. *gō²tī*); *gōt* L 265c, 293, Q 95; *gō²t* L 326; *gōt* L 163, 271, 292, 330, 332, 385; *gōt* L 387; *gō²t* L 266; *guōt* P 195, 197; *gū²t* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 316a, 318a, 318d, 318e, 366, 415, Q 2, 4; *gū(w)ōt* P 197; *gūwōt* P 121; *gy²t* Q 5; *gū²t* L 418; *gōwt* P 176, 179, 219; *gōwōt* P 196; **dakgoot:** Q 103; *dak-gōt* K 314, 315, 318, 357, 360, 361, P 46, 171; *dāk-* L 313, 315, 318b, 355, 356, 370, 414, P 51, 57; *dōk-* P 172, Q 168a; *dō²k-* Q 78; *dāk-gōwōt* Q 1; *dāk-goat* L 313; *dāk-goōt* L 312, 314; *dāk-gōt* L 266, 320, 372, Q 2; *dāk-* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *dāk-gōt* Q 2; *dōk-gō²t* Q 4; *dōk-gōōt* P 193; *daäk-* L 364; *dō²k-* Q 5; *dāk-gōt* L 319; *dāk-gō²t* L 266; *dāk-gū²t* L 368; *dāk-guōt* Q 9; *dā²k-gū²t* L 372, 416; *dak-gūt* L 360; *dak-gōwt* P 171; **goot van het dak:** *gōt* >van at >*dāk* L 355, P 50; *gō²t* >van at >~ P 52; *gōwt* >van at >*dōk* P 175; **keulse goot:** *kōlsā gōt* L 387; **kornis:** *kōrnēs* K 359, Q 12; *kōrnēs* Q 196; *kōrnēs* K 353, L 282, Q 1, 78, 173, 179; *kōrnīs* Q 179; *kōrnīs* L 367, P 117, 121, 175

(van hout); *kōrnīs* Q 88, 156, 162 (dakgoot in moderne huizen); *kōrnēs* Q 2, 3, 12, 83 (houten daklijst waarin de zinken goot komt te liggen), 88, 156, 180 (met planken); *kōrnēs* Q 12; *kōrnīs* L 422, Q 154 (van hout); *kōrnīs* Q 12, 75; *kōrnīs* P 197; **gootkornis:** *gōtkōrnēs* K 358; **kandel:** *kandəl* Q 116, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *kāndəl* Q 222; *kanjəl* Q 113, 116, 117, 118, 201, 203, 253; *kānjəl* L 318b, 423, 424, Q 7, 9, 15, 16, 18, 29, 38, 39, 95, 101, 111*, 115, 204a; *kājnjəl* Q 78; *kēnjəl* Q 158; *kā.ŋəl* Q 252; *kāŋəl* Q 9, 10, 11, 12 (van zink), 97; *ka.ŋəl* Q 252; *kanjəl* Q 259; *k'anjəl* Q 200, 247, 247a; *kōŋəl* Q 91; *kānšəl* Q 179; *kānžəl* Q 188; *kānəl* L 369, Q 9; *kōjnəl* Q 72, 168; *kōnjəl* Q 171, 173; *kōjnəl* Q 74, 75; *kōŋəl* Q 77, 88, 155; *kōnžəl* Q 83, 89; *kō.nžəl* Q 193; *konšəl* Q 154 (van zink); *kōwnšəl* Q 179; *kōwŋəl* Q 72; *kōwnžəl* Q 88; *kō²nšəl* Q 172; *kōjnžəl* Q 162; *kunžəl* Q 83; *kōnəl* Q 180 (van zink), 183; *kōŋəl* Q 90; *kōnžəl* Q 86, 90; *kōnšəl* Q 93; *kōjnšəl* Q 93; *kōnžəl* Q 93; *kōŋžəl* Q 173; *kanək* Q 284; **rin:** *rōn* Q 117; **dakrin:** *dāxren* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e.

II.9

Afb. 84. a. bakgoot
b. hanggoot

BAKGOOT

(N 64, 148b; N 54, 187)

[Brede dakgoot die op of tegen de muurplaat wordt bevestigd. De bakgoot is opgebouwd uit een houten gootbodem met daarop twee hoogkant staande planken die de zijkanten van de bakgoot vormen. Het geheel wordt aan de binnenzijde met zink bekleed. De zijplank die tegen de muurplaat is gespijkerd wordt ook wel *binnenboeiplank* genoemd, de tegenoverliggende *buitenboeiplank*. Zie ook afb. 84a.]

bakgoot: *bak-gōt* L 423; *bak-gōt* L 330, 385; *bak-gōt* L 387; **bakkandel:** *bakkandəl* Q 121c.

HANGGOOT

(N 64, 148b; N 54, 187)

[Goot die met behulp van gootijzers op de muurplaat, op de kepers of op de boeiplank wordt vastgeschroefd. Zie ook afb. 84b.]

hanggoot: *hangōt* L 414; *hangōt* L 163; de volgende term duidt een hanggoot met vierkante of rechthoekige doorsnede aan: **bakmodel hanggoot:** *bakmodel hangōt* Q 117, 118; **halfronde goot:** *hāfroy gōt* Q 117, 118; **hangkandel:** *hangkandəl* Q 121c (halfronde); *hangkājəl* L 423, Q 204a; **mastgoot:** *mas-gōt* Q 117, 118; *mas-gōt* L 330.

REGENPIJP

(N 64, 149a; L 24, 23b; L 24, 38; L B1, 160b; monogr.; Vld.)

[De buis die het regenwater vanuit de dakgoot naar beneden voert.]

kandel: *kāndəl* Q 222; *kāndjəl* P 195; *kānjəl* L

372; *kājəl* L 360, 424, Q 9, 95; *kanjəl* Q 162; *kanjəl* Q 12, 259; *kājəl* L 423, Q 10, 11, 12, 157; *kānsəl* Q 179, 196; *kānzəl* Q 168a; *kānzəl* Q 179; *kānəl* L 422; *kāxəl* Q 179; *kājəl* Q 88, 91, 171, 173; *kō.ndəl* Q 156; *kō.ndjəl* Q 156; *kōjnžəl* Q 162; *kōnžəl* Q 162; *kōnšəl* Q 179; *kōnjəl* Q 162; *kōjəl* P 197, Q 77; *kōnəl* Q 78, 180; *kōjəl* Q 90; *kōwnšəl* Q 93; *kōjžəl* Q 173; *kōnzəl* Q 93; **ronde kandel:** *rōn kōwnšəl* Q 179; **buis:** *bōjs* K 360, L 315, 372, 414, P 47, 57, 121, 172, 175, 176, 183, 219, Q 71, 78, 179; *bōj.s* Q 88; *bōjas* P 197; *bōs* L 286; *bōs* L 319; *bōjs* Q 1; *bōws* Q 4; *bējs* L 355, Q 72; *bōws* Q 154, 173, 180; *buəs* L 415; *bys* Q 2; *būs* L 370, 372, Q 7, 9, 78; *bīs* (mv.) L 366; **buis van de kandel:** *bōs van dā kōnšəl* Q 172; **kandelbuis:** *kānjəlbyš* Q 12; *kānzəlbyš* Q 188; *kōjəlbyš* Q 155; *kōjəlbyš* Q 91; *kōnəlbyš* Q 183; **gootbuis:** *gowt-byš* P 176; **afloopbuis:** *āflōwp-byš* Q 188; *āflōwp-byš* P 57, 58; *āflōjp-byš* Q 9; *āflōwp-* Q 9; **afleidbuis:** *āflejbyš* L 423; *āflej-* Q 93; **afvoerbuis:** P 117; *āf-vōrbōjs* L 414; *af-vōr-* K 314; *āf-vōrbōjs* Q 117, 118; **regenwaterafvoerbuis:** *rēgawātər-āf-vōrbōjs* Q 117, 118; **regenbuis:** K 314, L 313, 317, P 58; *rēgəbōjs* P 46, 58; *rēgən-* L 313, Q 5; *rēgə-* L 315; *rējgən-* L 414; *rēgənbōjs* K 359; *rēgəbējs* L 355; *rēgən-* Q 86; *rēgəlbōjs* K 361, P 176; *rēgəl-* P 117, Q 90, 93; *riagəl-* P 197; *rējəl-* Q 75; *rējəl-* Q 75, 172, 188; *rēgəlbōs* P 176; *rēgəlbōs* P 193; *rējəlbūəs* L 415; *rējəlbōs* Q 172; *rēgərbōjs* K 359; *rējər-* L 355, 356; *rēgərbōs* K 315; *rējərbōws* Q 89; *rēgənbīs* (mv.) L 367, 368; **regenwaterbuis:** *rēnər-wōtərbōjs* Q 77; **waterbuis:** K 361; *wātərbyš* Q 154; *wētərbōjs* P 196; **dakbuis:** *dōk-byš* Q 83; *dōk-byš* P 172; **kandelpijp:** *kandəlpif* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e;

kānjālpīp Q 95; *kōnžal*– Q 172; **gootpijp**: *gōtpīp* Q 95; **dakpijp**: *dākpīp* Q 117, 118; **regenpijp**: *rēgānpīp* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **kandelröhre**: *kandālrōr* Q 121c; **afleiding**: *āflejān* Q 78; **afleider**: L 313; *āflēʔr* L 353; *āflejār* L 314; **goot**: *gōt* K 315, 318, 357, 358, L 282, 312, 313, 316, 317, 352, 355, 356, 369, 414, P 50, 51, 58, Q 2, 88; *gōʔt* L 282, 312, 368, Q 72, 83; *gō(h)āt* Q 72; *gōāt* Q 74; *gū(w)āt* P 197; *gūʔt* L 316a, Q 4, 5; *guāt* Q 9; *gōt* L 266, Q 2; *gōʔt* P 52; *gōt* Q 2; *gōt* L 367; *gūʔt* L 418; *gūt* L 360, 364; *gyāt* Q 5; *gōwt* P 175; **regen-goot**: *reṅgōt* L 355.

HALSRING

(N 64, 149a)

[De tegen de afvoerbuiz gesoldeerde halve kralen of banden om de buis op de pijpbeugels te kunnen laten rusten.]

buizenklem: *būzāklēm* L 266; **buizenbeugel**: *būzābōgāl* L 266; **band**: *bant* L 423; **ring**: *reṅ* L 423; **carcan (fr.)**: *kārkq̄n* L 414; **krolrand**: *krōlranḳ* Q 117, 118; **zinken wrong**: *tseṅkā vrōṅ* Q 121c; **wulst**: *wuls* Q 117, 118.

PIJPBEUGEL

(N 64, 149b)

[De beugel rond de afvoerbuiz waarmee deze aan de muur wordt vastgemaakt.]

scharnierhaak: *sxārnērḥōḳ* L 423; *šārnērḥōḳ* Q 121c; **scharnierbeugel**: *šārnērbyāgāl* Q 117, 118; **carcan (fr.)**: *kārkq̄n* L 414.

WATERSPUIER

(N 64, 149e-f)

[De elleboog onderaan het onderstuk van een afvoerbuiz.

In Q 117 en Q 118 werd het woordtype **spuier** ook gebruikt voor een afvoer die het regenwater, dat door de dakgoot was opgevangen, rechtstreeks, dus zonder afvoerbuiz, naar beneden leidde.]

spuier: *špōjār* Q 117, 118; *spējār* L 266; **elleboog**: *elābōx* L 423.

UITLOOPPIJPJE

(N 64, 149g)

[Zinken of loden pijpje in een stenen waterspuier.]

uitlooppijpje: *ūtloppīpkā* Q 117, 118; **overloopje**: *ōvārlōffjā* Q 121c.

TRECHTER

(N 64, 149h)

[De zinken of loden bak die het water van sa-

menkomende afvoerbuizen opvangt.]

trechter: *trextār* L 423; *trextār* L 414; **vergaarbak**: *vārgārbak* L 266, Q 117, 118; *vārijār*– Q 121c.

Dakbedekking van lood en zink

ROEVENDAK

(N 64, 150a)

[Dakbedekking voor zinken daken. Het roevendak bestaat uit aan elkaar gesoldeerde bladen zink of lood met opstanden tegen latten die met behulp van zinken delen worden afgedekt. Zie ook afb. 85.]

zinken roevendak: *zeṅkā ruvādāk* Q 117, 118;

zinken roeven: *tseṅkā ruvā* Q 121c; **ruiter met**

afdekking: *rūtār meṭ- āf-deḳeṅ* L 266; **opstand**

met overlappingen: *opstanḳ meṭ- ōvārlapēṅā* L 266.

ROEFLAT

(N 64, 150b)

[Zwaluwstaartvormige lat waarop de roef wordt vastgezet. Zie ook afb. 85a.]

roeflat: *rufāt* Q 117, 118; **ruiter**: *rūtār* L 266;

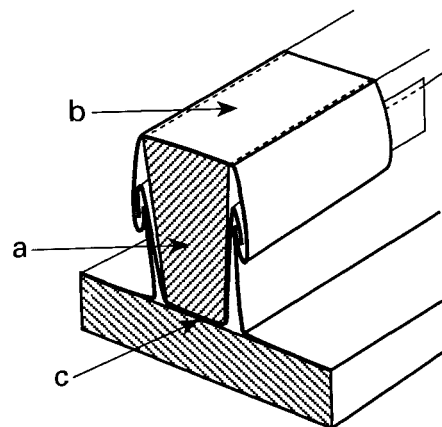
draaglijst: L 414; **roede**: Q 121c.

ROEF

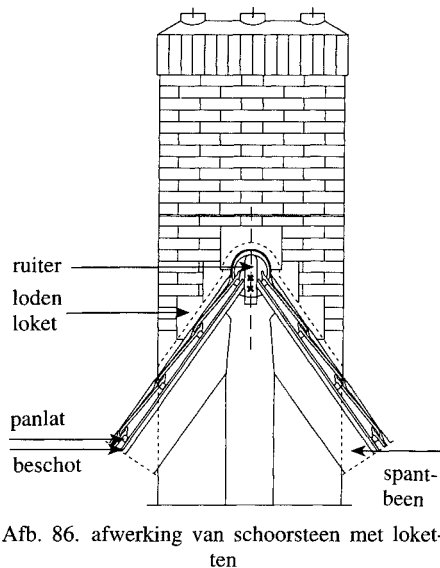
(N 64, 150c)

[Bij de constructie van een zinken dak de strook zink die over de roeflat wordt gewerkt en waarin de opstaande kanten van het dakzink worden opgesloten. Zie ook afb. 85b.]

roef: *ruf* Q 117, 118; **brug**: *brōq* L 423.

Afb. 85. roevendak
a. roeflat
b. roef
c. klang

Afb. 86. afwerking van schoorsteen met loketten

KLANGEN

(N 64, 150d; N 64, 151)

[Stroken zink die onder de roeflatten doorlopen en aan beide kanten van de roef over de opstanden van de bladen zink worden omgebogen. De klangen worden op afstanden van 50 cm met een spijkertje tegen de onderkant van de roeflat bevestigd, alvorens de roeflat tegen de dakvloer kan worden gespijkerd. Zie ook afb. 85c.]

klangen: *klanə* Q 117, 118, 121c; **krampen:** *krəmpə* L 414.

LOKETTEN

(N 64, 102e; N 64, 152a; N 64, 157a; N 32, 48b)

[Trapeziumvormige loden stroken die gebruikt worden voor het waterdicht afdekken van de naad tussen een opgaande muur of schoorsteen en een hellend dakvlak. De loketten worden reeds tijdens het metselwerk in de voegen van de muur of schoorsteen aangebracht. Zie ook afb. 86.]

loden loketten: *luədə loketə* Q 202; *luəjə* ~ L 266; **lokettē:** *loketə* L 289, Q 117, 118, 121c; *ləkətə* Q 18; *ləkətə* L 423; **loden slabben:** *luəjə slabə* L 266; **loodslabben:** *luətšlabə* Q 121c; **slabben:** *slabən* Q 13; **blijlappen:** *blejlapə* Q 121c.

LOKETLOOD

(N 64, 102e; N 64, 152a; N 64, 157b)

[Het dunne lood dat men gebruikt voor het verwaarden van loketten.]

loketlood: *loketlū.t* Q 117, 118; *ləkətłūt* L 423; **loketblij:** *loket-blej* Q 121c; **slabbenlood:** *šlabəlū.t* Q 117, 118.

LOOD INLEGGEN

(N 32, 48b)

[Loden loketten in de voegen van het metselwerk aanbrengen.]

met lood dichten: *met lōt- dextə* L 163; **lood aanbrengen:** *lūət- ānbrenə* L 290, 291, 320c; *lwot- ~* Q 99*; **indekken met lood:** *endekə met lū²t* Q 39; **met lood indekken:** *mēt luət- endekə* Q 113; **lood inleggen:** *loət- enlēgə* Q 98; **lood rondzetten:** *lūət rōnt-zetə* P 176; **(de) schouw indekken:** *šəw endekə* Q 113; **(de) schoorsteen in lood zetten:** *šōrstiən en lū²t -zetə* L 265; **met lood afzetten:** *mēt lūt- af-zetə* Q 95; **afslabben met lood:** *āfšlabə mēt loat* Q 100, 101; **zink rond de schouw zetten:** *zəjk rōnt -də šəw zetə* Q 3; **met zink bekleden:** *met tsejk- bəklejə* Q 121c; **zink rondzetten:** *zəjk rōnt-zetə* P 176.

VOETLOOD

(N 64, 102e; N 64, 152b)

[Plaat lood die aan het onderste deel van een dak wordt aangebracht. Voetlood wordt onder meer gebruikt bij de overgang van het pannendak naar de dakgoot en van het pannendak naar de gemetselde schoorsteen.]

voetlood: *voslūt* Q 121c; *vōtlū.t* Q 117, 118.

ZAALGOOT

(N 64, 152c)

[Gootje achter een schoorsteen die in een hellend dakvlak opkomt.]

zadelgoot: *zādəlgō²t* Q 117, 118; **schoot:** *šoas* Q 121c.

OVERZETBAND

(N 64, 152d)

[Band van zink tussen een plat dak en de aangrenzende muren.]

zinken winkel: *tsejkə wejkəl* Q 121c; **verholen goot:** *vərhōlə gōt* Q 117, 118.

Bitumineuze dakbedekking

ONDERLAAGPAPIER

(N 64, 155a)

[Het grauwe papier dat op de dakbeschieting wordt bevestigd.]

ondergrondpapier: *oņərgroņkpapēr* L 266; **onderlaagpapier:** *oņərlāxpapēr* Q 121c; *oņərlō²x-* Q 117, 118.

ASFALTPAPIER

(N 31, 36b; N 64, 155b; monogr.)

[Poreus bordpapier, gedrenkt in asfalt of zware teeroliën. Asfaltpapier wordt gebruikt als isolatiemateriaal tegen vocht maar ook als dakbedekking. *Lodorite* is een asfaltbitumen juteweefsel dat als afdichtingsmateriaal in stroken wordt verwerkt.]

asfaltpapier: Q 98, 121c, 202; *asfaltpapīr* P 176; *asfaltpapīr* L 330, Q 95; **asfalt:** *asfalt* K 353, L 210, 265, 266, 289, 292, 318b, 320a, Q 13, 83, 90, 99*, 100, 101, 117, 118, 121, 121c; **teerpapier:** *terpapījār* K 278; **tarpapier:** *tārpapīr* K 318, L 414, Q 1, 3; *tārpapīr* K 353; *tārpapīr* K 318, Q 3; **tarkarton:** *tā.rkārtoŋ* Q 2; **pappendekkel:** *papādekkel* Q 111; *papādekkel* Q 121; *papān-* L 432; **pappendek:** *papāndek* Q 3; *papānde+k* L 290, 291; *papāndek* L 270, 290, Q 99*; *pāpān-* Q 13; *papādek* Q 111; *papān-* L 364; **asfaltlaag:** *asfaltlāx* Q 111; *asfaltj-* L 382; *asfaltlāx* Q 113; de volgende twee woordtypen zijn merknamen: **rubberoid:** L 320c; *rōbārīt* Q 97; *rōbārīt* Q 197, 197a; *rōbārītj* L 163; **lodorite:** *rōdalīt* L 163; **roofing (e.):** *rōfeŋ* L 364; **dakleer:** Q 121c; *dāklēr* L 289; *dāk-* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **isolatielaag:** *izolāsilāx* L 316a; **isolering:** *isolēruŋ* Q 121c; **isoleervilt:** *izolērviltj* L 316a; **vorstwerende laag:** *vōrsvērāndā lāx* L 271; **vochtlaag:** *vōxlāx* Q 113; **vochtwering:** L 318b; *vōxwērenj* Q 113.

MASTIEK

(N 64, 155c)

[Gietbare massa voor bitumineuze dakbedekkingen.]

mastiek: *mastik* Q 121c; *māstik* L 266; **teer:** *tēr* Q 117, 118.

BITUMEN

(N 64, 155d)

[Dakbedekkingsmateriaal met steenkoolteer als basis. Het wordt doorgaans in rollen geleverd en bestaat uit een kern van glasvlies, gedrenkt in bitumen. Soms is het fabriekmatig afgestrooid met leisteel of fijn grind. Een bitumineuze dakbedekking is doorgaans opgebouwd uit twee of drie lagen gebitumineerd materiaal. Warm bitumen wordt gebruikt om de verschillende lagen op elkaar te plakken.]

bitumen: *bātīm* L 266, Q 117, 118; *bitum* Q 121c; **tar:** *tār* L 414.

KIEZELBAK

(N 64, 155e)

[Bak die op het platte dak wordt geplaatst om te voorkomen dat tijdens regen het losliggende

grind van de dakbedekking in de afvoer spoelt.]

zinken kiezelbak: *tseŋkə kizālbak* Q 121c; **kiezelsbak:** *kizālbak* L 266, Q 117, 118; **afvoerbak:** *āf.vōrbak* L 266.

STUCADOOR

Algemeen

STUCADOOR

(N 30, 3c; monogr.; div.)

[Arbeider die bepleisteringen op muren en plafonds aanbrengt.]

De woordtypen **stucpaffer** en **pleisterbuil** werden in Q 121 gebruikt voor de stucadoor die de eerste pleisterlaag met grote kracht tegen de muur smeet. Op deze wijze werd de hechting van het materiaal aan de muur bevorderd.]

stucadoor: L 292, 373; *stykadōr* L 159a, 163, 267, 271, 427; *stykadōr* L 210; *stykadōr* L 209; *stykadōr* L 270, Q 35a, 197, 197a; *stykadōr* L 270, Q 19 (moderne benaming); *stykadōr* L 382; *stōkadōr* L 269; *stōkadūr* L 289; *stōkadōr* Q 20; *stōkadōr* Q 97; *stekadōr* L 210; **plafonneur (fr.):** *plafonōr* P 120; *plafonōr* Q 162; *plafonōjr* P 176; *plafonōjr* L 282; *plafonōjār* Q 78; *plafonōr* Q 77, 162; **plafonnerer:** *plafonērār* Q 284; **plafonner:** *plafonār* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; *plafonār* L 210 (stucadoor voor sierwerk); **plafonder:** *plafonār* L 269; *plafonār* L 269, 291; *plafonār* L 270, 290; *plāvōndār* L 163, 163a, 163b, 164, 165; **bezetter:** *bāzetār* L 289, 289b, 318b, 320a, 320c, 321, 372, 416, 431, Q 1; *bāzetār* L 360, 364; **plakker:** *plakār* P 56, 57, 176, 176b, 177, Q 72; **plekker:** *plēkār* Q 12; *plēkār* K 318, 353, 357, 359, L 282, 297, 315, 316, 364, 372, 414, 432, P 51, Q 1, 3, 11, 13, 15, 18, 19, 71, 72, 77, 83, 95, 98, 99*, 104a, 111, 180, 187a, 193, 194, 197, 197a, 198, 198a, 203; *plē'ār* K 278, 353; **pleisteraar:** *plejstārār* L 427; *plejstārār* L 292; *plēstārēr* Q 22; *plē.stārē.r* Q 20 (mv. *plē.stārē.š*); *plestārār* Q 222; *plī.stārēr* Q 28; *plīastārār* Q 30; *plīastārēr* Q 35; *plīstārār* Q 117a; *plī'astārēr* L 271, Q 18; *plīstārār* L 321; *plīstārēr* L 330; **pleistenaar:** *pl'ēstān'ēr* L 329; *plēstānēr* Q 20; *plejstānejr* L 432; *plīstānēr* L 330; **pleisterder:** *plēstārdār* L 387; **pleisterman:** *plestārman* Q 207, 222; *plīastār-* Q 111, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *plīstār-* Q 112b; *plīastārmān* Q 19, 113, 202; **pleisterbuil:** *plīastārbyl* Q 121; **witter:** *wetār* Q 113; **stucpaffer:** *stukpāvār* Q 121; de volgende term is de benaming voor een stucadoor, speciaal voor lijsten en rozetten: **stucateur:** *stukatōr* Q 121 (vroeger in Aken).

Pleisteren

PLEISTEREN

(N 32, 37a; N 32, 37b; monogr.)

[Een muurvlak of plafond bedekken met een laag metselmortel uit kalk en zand of Portlandcement. Voor fijner werk, vooral binnenhuis, worden muur of plafond eerst bedekt met een laag mortel, vervolgens effen geschuurd en dan overtrokken met een dunne laag pleisterspecie, meestal bestaande uit gebluste kalk en gips.

Ook in Q 121 kende men verschillende bewerkingen om een muur te bepleisteren. Als eerste werd op de gemetselde muur met behulp van een speciale troffel, de zogenaamde **schmeisstroffel** (*šmajstrufəl*), een laag specie aangebracht. Het blad van deze troffel was, in tegenstelling tot dat van de gewone troffel, van voren recht. Men noemde dit: **in het rauwt zetten** (*en at rōwt zetsə*). De stucadoor maakte daartoe een mortel aan, bestaande uit 5 delen zand, 1 deel kalk en 1 deel cement, die **rauhputz** (*rōwputs*) werd genoemd. Nadat de laag was aangebracht werd hij met behulp van een rij glad gemaakt. Wanneer de muur ongeveer veertien dagen had gedroogd, kon men beginnen met de afwerking. Men noemde dit: de muur **in de witte zetten** (*en dər w'isə zetsə*) of **in de fijnputz zetten** (*en dər fin-fajnpuz zetsə*). Daarbij werden twee lagen opgebracht. Het opbrengen van de eerste laag werd gedaan met behulp van de troffel en de **sprae** (*šprə'n*). Vervolgens werd de muur met de plakspaan gladgeschuurd. Voor de laatste laag gebruikte men **vette spijs** (*vetə špīs*), dus mortel waar veel kalk in was gemengd, zodat die laag ook wel **de vette** (*dər vetə*) werd genoemd. Ook deze laag werd weer met de plakspaan verder afgewerkt. Zie ook de toelichtingen bij de lemmata PLAFOND, PLAKSPAAN EN SPECIEBORD.

Bij het pleisteren van een plafond werd de pleistermortel met grote kracht tegen de pleisterlatten gedrukt. Het teveel aan pleister dat bij deze werkzaamheden achter de latten terecht kwam, werd in Q 193 **kraal** (*kral*) genoemd. Het woord werd ook gebruikt voor het teveel aan specie aan de binnenkant van een spouwmuur (Gronsvelds Woordenboek, pag. 243).]

pleisteren: *plejstərə* Q 95, 98; *plēstərə* L 432; *plī.stərə* Q 18, 100, 101; *plīstərə* L 210, Q 113; *plīstərə* L 163, 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; *plī.stərə* L 271; *plīstərə* L 290; *pl'istərə* L 330; *pl'īastərə* L 382; *plīastərə* L 270, Q 111, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *plēstərə* L 382, Q 20; *pl'ēstərə* L 329; *plestərə* Q 117a, 207; *pljēstərə* L 381; *plēstərə* Q 284; **bepleisteren:** *bəplestərə* Q 117a; **afpleisteren:** *āfliastərə* Q 121; **rauw afpleisteren:** *rōw āfliastərə* Q 121; **plaasteren:** *plōstərə* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **bezetten:** *bəzetə* L 287, 288,

288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e, 364; *bəzetə* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a, 318b, 321, 414 (met witte kalk), Q 3, 13; *bəzətə* L 360; **(een) muur bezetten:** *mūr bəzetə* Q 194; **berapen:** *bərāpə* L 270, 320a, Q 39; **rapen:** *rapə* Q 121 (ruw bepleisteren); **bestrijken:** *bəstrika* Q 20; **smeren:** *smēra* L 265; **verputzen (d.):** *vərputsə* Q 121c; **plakken:** *plakə* Q 2, 101; **plekken:** *plekə* K 318, L 364, 414, Q 13, 97, 99*, 111, 197, 197a; *pleʔən* K 278; **afgletten:** *afgletə* L 211; **een muur in de rauwe zetten:** *ən mūr in dər rōwə zətə* L 210; de volgende zes woordtypen worden in Q 121 gebruikt voor het aanbrengen van de eerste pleisterlaag op een muur: **in het rauwt werken:** *en at rōwt werəkə* Q 121; **in het rauwt zetten:** *en at rōwt zetsə* Q 121; **in de rauwe werken:** *en dər rōwə werəkə* Q 121; **in de rauwe zetten:** *en dər rōwə zetsə* Q 121; **in de rauhputz (d.) werken:** *en dər rōwputs werəkə* Q 121; **in de rauhputz (d.) zetten:** *en dər rōwputs zetsə* Q 121; **stucadooren:** *stōkadōra* L 318b; **plafonden:** *plafonə* L 290, 291; *plafonə* Q 1; **plafonneren:** *plafonēra* Q 284 (ook gebruikt voor het bepleisteren van wanden); *plafonjēra* Q 162; *plafonēra* Q 95 (stucadooren; ook: van een plafond voorzien), 253; **een plafond inzetten:** *enə plavonj ezetsə* Q 121 (de eerste pleisterlaag op een plafond aanbrengen); **de muur opsauzen:** *də mūr opsajzə* Q 95a; **het grijs zetten:** *ət grējs zətə* Q 3; **witten:** *wetə* Q 113; de volgende zelfstandige naamwoorden drukken het resultaat van het pleisteren uit: **gepleisters:** *gəplīstərs* Q 284; **plekkerij:** *plekərej* K 318; *pleʔərəj* K 353; **plakwerk:** *plakwērk* Q 193; **raapwerk:** *rāpwerk* Q 202; **stucwerk:** *štukwērk* Q 121c.

SCHUURWERK

(N 32, 37b; monogr.)

[Manier van pleisteren waarbij op de eerste pleisterlaag slechts één afwerklaag wordt aangebracht, de zogenaamde schuurlaag. Deze laag wordt, nadat hij onder de rij is vlakgestreken, met een raapbord en een weinig water nageschuurd.]

schuurwerk: *šōrwērk* L 292; **viltwerk:** *veltswērk* Q 121.

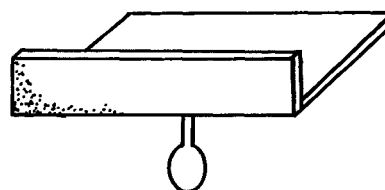
PLEISTERMORTELEN

(N 30, 38d; N 32, 37b; monogr.)

[Mortel voor pleisterwerk. Pleistermortel mag, om krimp-scheuren te voorkomen, niet te vet zijn. Hij wordt dan ook meestal samengesteld uit 1 deel Portlandcement op 3 delen zand of 1 deel kalkpoeder, 1,5 deel tras en 2,5 à 3 delen zand of 1 deel Portlandcement, 1 deel tras en 5 delen zand (Zwiers II, pag. 218).

Zie voor de fonetische documentatie van de tussen [...] geplaatste woorden en woorddelen het lemma MORTEL.]

plakmortel: *plakmortəl* Q 1; **plekmortel:** *plek[mortel]* K 278, L 315, 316, 364, Q 3, 4; **mortel voor te plekken:** *møʔal vør tə pleʔə* K 353; **plekkersmortel:** *plekərsmortəl* L 414; **bezetsmortel:** *bəzətmortəl* L 364; **kalkmortel:** *kaləkmortəl* L 416, P 51; **mortel:** [*mortel*] K 353, 357, L 289, 289b, 382, Q 39, 202; **plakmortie:** *plak[mortie]* P 176, 177; **mortie om te dageleeren:** *mørti om tə dagəliərə* Q 170; **kalkmortie:** *kaləkmörti* Q 71; **kalkmörti:** *kaləkmörti* Q 77; **plafonneursmortie:** *plafønørsmorti* P 120; **mortie:** [*mortie*] P 176; **pleisterspijs:** *plejstər[spijs]* L 265, 292, 321, 432, Q 20; *plēstər*– L 382, Q 20; *plīstər*– L 270, 290, Q 15, 30; *plī.stər*– Q 18; *plīastər*– Q 19, 111, 113, 121, 121c; *plestər*– Q 117a, 222; *plēʔstər*– Q 22; **plekspijs:** *plekšpīs* Q 19, 97, 197, 197a, 203; **bezetspijs:** *bəzətspīs* L 289; *bəzət*– L 320a, 321; *bəzətspīs* L 431; **inzetspijs:** *ezətspīs* Q 121 (specie die bij het aanbrengen van de eerste pleisterlaag op een plafond wordt gebruikt); **schuurspijs:** *šōr[spijs]* L 291, 318b, Q 187a; **beraapspijs:** *bərəpspīs* L 320a; **muurspijs:** *mūršp'ejš* Q 193; **smeerspijs:** *šmēršpī.s* L 270; **kalkspijs:** *kaləkspīs* Q 35a, 98, 99*, 113; *kaləkspēš* L 265; **kalkspijs met haar:** *kaləkspīs meṭ hār* L 269 (van varken of rund); **haarspijs:** *həʔrspīs* L 289 (met paardeharen); **hooispijs:** *hōjšpīs* L 291; *hūjspīs* L 289 (met hooi erin); **gerademaakspijs:** *jrātmaspīs* Q 121 (specie voor de tweede pleisterlaag van een plafond); **ruwe spijs:** *ruw špīs* Q 111; **magere spijs:** *māgər spīs* L 289; **plekker(s)spijs:** *plekərs[spijs]* Q 194, 198a; **stucadoor(s)spijs:** *stykadōrsspējs* L 163; *stykadōršpīs* L 432; **pleisterspecie:** L 270; *plīstər[specie]* L 209, 330, Q 113; **plek-specie:** *plekspēsi* Q 104a; **bezetspecie:** *bəzətspēsi* L 289, 289b; **schuurspecie:** *šōršpēsi* L 292; **kalkspecie:** *kaləks[specie]* L 289, Q 20, 98; **cementspecie:** *səməntšpēsi* Q 20; **rauwe specie:** *rōw spēsi* L 210 (de eerste laag); **stucadoor(s)-specie:** *stykadōrspēsi* L 210; **plekkersspecie:** *plekərsppēsi* Q 95; **specie:** [*specie*] L 211, 265, 290, 291, Q 95a, 99*, 100, 101, 194; **plakkalk:** *plakkal(ə)k* P 176, 176b; **plekkalk:** *plekkalək* L 297; **plesterkalk:** *plīstərkalək* Q 198; **kalk:** *kalək* K 357; **bezetsel:** *bəzətsəl* L 318b; *bəzətsəl* L 316; **muurpleister:** *mūrplejstər* L 382; **pleister:** *plejstər* Q 95; *plīastər*– Q 28; *plestər*– Q 117a; **plafondpleister:** *plafønplejstər* L 382; **plaafter:** *plōstər* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *plōastər* Q 113; **plâtre (fr.):** *plātər* P 176; **stuc:** *styk* L 373; **pleksel:** *pleksəl* K 318; **het grijs:** *t'grējs* P 57; **de vette:** *dər vetə* Q 121 (vette specie speciaal voor een plafond); **half om half:** *həʔf' əm həʔf* Q 121 (specie voor de eerste witpleisterlaag van een plafond; bestaat voor de

Afb. 87. speciebord

helft uit zilverzand en voor de andere helft uit kalk).

SPECIEBORD

(N 30, 10; N 30, 9; monogr.)

[Rechthoekig plankje met aan de onderzijde een handvat, van waaraf men de specie tegen de muur strijkt of in de voegen drukt. Zie ook afb. 87.

De *spewer* bestaat uit een houten draagvlak dat is gemonteerd op een houten steel die naar onderen toe breder uitloopt en zo is uitgehold dat men hem op een knie kan zetten. Het draagvlak is bestemd voor de specie waarmee het plafond werd bepleisterd. De *spewer* werd in Q 121 ook *pleisterstoel* genoemd (Lochtman, pag. 22).]

speciebord: *spēsibōrt* L 289b; **bredje voor specie:** *brētjə vør spēsi* L 321; **specieplank:** *spēsiplānk* L 159a; **mortieplank:** *mörtiplānk* P 120; **spijsbord:** *špīs-bōrt* L 292; **spijsbredje:** *spīs-brētjə* L 382; **spijsbred:** *špīs-brēt* Q 202; *špīs*– Q 117a; **spijsplank:** *špīsplānk* Q 30, 111; **spijsplankje:** *spīsplenkškə* L 427; **plekbord:** *plek-bōrt* L 315, 316; *plek-bōrt* L 282; **plekberd:** *plek-bet* K 357; *plek-bert* K 278; **plakbred:** *plak-brēt* P 176; *plak-brējat* P 56; **plaksbredje:** *plaks-brētšə* P 176; **plakspaan:** *plakspə(w)ən* Q 72; *plakspə(w)ər* Q 72; *plekspowr* Q 72; *plekspōn* K 353; **plekspade:** *plekspəj* Q 162; **plakplank:** *plakplānk* Q 99*; *plakplānk* Q 198, 198a; *plakplānk* Q 71; **plekplank:** *plekplānk* Q 77; *plekplānk* Q 104a; *plek*– Q 12; **pleisterplank:** *plēstərplānk* Q 20; *plīastər*– Q 111; **smeerplank:** *šmīrplānk* Q 117a; **smeerbred:** *šmīrbrēt* Q 222; **strijklank:** *strijklānk* L 416; **schuurplank:** *sxōrplānk* L 269; **plekschotel:** *plekšōtəl* Q 77; **voegplaat:** *vōxplāt* L 364, Q 18, 19, 35a, 98, 113, 121c, 187a; *vōxploat* L 414, Q 1; *vōxplōt* Q 83; *vōx*– Q 194; **voegplank:** *vōxplānk* Q 11, 22, 30, 111, 193, 203; *vōwx*– Q 20; *vōxplānk* Q 95, 197, 197a; **voegbord:** *vōx-bōrt* L 432; *vōx*– L 265; **voegbred:** *vōx-brēt* Q 222; *vōx*– Q 121; *vōx-brēt* L 431; *vōx-brē(j)ət* Q 78; **voegblad:** *vōx-blāt* L 210 (voor voegwerk); *vōx-blāt* L 320c; **voegtablet:** *vōxtablēt* Q 4; **voegbak:** *vōx-bak* K 353; **voegblok:** *vōx-blōk* L 289;

II.9

voegschopje: *vōxšōppjə* Q 121; **plekbek:** *plek·bek* K 359; **spaarbord:** *spār·bort* L 209, 210, 267, 318b; *špār-* L 270, 290, 291, 292; **spaarplank:** *spār·planĳ* Q 15; **mortelblik:** *mōrtal·blĳk* K 278; **mortelblikje:** *mōrtal·blĳkskən* K 278; **blik:** *blek* L 320a (alleen van metaal); **lood:** *lū·at* Q 28; **loodblok:** *lut·blōk* P 51; **palet:** *palet* Q 97; *palet* Q 19; *plet* P 177; **spaaakbord:** *spāk·bort* L 163; **spatbred:** *spat·brēt* L 321; **spatbord:** *špat·bort* L 292; **handtroffel:** *hant·trofāl* L 372; **handbred:** *hant·brēt* Q 112b; *hantj·brēt* Q 35; **plankje:** L 297; **plaat:** *plōt* P 57; **bord:** *bort* L 364; **bred:** *brēt* L 316; **slicht:** *slext* L 318b, 330 (van hout); **sperwer:** L 382; *šperwer* Q 98; *šperwer* L 330, Q 121; **spervel:** *šper·vāl* Q 111; *šperval* Q 20 (mv. *špervālə*), 101; **spirwīl spèrwi (wa.):** *spīriwi* Q 2 (draagbak met pleisterspecie die de stucadoor op de knie houdt); **sperplank:** *sper·planĳ* L 289; **pleisterstoel:** *plīstər·stōl* Q 121; **pleisterstoeltje:** *plīstər·stōlšə* Q 222.

RIJ

(monogr.; div.)

[Recht gezaagde en geschaafde houten plank waarmee de metselaar en de stucadoor bij het bepleisteren van muren de overtollige specie afstrijkt.]

rij: *rej* Q 121; *rej* Q 13; *raj* Q 162; **plekrij:** *plekraj* Q 162; **trekrij:** *trĳkraj* Q 162; **rijlat:** *rĳlat* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *rĳlats* Q 121; **slichtplank:** *slĳxtplanĳ* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; de volgende term betreft een houten plank die aan één zijde scherp is geschaafd; hij wordt gebruikt voor het afwerken van hoeken: **metsrij:** *metsrej* Q 121; **ribbenlat:** *rebəlats* Q 121; de volgende termen betreffen een rij die aan de onderkant bol geschaafd is en waarop aan de bovenzijde een handvat is gemonteerd: **knoprij:** *knōprej* Q 121; **strijkrij:** *štrīxrej* Q 121; de volgende twee termen betreffen een metalen rij die wordt gebruikt voor het afwerken van hoeken: **eckenlat:** *ekəlats* Q 121; **snede:** *šnet* Q 121.

LANGS DE RIJEN BERAPEN

(monogr.)

[Pleisterwerk met behulp van de rij vlak en glad maken.

Wanneer een muur met een penant of een vooruitstekende schoorsteenboezem moest worden bepleisterd, werden er aan de zijanten met behulp van klemhaken, in Q 121 **putzhaken** (*putshĳk*) of **pleisterhaken** (*plīstər·hĳk*) genoemd, twee of meer verticale latten vastgezet. Het gelijkmaken van de tussen deze rijen aangebrachte pleisterlaag met behulp van een derde rij werd in Q 121 *afrijen* genoemd.]

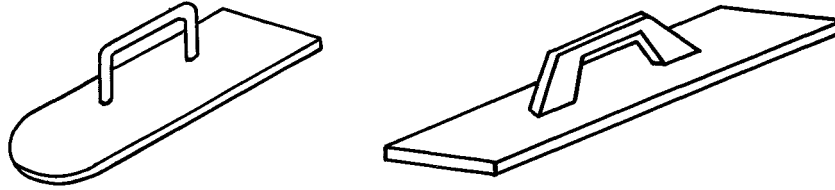
afrijen: *āfrejə* Q 121; **rijen:** *rejə* Q 13 (met een plank: *rej*).

PLAKSPAAN

(N 30, 9; monogr.)

[Van een handvat voorziene houten of metalen plankje dat wordt gebruikt bij het gelijkschuren van raapspecie of gestort beton. Zie ook afb. 88. De **sprahe** (Q 121) bestaat uit een rechthoekig blad van vrij dun en ietwat buigzaam staal waarop een handvat gemonteerd is. Zie voor dit woordtype ook RhWb (VIII), k. 404, s.v. *Sprahe*, „spreeuw”. De **houten riester** (Q 121) heeft dezelfde vorm als de *sprahe*. Soms is op deze houten riester een laag **vilt** (*velts*) gespijkerd. De (**ijzeren**) **riester** (Q 121) vertoont grote overeenkomst met de *sprahe*, maar is van een dikere soort staal gemaakt. De voorkant is afgerond in de vorm van een cirkelsegment (Lochtman, pag. 22).]

plakspaan: *plakspōn* P 176 (met ronde voor- en achterkant), Q 4; *plakspōn* Q 1; *plakspōn* P 56, 57, 176, 176b, Q 3; *plakspoan* L 414, Q 1, 2; *plakspuən* P 120; *plakspōwən* Q 3; *plakspō(w)ən* Q 72; *plakspu(w)ən* P 177; *plakspuwən* Q 78; *plakspō(w)ər* Q 72; *plakspuər* Q 71; **plekspaan:** *plekspān* Q 12; *plekšpān* L 432 (van ijzer); *plekspōn* K 318, 353, 357, L 315, 316; *plekspōwən* K 278; *plekspōwən* L 282; *plekspōən* L 364; *plekspōʔə* K 359; *plekspowr* Q 72; *plekspuər* Q 83; *plekspwōr* Q 77 (van ijzer); *plekspōr* Q 180; *plekspōj* Q 162; **pleisterspaan:** *plī·stərspān* Q 15; *plīstəršpān* Q 111 (van ijzer); **strijkspaan:** *strīkspān* L 416; *strīkspōn* L 364; **bezetspaan:** *bəzetspōn* L 360; **kleispaan:** *klejspōn* Q 13; **ijzeren spaan:** *īzərə špōn* Q 222; **sprahe:** *šprōʔn* Q 121; **riester:** *restər* Q 35a, 121, 121c, 207; *rĳstər* Q 111 (van hout), 112b; **rooster:** *rĳʔstər* Q 202 (van hout of metaal); **houten riester:** *hōltsə restər* Q 121; **houteren riester:** *hōtsərə restər* Q 121 (gemaakt van een massief plankje van hardhout); **ijzeren rooster:** *īzərə restər* Q 121; **ijzeren rooster:** *īzərə rōstər* Q 222; **houten rooster:** *hōltsə rōstər* Q 222; **schuurblok:** *sxurblok* Q 1; *sxūrblōk* L 163; *sxūr-* K 278; *šūr-* L 364; *šūr-* Q 203; *sxō.r-* L 316; *šōr-* Q 95, 99*, 187a, 193; **houteren schuurblok:** *hōltsərə šūrblok* L 270; **polierblok:** *pōlejərblōk* P 51; **polier:** *polūr* P 176b; **blok:** *blōk* P 177 (van hout); **opblokker:** *ōp·blōkər* K 359 (rechthoekig), P 176 (rechthoekig; om te polieren), Q 1; **schuurplank:** *sxūrplanĳ* L 315; *šūr-* Q 77 (van hout); *sxuər-* K 278; *šūr-* L 364, 431, 432 (van hout), Q 18, 19, 35, 97 (rechthoekig), 111, 121, 180; *šūr-* Q 117a (van hout); *šōr-* L 292, Q 197 (rechthoekig), 197a (idem), 198a; **strijkplank:** *strīkplanĳ* Q 11; *strīkplānĳ* Q 198a; **pleisterplank:** *plīstərplanĳ* Q 20; *plīstər-* Q 28; **slicht:** *slext* L 209, 289, 289b, 318b (ijzeren of houten),

Afb. 88. plakspanen

320a, 320c; *slēxt* L 265; *šlēxt* L 292; *šlēxt* L 291; *slex* L 163 (schuurblok van ijzer), 267; *šlex* L 270; **houten slicht**: *hōwtā slext* L 321; **houteren slicht**: *hōltārā slext* L 210; *hōltārā šlēxt* L 290; **ijzeren slicht**: *īzārā slext* L 210, 321; *īzārā šlēxt* L 330; *īzārā* ~ L 290; *īzārā šlex* L 270; **schuur-ijzer**: *sxōrīzār* L 269; **plakijzer**: *plak-īzār* K 193, 198 (modern); **plekijzer**: *plek-ējzār* K 353; *plek-ajzār* Q 162; *plek-īzār* Q 12 (van ijzer), 104a; **gladstrijker**: *glatštrīkār* Q 30; **platstrijker**: P 176b; **ijzeren strijkerd**: *īzārā štrīkart* Q 198 (vroeger); **houten strijkerd**: *hōtā štrīkart* Q 198; **streek**: *strēk* K 353; **rijver**: *rīvār* L 427; **rijfbred**: *rīf-brēt* Q 20; **glatter**: *glatār* L 159a; **gledder**: *glēdār* L 289; *glēdār* Q 203; **gletter**: *glētār* L 431, 432 (van ijzer), Q 18, 19 20, 22, 35a (met afgeronde voorkant), 95, 111, 117a (van ijzer), 121 (van metaal), 194, 197 (met afgeronde voorkant), 197a (idem); *glētār* Q 97 (met afgeronde voorkant); *glētšār* Q 98; **ijzeren gletter**: *īzārā glētār* Q 113; **houten gletter**: *hōtā glētār* Q 113, 117a; **plets**: *pletš* Q 20; **houten troffel**: *hōwtān trofāl* Q 13; **houten pater**: *hōlt-ā pātār* Q 222; **schervel** (?): *šērvāl* L 372.

PLEISTERMORTEL GLADSTRIJKEN

(N 32, 38a; monogr.)

[Een pleisterlaag met behulp van het raapbord gladmaken.]

afpolieren: *āf-bulīrā* Q 121 (gebeurt nadat de afwerklaag op de muur is aangebracht); **polieren**: *pālērā* Q 99*; *pōlērā* Q 13; *polīrā* K 318, L 360, P 176, Q 3; *polīrā* L 364; *pōliārā* L 316a; **gletten**: *glētā* L 211, 290, 320a, 382, Q 113; *jletā* Q 121c; *glēdā* Q 100, 101; **de muur afgletten**: *dā mūr āf-gletā* Q 98; **afgletten**: *af-gletā* L 210, 265; *āf-* L 321; *āfjletā* Q 121; **afgletteren**: *āf-gletārā* Q 18; **gletteren**: *glēdārā* L 318b; **afsmeren**: *āfsmērā* Q 197, 197a; **afstrijken**: *āfstrikā* L 270, Q 113; **opstrijken**: *opstrikā* Q 95a; **gladstrijken**: *glātstrikā* L 364; *glātstrikā* Q 113; **plekken**: *plekā* Q 39; *ple'ā* K 353; **afplekken**: *āfplekā* Q 97; **plakken**: *plōkā* Q 194; **afwerken**: *āfwerkā* L 382; *āfwerkā* Q 111; **pleisterspijs afwerken**: *plēstāršpīs āfwerkā* L 432; **glad afwerken**: *glāt- āfwerkā* L 289; **pleisteren**: *plīstārā* Q 39; *plīstārā* Q 117a; *plēstārā* Q 117a; **glad pleisteren**: *glāt plī'stārā* Q

28; **afpleisteren**: *āfplēstārā* Q 20; **afgipsen**: *af-gepsā* L 163; **plamuren**: *plamūrā* L 414; **in het wit zetten**: *en āt wet -zētān* K 278; **stucadoren**: *stōkadōrā* L 163, Q 95; *štōkadōrā* Q 39; **slichten**: *šlētā* L 270, 330; *šlētā* L 290, 291; **bezetten**: *bāzētā* L 289; **opschuren**: *opšuarā* L 270; **greumelen afdoen**: *jrōmālā āf-duā* Q 121 (gebeurt met behulp van het houten raapbord ongeveer twee uur nadat de eerste pleisterlaag is opgebracht); **uitwassen**: *īwtasā* L 364.

BLUSSER

(N 32, 37c; monogr.)

[Klein, ongeblust kalksteentje in pleisterwerk.

De aanwezigheid van ongebluste deeltjes in pleisterwerk dient zoveel mogelijk worden vermeden, aangezien deze langzaam uitblussen, zich uitzetten en de pleisterspecie vervolgens van de muur afdrukken.

Het barsten van een ongeblust kalkdeeltje werd in L 265 **spotten** (*spōtjā*) genoemd.]

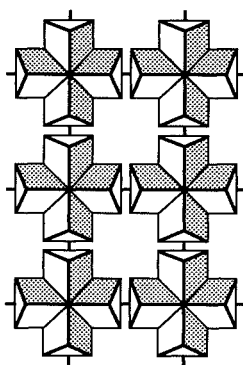
pok: *pōk* L 316a, Q 95, 100, 101; *pōk* L 270; **pokje**: *pōkškā* Q 99*; **kalkpit**: *kalākpēt* Q 39; **pit**: *pet* Q 113; **springbrikje**: *springbrekškā* Q 95a; **opspringer**: *opsprejār* L 382; **blaasje**: *blōškā* L 321; **barst**: *best* K 353; **schilfertje**: *šēlāvērka* Q 98; **schulpje**: *sxōlāpkā* P 176; **kraaiepoot**: *krejāpuāt* L 292; **mannetje**: *mēnšā* Q 121 (mv. *mēnšārā*); **kalkoog**: *kalāk-ōwx* L 330; **kalksteen**: *kalākšīē* Q 197, 197a; *kalākštē* Q 121 (mv. *-štēj*); **kalksteentje**: *kalākštējka* L 364; *kalākštēntjā* Q 202; **heilige dag**: *helgāndax* L 211; **ongeblust steentje**: *ongāblōst stēnkā* Q 3.

PLEISTERLAAG

(monogr.)

[Deklaag van een beraping of een plafond.]

pleisterwerk: *pl'ēstārwerk* L 329; *plē.stārwerk* Q 20; *plīstārwērāk* L 163, 163a, 163b, 164, 165; *plīstārwērāk* L 210; **pleister**: *pl'ēstār* L 329; **plâtre (fr.)**: *plātār* Q 95; de volgende termen betreffen de eerste pleisterlaag die op een muur wordt aangebracht: **rauwe**: *rōwā* Q 121; **rauw**: *rōwt* Q 121; **rauhputz (d.)**: *rōwputz* Q 121; de volgende termen betreffen de tweede pleisterlaag die op een muur wordt aangebracht: **de wit**

Afb. 89. steengaas

te: *dār w'isā* Q 121; **fijn-/feinputz:** *fin-/fajnpuz* Q 121.

STEENGAAS

(monogr.)

[Bouwmateriaal dat bestaat uit een rasterwerk van ijzergaas waarbij op de knooppunten kleine kruisvormige lichamen van klei vastgebakken zijn. Steengaas wordt gebruikt voor het vasthouden van pleisterlagen voor plafonds, gewelven, etc. Zie ook afb. 89.]

Ribbenstrek is volgens Lochtman (pag. 32) een draadweefsel dat het pleisterwerk van een plafond tot steun dient.]

steengaas: *štējō's* Q 121; **ribbenstrek:** *re-bāštrek* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e.

HUISSCHILDER

Algemeen

SCHILDER

(Wi 51; L 44, 21b; N 67, 98a; monogr.)

[Iemand die van schilderen zijn beroep maakt. Bij het *technisch schilderen*, het bedekken van oppervlakten met verf ter conservering en kleurgeving, onderscheidt men de huis-, decoratie- en rijtuigschilder.]

In L 210 plaatste de huisschilder bij de bouw van een nieuw huis ook de ruiten.]

schilder: *sxeldār* K 315, 353, 358, 359a, 361, L 164, 210, 246, 250, 266, 267, 271, 286, 289, 312, 314, 355, 359, 413, P 50, 121, 176, Q 2a, 78, 156; *šeldār* L 291, 329 (zelden gebr.), 330, 360, 370, 371, 372, 378, 387, 423, 426, Q 7, 9, 12, 19, 20, 32, 72, 83, 89, 101, 111, 113, 116, 117a, 162, 166, 179, 196, 197, 197a, 198, 203; *šeljār* L 321, 326; *sxeldār* Q 1; *sxildār* L 314, P 119, 120, Q 2; *šildār* Q 162; *šildār* Q 74; *sxiljār*

Q 2; *šialār* Q 178; *sxeldār* K 278, L 312, 317, 352, Q 156; *šeldār* L 360, Q 93, 199, 247; *šēldār* Q 172; *sxeldār* K 361, L 413, P 46, 56; *šelar* L 360, 368, 416, 417, 418, Q 3, 71; *sxēlar* L 355; *šēlar* L 367, Q 5; *sxōlar* K 358a; **schilderaar:** *šelarēr* Q 3; **schildenaar:** *šeljānēr* Q 33; **verver:** *verāvār* K 353, L 267, 318b, Q 95, 111, 203; *vervār* L 329, 355, 356, 362, 366, 372, 413, 414, P 48a, 175, 192, 214, 219, Q 1, 3, 32 (negatieve aanduiding), 71, 113; *verrvār* L 423; *vērāvār* L 265; *vērvār* L 163, 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *vervār* L 328, 330, Q 71; **maler:** *mālār* Q 249; *mōlār* Q 259; *mialār* Q 207; **maalder:** *mialdār* Q 279; **aanstrijker:** *āštrīkār* Q 253, 284; *āštrīxār* Q 116, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; de volgende term is een spotnaam voor een schilder; het eerste lid van de samenstelling is het Duitse *Pinself*, „kwast”: **pinselfweller:** *pinzalkwēlār* Q 116, 121.

DECORATIESCHILDER

(N 67, 98b)

[Schilder die zich in het bijzonder bezig houdt met het schilderen van versieringen. Tot zijn werkzaamheden behoren onder meer het schabloneren, biezentrekken, spatten, glaceren, etc.] **decoratieschilder:** L 163, 265; *dēkorāsišeldār* L 330; *dēkorāsi-* L 328, 426, Q 32, 113, 203; *dēkarāsi-* L 330, Q 111; *dēkarōsisxeldār* K 353; **decorateur:** *dēkoratōr* Q 121; **fantasieschilder:** *fantāsisxēlar* L 414; **fijnschilder:** *finšeldār* Q 111; **sierschilder:** *sirxeldār* L 267; **kunstschilder:** *kōnsšeldār* L 330; **schilder:** *šeldār* Q 117a; **verver:** *vervār* P 219.

KLADSCHILDER

(N 67, 98e; monogr.)

[Schilder die slecht werk levert. De termen *snelwischer*, *sopper* en *klitser* werden in Q 121 vooral gebruikt voor iemand die vlug maar slordig werkte.]

kladschilder: Q 1; *klatsxeldār* K 353, L 163; *klatsšeldār* L 328, 329, 330, Q 111, 113; **knoeier:** *knū'jār* Q 197, 197a; *knūajār* Q 32; *knoajār* L 265; *knōjār* L 330; *knū'jart* L 330; **knoeilap:** *knoēlap* Q 111; **knoddelaar:** *knōdalēr* Q 111, 203; *knōdalēr* Q 32; **smodderaar:** *smōdārēr* P 219; **smodderpiet:** *smōdārpi* Q 71; **snelwischer:** *šnelwiksār* Q 121; **wischer (d.):** *wiksār* Q 121; **sopper:** *tsōpār* Q 121; **klosser:** *klōsār* L 414; **klitser:** *klitšār* Q 121; **schoester:** *šustār* Q 121; **amateur:** L 267.

LEERLING

(N 67, 99a)

[Aankomend schilder die het schildersvak leert.]

leerling: *līrlēj* L 267; *lī'rlej* Q 111; **leerjong:**

lērjōj L 163; *lēr-* L 265; *līr-* Q 121; *lī²r-* L 328, 330; *lī.rjōj* Q 117a; *lī²r-* Q 111, 203; *liēr-* Q 32; **jōng**: *jōj* Q 117a; **leerjongetje**: *līrjōnskə* Q 113; **leergast**: *lērgast* Q 71; *līr-* L 414; **gezel**: *gəzəl* L 267; **helper**: *helpər* P 219; **aanvanger**: *āvēnər* Q 111; **aanspanner**: *ānšpenər* Q 111; **halfwas**: *haləfwəs* L 426.

SCHILDERSKNECHT

(N 67, 99b; monogr.)

verversknecht: *vērəvərsknex* Q 95; **meesterknecht**: *mējstərknex* L 328, 330, 426, Q 32, 111; *mēstər-* Q 203; **knecht**: *knex* L 414, P 219; *knēxt* L 163, 265; *knex* Q 32, 111, 117a, 203; **meestergezel**: *mēstərgəzəl* Q 113; *mēstərjəzəl* Q 121; **gezel**: *gəzəl* L 267, Q 113; *jəzəl* Q 121; **voorman**: *vyərman* Q 111; *vīr-* Q 113; **helper**: *helpər* Q 71.

BAAS

(N 67, 99c)

[In Q 121 noemde men een baas die het werk schatte in plaats van het te berekenen een **knopper** (*knypər*).]

baas: *bās* L 267, 328, 330, 426, Q 32, 111, 113; *bas* L 265; *boas* L 414; *bōwəs* P 219; *bōs* L 163, Q 71; **meester**: *mēstər* Q 121.

SCHILDERSBEDRIJF, -AMBACHT

(N 67, 99d)

bedrijf: L 414; *bədrif* L 265; *bədrif* Q 111, 203; **schildersbedrijf**: *šeldərs-bədrif* L 328, 330, 426, Q 113; **afwerkbedrijf**: *āfwərək-bədrif* L 267; **geschäft (d.)**: *gəšəf* Q 111; **aanstrijkerge-schäft**: *āstrīxərjəšəf* Q 121; **de zaak**: *də zək* P 219; **ververij**: *vērvərej* L 163; **schildersambacht**: *šeldərs-ambax* Q 32, 113; **ambacht**: *ambax* Q 111; **schildersvak**: *šeldərs-vak* Q 111, 203; **het vak**: *ət vək* Q 111.

GEREEDSCHAPSKIST

(N 67, 99e)

[Kist waarin de schilder zijn gereedschap opbergt.]

getuigkist: *gətūxkest* L 414; **geschierkist**: *gəšī²rkes* L 330; **gereedschapskist**: *gərejtsəpskes* L 328, 426, Q 32, 111; *gəretšəpskēst* L 265.

SCHILDERSGEREEDSCHAP

(N 67, 99e)

[Algemene benaming voor het gereedschap dat door de schilder wordt gebruikt.]

gereedschap: *gərejtsəp* Q 111; **getuig**: *gətūx* Q 111, 203; **geschier**: *gəšī²r* Q 113; *gəšī²r* Q 111; **gerei**: *gərej* Q 111, 203; **materiaal**: *mətērijōl* P

219.

SCHILDERSWERKPLAATS

(N 67, 99f)

[De ruimte waar de huisschilder de verf bereidt, zijn voorraden bewaart en in voorkomende gevallen ook verplaatsbare voorwerpen schildert. De werkplaats van een rijtuigschilder is beter ingericht en uitgebreider. Behalve een bergplaats voor materialen en een werkplaats voor verschillende doeleinden is hier een aparte verniskamer. (Zwiers II, pag. 326).]

werkplaats: *wərəkplāts* L 267; *wərək-* L 328, 426; *wərək-* Q 32; *wərəkplāts* Q 111, 113, 117a, 121; **verfplaats**: *vērəfpləts* L 163; **werkhuis**: *wərəkhuws* L 414; *wərək-* K 353; *wərəkhuws* L 330; *wərəkhuš* L 265; *wərəkəs* Q 203; *wərəkəs* Q 113; **atelier**: *atəlje* K 353; **verfplak**: *vērəfplak* P 219; de volgende twee woordtypen duiden een winkel aan: **verfwinkel**: *vērəfwēnkəl* Q 111; **winkel**: *wēnkəl* Q 111.

SCHILDERSKIEL

(N 67, 100a; monogr.)

[Lange, witte kiel die vroeger tijdens de schilderwerkzaamheden door de schilder werd gedragen.]

schilderskiel: *šeldərskīl* L 265; *sxeldərskē.l* L 267; *šeldərskēl* L 329, Q 203; **verfkiel**: *vērəfkēl* Q 95; **werkkiel**: *wərəkkel* Q 113; **kiel**: *kīl* Q 71; *kēl* Q 111, 121; **witte kiel**: *wetə kīl* P 219; *wetə kēl* L 330; **lange witte kiel**: *lanə wetə kēl* L 328, Q 111; **werkkieltje**: *wərəkkelkə* Q 203; **schildershemd**: *sxeldərsšemt* L 163; **hemd**: *hēmptj* L 330.

WERKPAK

(N 67, 100b)

[Volgens de invuller uit Q 121 kende men daar geen speciaal werkpak; men werkte steeds in overall.]

werkpak: *wərəkpak* L 265, 267, Q 203; *wərək-* L 328, 330, Q 111, 113; **werkkleder**: *wərəkklējər* L 330, Q 111; **verfkostuum**: *vērəfkostōm* P 219.

OVERALL

(N 67, 100c)

[Uit één stuk vervaardigd werkpak van witte katoen dat de schilder ter bescherming over zijn gewone kleding aantrekt.]

overall (e.): *ōvəral* Q 121; *ōvəral* L 265; *ōvəral* L 267, 330, 426, Q 32; *ōvəral* Q 203; *yəvəral* L 328, Q 111; *īvəral* Q 113, 117a; **witte overall (e.)**: *wetə ōvəral* L 330; *wetə yəvəral* Q 111; **clown (e.)**: *klōn* Q 71; *kloan* L 414; **pyjama**: P

PETJE

(N 67, 100d)

verfpet: *vērāfpet* L 163; **pet:** *pet* L 265, 267; **pats:** *patš* Q 111, 113 (dim. *petška*), 117a, 203 (plat); **schilderspatsje:** *šeldārspetška* L 426; **patsje:** *petška* Q 32, 111; **kap:** *kap* Q 121, 203; **kapje:** *kepkā* Q 203; **klak:** *klak* L 414; **klakje:** *klakjā* Q 32; **klekskā:** *klekskā* P 219, Q 71; **klepmuts:** *klepmūts* L 267; **muts:** *mūts* L 328; **mutsje:** *mūtskā* L 330.

LOODVERGIFTIGING

(N 67, 101; monogr.)

[Ziekte die ontstaat ten gevolge van het werken met loodhoudende verfstoffen.]

loodvergiftiging: *lōt-vārgēftegej* L 163; *lōwāt-* P 219; *lōt-* L 426; *lūt-* Q 95; *luāt-* L 265, 267, 328, 330, Q 113; *lūt-* Q 117a; *lūt-* Q 203; *luāt-* Q 111; *luāt-vārgēftegej* Q 32; **loodvergiftiging:** *luāt-vārgēftegej* Q 121; **loodwitvergiftiging:** *lōātwet-vārgēftegej* L 330; **loodziekte:** *lūt-zik-dā* Q 71; *luwāt-zektā* K 353.

Schildermaterialen en gereedschappen

Droge verfstoffen

DROGE VERFSTOFFEN

(N 67, 1a; N 67, 1b; N 67, 2; N 67, 5-9; monogr.)

[De poedervormige, kleurgevende bestanddelen van een verf.

In dit lemma zijn de benamingen voor een aantal droge verfstoffen waarmee men vroeger zelf verf maakte, bijeengeplaatst. Rubriek A bevat algemene benamingen voor droge verfstoffen, terwijl onder B tot en met H de termen voor respectievelijk witte, gele, rode, blauwe, groene, bruine en zwarte verfstoffen zijn opgenomen.

Droge verfstoffen werden in L 330 bewaard in **laden** (*lājā*), **trommels** (*trōmāls*), **bussen** (*bōsā*) en **doosjes** (*dōškās*), in K 353 in **vaatjes** (*vetjās*), in Q 113 in **blikken busen** (*blekā bōs*), in L 328 in **blikken busen** (*blekā bōs*), in Q 121 in een **blikken doos** (*blēxā duās*), in L 163 in **tonnen** (*tonā*), in L 267 in **tonnetjes** (*tōnkās*) en **houten kistjes** (*hōwtā kesjās*), in Q 71 in **houten bakjes** (*hōtā bekskās*), in Q 203 in **houten tonnetjes** (*hōtā tōnkās*), in Q 113 in **houten tonnen** (*hōtā tōnā*), in P 219 in een **verfton** (*verāf-ton*), en in L 414 in een **papieren buil** (*pāpīrā bōjl*).]

A. de volgende termen zijn algemene benamingen voor droge verfstoffen: **droge verf:** *drōgā*

vērāf L 163; *dryāgā verāf* Q 113, 117a; *drōx-vērāf* L 330; *drōx-vērāf* L 265; *dryāx-vērāf* Q 121; **droogverf:** *dryāx-verāf* Q 32; **poederverf:** *pujārverāf* Q 111; *pujārverāf* Q 32; **verfpoeder:** *verāfpujār* Q 162, 111; *verāf-* L 330; *verāfpōjār* L 414; **poeder:** *pujār* L 330, P 219, Q 1, 71, 203; *pōjār* K 353; **pigmenten:** *pexmentā* L 267; B. de volgende termen zijn benamingen voor witte droge verfstoffen: **blijwit:** *blejwet* Q 111; *blī-* Q 101, 111; *blī-* Q 20; **loodwit:** *lutwet* Q 95; *lūt-* Q 1, 71; *lūwāt-* P 219; *lūt-* L 265, 330, Q 111, 203; *luātwis* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **witlood:** *wetlūt* L 414; **céruse (fr.):** *sārīs* P 219; **titaanwit:** *titānwet* Q 203; *titānwīs* Q 121; **titaan:** *titān* L 265; **litofoonwit:** *litofōnwet* L 265, 328, Q 113, 203; **litofoon:** *litofōn* Q 121; **zwavelzinkwit:** *zwāvalzejkwet* L 328; **zinkwit:** *zejkwet* L 265, 330, Q 71, 111, 117a, 203; *zejkwīs* Q 121; **dekwit:** *dekwet* Q 111; *dekwet* Q 117a, 203; **permanentwit:** *permanentwet* L 265 (weinig gebruikt), Q 203; *permanent-* Q 111; C. de volgende termen zijn benamingen voor gele droge verfstoffen: **gele oker:** *gēlān ō'ār* K 353; *gēlā ōkār* L 163, 426, Q 111, 113, 203; *gēlā(n) ōkār* L 330; *gēlān ōwkār* P 219; *gīalā ōkār* Q 71; **oker:** *ōkār* L 426, Q 111, 121; *uōkār* L 328; **terra di sienna:** *terā dā sjenā* Q 71; **ongebrende terra di sienna:** *ongābrēndā terā de sjenā* L 426; *ongābrēndā terā di sjenā* Q 113; *ongābrēndā tēr dā sjen* Q 111; **gebrende terra di sienna:** *gābrēndā terā de sjenā* L 426; *gābrēndā terā di sjenā* Q 113; *gābrēndā tēr dā sjen* Q 111; **ongebrende terra:** *onjābrandā terā* Q 121; **gebrande terra:** *jābrandā terā* Q 121; **ongebrende sienna:** *ongābrandā sijenā* Q 111; **gebrande sienna:** *gābrandā sijenā* Q 111; **sienna:** *sjenā* Q 203; **gebrande lak:** *gābrandjā lak* L 328, 330; **chromaatgeel:** *kromāt-gēl* L 163, 328, 330, 426, Q 32, 111; *kromāt-gēl* Q 113; *kromātjeal* Q 121; **zinkgeel:** *zejk-gēl* L 328, 330, 426, Q 111; *zejk-gēl* Q 113; *zejk-geal* Q 117a; *zejkjeal* Q 121; **cadmiumgeel:** *katmijōmgēl* L 330, Q 111; **kalkgeel:** *kalāk-gēl* L 163, 330, Q 111, 203; *kalāk-gēl* Q 113; *kalāk-gēal* Q 117a; *kalākjeal* Q 121; **barietgeel:** *barit-gēl* Q 113; **gele ultramarijn:** *gēlā ōltramarejn* L 426; **napels geel:** *nāpāls-gēl* L 330, Q 203; *nāpāls-gēl* Q 113; *nāpāls-gēl* Q 111; **goudglid:** *gōwt-glet* Q 111; *gōt-glet* Q 203; **zilverglid:** *zelvārglet* Q 111; *zelvārglet* Q 203; **goudglitter:** *jōtjlūtār* Q 121; **zilverglitter:** *zelvārgjlūtār* Q 121; **glitter:** *gletār* Q 111; **gomi:** *gōmi* Q 111; *gumi* Q 203; **kanariegeel:** *kānāri-gēl* Q 111; **indisch geel:** *endes-gēl* Q 111; *endis-gēl* Q 111; *endis-gēl* Q 203; *endis-gēal* Q 117a; **strontsgeel:** *štrōnjsjeal* Q 121; **schijtgeel:** *sxēt-gēl* K 353; *šejt-gēl* Q 71; *sxit-gēl* L 163; *šūt-gēl* L 330, 426, Q 32, 111, 203; *šūt-gēl* Q 113; **kakgeel:** *kak-gēl* Q 111; **kindjesgeel:**

kintjas.gēl L 163; D. de volgende termen zijn benamingen voor rode droge verfstoffen: **engels rood**: *enāls rū²t* L 328, 330; *enāls rōat* L 330; *enāls rōat* L 426; *enāls rūat* Q 111, 113, 203; *enāls ruat* Q 121; *enāls rū.t* Q 117a; **indisch rood**: *endes, endis rū²t* Q 111; *endis* ~ Q 203; *indiš ruat* Q 121; **perziaans rood**: *persijāns rū²t* L 330; *perzijāns* ~ Q 203; *perzijāns rōat* L 426; **perzenrood**: *perzārū²t* Q 111; **turks rood**: *tøraks rū²t* Q 111, 203; **dodekop**: *dōdākōp* L 426; *duwādā*– K 353; *dū²dā*– Q 111, 121, 196, 196a; *dūdā*– Q 113; *dōjā*– Q 71; *dōajā*– L 330; *dū²jā*– L 328, 330; *dūjā*– P 219; *dōjākōp* L 163; **ijzermenie**: *ejzarmēni* Q 71; *izār*– L 163; *īzār*– L 330, 426, Q 111, 203; *īzār*– Q 117a; *īzarm-ēnex* Q 111; *īzarmenix* Q 121; **bolus**: *bolōs* Q 111; **loodmenie**: *lōtmēni* L 163; *lū²t*– L 330, Q 111, 203; *lūt*– Q 71; *lū.t*– Q 117a; *lūwāt*–P 219; *lōat*– L 426; *lū²tmēnex* Q 111; **rode menie**: *ruā menix* Q 121; **vermiljoenrood**: *vārmeljunnrūwāt* P 219; *vārmeljunnrūt* Q 71; *vārmeljū.nrū²t* Q 203; **vermiljoen**: *vārmeljūn* L 163, Q 111; *vārmeljūn* L 330; **zinnobor**: *tsinōbār* Q 121; **chromaatrood**: *kromātrū²t* L 330, Q 111, 113; *kromātruāt* Q 121; **karmijnrood**: *kārmīnrū²t* L 330, Q 111; **karmijn**: *kārmīn* L 426, Q 203; *kārmīn* Q 111; **karmijnlak**: *kārmīnlak* Q 111; **florentijnse lak**: *florentējnsā lak* L 330; *florentīnsā lak* L 426; **florentijner lak**: *florentīnār lak* Q 111, 203; **wenerlak**: *wēnār lak* Q 111, 117a; **kraplak**: *krāplak* L 328, 330, Q 111, 121, 203; **karmezijnlak**: *kārmāzīnlak* Q 203; **signaalrood**: *senjāl²rōt* L 163; *senjāl²rū²t* L 328, 330, Q 111, 113, 203; *senjāl²rūwāt* P 219; *senjāl²rōat* L 330, 426; *senjāl²rūt* Q 71; *z'īnālruāt* Q 121; **permanentrood**: *permanēntrū²t* L 330, Q 111, 113, 203; *permanēntrōat* L 330; **moderood**: *mōdārū²t* Q 203; **congoroed**: *kōngōrūrōt* Q 111; E. de volgende termen zijn benamingen voor blauwe droge verfstoffen: **berlijns blauw**: *bār²līns² blōw* Q 111, 113; **berlijner blauw**: *bār²līnār blōw* Q 111; *bār²līnār blōa* Q 121; **parijs blauw**: *parīs² blōw* L 163; *parī.s²* ~ Q 117a; *pārīs²* ~ Q 111; **parijzer blauw**: *parīzār blōw* Q 203; **mineraalblauw**: *minārāblōw* L 328, 426, Q 203; **pruisisch blauw**: *prūsās² blōw* L 330, Q 203; *prūsās²* ~ Q 113; **pruisenblauw**: *prūsājns²blōw* Q 71; **pruisblauw**: *prūs².blōw* Q 111; **staalblauw**: *stā²blōw* L 163; *stā²l*– Q 111; **ijzerblauw**: *īzār²blōw* Q 111; **kobaltblauw**: *kōbāl².blōw* L 163, 328, 330, Q 203; *kōbalt*– Q 111; *kōbāl².blōa* Q 121; **koningsblauw**: *kōnējns².blōw* L 163, P 219, Q 71; *kōnējns*– L 328; *īj²nējns*– Q 111, 117a; **ultramarijnblauw**: *stāramarējn²blōw* L 163, 330, Q 113; *stāramarējn*– Q 111; *stāramarējn*– Q 203; *stāramarējn².blōa* Q 121; **ultramarijnsblauw**: *stāramarējns².blōw* L 426; **wolframblauw**: *wōlāfram²blōw* Q 203; **bergblauw**: *berāx².blōw* Q 203; **stroomblauw**: *strōj²blōw* Q 71; **chromaatblauw**: *kromā*

blōw L 163, 330, 426, Q 111, 113; *kromāt².blōa* Q 121; **indigoblauw**: *endīgōblōw* Q 203; **indigo**: *endigo* Q 111, 113, 117a; F. de volgende termen zijn benamingen voor groene droge verfstoffen: **bremer groen**: *brēmār grōn* L 328, 330, Q 203; *brīamār* ~ Q 111; **bremer blauw**: *brēmār blōw* Q 121; **spaans groen**: *špāns².grōn* Q 203; *spōns².grījn* Q 71; **fries groen**: *frīs².grōn* Q 111; **chroomgroen**: *krōm²grōn* Q 111, 203; **permanentgroen**: *permanēn².grōn* L 426, Q 111, 113, 203; *permanēn².grōn* Q 117a; **chromaatgroen**: *kromāt².grōn* L 330, 426, Q 111, 203; *kromāt²grōn* Q 121; **kopergroen**: *kōpār²grōn* L 330; *kuōpār*– Q 111; **zinkgroen**: *zēnj².grījn* L 163; *zēnj²*– Q 71; *zēnj².grījn* P 219; *zēnj².grōn* L 328, 330, 426, Q 111, 113, 203; *zēnj²grōn* Q 121; **kobaltgroen**: *kōbāl².grōn* L 328, 330, Q 203; *kōbalt*– Q 111; **kalkgroen**: *kalāk².grījn* L 163, Q 71; *kalāk².grījn* P 219; *kalāk².grōn* L 328, 330, 426, Q 111, 113, 203; **standgroen**: *štānt².grōn* Q 111; **grasgroen**: *grās².grījn* K 353; **lentegroen**: *lēntēgrījn* K 353; **groenspaan**: *grōns²pān* Q 95; *grōns²pān* Q 111; *grōn*– Q 117a; *grōn*– Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **groene aarde**: *grōn ērt* L 330, Q 111; *grōn ē²t* Q 203; *grījn ējāt* P 219; G. de volgende termen zijn benamingen voor bruine droge verfstoffen: **ongebrande amber**: *ōngēbrāndā ambār* Q 203; *ōngēbrāndā ombār* L 163; *ōngēbrāndjā ombār* L 330; *ōnjābrāndā ombār* Q 121; **ongebrende amber**: *ōngēbrēndā ambār* Q 111; *ōngēbrēndā ombār* Q 111, 113; **gebrande amber**: *gēbrāndā ambār* Q 203; *gēbrāndā ambār* Q 71; *gēbrāndā ombār* L 163; *gēbrāndjā* ~ L 330; *jābrāndā ombār* Q 121; **gebrande amber**: *gēbrēndā ambār* Q 111; *gēbrēndā ombār* Q 111, 113; **keulse amber**: *kōlšā ambār* Q 111; **bruine amber**: *brūjā ombār* Q 121; **amber**: *ōmbār* K 353; *ōmbār* Q 32; het eerste lid van het volgende woordtype is het Duitse *Maser*, „vlam, ader in hout”: **maserbruin**: *māzārbrūn* Q 121 (gebrande amber, gebruikt bij het imiteren van eikehout); **ongebrande lak**: *ōngēbrāndjā lak* L 328; **gebrande lak**: *gēbrāndjā lak* L 328; **kaselse aarde**: *kasālsā ērt* L 163, 328, 330, Q 111; *kasālsā ē²t* Q 113; **kasseler aarde**: *kasālar ē²t* Q 203; **kassels bruin**: *kasāls².brūn* Q 121; **keuls bruin**: *kōlš².brūn* Q 117a; **bruine oker**: *brījnā okār* L 163; *brūnā uākār* L 328; *brūnā(n) okār* L 330; *brūnān* ~ L 426; *brūnā* ~ Q 111, 113, 203; *brōwnā* ~ Q 71; *brānā oqkār* P 219; H. de volgende termen zijn benamingen voor zwarte droge verfstoffen: **zwartsel**: *z²wātsāl* L 163; *z²wātsāl* P 219, Q 71; *z²wātsāl* Q 203; *š²wātsāl* Q 117a; *z²wērtsāl* L 328, 330; *z²wērtsāl* Q 111; *š²wērtsāl* L 426, Q 111; *š²wētsāl* Q 113; **zwart**: *š²wēts* Q 121; **vlamzwart**: *vlāmž²wārt* L 330, Q 111; *vlāmž²wāt* Q 203; **lampenzwart**: *lāmpāž²wārt* L 328, 330, Q 111; *lāmpāž²wāt* Q 203; *lāmpāš²wāt* Q 111, 113; **lampenzwartsel**: *lāmpāž²wērtsāl* Q 111;

II.9

glaszwart: *glās-žwart* L 330; **beenzwart:** *bėjnžwart* L 328, 330; *bėžwat* Q 203; *bėšwat* Q 113; **ivoorzwart:** *ivōržwat* Q 203; **rijtuigenzwart:** *rejtūgəzwart* L 163; *rijtūgəžwart* L 328; *rītūgə-* L 426; **rijtuigzwart:** *rītūx-žwart* L 330; *rītūx-žwat* Q 203; **karrenzwart:** *kerənzwat* Q 71; **grafietzwart:** *grafitšwat* Q 113; **grafiet:** *grafit* Q 117a; *grāfit* Q 111; *gravit* L 328; **potlood:** *potlūat* L 330; *potlū²t* Q 203; **zweedszwart:** *zwēts -zwart* L 265 (van houtskool gemaakt); *šwēts šwat* Q 111 (blauwig); *žwēts -žwat* Q 203 (zeer donker zwart).

GOUDBRONS

(N 67, 10a; monogr.)

[Goudkleurig verfpoeder.]

goudbrons: L 265, 267, 426; *gəwt-brōns* Q 32; *gōt-* Q 71; *gōt-* Q 203; *gəwt-brons* L 328, 330, Q 111; *gōt-* Q 113, 117a; *jōt-* Q 121; *gəltj-* L 330; *gōlt-brōns* L 163; **brons:** *brons* Q 20; **goudpoeder:** *gōtpujər* P 219; **verguldsel:** *vərgəłtsəl* Q 197, 197a; *vərgəłsəl* K 353.

ZILVERBRONS

(N 67, 10b)

[Zilverkleurig verfpoeder, bestaande uit een legering van tin en zink.]

zilverbrons: L 265, 267, 426; *zəlvərbrōns* Q 32, 71; *zəlvər-* Q 203; *zəlvərbrons* Q 111; *zəlvər-* L 328, 330, Q 113, 117a, 121; *zəlvərbrōns* L 163; **zilverpoeder:** *zəlvərpujər* P 219; **verzilver-sel:** *vərzəlvərsəl* K 353.

BLADGOUD

(N 67, 11a; N 67, 11b; monogr.)

[Tot zeer dunne bladen geperst goud.]

bladgoud: *blat-gōt* K 353; *blāt-gəwt* L 267, 328, 426, Q 32, 111; *blāt-gəwt* Q 20; *blāt-gəltj* L 330; *blat-gōlt* L 163, 210; *blat-gōt* Q 203; *blat-gōt* Q 113, 117a; *blōwət-* P 219; *blōt-* L 414, Q 71; *blatjōt* Q 121; de volgende termen zijn benamingen voor onecht bladgoud of compositiegoud: **compositiegoud:** L 265; *kəmpozit-sigəwt* Q 32; **imitatiegoud:** *imitāsīgəltj* L 330; **vals bladgoud:** *valš- blat-gōt* Q 117a; **surrogaatgoud:** *syrogāt-gōt* Q 203; **klatergoud:** *klāt-tərgəwt* Q 111; **staniol:** *stanijōl* L 267.

TORENGOUD

(N 67, 11c)

[Bladgoud zoals dat bijvoorbeeld voor het vergulden van de haan van de kerktoeren wordt gebruikt. Het is volgens de invuller uit L 267 dikker in doorsnede dan normaal bladgoud.]

torengoud: *tōrəgəwt* L 267; *tōrə-* Q 32, 111; *tōrəgəltj* L 330; *tōngəlt* L 163; *tūrəgōt* Q 113;

dubbel torengoud: L 265; **dubbel bladgoud:** *dəbəl blāt-gəwt* L 328, 426; **dobbel bladgoud:** *dubəl blat-gōt* Q 117a; *dubəl blatjōt* Q 121; **dobbeldik bladgoud:** *dəbəldik- blat-gōt* Q 203; **dubbel goud:** *dəbəl-gəwt* Q 111; **dobbel goud:** *dəbəl-gəwt* Q 111; **oververguldsel:** *ōvərvərgəłsəl* P 219.

ROLLENGOUD

(N 67, 11e)

[Op papier bevestigde, opgerolde, smalle strook bladgoud. Rollengoud wordt met behulp van een goudroller op biezen, lijstjes enz. aangebracht. Zie ook het lemma GOUDROLLER.]

rollengoud: *roləgəlt* L 163; **rolletjesgoud:** *rələkas-gəwt* L 265; **rolgoud:** *rəlgəlt* Q 203; **bladgoud van de rol:** *blāt-gəwt van də rəl* Q 111; **biezengoud:** *bizəgəwt* L 267; *bizə-* Q 111; **bladgoud:** *blatjōt* Q 121.

BLADZILVER

(N 67, 11d)

[Tot zeer dunne bladen geperst zilver.]

bladzilver: *blat-zəlvər* L 163, 265, Q 113, 117a, 121; *blāt-* L 265, 330, Q 32; *blōt-* Q 71; *blat-zəlvər* Q 203; *blāt-* Q 111; **zilverblad:** *zəlvərblāt* Q 111.

ANILINE KLEURSTOFFEN

(N 67, 12a)

[Kleurstoffen waarmee kunstmatige verflakken (teerverflakken) vroeger bereid werden. Volgens de invuller uit L 265 werden aniline kleurstoffen niet door de huisschilder gebruikt.]

aniline kleurstoffen: *anəlinə klōrstəfə* L 267; **aniline:** *anil 'inə* Q 32, 113, 117a; *anəlinə* L 328, 330; *anil 'in* L 330, Q 121; *anəlin* Q 203; *anəlin* Q 111; *anəlen* K 353.

DOORSLAAN

(N 67, 12c)

[Het doordringen van aniline door nieuw opgebrachte verflagen.]

doorslaan: *dərslən* L 163; *dōrslən* L 328, 330; *dōrslə²* Q 32; *dəraxšlə* Q 113, 121; *dəraxšlə²* Q 203; **doorschijnen:** *dəraxšinə* Q 111; **doorbloeden:** *dərblijə* L 265; *dōrblijə* L 267; *dərax-blo-wə* Q 111.

Bindmiddelen, verdunningsmiddelen, droogmiddelen en afbijtmiddelen

LIJNOLIE

(N 67, 13a; monogr.)

[Plantaardige, vette, drogende olie, gebruikt als bindmiddel voor olieverf. Lijnolie wordt gewonnen uit het zaad van de vlasplant. Gewone of rauwe lijnolie wordt voornamelijk gebruikt in grondverf en bij het mengen van verf, terwijl gekookte lijnolie en standolie doorgaans de basis vormen voor dekkende verfsoorten. Lijnolie wordt onderscheiden in vette en magere olie, in de zin van langzamer en sneller drogende olie.

Zie ook de lemmata LIJNZAAD en LIJNZAADOLIE in WLD I.5, pag. 92, 93.]

lijnolie: *lejnōli* L 414, Q 71; *lejnoli* L 265; *linuāli* L 328; *linōli* L 163; *lēnøali* K 353; *linōli* L 330; *linōli* Q 32; *linōljā* L 330; **lijnolig:** *li.nō.lex* Q 20; *linōlex* Q 111; *linō⁹lex* Q 203; *li(n)qalex* Q 113; *li.nqalex* Q 117a; **rauwe lijnolie:** *rowā lijnōli* L 267; **lijnzaadsolie:** *lēzəs.ōli* L 267; **olie:** *owlā* P 219; **lijnöl:** *linōal* Q 121.

GEKOOKTE LIJNOLIE

(N 67, 13b)

[Lijnolie die enige uren tot ongeveer 250° C. werd verhit, onder toevoeging van geringe hoeveelheden lood- en mangaanverbindingen.]

gekookte lijnolie: *gəkoktə lejnoli* L 265; *gəkoktə linōli* L 163; *gəkoktə lenøali* K 353; *gəkok.də lijnōli* L 267; *gəkok.djā linōli* L 330; *gəkuək.djā linuāli* L 328; **gekookte lijnolig:** *gəkok.də linōlex* Q 111; *gəkok.də linōlex* Q 203; **gekookte lijnöl:** *gəko.k.də li.nōl* Q 117a; **gekookte olie:** *gəkoqwtā owlā* P 219; *gəkok.də ōli* Q 32; **gekookte olig:** *gəkok.də qalex* Q 113; **gekookte öl (d.):** *jəkoq.də ōal* Q 121.

STANDOLIE

(N 67, 13d)

[Lijnolie die gedurende 8 à 10 uur tot 300° C. werd verhit. De lijnolie wordt daardoor stroperig en lichtgeel of groen van kleur.]

standolie: *stant.ōli* L 267, Q 71; *stant.oli* L 265; *stant.ōli* Q 111; *stant.ōli* Q 32; *stantj.ōli* L 330, 426; *stantj.uāli* L 328; *stānt.øali* K 353; **standolig:** *stant.qalex* Q 113; **standöl:** *stant.ōal* Q 121; **dikke lijnolie:** *dikā linō⁹lex* Q 203; **dubbel gekookte lijnolig:** *dəbəl gəkok.də linōlex* Q 111; **gegelatineerde lijnolie:** *gəželatinerdjā linōli* L 330; **lijnolie:** *lijnōli* L 267.

WATERVERFBINDMIDDELEN

(N 67, 14)

[In dit lemma zijn de benamingen voor een aan-

tal bindmiddelen voor waterverf bijeengeplaatst. Caseïne is een eiwitachtig bestanddeel van melk. Waterglas is een natrium- of kaliumsilicaat of een mengsel daarvan.]

caseïne: L 265; *kazianā* Q 32; *kazī⁹n* Q 113; *kasān* Q 203; *kasejen* L 330; *kašenā* L 330; *kašen* Q 111; **silicaat:** *silikāt* L 426, Q 32, 117a, 203; *silakāt* L 163; *seləkqat* Q 113; *selekq^t* K 353; **waterglas:** *wātərglās* Q 111; **glaswater:** *glaswōtər* K 353; **veegvaste celluloselijm:** *vēx.vastā selylōsəliəm* L 267; **knokenlijm:** *knōkəlī⁹m* Q 113; **poederlijm:** *pujərli⁹m* Q 113; **plaatlijm:** *plātli⁹m* Q 113; **houtlijm:** *hōtli⁹m* Q 113; **donker bier:** *doŋkər bēr* Q 111; **essig:** *esex* Q 111; **ei:** *ej* Q 111.

SICCATIEF

(N 67, 15; div.)

[Middel om verven sneller te doen opdrogen.

„Het vaste siccatief is in den regel boorzure mangaan-oxydul, ook wit mangaan genoemd, dat zeer krachtig werkt. Met een vijfvoudige hoeveelheid zinkwit gemengd, wordt het aan een vloeistof toegevoegd en veroorzaakt dan nog een zeer vlugge droging. Een vloeibaar siccatief is lijnolie, gekookt met loodoxyde of, indien de aanwezigheid van lood niet gewenscht is, met bruinsteen. Ook terpentijn, aan de verf toegevoegd, bevordert het drogen” (Zwiers II, pag. 348.)]

siccatief: L 328, 330; *sikatīf* L 426; *sekatīf* L 267, Q 113; *sekatīf* Q 117a; *sekatīf* L 265, Q 111; *zikatīf* Q 32; *zēkatīf* Q 121; **beenderlijm:** *bejndərli^m* L 330; **opdroogsel:** *op.drō⁹xsəl* L 330; *op.dryəxsəl* Q 111; **droogsel:** *drōxsəl* L 163, 414; *drōxsəl* K 353, Q 71; *drūxsəl* P 219, Q 113; *dryəxsəl* Q 111, 203; *dryəxsəl* Q 32; **lood:** *lū⁹t* L 267; **mangaan:** *mangān* L 267; **kobolt:** *kobōlt* L 267; **linharder:** *lenhardər* Q 111 (van een merknaam).

AFBIJTMIDDELEN

(N 67, 16a; N 67, 16b)

[De algemene benaming voor een middel om verf los te weken. Men onderscheidt gelvormige en alkalische afbijtmiddelen. De werkzame bestanddelen van gelvormige afbijtmiddelen zijn een mengsel van dichloormetaan en methanol. De alkalische afbijtmiddelen bevatten calciumhydroxyde of natriumhydroxyde. Zij worden meestal in poedervorm aangeboden en dienen voor gebruik met water te worden aangengend. De invuller uit L 267 onderscheidde brandbare en onbrandbare afbijtmiddelen, terwijl men in Q 111 afbijtmiddelen in de vorm van pasta en in vloeibare vorm kende.]

afbijtmiddel: *af.bejtmedal* Q 71; *af.bejt-* L 265; *af.bīt-* L 328, 330, 426, Q 32, 111; *af.bī⁹t-*

Q 113; *āf.bi.tme-dal* Q 117a; **chemisch afbijtmiddel**: *šemes-āf-bitmedal* L 267; **afbijt**: *af-bit* L 163; *āf-bit* Q 111; **afbijter**: *āf-bitər* Q 203; **afbijtsel**: *af-bejtsəl* P 219; in het volgende woordtype is het tweede lid het Hgd. *Beize* „afbijtmiddel“: **afbeizemiddel**: *āf.bajtsmedal* Q 121; de volgende termen zijn benamingen voor specifieke soorten afbijtmiddel: **caustic soda**: *kqstiksōda* L 330; **soda**: *soda* L 265; **loog**: *lōx* L 265, Q 111 (caustic soda), 113, 203; **ammoniak**: *amqnijak* P 219; **zoutzuur**: Q 113; **paraffine**: Q 113; **kaligène (?)**: *kalezēn* K 353; **kalielijne** P 219; **tiksatroop (?)**: *teksatrōp* Q 111.

TERPENTIJN

(N 67, 17a; L 8, 5; monogr.)

[Vluchtige vloeistof, bestaande uit een mengsel van sterk onverzadigde koolwaterstoffen. Als grondstof voor de bereiding ervan dienen de harsen die men uit verschillende pijnbomen wint. Terpentine wordt gebruikt als verdunningsmiddel voor verf en voor de bereiding van matverven. Aan glansverf en vernis wordt terpentine toegevoegd om de verf te verschromen en daardoor zakken te voorkomen.]

terpentijn: Q 77; *terpətəjn* P 57; *terpətəjn* K 360, L 414, Q 71; *terpətəjn* K 358; *terpəntin* L 313, 316, 330, 366, 416, 417, 426, Q 196; *terpəntin* Q 113 (echte); *terpəntin* L 267; *terpəntin* Q 9; *terpəntin* Q 10, 12, 95; *terpəntin* L 286, 314, 317, 319, 330, 368, 371, 418, 420, 422, Q 102, 111, 121, 188, 197, 197a, 284; *terpəntin* Q 95; *terpəntin* Q 117a; *terpəntin* Q 32; *terpəntin* L 328; *terpəntin* Q 88; *terpəntin* Q 253; *terpəntin* Q 178, 179; *terpəntin* Q 83; *terpəntin* P 176; *terpəntin* K 353, Q 1; *terpəntin* Q 156; *terpəntin* Q 89; *terpəntin* L 354, 355, P 219, Q 72, 167; *terpəntin* Q 162; *terpəntin* P 211; *terpəntin* Q 2; *terpəntin* P 47, 48, 176, 186, 197; *terpəntin* Q 78; *terpəntin* P 188; *terpəntin* L 353; *terpəntin* K 353; *terpəntin* K 315; **franse terpentine**: *fransə terpəntin* Q 203; **goede terpentine**: *jəwə terpəntin* Q 121 (voor lak); **terpentinolig**: *terpəntinqlax* Q 111.

TERPENTINE

(N 67, 17b)

[Algemene benaming voor de verschillende vervangingsmiddelen van terpentine zoals benzine, benzol en toluol.]

kunstterpentine: *kqnsterpəntin* L 330; *kqnsterpəntin* Q 113; *kqnsterpəntin* L 330; **terpentine/terpentine**: L 265; *terpəntinə* Q 111; *terpəntina* Q 203; *terpəntin* L 267; **peut**: *pōt* L 163, 265, 328, 330, Q 32; **white spirit (e.)**: *wajt speret* K 353; *wet* ~ P 219; **petrol**: *pətrəl* Q 111; **benzine**: *benzin* Q 111.

Verf, stopverf en plamuur en hun bereidingswijzen

VERF

(Wi 54; S 39; L A1, 82; N 67, 18a; monogr.)

[Vloeibare substantie, gewoonlijk bestaande uit een poedervormige, kleurgevende stof en een bindmiddel. Verf wordt met behulp van een kwast, een roller of een spuit opgebracht, waarna zij in een harde laag opdroogt.]

verf: *veraf* K 314, 353, 358, L 213, 215, 215a, 216, 217, 245, 246a, 248, 249, 250, 266, 267, 268, 269, 271, 289, 295, 296, 297, 298, 299, 314, 316a, 318, 321, 328, 329, 331, 333, 372, 378, 380, 381, 385, 387, 414, 416, 422, 425, 426, 427, 429, 432, P 188, 196, 197, 197a, Q 16, 20, 22, 27, 29, 30, 32, 32a, 33, 35, 72, 83, 93, 96a, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104a, 105, 110, 111, 113, 116, 117a, 117b, 118, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e, 162, 163, 187, 196, 197, 197a, 198, 199, 202, 203, 204a, 207, 208, 279; *vəraf* L 163, 164, 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a, 246, 265, Q 3; *v'əraf* L 360; *verəv* L 415, Q 249, 284; *vəraf* L 291; *veraf* K 278, 359, L 165, 266, 271, 286, 290, 291, 300, 312, 320, 321, 325, 326, 328, 330, 353, 360, 374, 377, 413, 414, 417, 423, 431, P 45, 50, Q 1, 2, 12, 19, 33, 71, 83, 101, 116, 156, 198; *v'əraf* L 382; *verəv* P 176; *vəraf* L 164, 191, 209, 210, 378, Q 178; *vəraf* L 355; *ve.raf* L 387; *veraf* L 382; *vəraf* K 315; *vəraf* Q 3; *vrēf* L 323; *vəraf* L 246, 372, P 50; **teint (fr.)**: *tēt*, *tēt* Q 162 (verf voor meubels); **dikkende verf**: *dekəndə veraf* L 267.

GRONDVERF

(N 67, 18b)

[Verf die dient als ondergrond voor een dekverf. Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[verf]* het lemma VERF.]

grondverf: *gront-[verf]* L 265, 414, Q 1, 71; *gront-* L 163; *gront-* Q 111, 203; *grontj-* L 328, 330, 426; *grontj-* Q 32; *grontj-* L 267, Q 113, 117a; *grontj-* Q 121; **gronding**: *grōndəj* K 353; **grondlak**: *grontklak* L 267; **fondverf**: *fqnveraf* P 219; **dekverf**: *dek.veraf* Q 203.

SCHUURVERF

(N 67, 18c)

[Verf waarin met puimsteen geschuurd wordt. Als schuurverf wordt vaak grondverf gebruikt. Door het schuren in de natte verf hecht de verflaag beter aan de onderliggende plamuurlaag.]

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[verf]* het lemma VERF.]

schuurverf: *sxūr-[verf]* K 353, L 163; *sxūr-* L 267; *sūr-* L 265, 328, 330, 426, Q 113; *šū.r-* Q

32, 117a; *šū²r-* Q 203; *šū.r-* Q 111; **puimverf:** *ṽqwmvērāf* Q 71; **grondverf:** *jronk>verāf* Q 121.

AFSCHILDERVERF

[N 67, 19a)

[Algemene benaming voor verf waarmee wordt afgeschilderd. De verflaag die op deze wijze wordt verkregen, wordt in Q 71 **eindlaag** (*ejntlōx*) genoemd.

Bij buitenschilderwerk wordt als afschilderverf meestal glanzende loodwitverf maar ook wel Japanlak gebruikt, bij binnenschilderwerk daaren-egen glanzende of matte zinkwitverf of Japanak (Zwiers I, pag. 23).]

lekkende verf: *dekānda verāf* Q 121; **dekverf:** *leq>[verf]* Q 111; *dek>-* Q 117a; *dēk>-* L 328, 330, 426, Q 113, 203; **overgrondverf:** *ṽvār>grōnt>vērāf* L 163; **standoligverf:** *štant>ṽlex>verāf* Q 111; **standverf:** *štant>verāf* Q 113; **aflakverf:** *āflak>verāf* L 267, Q 113; **lakverf:** *lak>[verf]* K 353, Q 32; **aflak:** *aflak* L 265; **lak:** *lak* Q 111; **verf:** L 219.

GLANSVERF

[N 67, 19b; monogr.)

[Verf die na droging een glanzend oppervlak vertoont.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[verf]* het lemma VERF.]

glansverf: *glāns>[verf]* L 265, 328, 330, 426, Q 32, 71, 111, 117a, 203; *glāns>-* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *glāns>-* L 163; *lāns>-* Q 121; **glanslak:** *glānslak* L 267, Q 113; **akverf:** *lak>verāf* L 414; *lak>verāf* L 330; **blin-
kende verf:** *blenkānda verāf* P 219.

AK

[N 67, 19c)

[Verf die is samengesteld uit vernis, standolie, erpentijn en zuivere verfstoffen.]

akverf: *lak>verāf* P 219, Q 111; **lak:** *lak* L 265, 328, 330, 426, Q 1, 71, 111, 117a, 121, 203; **apanlak:** *japanlak* Q 113; **verniserf:** *vār>es>verf* Q 32; **carriage (e.):** *karijāš* Q 203 (speciale rijtuiglak die betrokken werd van Levifinger uit Londen; hij werd vooral gebruikt als rijtuiglak).

STANDOLIEVERF

[N 67, 19d)

[Verf die is samengesteld uit oude standolie, terpentijnolie en zuivere verfstoffen. Standolieverf wordt vooral voor schilderwerk binnenshuis gebruikt.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[verf]* het lemma VERF.]

standolieverf: *stant>ōlivērāf* Q 71; *stant>ōli>verāf* L 267; *stant>olivērāf* L 265; *štant>ṽlivērāf* Q 111; *štantj>ṽli>-* L 330; *štantj>ṽli>verf* Q 32; *štantj>uōlivērāf* L 328; **standoligverf:** *štant>ṽlex>verāf* Q 203; **standolie:** *stanōali* K 353; **standverf:** *stānt>vērāf* L 163; *štant>verāf* Q 121; *štantj>verāf* L 330; **standlak:** *štantlak* Q 111, 113; **ouderwetse oligverf:** *awār>wetsā ṽlex>verāf* Q 111.

MATVERF

[N 67, 19f)

[Verf die na droging een mat oppervlak vertoont.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[verf]* het lemma VERF.]

matverf: *mat>[verf]* K 353, L 163, 265, 267, 328, 414, 426, Q 1, 32, 111, 113, 117a; **matte
verf:** *matā verāf* L 330, Q 71; *matā verāf* P 219, Q 203; **matlak:** *matlak* L 330, Q 111, 121; **glansmat:** *glansmat* L 330.

HOUTKLEUR

[N 67, 20)

[Transparante olie- of waterverf van diverse samenstelling, die gebruikt wordt bij het imiteren van houtsoorten. Met de term *procédé* worden olieverven voor houtimitatie aangeduid.]

houtkleur: *hōwtklō^r* L 330; *hōltklō^r* L 163; *hōt>-* Q 71; *hōtklī^r* Q 113, 117a; *hōts>-* Q 121; **houtsleur:** *hōwt>sklō^r* L 328; **oliekleursel:** *olīklō^rsāl* L 265; **oliesaus:** *olīsōws* L 265; **hout-
saut:** *hōwt>ōws* L 426; **glaceersaut:** *glasi>ōws* Q 111; **saut:** *sōws* L 330, Q 111; **olieprocédé:** L 265; **procédé:** L 267, Q 203; *prošēdē* Q 32, 113; *prōšēdē* K 353; **transparant:** *transparant* L 330; **houtverf:** *hōwt>verāf* Q 111; *hōt>-* P 219.

VERNIS

[N 67, 21a; monogr.)

[Bij kamertemperatuur vloeibare massa, die in dunne lagen over voorwerpen wordt gestreken en daarop een doorschijnende, tegen de invloed van lucht en water beschermende bedekking vormt. Vernis bestaat uit een oplossing van harsen in lijn- of terpentijnolie of andere oplosmiddelen.]

vernīs: *vārnes* K 353, L 163, 265, Q 1, 2, 32, 71, 113, 162; *vērnes* L 328; *vārnis* Q 197, 197a; *vārnis* L 330, 426, Q 111; *fārnes* L 414, P 219, Q 1; *fārnis* L 330, Q 111; *fārnis* L 382; **blanke
lak:** *blānkā lak* L 267, Q 121, 203; **lak:** *lak* Q 117a.

II.9

MATTE VERNIS

(N 67, 21b)

[Vernis die mat opdroogt. Matte vernis wordt hoofdzakelijk toegepast op blank hout of de nabootsing daarvan, alsook op decoratief schilderwerk, dat niet glanzend kan worden afgewerkt en door omstandigheden nu en dan schoongemaakt moet worden. Voor buitenwerk is matte vernis niet geschikt.]

matte vernis: *matə vərnes* Q 71; *matə vərnis* L 330; *matə fərnes* L 414, P 219; *matə vərnes* K 353, L 163, 265, 267, Q 32, 113; *mat >vərnes* L 328; *matə vərnis* L 330, 426, Q 111; **matte lak:** *matə lak* Q 117a; **blanke matlak:** *blaŋkə matlak* Q 121.

JAPANLAK

(N 67, 21c; div.)

[Fabriksmatig bereide glansverf met vernis of standolie als bindmiddel.]

japanlak: *japanlak* L 328, Q 71, 111, 121; **japanse lak:** *japansə lak* Q 111, 203.

FLATTING

(N 67, 21c)

[Vernis die bij voorkeur wordt gebruikt voor het grondvernissen. Daarbij wordt de flattinglaag na verharding afgeslepen zodat oneffenheden verwijderd kunnen worden en er een vlakke en tevens matte oppervlakte ontstaat. Flattening kan als grondlaag voor buiten- als voor binnenwerk worden aangewend.]

flattening (e.): L 163, 265, Q 71, 113; *flatenj* K 353; *flatenj* L 330, 426, Q 32, 121; **slijplak:** *sljplak* Q 111, 203.

VLOERVERNIS

(N 67, 21c; div.)

[Vernis die speciaal voor het vernissen van houten vloeren wordt gebruikt. Opgedroogd dient vloervernis zeer hard te worden en niet wit af te slijten.]

vloervernis: L 265; *vlürvərnes* L 163, Q 113; *fluərvərnis* Q 111; **vloerlak:** *vlürlak* L 330, Q 111, 203; *fluərlak* Q 111; **gebintesverf:** *jəbøns.verəf* Q 121.

HOUTOLIE

(N 67, 21c)

[Drogende olie, verkregen door uitpersen van de zaden van de *Elaeocoea vernicia*. Houtolie doet dienst als lijnolie-surrogaat bij de vernisfabricage.]

houtolig: *həwt.ələx* Q 111; *hət.ələx* Q 113;

hət.ələx Q 203; **houtolievernis:** *həwt.əlivərnes* L 265; *həwt.əljəfərnis* L 330.

TAFELVERNIS

(N 67, 21c)

[Vernis voor tafel- en presenteerbladen die bestand is tegen warmte en tegen de inwerking van water, alcohol, etc.]

tafelvernis: L 265; *təfəlvərnes* Q 113; *təfəl-* Q 71; *təfəlvərnis* Q 111; **tafellak:** *təfəllak* Q 203.

LIJMVERF

(N 67, 22; div.)

[Verf die als bindmiddel lijn bevat. Wegens de oplosbaarheid van de lijn in water kan lijnverf slechts binnenshuis worden toegepast.]

Lijnverf werd in Q 121 gebruikt voor het schilderen van plafonds en het bovendeele van wanden in gangen en trappehuizen. De verf werd samengesteld uit luchtstofkrijt, water en beenderlijm.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[verf]* het lemma VERF.]

lijmverf: *lēm[verf]* K 353; *līm-* L 265, 328, 330, 426, Q 32, 111, 121, 203; *līəm-* Q 113; *li.m-* Q 117a; **krijtverf:** *krīt.əvərəf* Q 111; **krijtsel:** *krītsəl* Q 111; **plantenlijm:** *plantjəlīm* L 330; **caseïne:** *kašən* Q 111; **veegvaste muurverf:** *vəx.vastə mōrverəf* L 267; **saus:** *səʒ* L 163.

WATERVERF

(N 67, 23a; monogr.)

[Verf, die door middel van water in vloeibare toestand wordt gebracht, waardoor zij uitstrijkbaar wordt. *Latex* is een fabrieksverf met als bindmiddel latex. De verf is met water verdunbaar.]

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[verf]* het lemma VERF.]

waterverf: *wətər[verf]* L 267, 328, 330, 426, Q 32, 95, 111, 113, 117a, 203; *wətər-* L 265; *wasər-* Q 121; *wətər-* K 353, L 163, 414; *wətər-* Q 71; **latex (e.):** *lateks* P 219.

OLIEVERF

(S 26; N 67, 23b; monogr.; div.)

[Verf waarvan het bindmiddel bestaat uit een drogende olie als lijnolie of papaverolie. Olieverf wordt bereid door verfstof met een tempermes op een wrijfsteen in de olie te wrijven of door olie en verfstof na menging te malen.]

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[verf]* het lemma VERF.]

olieverf: *ōli[verf]* L 211, 267, 288, 289, 290, 291, 320, 321, 387, 414, Q 71, 95, 96a, 97, 98,

99, 101, 102, 103, 104a, 105, 187; *oli-* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a, 246a, 265, 266; *qli-* L 164, 165, 191, 215, 215a, 217; *qli-* L 216, 245, 246, 248, 249, 250, 268, 269, 271, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 323, 330, 331, 333, 374, 377, 378, 379, 380, 382, 385, 425, 426, 427, 431, Q 111, 196; *wqli-* L 325, 327; *qli-* Q 32; *qlijā-* L 330, 381; *qlā-* Q 22; *qli-* L 163; *olij-* L 213; *qwlā-* P 219; *uali-* L 328, Q 3; *ū³li-* Q 198; *uali-* L 328; *øali-* K 353; **oligverf:** *qlēx_s[verf]* L 432, Q 118; *qalex_s-* Q 113; *qlijēx_s-* L 429; **oligsverf:** *ōlex_s[verf]* Q 32a, 117b; *qlēx_s-* Q 20, 27, 30, 32, 33, 35, 111, 113, 116, 202, 204a, 207, 208; *q³lex_s-* Q 203; *qalex_s-* Q 117a; **ölverf:** *qalveraf* Q 121; **smoutverf:** *šmawt_sverf* L 430, Q 16.

TAMPONNEERVERF

(N 67, 24)

[Verf die met een tamponneerkwast kloppend wordt aangebracht.

Zie voor de fonetische documentatie van het woorddeel *-[verf]* het lemma VERF.]

tamponneerverf: *tamponēr[verf]* L 267, 330; *tamponēr-* L 328; *tamponiār-* Q 71; *tampānēr-* L 330, P 219; *temponēr-* Q 113, 203; *tempānēr-* L 163, 265, 426, Q 32, 111, 117a, 121; **matte tamponneerverf:** *matā tampānejārveraf* K 353; **klaplak:** *klaplak* Q 111.

SCHOOLBORDENVERF

(N 67, 29)

[Speciale verfsoort die diepzwart opdroogt, een kalkdof, enigszins ruw oppervlak vertoont en bestand is tegen afwassen met water.]

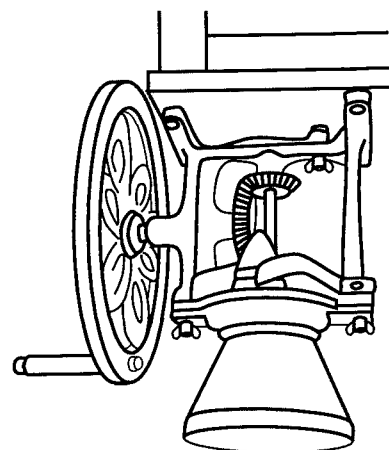
schoolbordenverf: *sxqlbordāvēraf* L 265; *šqlbordāveraf* L 426; *sxualbordā-* L 267; *šualbordā-* Q 113; *šualbordā-* Q 32; *šualbordāveraf* L 328, 330, Q 111; **bordenverf:** Q 71; *bordāveraf* K 353, P 219; **schoolbordverf:** *šoalbqrt_sveraf* L 330; *šualbqrt_sveraf* Q 111; **bordverf:** *bqrt_sveraf* Q 203; **schoolbordenlak:** *šualbordālak* Q 121.

WATERBEITS

(N 67, 25a; monogr.)

[Waterige kleurstof voor hout die gedeeltelijk in de houtvezels trekt.]

waterbeits: *wātārbejts* L 267, 328, 330, 426, Q 32, 111, 113, 203; *watār-* L 265; *wqtār-* L 163; *vetār-* Q 71; *wasārbaĳts* Q 121; **beits:** *bejts* L 330, Q 32, 117a; *bēts* K 353; **beitsel:** *bejtsal* Q 1; *bētsal* Q 2; **bister:** *bestār* P 219; *bistār* Q 162; **kleursel:** *klqjarsal* K 353; **teinture (fr.):** *tejntjūr* ? 219.

Afb. 90. verfmolen

WASBEITS

(N 67, 25b)

[Beits waaraan was is toegevoegd.]

wasbeits: *was_sbejts* L 163, 265, 267, 328, 330, 426, P 219, Q 32, 111, 113, 117a, 203; *wās_s-* Q 71; *was_sbēts* K 353; **wasbeize:** *was_sbaĳts* Q 121.

TEMPEREN

(N 67, 26a)

[Het vermengen van de droge verfstoffen met olie.]

temperen: *tempārā* L 265 (op steen met tempermes), 330, Q 111; **verf aanmaken:** *[verf] āmākā* Q 203; **aanmaken:** *ānmākā* Q 111; *anmākā* L 265; *āmākā* Q 111, 113, 117a; *āmāxā* Q 121; **verf maken:** *veraf mōkā* P 219; **verf mengen:** *veraf meṅā* Q 71; **mengen:** *meṅā* L 328, 330, 426, Q 111, 117a; *meṅā* Q 32; **verf oproeren:** *veraf_s uprūrā* K 353; **ondereenroeren:** *ōndārenrūrā* L 163.

VERFMOLEN

(N 67, 26c)

[Molen waarmee grotere hoeveelheden verf worden aangemaakt. De molen is doorgaans uit ijzer vervaardigd en bestaat uit een trechtervormige verfbak waarin de te malen verfstoffen en de olie worden gestort. De grondstoffen worden vervolgens door de onder de verfbak liggende wielen gemengd en gemalen. Zie ook afb. 90.]

verfmolen: *[verf]mōlā* L 163, 265, 267, 330, 426, P 219, Q 32, 71; *-mōjālā* Q 203; *-mōlā* L 328; *-mōlā* Q 121; *-myālā* Q 111, 117a; *-mū_slā* Q 113.

II.9

WRIJFSTEEN

(N 67, 26d)

[Matglazen of marmeren plaat waarop met behulp van een glazen of stenen loper kleine hoeveelheden verf worden aangemaakt. De verf wordt daartoe in kleine hoeveelheden, tot een dikke, rulle pasta aangemengd, op de steen gebracht en zo lang gewreven tot een volkomen homogene massa verkregen is.]

wrijfsteen: *vriřstian* L 265; *vriřstē* Q 203; *vriřstē* Q 113; *vriřstē* Q 117a; *vriřstējn* L 328, 330, 426, Q 32, 111; de volgende termen betreffen de glazen of stenen loper: **loper:** *lōjpār* L 330; **verfstamper:** *vērāřstampār* L 163; *vērāřstampār* Q 121; **stamper:** *stampār* L 267; *stampār* Q 111; **stomper:** *stumpār* P 219.

TEMPERMES

(N 67, 26f)

[Dun, meer of minder veerkrachtig, geheel plat mes met afgerond uiteinde. Het tempermes wordt door de schilder gebruikt om kleine hoeveelheden verf te mengen en om gewreven verf van de wrijfsteen af te schrapen. Zie ook de toelichting bij het lemma OLIEVERF.]

tempermes: *tempārmes* L 265; *tempārmēs* L 328; *tempārmēs* L 267, 330, Q 111, 203; *tempēr-* Q 111; **tamponneermes:** *tempānērmēs* L 426; *temponēr-* Q 32; **mes:** *mes* Q 71; **paletmes:** *paletmes* Q 113.

IN DE ROT ZETTEN

(N 67, 27a)

[Pasgemaakte loodwitverf enige maanden laten staan.

Wanneer loodwit met lijnolie tot een dik deeg wordt aangemengd, heeft er een verzepingsproces plaats, waardoor de verf fijner van korrel wordt en een dekkender verflaag oplevert. Dit gaat met een kleine temperatuursverhoging gepaard en is na een paar maanden geëindigd (Zwiers II, pag. 303).]

in de rot zetten: *en dā rot* *zētā* L 267; **laten staan:** *lōtā štā* Q 203; *lawātā stōwn* P 219; **beleggen:** *balēgā* L 426; de volgende termen worden intransitief gebruikt: **rotten:** *rotā* L 163, 265, 330, Q 113; *rotā* L 328, Q 32, 111; **trekken:** *trekā* Q 71.

AFDUNNEN

(N 67, 27b)

[Aangemaakte verf na enkele maanden op juiste dikte brengen door toevoeging van lijnolie en terpentijn.]

afdunnen: *āf-dōnā* L 328, 330, Q 32, 111, 117a, 203; **verdunnen:** *vārdōnā* L 265, 426, Q 71,

111, 121; **aanlengen:** *ānleņā* L 330; *ānleņā* Q 111; *ōwnleņā* P 219; **aanmaken:** *ānmākā* L 330; *āmākā* Q 113; **peut bijschudden:** *pōt- bejsxōdā* L 163; **strijkklaar maken:** *strīkklēr mākā* L 267.

VERF ZEVEN

(N 67, 27c)

[Verf door een zeef of doek laten lopen ten einde ongerechtigheden eruit te verwijderen.]

verf zeven: *vērāř* *zēvā* L 330; *vērāř* ~ Q 111; **zeven:** *zēvā* L 265, 328, Q 32, 113, 117a, 121; *ziāvā* Q 71; **ziften:** *zēftā* Q 121, 203; *zēftā* P 219; **zijen:** *ziā* Q 111; **verf door de zij laten lopen:** *vērāř-* *dōr dā zej* *lōtā lōpā* L 163; **zuiveren:** *zūvārā* L 267.

VERFZEEF, ZEEFDOEK

(N 67, 27d)

[De zeef of het doek waarmee velletjes en grove korrels uit de bereide verf gezeefd kunnen worden. De verfzeef bestaat gewoonlijk uit een trechter met afneembaar onderstuk, waardoor men de zeef, die uit fijn neteldoek is vervaardigd, kan verwisselen.]

verfzeef: *vērāř-zēf* L 330; **koperen zeefje:** *kōpārā zēfā* L 265; **zift:** *zēf* Q 203; **zij:** *zej* L 163; **zeefdoek:** *zēf-dōk* L 267, Q 111, 113, 117a; *zēx-duk* K 353; **zeefdoekje:** *zēf-dōkškā* Q 32; **ziftdoek:** *zēf-duk* Q 71; *zēf-* P 219; **lommel voor te ziften:** *lumāl vūr tsā zēftā* Q 121; **neteldoek:** *niētāldōk* Q 111; **kaasdoek:** *kias-dōk* Q 111.

STOPVERF

(N 67, 28a; monogr.)

[Soort deeg vervaardigd van krijt, loodwit en lijnolie, dat wordt gebruikt voor het dichtmaken van spijkergaten en scheuren in het houtwerk en het aanstoppen van glasruiten.]

stopverf: *stōp-vērāř* Q 1; *stōp-vērāř* K 353, L 414; *stōp-vērāř* L 163; *štōp-vērāř* L 328, 330, Q 111; *štōp-vērāř* L 426, Q 111, 203; *štōp-verf* Q 32; *štōp-verv* Q 284; *stōp-vērāř* L 265; *štōp-vērāř* Q 113, 117a, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *stōk-* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318b, 318d, 318e; *štōk-* Q 111; *stōk-vērāř* L 210, Q 3; *štōk-vērāř* L 330; **lijzaadsoliestopverf:** *lēzās-ōlis-tōp-vērāř* L 267; **mastiek:** *māstek* P 219; *māstek* Q 71, 162; *māstik* Q 111.

STOPVERF KNEDEN

(N 67, 28b)

[Stopverf voor gebruik kneden. Het materiaal wordt daardoor soepeler en kan dan makkelijker worden verwerkt.]

kneden: *knēan* Q 71; *knēja* P 219; *knēja* L 163, 330; *kneja* Q 117a; *knē* Q 111, 203; **week maken:** *wēx māxə* Q 121; **opwerken:** *opwērəkə* L 267; *opwērəkə* L 426; *opwērəkə* Q 113, 117a; *opwērəkə* L 328, Q 32; **ondereen maken:** *ondæren māka* L 265; **mengen:** *mejə* L 265.

PLAMUUR

(N 67, 28c; N 67, 28d; monogr.)

[Een uit verschillende grondstoffen samengesteld materiaal dat door de schilder wordt gebruikt om een zo effen mogelijke ondergrond te verkrijgen voor de aan te brengen afschilderlagen. Plamuur wordt gewoonlijk met een plamuurmes opgestreken maar kan ook, in verdunde vorm, met de kwast worden aangebracht. Plamuur kan worden samengesteld uit in lijnolie gemalen krijt wit en loodwit, dat wordt vermengd met in water geweekte pijpaaarde. Ook bloedpreparaten en emulsie worden in plamuur aangewend.]

A. de volgende termen zijn algemene benamingen voor plamuur: **plamuur:** *plamūr* K 353, L 163, P 219, Q 32, 71, 111, 113, 117a, 121; *plāmūr* L 265, 328, 330, Q 111, 203; *plāmūr* L 329; *plāmūr* L 267; *plāmūr* L 271; **plamuursel:** *plamūrsəl* L 414; **spachtel (d.):** *špaxtəl* Q 121; B. de volgende termen zijn specifieke benamingen voor plamuursoorten: **binnenplamuur:** *benā[plamuur]* K 353, L 163, 330, Q 111, 117a, 203 (bevatte meer loodwit dan buitenplamuur; *benān-* Q 71; *bēnā-* L 426, Q 32; **plamuur voor binnen:** *plāmūr vjər benə* Q 111; **plamuur voor binnenwerk:** *plāmūr vjər benəwērək* Q 121; **spachtel (d.) voor binnenwerk:** *špaxtəl vjər benəwērək* Q 121; **buitenplamuur:** *būtā[plamuur]* L 330, 426, Q 32, 111, 203; *būtā-* Q 117a; *bytā-* L 163; *būtā-* Q 71; *bōwətā-* K 353; **plamuur voor buiten:** *plāmūr vjər būtā* Q 111; **plamuur voor buitenwerk:** *plāmūr vjər būsəwērək* Q 121; **spachtel (d.) voor buitenwerk:** *špaxtəl vjər būsəwērək* Q 121; **lakplamuur:** *lak[plamuur]* K 353, L 163, 265, 267, 328, 426, Q 32, 71, 111, 113, 121, 203; **houtplamuur:** *hōwt-plāmūr* Q 111; **snelplamuur:** *šnelplāmūr* Q 203; **pijpaardeplamuur:** *pīp-ērtplāmūr* Q 111; *pīp-ērtplāmūr* L 267; **pijpaarde:** *pīp-ērt* L 265, 330; *pīp-ērt* Q 203; **pijplamuur:** *pīpplāmūr* Q 32; **loodwitplamuur:** *lōtwetplāmūr* L 265 (buitenplamuur); *luətwetplāmūr* Q 113; **bloedplamuur:** *blutplāmūr* L 265; **gipsplamuur:** *gīpsplāmūr* Q 111 (menging).

Gereedschappen, klim- en steigermateriaal

VERFKWAST

(N 67, 30a; N 67, 32; monogr.)

[Haarbundel die met behulp van touw, een ijzeren ring of een ijzeren of koperen bus aan een steel bevestigd is. De verfkwast wordt gebruikt voor het opbrengen en uitstrijken van verf. Het haar is meestal varkens- of runderhaar, voor speciale doeleinden ook dassenhaar, marterhaar of eekhoornhaar. De invuller uit Q 111 noemt bovendien ook nog visotterhaar en runderoorhaar, dat gebruikt werd voor kwasten voor fijn werk.] **verfkwast:** *verəfkwas* L 329, Q 95, 111; *vērəfkwāst* L 163; **kwast:** *kwās* L 267, Q 32, 111, 113, 117a, 203; *kwās* Q 117a; **verfborstel:** *verəf-bōrstəl* L 330; *verəf-bōrstəl* Q 197, 197a; *verəf-bōstəl* L 426; *verf-bōstəl* Q 32; *verəf-bōsəl* Q 162; *verəf-bōsəl* K 353; **borstel:** *bōrstəl* L 414, Q 1; *bōrstəl* L 265; *bōrstəl* L 330; *bōstəl* L 328; *bōstəl* Q 113; *bōstəl* Q 111; *bōjāstəl* Q 203; *byāstəl* Q 111; *bōsəl* P 219, Q 71; **pinsel (d.):** *pinzəl* Q 116, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e.

GOED BESLETEN KWAST

(N 67, 31a)

[Kwast waarvan de haarbundel door het gebruik op een goede manier is afgesleten. Een goed besleten kwast geeft doorgaans verfwerk met weinig of geen strepen.]

goede besleten kwast: *gōjə bāšlētə kwas* L 330; **fijn besleten kwast:** *fejn bāšliətə kwas* Q 111; **besleten kwast:** *bāšlētə kwas* L 267; *bāšlētə* ~ L 330; *bāšlītətə* ~ Q 113; **goede aangesleten kwast:** *gūjə angəslētə kwas* L 265; **aangesleten kwast:** *engəslētə kwas* L 163; **aangesleten pinsel (d.):** *ājāšlēsə pinzəl* Q 121; **goed gebruikte verfkwast:** *gōt ʔgəbrūk-də verəfkwas* Q 111; **goede kwast:** *gōjə kwas* L 426; **goede borstel:** *gūjə bōsəl* P 219, Q 71; **een die op snee staat:** *ijən dijən up snē stō* K 353.

SLECHT BESLETEN KWAST

(N 67, 31b)

[Zie de toelichting bij het lemma GOED BESLETEN KWAST.]

slechte besleten kwast: *slextə bāšlētə kwas* L 330; **slecht besleten kwast:** *šlex- bāšlētə kwas* L 330; **afgesleten pinsel (d.):** *ājāšlēsə pinzəl* Q 121; **aangesleten kwast:** *āngəslētə kwas* Q 32; *engəslētə kwas* L 163; **kwast met vleugels:** *kwās mēt ʔvlōgəls* L 267; **strobbel:** *strubəl* L 265; **slechte kwast:** *šlextə kwas* L 426, Q 113; **slechte borstel:** *slextə bōsəl* P 219, Q 71; **kwast van een hoddelaar:** *kwās ʔvan nə hōdālēr* Q

II.9

111; het volgende woordtype wordt gebruikt voor een kwast die haar verliest: **die haart:** *dē hōrt* Q 111.

OPVERVEN

(N 67, 31c)

[Het snel verslijten van een kwast.]

opverven: *op>vervə* L 267; *op>verəvə* Q 117a; **direct opverven:** *drekk>opverəvə* Q 71; **verslijten:** *vərslītə* L 330, Q 32; **afslijten:** *afslētjə* L 265; **vlot verslijten:** *flot >vərslītə* Q 203; **gauw verslijten:** *gəw vərslītə* Q 111.

BUSKWAST

(N 67, 30b)

[Kwast waarbij de haarbundel in een ijzeren of koperen bus bevestigd is.]

buskwast: *bōskwast* L 265; *bōskwas* L 330, Q 113; *bōs-* L 267, 328, 426, Q 32, 111; **bussekwast:** *bōsəkwast* Q 111; **buisborstel:** *bōjs-bōsəl* P 219; **ronde borstel:** *rōnə bōsəl* Q 71; **borstel:** *bōrstəl* L 414; **penseel:** *pənsəl* L 163; **pinsel (d.):** *pinzəl* Q 121.

PUNTKWAST

(N 67, 30c)

[Kwast waarvan de haarbundel met touw om de steel is gebonden.]

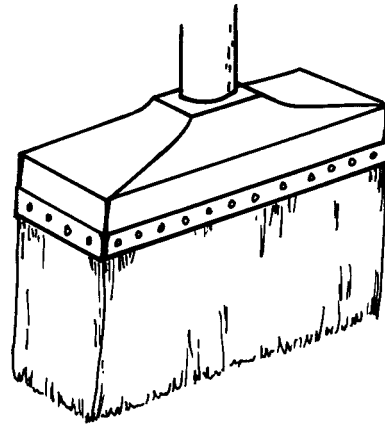
puntkwast: *pōntkwast* L 267, Q 32, 111, 113, 203; *pōntj-* L 328, 330, 426; **opgebonden kwast:** *op>gəbōnə kwas* Q 111; **opgebonden borstel:** *op>gəbōnən bōsəl* Q 71; **opgebonden pinsel:** *opjəbōnə pinzəl* Q 121; **ronde kwast:** *rōnə kwas* Q 111; **kotborstel:** *kōt-bōsəl* P 219; **hoekkwast:** *hukkwāst* L 163; **besnijkwastje:** *bəsnejkwasjə* L 265; **zinkwitkwast:** *zēnkwetkwast* L 265; **borstel:** L 414.

BLOKKWAST

(N 67, 30d)

[Kwast waarvan het haar in bosjes en op rijen geplaatst is in een houten of zinken voetplaat. Uit woordtypen als *blokkwast*, *witkwast* en *sauskwast* blijkt dat de blokkwast wordt gebruikt voor het witten van zolderingen en muren. Zie ook de toelichting bij het lemma WITKWAST. Met de term *verrijver* wordt doorgaans een kwast aangeduid waarmee kwaststrepen in natte verf weggewerkt kunnen worden. Zie ook afb. 91.]

blokkwast: *blōkkwast* L 265; *blōkkwas* L 328, 330, 426, Q 32, 113; **platte kwast:** *platə kwas* Q 111, 203; **platte pinsel (d.):** *platə pinzəl* Q 121; **platte borstel:** *platə bōsəl* P 219, Q 71; **grote rondel:** *gruətə rōndəl* Q 203; **rondel:** *rōndəl* Q 203; **blokkwast:** *blōkkwetər* L 267, Q 113; **wit-**

Afb. 91. blokkwast

kwast: *wetkwas* Q 111; **sauskwast:** *səwskwast* L 265; **verrijver:** *vərdrīvər* L 163.

RINGKWAST

(N 67, 30e)

[Kwast waarbij de haarbundel in een smalle ijzeren ring wordt geplaatst en vervolgens wordt vastgeweid.]

ringkwast: *reŋkwast* L 267; *reŋk-* Q 32, 113; **bandkwast:** *bantkwast* L 265, Q 111; *bantj-* L 328, 426; **platte kwast:** *platə kwas* Q 203; **platte borstel:** *platə bōsəl* Q 71; **pinsel (d.):** *pinzəl* Q 121; het eerste lid van de volgende vier woordtypen duidt aan voor welke doeleinden de ringkwast wordt gebruikt: **meniekwast:** *mēnikwāst* L 163; **zinkkwast:** *zēnkkwāst* L 163; **witkwast:** *wetkwas* L 330; **witborstel:** *wet-bōrstəl* L 330.

DASKWAST

(N 67, 33a)

[Zachte kwast, doorgaans van dassenhaar vervaardigd, die wordt gebruikt om kwaststrepen in pas aangebrachte verf weg te werken.]

daskwast: *daskwas* L 267, 328, 330, 426, Q 32, 111, 113; *daskwāst* L 163; **waterdas:** *wōtərdas* K 353; **marmerdas:** *marəmərdas* K 353.

SLECHTKWAST

(N 67, 33b; div.)

[Brede kwast met een enkele rij borstels die wordt gebruikt bij het *slechten*, een bewerking die bij het binnenvetwerk wordt toegepast bij het in de verf schuren. Het slechten heeft ten doel oneffenheden in de verflaag te verwijderen.]

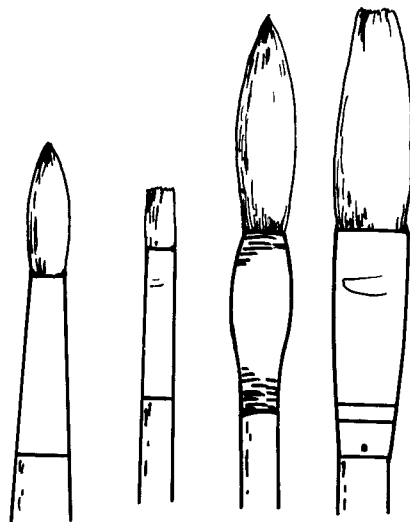
„Nadat de schuurverflaag, die over het plamuur wordt aangebracht, met puimsteen is stijf geschuurd, wordt een weinig water op de natte verflaag gesprenkeld, en met den verfkwas luchtig nagestreken, waardoor het water grotendeels weer verwijderd wordt. Daarna worden met den slechtkwast, nadat weer water is opgesprenkeld, luchtig in dwarsrichting de overgebleven kwaststrepen verdreven” (Zwiers II, pag. 354).]

slechtkwast: *slexkwas* L 267; *slex-* L 330, Q 32, 111, 113; *šlex-* L 328; *słextkwäst* L 163; **uitsmeerkwast:** *ūtšmīrkwas* Q 111; **verrijver:** *vədrīvər* Q 121.

LYONSE PENSELEN

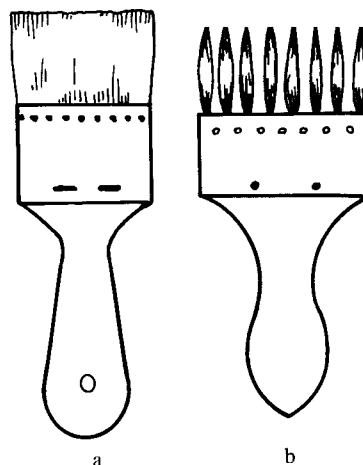
(N 67, 34)

[Kleine platte of ronde kwasten met lange steel waarvan de haarbundel in een lange blikken bus is bevestigd. Lyonse penselen worden gebruikt bij fijn schilderwerk. Zie ook afb. 92.]

Afb. 92. Lyonse penselen

lyonse penselen: L 265, Q 113, 203; *lijonsə pənsələ* Q 32; *lijonsə* ~ L 267; *liq̄sə* ~ L 330; *lijonsə pənsələ* L 328; **lyonse:** *lijonsə* Q 111; **penselen:** *pənsijələn* P 219; *pənsijələ* K 353; **waterverpenselen:** Q 111, 203; **biezentrek- kers:** L 330; *bizətrekərs* L 426; **letterzetters:** *lētərzētərs* L 265, Q 203; **verfborstelen:** *vərf- byəštələ* Q 111; **schilderskwasten:** *šeldəškves* Q 111; de volgende opgaven zijn enkelvoud: **platte strichzieher (d.):** *platə štrextsijər* Q 121; **ronde strichzieher (d.):** *ronə štrextsijər* Q 121; **sleper:** *šlejpər* Q 111; het volgende woordtype is mogelijk een merknaam: **gussow:** Q 111.

Afb. 93.
a. spalter
b. getande spalter

SJABLONEERKWAST

(N 67, 35)

[Kwast die bij het sjabloneren wordt gebruikt. Bij dit procédé wordt een in bordpapier of dun plaatmateriaal uitgesneden patroon met verf gevuld. De sjabloneerkwast dient van zeer veerkrachtig haar vervaardigd te zijn, niet te klein en middelmatig langharig (Zwiers II, pag. 316).]

sjabloneerkwast: *šablönėrkwas* L 328; *šablönėr-* L 265, 267, 330, Q 111; *šablönėr-* Q 113; *šablönėr-* Q 32; *šablänėr-* L 426, Q 203; **sjabloneerkwastje:** *šablönėrkweskə* Q 111; **sjabloonkwast:** *šablönkwās* Q 113, 121; **sjablonenkwast:** *šablönəkwās* Q 111; **sjabloneerborstel:** *šablönėrbq̄štəl* Q 111; **toepborstel:** *tup- bq̄rsəl* L 163; **toepkwast:** *tupkwās* Q 121; **stomper:** *stumpər* K 353; **matineerkwast:** *matinėrkwas* Q 113; **platte speciale borstel:** *platə spəsiq̄wələ bq̄səl* P 219.

SPALTER

(N 67, 36a)

[Platte kwast met lang, veerkrachtig haar dat in een blikken bus is aangebracht. De spalter doet vooral dienst bij het imiteren van houtsoorten. Zie ook afb. 93a.]

spalter: *spaltər* K 353, L 265, 267; *špaltər* L 328, 330, 426, Q 32, 111, 113, 121, 203; *spātər* P 219.

GETANDE SPALTER

(N 67, 36b)

[Spalter waarvan het haar in afzonderlijke bundeltjes is verdeeld. De getande spalter wordt ge-

II.9

bruikt bij het schilderen van de vezels van hout. Zie ook afb. 93b en de lemmata SPALTER en DRAADTREKKER.]

getande spalter: *gätandā spaltər* L 265, 267; *gätāntā spātər* P 219; *gätanjđā špaltər* Q 32; *gätēņktā* ~ Q 113; *gätēņđā* ~ Q 111; **spalter mee tanden:** *spaltər mē tan* K 353; **getande kwast:** *gätanjā kwas* L 328; **kammenkwast:** *kemkwās* Q 121; **kam:** *kamp* Q 71; **fineerkwast:** *vinērkwas* Q 203; **draadtrekker:** *drōttrekər* L 330.

KLOPKWAST

(N 67, 37a; div.)

[Platte kwast met lang, veerkrachtig haar die bij het imiteren van eikehout wordt gebruikt om de in watersaus getrokken houtvezels splinterig te maken.]

klopkwast: *klopkwas* L 267, 328, 330, Q 32, 111, 113, 117a; *klop-* L 426; *klopkwast* L 265; *klopkwās* Q 121 (platte buskwast van ongeveer 15 cm breedte met haren van ongeveer 25 cm lang); **klopborstel:** *klop.bōsəl* Q 71; **klopper:** *klopər* Q 203; **kwispel:** *kwespəl* Q 111; **slager:** *slējər* Q 121.

DRAADTREKKER

(N 67, 37b)

[Kwast die gebruikt wordt bij het draadtrekken. Hij bestaat uit een dunne, brede bundel veerkrachtige haren, die in een blikken bus bevestigd zijn, benevens een lange, platte steel. De draadtrekker wordt na vulling met verf door een kam gehaald, waardoor de haren afzonderlijke bundeltjes vormen. Omdat de kwast niet voldeed voor het werk waarvoor hij werd gebruikt, werd hij doorgaans vervangen door de getande spalter. Zie ook het lemma GETANDE SPALTER.]

draadtrekker: *drōttrekər* L 328, 426, Q 32, 111; *dro-* L 265; *drōttrekər* L 267; **lijntrekker:** *lēntrekər* K 353; **klopkwast:** *klopkwās* Q 121.

TAMPONNEERBORSTEL

(N 67, 38; div.)

[Langwerpig rechthoekige borstel, meest van blank varkenshaar, met gebogen handvat of steel die wordt gebruikt om bij mat verfwerk de strepen van de verfkwast weg te nemen. Om dit te bereiken wordt met de borstel gelijkmatig op het vers geverfde werk gedopt.]

tamponneerborstel: *tampōnērbōrsəl* L 267; *tampōnērbōrsəl* P 219; *tampōniər-* Q 71; *tampōnērbōrstəl* L 330; *tampōnērbōstəl* L 328; *tampōnērbōstəl* Q 111; *tempōnērbōstəl* Q 121; *tempōnērbōstəl* L 426; *temponērbōstəl* Q 32; **tamponneerkwast:** *tempōnērkwāst* L 265; *tempōnērkwāst* L 163; *tampōnērkwas* L 330, Q

111; *tempōnēr-* Q 113, 203; **tamponneer:** *tampōnējər* K 353.

CHIQUETTEERKWAST

(N 67, 39a)

[Kwast waarvan de haarbundel zich bij vulling met verf in punten scheidt. De kwast wordt gebruikt voor het chiquetteren, een techniek bij het marmerschilderen, bestaande in het aanbrengen van kleine vlekjes.]

chiquetteerkwast: *šiketērkwas* L 267, Q 113; *šikatēr-* Q 32; *šikatēr-* L 330; *šekātēr-* L 265, 330; *šikanērkwās* Q 121; **chiquetteerpenseel:** *kekātērpensil* P 219; **chiquetteer (fr.):** *šektējər* K 353; **chiquetteur:** *šikatōr* Q 111; *šektōjər* K 353; *sitōr* Q 203; **marbelen kwast:** *malābārā kwas* Q 111 (mv. ~ *kwēs*); **pinsel om te marbelen:** *pinzəl om tā malābārā* Q 111.

PUNTCHIQUEETTEERKWAST

(N 67, 39b)

[Chiquetteerkwast waarvan het haar in afzonderlijke bundeltjes is verdeeld. Zie ook het lemma CHIQUETTEERKWAST.]

puntchiquetteerkwast: *pōntšiketērkwas* L 267, Q 113; *pōntšikatēr-* Q 32; *pōntjšekātēr-* L 330; *pōntjšikatēr-* L 330; **puntchiquetteur:** *pōntšitōr* Q 203; **chiquetteur:** *šikatōr* Q 111.

MARMERGLACEERKWAST

(N 67, 39c)

[Zachtharige kwast die wordt gebruikt voor het opbrengen van zeer dunne olieverftinten over nagebootst marmers.]

marmerglaceerkwast: *marmərglasērkwas* L 328, 330; *marmərglazēr-* Q 32; **marmerkwast:** *marmərkwas* L 265; *marmərkwas* L 267, Q 203; **glaceerkwast:** *glasērkwas* L 330, Q 113; *lazēr-* Q 121; *glasikwas* Q 111; **marmerborstel:** *marmərbōsəl* Q 71; **glaceerborstel:** *glasējərbōsəl* K 353; **malverpenseel:** *mēlvərpensil* P 219.

BRÊCHEPENSEEL

(N 67, 39d)

[Penseel dat bij het nabootsen van marmer gebruikt wordt bij het schilderen van het gesteente brèche violette.]

brêchepenseel: Q 111, 113; *brēšpensēl* L 265; *brēš-* Q 32; **marmerglaceerpenseel:** *marmərglasērpānsēl* L 328; **penseel:** *pensēl* Q 203; **goudkwast:** *gōwtkwās* L 267.

MARMERPENSEEL

(N 67, 39e)

[Smal penseel gebruikt bij het imiteren van marmer.]

marmerpenseel: Q 111, 113; *marmərpensəl* L 265, 267, 330, Q 32; *marəmər-* Q 203; *marmərpənsəl* L 328; **marmereerpinsel:** *marmərērpinzəl* Q 121; **letterzetter:** *lētərzētər* L 330.

SATIJKWASTJE

(N 67, 40)

[Kleine soort glaceerkwast die bij het nabootsen van mahoniehout wordt gebruikt voor het invengen van de bloem.]

satijkwastje: *satejnkwasjə* L 265; *sətīnkwəstjə* L 328; *sətīnkweskə* Q 32; **satijkwast:** *sətīnkwas* L 330, Q 113, 203; *sətīn-* Q 111; **satijnborstel:** *satejnbəqsəl* Q 71; **mahoniekwast:** *mahōnikwas* L 267; **acajou-penseel:** *akazupensil* P 219; **toepkwastje:** *tupkweskə* Q 111.

GOUDSTOFFER

(N 67, 41a)

[Kwast van visotterhaar, gevat in blik met houten steel. De goudstoffer wordt bij het vergulden gebruikt voor het aandrukken van bladmetaal en ook voor het verwijderen van overtollig bladmetaal.]

goudstoffer: *gəwtstəfər* L 265; *gəwtstəfər* L 426; *gəltjstəfər* L 330; *gət-* Q 113; **goudstoffertje:** *gəwtstəfərəkə* L 267; *gəwtstəfərəkə* Q 32; **goudstuffer:** *gətstəbər* Q 203; *jət-* Q 121; **goudveger:** *gəwt-vēgər* Q 111; **goudstuiver:** *gəwtstjvər* L 328; **goudborstel:** *gət-bəqsəl* P 219; **verguldkwast:** *vərgəlkwas* Q 111; *vərgəlj-* L 330; *vərgəlkwəst* L 163.

GOUDPLEGGER

(N 67, 41b)

[Platte, zeer dunharige kwast. De goudplegger wordt meestal vervaardigd van eekhoornhaar waarvan één rijtje tussen twee blaadjes dun karton wordt geplakt. De kwast dient voor het opnemen en opbrengen van stukjes bladmetaal.]

goudplegger: *gəwt-əplēgər* L 328, 426, Q 32; *gəwt-əplēgər* L 265, 267; *gət-* P 219; *gət-əplēgər* Q 113; *gəltj-əplēgər* L 330; **oplegger:** *əplēgər* L 330; *əplēgər* Q 111, 203; **goudlegger:** *gəltlēgər* L 163; **goudborsteltje:** *gət-bəqsələkə* Q 71; **bladgoudpinsel:** *blatjətpinzəl* Q 121; **verguldkwast:** *vərgəlkwas* Q 111.

SLEPER

(N 67, 42a; div.)

[Lang en dun penseel dat door de schilder wōrdt

gebruikt voor het trekken van smalle, rechte versieringslijnen.

De *strichzieher* en de *strichtrekker* (Q 121) waren afgesleten platte penselen waarvan de haren spits toeliepen. Had men geen afgesleten penseel, dan werden van een nieuw penseel de haren zodanig weggeknipt, dat het geschikt was voor het trekken van een bies. Men noemde dit **stoppen** (*štupə*).]

sleper: *slēpər* K 353; *šlēpər* Q 113; *šlēpər* Q 203; *šlējər* L 328, 330, Q 32, 111; **lijntrekker:** *lēntrekər* K 353; **trekker:** *trēkər* Q 111, 117a; **biezentrekker:** *bizətrēkər* L 163, 265, 267, 426; **penseel voor biezen:** *pensil vər bizən* P 219; **strichzieher (d.):** *štrextsijər* Q 121; **strichtrekker:** *štrextrekər* Q 121; **filettrekker:** *filettrekər* Q 71.

LETTERZETTER

(N 67, 42b)

[Penseel waarvan de haarbundel spits toeloopt. Het wordt gebruikt bij het schilderen van naam-borden, opschriften etc.]

letterzetter: *lētərzētər* L 330; *lētərzētər* L 163, 265, Q 32, 111, 113, 117a; *lētər-* L 267, 328, 426; **letterkwast:** *lētərkwas* Q 111; **letterborstel:** *lētərbəqsəl* Q 71; **penseel voor letters:** *pensil vər lētərs* P 219; **schrijfpinsel:** *šrifpinzəl* Q 121; **contourpenseel:** Q 111; **penseel:** *pen-sijəl* K 353.

STOFKWAST

(N 67, 43b)

[Handveertje om het te schilderen oppervlak stofvrij te maken.]

stofkwast: *stəfkwas* L 265; *stəfkwas* L 267; *štəf-* L 426; *štuəf-* L 328; *štəfkwəs* Q 117a; **stofkwastje:** *štəfkweskə* Q 32; **stofborstel:** *stəf-bəqsəl* P 219; **stoffertje:** *štəfərəkə* Q 111; *štəfərəkə* Q 113; **stufkwastje:** *štəpkweskə* Q 32; **kwispel:** *kwəspəl* Q 111; **kwispeltje:** *kwəspəlšə* Q 121; **veger:** *vēgər* Q 111; **handveertje:** *hantj-vēgər-kə* L 330; **handborstel:** *hant-bəštəl* Q 111; *hant-bjəštəl* Q 111.

RADIATORKWAST

(N 67, 43c)

[Platte kwast waarvan de haarbundel gevat is in een ijzeren bus die onder een hoek van ongeveer 45° aan de steel bevestigd is. De kwast wordt gebruikt voor het schilderen van radiatoren.]

radiatorkwast: *radijətərkwas* L 328, Q 113; **radiatorenkwast:** L 265; *radijətərkwas* L 330, Q 111; **radiatorenkwastje:** *radijətərkweskə* Q 32; **radiateurborstel:** *radijətərbəqsəl* P 219, Q 71; *radijətərbəqsəl* K 353; **verwarmingskwast:** *vərwermejskwas* Q 117a; **radiatorenwisser:** *ra-*

II.9

dijatōrawisār L 267; **bokkepoot:** *bokapōt* L 163; *bokapuət* Q 121; *bokā-* Q 111; *bokapū²t* Q 203 (mv. *-pūjāt*).

TEERKWAST

(N 67, 43d; monogr.)

[Kwast met ronde, stijve, korte haarbundel in een ijzeren beugel, die onder een hoek van ongeveer 45° aan een lange steel is bevestigd. De kwast wordt gebruikt voor teerwerk.]

tarkwast: *tārkwas* Q 111; **tarborstel:** *tārbōsəl* K 353; **zwartselkwast:** *žwertsəlkwās* Q 111; **bokkepoot:** *bokapōt* L 163; *bokapōt* L 426; *bokapuət* L 267, Q 111; *bokā-* Q 113, 121; *bukā-* L 328, 330; *bokapū²t* L 265, Q 203 (mv. *-pūjāt*); *bokapū.t* Q 117a; *bokapuət* Q 71, 193; *bukapuət* Q 32; *bukapoat* L 330.

WITKWAST

(N 67, 44a; monogr.)

[Rechthoekige borstel om muren of zolderingen te witten of in lijmverf te schilderen.]

witkwast: *wetkwāst* L 163; *wetkwas* L 330, 426, Q 32, 111, 113, 203; *wetkwās* Q 117a; *wīs-* Q 121; **sauskwast:** *sōwskwas* L 328; **blokkwast:** *blōkkwast* L 265; **witborstel:** *wet-bōsəl* K 353; **blokborstel:** *blōk-bōsəl* Q 71; **blokwitter:** *blōk-wetār* L 265, 267, 330, Q 32 (zelden), 113; **blokker:** *blōkār* K 353; **dikke vierkantige borstel:** *deka vīrkentegā bōsəl* P 219.

KOGELKWAST

(N 67, 44d)

[Dikke, ronde kwast die vooral wordt gebruikt bij het schilderen van plafonds met lijmverf.]

kogelkwast: *kōgəlkwast* L 265; *kōgəlkwās* L 267, 328, Q 32; *kūgəl-* Q 113; **kogelwitkwast:** *kugəlwetkwas* Q 203; **ronde kalkkwast:** *ronā kaləkkwās* Q 121; **ronde witkwast:** *rōndā wetkwāst* L 163; *ronjā wetkwas* L 330; **ronde witborstel:** *ronā wet-bōsəl* Q 71; **sauskwast:** *sōwskwas* Q 111.

BESNIJKWAST

(N 67, 45a)

[Kwast die gebruikt wordt bij het besnijden, het strijken van verf langs de grens van een oppervlak dat niet, of niet met dezelfde verf, bedekt moet worden.

In L 265 werden de besnijkwasten gebruikt om sponningen en stopverfkanten te lakken.]

besnijkwast: *bāsnejkwāst* L 163; *bāsnijkwas* L 328, 330; *bāšni.j-* Q 32; *bāšni-* L 330, 426; *bāšni-* Q 111, 113; *bāšnikwās* Q 121; **snijkwast:** *šni.kwas* Q 203; **voorstrijker:** *vīrštrixār* Q 121; **kleinpuntige kwast:** L 267.

VERFROL

(N 67, 46a)

[Rol, draaibaar aan een handvat bevestigd, om verf mee aan te brengen.]

verfrol: *verāfrol* L 330; *verāfrol* Q 71; *verāf-* K 353, P 219, Q 111, 113, 117a; *vērāf-* L 163; **rol:** *rol* Q 1, 117a, 203; **verfroller:** *verāfrolār* L 328, Q 111; *verāf-* L 267, 426; *vērāf-* L 265; **roller:** *rolār* Q 32, 121.

VERFBAKJE

(N 67, 46b)

[Bakje voor verf. Het bakje is noodzakelijk bij het gebruik van een verfroller om de verf goed op de rol te kunnen aanbrengen.]

verfbakje: *verāf-bekskā* L 328; *verāf-* L 267; *verāf-beksjā* Q 121; **bakje:** *bekskā* Q 111; **verfbak:** *verāf-bak* L 330, Q 71; *verāf-* L 426, Q 113, 117a, 203; *vērāf-* L 163, 265; *verf-* Q 32; **bak:** *bak* Q 1, 111, 117a; **afdrupbak:** *af-drōp.bak* K 353; **rolbak:** *rolbak* Q 111; **verfkom:** *verāfkump* P 219.

ROOSTERTJE

(N 67, 46c)

[Afdruiproostertje op het verfbakje dat wordt gebruikt om de verf regelmatig over de verfrol te verdelen.]

afdruiprooster: *āf-drūpryāstār* L 328; **druiprooster:** *drūpryāstār* L 267; **verfafdruiproostertje:** *vērāf-af-drōprōstār* L 265; **verfrooster:** *verāfrōstār* Q 71; *verāfrōstār* L 330; *vērāfrōstār* L 163; *verāfrōstār* P 219; **rooster:** *rōstār* L 426; *rōstār* K 353; *rjōstār* Q 111, 117a; *ryāstār* Q 121; *ryjāstār* Q 203; **roostertje:** *rōstār* Q 1; *ryāstār* Q 113; *ryēstār* Q 32; **verfzeef:** *verāf-zēf* Q 111; **zeef:** *zēf* Q 111; **zift:** *zef* Q 121.

KWASTENHANGER

(N 67, 47)

[Voorziening om schilderskwasten in olie of water opgehangen te bewaren. De kwastenhanger is vervaardigd uit een wijde spiraalveer, waarbij tussen de windingen de kwastenstelen geklemd worden. Het geheel wordt vervolgens over een met olie of water gevulde pot gelegd.

Volgens de invuller uit Q 111 werden kwastenhangers of luchtdichte bussen zelden gebruikt. Meestal werden de kwasten in een emmer of bus water bewaard. Enige uitzondering vormde schildersmateriaal dat gebruikt werd bij verf op waterbasis. Dat werd na gebruik uitgewassen. Men noemde dit: **uitspoelen** (*ūtšpōlā*). Ook in L 265 en Q 71 werden de kwasten in water gezet. In P 219 plaatste men de verfborstel in een doosje met terpentijn.]

kwastenhanger: *kwastəhanər* L 426; *kwastəhe-
nər* L 267, Q 32, 111; *kwästə-* Q 117a; **kwast-
hanger:** *kwashanər* Q 113 (samen met een
luchtdichte bus voor verniskwasten); **borstel-
hanger:** *bøstəlhanər* L 328; de volgende woord-
typen duiden een (luchtdichte) bus voor het be-
waren van kwasten aan: **kwastenbus:** *kwastəbøš*
Q 203; **pinselpot:** *pinzəlpot* Q 121; **terpentij-
ner:** *terpəntinər* Q 203; **waterbak:** *wōtarbak* L
163.

BIEZENTREKPEN

(N 67, 48a)

[Instrument gevuld met olieverf, waarmee men
zeer fijne biezen kan trekken.]

biezentrekpen: *bizətrekpen* Q 32; **biezenpen:**
bizəpen L 265, 330; **strepentrekpen:** *štrē-
pətrekpen* L 328; **trekpen:** *trekpen* L 265, 330;
trek- Q 111; **streeppen:** *strippen* Q 71; **bie-
strekpen:** *bizətrekpen* L 426; **biezentrekker:**
bizəntreʔər K 353; *bizətrekər* L 163, Q 111,
113; *bizən-* Q 203; **biesapparaat:** *bis-apərāt* L
267; **strichveer:** *štrəx-vēr* Q 121; **filettrekker:**
filettrekər Q 71; **trekker:** *trekər* P 219.

MARMERKLOPPER

(N 67, 50)

[Tamponneerkwast voor het imiteren van som-
mige marmersoorten. De kwast bestaat uit een
houten of zinken voetplaat waaraan rubber
strookjes bevestigd zijn. De kwast wordt ook
wel gebruikt bij de glaceertechniek, een versie-
ringsmethode waarbij op een gedekte onder-
grond een laag glaceersaus wordt aangebracht
die vervolgens met de kwast wordt bewerkt. In
Q 121 werd op deze wijze met de *strenər* een
kronkelende beweging gemaakt waardoor in de
glaceersaus een streperig motief ontstond.]

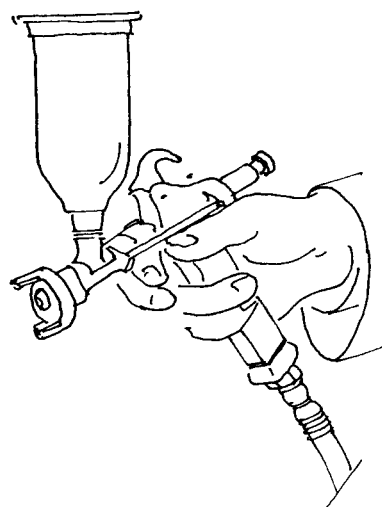
marmerklopper: *marmərklopər* L 163, 265,
267; *marmərklopər* Q 113; **klopkwast:** *klop-
kwas* L 330; *klopkwās* Q 117a; **marmërborstel:**
marmərbøšəl Q 71; **malverborstel:** *melvərbøšəl*
P 219; **granietklopkwast:** *granitklopkwas* L
330; **granietklopper:** *granitklopər* L 328, Q
111; *granitklopər* Q 113; **granietmaker:** *granit-
mākər* Q 203; **toepklopper:** *tupklopər* Q 111;
klopper: *klopər* Q 32; **strenər:** *štrənər* Q 121;
gummikwast: *gømikwas* L 426.

VERFSPUIT

(N 67, 51; monogr.; div.)

[Toestel waarmee verf als nevel op het te verven
oppervlak wordt gespoten. Zie ook afb. 94.

Het woordtype **mondspritsje** werd in Q 121 ge-
bruikt voor een mondspuitje, een glazen potje
vanwaaruit de verf met de mond op het te schil-
deren voorwerp gespoten werd. Het werktuig

Afb. 94. verfspuit

werd gebruikt om op wanden met behulp van
een sjabloon een motief aan te brengen.]

verfspuits: *verəšsprits* Q 113, 121, 203;
verfspuit: *vērəšspōjt* L 265; *vērəšspōjt* L 163;
vērəšspōjt L 209, 210, 211, 212a, 216, 216, 244a,
245a; *verəšspōjt* L 330, Q 111; *verəš-* L 426, Q
111; *verəšspōjt* Q 113; **spuit:** *špōjt* Q 32, 111,
117a; *spōjt* P 219; **bekerspuit:** *bəkəršpōjt* Q 111;
verfspuitrevolver: *verəšspōjtrəvølvər* L 330; **re-
volver:** *rəvølvər* L 328; **schilderpistool:** *sxl-
dərpestøl* K 353; **spuitpistool:** L 267; **verfpis-
tool:** L 265; **pistool:** *pestøl* Q 71; *pəstøl* L 414;
mondspritsje: *monkšspritsja* Q 121.

VERFPOT

(N 67, 53a; monogr.)

[Zie voor de fonetische documentatie van het
woorddeel [verf]- het lemma VERF.]

verfpot: [verf]pøt K 353, L 163, 328, 330, 426,
P 219, Q 32, 71, 95, 113, 117a, 121, 203; *-po.t*
Q 162 (mv. *-pøt*); **verfduppen:** *verəš-døpə* Q
121; *verəš-døpə* Q 111; **duppen:** *døpə* Q 111;
verfgrüle: *verəšgryl* Q 121; **grüle:** *gryl* Q 111;
verfbus: *verəš-bøš* L 330; **verfblik:** *verəš-blek* L
267; **verniseemmer:** *vərnəs-əmər* L 265.

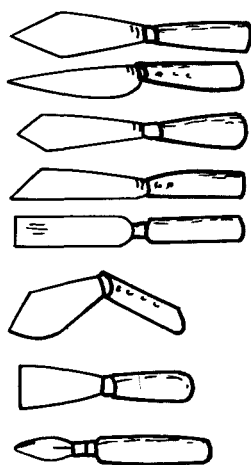
VERFHAAK

(N 67, 53b)

[S-vormige haak waaraan de verfpot kan worden
gehangen.]

verfhaak: [verf]høk L 163, 265, 328, 330, 426,
Q 111; *-høk* Q 113, 117a; *-høk* Q 71; **potten-
haak:** L 267; **vleeshaak:** *vlejšhøk* Q 111; **haak:**
høk K 353, L 330, Q 32, 203; *høk* Q 121; *hoak*
L 414; *høk* P 219.

II.9

Afb. 95. stopmessen

ROERSTOKJE

(N 67, 53c; div.)

[Stukje hout voor het doorroeren van de verf.]

roerstek: *rōrštek* Q 32, 113, 121; **roerstekje:** *rōrštekškə* Q 111; **stekje:** *stekskə* P 219; *stekskə* L 328, Q 203; *štekškə* Q 117a; **roerkuul:** *rōrkyl* Q 121; **roerspaan:** *rōršpān* L 330; **spaan:** *spān* L 426; **roerhout:** *rōrhōwt* Q 111; **roerhoutje:** *rōrhōwtjə* L 265; *rōrhōjtjə* Q 111; *rōrhōltjə* L 267, Q 111; **latje:** *letšə* Q 71; **verfspaan:** *verəfspān* L 330.

STOPMES

(N 67, 54a)

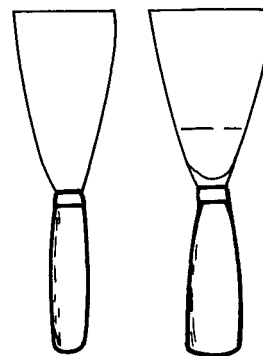
[Mes dat wordt gebruikt bij het vullen van gaten met behulp van stopverf, kit, pasta, etc. en bij het aanbrengen van stopverf bij ruiten. Het stopmes bestaat uit een stalen blad met spitse of afgeronde punt dat aan een houten handvat bevestigd is. Zie ook afb. 95.]

stopmes: *stopmes* L 265; *stōp-* K 353, L 163, 414; *stōpmets* L 267; *štōp-* L 328, 330, 426, Q 32, 111, 203; *štōp-* Q 113, 117a, 121; **mastiekmes:** *mastekmes* P 219; *mastek-* Q 71.

PLAMUURMES

(N 67, 54b)

[Werktuig voor het aanbrengen van plamuur en andere vulmiddelen. Het bestaat uit een driehoekig, veerkrachtig stalen blad waaraan doorgaans een houten handvat is bevestigd. De breedte van het blad varieert meestal tussen 2 en 15 cm, maar er bestaan ook plamuurmessen met een nog breder blad. Zie ook afb. 96.]

Afb. 96. plamuurmessen

plamuurmes: *plamūrmes* K 353, L 163, 414, P 219; *plāmūr-* L 265, Q 71; *plamūrmet* L 267, 426, Q 32, 111, 113, 117a, 121; *plāmūr-* L 328, 330, Q 111, 203; **spachtelmes:** *špaxtəlmets* Q 121.

AFSTEEKMES

(N 67, 54c)

[Werktuig voor het verwijderen van kalk- of waterverflagen en van opgeloste of afgebrande verflagen. Het vertoont dezelfde vorm als het plamuurmes, maar heeft een stugger blad.

In Q 121 werd als afsteekmes een **afgesleten spachtelmes** (*əfjəslēsə špaxtəlmets*) gebruikt. **steekmes:** *stēkmes* K 353; *stīək-* Q 71; *stēk-* L 163, 265; *stēkmets* L 267; *štēk-* L 330, Q 32, 111, 117a; *štēək-* Q 113; **platmes:** *platmes* P 219; **engels plamuurmes:** *eŋəls plāmūrmet* Q 203; **mastiekmes:** *mastekmes* P 219; **schraper:** *šrāpər* Q 111; **verfkrabber:** *verəfkrabər* L 426.

KAPMES

(N 67, 54d)

[Mes dat wordt gebruikt voor het uithakken van oude stopverf uit sponningen.]

kapmes: *kapmes* K 353, L 163, 265, Q 71; *kapmet* L 267, 328, 330, 426, Q 32, 111, 113, 117a, 121; **hakmes:** *hakmes* L 265; *hakmet* Q 203.

SJABLONENMES

(N 67, 54e)

[Mesje dat bij het aanbrengen van letters of afbeeldingen op glas gebruikt wordt voor het uitsnijden van het patroon in de sjablonen en malen.]

sjablonenmes: *šablōnəmet* L 330, Q 32, 111; **sjablonenmesje:** *šablōnəmesjə* L 265; *šablō-*

nāmetškā L 330, Q 111; **sjabloonmes:** *sxa-blōnmes* L 163; *šablōnmets* L 426, Q 203; **sjabloonmesje:** *šablōnmetskā* L 267, Q 113; **sjabloneermes:** *šablōnērmets* L 320; **schabloonsnijder:** *šablōnšni.jər* Q 203.

GOUDSNIJMES

(N 67, 55a)

[Mes dat dient voor het uitnemen van goudblaadjes uit het boekje met bladgoud en het in de gewenste vorm verdelen ervan op het verguld-kussen.]

goudsnijmes: *gōtsnēmes* P 219; *gōwtšnijmets* L 328; *gōltjšni-* L 330; *gōtšni-* Q 113; **goudmes:** *gōwtmes* L 265; *gōwtmets* L 267, 426; **goudsnijmesje:** *gōwtšni.jmetskā* Q 32; **goudoplegger:** *gōt-opleqər* Q 203; **oplegger:** *opleqər* Q 111; **verguldsmes:** *vərgōldāšmets* Q 111.

VERGULDKUSSEN

(N 67, 55b)

[Kussen dat men bij het vergulden gebruikt. Het bestaat doorgaans uit een rechthoekig plankje dat met kalfsleer is overtrokken en is opgevuld met paardehaar. Aan de achterzijde is een perkamenten kap aangebracht, die in opgevouwen toestand het kussen tegen vuil worden beschermt, en die, opgezet, verhindert, dat de blaadjes bladgoud, die op het kussen worden gesneden, wegwaaien.]

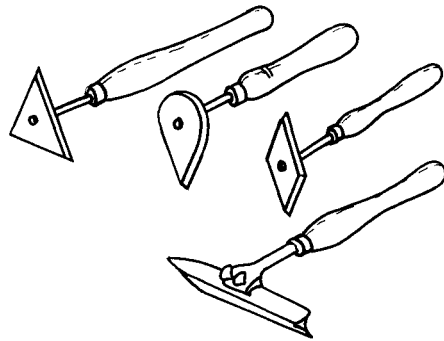
verguldsekkussen: *vərgōlsəkkōsə* Q 111; **goudkussen:** *gōwtkōsə* L 267, 328, 426, Q 32, 111; *gōt-* Q 203; *gōwtkōsə* L 265; *gōt-* P 219, Q 113; *jōt-* Q 121; *gōltj-* L 330; *gōlt-* L 163.

GOUDROLLER

(N 67, 55c)

[Werktuigje voor het verwerken van goudrollen. Het bestaat uit twee plaatjes, waartussen de goudrol op een pen wordt gezet. Verder bevindt zich tussen de twee plaatjes nog een houten rolletje, waarop het papierstrookje bij het uitrollen wordt gewonden. Voor het vergulden van gebelddhouwde lijstjes wordt dit door een borstelrolletje vervangen; de haren van dit rolletje drukken dan het bladgoud in de diepten van het lijstje (Zwiers I, pag. 466).]

goudrolletje: *gōltjrolkə* L 330; **goudroller:** *gōwtjrolər* L 265; *gōltjrolər* L 330; **goudrol:** *gōtjrol* Q 203; *gōt-* Q 113; **biezenrol:** *bi.zərōl* Q 111; **biezenrolletje:** *bi.zərōlkə* Q 111; **biesapparaat:** *bis.apərāt* L 267; **rolapparaat:** *rolaparōwət* P 219; **snijmes:** *šnimets* L 426.

Afb. 97. verfkrabbers

VERFKRABBER

(N 67, 56a; monogr.)

[Werktuig om oude verflagen droog te verwijderen en afgebrand werk schoon te krabben. Verfkrabbers bestaan uit een haaks op een steel met handvat bevestigd blad, dat, afhankelijk van het werk, diverse vormen kan vertonen. De rand van het blad heeft een geslepen profiel. Zie ook afb. 97.]

verfkrabber: *vērəfkrabər* L 163; *vərəfkrabər* L 330; **krabber:** *krabər* K 353, L 265, 414, P 219, Q 32, 71, 111, 113, 117a; **verfkrabber:** *vərəfkrəbər* L 330; **krabber:** *krəbər* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a, 267, 328, Q 113; **kretser:** *kretsər* Q 111, 117a, 121; **schrapper:** *šrāpər* L 426, Q 203; **grattoir (fr.):** *grat-ʼwā.r* Q 2.

GLASKRABBER

(N 67, 56b)

[Werktuig om kleine verfspatjes van glas te verwijderen.]

In Q 121 verwijderde men overtollige verf ook door het glas nat te maken en vervolgens met een muntstuk over de spatjes te wrijven. In K 353 werd hiervoor een koperen geldstuk gebruikt.]

kretser: *kretsər* Q 121; **glasmesje:** *glāsmetskə* Q 111; **mesje:** *mēsə* P 219; **steekmes:** *stīʔkmes* Q 71; **ruitewisser:** *rūtəwesər* L 426; **glasschraper:** *glāsšrāpər* Q 203; *glas-* Q 113; **schrapper:** *šrabər* Q 32; **schrapmes:** *šrapmets* Q 111; **glasschaafje:** L 265; **glaskrabber:** *glaskrəbər* L 267; **krabber:** *krabər* Q 111.

STAALBORSTEL

(N 67, 57)

[Borstel van staaldraad die onder meer wordt gebruikt bij het roestvrij maken van ijzer.]

11.9

staalborstel: *stǫlbǫrstal* L 265; *stoalborstal* L 414; *stǫlbǫrsal* L 163, 267; *stǫalborstal* P 219; *stǫlbǫrstal* L 330; *stǫlbǫstal* L 328; *stǫlbǫstal* L 426; *stǫlbǫstal* Q 111; *stǫlbǫstal* Q 32; *stǫlbǫjǫstal* Q 203; *stǫalborstal* Q 113, 121; *stǫlbǫstal* Q 117a; *stǫlbǫrstal* Q 111; **stalen borstel:** *stǫlan bǫsal* Q 71; *stǫla bǫsal* K 353.

GLASSNIJDER

(N 67, 58a; N 67, 58b; monogr.)

[Instrument waarmee het glas op maat wordt ingeritst. De glassnijder kan zijn samengesteld uit een houten handvat waaraan een diamant is bevestigd, maar er bestaan ook uitvoeringen waarbij het glas met behulp van een stalen wielkje wordt ingeritst. Aan de zijkant van de kop van de glassnijder zijn soms enige inkepingen aangebracht, die corresponderen met de verschillende glassdiktes. Zij worden gebruikt om het glas af te breken. In Q 203 werden deze inkepingen **de tanden** (*dǫ ten*) genoemd. Zie ook afb. 98.]

glassnijder: *glassnejār* L 265; *glassnejār* L 163; *glawassnejār* P 219; *glāssnijār* L 267; *glāsšnijār* L 328, 331, 426, Q 111, 117a; *jlās-* Q 121; *glāsšni.jār* Q 32 (diamant), 113, 203; **glazensnijder:** *glōazsnejār* L 414; *glōazsnejār* Q 1; *glōza-* K 353; **diamantsnijder:** *dijamantšnijār* Q 111; **glassnijder met diamant:** *glōssnejār met dijāmant* Q 71; **diamantslijper:** *dijamantšlīpār* L 426; **(de) diamant:** *dār dijāma.nt* Q 203; *dijāma.nt* K 353; **glassnijder met rolletje:** *glōssnejār met rǫlækā* Q 71; **radjessnijder:** *rējtjāssnijār* L 426.

GLASBREKER

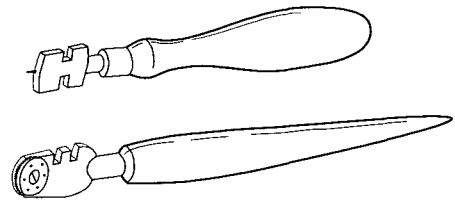
(N 67, 58c)

[Ijzeren lemmet met inkepingen voor verschillende diktes van glas, dat wordt gebruikt wanneer de bij het glassnijden af te breken stroken glas te smal zijn om met de hand aan te vatten.] **glasbreker:** *glas-brēkār* L 163, Q 113; *glās.-* L 328, 330, 426, Q 111; *glās-brē^okār* Q 203; *glās-briekār* Q 32; **glasgruizer:** *glas-grǫjzār* L 265; *glās-grījzārs* L 267; **glastanden:** *glāstenj* L 330.

GLASSNIJDER VOOR RONDE VLAKKEN

(N 67, 58d)

[Glassnijder bestaande uit een rubber of kunststof dop waaraan een 360° draaibare metalen lat is bevestigd. De glassnijder wordt met behulp van een stelschroef op de lat vastgezet. Door de dop op het glas vast te drukken en tegelijkertijd met de glassnijder een ronddraaiende beweging te maken, wordt het glas cirkelvormig ingeritst.] **cirkel-glassnijder:** *serækālglāsšnijār* Q 111; **ronde glassnijder:** *rǫnā glōssnejār* Q 71; **snijd-**

Afb. 98. glassnijders

passer: *šnipasār* L 330; **rondsnijdapparaat:** *rontsnej-aparāt* L 265; *ronksni-aparāt* L 267; **rondsnijder:** *rōntšnijār* L 426, Q 111; *rōntšni.jār* Q 203.

GLASTANG

(N 67, 58e)

[Tang die bij zeer dik glas wordt gebruikt om na het snijden de overtollige stroken af te breken.]

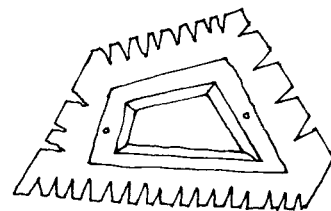
glastang: *glastāŋ* L 163, 265, Q 113; *glās-* L 267, 328, 330, 426, Q 111, 203; *glōs-* Q 71; *jlāstsāŋ* Q 121; **glazenmakerstang:** *glāzēmēkās-tāŋ* Q 111; **platte tang:** *platā tāŋ* Q 203; **tang:** *tāŋ* K 353, Q 32.

SCHILDERSKAM

(N 67, 59)

[Grofgetande kam van staal, kurk of rubber die onder meer wordt gebruikt bij het imiteren van hout. Zie ook afb. 99.]

schilderskam: *sxeldārskam* K 353; *šeldārskamp* L 328, 426; *šeldāš-* Q 111; **houtkleurkam:** *hǫwtklō^orkam* L 330 (mv. *-kem*); **kleurkam:**

Afb. 99. schilderskammen

klōrkam L 265; **kam voor eik te zetten:** *kam vōr ājk tə zetə* K 353; **houtkam:** *hōtkamp* Q 113; **imitatiekam:** *imitāsikamp* L 267; het eerste lid van het volgende woordtype is het Duitse *Maser*, „vlam, ader in hout”: **maserkam:** *māzər-kamp* Q 121 (stalen kam); **stalen kam:** *stōlā kam* L 163; *štōlā* ~ Q 111 (ook gebruikt voor andere versieringstechnieken, dus niet alleen voor houtimitatie); *štōlā kamp* L 330; **rubber kam:** *rōbər kamp* L 330; **gummi kam:** *gōmi kam* Q 111 (mv. ~ *kem*); **kam:** *kam* L 265; *kamp* L 330, Q 32, 71, 203.

SCHUURPAPIER

(N 67, 60a; L 42, 44; monogr.)

[Stug papier dat aan één zijde met glaspoeder of amaril beplakt is en gebruikt wordt voor het gladschuren van hout. Men onderscheidt bij schuurpapier verschillende korreldiktes.]

schuurpapier: *sxūr-papīr* K 360; *sxūr-* K 353, 353c, 358 (minder gebruikt dan *zandpapier*), 359, 360, L 163, P 48, 176, 177, 178, 188, 211, 219, Q 1; *sxur-* L 414; *šūr-* L 426, Q 111, 113, 121; *šū.r-* Q 117a, 203; *skūr-* P 184, 219; *skōwr-* P 210a; *sxuarpapi(j)ər* P 189; *sxurpapir* K 360, P 176; *šōrpapīr* Q 193; *šūr-* L 265, 329, 330, 381, Q 32, 71, 111; *sxūr-* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *sxōwr-* P 172; *šur-papīr* Q 20; *sxuarpapīər* P 195; *sxōrpapēr* L 267, 271; *šūr-* L 328; **zandpapier:** *zantpapīr* K 353b, 358, 359, 360, P 50, 121, 188; *zantpapir* K 361; *zantpapīər* P 195; *zantpaper* P 58; *zant-papīr* P 56, 120, Q 3; *zā.nt-* Q 162; *zantpapīr* Q 113; **zavelpapier:** *zāvalpapīr* P 210a, 211; *zōvalpapīr* P 174; **smergel:** *šmērgəl* Q 284; *šmerjəl* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e.

WATERPROOF-SCHUURPAPIER

(N 67, 60b)

[Zeer fijn schuurpapier dat vóór gebruik met water wordt bevochtigd. Het werken met waterproof-schuurpapier geeft een zeer glad resultaat.]

waterproof-schuurpapier: *wātərprōf-šūr-papīr* L 426, Q 111; *wātərprōf-šūr-papīr* Q 203; *wātərprōf-šūr-papēr* L 328; *wātərpruf-šūr-papīr* L 265; *wātərpruf-šūr-papīr* Q 111; *wātərprū.f-šū.r-papīr* Q 117a; *wōtərprōf sxūr-papīr* L 163; **waterproof (e.):** *wātərprōf* L 330, Q 32, 113, 121; *wātərprūf* L 330; *wōtərprōf* K 353; **water-schuurpapier:** *wētərsxūr-papīr* P 219; *wētəršūr-papīr* Q 71; **watervast schuurpapier:** *wātərvas sxōrpapēr* L 267.

PUIMSTEEN

(S 29; L 40, 80; N 67, 60c; Renders 1; monogr.)

[Lichte poreuze gestolde lava met een sponsach-

tig uiterlijk voor het polijsten van houtwerk en het inschuren van natte grondverf.

De *Gotlandsteen* (Q 162) is een zeer fijnkorrelige zandsteen uit Gotland in Zweden, harder dan puimsteen, die voor fijn schuurwerk wordt gebruikt.]

puimsteen: K 358, L 313, P 121, 187, Q 12, 77; *pōmstēn* Q 71; *pōəm-* Q 72; *pōwm-* Q 3, 71; *pōwnəm-* Q 83; *pōm-* Q 172; *pōm-* Q 78; *pym-* L 163, 163a, 163b, 164, 165, 215a, 217; *pōmstējən* K 278; *pōmstēn* L 331; *pōwmstēn* P 119; *pōm-* L 414; *pymstējn* L 165, 210; *pīmstīən* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *pōmstēn* P 120; *pōm-* Q 187; *pōm-* Q 88; *pōmstēn* Q 84; *pōmstīən* K 360, L 316; *pōwm-* P 56; *pōm-* P 57; *pum-* L 286, 312; *pōjm-* K 314, 359, L 312, 314, 316; *pōm-* L 250; *pym-* L 191, 214, 214a, 215, 217, 245, 245b, 246, 246a; *pīm-* L 265; *pajm-* K 357; *pājəm-* P 117 (wordt zelden gebruikt); *pām-* P 172; *pūmstīⁿ* P 57; *pāwm-* P 119; *pymstījn* L 213; *pōjm-* L 282, 353; *pōwənstījən* K 353; *pōjm-* L 286, 313; *pymstījn* L 217; *pōwmstīn* P 212; *pōjm-* K 361, L 414, P 174, 176; *pōm-* P 176; *pomstīn* P 55; *pōwm-* K 361; *pōjm-* Q 1, 2; *pōm-* Q 2; *pōm-* P 50; *pū^mmstējn* L 317; *pum-* L 368, Q 3, 7; *pom-* L 317, Q 3; *pym-* L 216, 266, 267, 268; *pīm-* L 267, 289; *pōjm-* L 269, 357, 360, 368, 372, 415, 421, Q 5, 7, 73, 74; *pōjəm-* P 184; *pōwm-* L 352; *pōjm-* L 416; *pōm-* Q 77; *pōm-* Q 79a; *pōm-* L 271, 320, 374, 377, 381, 382, 425, Q 102; *pōjmstējn* P 188, 219; *pōmstējⁿ* L 378; *pymstējn* L 291; *pīm-* L 330, Q 21, 196; *pōjm-* L 328, 426, 429, Q 22, 103, 111, 198; *pōm-* Q 32; *pōm-* L 296, 297, 298, 329, 385, Q 27, 101, 105; *bōmstējn* Q 20; *pompstēn* K 278; *pōmpstēn* Q 30; *pōmpstē* Q 35; *pompstīən* L 312; *pōmp-* L 314; *pōmpstējn* L 422; *pomp-* L 423; *pōmp-* L 360, 362, 368, 372; *pōmpstējn* L 367; *pōmpstējən* P 195; *pōmpstējn* L 372, 431, Q 9, 14, 76, 96a, 162; *pōmpstējn* L 300, 323, 325, 330, Q 32, 32a, 98, 99, 104a, 111; *pōnstājn* P 193; *pōjnstīən* K 359; **puim:** Q 88; **pruimsteen:** *prūmstējn* L 295; **pruimesteen:** *prōmāstēn* P 181; *prūmāstējn* L 249, 328; *prūmāstējn* L 434a, Q 20; **bimssteen:** bij de volgende varianten wordt de slot -s van het woord *bims* niet uitgesproken: *bemsstīən* L 248; *bimsstē* Q 113, 116, 117a, 118, 121, 203, 204a, 208; *bijāmsstē* Q 202; *bempsstē* Q 117b; **sponssteen:** *sponsstīən* L 355; **sponsachtige steen:** *spons-extegə stējən* P 214; **zwamsteen:** *zwamstējn* Q 16; *žwam-* Q 111; **zwam:** *žwam* Q 110; **ierre ponde:** *pjērə pōnə* P 219 (vgl. wa. *ponde*, „schilderen”); **dove steen:** *dōvə stēn* Q 177; **gotland:** *g'otla.nt* Q 162.

SCHUURBLOK

(N 67, 60d)

[Rubber, kurken of houten blokje waaromheen het schuurpapier wordt gedaan.]

schuurblok: *sxūrblok* K 353, L 163, P 219; *šūr-* L 265, 330, Q 71, 111, 113; **schuurblokje:** *sxōrblokškə* L 267; *šūr-* L 328, 426, Q 32; *šū^or-* Q 203; *šūrblokškə* Q 111; *šūrblokšjə* Q 121; **blokje:** *bløkškə* Q 117a; **schuurklos:** *šūrkłos* Q 111; **schuurkussen:** *šūrkqsə* Q 111.

STOOF

(N 67, 61a)

[Vierkante ijzeren bak met traliwerk ervoor, die gevuld werd met gloeiende houtskool. De stoof werd in vroeger tijden gebruikt om verf af te branden.]

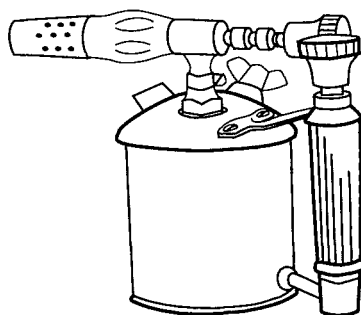
stoof: *stōf* L 267; *štōf* L 330, 426, Q 111; *štū.f* Q 117a; *štōf* Q 203.

BRANDLAMP

(N 67, 61b; monogr.)

[Toestel om verf af te branden. Men onderscheidt spiritus- en benzinelampen al naar gelang de brandstof. Zie ook afb. 100.]

brandlamp: *brantlamp* L 265; *brantj-* L 328, 330; *brantj-* Q 32; *branjk-* Q 113; *bejən-* P 219; *brāntlāmp* L 163; **brenlamp:** *brenlamp* Q 111, 117a, 121; **gasoline-brandlamp:** *gāsəlīnə branıklamp* L 267; **benzinelamp:** *benzīnlāmp* L 426; **naphtelamp:** *naftlāmp* K 353; *naftlāmp* Q 2; **prent-brenner:** *prent.brenər* Q 111; **brander:** *branər* L 414; *bjanər* Q 71; **brenner:** *brenər* Q 111; *brənər* Q 203.

Afb. 100. brandlamp

TREKREI

(N 67, 62; div.)

[Lat die wordt gebruikt om er rechte lijnen of biezen langs te trekken.]

treklat: *trēklat* L 328, 330, 414, Q 113, 117a, 203; **strichlat:** *štrēxlats* Q 121; **tekenlat:** *tejkənlāt* Q 111; **biezenlat:** *bizəlat* L 265, Q 113; *bi.zə-* Q 111; *bīzə-* Q 32; **filetlat:** *filēlat* K 353; *filēr-* Q 111; **glaslat:** *glaslat* L 163; **lat:** *lat* P 219, Q 1, 71, 111; **rei:** *rej* L 267, Q 111; **regel:** *rejjəl* Q 111; **stek:** *štek* Q 111; **biezentrekker:** *bizəntrekər* L 426; **filettrekker:** *filētrekər* K 353.

SCHUIFLADDER

(N 67, 63b)

[Uit twee delen bestaande ladder die door uitschuiven tot nagenoeg de dubbele lengte gebracht kan worden.]

schuifleer: *sxōjflīr* P 219, Q 1; *sxūjflēr* L 163; *šūjflīər* L 265; *sxōwəflījər* K 353; **schuifleider:** *šūjflēdər* Q 71, 113, 117a; *šū^of-* Q 121; *šūjflōdər* Q 32, 111, 203; **optrekleer:** *optrekliər* L 265; **optrekleider:** *optreklejər* L 267; **trekleder:** *trēkledər* Q 113.

REFORMLADDER

(N 67, 63c)

[Ladder uit twee delen die gebruikt kan worden als schuifladder en als dubbele ladder.]

reformleer: *rəfōrmlēr* L 163; *rəfōrmlīər* L 265; **reformleider:** *rəfōrəmlējər* L 426; *rəfōrml-* L 267, 330; **reformleder:** *rəfōrmlōdər* Q 32, 111; **steekladder:** *štēkledər* Q 113; *štēx-* Q 121; **dobbelleer:** *dōbəllīr* Q 1; *dōbəllījər* K 353; **lange leer:** *lanj līr* P 219; **uitzetleider:** *ūt.zētflōdər* Q 111; **schuifleder:** *šūjflēdər* Q 71; **schuifleer:** *sxōjflīr* L 414.

DUBBELE LADDER

(N 67, 63d)

[Ladder bestaande uit twee delen die aan de bovenzijde scharnierend met elkaar zijn verbonden.]

dubbelleider: *dōbəllejər* L 328, 330; **dubbelleder:** *dōbəllōdər* Q 111; **dubbele leer:** *dōbələlēr* L 163; **dobbelleer:** *dōbəllīər* L 265; *dōbəllīr* P 219; **dobbele ledder:** *dubələ ledər* Q 117a; **dobbele steekleder:** *dubələ štēxledər* Q 121; **uitsteekleider:** *ūtštēklejər* L 330; **dubbele reformleider:** *dōbələ rəfōrmlējər* L 267; **dubbeltrap:** *dōbəltrāp* Q 203.

OPSTEEKLADDER

(N 67, 63e)

[Ladder die met behulp van metalen haken met één of meer delen verder verlengd kan worden.]

opsteekleer: *opstēklēr* L 163; *opstēkliər* L 265; **opsteekleider:** *opstēklejər* L 267; *opstēk-* L

330, 426; *opštēk-* L 328; **opsteekledder:** *opštēkledār* Q 117a; *opštēklōdār* Q 111; **steekleider:** *štēklejār* L 330; **steekledder:** *štēkledār* Q 113; *štēx-* Q 121; *štēklōdār* Q 32, 111; *štēk-* Q 32; **koordledder:** *kō²tlōdār* Q 203; **schuifledder:** *šyflēdār* Q 71.

TRAPLEER

(N 67, 63f)

[Uitklapbare ladder met platte treden en steunen-de tweepoot.]

trapeer: *traplīr* L 414; **trapeider:** *traplejār* L 330, 426; **trapeledder:** *trapledār* Q 71, 113; *traplōdār* Q 111, 203; **huishoudtrap:** *hūshōwt-trap* Q 113; **trap:** *trap* L 265, P 219, Q 32, 111; **schilderstrapje:** *sxeldārstrepkā* L 163; **trapje:** *trepkā* L 163.

HANGLADDER

(N 67, 63g; N 67, 63h; monogr.)

[Ladder waarvan de ijzeren bomen van boven gebogen zijn en aan een blok of aan rollen bevestigd zijn. De gebogen gedeelten van de ladderbomen worden bij het gebruik in de dakgoot gehangen. De hangladder dient voornamelijk voor het schilderen van hoge gevels.]

de volgende termen zijn benamingen voor een ladder die aan de bovenzijde aan een blok is bevestigd: **schuifstelling:** *šyfstēlēj* Q 111; **hangsteiger:** *hanštējgār* L 328, 330; *hanštīgār* Q 111; *hanšti.gār* Q 32; **hangleer:** *hanlēr* L 163; *hanlīr* L 414; *hanliār* L 265; **hangleider:** *hanlejār* L 330, 426; *hanj-* L 267; **hangledder:** *hanledār* Q 71, 117a; **hangstoel:** *hanštōl* Q 113; **dakstoel:** *dākštōl* Q 113; *dāx-* Q 121; de volgende termen zijn benamingen voor een ladder die aan de bovenzijde aan rollen is bevestigd: **rolstelling:** *rolštēlēj* L 426, Q 113; *rol-* L 330; *rolštēlēj* Q 111; *rolstēlēj* L 265 (nooit gebruikt); **rolsteiger:** *rolštējgār* L 328; *rolšti.gār* Q 32; **rolhangsteiger:** *rolhanštējgār* L 330; **hangrolsteiger:** *hanrolštīgār* Q 111; **rolhangleider:** *rolhanlejār* L 267; **rolhangledder:** *rolhanledār* Q 71; **rolhangstoel:** *rolhanštōl* Q 203; **rolstoel:** *rolštōl* Q 121; **rolleer:** *rollīr* L 414; de volgende term duidt een ladder aan die voorzien is van twee haken en die onder meer gebruikt wordt voor bevestiging aan een dakrand: **hakenleer:** *hōkliār* L 210.

LIJSTLEERTJE

(N 67, 63i)

[Zitplankje dat in de dakgoot wordt opgehangen. Het bestaat uit twee aan de bovenzijde gebogen metalen haken die aan een blok bevestigd zijn. Aan de onderzijde van de haken is een zitplankje aangebracht.]

lijstleidertje: *listlejārka* L 328; *lis-* L 426; **lijstleider:** *lislejār* L 330; **lijstenledder:** *listalōdār* Q 203; **leer voor in de kornis te hangen:** *lijār vōr en ā kārneš tā hanā* K 353; **hangleer:** *hanlīr* L 414; **hangleertje:** *hanlērka* L 265; **hangleidertje:** *hanklejārka* L 267; **ophangleddertje:** *ophanlōdārka* Q 111; **hangstoel:** *hanstul* Q 71; *hanštōl* Q 32, 111; **hangstoeltje:** *hanštōlka* Q 113; **gotenstoeltje:** *gōtāštōlka* L 330; **dakstoel:** *dākštōl* Q 121.

LIJSTHAAK

(N 67, 63j)

[Stevige ijzeren haak die in de dakgoot wordt opgehangen. Aan de haak zijn ijzeren consoles bevestigd voor het opleggen van de zitplank. Iedere haak is bovendien voorzien van een schaar die hem op gewenste afstand van de gevel houdt.]

lijsthaak: *listhōk* L 163; *list-* L 328; *lis-* L 267, 330, 426, Q 32; *lišhōak* Q 113; **lijstenhaak:** *listahōk* Q 111; **daklijsthaak:** *dāklišhōk* Q 203; **haak:** *hōk* P 219; **lijtscheer:** *lišš²r* Q 111; **gootbeugel:** *gōt.bōgōl* L 265; **ledderbankje:** *ledārbejksjā* Q 121; **steun:** *stōn* Q 71.

LADDERBANKJE

(N 67, 63k)

[Plankje met uitklapbare steun dat met behulp van haken aan de sporten van de ladder bevestigd kan worden. Op deze wijze ontstaat een horizontaal vlak waarop gereedschap kan worden gelegd of dat de basis kan vormen voor bijvoorbeeld een loopplank.]

leerbankje: *liārbejkskā* L 265; **leiderbankje:** *lejārbejkskā* L 267, 328, 330; *lejār-* L 426; **ledderbankje:** *ledārbejškā* Q 113; *lōdārbejškā* Q 111; *lōdārbejškā* Q 32; *ledārbejksjā* Q 121; **bankje:** *bējkskā* L 163; **trapbank:** *trap.bank* P 219; **trapjesbank:** *trepkās.bank* Q 203.

CONSOLE

(N 67, 63l)

[Metalen haak met steun die aan de sporten van de ladder bevestigd wordt. Op de steun kan vervolgens een horizontale loopplank gelegd worden.]

console: L 328; *kōnsōl* L 330; *kōsolā* Q 113; *kōnzōl* Q 32; *kōnsāl* Q 111; **stellinghaak:** *stēlēj-hōk* Q 71; **stellingshaak:** *štēlējshōk* L 426; **leervoet:** *lērvut* L 163.

KAMERSTEIGER

(N 67, 63m)

[Steiger voor werkzaamheden binnenshuis. Zie ook het lemma SCHRAAGSTEIGER. Het betreft

daar een vergelijkbare steiger in gebruik bij de metselaar en de stucadoor.]

kamersteiger: *kāmarsteigār* L 163, 265, 267; *kāmaršteigār* L 328, 330; *kāmarštēgār* Q 113; *kāmaršti.gār* Q 32; *kāmarštīgār* Q 203; **éénmanssteiger:** *ēmansštījār* Q 121; **stellage:** *štelāš* Q 111; **kamerstelling:** *kāmarštēļeņ* L 426; **steling:** *stēļeņ* P 219, Q 71; **schraag:** *šrāx* Q 111.

LADDERSCHOEN

(N 67, 63n)

[Kunststof dop aan de onderzijde van de zijbalken van een ladder die verhindert dat de ladder in uitgeklapte toestand kan gaan schuiven.]

leiderschoen: *lejārsxōn* L 267; *lejāršōn* L 328, 330; **ledderschoen:** *ledāršōn* Q 113; *lōdār-* Q 111, 203; *ledāršōņ* Q 121; **laddervoetje:** *ladārvūtjā* L 265; **leervoetje:** *liārvūtjā* L 265; **leidervoetje:** *lejārvūtjā* L 330; **rubbervoetje:** *rōbārvūt* L 163; **anti-slip:** *anti-šlep* Q 111.

Schilderen

SCHILDEREN, VERVERNEN

(S 39; N 67, 64a; monogr.)

[Het oppervlak van voorwerpen ter conservering en kleurgeving bedekken met verf.]

verven: *verāvā* K 353, L 215a, 217, 271, 318b, Q 1, 104a, 110, 111, 117a, 202, 208; *vervā* L 213, 215, 216, 245, 246a, 248, 249, 250, 266, 267, 268, 269, 289, 295, 296, 297, 298, 299, 328, 331, 333, 378, 379, 380, 381, 385, 387, 414, 425, 426, 427, 429, 432, P 219, Q 16, 20, 22, 27, 29, 30, 32, 32a, 35, 96a, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 105, 111, 113, 116, 117b, 118, 187, 196, 198, 203, 204a, 207; *vērvā* L 211; *vērvā* L 165, 290, 291, 300, 320, 321, 325, 327, 330, 374, 377, 382, 431, Q 33, 71; *vērvā* L 164, 191, 209, 210; *vervā* L 382; *vōrvā* L 246; *vrēvā* L 323; **opverven:** *op>vērāvā* L 163, 265; *op>verāvā* Q 197, 197a; *op>vērāvā* L 328; **in de verf zetten:** *en dā verāf >zetā* L 267; **het verfwerk doen:** *at >verāfwērāk >dōn* Q 111; **schilderen:** *šeldarā* Q 32, 111, 113; *šeljārā* Q 32; **opschilderen:** *opšeldarā* L 426; **aanstrijken:** *enstrikā* L 163, 163a, 163b, 164, 165; *ānštrikā* Q 101; *āštrikā* Q 117b; *āstrixā* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **strijken:** *štrikā* Q 111; **pinselen:** *pinzālā* L 209 (schilderen met kleine kwastjes), 210 (id.), 211 (id.), 212a (id.), 216 (id.), 244a (id.), 245a (id.).

UITSOPPEN

(N 67, 64c)

[De verfpot helemaal leegverven.]

uitsoppen: Q 1; *ytsopā* L 163; *ōtsopā* K 353; *ūt-* L 328, 426, Q 113, 203; *ū.t-* L 267; **gans uitsoppen:** *gans < ūtsopā* Q 111; **leegsoppen:** *lēxsopā* L 265; *lēxstōpā* Q 121; **opsoppen:** *op>stōpā* Q 32; **opverven:** *op>verāvā* L 414; *op>verāvā* Q 117a; **leegverven:** *lejx>verāvā* P 219; **uitverven:** *ōjt>verāvā* Q 71; **gans uitstrijken:** *gans < ūštrikā* Q 111; **gans opstrijken:** *gans < opštrikā* Q 111; **uitsmeren:** *ūtšmiārā* Q 111; **uitlekken:** *ūtlekā* L 330.

SLECHT SCHILDEREN

(N 67, 65)

[Zie ook het lemma KLADSCHILDER.]

smodderen: *smōdārā* P 219, Q 1, 71; **kladderren:** *kladārā* L 328, 426, P 219, Q 111, 117a; **klodderen:** *klodārā* L 163; *klōdārā* Q 111; **knoddelen:** *knōdālā* Q 111, 203; **smeren:** *šmī²rā* Q 111; **knoeien:** *knoājā* L 265, Q 111; *knuājā* Q 32; **knotsen:** *knuātšā* Q 117a; *knū²džā* Q 121; **schoesteren:** *šustārā* Q 121; de volgende termen verwijzen als zelfstandige naamwoorden naar het resultaat van het slechte schilderwerk: **knoeiwerk:** *knōjwērāk* Q 113; *knoj-* L 267; *knōj-* L 330; **prutswerk:** *prōtswērāk* L 330; **kladderwerk:** *kladārwērāk* L 330; **klommelwerk:** *klomālwērāk* L 265.

OLIEVERVEN

(N 67, 66a)

[Schilderen met olieverf.]

olieverven: *olivērāvā* L 265; *uoliverāvā* L 328; *ōljāvērvā* L 330; **oligsverven:** *ōalex>verāvā* Q 203; *qalex>verāvā* Q 113; **in de olieverf zetten:** *en ā ōliverāf >zetā* L 330; **verven bet olieverf:** *verāvā be owlēverāf* P 219; **verven met oligsverf:** *verāvā met >qlex>verāf* Q 111; **olieverf schilderen:** *ōliverāf šeldārā* L 426; **olieën:** *ōlijān* L 163; **ōlen (d.):** *ōlā* Q 111; **strijken:** *štrixā* Q 121; **verven:** [verven] K 353, Q 111, 117a; de volgende term verwijst als zelfstandige naamwoord naar het resultaat van het olieverven: **olieverfwerk:** *ōli.verfwerk* Q 32.

VERNISSEN

(N 67, 66b; monogr.)

[Met vernis bestrijken. Een dunne laag uitgestreken vernis droogt op tot een glanzende, doorschijnende laag. Vernis kan zowel gebruikt worden als bescherming voor onderliggende verflagen als ter verfraaiing.]

vernissen: *vāmesā* K 353, L 265, 267, 414, P 219, Q 1, 2, 71, 113, 162, 203; *vānisā* L 330, 426, Q 197, 197a; *vērnesā* L 328; *vērnesā* L 163; *vānistā* Q 111; *fānistā* L 330; *fānisā* L 382; *fānistā* Q 111; **lakken:** *lakā* Q 117a, 121, 203; de volgende term verwijst als zelfstandige naam-

woord naar het resultaat van het vernissen: **verniswerk**: *værneswerk* Q 32.

LAKKEN

(N 67, 66c; monogr.)

[Met lak of vernis bestrijken, waardoor een glanzende oppervlakte wordt verkregen.]

lakken: *lakə* K 353, L 163, 267, 328, 330, 414, 426, P 219, Q 1, 32, 71, 111, 113, 117a, 121, 197, 197a, 203; **aflakken**: *aflakə* L 265; **lake-ren**: *lakēra* Q 111, 121; **lakverven**: *lak.vęrvə* L 330; de volgende term verwijst als zelfstandige naamwoord naar het resultaat van het lakken: **lakwerk**: *lakwerk* Q 32.

SAUZEN

(N 67, 66d)

[Verven met lijmverf.]

sauzen: *səwzə* K 353, L 267, 426, Q 111, 203; *səwsə* L 265, 328, 330; *səsə* L 163; **lijmverven**: *limvervə* Q 32; **lijmen**: *lejmə* P 219; *li.mə* Q 117a; *limə* Q 111; **soppen**: *səpə* Q 111; **waterverven**: *wətarverəvə* K 353.

WITTEN

(N 67, 66e; monogr.; Vld.)

[Een muur of plafond bestrijken met witkalk. Doorgaans wordt voor witkalk gebruik gemaakt van kalk die met veel water is geblust en daarna in een kuil heeft gestaan om eventueel nog ongebluste deeltjes gelegenheid te geven uit te blussen en om een gedeelte van het overtollige water te verliezen.]

witten: *wetə* K 353, L 163, 265, 267, 328, 330, Q 32, 71, 101, 111, 113, 117a, 162, 197, 197a, 203; *wisə* Q 121, 208; **met kalk witten**: *met kalək wisə* Q 121; **kalken**: *kalkə* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *kaləkə* K 353, L 426, Q 111; *kalkə* P 219, Q 113, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *kęlkə* L 270.

BLAUWSEL

(N 67, 66f)

[Soort blauw poeder dat men aan witkalk toevoegt om deze witter te doen lijken.

Het toevoegen van blauwsel noemde men in Q 3 **blauwselen** (*blotsələ*), in Q 121 **blauwen** (*blęjə*).]

blauwsel: L 267; *blęwsəl* L 265, Q 197, 197a; *blęwsəl* L 330, 414; *blātsəl* K 353; *blotsəl* Q 3; *blętsəl* Q 71; *blęwsəl* L 426; *blęjsəl* Q 113, 203; *blej(t)səl* Q 111; **zakje blauwsel**: *zekska blęwsəl* P 219; **zakje blauw**: *zekska blęw* L 328, Q 32; *zekska blęw* Q 117a; **popje blauwsel**: *pępkə blejtsəl* Q 111; **kalkblauw**: *kalək.blęw* Q 111; *kalək.blęw* L 163.

VERGULDEN, VERZILVEREN

(N 67, 66g; monogr.)

[Schilderen met goud- of zilverbrons.]

vergulden: *vęrgöldə* Q 32; *vęrjöldə* Q 121; *vęrgөлjə* L 330; *vęrgөлə* Q 111, 197, 197a; *vęrgөлə* K 353, Q 71; **overgulden**: *yävęrgөлə* Q 111; **verguldselen**: *vęrgөлsələ* Q 113; *vęrgөлsələ* P 219; **goudbronzen**: *gęwt-bronzə* L 265; *gęwt-bronzə* L 267; *gęwt-bronzə* L 426; **verzilveren**: *vęrzilverə* K 353, L 330, Q 71, 111, 113, 121, 197, 197a; *vęrzilverə* Q 203; **zilverbronzen**: *zilverbronzə* L 265; *zilverbronzə* L 426; **bronzen**: *bronzə* Q 203; *bronzə* Q 20; **verven**: [*verven*] Q 117a.

BEITSEN

(N 67, 66h; monogr.)

[Hout kleuren met behulp van beits.]

beitsen: Q 1; *bejtsə* L 163, 265, 267, 328, 330, 414, 426, Q 32, 71, 111, 113, 117a, 197, 197a, 203; *bętsə* K 353, Q 2; *bęjtsn* Q 1; **beizen (d.)**: *bajtsə* Q 121; **bisteren**: *bistərə* Q 162; *bestərə* P 219; **sappen**: *sapə* K 353.

BINNENWERK

(N 67, 67a)

[Schilderwerk binnenshuis.]

binnenwerk: *benəwęrək* L 267, 330, Q 111, 113, 121; *bęnə-* L 426; *benəwerk* Q 32; *benəwē-rək* L 265; **binnenverfwerk**: *benəwęrafwęrək* L 330; *benəwęraf-* Q 203; *benəwęrafwęrək* L 328; **binnenschilderwerk**: *benəşeldarwęrək* L 330; de volgende opgaven zijn werkwoorden: **binnen schilderen**: *benə şeldarə* K 353; *benə şeldarə* Q 117a; **binnen verven**: *benə vervə* L 414, Q 197, 197a; *benə vęrvə* L 163; *benə vęrvə* Q 71; **van binnen verven**: *van bęnə vervə* P 219.

BUITENWERK

(N 67, 67b)

[Schilderwerk buitenshuis.]

buitenwerk: *bütawęrək* L 330, 426, Q 111, 113; *buətə-* L 267; *büsə-* Q 121; *bütawerk* Q 32; **buitenverfwerk**: *bütawęrafwęrək* Q 203; *bütawęraf-* L 330; *bütawęrafwęrək* L 328; **buitenschilderwerk**: *bütəşeldarwęrək* L 330; **buiten schilderen**: *bęwətə şeldarə* K 353; *bütə şeldarə* Q 117a; **buiten verven**: *bütə vervə* Q 197, 197a; *bęwətə* ~ L 414; *bytə vęrvə* L 163; *bęjtə vęrvə* L 265; *bęjtə vęrvə* Q 71; **van buiten verven**: *van bütə vervə* P 219.

AFBIJTEN

(N 67, 68a)

[Oude verf met behulp van een afbijtmiddel verwijderen.]

afbijten: *af.bejtā* P 219; *āf-* L 414, Q 71; *af-.betjā* L 265; *af-bētā* K 353; *af-būtā* L 163; *āf-* L 328, 330, 426, Q 32, 111, 113, 197, 197a, 203; *āf-bītā* Q 117a; *āf.bi.tā* L 267; in het volgende woordtype is het tweede lid het Hgd. *beizen*: „afbijten”: **afbeizen:** *āf-bajtsā* Q 121.

AFBRANDEN

(N 67, 68b)

[Oude verf met behulp van een brandlamp verwijderen. Zie ook de toelichting bij het lemma BRANDLAMP.]

afbranden: *af-brandā* L 265; *af-brāndā* L 163; *āf-branjā* L 328, 330; *af-branā* K 353, Q 1; *āf-brāmā* L 414; *āf-branā* Q 197, 197a; **afbernen:** *āf-bjanā* Q 71; *āf-bjānā* L 267; *af-bejnā* P 219; **afbrennen:** *āf-brēnā* Q 32, 203; *āf-brenā* L 426, Q 111, 113, 117a, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e.

AFKRABBEN

(N 67, 68c; monogr.)

[Oude verf met behulp van een krabber verwijderen. Zie ook de toelichting bij het lemma VERFKRABBER.]

afkrabben: *afkrabā* L 163; *āf-* L 330, 426, Q 32, 113, 197, 197a; *āf-* L 414, Q 71; **afkrebberen:** *afkrebārā* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **krebberen:** *krebārā* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; **afkratsen:** *āfkratsā* L 328, 330, Q 32, 111, 117a, 121, 203; **kratsen:** *kratsā* L 267; **kretsen:** *kretsā* Q 111; **afkretsen:** *afkretsā* P 219; **afkrassen:** *afkrasā* L 265; **afschrapen:** *āfsxrāpā* L 267; **afschrappen:** *āfsrabā* Q 111.

VERWEERD

(N 67, 69a)

[Gezegd van schilderwerk dat door de invloed van het weer is aangetast.]

verweerd: *vārwērt* L 265, Q 71, 113, 117a, 121; *vārwērt* L 163, 267, 426, Q 32, 111; *vārwērtj* L 330; *vārwīrtj* L 328; *vārwējt* P 219; **vergaan:** *vārgq̄* Q 203; **vermassacreerd:** *vārmāsākrērt* Q 111; **verschandleerd:** *vārsājalērt* Q 111; **verruïneerd:** *vārenāwērt* Q 111; **verdestrueerd:** *vārtēstāwērt* Q 111.

BLAREN

(L 32, 78; monogr.)

[Het verschijnsel waarbij een verflaag plaatselijk van de ondergrond loslaat en er zwellingen ontstaan. Het blaren kan verschillende oorzaken hebben. De voornaamste zijn: vocht in het geschilderde materiaal en slechte hechting van de verflaag aan het materiaal.]

blazen trekken: *blōzā trēkā* Q 179; **in blazen trekken:** *en blōzā trēkā* K 317; *en blōzān* ~ K 315; *ā blōzā* ~ Q 252; **blaasjes trekken:** de verf - *trōkt-* *bljyskās* Q 2; **blazen gooien:** de verf - *gōjt-* *blwq̄zā* Q 168; **blazen maken:** de verf - *mikt-* *blōzān* P 56; **blazen krijgen:** de verf - *krēx-* *blōzā* Q 179; **blazen opkrijgen:** de verf - *krēx-* *blōwzā qp* Q 180; **blazen broeien:** de verf - *brūt-* *blōzā* Q 247; **blazen:** *blūzā* Q 158; *blōzā* Q 2; de verf - *blōst* K 278, 353, Q 2; *blōs* Q 172; *blōs* P 219; *blōst* P 54; *bloās* P 195; *blwq̄s* Q 173; *blōs* P 219; **opblazen:** de verf - *blōs-* *qp* Q 156; *bluās-* ~ P 177; *blūs-* ~ P 177; *blwq̄st-* ~ P 121; *blōast-* ~ Q 88; *bljst-* ~ Q 1; **blaren werpen:** *blōrā wērapā* P 192; **blaren gooien:** de verf - *gōjt-* *blōrā* Q 78; *gujt-* *blōrā* P 176; **blaren smijten:** de verf - *smēt-* *blōrā* P 197; *smēt-* ~ P 183; **blaren geven:** L 313; **blaren trekken:** *blōrā trēkā* K 316, 357, P 46; *blōrān* ~ K 361; *blōrā trēkā* P 57; **blaren maken:** de verf - *makt-* *blwq̄rn* Q 1; **zich blaren:** de verf - *blirt* *zēx* L 368; **vol blaren komen:** de verf - *kemt* *vq̄l* *blōrā* L 366; **blaren:** *blōrā* L 352; *blōrā* Q 20; *blōrā* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; de verf - *blōrt* L 286, 313, 352, 372, 416, P 176, 218, Q 175; *blōrt* L 312; *blōrtj* L 289; *blōrtj* L 371; *blōrt* P 54; *blōrt* Q 83; *blōrt* P 175; *blōwrt* P 176; *blōrt* L 317; *blōrt* L 282; *blōrt* L 355; *blōrt* L 362; *blirt* L 416; **opblaren:** de verf - *blōwrt-* *qp* K 278; *blōwrt-* ~ K 358; *blōrt-* ~ L 316; *blōrt-* ~ L 368, 415; *blōrt-* ~ L 413; **bluisteren:** *blūstārā* Q 10, 88; *blustārā* L 421, Q 9, 12; de verf - *blōjstārt* K 278; **opbluisteren:** *qp-blustārā* L 420; de verf - *blēstārt-* *qp* Q 156; **opblotten:** *qp-blōtā* Q 3, 71; **afblotten:** *āf-blōtā* L 286 (de verf schilfert op); de verf - *blōt-* *af* K 314, 317, 357; **poffen:** *pufā* Q 196; **oppoffen:** *oppufā* Q 84, 168a; **brobbelen:** de verf - *brubālt* Q 78; *brōbālt* Q 93; *brēbālt* P 176; **rompelen:** de verf - *roāmpālt* K 314; **verrompelen:** de verf - *vārrōmpālt* P 184; **verfrommelen:** de verf - *vāfrōmālt* K 353; **blutsen:** de verf - *blōst-* P 119; **opblutsen:** de verf - *blōst-* *qp* Q 74; **op-schulpen:** de verf - *sxq̄lpt-* *qp* P 219; **hollen:** de verf - *bōlt* L 282; **zwellen:** *zwilā* L 316; **op-hikkelen:** de verf - *hekālt-* *qp* P 116; **zich bijeen zetten:** *zēx-* *bājē.n* *zētā* L 316; **zich opgeven:** de verf - *gif* *zēx-* *qp* Q 172; **zich opzetten:** de verf - *sōt* *zōx-* *qp* Q 12; **optrekken:** *optrekā* P 119; **intrekken:** *entrekā* P 171; **trekken:** *trēkā* L 360; **invreten:** de verf - *vret-* *in* Q 172; **doorlopen:** *dōwrlōwpā* Q 78; **daar komen blazen op de verf:** *dq̄ kq̄mā blōzān qp* *sdā verāf* Q 12.

GEBLADDERD

(N 67, 69b; L 32, 78; monogr.)

[Gezegd van schilderwerk waarvan de verflagen blaren vertonen.]

gebladderd: *gābladārt* Q 111; *gāblājārtj* L 328;

geblaard: *jablart* Q 121; *gablor* L 265; *gabljort* L 267, 358, 426, Q 32, 111; *gabljot* P 50; *gabljot* L 414; *gabljort* Q 20, 111; *gabljortj* L 330; **in blaren getrokken:** *en bljra gatrk* L 418; **afgeschilferd:** *af-gaxselfart* Q 71; **geschilferd:** *ja-silvart* Q 121; **geblaasd:** *gabljwast* P 219; *gabljost* P 176.

BLAAR

(N 67, 69b; monogr.)

[Bolvormige verhevenheid in het schilderwerk. Blaren treden vooral op wanneer het oppervlak van het te schilderen voorwerp niet goed droog is of wanneer er geen goede hechting van de verflaag aan het materiaal heeft plaatsgehad.]

blaar: *bljr* L 163 (mv. *bljr*), Q 111, 203; *bljar* Q 113; **bluister:** *blustar* L 423.

GEBARSTEN

(N 67, 69c)

[Gezegd van verflagen die scheuren vertonen.

„De oorzaak van scheuren in een verflaag is gelegen in een tekort aan elasticiteit der laag bij goed hechten aan den ondergrond. Verder kunnen tot het ontstaan van scheuren medewerken plotselinge temperatuurswisselingen, een te vette ondergrond, de spanningen die door langzamer drogen der grondlagen ontstaan, en sterk uiteenlopende uitzettingscoëfficiënten van grond- en deklaag” (Zwiers II, pag. 324).]

gebarsten: *gabarsta* L 330, 426; *gabarsta* L 163; *gabarsta* Q 111, 203; *gabašta* Q 32, 111, 113; *gabqrsta* L 267, 414; *gabqsta* P 219; *gabqsa* Q 71; *gaborst* L 265; **gesprongen:** *gasprown* L 330; *gasprown* L 328, Q 111, 113; *jaspron* Q 121; **gekrabbeleerd:** *gakrabalejart* K 353.

SCHUREN

(N 67, 70a; monogr.)

[Hout met schuurpapier bewerken ten einde een glad oppervlak te verkrijgen. Zie ook het lemma SCHUURPAPIER.]

schuren: Q 1; *sxura* K 353, L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a, 414, P 219; *šura* L 328, 330, 426, Q 32, 71, 111, 121; *šura* Q 117a; *šura* Q 203; *šura* L 265; *sxora* L 267; **afschuren:** *afšura* L 330; **droogschuren:** *dryaxsura* Q 113; **scheren:** *sxera* L 163.

SLIJPEN

(N 67, 70b)

[Hout met waterproof-schuurpapier bewerken. Zie ook het lemma WATERPROOF-SCHUURPAPIER.]

in water slijpen: *e watar slipa* Q 113; **slijpen:** *slipa* L 163; *sli.pa* L 267; *slipa* L 328, 330, Q 32,

111, 203; *slifa* Q 121; **afslippen:** *afslipa* L 265; *afslipa* L 426; **afslissen:** *afslisa* K 353; **bet waterpapier schuren:** *be watarpapir šura* Q 71; **schuren met waterproof (e.):** *šura met watar-prōf* Q 111; **in water schuren:** *e watar šura* Q 113; **schuren:** *sxura* P 219; *šura* Q 117a.

AFPUIMEN

(N 67, 70c)

[Een verflaag afschuren met behulp van een stuk puimsteen. Afpuimen vindt bijna uitsluitend toepassing bij een verflaag op nieuw hout en op een eerste menie-verflaag. Het dient om onzuiverheden in de verflaag, houtvezels etc. te verwijderen. Zie ook het lemma PUIMSTEEN.]

afpuimen: *afpajma* L 328, 330, 426; *afpuma* L 163; *af-* L 267; *afpoma* Q 113; *afpoma* Q 71; *afpoma* Q 111; **puimen:** *pajma* P 219, Q 111; *poma* K 353; **in de verf schuren:** *en da veraf šura* L 265; **inschuren:** *enšura* Q 32; **met de puimsteen schuren:** *met -dar pumšte šura* Q 203; **schuren:** *šura* Q 117a; **afslippen:** *afslifa* Q 121.

STOPPEN

(N 67, 71a)

[Gaten in hout dichten met stopverf. Het stoppen geschiedt na het aanbrengen van de eerste grondverflaag omdat op ongeverfd houtwerk de stopverf slecht houdt.]

naden stoppen: *njt stopa* Q 203; **nagelloker stoppen:** *nagallqkar stopa* Q 203; **hout stoppen:** *hjt stopa* Q 203; **stoppen:** Q 1; *stopa* Q 71; *stopa* L 328, 330, 426, Q 32, 111; *stopa* L 265; *stopa* Q 113, 117a, 121; **opstoppen:** *upstopa* K 353; **afstoppen:** *afstopa* L 265; **toestoppen:** *tustopa* L 267; **vullen:** *vola* L 330; *vola* Q 111; **bijplamuren:** *bejplamjra* L 163; **mastieken:** *masteka* P 219.

PLAMUUR AANBRENGEN

(N 67, 71b; div.)

[Plamuur door middel van een plamuurmes of kwast opbrengen. Met behulp van plamuur kunnen schaafstreken en andere onregelmatigheden in het hout worden weggewerkt zodat een volkomen egaal oppervlak ontstaat.]

plamuren: *plamjra* K 353, L 163, 414, 426, P 219, Q 71, 111, 113, 117a, 121; *plamjra* L 265, 267, 328, 330, Q 32, 111; *plamjra* Q 203; *plamjra* L 271; **spachteln (d.):** *špaxtala* Q 121.

GRONDEN

(N 67, 72a)

[Een grondverflaag aanbrengen.]

gronden: *gronda* L 267; *gronja* Q 32; *gronda* L

II.9

163; *grondā* L 265, Q 111, 117a; *gronjā* L 330; *gronkā* Q 113; *grōndā* K 353; *gronā* Q 111; **grondverven:** *gront-verəvā* L 426; *gront-* Q 203; *gronk-verəvā* Q 113; **in de grondverf zetten:** *en dā gront-vērāf >zētā* L 265; *e dā gront-verāf >~* Q 203; *en ā grontj-verāf >~* L 328; *en dā gront-verāf >zētā* Q 111; *en ā gront-verāf >zētā* L 414; **in grondverf zetten:** *en gront-verāf >zētā* Q 71; **een grondcouche zetten:** *ēn gront-kūš zētā* P 219; **voorstrijken:** *vjŗštrixā* Q 121.

INSCHUREN

(N 67, 72b)

[Met behulp van puimsteen in de natte grondverf schuren om de verflaag te doen hechten aan de plamuurlaag.]

inschuren: *insxūrā* L 163; *enšūrā* L 330, 426, Q 111; *ešū.rā* Q 117a; *ešū.rā* Q 203; **in de verf schuren:** *en dā verāf sxōrā* L 267; *en dā vērāf šūrā* L 265; *en dā verāf šūrā* Q 113; *en dā verf >~* Q 32; *en ā verāf >~* L 328, 330; **schuren:** *šūrā* Q 121; **inpuimen:** *empōwāmā* K 353; **afpuimen:** *ōfpōwmā* Q 71; **puimen:** *pōjmā* P 219.

OVERGRONDEN, VOORLAKKEN

(N 67, 72c)

[Een tweede grondverflaag aanbrengen op het geschuurde en geplamuurde oppervlak.]

overgronden: *ōvārgrōndā* L 163; *ovārgrōndā* L 265; *ōvārgrōndā* L 267; *yāvārgrōndā* Q 111, 117a; *ōvārgronjā* L 330, 426; *yāvār-* L 328; *ōvārgronjā* Q 32; *yāvārgronkā* Q 113; *yāvārgronā* Q 111; **nog eens in de grondverf zetten:** *nōx- ens- e dā gront-verāf >zētā* Q 203; **bet grondverf overlopen:** *be gront-verāf ōvārliūwpā* P 219; **overstrijken:** *ōvārštrixā* Q 121; **voorlakken:** *vōrlakā* K 353; *vōr-* Q 71; *vyār-* Q 111.

AFLAKKEN

(N 67, 73)

[De laatste laklaag aanbrengen.]

aflakken: *āflakā* L 267, 328, 330, 426, Q 111, 113, 117a, 121, 203; *ōf-* Q 71; **lakken:** *lakā* K 353, L 414, P 219; **afschilderen:** *āfšeldārā* Q 32, 113; *āfšeldārā* L 330; **afverven:** *af-vērəvā* L 163; *af-vērəvā* L 265; **glansverven:** *glans-vērəvā* L 265.

AANTREKKEN

(N 67, 74a)

[Gezegd van verf of vernis die na het opstrijken droog en vast wordt.]

aantrekken: *āntrekā* L 330, 426; *ā-* Q 117a, 121; *en-* L 163; **aftrekken:** *āftrēkā* L 328; **aandrogen:** *āndrōgā* L 330; *andrjgā* L 265; *ān-* L

267; *āndrygā* Q 111; *āndryegā* Q 32 (stofvrij droog zijn); **indrogen:** *edrygā* Q 111; **gauw opdrogen:** *gōw ōp-drygā* Q 111; **rap drogen:** *rap- dryjgā* K 353; **vlot drogen:** *flōt- dryjgā* Q 203; **gauw drogen:** *gōw drygā* Q 113; **drogen:** *drōgā* L 414; *drjgā* P 219; *drjgā* Q 117a (stofvrij droog zijn); *dryegā* Q 32; **hel worden:** *hēl wēdā* Q 113.

PLAKKEN

(N 67, 74b)

[Gezegd van een verflaag die nog niet zover gedroogd is dat stof er niet meer aan blijft plakken.]

plakken: *plakā* P 219; **plekken:** *plekā* K 353, L 265, 330, 414, 426, Q 32, 71, 111, 113, 121; **pikken:** *pekā* L 267, 328, Q 117a; **kleven:** *klēvā* L 163, Q 203; *klēvā* Q 113; **plekkelig zijn:** *plekētēx >zīān* Q 111.

STOFVRIJ DROOG

(N 67, 74c)

[Gezegd van een verflaag die zover gedroogd is dat stof zich er niet meer aan hecht.]

stofvrij: *stōf-vrēj* L 267; *štōf-vrij(ā)* L 330; *štōf-vrij* L 328; **stufvrij:** *stōp-vrēj* Q 71; *štōp-vrī* Q 203; **stofdroog:** *stōf-dryx* L 265; *štōf-dryx* Q 113; **stufdroog:** *štōp-dryx* Q 111; **handdroog:** *hānt-dryx* K 353; **droog:** Q 1; *drōx* L 414; *dryx* P 219; *dryx* Q 121; **duimvast:** *dūmvāx* L 267; **hel:** *hel* Q 111.

DOORHARDEN

(N 67, 74d)

[Gezegd van een verflaag die het drogingsproces van vloeibaar naar vast ondergaat.]

doorharden: *dōrhardā* L 265; **hel worden:** *hēl wēdā* Q 113; *hel wīrā* L 414; *hel wērā* L 330, 426; *hēl wērā* Q 32; **doordrogen:** *dōrāx-drygā* Q 117a; **drogen:** *dryegā* Q 32; **droog zijn:** *dryx >zēn* L 328; de volgende opgaven zijn bijvoeglijke naamwoorden: **doorgehard:** *dōrgā-hārt* L 267; **hard:** *het* K 353; *hōt* Q 71; **hel:** *hel* Q 111; *he.l* Q 121; **gans droog:** *gans- dryx* Q 111.

LIJVIG

(N 67, 75a)

[Gezegd van verf die dikvloeibaar is.]

lijvig: *līvex* L 265, 267, 330, 426; *li.vex* Q 32; **stevig:** *stēvex* P 219; *štēvex* Q 111; *štēvex* Q 113; **cremig:** *krēmex* K 353; **gebonden:** *gābōndā* Q 203; **vast:** *vas* Q 117a; **dik:** *dek* L 163, Q 71, 121.

WATERVAST

(N 67, 75b)

[Gezegd van verf die tegen langdurige inwerking van water bestand is.]

watervast: *wōtarvāst* L 163; *watar-* L 265; *wātarvas* L 267, 330, 426, Q 32, 111, 113, 117a; **waterbestendig:** *wātarbāstenex* L 328; **tegen het water bestand:** *tegān ðt wētār bāstant* P 219; **weervast:** *wīrvast* Q 71; *wērvas* Q 111; **niet afgeven:** *net- āffjēvā* Q 121; **tegen de regen kunnen:** *tēgā dār rēgā kenā* Q 203.

VEEGVAST

(N 67, 75c)

[Gezegd van verf die na droging bij aanraking niet afgeeft.]

veegvast: *vēx>vast* L 265; *vēx>vas* L 426; *vēx-* L 267, 328, 330, Q 32, 111; *vēx-* Q 113; **niet afgeven:** *nī af-gēvā* L 163; *nēt- āf-gēvā* Q 111, 203; *net-* ~ Q 117a; *net- āffjēvā* Q 121; **niet afgaan:** *nīt- af-gōn* Q 71; *nīt- āf-gōn* L 414; **niet afschieten:** *ne afsxitā* P 219.

SCHRAAL

(N 67, 75d)

[Gezegd van terpentijn die niet vet is.]

schraal: *sxrāl* L 163, 267; *šrāl* L 265, 328, 330, Q 32, 111; *šrāl* L 426, Q 113; **niet vet:** *nīt >vet* Q 71; *net >vet* Q 117a; **niet vettig:** *nēt >vetex* Q 111; **dun:** *dōn* P 219, Q 203.

KWASTSTREEP

(N 67, 76a)

[Streep in het verf- en vernislagen, veroorzaakt door de afzonderlijke haren van de kwast. Onregelmatigheden in de verf konden volgens de invuller uit Q 121 ook ontstaan bij het opnieuw aanzetten van de kwast. Ze kunnen worden weggevoerd met behulp van een daskwast of verdrijver. Zie ook het volgende lemma.]

kwaststreep: *kwēsštrīp* Q 111; **streep:** *strēp* K 353; *štrēp* L 328, 330; *strip* L 163; *strīp* L 265, 414, P 219, Q 1, 71; *štrīp* L 330, Q 32, 111, 113, 203; *štrī.p* Q 117a; **strich (d.):** *štrēx* Q 121; **kwastenaanzet:** *kwēs-ānzēt* Q 111; **braam:** *brōm* Q 32; het volgende woordtype duidt schilderwerk met kwaststrepen aan: **gestreept werk:** *gastrept wērāk* L 267; de volgende termen werden zonder substantief opgegeven: **streperig:** *štrīpārex* Q 113; **strepig:** *štrīpex* L 426; **gestreept:** *gastript* L 265.

WEGDASSEN

(N 67, 76b)

[Kwaststrepen in pas aangebrachte verf met behulp van een daskwast wegwerken.]

[hulp van een daskwast wegwerken.]

wegdassen: *wēx-dasā* L 328, 330, Q 203; **uitdassen:** *ūt-dasā* L 330, 426, Q 32; **verdassen:** *vōrdasā* L 267, 330; **opdassen:** *op-dasā* Q 113; **dassen:** *dasā* K 353, Q 111; **uitverven:** *āt-vernā* P 219; *āt-vernā* Q 71; **verdrijven:** *vōdrīvā* Q 121; **wegdrijven:** *wēx-drīvā* L 163; **wegstrijken:** *wēxštrīkā* Q 111; **uitwissen:** *ūtwnesā* Q 111; **slechten:** *słextā* L 265; *šłextā* Q 111.

VERFLAAG (zie kaart)

(N 67, 77a; L 29, 28b; monogr.)

[Uitgestreken hoeveelheid verf.]

verflaag: *vērflāx* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *vērflāx* L 267, Q 111; **laag:** *lāx* Q 113; *lāx* L 163, 265, 312, 328, 330, 360, Q 2, 10, 12, 32, 111, 203; *lāx* Q 117a, 121; *loax* L 414; *lōx* Q 284; *lwo-x* Q 162; *lōx* L 367; **laag verf:** Q 161; *lāx >verāf* K 318, P 119; *lāx* ~ K 353, 357, L 289, 312, 313, 360, 368, 370, 372, 377, 415, 418, P 58, 115, 117, 120, 121, 172, 176, 180, 188, 218, Q 7, 8, 9, 78, 86, 90, 95, 158, 166; *lāx* ~ L 414; *lōx* ~ L 314, 419, Q 172; *lāx* ~ P 193; *lōx* ~ K 278, 315, 318, P 54, 176, 183, 219, Q 2, 179; *lōx* ~ P 50, 177, 188, Q 78; *lō(ə)x* ~ P 192; *loax* ~ P 56, Q 196; *lo-x* ~ Q 1; *lōwx* ~ K 314, L 420, Q 156, 247, 248; *lōwāx* ~ K 357; *loax* ~ K 315, 358, L 366, Q 72; *lūx* ~ P 53; *luax* ~ K 359, P 186; *lwox* ~ Q 177; *lāx* ~ L 355; *lōx* ~ P 187a; *lōf* ~ Q 71; *lūf* ~ Q 89, 154; *lwof* ~ Q 173; *lūx >verāf* Q 156; *lōx >verāf* Q 3, 93; *lāx* ~ Q 88; *lāx >verāf* L 286; *lāx >vern* L 416; *lūx varāf* Q 167; *loax* ~ Q 168a; *lōwāf* ~ Q 240; **couche (fr.):** *kuš* K 353, L 360, P 219, Q 2, 71, 72, 162, 175; *kūš* Q 9; *kurs* P 186; *kus* L 312, Q 1; *kōš* L 426; **couche (fr.) verf:** *kurs >verāf* K 278, 314, 316, L 313, 316, 352, P 183 (meer gebruikt dan *laag*); *kūrs* ~ Q 1; *kuš* ~ K 317, L 360, P 176, Q 78, 95; *kus* ~ Q 78, 173; *kuj* ~ Q 88; *kuš >verāf* Q 172; *koars >verāf* L 423; **plaastr verf:** *plōstār verāf* L 415; *plōstār* ~ L 362; **strijkje verf:** *štrīkskā verāf* Q 111 (dun laagje verf).

OVERSCHILDEREN

(N 67, 77b)

[Een laag verf over een andere aanbrengen.]

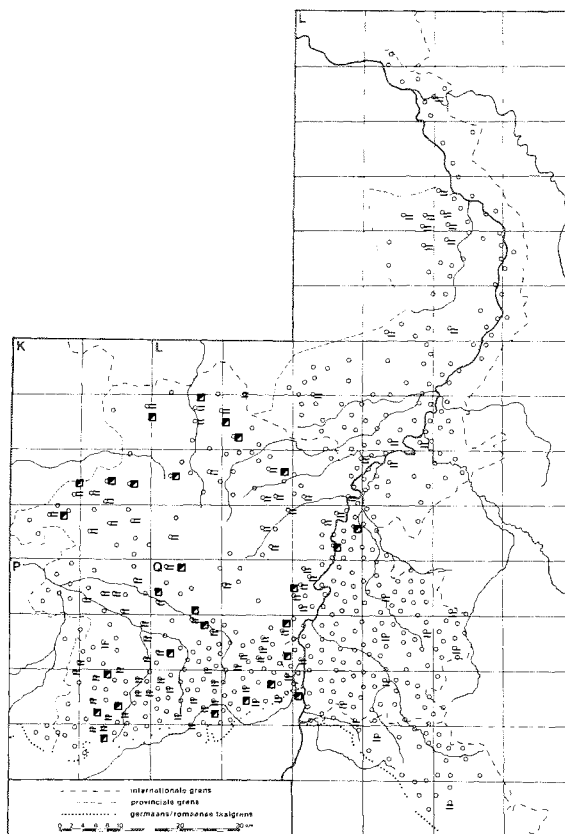
een laag verf derover zetten: *ējn lāx >verāf-drōvār zētā* L 330; **een laag derop zetten:** *ān lāx- dārōp >zētā* Q 111; **een schicht derop zetten:** *ān šīx- dārōp >zētā* Q 111; **de tweede laag zetten:** *dā twīedā lāx >zētā* Q 32; **deroverher zetten:** *dārōvārher zētā* L 328; **overschilderen:** *ōvāršeldārā* L 267; *ōvāršeldārā* L 426; *yāvāršeldārā* Q 111, 113; **oververven:** *ōvārvernā* L 265; *ōvārvernā* Q 203; *ōvārvernā* P 219; *yāvārvernā* Q 111; *yāvārvernā* Q 113; **overlak-**

II.9

VERFLAAG

= (-)laag

■ (-)couche

ken: *yǝvǝrlakǝ* Q 111; de volgende term is een nominale woordgroep en drukt het resultaat van het overschilderen uit: **tweede laag:** *twǝdǝ lǝx* L 163; *twǝdǝ lǝx* Q 71; *twǝdǝ loax* L 414; *tswǝjdǝ lǝax* Q 121.

HEILIGE DAGEN

(N 67, 78; div.)

[Vergeeten plekken bij het verven.]

heilige dagen: *hejlegǝ dǝgǝ* L 163; *hejlegǝ dǝgǝ* Q 71; *hejlegǝ dǝx* L 265, 267, 328, 330; *helegǝ* ~ Q 113; *helegǝ* ~ Q 111; **zondag:** *zondǝgǝ* K 353; **overslagen:** *ǝvǝrǝslǝx* Q 32; *yǝvǝrǝslǝx* Q 111; *ǝvǝrǝslǝx* Q 121 (enk. -*ǝlǝx*); **overslaners:** *ǝvǝrǝslǝnǝrǝ* L 426; **overgeslagen plekje:** *yǝvǝrgǝslǝgǝ plekskǝs* Q 113; de volgende term werd zonder substantief opgegeven: **overgeslagen:** *ǝvǝrgǝslǝgǝ* Q 71; **matte plakken:** *matǝ plakǝ* P 219; de volgende termen duiden uitgelopen of uitgezakte verf aan: **tranen:** *trǝnǝ* Q 111; **lopers:** *lǝjpǝǝ* Q 111; **lopen:** *lǝf* Q 121.

SPATTEN

(N 67, 79)

[Verf uit laten spatten door met de kwast tegen de linkerhand of tegen een klophout te slaan. Spatwerk wordt onder meer toegepast om pleisterwerk te verlevendigen.]

spatten: *spatǝ* L 265, 267, P 219; *ǝpatǝ* L 330, Q 113; **bespatten:** *bǝǝpatǝ* Q 111; **sprenkelen:** *sprenkǝlǝ* Q 71; **besprenkelen:** *bǝǝsprenkǝlǝ* Q 111; **beklateren:** *bǝklǝtǝrǝ* Q 111; **spritsen:** *ǝpripsǝ* Q 121, 203; **dratsen:** *dratsǝ* K 353; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord en duidt het resultaat van het spatten aan: **spatwerk:** *ǝpatwǝrǝk* L 426, Q 111; *ǝpatwǝrǝk* L 328; *ǝpatwerk* Q 32.

DOPPEN

(N 67, 80a)

[Het aanbrengen van kleine vlekjes verf met behulp van een spons.]

doppen: *dopǝ* L 265; *dǝpǝ* L 267, 328, 330, Q 113, 117a; *dǝpǝ* Q 32; **soppen:** *sǝpǝ* K 353, Q 71, 203; *tsǝpǝ* Q 121; **toepen:** *tupǝ* Q 111, 121;

sponsen: *sponsa* L 414, P 219; **rollen:** *rola* Q 111.

TAMPONNEREN

(N 67, 80b)

[Bij mat verfwerk met een tamponneerborstel in de verf doppen om de strepen van de verfkwas weg te nemen. Zie ook het lemma TAMPONNEERBORSTEL.]

tamponneren: *tampōniarā* Q 71; *tampōnērā* L 267, 328; *tampānērā* L 330; *tampānējārā* K 353; *temponērā* L 426, Q 32, 203; *tempanērā* L 163, 265, 330, Q 111 (alleen met behulp van een tamponneerborstel), 113, 121; **toepen:** *tupā* Q 111; **roeren:** *rūrā* P 219.

VERGULDEN

(N 67, 81a)

[Het bedekken van een oppervlak met een goudlaagje uit bladgoud of goudpoeder.]

vergulden: *vargōlda* Q 203; *vargōlja* Q 32; *vargōla* Q 111; *vargōlda* L 265, 267, Q 117a; *vargōlda* L 163; *vargōla* K 353, L 426, Q 71, 111; *vargōlja* L 328, 330; **vergulden met bladgoud:** *vārjōlda met. blatjōt* Q 121; **overgulden:** *yāvargōla* Q 111; **verguldselen:** *vargōlsala* Q 113; *vargōlsala* P 219; **beslaan:** *bāslōn* Q 111.

GOUDVERF, MIXTION

(N 67, 81b)

[Kleurloze, waterdunne vernis die wordt gebruikt als grondlaag bij het vergulden met bladmetaal.

Mixtion wordt meestal gereed voor gebruik geleverd en bestaat uit harde copal, lijnolie, standolie en terpentijnolie (Zwiers II, pag. 88). Eiwit wordt gebruikt bij het vergulden op lijmverf.]

verguldselfernis: *vargōlsalfarnis* Q 111; **verguldselfernis:** *vargōlsal* Q 113; *vargōljsal* L 330; **overguldselfernis:** *ōvargōlsal* P 219; **mixtion (e.):** L 265, 267, 328, 330, 426, Q 113, 203; *meksijōn* Q 121; *meksiq̄* Q 32; *mekšōn* Q 111; **goudverf:** *gqwt. veraf* Q 111; *gōt. veraf* Q 71; *gōt. veraf* Q 113, 117a; **eiwit:** *ajwīs* Q 121.

VERGULDEN ACHTER GLAS

(N 67, 81c)

[Met behulp van een goudlaagje aan de achterzijde van een glasruit een versiering aanbrengen. Daartoe wordt eerst met behulp van pauswerk de afbeelding op de niet te vergulden buitenzijde van de ruit opgebracht. Vervolgens wordt de omtrek van het doorgestufte aan de binnenkant met een fijn biesje zwarte verf nagetrokken. Als kleefstof voor het bladgoud wordt blanke gelatine of vislijm gebruikt. Nadat het verguld is

bevestigd, wordt er als bescherming tegen beschadigingen een verflaag over aangebracht.]

achter glas vergulden: *axtar glās >vargōlja* L 330; **vergulden achter glas:** *vargōlja axtar glās* Q 32; **verguldselen achter glas:** *vargōlsala axtar glās* Q 113; **vergulden met bladgoud:** *vārjōlda met. blatjōt* Q 121; **vergulden met gelatine:** *vargōlda met >želatinā* L 267; **vergulden:** *vargōlda* Q 117a; *vargōlda* L 163; *vargōla* Q 111; de volgende nominale woordgroep drukt het resultaat van het vergulden uit: **glansgoud achter glas:** *glans. gq̄t. axtar glās* Q 203.

ETSEN

(N 67, 82a)

[Met zuur letters in glas of in een asbest-cementplaat uitbijten. Bij glas worden daartoe de niet mat uit te bijten plaatsen met vuurlak, was etc. bedekt. Nadat het glas met het zuur is bewerkt, kan deze bedekking weer verwijderd worden. Soms wordt ook door middel van zandstralen geornamenteerd glas gemaakt.]

etsen: *etsā* L 330; *etsā* L 265, 328, 426, Q 32, 111, 113, 117a, 121, 203; **asbest etsen:** *as. bes. etsā* L 267; **inbijten:** *ebūtā* Q 111; **ingriffen:** *engrefā* Q 111; **inkratsen:** *enkratsā* Q 111.

LETTERZETTEN

(N 67, 82b)

[Letters en cijfers schilderen.]

letterzetten: *letarzetā* L 265, Q 32, 111, 113; *letar-* L 267, 426; **letters zetten:** *letars >zetā* L 163; *letars >~* L 328, Q 71; *letars >zeta* L 330; **letteren zetten:** *letarā zeta* Q 203; **letters verven:** Q 1; *letars >vervā* P 219; **schrijven:** *šrīvā* Q 121.

SMETLIJN

(N 67, 83b; monogr.; div.)

[Een met een kleurstof ingesmeerd touw waarmee rechte lijnen kunnen worden afgetekend. Het strak gespannen touw wordt daartoe in het midden opgetild en vervolgens plotseling weer losgelaten.

Zie ook het lemma SMETLIJN in de paragraaf over de dakdekker, pag. 161]

smetlijn: *šmetlīn* L 328; *šmet-* L 330; **smetkoord:** *šmetkōwār* K 353; *šmetkōrt* Q 101; *šmet-* L 330, Q 111; *šmetkoart* L 414; *šmetkōrt* Q 71; *šmetkōrt* Q 203; *šmetkōrt* Q 113, 121; **smetkoordje:** *šmetkōrtjā* L 265; **smettouw:** *šmetq̄w* L 163, 267; *šmet-* L 426, Q 32; *šmet-* Q 111.

II.9

SMETTEN

(N 67, 83a)

[Met een smetlijn een rechte lijn aftekenen.]

afsmetten: *afsmetā* L 163, 267; *āfsmetā* Q 121; *āfsmetā* L 426, Q 111; **smetten:** *smetā* L 414; *šmetā* L 330, Q 32, 111; *smetā* L 265, Q 71; *šmetā* L 328, Q 113; **smetlijnen:** *šmetlīnā* Q 203.

GLACEREN

(N 67, 84a)

[Bij hout- en marmerschilderen het aanbrengen van een dunne, doorschijnende verflaag die vervolgens met speciale kwasten wordt behandeld. Het *lazuren* (L 163, P 219) wordt gedaan met lazuurverf, een verf die het onderliggend materiaal laat doorschemeren.]

glaceren: *glasērā* L 267, 328, Q 71, 111, 113; *glazērā* L 330, 426, Q 32; *glasejārā* K 353; *glasērā* L 265; **lazuren:** *lazjērā* L 163, P 219; **lazeren:** *lazērā* Q 121; **vernissen:** *fārnīstā* Q 111; het volgende zelfstandige naamwoord duidt het resultaat van het glaceren aan: **transparantwerk:** *transparantwērāk* Q 203.

WIKKELEN

(N 67, 84b; N 67, 85b)

[Het schilderen van marmeraderen op houtwerk of stucpleister, ter nabootsing van echt marmer.]

marmeren: *marmārā* L 163, 265, 267, 328, 330, 414, 426, Q 32, 111, 113, 117a, 203; **malberen:** *malābārā* Q 111; **marbreren:** *marbrērā* P 219; **marmereren:** *marmārērā* Q 121; **marmerzetten:** *marmārzētā* Q 71; **in de marmer zetten:** *en ā marāmār setā* K 353; **wikkelen:** *wekālā* L 265 (met een vochtige zeemlap door de glaceerverf rollen waardoor een marmereffect ontstaat), 328, 330, 426, Q 111, 113, 121; de volgende zelfstandige naamwoorden duiden het resultaat van het wikkelen aan: **rolwerk:** *rolwērāk* Q 203; **wikkelwerk:** *wekālwerāk* L 267.

HOUTSCHILDEREN

(N 67, 85a)

[Het nabootsen van hout met behulp van verf. Het hout schilderen bestaat uit het *aanleggen*, het maken van vlammen en draden, en het *glaceren*. Zie ook het lemma GLACEREN.]

houtkleuren: *hōwtklō.rā* L 330, 426; *hōwtklōrā* L 265, Q 32, 111; *hōt-* P 219, Q 71; *hōlt-* L 163; *hōwtklōrā* L 328; *hōtklōrā* Q 113; *hōtklōrā* Q 117a; **houten:** *hōwtā* Q 111; **masern (d.):** *māzārā* Q 121; **in de eik zetten:** *en ān ājk zētā* K 353; **in het eiken zetten:** *en āt- ejkā zētā* Q 111; het volgende zelfstandige naamwoord duidt het resultaat van het hout schilderen aan: **houtimita-**

tie: *hōwt-imitāsi* L 267, Q 111; **imitatiehout:** *imitāsihōt* Q 203.

PAUSEN

(N 67, 86a)

[Het door middel van doorstuiven reproduceren van een tekening. De tekening wordt daartoe eerst met behulp van een naald of een prikradje langs de lijnen van gaatjes voorzien. Vervolgens wordt de afbeelding met behulp van de pausdot en fijne houtskool of krijt wit op het vlak overgebracht.]

pausen: *pōwzā* Q 113, 203; **doorpausen:** *dōr-pōwzā* L 267, 330; *dōr-* L 265; *dōrāx-* Q 111, 121; **doordrukken:** *dōrdrōkā* L 330 (met behulp van zakje met poeder); **doortrekken:** *dōrāxtrekā* Q 121; **priktekenen:** *prektēkānā* Q 203; **prikken:** *prekā* Q 32; **doorponsen:** *dōrponzā* L 330; de volgende term is een zelfstandig naamwoord: **prikwerk:** *prekwērāk* Q 111; *prekwērāk* Q 117a.

PAUSTEKENING

(N 67, 86b)

[Een op een dun papier aangebrachte tekening die vervolgens met behulp van een speld of een prikradje langs de lijnen van gaatjes wordt voorzien.]

paustekening: Q 113; *pōwstējkānēj* L 328; **priktekening:** *prektēkānēj* Q 117a; *prektējkānēj* L 267, 330, Q 32, 111; *prektēkānēj* Q 203; **pauspapier:** *pōwspapīr* Q 121.

PAUSNAALD

(N 67, 86c)

[Naald aan een kurk waarmee men de gaatjes in de paustekening maakt.]

pausnaald: *pōwsnōlt* Q 121; **priknaald:** *preknōlt* L 267; *preknōlt* L 265, Q 113, 117a; *preknōlt* Q 111; *preknōltj* Q 32; *preknōlj* L 330; **naald:** *nōlt* Q 203; **prikpen:** *prekpen* L 328.

PRIKRADJE

(N 67, 86d)

[Stalen wielje met punten, draaibaar in een handvat bevestigd, waarmee men gaatjes in een paustekening maakt. Zie afb. 101.]

Afb. 101. prikradje

prikraadje: *prekrētjā* L 330; *prekrētjā* Q 117a; *prekretšā* Q 203; **radeerraadje:** *radērrētjā* Q

111; **radeerrad:** *radērrat* Q 113; **radeerrolletje:** *rādērrølkə* Q 32 (zoals gebruikt door de bakker); **raderrolletje:** *rādərrølkə* Q 32 (zoals gebruikt door de naaister); **prikroller:** *prekrølar* L 267.

PAUSDOT

(N 67, 86e)

[Een tot een propje gebonden lapje van poreuze stof, gevuld met fijn houtskool of krijtwit, dat gebruikt wordt bij het doorstuiven van pausteekeningen.]

pausdotje: *pəws-døtjə* L 265; **dot:** *døt* Q 111; **poederzakje:** *pujərzeksə* L 330; **talkbultje:** *talək-bylkə* Q 203; **pausstek:** *pəwsstək* L 328; **pausstekje:** *pəwsstəkškə* Q 113.

SJABLONEREN

(N 67, 87a)

[Het werken met uitgesneden modelvormen.]

sjabloneren: *šablonērə* L 265, 267, 330, 426, Q 111, 113, 117a, 121, 203; *šablønērə* Q 32; *šablənērə* L 330; *šabəlønērə* L 328; **sjablonen:** *sxablōnə* L 163; **werken met sjablonen:** *werəkə met šablōnə* Q 111; **mallen:** *malə* K 353; **werken met mallen:** *werəkə met malə* Q 111.

SJABLOON

(N 67, 87b; div.)

[Stuk bordpapier of dun plaatmateriaal waarin een bepaald figuur of patroon is uitgesneden. Door het uitgesneden gedeelte met verf in te vullen, kan het patroon naar believen worden herhaald.

Het *spritsmuster* (Q 121) werd gebruikt in combinatie met een mondspuit om op wanden een motief aan te brengen.]

sjabloon: *sxablōn* L 163; *šablōn* L 265, 328, 330, 426, Q 32, 111, 113, 117a, 203; *šəblōn* Q 111; **mal:** *mal* K 353, L 265, 267, Q 32, 111, 117a; **spritsmuster (d.):** *špritsmustər* Q 121.

MOFFELEN

(N 67, 88)

[Het drogen van met vuurlak bestreken voorwerpen in een moffeloven. Door het moffelen bereikt men een sterke hechting van de vernislaag aan de ondergrond, een zuiver glad vloeiende en een grote hardheid van de lak.]

moffelen: *mufələ* L 330, 426, Q 71, 111, 117a, 203; *mu.fələ* Q 32; *mofələ* L 163, 265, 267, 328; *møfələ* Q 113.

Behangen

BEHANGER

(N 67, 98c; monogr.)

[Vakman die alle werkzaamheden verricht die voor het behangen van muren noodzakelijk zijn. Vroeger vervaardigde hij ook gordijnen. Zie ook het lemma BEHANGEN.]

behang: *bəhaŋər* K 353, L 163, 265, 267, 328, 330, 414, 426, Q 32, 71, 113; *bəheŋər* Q 111; **plakker:** *plakər* K 353, Q 113; *pləkər* K 353, Q 203; **tapisseerder:** *tapəsērdər* Q 95, 111, 197, 197a; **tapisseur:** *tapəsør* Q 162; **tapezierer (d.):** *tapəsērər* Q 121; **kladschilder:** *klatsšeldər* L 426; **schilder:** *šeldər* Q 117a; **verver:** *vervər* P 219.

BEHANGEN (zie kaart)

(N 67, 92a; monogr.)

[De techniek van het opplakken van behangselpapier met alle bijkomende werkzaamheden zoals het aanbrengen van behangjute.]

behangen: Q 1; *bəhaŋə* K 353, L 163, 265, 328, 330, 414, 426, Q 32 (nieuwere dan *tapisseren*), 71, 113; **tapisseren:** *tapəsērə* L 381, 423, Q 3, 32, 95, 101, 111, 113, 121, 193, 203; *tapəsərən* Q 1; *tapəsērə* Q 117a, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *tapəsērə* Q 284; *tapəsērə* Q 2, 197, 197a; *tapəsērə* Q 13; *tapəsērə* Q 71; *tapəs'ejərə* Q 20; *tapəsjerə* Q 162; **papier zetten:** *papir zətə* P 219; **plakken:** Q 1; **plekken:** *plekə* L 360.

BEHANGSEL

(N 67, 92b; monogr.)

[Wandbedekking, vroeger vervaardigd van weefsels en leer, tegenwoordig meestal van papier.

Een patroon op behangpapier werd in L 423 **des-sin** (*dəsən*) genoemd.]

behang: *bəhaŋ* L 329, Q 113; **behangpapier:** *bəhaŋpapir* K 353, L 414, Q 1, 113; *bəhaŋpapir* Q 71; **behangselpapier:** *bəhaŋsəlpapir* L 163, 265, 329, 330, 426, Q 113; *bəhaŋsəlpapēr* L 328; **tapisseerpapier:** *tapəsērəpapir* L 423; *tapəsērəpəj.ər* Q 2; *tapəsējərpapir* K 353; **papier voor de muur:** *papir vør də mūr* P 219; **tapijt:** *tapit* Q 95, 193; *tapit* Q 113; *tapit* Q 111, 116, 117a, 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; *tapit* Q 32; *tapēt* Q 20; *tapēt* Q 101, 162, 197, 197a, 203; *tapēt* Q 162.

GRONDPAPIER

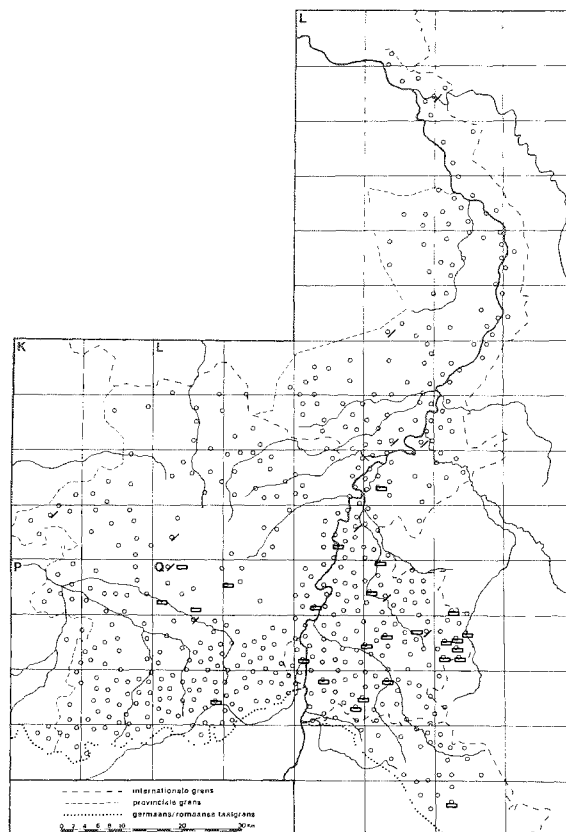
(N 67, 92c)

[Het papier dat onder het eigenlijke behang wordt aangebracht. Uit het woordtype *gazettenpapier* blijkt dat ook krantenpapier als grond-

II.9

BEHANGEN

- ✓ behangen
- = tapperseren

papier werd gebruikt. Volgens de invuller uit Q 32 gebeurde dit echter alleen bij arme mensen.] **grondpapier:** *grontpapir* L 265; *grönt-* L 163; *gront-* Q 203; *grontj-* L 330, 426; *gronk-* Q 113; *grontpapir* Q 111; *gronjtj-* Q 32; *grontj-papir* L 328; *gronk-* L 267; **fondpapier:** *font-papir* Q 71; *fõnpapir* K 353, P 219; **makulatur (d.):** *makalatür* Q 121; **gazettenpapier:** *gæzetapapir* Q 197, 197a; *gæzetapapir* Q 32, 111; *gæzetapapir* L 328.

BEHANG AFDOEN

(N 67, 93a; N 67, 93b; N 67, 93c)

[Oud behang verwijderen.]

afdoen: *af.duan* Q 111; de volgende termen betreffen het verwijderen van oud behang door middel van afscheuren: **papier afscheuren:** *papir afsõræ* Q 71; **afscheuren:** *afsxõræ* P 219; *afõræ* Q 197, 197a; *afõræ* Q 32; **afrijten:** *afritæ* Q 111, 203; **aftrekken:** *aftrækæ* L 426, Q 111, 113; de volgende termen betreffen het verwijderen van oud behang door middel van afsteken: **papier afsteken:** *papir afstikæ* Q 71; **afsteken:** *afstækæ* L 163, 265; *afstækæ* L 267; *afstækæ* L 328,

330, Q 111, 117a; *afstækæ* Q 113; *afstækæ* Q 121; *afstiekæ* Q 32; *afstikæ* L 414; de volgende termen betreffen het verwijderen van oud behang door middel van weken: **afweken:** *afwækæ* P 219; *af-* Q 117a; *afwækæ* Q 121; *afwækæ* Q 197, 197a, 203; *afwækæ* L 163; *afwækæ* L 267, 328, 330, Q 32, 111; **weken:** *wækæ* L 414; *wækæ* L 426, Q 32; **natmaken:** *nåtmåkæ* L 265; *nåtmåkæ* Q 71; de volgende termen betreffen het verwijderen van oud behang door middel van stomen met behulp van een stoomapparaat: **afstomen:** *afstømæ* L 163; *afstømæ* Q 113, 117a, 121, 203; *afstømæ* L 267; *afstømæ* L 330, Q 32, 111; *afstømæ* K 353; *afstømæ* P 219; *afstømæ* L 265; **stomen:** *stømæ* L 328; **afdoen met een stoomapparaat:** *af.duan met æ an stømmaparæt* Q 111.

STOOMAPPARAAT

(N 67, 94a)

[Toestel waarmee vastzittende behanglagen kunnen worden losgestoomd. Het bestaat uit een met water gevulde bak die verwarmd kan worden. De verhitte stoom stroomt vervolgens via

een slang naar een mondstuk. Met behulp van dit onderdeel kan de stoom op het behang verspreid worden.]

afstoomapparaat: *āfstōwmaparāt* L 267; *afstūmaparāt* L 265; **stoomapparaat:** Q 1; *stōmaparāt* L 163; *štōm-* Q 117a, 203; *štōwm-* L 330, 426, Q 32; *stūm-* P 219; *štōmaparāt* Q 113, 121; *štōwm-* L 328, Q 111; **stoommachine:** *stōmmašen* Q 71; *stūmmašin* L 414; *stuwōmmašin* K 353.

PAPBORSTEL

(N 67, 94b)

[De borstel waarmee men het plaksel op het behang en de muren smeert. Vaak wordt als papborstel een blokwitter of een handveger gebruikt.]

papborstel: *pap-bōrstəl* L 414; *pap-bōrsəl* L 267; *pap-bōsəl* P 219, Q 71; *pap-bōrstəl* L 330; **papkwast:** *papkwās* Q 121; *papkwās* L 328, Q 32, 111, 113; **papper:** *papər* K 353; **stijfselkwast:** *štīfsalkwas* Q 113, 203; **witkwast:** *wetkwas* Q 111; **plakborstel:** Q 1; **plekborstel:** *plek-bōrstəl* Q 197, 197a; *plek-bōštəl* Q 117a; **insmeerborstel:** *ensmērbōrstəl* L 265; *insmērbōrsəl* L 163; *ensmiərbōstəl* L 328; *ensmērbōstəl* L 426; **handborstel:** *hant-bōštəl* Q 111; **borstel:** *bōstəl* Q 117a.

BEHANGBORSTEL

(N 67, 94c)

[De borstel waarmee men het opgeplakte behang plat en effen strijkt. In Q 197 en Q 197a werd voor dit werk een oude doek gebruikt.]

behangborstel: Q 1; *bəhanbōrsəl* L 163; *bəhanbōrstəl* L 330; *bəhanbōstəl* L 328; *bəhanbōštəl* Q 111; *bəhanbōstəl* Q 113; *bəhanbōstəl* Q 32; *bəhanbōsəl* K 353; **tapisseerborstel:** *tapasīərbōsəl* Q 71; *tapasērbōstəl* Q 113; **tapezierborstel:** *tapatsērbōstəl* Q 121; **papierborstel:** *papīrbōsəl* P 219; **aanstrijkborstel:** *anstrikbōrstəl* L 265; **afstrijkborstel:** *āfstrikbōjəstəl* Q 203; **aandrukborstel:** *āndrōk-bōrsəl* L 267; **klederborstel:** *klejərbjōstəl* Q 111; **borstel:** *bōrstəl* L 414; *bōstəl* Q 117a; **zwabber:** *žwabər* L 426; **fladder:** *fladər* K 353; **plekdoek:** *plek-dōk* Q 197 (een oude doek), 197a (idem).

BEHANGSCHAAR

(N 67, 94d)

[De vrij grote schaar waarmee de rollen behang op de goede lengte gebracht worden. De schaar wordt ook gebruikt om geplakte banen behang bij de plint en het plafond op maat te knippen.] **behangscheer:** *bəhanšxər* L 163; *bəhanšēr* L 426; *bəhanšīr* L 265; *bəhanšxiər* L 267; *bəhanšī(ə)r* L 330; *bəhanšīər* L 328, Q 111; *bəhanšīer*

Q 32; **tapijtscheer:** *tapētsīʔr* Q 203; **tapezier-scheer:** *tapatsērsīr* Q 121; **papierscheer:** *pəpīrsēr* Q 71; **scheer voor het behang te snijden:** *šīər vyr ət- bəhan tə šni.jə* Q 113; **scheer:** *sxējər* K 353; *skēr* P 219; *sxīr* L 414; *šīʔr* Q 111; *šīər* Q 117a; **schaar:** Q 1.

BEHANGPLAKSEL

(N 67, 95a; N 67, 95b)

[Het plaksel waarmee het behangselpapier op de muren wordt geplakt. Behangplaksel werd vroeger samengesteld uit roggemeel en kokend water. Tegenwoordig wordt gebruik gemaakt van fabrieksmatig bereide plakmiddelen die meestal alleen met koud water hoeven te worden aangeemaakt.]

In een aantal plaatsen (L 265, L 267, Q 113, Q 117a) werd aan het plakmeel (oud) bier toegevoegd. Volgens de invullers uit Q 113 en Q 117a verhoogde men op deze wijze de kleefkracht. In K 353 gebruikte men daartoe **dextrine** (*dekstren*). In L 267 mengde men bier door het plaksel om het kleefvrij opdrogen ervan te bevorderen.

In L 328 werd aan behangplaksel met water aangemaakte en vervolgens gekookte soda toegevoegd. Dit diende om het aanwezige ongedierte onder het behang te verdelgen. In Q 111 deed men peper in het plaksel tegen de **schietwormen** (*šētwpōram*), de zgn. zilvervisjes.

De invuller uit Q 113 voegde bij het verwerken van zeer zwaar behang Venetiaanse terpentijn aan het plaksel toe voor betere bevestiging.]

behangpleksel: *bəhanpleksəl* L 265; **behangselpleksel:** *bəhanšəlpleksəl* L 267; **pleksel:** *pleksəl* L 328, 330, Q 1, 32, 111, 113, 117a; **plekmeel:** *plekmēl* L 163, 426, Q 111; **plekkens:** *plekas* Q 197, 197a; **behangpap:** *bəhanpap* K 353; **pap:** *pap* K 343, L 414, Q 71, 113, 121; **stijfsel:** Q 1; *štīfsəl* Q 111, 113, 203; **kleister (d.):** *klajstər* Q 121; **colle (fr.):** *kōl* P 219.

BEHANGLINNEN

(N 67, 96a)

[Stof waarmee men vóór het eigenlijke behangen scheuren in de wand dichtplakt.]

In Q 203 werden scheuren in de muur dichtgemaakt met **mastiek**, in P 219 en Q 71 met **plamuur**, in L 414 met **plamuursel**, in L 163, L 426 en Q 111 met **gips** en in Q 197 en Q 197a met **kalkspijs** (*kaləkspijs*).]

behanglijnen: *bəhanlīnə* L 330, Q 113; **behangsellijnen:** *bəhanšəllīnə* L 267; **pleklijnen:** *pleklīnə* L 330; **lijnen:** *lī.nə* Q 117a; *lijnə* Q 121; **behanglint:** *bəhanlīnt* Q 111; **behanggaas:** *bəhangās* Q 111; **verbandgaas:** *vərban(j)tj-gās* Q 32; **oud laken:** *ōt lākə* L 328.

BEHANGJUTE

(N 67, 96b)

[Weefsel, vervaardigd van grove vlas-, hennep- of jutevezels, dat men voor een slechte wand tegen een latwerk spant.]

behangjute: *bəhanjytə* L 330; **jute:** *jytə* L 163, 265, 267, 328, 330, Q 111, 203; **schilderslijnen:** *sxeldərslinə* L 267; **tekkellijnen:** *tekəllinə* Q 113; **behanglijnen:** *bəhanjlinə* L 426; **lijnen:** *lī.nə* Q 117a; *lī.nə* Q 32; *liŋə* Q 121; **linnen:** *lenə* Q 32 (nieuw), 111; **plekband:** *plek.bant* L 414; **gazettenpapier:** *gəzətənpapīr* Q 71; de volgende term is mogelijk een merknaam: **rubio:** *rybijo* Q 71.

BEHANGJUTE SPANNEN

(N 67, 96c)

[De stof spannen tegen een latwerk. Zie ook de toelichting bij het lemma BEHANGJUTE.]

doek spannen: *dök španə* L 330; **spannen:** *španə* L 328, Q 32, 111, 117a, 121, 203; **opspannen:** *opspanə* L 265, 267; **aantrekken:** *āntrəkə* L 330; **nagelen:** *nāgələ* Q 203; **tekken:** *tekələ* Q 113; de volgende term betreft het samenstellen van het latwerk: **betengelen:** *bətəŋələ* L 163.

ZINKNAGELS

(N 67, 98d)

[De doorgaans vertinde spijkers waarmee de behangjute op het latwerk wordt vastgezet.]

zinknagelen: *zəŋknəəl* Q 121; **zinknagels:** *zəŋknəgəl* (enk.) Q 71; **tinnageltjes:** *tennəgəlkəs* Q 111; **vertinde nageltjes:** *vərtendə nēgəlkəs* L 265; **vertinde nagelen:** *vərtendjə nēgəl* L 330; *vərtendə nēgəl* Q 32; **vertinde nagels:** *vərtendə nēgəls* Q 113; **gegalvaniseerde klompennageltjes:** *gəgalvanisərdjə klompənəgəlkəs* L 328; **klompennageltjes:** *klompənəgəlkəs* L 267; *klompənəgəlkəs* Q 203; **tapisseernageltjes:** *tapisərnəgəlkəs* L 330; **asfalt-nagelen:** *asfaltnēgəl* Q 111; **tengelnagels:** *təŋəlnāgəls* L 163; **nagels:** *nāgəls* P 219.

HET BEHANG INSMEREN

(N 67, 97a; monogr.)

[Het behangselpapier met behulp van de papborstel met plaksel bestrijken.]

insmeren: *ensmērə* L 265; *ensmērə* L 330; *insmērə* L 163; *esmērə* Q 203; *e(n)šmīrə* Q 111; **inpappen:** *enpapə* L 267, Q 71, 111; *inpapə* L 163; *inpápə* L 209, 210, 211, 212a, 216, 216a, 244a, 245a; *epapə* Q 117a, 121; **aanpappen:** *ānpapə* L 328; **pappen:** *papə* K 353, L 414, Q 1, 32, 111, 113; **natmaken:** *natmākə* Q 197, 197a.

BEHANGTAFEL

(N 67, 97b; monogr.)

[De tafel waarop het behangselpapier met behulp van de papborstel met plaksel wordt ingestreken.]

In Q 117a bestond de behangtafel uit twee bladen van 60x100 cm elk rustend op twee bokkopen. In L 265 kon men de verschillende delen van de behangtafel dankzij scharnietjes dichtklappen. Uitgevouwen was de tafel 3 m lang. In Q 111 was de tafel samengesteld uit twee met behulp van een pianoscharnier aan elkaar bevestigde delen die uitklapbaar waren. De uitgeklapte tafel kon staan op de mee uitgeklapte staanders die op spanning kwamen door ze zover uit te trekken tot het ertussen zittende touw strak stond.]

behangtafel: *bəhanjtəfəl* K 353, L 267, 328, 426; *bəhanjtəfəl* L 414; **plektafel:** *plektəfəl* L 163, 330, Q 32 (rustte op twee **schragen:** *šrəx*), 111; **plekdis:** *plek.dəš* Q 117a; **tapezierdis:** *tapəsērdəš* Q 121; **tapisseertafel:** *tapəsīərtəfəl* Q 71; *tapəsērtəfəl* Q 203; *tapəsērtəfəl* Q 111; **tapezierbred:** *tapəsērbret* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **tapijtplank:** *tapētplanjk* Q 197, 197a; **behangplank:** Q 1; *bəhanjplanjk* L 265, Q 113; **plank:** *planjk* P 219.

Glaszetten

RUITENZETTER

(N 67, 98d; monogr.)

[Vakman die ruiten op maat maakt en inzet. De ruitenkramer trok vroeger met zijn **glaskast** (*glāskas*) op de rug langs de dorpen in de omtrek van Sittard om gebroken ruiten te vervangen.]

ruitenzetter: *rūtəzətər* L 328, 426; *rytə* L 163; *rūtəzətər* Q 203; **ruiteninsetter:** *rūtənəzətər* Q 95; *rūtə* Q 111, 113; *rūtənəzətər* L 330; *rūtə* L 330; **ruitelman:** *rōtəman* L 414; **glaszetter:** *glās.zətər* L 267, Q 32, 111; *glas* Q 113; *glās.zətər* L 330; **glasinzetter:** *glas.enzətər* L 265; **glasmaker:** *glā.smē.kər* Q 20; *glōsmīkər* Q 71; *jlāsmexər* Q 121, 121a, 121b, 121c, 121d, 121e; **glazenmaker:** *glāzəmēkər* L 271; **glazienier:** *glōzənūr* K 353; **glazer:** *jlēzər* Q 121; **glazeman:** *gloazəman* L 414; **ruitenkramer:** *rū.tə.krē.mər* Q 20 (mv. *-krē.məš*).

VENSTERGLAS

(N 67, 89b; monogr.; Vld.)

[Het voor glasruiten meest gebruikte materiaal. Vensterglas is leverbaar in drie diktes: enkeldik: 1,5 à 2 mm, dubbeldik: 3 à 4 mm en tripel 4 à 8 mm dik.]

vensterglas: *vensterglas* Q 113; *vensterglas*² Q 1; *vensterglās* L 329, 330, 426, Q 32, 95, 111, 117a, 203; *vēnstar-* Q 197, 197a; *venstārlās* Q 121; *venstergloas* L 414; *ve.nstārglās* Q 2; **ruittenglas:** *rūtāglās* Q 203; **glas:** *glās* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e; **vensterruit:** *vensterrūt* L 330, Q 95, 111; *venstārrūt* Q 101, 117a; *venstārryt* L 163; **ruit:** *rūtj* L 265; *ruēt* L 267; *rūt* L 270, 271, 291, 298, 299, Q 113; *rūt* L 328, 374, 381, 436, Q 95 (dim. *rytšā*), 111, 111*, 118, 208, 284; *rūt* L 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 318a, 318d, 318e, Q 101, 193; *rūt* Q 1, 71; *rōwt* P 219; *rōwət* K 353; **glas:** *glas* K 353.

ENKELDIK, DUBBELDIK VENSTERGLAS

(N 67, 89c)

[In dit lemma zijn de benamingen voor de dikten van de verschillende soorten vensterglas bijeen geplaatst. Zie ook de toelichting bij het lemma VENSTERGLAS.]

enkeldik glas: *enkāldēk glas* L 265, Q 113, *enkāldēk glās* Q 117a; *enkāldik* ~ L 328, 330; *enkāldik* ~ L 267 (1,6 mm); *enkāldēk* ~ L 426; **enkel glas:** *enkāl glās* L 330, Q 111, 203; *enkāl* ~ Q 32; *enkāl jilās* Q 121; *enkāl glas* L 163; *ēnkāl* ~ K 353; *enkāl glās* Q 71; **dun glas:** *dōn gloas* L 414; *dōn glās* Q 197, 197a; **half dobbel glas:** *halāf- dōbāl glas* K 353; **dubbeldik glas:** *dōbāldēk >glas* L 163; *dōbāldēk >glās* L 426; *dōbāldik >* ~ L 267 (3,2 mm), 328, 330, Q 111; **dobbeldik glas:** *dōbāldēk >glas* L 265; *dōbāldik >glās* L 330; *dubāldēk >* ~ Q 113, 117a; *dubāldēk jilās* Q 121; **dubbel glas:** *dōbāl glās* Q 32; **dobbel glas:** *dōbāl glas* K 353; *dōbāl glawās* P 219; *dōbāl glās* Q 71; *dōbāl glās* Q 111, 203; **dik glas:** *dēk >gloas* L 414; *dik >glās* Q 197, 197a; **vitrieglās:** *vetrenglas* K 353.

MATGLAS

(N 67, 89d)

[Vinsterglas dat op mechanische wijze ondoorzichtig is gemaakt.

„Vroeger geschiedde dit, door de ruit met amaril te schuren, of door haar te plaatsen in een om een horizontale as draaienden bak met grind, waardoor ze mat gekrast werd. Tegenwoordig wordt hiervoor de zandstraalmachine gebruikt (Zwiers II, pag. 70).]

matglas: *mat-glas* K 353, L 163, 265, Q 113; *mat-glās* L 267, 328, 330, 426, Q 32, 111, 117a, 197, 197a, 203; *matjilās* Q 121; *mat-glawās* P 219; *mat-glās* Q 71; *mat-gloas* L 414.

GEGOLFD GLAS

(N 67, 89e)

[Gegoten of geperst ondoorzichtig vensterglas met evenwijdig lopende ribben dat wordt gebruikt voor dakbedekking, deurpanelen, etc.]

gegolfd glas: *gāgōlft >glas* L 163; *gāgōlāft >glawās* P 219; *gāgōlāft >glās* Q 203; *gāgōlf >* ~ Q 111; *gāgōlāftj >* ~ L 330; **geribbeld glas:** *gārebālt >glās* Q 111, 197, 197a; *jāribālt jilās* Q 121; *gārebālt >glās* Q 71; **geribd glas:** Q 113; *gārept >glas* L 163; *gāript >glās* Q 32; *gārept >* ~ Q 203; *gārep >* ~ L 426; *gāreptj >* ~ L 328; *gāreptj >* ~ L 330; **gegoten glas:** *gāgōtā glas* L 163; *gāgōtā glās* L 330, Q 111; *gāgōtā* ~ Q 203; *gāguātā* ~ L 328; **geruit glas:** *gāryt >glas* L 163; *gāryt >glās* Q 117a; *gārūt >* ~ Q 111, 203; **gefigeerd glas:** L 265; **brobbelglas:** *brōbālgloas* L 414; **ornamentglas:** *ōrnamēt-glās* Q 111; **kathedraalglas:** *katēdrālglās* L 267; **martelégglas:** *martelēglas* K 353.

MOUSSELINEGLAS

(N 67, 89f)

[Glas dat met een op de stof mousseline lijkend patroon is bedekt. Om dit effect te bereiken, wordt het glas met witte brandverf (emaille) bestreken. De gedroogde verf wordt daarna met dunne metalen mallen, waarin het patroon is uitgesneden, plaatselijk weggeborsteld, waarna de ruit in een oven wordt gebrand. Ook met behulp van de zandstraaltechniek kan mousselineglas gemaakt worden. Er wordt dan door middel van mallen een meelpapje op de ruit aangebracht, waarna met een zandstraal het onbedekte glas onder hoge druk mat wordt geblazen.]

mousselineglas: L 265; *musālināglas* Q 113; *musālināglās* L 267; *musālin-* Q 111; *muzālin-* Q 203.

SPIEGELGLAS

(N 67, 89g)

[Gegoten glas dat door slijpen en polijsten geheel doorzichtig is geworden. Spiegelglas kan in grote diktes en afmetingen geleverd worden en wordt vooral voor winkelruiten gebruikt.]

spiegelglas: Q 1; *spīgālglas* L 163; *spīgāl-* K 353; *špēgāl-* Q 113; *spīgālglawās* P 219; *spēgālglās* L 267; *špēgāl-* L 328, 330, 426, Q 32, 111, 117a, 197, 197a, 203; *špējāljilās* Q 121; *spīgālglās* Q 71; *spīgālgloas* L 414.

BROEIGLAS

(N 67, 89h)

[Groen gekleurd glas dat vroeger door tuinders voor broeibakken en kassen werd gebruikt.]

broeiglas: *brujglas* L 163; *brōj-* Q 113; **broei-**

II.9

kasglas: *brøkas-glās* Q 203; **kasglas:** *kas-glās* Q 111; **serreglas:** *serəglas* Q 113; *sejər-* K 353; *sērəglās* Q 203; *sēr-* L 426; *šēr-* L 330; *serəglawəs* P 219; *sērglōs* Q 71; **tuindersglas:** *tōjndərs-glas* L 265; *tōjndərs-glās* L 330.

MELKGLAS

(N 67, 89j)

[Ondoorzichtig, melkwit gekleurd glas.]

melkglas: *melək-glas* K 353, L 265; *mēlək-* L 163; *melək-* Q 113; *mēlk-glās* Q 32; *mēlək-* L 267, 328, 330, 426, Q 111, 203; *melək-* Q 111, 117a; *meləx-jlās* Q 121; *mēlək-glōs* Q 71; *mōlək-gloas* L 414; **opaline:** *ōpalinə* L 267.

GEPERFOREERD GLAS

(N 67, 89j)

[Gegoten vensterglas met trechtvormige openingen dat voor ventilatiedoeleinden wordt gebruikt.]

geperforeerd glas: L 265, Q 111, 113; *gəpərförērt* *glās* Q 32; *gəpərförērt* *~* Q 203; *gəpərförērtj* *~* L 330; *gəpərförērtj* *~* L 328; **gehamerd glas:** *gəhəmərt* *glās* K 353; **gaatjesglas:** *gətijəs-glās* L 267.

GEFIGUREERD GLAS

(N 67, 89k)

[Geornamenteerd glas. Gefigureerd glas ontstaat door fluorwaterstof plaatselijk op de glasplaat te laten inwerken.]

gefigureerd glas: L 163, 265, Q 111; *gəfigyrērt* *glās* Q 32, 203; *gəfigyrērtj* *~* L 328, 330; **figuurglas:** *figjrglās* L 267, 426; **glas met figuren:** *glās met fəgjrə* Q 111; **versierd glas:** *vərsērt* *glās* Q 111; **ornamentglas:** Q 113.

GLAS IN LOOD

(N 67, 89l; monogr.)

[Samenstel van kleine, gekleurde ruitjes van gebrand glas, die in H-vormige loden roeden zijn gevat. Bij het aanbrengen van glas in lood worden de roeden zo ver als nodig uiteengebogen om het glas erin te plaatsen. Vervolgens worden ze weer aangedrukt en aan de hoeken en kruisingen aan elkaar gesoldeerd.]

glas in lood: Q 1; *glās-* in *lōt* L 163; *glās-* en *~* L 329; *glās-* en *luət* L 265, Q 113; *glās-* e(n) *~* Q 111; *jlās-* e *~* Q 121; *glās-* en *lūʔt* L 328, 330; *glās-* e *~* Q 203; *glās-* e *lū.t* Q 117a; *glās-* e *luat* Q 32; **ruitjes in lood:** *rytšəs-* en *lut* Q 95; **loodglas:** *luwət-glas* K 353; **gebrand glas:** *gəbrānt* *glās* L 163; *gəbrənt* *~* Q 113; *gəbrant* *glās* Q 111, 203; *gəbrantj* *~* L 328, 330; *gəbrənt* *~* Q 32; **brandglas:** *brānt-glōs* Q 71;

gebrandschilderd glas: *gəbrənksxeldərt* *glās* L 267.

KATHEDRAALGLAS

(N 67, 89l)

[Een in veel kleuren voorkomend vensterglas dat een ruw en onregelmatig oppervlak heeft. Het vormt een imitatie van het glas dat vroeger in kerkramen werd gebruikt.]

kathedraalglas: *katədrālglas* L 163, Q 113; *katədrālglās* L 328, 330, 426, Q 111, 203; **antiek glas:** Q 111; *antik* *glās* L 163, Q 113; *antik* *glās* L 330, Q 203; *antek* *glawəs* P 219.

MARMERGLAS

(N 67, 89m)

[Dik, ondoorschijnend glas in verschillende kleuren dat onder meer wordt gebruikt voor toonbankbladen, wandbekleding, naamplaten, reclameplaten, wijzerplaten, etc. Volgens invulders uit Q 111 en Q 203 kon marmerglas in wit, groen, rood en zwart en dof en glanzend worden geleverd.]

marmerglas: L 265; *marmərglas* Q 113; *marmərglās* L 328, Q 111, 203; *marmərlās* Q 121; **malberen glas:** *maləbərə glās* Q 111; **kleurglas:** *klōrglawəs* P 219; **gekleurd glas:** *gəklōrt* *glās* L 267.

DRAADGLAS

(N 67, 89o)

[Uitgewalste glazen plaat met een inlage van ijzergaas. Draadglas wordt gebruikt voor lichtdoorlatende vloeren, maar ook in ramen als beveiliging tegen brand en inbraak.]

draadglas: *droglas* L 265; *drōt-* L 163; *drōt-* Q 113; *drōt-glās* L 267, 328, 330, 426, Q 32, 111; *drōt-* Q 117a; *drōtjglās* Q 121; *drōʔt-glōs* Q 71; **gewapend glas:** *gəwōpənt* *glās* K 353; *gəwōpənt* *glās* L 267, Q 203.

STOPVERF UITHAKKEN

(N 67, 90a)

[De oude stopverf met behulp van hamer en hakmes uit de sponning verwijderen.]

mastiek uitkappen: *mastək* *ūtkapə* P 219; **glas uitkappen:** *glās* *ūtkapə* K 353; **(een) ruit uitkappen:** *rūt* *ūtkapə* L 330; **uitkappen:** *ōtjkapə* L 265; *yt-* L 163; *ūt-* L 328, 330, Q 32, 111, 113; *ū.t-* Q 117a; *ōt-* Q 71; **uithakken:** *ūthakə* L 426; *ū.t-* L 267; **uithouwen:** *ūthōwə* Q 113, 203; *ūs-* Q 121; **uitkrabben:** *ōwtkrabə* L 414.

GLAS SNIJDEN

(N 67, 90b)

[Glas op maat snijden met behulp van een glas-snijder. Zie ook het lemma GLASSNIJDER.]

glas snijden: *glas snejə* L 163; *glas snejə* K 353; *glās šnijə* L 328, 330, 426, Q 117a; *glās šni.jə* Q 32, 111, 203; *glas* ~ Q 113; *glās šnijə* Q 197, 197a; *glawəs snēə* P 219; **op maat snijden:** *op mōt snejə* L 265; *op mōt šnijə* L 330; **snijden:** *snejə* L 414; *šniə* Q 121; **glas op maat maken:** *glās- op mōt mākə* L 267.

EEN RUIT PLAATSSEN

(N 67, 90c; monogr.)

[Een ruit in de sponning plaatsen en met behulp van kleine spijkertjes, glaspennen en stopverf vastzetten.]

(de/een) ruit inzetten: *ən rūt- enzetə* L 330; *ən rūt- inzetə* Q 193; *əj rūt- ezetə* Q 203; *rūt- enzetə* L 328, Q 113, 197, 197a; *roat- ~* L 414; *də rūt- enzetə* Q 111; **ruiten inzetten:** *rōwətə enzetə* P 219; **vensters inzetten:** *vēnstərs- enzetə* K 353; **inzetten:** Q 1; *inzetə* L 163; *en-* L 265, 267, 426, Q 32, 71, 111; *ezetə* Q 117a; *ezetsə* Q 121; **ruiten zetten:** *rūtə zetə* Q 203.

VASTPENNEN

(N 67, 90d)

[Een ruit met behulp van glaspennen, haaks omgezette stukjes blik met een uitgeperste punt, in de sponning vastzetten.]

glas vastzetten: *glās vas-zetə* L 267; **vastzetten:** *vas-zetə* Q 117a; *vāst-zetə* L 163; *vast-* Q

71; *vas-zetə* Q 203; **vastzetten met pennen:** *vas-zetə met penə* Q 111; **vastzetten met glazerenpinnen:** *vas-zetə met glāzərəp'en* Q 203; **vastzetten met nagelen:** *vas-zetə met nēgəl* Q 111; **bet nageltjes inzetten:** *bə nēgəlkəs- enzetə* L 414; **afpinnen:** *āpenə* Q 121; **vastpinnen:** *vaspenə* Q 113; **pinnen:** *penə* Q 32; **vastpennen:** *vaspenə* L 328; **pennen:** *penə* L 265, Q 111.

AFSTOPPEN

(N 67, 90e)

[Een ruit met behulp van stopverf in de sponning vastzetten.]

afstoppen: *āfstōpə* Q 111; *āfstōpə* Q 121; **glas opstoppen:** *glas- upstōpə* K 353; **opstoppen:** *opstōpə* L 426; **aanstoppen:** *ānstōpə* L 267; *ānstōpə* L 328, 330; *enstōpə* L 265; *en-* L 163; **instoppen:** *enstōpə* Q 113; **stoppen:** *stōpə* Q 32; **inmastieken:** *ejnmastekə* Q 71; **mastieken:** *mastekə* P 219; **vastzetten met stopverf:** *vas-zetə met stōp-verəf* Q 203; *vas-zetə met ~* Q 111; **vastzetten:** *vas-zetə* Q 117a; **insmeren bet stopverf:** *ensmērə bə stōp-verəf* L 414.

GLASREK

(N 67, 91)

[Vierkant rooster met aan de onderzijde een bakje, waarin het glas, de hamer, de stopverf, etc. gelegd kunnen worden.]

glasrek: *glasrek* Q 113; *glās-* K 353, L 265, Q 111; *glawəs-* P 219; *glāsrek* L 328, 330, 426; **glasbak:** *glās-bak* Q 111; **gereedschapsbakje:** *gərejtšaps-bekskə* L 267; **bakje:** *bekskə* Q 203.

ALFABETISCH REGISTER
van woordtypen en lemmatitels
(in hoofdletters)

A

- aan het verdiep 26
aan, op mich/dich ~ komen 58
aan, schachtroede voor ~ te binden 22
aanbinden 26
aanbinden, een boom ~ 26
AANBINDER 22
aanbinder 22
AANBRENGEN, DE EUZE ~ 169
AANBRENGEN, EEN
LAMBRIZERING ~ 153
aanbrengen, een pannendak ~ 160
aanbrengen, lood ~ 178
AANBRENGEN, PLAMUUR ~ 211
aanbrenger 22
aandammer 13
aandragen, stenen ~ 4
aandrijven 159, 168
aandrijven, de vloer ~ 159
AANDRIJVEN, EEN VLOER ~ 159
aandrijven, het gebinte ~ 159
aandrijven met kijlen 159
aandrogen 212
aandrukborstel 219
aaneenbinden 26
aaneenklissen 26
aangedroogd 62
aangegeven 55
aangesleten, goede ~ kwast 195
aangesleten kwast 195
aangesleten pinsel (d.) 195
aangetrokken 62
aangezet 55
aangieten 48
AANGOOIEN 170
aangooien 170
aanjagen 159
aankijlen 159
aanlaag 52
aanleg 52
aanlegbreedte 52
aanleggen 161
aanlengen 26, 194
aanlengen, kalk ~ 43
aanlengsel 26
aanmaken 35, 193, 194
aanmaken, spijs ~ 35
aanmaken, verf ~ 193
- AANNEMER 4
aannemer 4
aanpappen 220
aanpersen 159
aanplekken, pannen ~ 163
aan slaan 123
AANSLAG 113
aan slag 72
aan slag 73, 109, 113, 114, 116, 147
aan slag, dubbele ~ 128
aan slag, dubbele ~ 114
aan slag, schuine ~ 128
AANSLAGLAT 113
aan slaglat 114, 129
aan slaglatje 114
aan slagstijl 113
aan slagzijde 122
aansmeren 163
aansmeren, de noordkanten ~ 163
aansmeren, de vorst ~ 163
aansmeren, met leem ~ 98
aansmeren, pannen ~ 163
aansnijden, tappen ~ 112
aanspanner 185
aanspieën 159
AANSTAAN 54
aan staan 55
aan staan, goed ~ 55
aan staan, zuiver ~ 55
aan stomper 13
aan stoppen 223
aan stoten, groeven ~ 158
aan strijkborstel 219
aan strijken 208
aan strijker 184
aan strijkersgeschäft 185
AANTREDE 146
aan trede 146
AANTREKKEN 212
aan trekken 212, 220
aan vang 69
aan vanger 72, 185
aan voeren 4
aan zagen 112
AANZAGEN, PENNEN ~ 112
aan zagen, pennen ~ 112
aan zet 52, 69, 72, 109
aan zetbalken 75
aan zetboog 72
aan zetkant 72
aan zetlaag 52
aan zetplaats 72
AANZETSTEEN 72
aan zetsteen 72, 111, 137
aan zetstenen 109
aan zetstuk 153
aan zetten 49
aan zetter 72
- aarde 158
aarde, groene ~ 187
aarde, kasseler ~ 187
aarde, kasselse ~ 187
aarde, planken ~ 158
aardecement 33
aardekruiwagen 19
acajou-penseel 199
achter, glansgoud ~ glas 215
achter glas vergulden 215
ACHTER, VERGULDEN ~ GLAS 215
achter, vergulden ~ glas 215
achter, verguldseten ~ glas 215
ACHTERHOUT 145
achterhout 146
achterkant 171
achterover hangen 59
achterover vallen 59
ACHTERPAND 171
achterpand 171
achterrabat 73
ACHTERWERKERS 66
achterwerkers 66
achterzijde 171
af, van mich/dich ~ gaan 59
afbeizemiddel 190
afbeizen 210
afbernen 210
afbijt 190
AFBIJTEN 209
afbijten 210
afbijter 190
AFBIJTMIDDEL 189
afbijtmiddel 189
afbijtmiddel, chemisch ~ 190
afbijtsel 190
afblotten 210
AFBORSTELLEN 91
afborstelen 91
AFBRANDEN 210
afbranden 210
afbrekershamer 16
afbrennen 210
afdak 100
afdak, half ~ 100
afdek 70
afdekdorpel 125
afdekken, een dak ~ 160
afdekking 84
afdekking, ruiters met ~ 177
AFDEKLAT 147
afdeklat 120, 147
afdeklatje 147
afdekplaat 71
AFDEKSTUK 148
afdektrede 148
afdoen 218
AFDOEN, BEHANG ~ 218

afdoen, greumelen ~ 183
afdoen met een
 stoomapparaat 218
afdruiprooster 200
afdrupbak 200
AFDUNNEN 194
afdunnen 194
afgaan, niet ~ 213
afgeborstelde voeg 91
afgebrokkeld 61
afgekapte gevel 101
afgeschilferd 211
afgesleten pinsel (d.) 195
afgeven, niet ~ 213
afgewerkte, tandsgewijs ~
 muur 81
afgipsen 183
afgletten 180, 183
afgletten, de muur ~ 183
afgletteren 183
AFHANGEN 123
afhangen, (de deur) ~ 123
afhangkant 122
afkantplanken 115
AFKORTEN 111
afkorten 111
AFKRABBEN 210
afkrabben 210
afkrassen 210
afkratsen 210
afkrebberen 210
afkretsen 210
aflak 191
AFLAKKEN 212
aflakken 209, 212
aflakverf 191
aflaten, het lood ~ 58
afleidbuis 176
afleider 177
afleiding 177
afloten 58
afloten, een muur ~ 58
afloop 44
afloopbuis 176
afmeten, een huis ~ 49
afnagelen 149
afnagelen, de stoottrede ~ 149
afnagelen, de trap ~ 149
afpaallatten 49
afpaalplanken 49
afpalen 49
afpinnen 223
afpleisteren 180, 183
afpleisteren, rauw ~ 180
afplekken 183
afpolieren 183
AFPUIMEN 211
afpuimen 211, 212
afranden 149
afrijen 182
afrijten 218
AFRONDEN 149
afronden 149
afronden, de nazen ~ 149
afschermplankje 148
afscheuren 218
afscheuren, papier ~ 218
afschieten, niet ~ 213
afschilderen 212
AFSCHILDERVERF 191
afschrapen 210
afschrapen 210
AFSCHRIJFMAL 146
AFSCHRIJVEN 111
afschrijven 111, 146
AFSCHRIJVEN, DE TRAP ~ 146
afschrijven, de trap ~ 146
afschrijven, koter ~ 111
afschrijvers 56
afschuren 211
afslabben met lood 178
afslaglatje 147
afslichten 98
afslippen 211
afslippen 196
afslissen 211
afsluitbare plaatgrendel 142
afsluiting 25
afsmieren 163, 183
afsmieren, de vorst ~ 163
afsmetten 161, 216
afsnijden 63
AFSNUITEN 149
afsnuiten 146, 149
AFSPIJKEREN 149
AFSTEEKMES 202
afsteken 218
afsteken, papier ~ 218
afstomen 218
afstoomapparaat 219
AFSTOPPEN 223
afstoppen 211, 223
afstrijkborstel 219
afstrijken 183
AFTANDEN 81
aftanden 81
aftekenen 49, 111, 161
aftekening 56
aftimmeren, de trapleuning
 ~ 153
aftimmeren, het ~ 98
aftrekken 49, 212, 218
afvallende rand 92
afverven 212
afvoerbak 179
afvoerbuis 176
afweken 218
afwerkbedrijf 185
afwerken 162, 183
afwerken, glad ~ 183
afwerken, pleisterspijs ~ 183
afwerken, volzetten en ~ 91
afwerklatje 147
afwerkspecie 34
afwerkspijs 34
afwerktruffeltje 9
AFZAGEN, TE LOOD ~ 146
afzagen, te lood ~ 146
afzet 53
afzetpalen 49
afzetten, met lood ~ 178
aker 20
alijke, een ~ brik 65
alijke, een ~ steen 65
alijke, muur van een ~ brik 65
allemaal koppen 79
ALUMINIUMCEMENT 29
aluminiumcement 29
amateur 184
ambacht 185
AMBACHT, SCHILDERSBEDRIJF,
 ~ 185
amber 187
amber, bruine ~ 187
amber, gebrande ~ 187
amber, gebrende ~ 187
amber, keulse ~ 187
amber, ongebrande ~ 187
amber, ongebrande ~ 187
ammoniak 190
andere, laag van ~ brikken 84
ANDREASKRUIS 155
andreaskruis 155
ang 8
aniline 188
ANILINE KLEURSTOFFEN 188
aniline kleurstoffen 188
ANKER 155
anker 66
anker 115, 155, 156, 157
ANKER, BLIND ~ 157
anker, blind ~ 157
anker, blinde ~ 157
anker met lepelblad 156
ANKER, SPIE VAN HET ~ 157
ankerboog 71
ankeren 157
ankerijzer 156
ankerpin 156
ankerplaat 94, 156
ankerspie/-spij 157
ankerstaart 156
anti-slip 208
antiek glas 222
arbeider 3
ARCHITRAAF 116
architraaf 116
ardenner hardsteen 85
ardenner steen 85
arduin 85

II.9

- arduin, gepolijste ~ 85
 arduin, muur in ~ 86
 arm 157
 arm maken 63
 ARM SCHAVEN 149
 arm schaven 149
 armen, hoek met losse ~ 12
 arrêtte 122
 asbest etsen 215
 asbestbuis 71
 asfalt 179
 asfaltlaag 179
 ASFALTLEIDAK 174
 asfaltmagelen 220
 ASFALTPAPIER 179
 asfaltpapier 179
 assebrikken 67
 assestenen 67
 atelier 185
- B**
- baal 6
 baalscholk 6
 BAARD 92
 baard 92, 173
 BAAS 185
 baas 4, 185
 baddingen 76
 baddings 24
 baguette (fr.) 89
 baguette-ijzer 90
 baguetten 47
 baguetteveger 163
 bak 43, 200
 BAKGOOT 176
 bakgoot 176
 bakje 200, 223
 bakkandel 176
 bakkruikar 19
 bakmodel hanggoot 176
 bakschurgkar 19
 balk 103, 111
 balk, betonnen ~ 110
 balk, de ~ 144
 balk, ijzeren ~ 110
 balkanker 156
 balken 75, 94
 balken, gewelf tussen ijzeren ~ 75
 balken, ijzeren ~ 47, 75
 balkenanker 156
 balkenlaag 153
 balkgewelf 75
 balkklots 105
 balklaag 153
 balklaag, de ~ leggen 153
 BALKLAAG, DE ~ LEGGEN 153
 balklaag, de ~ leggen 153
 BALKLAAG, ROOSTERING 153
- BALKSTUK 153
 ballast 47
 ballastzand 31
 BALUSTER 152
 baluster 152
 band 84, 87, 121, 177
 band in metswerk 84
 bandbrik 82
 banden 166
 bandgaarden 166
 bandkwast 196
 bandroede 165
 bankje 207
 baren 47
 barietgeel 186
 barrière 121
 barst 183
 basaltsteen 85
 bascule (fr.) 139
 basculeslot 139
 basislaag 51
 bassement (fr.) 84
 BASTERD TRASMORTEL 33
 bats 36, 51
 battée (fr.) 109
 bauführer (d.) 4
 bebording 107
 bed 35, 87
 bed, één ~ 35
 bed, één ~ mortel 35
 bed, één ~ spijs 35
 bed mortel 35
 bed specie 35
 bedorven kalk 41
 bedorven kluitkalk 41
 bedrijf 185
 beemd 165
 beenbeschermer 7
 beenderlijm 189
 beenzwart 188
 beer 3, 61
 beer, schuine ~ 61
 beertje 27
 begieten 62
 beginbalk 153
 beginkolom 152
 beginlei 173
 beginpannen 169
 beginsteen 72
 begintrede 148
 behang 217
 BEHANG AFDOEN 218
 BEHANG, HET ~ INSMEREN 220
 behang, scheer voor het ~ te
 snijden 219
 BEHANGBORSTEL 219
 behangborstel 219
 BEHANGEN 217
 -behangen 217
 BEHANGER 217
- behanger 217
 behanggaas 219
 BEHANGJUTE 220
 behangjute 220
 BEHANGJUTE SPANNEN 220
 behanglijnen 219, 220
 BEHANGLINNEN 219
 behanglint 219
 behangpap 219
 behangpapier 217
 BEHANGPLAKSEL 219
 behangplank 220
 behangpleksel 219
 BEHANGSCHAAR 219
 behangscheer 219
 BEHANGSEL 217
 behangsellijnen 219
 behangselpapier 217
 behangselpleksel 219
 BEHANGTAFEL 220
 behangtafel 220
 beitel 14, 17, 18
 beitel, ijzeren ~ 17
 beitel, platte ~ 17
 beitel, tweezijdige ~ 18
 beitelhamer 15
 beitelte 18
 beitelte, klein ~ 18
 beits 193
 beitsel 193
 BEITSEN 209
 beitsen 209
 beizen (d.) 209
 bekerspuit 201
 BEKISTEN 47
 bekister 47
 bekister 47
 BEKISTING 47
 bekisting 47, 74
 bekisting, in de ~ storten 48
 bekistingfundament 53
 bekistingsijzer 47
 bekisting 47
 bekladden 98
 bekladden 98
 beklateren 214
 beklede 97
 beklede, het geländer (d.)
 ~ 153
 beklede, met zink ~ 178
 bekleding 111, 116, 128
 bekleding 116, 128
 bekleedsel 115
 bekleende, met leem ~
 muur 96
 beklede 97, 98
 beklede, met leem ~ 97
 bekwane metsers 56
 bel 60
 belastingsboog 71

- beleg 158
 beleggen 194
 belegklotsen 115
 BELEGPLAAT 142
 belegstuk 128
 belemen 97
 Belgische 174
 Belgische leskalk 41
 belletje 60
 bemeler mergelblok 86
 bemeler mergelsteen 86
 benen, kromme ~ 154
 benzine 190
 benzinelamp 206
 bepaald 55
 beplaasteren 97
 beplakken 98
 beplakken, met leem ~ 98
 BEPLEISTEREN 97
 bepleisteren 97, 180
 bepleisteren, opnieuw ~ 98
 beplekken 98
 beraapspijs 181
 berapen 98, 180
 BERAPEN, LANGS DE RIJEN
 ~ 182
 berapen, met leem ~ 98
 beredrek 38
 BEREIDEN, MORTEL ~ 35
 berestront 38
 bergblauw 187
 bergblok 86
 bergisch scharnier 137
 bergkiezel 46
 bergzand 31
 bergzand, fijne ~ 31
 bergzand, grove ~ 31
 berken wisjes 166
 berlijnner blauw 187
 berlijns blauw 187
 bertus, een ~ 15
 beschieten 107
 BESCHIETEN, EEN DAK ~ 107
 beschieten, het dak ~ 107
 beschot 49, 107
 beschoten dak 107
 beschoten, een ~ dak
 maken 169
 beschoten kap 107
 beschuttingsplank 24
 beslaan 215
 beslaan, het dak ~ 160
 besleten, fijn ~ kwast 195
 BESLETEN, GOED ~ KWAST 195
 besleten, goede ~ kwast 195
 besleten kwast 195
 BESLETEN, SLECHT ~
 KWAST 195
 besleten, slecht ~ kwast 195
 besleten, slechte ~ kwast 195
 besmeren, met leem ~ 98
 BESNIJKWAST 200
 besnijkwast 200
 besnijkwastje 196
 bespatten 214
 besprenkelen 62, 214
 bessemwerk 91
 bestand, tegen het water ~ 213
 beste vakman 56
 bestekken, opnieuw ~ 98
 bestrijken 98, 180
 bestrijken, met leem ~ 98
 bet, dak ~ een noordhoek 101
 bet, dak ~ gebroken
 hoeken 101
 bet, dak ~ schalies 174
 bet, dak ~ twee gebroken
 hoeken 100
 bet, dak ~ twee
 noordhoeken 101
 bet, dak ~ valse hoeken 101
 bet, dak ~ vier kanten 100
 bet grondverf overlopen 212
 bet, insmeren ~ stopverf 223
 bet, metswerk ~ blauwe
 stenen 86
 bet nageltjes inzetten 223
 bet, plekken ~ leem 98
 bet, schoenen ~ stalen tippen 7
 bet, verven ~ olieverf 208
 bet waterpapier schuren 211
 betengelen 220
 betimmering 116
 BETON 46
 beton 46
 béton (fr.) 46
 beton, gedrilde ~ 46
 beton gieten 48
 BETON STORTEN 48
 beton storten 48
 betonbak 48
 betonbalk 110
 betonbaren 47
 betonfondament 53
 betonfondatie 53
 BETONFUNDAMENT 53
 betonfundament 53
 betongrind 47
 betonhaak 48
 betonhak 48
 betonhamer 14
 betonhark 48
 BETONHOEW 48
 BETONIJZER 47
 betonijzer 47
 betonkies 47
 betonkiezel 46
 betonkruikar 19
 betonkruiwagen 19
 betonlatei 110
 betonmachine 37
 betonmat 47
 betonmenger 48
 BETONMOLEN 48
 betonmolen 37, 48
 betonmolentje 48
 betonnen 48
 betonnen balk 110
 betonnen dekhout 111
 betonnen latei 110
 betonnen linteau (fr.) 110
 betonnen palen 54
 betonnen pilasters 54
 betonnen plaatje 71
 betonnen voet 53
 betonneren 48
 bétonneuse (fr.) 48
 betonpalen 54
 bétonriek 48
 betonschup 35
 betonschurgkar 19
 betonsijzer 47
 betonspecie 34
 betonstamper 13
 betonstempel 13
 betonstemper 13
 betonstof 47
 betonvoet 52
 betonvork 48
 betonvorm 47
 BETONZAND 46
 betonzand 46
 beul 16, 54
 beunbred 158
 beunbreder 76
 beunhaak 159
 beunmachientje 160
 beunplank 158
 BEVOCHTIGEN, METSELSTENEN
 ~ 62
 bewapening 47
 bezemen 91
 bezetkalk 45
 bezetmortel 33, 181
 bezetsel 96, 181
 bezetspaan 182
 bezetspecie 181
 bezetspijs 181
 bezetten 98, 180, 183
 bezetten, (een) muur ~ 180
 bezetten, gebluste kalk voor te
 ~ 45
 bezetten, met leem ~ 98
 bezetter 87, 179
 bezetterskalk 45
 bezettingsmortel 32
 bezorgen, brikken ~ 4
 bezorgen, specie ~ 4
 biege (d.) 74
 bier, donker ~ 189

II.9

- biesapparaat 201, 203
 biestrekpen 201
 biezen, penseel voor ~ 199
 biezenhoud 188
 biezenlat 206
 biezenpen 201
 biezenrol 203
 biezenrolletje 203
 biezentrekker 199, 201, 206
 biezentrekkers 197
 BIEZENTREKPEN 201
 biezentrekpen 201
 bij laten lopen 63
 bijbinden, een stellingboom
 ~ 26
 bijbrengen 4
 bijeen, zich ~ zetten 210
 bijklenen 98
 bijkloppen 168
 bijl 14
 bijlappen 98
 bijlopend, taps ~ 53
 bijlopende tand 81
 bijltje 14
 bijmaken 98
 bijplamuren 211
 bijpleisteren 98
 bijplekken 98
 bijschaven 149
 bijschaven in het verloop van
 de trede 149
 bijschudden, peut ~ 194
 bijsmeren 98
 bijsnuiten 149
 bijwerken 98
 bijzetten, een stuk ~ 26
 bik 16, 17
 bikbeitel 18
 BIKBULTJE 14
 bikhak 14, 16
 bikhamel 14
 bikhamer 13, 14, 15, 17
 bikhouweel 16
 bikijzer 17
 bikkapmes 14
 bikkel 16, 17
 bikkel, dubbele ~ 16
 bikkel, scherpe ~ 16
 bil 15
 bims 67
 bimsblok 67
 bimsbrikken 67
 bimsplaatjes 67
 bimssteen 205
 bimsstenen 67
 BINDDRAAD 165
 binddraad 165
 bindeltje 66
 binden, schachtroede voor aan
 te ~ 22
 binder, de ~ maken 103
 bindgaard 165
 bindketting 23
 bindkoord 22
 bindlatten 95
 bindsers 94
 bindstok 168
 bindtouw 22
 bindvlak 94
 bindwissen 165
 bindwitsen 166
 bindzeil 22
 binnen, blinden van ~ 134
 binnen, bul naar ~ 61
 binnen, naar ~ gaan 59
 binnen, naar ~ hangen 59
 binnen, naar ~ lopen 59
 binnen, naar ~ over komen 59
 binnen, naar ~ springen 59
 binnen, naar ~ staan 59
 binnen, plamuur voor ~ 195
 binnen, scheef naar ~ staan 59
 binnen schilderen 209
 binnen, slagen ~ 134
 binnen, van ~ verven 209
 binnen verven 209
 binnenaanslag 114
 binnenbekleedsels 116
 binnenblaffeturen 134
 binnenblinden 134
 binnenboom 147
 binnenbrikken 67
 binnendorpel 127
 binnenhoek 10
 binnenhoek, hoekijzer voor
 ~ 10
 binnenhoektruweeltje 10
 binnenkant, blaffeturen aan de
 ~ 134
 binnenkant, blaffetuurtjes aan
 de ~ 134
 binnenplamuur 195
 binnenschilderwerk 209
 binnenslagen 134
 binnenspouwstenen 67
 binnenstenen 67
 binnenvenster 134
 binnenverfwerk 209
 BINNENWERK 209
 binnenwerk 209
 binnenwerk, plamuur voor
 ~ 195
 binnenwerk, spachtel (d.) voor
 ~ 195
 binnenwerkers 67
 binnenwinkelhaak 10
 bister 193
 bisteren 209
 BITUMEN 179
 bitumen 179
 BLAAR 211
 blaar 211
 blaas 60
 blaasje 60, 183
 blaasjes trekken 210
 blad 8
 BLAD VAN DE TROFFEL 8
 BLAD, VOEGIJZER MET
 GEKARTELD ~ 90
 BLADGoud 188
 bladgoud 188
 bladgoud, dobbel ~ 188
 bladgoud, dobbeldik ~ 188
 bladgoud, dubbel ~ 188
 bladgoud, vals ~ 188
 bladgoud van de rol 188
 bladgoud, vergulden met
 ~ 215
 bladgoudpinsel 199
 bladscharnier 135
 BLADZILVER 188
 bladzilver 188
 blaffeturen 133, 134
 blaffeturen aan de
 binnenkant 134
 blaffetuurs 133
 blaffetuurtjes 133
 blaffetuurtjes aan de
 binnenkant 134
 blanke lak 191
 blanke matlak 192
 BLAREN 210
 blaren 210
 blaren geven 210
 blaren gooien 210
 blaren, in ~ getrokken 211
 blaren maken 210
 blaren smijten 210
 blaren trekken 210
 blaren, vol ~ komen 210
 blaren werpen 210
 blaren, zich ~ 210
 blauw, berlijner ~ 187
 blauw, berlijns ~ 187
 blauw, bremer ~ 187
 blauw, parijs ~ 187
 blauw, parijzer ~ 187
 blauw, pruisisch ~ 187
 blauw, zakje ~ 209
 blauwe brik 85
 blauwe, metswerk bet ~
 stenen 86
 blauwe steen 85, 137
 blauwe steenkalk 41
 BLAUWSEL 209
 blauwsel 161, 209
 blauwsel, popje ~ 209
 blauwsel, zakje ~ 209
 blauwsteen 85
 blazen 210

- blazen broeien 210
 blazen, daar komen ~ op de
 verf 210
 blazen gooien 210
 blazen, in ~ trekken 210
 blazen krijgen 210
 blazen maken 210
 blazen opkrijgen 210
 blazen trekken 210
 bleekschijters 67
 bleke stenen 67
 blijlappen 178
 blijwit 186
 blik 182
 blikstukken 119
 BLIND ANKER 157
 blind anker 157
 blind, haaks ~ muuranker 157
 blind metswerk 111
 blind muurwerk 73
 blind nagelen 160
 blind raam 117
 BLIND SPIJKEREN 160
 BLIND VERANKEREN 157
 blind verankeren 157
 blind vernagelen 160
 blind wegwerken 157
 blindanker 157
 blinde anker 157
 blinde boog 72
 blinde muuranker 157
 blinde raam 117
 blinden 133, 134
 blinden, houteren ~ 133
 blinden van binnen 134
 BLINDENKAST 134
 blindes 133
 blindlaag 111
 blindmuur 109
 blindraam 112
 blindraam van de deur 112
 blindraam van de venster 112
 blinkende verf 191
 bloedplamuur 195
 blok 58, 86, 182
 blok, houteren ~ 58
 lokborstel 200
 lokfondament 53
 lokje 58, 159, 206
 lokje, houten ~ 58
 lokje (van schietlood) 58
 lokjes, houten ~ 115
 BLOKKEEL 104
 lokkeel 104
 lokken 67
 lokker 200
 BLOKKWAST 196
 lokkwast 196, 200
 loklei 172
 lokleienbedekking 174
 bloklood 59
 blokschietlood 58
 BLOKTREDE 148
 bloktrede 148
 blokverband 80
 blokverband, eenvoegig ~ 80
 BLOKVERBAND, STAAND
 VERBAND, ~ 80
 blokwitter 196, 200
 blouse 6
 bluister 211
 bluisieren 210
 BLUSBAK 43
 blusbak 43
 blushaak 44
 bluskalk 40, 41, 45
 bluskuip 43
 blusput 45
 BLUSSEN, KALK ~ 42
 blussen, (kalk) ~ 43
 BLUSSER 183
 blustuit 62
 bluts 61
 blutsen 210
 BOCHTSCHARNIER 137
 bochtscharnier 137
 bodem 52
 boeiplank 25
 boerengrauw 67
 boerenslot 142
 boerestrik 83
 boerevlecht 83
 boerevlechting 83
 boes 165
 boezem 69
 boezeroen 6
 bogen 75
 bogen, plafond met ~ 75
 bok 27, 39, 54, 61, 69, 166
 bok met rolkop 54
 bokje 28
 bokjes, stelling met ~ 27
 bokjes, stelling op ~ 27
 bokken, steiger op ~ 27
 bokken, stelling op ~ 27
 bokkepoot 200
 boks, bombazijnsterse ~ 6
 boks, turks leren ~ 165
 bol voegijzer 90
 bolderse mergelsteen 86
 bollen 210
 bolrond ijzer 89
 bolrond voegijzer 89
 bolus 187
 bombazijnsterse boks 6
 bomen 147
 BOMEN, ZIJWANGEN 147
 bommerscharnier 138
 bonkschup 51
 bonte versiering 84
 BOOG 71
 boog 72, 74
 boog, blinde ~ 72
 boog, breedte van de ~ 72
 boog, geraamte van de ~ 74
 boog, hoogte (van de ~) 73
 boog, houteren ~ 73
 boog, kopse ~ 72
 boog met kopsteen 72
 boog op een leest 72
 BOOG, PIJL VAN EEN ~ 73
 boog, scheidrechte ~ 72
 boog, stenen ~ 72
 boogaanzet 72
 booggewelf 76
 booghoogte 73
 boogschenkel 73
 boogspant 74
 boogsteen 72
 boogveld 73
 boogvulling 73
 boogwerk maken 76
 boom, een ~ aanbinden 26
 boom, grote ~ 147
 boom, kleine ~ 147
 boom, korte ~ 147
 boom, lange ~ 147
 boom, trap met dubbele ~ 151
 boom, trap met één ~ 151
 BOOMHAAK 167
 boomhaak 167, 168
 boomverloop 149
 boord 84
 boordpannen 169
 boordplank 24
 boots 16
 bord 182
 borderverf 193
 bordverf 193
 borst 103, 128
 borstbrik 72
 borstel 195, 196, 219
 borstel, dikke vierkantige
 ~ 200
 borstel, goede ~ 195
 borstel, opgebonden ~ 196
 borstel, platte ~ 196
 borstel, platte speciale ~ 197
 borstel, ronde ~ 196
 borstel, slechte ~ 195
 borstel, stalen ~ 204
 borstelen 91
 borstelen, rauw ~ 91
 borstelen, zoet ~ 91
 borstelhanger 201
 borstelvoeg 91
 borstelvoegwerk 91
 BORSTELWERK 91
 borstelwerk 91
 BORSTWERING 25, 103

II.9

- borstwering 25, 103, 128
 borstwerk 103
 bos 165
 bosgrind 31
 bosseerhamel 15
 bosseerhamer 15
 BOSSING 121
 bossing 121
 bossingkant 121
 boszand 31
 bot 35, 38
 botten 7
 bout, duim met ~ 137
 bout, toren met ~ 137
 bouw, (een/de) ~ uitzetten 49
 bouwbreder 49
 bouwemmer 20
 bouwen 1, 35
 bouwer 36
 BOUWGROND 51
 bouwhout 98
 bouwklots 27
 bouwkoord 11
 bouwlaag 51
 BOUWLADDER, KLEINE ~ 28
 BOUWLADDER, LANGE ~ 28
 bouwledder 28
 bouwlood 57
 bouwpaaltjes 49
 bouwpalen 49
 bouwplanken 49
 BOVENDORPEL 113
 bovendorpel 113, 120, 121
 bovendorpel, gebogen ~ 113
 bovendorpel, getoogde ~ 113
 bovendorpel, ronde ~ 113
 bovenlaag 170
 bovenlatten 49
 BOVENLICHT 129
 bovenlicht 124, 129
 bovenlicht, vast ~ 129
 bovenop, een stuk ~ zetten 26
 BOVENRAAM 124
 bovenraam 130
 BOVENREGEL 121
 bovenregel 121
 bovenrichel 121
 bovenscharnier 138
 bovenste travers 121
 bovenste trede 148
 bovenste waterstuk 120
 bovenstuk 113, 124
 boventravers 113, 121
 bovenvleugel 124
 braam 92, 213
 brabantse kap 101
 bramen 165, 166
 brander 206
 brandglas 222
 BRANDLAMP 206
 brandlamp 206
 brandpunt 74
 brayeur (fr.) 37, 48
 brayeurkalk 33
 brayeurmortel 33
 brayeurmortie 32, 33
 BRÊCHEPENSEEL 198
 brêchepenseel 198
 bred 127, 182
 bred, met een ~ opvangen 61
 brede groef 114
 brede kapbeitel 18
 brede voeger 163
 breder 49
 bredje 12
 bredje voor specie 181
 bredjes 134
 breed voegijzer 163
 breedte 146
 breedte van de boog 72
 breekbeitel 17
 BREEKHAMER 15
 breekhamer 15
 breekijzer 17
 breekpunt 74
 breekpuntstraal 74
 breektang 18
 brei, één ~ 35
 bremer blauw 187
 bremer groen 187
 brengen, op hoogte ~ 63
 brenkalk 41
 brenlamp 206
 brenner 206
 breuksteen 85
 brij 43
 brij, gebarsten ~ 45
 brij, platte ~ 37
 brik 57
 brik, blauwe ~ 85
 brik, een alijke ~ 65
 brik, een halve ~ 65
 brik, eerste ~ 72
 brik, helle ~ 85
 brik, muur van een ~ 65
 brik, muur van een alijke ~ 65
 brik, muur van een halve ~ 65
 brikdrager 4
 brikken bezorgen 4
 brikken, een twee ~ 65
 brikken, fundament van ~ 53
 brikken, kapbijn voor ~ 14
 brikken, laag van andere ~ 84
 brikken, lichte ~ 67
 brikken, losse ~ 67
 brikken, muur van twee ~ 65
 brikken, poreuze ~ 67
 brikken sjouwen 4
 brikken, weke ~ 67
 brikken, witte ~ 67
 brikkenbijtje 14
 brikkenbok 39
 brikkenbreker 17
 brikkendiener 4
 brikkendrager 4
 brikkenkar 19
 brikkenkrabber 14
 brikkenkruikar 19
 brikkenlapje 7
 brikkenman 4
 brikkenplank 12
 brikkenplankje 12
 brikkenstootskar 19
 brikkenwagel 19
 brikmuur, volle ~ 65
 brikplank 12
 BRIQUET 138
 briquet (fr.) 138
 brobbelen 210
 brobbelglas 221
 broeien, blazen ~ 210
 BROEIGLAS 221
 broeiglas 221
 broeikasglas 221
 broek, turks leren ~ 165
 brokkeljonhamer 15
 broksteen 85
 broksteenwerk 86
 brokwerk 86
 brons 188
 bronzen 209
 brug 22, 24, 173, 177
 bruggen 76, 153
 bruggen leggen 153
 BRUGIJZER 173
 bruin, kassels ~ 187
 bruin, keuls ~ 187
 bruine amber 187
 bruine oker 187
 brunsummer zand 31
 brusting 103
 brusting-hoogte 84
 brüstung (d.) 103
 buik 61
 buil 61
 buis 71, 176
 buis van de kandel 176
 buisborstel 196
 buisje 71
 buiten, naar ~ hangen 58
 buiten, naar ~ over komen 58
 buiten, naar ~ springen 59
 buiten, naar ~ staan 58
 buiten, naar ~ uit gaan 58
 buiten, plamuur voor ~ 195
 buiten, scheef naar ~ staan 58
 buiten schilderen 209
 buiten, slagen ~ 132
 buiten, van ~ verven 209
 buiten verven 209

- buitenblaffeturen 133
 buitenblinden 133
 buitenboom 147
 buitenbul 61
 buitendeur 120
 buitendeur met
 opdekplanken 120
 buitendorpel 128
 buitengevel 64
 buitengevelmuur 64
 buitenhoek 10
 buitenkant maat 146
 buitenmuur 64
 buitenplamuur 195
 buitenschilderwerk 209
 buitenslagen 132
 buitenspouwstenen 66
 buitenstenen 66
 buitenstijl 112
 buitenverfwerk 209
 BUITENWERK 209
 buitenwerk 209
 buitenwerk, plamuur voor
 ~ 195
 buitenwerk, spachtel (d.) voor
 ~ 195
 buitenwerkers 66
 buitenwerks 111, 146
 BUITENWERKSE MAAT 111, 146
 buitenwerkse maat 111, 146
 buizegat 70
 buizenbeugel 177
 buizenklem 177
 buizenstelling 21
 bul naar binnen 61
 BULT 61
 bult 61, 171
 BULT, SCHOOT, ~ 171
 bultig 61
 buitlok 61
 BUNDEL DEKRIET 165
 BUSKWAST 196
 buskwast 196
 bussekwast 196
 bussel 165
 bussel riet 165
- C
- cadmiumgeel 186
 cadrement (fr.) 95
 cadrement (fr.), houten ~ 95
 cale (fr.) 27, 157, 159
 canard (fr.) 70
 caoutchouc-lap 7
 caoutchoucen handschoe 7
 caoutchoucen lap 7
 caoutchoucen vinger 7
 carcan (fr.) 177
 carriage (e.) 191
- caseïne 189, 192
 caustic soda 190
 celluloselijm, veegvaste ~ 189
 CEMENT 29
 cement 29
 cement, droge ~ 29, 38
 cement, één zak ~ 35
 cement, kruikar voor ~ 19
 cement, normaal ~ 29
 cement, rappe ~ 30
 CEMENT, SNELBINDENDE ~ 30
 cement, stijve ~ 37
 cement, vlotte ~ 30
 cement, vuurvaste ~ 33
 cement, waterdichte ~ 34
 cement-fijnschicht 34
 CEMENT-KALKMORTEL 33
 cement-poeder 29
 cementbak 38
 cementeercement 34
 cementeermortel 34
 cementhaak 48
 cementkruiwagel 19
 cementmolen 37
 CEMENTMORTEL 32
 cementmortel 32, 33, 34
 cementmortie 34, 89
 cementpap 34
 cementspecie 32, 34
 cementspecie 181
 cementspijs 32, 33, 34, 88
 cementspijs, gewone ~ 32
 cementspijs, waterdichte ~ 34
 cementtijn 40
 cementvloerspijs 34
 cementwerk 34
 center 72, 74, 75, 82
 center, (een) volle ~ zetten 75
 center, houten ~ 74
 center, ronde ~ 72
 center, volle ~ 76
 centerbalken 75
 centergewelf 76
 centerplafond 75
 centerpunt 74
 centerstuk 113
 céruse (fr.) 186
 chambranle (fr.) 112, 116
 chambranle (fr.) van deur 112
 chambranle (fr.) van raam 112
 chambranleblokken 115
 chamotte 33
 chamotte-cement 29
 chamottesbak 38
 chamottespecie 33
 chamottespijs 33
 chamottesspijs 33
 chamottetroffel 9
 chape (fr.) 34
 chape-mortel 34
- chape-zand 30
 chef 4
 chemisch afbijtmiddel 190
 chiquetteer (fr.) 198
 CHIQUETTEERKWAST 198
 chiquetteerkwast 198
 chiquetteerpenseel 198
 chiquetteur 198
 chromaatblauw 187
 chromaatgeel 186
 chromaatgroen 187
 chromaatrood 187
 chroomgroen 187
 cirkel, halve ~ 72, 76
 cirkel-glassnijder 204
 cirkelgewelf 76
 cirkelrond 73
 clown (e.) 6, 185
 cockerillcement 29
 coffrage (fr.) 47
 coffrage (fr.) leggen 76
 coffreren 48
 colle (fr.) 219
 colonne (fr.) 61
 colonnes (fr.), ijzeren ~ 47
 compositiegoud 188
 conducteur (fr.) 4
 congorood 187
 CONSOLE 207
 console 27, 69, 111, 153, 207
 contourpenseel 199
 contragewichten 125
 CONTREFORT 61
 contrefort (fr.) 61
 contremarche (fr.) 148
 contremarche, van
 contremarche tot ~ 146
 contremarche, van ~ tot
 contremarche 146
 contremarchen, de ~
 nagelen 149
 controleren, een muur ~ 58
 controleren met de
 waterwaag 60
 controleren, met lood ~ 58
 controleren, pas ~ 60
 couche (fr.) 213
 couche (fr.) verf 213
 courbe (fr.), trap met ~ 151
 coutillen jas 6
 cowboydeur 122
 cowboydeur, scharnier voor
 ~ 138
 crauberger 86
 cremig 212
- D
- daar komen blazen op de
 verf 210

11.9

- dag 72, 109
 DAG- EN NACHTSLOT 141
 dag- en nachtslot 141
 dag, heilige ~ 183
 dag, in de ~ 111
 dag, slot voor ~ en nacht 141
 dageleren, mortie om te ~ 181
 DAGEN, HEILIGE ~ 214
 dagen, heilige ~ 214
 dagkant 109
 DAGMAAT 111
 dagmaat 72, 103, 111
 dagnaas 141
 DAGSCHOOT 141
 dagschoot 141
 dagslot 142
 DAGSTUK 115
 dagstuk 115
 DAGWIJDE 72
 DAK 98
 dak 99, 100
 dak, beschoten ~ 107
 dak bet een noordhoek 101
 dak bet gebroken hoeken 101
 dak bet schalies 174
 dak bet twee gebroken hoeken 100
 dak bet twee noordhoeken 101
 dak bet valse hoeken 101
 dak bet vier kanten 100
 dak, een ~ afdekken 160
 DAK, EEN ~ BESCHIETEN 107
 dak, een beschoten ~ maken 169
 dak, een ~ dekken 160
 dak, een ~ leggen 160
 dak, een ~ met pannen dekken 160
 dak, een ~ poppen 164
 dak, (een) ~ verdekken 160
 dak, effen ~ 100
 dak, frans ~ 100, 101
 dak, gebroken ~ 100, 101
 DAK, GEDREVEN ~ 171
 dak, gedreven ~ 171
 dak, gelijks ~ 100
 dak, gesneden ~ 100
 dak, gesnoeid ~ 100
 DAK, GESPREID ~ 171
 dak, gespreid ~ 171
 dak, gewoon ~ 100
 dak, goot van het ~ 175
 dak, het ~ beschieten 107
 dak, het ~ beslaan 160
 dak, het ~ dichtmaken 163
 dak, het ~ leggen 160
 dak, het ~ poppen 164
 dak, het ~ smeren 163
 DAK, HET ~ SPREIDEN 169
 dak, het ~ toehouwen 107
 dak, het ~ toemaken 160
 dak, het ~ verdekken 162
 dak, hoog ~ 100
 dak, lei op het ~ 172
 DAK, LEIEN ~ 174
 dak, leien ~ 174
 dak met één gebroken geveltje 101
 dak met een gebroken hoek 100
 dak met een noordeinde 101
 dak met schaliën 174
 dak met spitse gevels 100
 dak met topeind 100
 dak met twee kapjes 100
 dak met twee schilden 100
 dak met wolfseindje 100
 dak, op het ~ leggen 161
 dak, pannen op gen ~ leggen 160
 dak, pannen op het ~ leggen 160
 dak, recht ~ 100
 dak, schaliën ~ 174
 dak, scherp ~ 100
 dak, schuin ~ 100
 dak, schuins ~ 100
 dak, spits ~ 100
 DAK, STROOIEN ~ 171
 dak, strooien ~ 171
 dak topeind, met ~ 100
 dak van leien 174
 dak van schaliën 174
 dak van schalies 174
 dak van stro 171
 dak, vlaams ~ 100
 dak, vlaanders ~ 100
 DAKBESCHOT 107
 dakbeschot 107
 dakbijl 167
 dakboom 167
 dakbuis 176
 DAKDEKKEN 160
 dakdekken 160, 161
 DAKDEKKER 160
 dakdekker 160, 164
 dakdekkerstang 162
 dakdrup 169
 dakenlatten 107, 169
 dakenlegger 160
 dakenman 160
 dakgaarden 166
 DAKGOOT 174
 dakgoot 175
 DAKHAAK 161
 dakhaak 161, 167
 dakje, strooien ~ 171
 dakkapel 109
 -DAKKAPEL, DAKVENSTER, ~ 108
 daklaag 170
 DAKLADDER 161
 daklatjes 107
 daklatten 49, 55, 107, 169
 daklatter 107, 169
 dakledder 161, 167
 dakleddertje 167
 dakleer 161, 179
 DAKLEI 171
 daklei 172
 dakleidertje 167
 daklicht 108
 daklijsthaak 207
 dakpaal 167
 dakpannen 169
 dakpijp 177
 dakpoppen 163
 DAKRAAM 108
 dakraam 108
 dakraampje 108
 dakrin 175
 dakscheer 167
 dakschild 100, 101
 daksparren 103
 dakstekken 169
 dakstoel 161, 166, 207
 daktang 162
 daktengel 107
 DAKTENGELS 107
 daktop 101
 dakval 161
 dakvenster 108, 109
 DAKVENSTER, DAKKAPEL 108
 dakvenstertje 108
 dakvorst 106
 dakwerk 103
 dakwerker 160
 dakwisjes 163
 dalles (fr.) leggen 75
 dam 13, 109
 damhamer 13
 dammer 13
 damplanken 54
 damplanken inhouden 54
 DASKWAST 196
 daskwast 196
 dassen 213
 decorateur 184
 DECORATIESCHILDER 184
 decoratieschilder 184
 dek 144
 dek, ijzer voor de ~ 47
 dek maken 76
 debalk 110, 111
 debijl 167
 debijltje 167
 dekboom 167
 dekbred 128, 168
 dekdraad 165
 dekggaard 165

dekgaarden 166
dekgaardjes 165
DEKGARDE 165
DEKHAAK 168
dekhaak 161, 167, 168
DEKHAMER 167
dekhamer 167
dekhout 110
dekhout, betonnen ~ 111
dekijzer 161, 168
dekjong 170
DEKKEN 171
dekken 76, 160, 161, 171
dekken, een dak ~ 160
dekken, een dak met pannen ~ 160
dekken, met pannen ~ 160
dekken, met riet ~ 170
dekken, met strooi ~ 171
dekken, pannen ~ 160, 162
dekken, provisorisch ~ 161
dekken, voorlopig ~ 161
dekkende verf 191
dekkershamer 167
dekkersmes 167
dekking, duitse ~ 174
deklaag 170
DEKLAGEN VAN DE EUZE 170
DEKLATTEN 169
deklatten 107, 169
dekledder 161, 167
DEKLEERTJE 167
dekleertje 167
dekleidertje 167
dekljst 125
DEKMES 167
dekmes 167
deknaald 168
dekpannen 169
dekplaat 94
dekplank 168
DEKRIET, BUNDEL ~ 165
dekring 167
dekrissen 166
dekroede 165
dekroeden 166
lekspaan 168
lekspinning 114
dekstoel 166
lekstrooi, schop ~ 165
DEKTREDE 148
dektrede 148
lekverf 190, 191
DEKWISSEN 165
lekwissen 165
lekwit 186
lekwitsen 165
del 171
lempen, kalk ~ 43
lempkalk 45, 46

den 21, 22, 26, 158
dennen 54
dennen opklampen 26
derachter, deur met een raam ~ 119
deronder, een stijp ~ zetten 61
derop, een laag ~ zetten 213
derop, een schicht ~ zetten 213
derop, één ~ zetten 26
derop, het lood ~ houden 58
derover, een laag verf ~ zetten 213
deroverher zetten 213
destel 13
deuk 60
DEUR 118
deur 118
deur, blindraam van de ~ 112
deur, chambranle (fr.) van ~ 112
deur, (de ~) afhangen 123
deur, doorslaande ~ 122
deur, glazen ~ 121
DEUR, HOUTEN ~ MET VERGARING 119
deur met één paneel 121
deur met een raam derachter 119
deur met opdek 114
deur met opdekplanken 119
deur met regels 118
deur met schrankschoor 119
deur met twee klampen en schoor 119
deur met twee panelen 121
deur, opgeklampte ~ 118, 119
deur, opgeklampte ~ met spiegelklampen 119
deur, opgeklampte ~ met steekklampen 119
deur, stijl van de ~ 112
deur, toeë ~ 120
DEUR-, VENSTERFITS 138
deur, voorste ~ 120
deurbalk 110
deurbekleding 115
deurblokken 115
deurboog 72
deurdorpel 118
deurduim 136
deurestijl 112, 113
deurfits 138
deurgebont 112
deurgeheng 136
deurgeheng, duim van het ~ 137
deurgespan 112
deurhaak 137
DEURHENGSEL 136

deurijzer 110
deurkader 112
deurklink 140
DEURKLINK, DEURKRUK, ~ 140
deurklotsen 115
deurknop 140
deurkozijn 112
deurkruk 140
DEURKRUK, DEURKLINK 140
deurlicht 129
deurlijst 116
deuropening 72
deuropeningbreedte 72
deurpoort 112
deurraam 112, 119
deurrollen 122
deurslot, compleet ~ 141
deurslot met kruk en sleutel 141
deurspiegel 119
deurstijl 112, 121
deurstijlen 119
deurtoren 137
deurvenster 129
deurwervel, houteren ~ 140
diamant, (de) ~ 204
diamant, glassnijder met ~ 204
diamanten kap 100
diamantslijper 204
diamantsnijder 204
dich, op mich/~ aan komen 58
dich, van mich/~ af gaan 59
dicht leggen 161
dichten, met lood ~ 178
dichtmaken, het dak ~ 163
die, die de fondamente uitgooien 51
die, een ~ op snee staat 195
die haart 196
die, visgraat ~ voorspringt 159
dien(d)er 3, 37, 38, 170
diender 51
dienen 3
diep 91
diep gevoegd 91
diep in 91
diep voegwerk 91
diepe voeg 91
diepliggende voeg 91
dijckerhoff 29
dijckerhoffcement 29
dik 212
dik glas 221
dikke hamel 16
dikke hamer 15, 16
dikke lijnolie 189
dikke muur 65
dikke planken 107
dikke vierkantige borstel 200
dikke voeger 90

II.9

- dikkende verf 190
dilatatievoeg 88
d.i.n. 110
d.i.n.-balk 110
d.i.n.-balken 75
direct opverven 196
dis 27
doppel bladgoud 188
doppel glas 221
doppel goud 188
doppel, half ~ glas 221
doppel kapmes 18
doppel rabat 114
doppel verdreven steektrap 151
doppel windscheve trap 151
dobbeldik bladgoud 188
dobbeldik glas 221
dobbeler aanslag 128
dobbeler kaphamer 15
dobbeler kruishak 16
dobbeler ledder 206
dobbeler pioche (fr.) 16
dobbeler steekleder 206
dobbeler steense muur 65
dobbeler wendeltrap 151
doppelkap 84
doppelkwartslag, trap met een ~ 151
dobbelleer 206
dobbelpik 16
dobbelpioche 16
doppelrabat 114
dobbelspond 114
doppelsteense 65
doppelsteense, (een) ~ 65
doppelsteensmuur 65
doppeltrap 206
doppelvenster 130
doppelvleugel 130
dodekop 33, 161, 187
doek spannen 220
doen, het verfwerk ~ 208
doen, leem tussen ~ 98
domper 13
donker bier 189
DOOK 115
dook 115, 117, 137
doorbloeden 188
DOORDRAAIENDE
SCHARNIER 138
doordrijven 160
doordrijver 160
doordrogen 212
doordrukken 216
doorgaande stijl 154
doorgehard 212
doorgezette scharnier 137
doorhalen 169
DOORHARDEN 212
doorharden 212
doorhouwen, nagelen ~ 160
doorjagen 160
doorlopen 210
doormikse kalk 41
doorpausen 216
doorponsen 216
doorschijnen 188
DOORSLAAN 188
doorslaan 188
doorslaande deur 122
doorslaande scharnier 138
doorslag 160
DOORSLAG, DREVEL 160
doorslagen, nagels ~ 160
doorslager 17
doortrekken 63, 216
doortrekken, (een muur) ~ 63
doortrokken 62
dop 57
dopen 62
DOPPEN 214
doppen 214
dopper 160
DORPEL 117
dorpel 113, 118, 127, 128
dorpel, getoogde ~ 113
dorpel, houten ~ 127
DORPEL, INGELATEN ~ 120
dorpel, ingelaten ~ 120
dorpel van de venster 127
dorpel, verzwaarde ~ 122
dot 217
dove steen 205
draad 11, 74, 87
DRAADGLAS 222
draadglas 222
DRAADTREKKER 198
draadtrekker 198
draadwerk 47
draagbak 38
draagbalk 110, 153
draagbalken 75
draagbalkjes 76
draagbok 39
draagleertje 7
draaglijt 177
draagplank 12
draagplankje 12
draagsteen 72, 111
draagvlak 52
draai, de ~ 74
draaianker 157
draaien, in de molen ~ 35
draaiende raam 126
draaijer 56
DRAAIKANT 122
draaikant 122
DRAAIRAAM 125
draairaam 125, 126
draairamen, kozijn met twee ~ 130
draaisteen 57
draaitrap 151
draaivenster 126
draaivleugel 126
DRAAIWERVEL 140
draaiwervel, houteren ~ 140
dragen, stenen ~ 4
drager 4, 22, 110, 153
drager, ijzeren ~ 110
dragerbalken 107
dragers 75
dragers, ijzeren ~ 75
dratsen 214
drek 38
drempel 118, 127, 128
drevvel 160
DREVEL, DOORSLAG, ~ 160
drie, venster met ~
vleugels 130
drie-/driehoek 10
drie-/driepikkel 39, 54
drie-/driepoot 39, 54
driehaak 59
driehoek 59, 100
driehoekige waterpas 59
drieklezoor 57
driekwart, een ~ 57
driekwart verband 81
drielichten 130
drielichter 130
driepaneelsdeur 121
driepaneelsdeur 121
driepoot met katrol 54
drieslag 130
drievierel 57
drievleugel 130
DRIEVLEUGELRAAM 130
DRIJFBOORD 168
drijfboord 168
DRIJFKRAM 159
drijfnagel 160
drijfplank 168
drijfplanken 23
drijfspan 168
drijfstenen 67
drijfzand 30, 47
driehoek, drie-/~ 10
driepikkel, drie-/~ 39, 54
driepikkel mee katrol 54
driepoot, drie-/~ 39, 54
driepoot met heiblok 54
DRIJVEN 168, 170
drijven 160, 168, 170
drijven, de vloer ~ 159
drijven, nagels ~ 160
drijver 160
drijfvoet 39
drilbeton 46
dringer 167

drinken, laten ~ 62
 drit 37
 droge cement 29, 38
 droge kalk 46
 droge knaspert 38
 droge mengeling 38
 droge mortel 38, 88
 droge prengel 38
 droge specie 38
 droge spijs 38
 droge, te ~ mortel 38
 droge, te ~ specie 38
 droge, te ~ spijs 38
 droge verf 186
 DROGE VERFSTOFFEN 186
 drogen 212
 drogen, gauw ~ 212
 drogen, rap ~ 212
 drogen, vlot ~ 212
 droog 38, 62, 212
 droog, gans ~ 212
 droog gebluste kalk 46
 droog geleste kalk 46
 DROOG, STOFVRIJ ~ 212
 droog zijn 212
 droogkalk 46
 droogschuren 211
 droogsel 189
 droogverf 186
 druiprooster 200
 drukfundering 53
 druklaag 87
 drukspan 71
 drup 60, 169
 druplaag 70
 druplei 173
 drupneus 120
 druppanen 169
 druppers 169
 druprij 169
 dubbel bladgoud 188
 dubbel gekookte lijnolig 189
 dubbel glas 221
 dubbel goud 188
 dubbel kruisdak 100
 dubbel rabat 114
 DUBBEL SCHELUWE
 STEEKTRAP 151
 dubbel, sluiting met ~
 rabat 128
 dubbel t-stuk 71
 dubbel torengoud 188
 dubbel, trap met een ~ kwart
 en verdreven trede 151
 DUBBELDIK, ENKELDIK, ~
 VENSTERGLAS 221
 dubbeldik glas 221
 dubbele aanslag 114
 dubbele bikkel 16
 DUBBELE LADDER 206
 dubbele leer 206
 dubbele, opdeknaald met ~
 sponning 128
 DUBBELE PIK 16
 dubbele reformleider 206
 dubbele sponning 114
 dubbele, trap met ~ boom 151
 dubbelledder 206
 dubbelleider 206
 dubbelschoor 23
 dubbelsluiting 128
 duiker 76
 duikergewelf 76
 DUIM 136
 duim 136, 137
 duim met bout 137
 duim met weerhaken 137
 duim van het deurgeheng 137
 duimeleer 7
 duimeling 7
 duimgeheng 135
 DUIMHENGSEL 135
 duimleer 7
 duimleertje 7
 duimpje 7
 duimring 7
 duimschamier 135
 duismuur 65
 DUIMSTEEN 137
 duimvast 212
 duitse 174
 duitse dekking 174
 duitse fits 138
 duitse scharnier 138
 duitse schoepleiendekking 174
 duivel, taaie ~ 38
 duivelskot 130
 dumpel 61
 dun 213
 dun glas 221
 dunne spijs 37
 dunne, te ~ kalk 43
 duppen 201
 duts 61
 dwarsbalken 94
 dwarsboom 167
 dwarsden 22
 dwarshoofd 109
 dwarshout 94
 DWARSKLAMPEN 119
 dwarsklampen 119
 dwarslat 114
 dwarslatten 115
 dwarspaal 22
 E
 eau, gîte d' ~ 113
 echte kalk 45
 eckegebint-103
 eckenbouwer 56
 eckenlat 182
 eckenmurer 56
 eckenmuurder 56
 eckentroffel 10
 eckesteen 57
 ecktrede 148
 ecktroffel 10
 één bed 35
 één bed mortel 35
 één bed spijs 35
 één brei 35
 één, dak met ~ gebroken
 geveltje 101
 één derop zetten 26
 één, deur met ~ paneel 121
 één hoop 35
 één hoop spijs 35
 één kiebel 35
 één molen 35
 één molen spijs 35
 één moolder 35
 één mortel 35
 één schubkar 35
 één, trap met ~ boom 151
 één volle schurgkar 35
 één zak 35
 één zak cement 35
 één zak mortel 35
 éénmanssteiger 208
 eenpaneelsdeur 120
 eens, nog ~ in de grondverf
 zetten 212
 eenspaneeldeur 121
 éénsteense muur 65
 éénsteensmuur 65
 eenstellingsledder 28
 éénstenese muur 65
 eenvoegig blokverband 80
 eerste brik 72
 eerste keus 66
 eerste laag 51, 170
 eerste, leer van de ~
 stelling 29
 eerste metser 56
 eerste soort 66
 eerste steen 72
 eerste, tweede steiger 25
 eerste, tweede stelling 25
 eerste werkman 4
 eerste zool 52
 effen dak 100
 eg 109
 egkant 109
 ei 189
 eierschamier 138
 eik, in de ~ zetten 216
 eik, kam voor ~ te zetten 205
 eiken, in het ~ zetten 216
 EIKENWAL 165

- eikenwal 165
 eindbalk 153
 einden, de ~ opzetten 26
 eindigen op halfsteens 81
 eindpannen 169
 eindplank 159
 eindschild 100
 eiwit 215
 eker 20
 eker, houten ~ 20
 eker, zinken ~ 20
 elleboog 177
 emer 20
 emer, houteren ~ 20
 emer, ijzeren ~ 20
 emer, zinken ~ 20
 EMMER 20
 emmer 20
 emmer, houteren ~ 20
 emmer, oude ~ 20
 emmer, zinken ~ 20
 enci-cement 29
 engels plamuurmes 202
 engels rood 187
 ENGELS VERBAND 78
 engels verband 79
 engelse trap 151
 enkel glas 221
 ENKEL SCHELUWE
 STEEKTRAP 150
 enkel verdreven steektrap 151
 enkelbikkel 16
 enkelboog 73
 ENKELDIK, DUBBELDIK
 VENSTERGLAS 221
 enkeldik glas 221
 enkele pik 16
 enkele pioche (fr.) 16
 enkele puntbik 16
 enkele spiltrap 151
 enkele windscheve trap 151
 enkelschoren 23
 enkelsluiting met
 slaglatten 128
 entre-porte (fr.) 113
 entrepreneur (fr.) 4
 ESPAGNOLETTE 139
 espagnolette 139
 essig 189
 estrikleger 5
 estrikspijs 34
 ETSEN 215
 etsen 215
 etsen ,asbest ~ 215
 EUZE 169
 euze 169
 EUZE, DE ~ AANBRENGEN 169
 euze, de ~ zetten 169
 EUZE, DEKLAGEN VAN DE
 ~ 170
 euzelaag 170
 euzeloop 169
 euzen zetten 169
 euzepannen 169
 extra fijn werk 84
 ezel 21, 28, 39
 ezelerug 84
 EZELSRUG 84
 ezelsrug 84
 F
 façadestenen 66
 façadestenen, witte ~ 67
 fantasielaag 84
 fantaseschilder 184
 fater 168
 faterpin 168
 feinputz, fijn-/~ 184
 figuren, glas met ~ 222
 figuurblad 90
 figuurglas 222
 figuurtruweel 90
 fijn besleten kwast 195
 fijn, extra ~ werk 84
 fijn koordje 74
 fijn werk 84
 fijn zand 31
 fijn-/feinputz 184
 fijne bergzand 31
 fijne kiezel 46
 fijne maaszand 30
 fijne schicht 34
 fijne specie 34, 88
 fijne spijs 34, 88
 fijne zand 31
 fijnschicht 32
 fijnschilder 184
 fijnselspijs 34
 filetlat 206
 filettrekker 199, 201, 206
 fineerkwast 198
 fits 137, 138
 fits, duitse ~ 138
 fitsschamier 137, 138
 fitting (e.) 137
 flachfits 138
 fladder 219
 FLATTING 192
 flatting (e.) 192
 fledder 37
 flikkeflooiën 96
 flikken 95, 96
 floeren gilet-tje 6
 florentijner lak 187
 florentijnse lak 187
 fommelzand 31
 fundament 52
 fundament, (het) ~
 uitgraven 50
 fundament, het ~ uitwerpen 50
 fundament met lagen 53
 fundament met trappen 52
 fundament met versnijding 53
 fundament op palen 53
 fundament op pijlers 53
 fundament, schuin oplopend
 ~ 53
 fundament van bakstenen 53
 fundament van steen 53
 fundament, versneden ~ 52
 fundamente 69
 fundamente, die, die de ~
 uitgooien 51
 fundamente graven 50
 fundamente maken 50
 fundamente op pijlers 53
 fundamente schieten 50
 fundamente uitgooien 50
 fundamente uitgraven 50
 fundamente uithalen 50
 fundamente uitschieten 50
 fundamente uitwerpen 50
 fundamentengraver 51
 fundamente maker 51
 fondatie 52, 69
 fondatie, de ~ uitgraven 50
 fondatie op palen 53
 fondatie, tragsgewijs
 verspringende ~ 53
 fondatiepalen 54
 fondering 52
 fondering, (de) ~ uitgraven 50
 fondering met versnijding 52
 fondpapier 218
 fondverf 190
 formeel 73, 144
 FORMEEL, SCHENKEL, ~ 73
 formeeltje 74
 fors gebrend 43
 frans dak 100, 101
 frans slot 141
 franse kap 101
 franse schup 51
 franse terpentijn 190
 fries 128
 fries groen 187
 friesplank 128
 frontpalen 54
 frontstenen 66
 FUNDAMENT 52
 fundament 52, 69
 fundament, gestorte ~ 52
 fundament, (het) ~ graven 50
 fundament, het ~ uitsteken 50
 fundament, houten ~ 53
 fundament, taps ~ 53
 fundament, traps ~ 52
 FUNDAMENT VAN DE
 SCHOORSTEEN 69

- fundament, verlopen ~ 53
 fundament, versneden ~ 52
 fundament, verspringend ~ 53
 fundamenten graven 50
 fundamenten maken 50
 fundamenten uitgraven 50
 fundamenten uitschachten 50
 fundamenten uitsteken 50
 fundatie 52, 69
 fundatie, tapse ~ 53
 fundaties uitgraven 50
 fundering 52, 69
 fundering, (de) ~ graven 50
 fundering, (de) ~ uitgraven 50
 fundering, de ~
 uitschachten 50
 fundering, (de) ~ uitsmijten 50
 fundering, gesneden ~ 52
 fundering, gestorte ~ 52
 fundering met versnijding 52
 fundering op palen 53
 fundering, tapse ~ 53
 fundering, versneden ~ 52
 fundering, verspringende ~ 53
 funderingen graven 50
 funderinggraver 51
 funderingshamer 53
 funderingsmetselwerk 53
 funderingsmuur 52
 funderingspalen 54
 funderingspilaars 69
 funderingssleuven maken 50
 FUNDERINGSLEUVEN
 UITSTEKEN 50
 funderingsvoet 52
- G**
- gaan, naar binnen ~ 59
 gaan, naar buiten uit ~ 58
 gaan, terug ~ 59
 gaan, van mich/dich af ~ 59
 gaard 165
 gaatjesglas 222
 gaffel 48, 168
 galerijplank 25
 galmgat, trap met ~ 151
 galmgat, trap met een ~ 151
 gans droog 212
 gans opstrijken 208
 gans uitsoppen 208
 gans uitstrijken 208
 gans vlak 60
 GARF, SCHOP, ~ 165
 gasoline-brandlamp 206
 gat 44, 61
 gater 24
 gauw drogen 212
 gauw opdrogen 212
- gauw verslijten 196
 gazettenpapier 218, 220
 gebalk 153
 gebalks 153
 GEBARSTEN 211
 gearsten 211
 gearsten brij 45
 GEBINT 102
 gebint 95
 gebint(e) 103
 gebint, gebinte/~ 158
 gebinte 158
 gebinte, het ~ aandrijven 159
 gebinte, houten ~ 95, 158
 gebinte/gebint 158
 gebintebreder 76
 gebintes 95
 gebintesverf 192
 geblaard 211
 geblaasd 211
 GEBLADDERD 210
 gebladderd 210
 gebluste, droog ~ kalk 46
 GEBLUSTE KALK 45
 gebluste kalk 45
 gebluste kalk voor te
 bezetten 45
 gebluste kalk voor te witten 45
 gebluste, nat ~ kalk 46
 gebogen bovendorpel 113
 gebogen riek 48
 gebonden 212
 gebont 95, 112
 gebont(e) 102
 gebonten, huis op ~ 93
 gebontstijl 104
 geboog 74
 GEBOORTE 72
 geboorte 72
 geboortepunt 72
 gebouwd, in natuursteen ~ 86
 gebrand glas 222
 gebrande amber 187
 gebrande kalk 41, 46
 gebrande lak 186, 187
 gebrande sienna 186
 gebrande terra 186
 gebrandschilderd glas 222
 gebrend, fors ~ 43
 gebrende amber 187
 gebrende terra di sienna 186
 gebroken dak 100, 101
 gebroken, dak bet ~
 hoeken 101
 gebroken, dak bet twee ~
 hoeken 100
 gebroken, dak met één ~
 geveltje 101
 gebroken, dak met een ~
 hoek 100
- gebroken gevel 100, 101
 gebroken hoek 100, 101
 gebroken kap 100, 101
 gebroken punt 101
 gebroken scharnier 137
 gebruikte, goed ~
 verfkwas 195
 gebuikt 61
 gecenterd gewelf 76
 gecenterd stuk 113
 gedeukt 61
 GEDREVEN DAK 171
 gedreven dak 171
 gedreven kantlaag 171
 gedreven strooidak 171
 gedrilde beton 46
 gedumpeld 61
 geel, indisch ~ 186
 geel, napels ~ 186
 geerden 95
 gefälle (d.) 161
 GEFIGUREERD GLAS 222
 gefigureerd glas 221, 222
 gegalvaniseerde
 klompennageltjes 220
 gegelatineerde lijnolie 189
 GEGOLFD GLAS 221
 gegolfd glas 221
 gegoten glas 221
 gehamerd glas 222
 gehemelte 75
 geheng 135, 136, 137
 geheng, toren met ~ 135
 gehengduim 136
 gehengsel 135
 gehoddels 81
 gek 71
 GEKARTELD, VOEGIJZER MET ~
 BLAD 90
 gekleende muur 96
 gekleende wand 96
 gekleurd glas 222
 geklikte plank 158
 GEKNIPT WERK 91
 gekookte, dubbel ~
 lijnolig 189
 gekookte kalk 46
 gekookte lijnöl 189
 GEKOOKTE LIJNOLIE 189
 gekookte lijnolie 189
 gekookte lijnolig 189
 gekookte öl (d.) 189
 gekookte olie 189
 gekookte olig 189
 gekraakte kalk 40, 41
 gekrabbeleerd 211
 gekrookte kalk 45, 46
 geländer (d.) 25, 152
 geländer (d.), het ~
 bekleden 153

geländerhouders 152
 gelatine, vergulden met ~ 215
 gele grond 31
 gele oker 186
 gele ultramarijn 186
 gele zand 31
 gele zavel 31
 GELEIDELATJE 147
 geleider 58, 147
 geleeste, droog ~ kalk 46
 geleeste kalk 45
 geleeste, nat ~ kalk 46
 gelijk voegen 91
 gelijk voegwerk 91
 gelijke voeg 91
 gelijks dak 100
 gelijkvol voegen 91
 gelood 55, 58
 gelopen kalk 46
 gemaakt 55
 gemalen kalk 41
 gemalen mergel 41
 gemeten 60
 gemetst gewelf 75
 gemetst, traspgewijs ~ 81
 gemetste pilaster 109
 gen, pannen op ~ dak
 leggen 160
 GEPERFOREERD GLAS 222
 geperforeerd glas 222
 gepleister 96
 gepleisters 180
 geplekt 96
 geploegd, geschaafd en ~ 158
 geploegde plank 158
 gepofte kalk 46
 gepolijste arduin 85
 geraams 47, 74, 95
 geraamsel 95
 geraamte 94
 geraamte van de boog 74
 gerademaakspijs 181
 geradenat-spijs 88
 gereedmaken, mortel ~ 4
 gereedschap 185
 gereedschapsbakje 223
 GEREEDSCHAPSKIST 185
 gereedschapskist 185
 gerei 185
 geribbeld glas 221
 geribd glas 221
 gerongshaak 10
 geruit glas 221
 gerust 21
 geschaafd en geploegd 158
 geschaafde kepers 55
 geschäft (d.) 185
 gescheer 94
 gescheut 52
 gescheuten uitgraven 50
 geschier 185
 geschierkist 185
 geschilferd 211
 geschoor 94
 geschoorwerk 94
 gesneden dak 100
 gesneden fundering 52
 gesneden voeg 92
 gesneden voegwerk 92
 gesnoden werk 92
 gesnoeid dak 100
 gespan 71, 112
 gespannen knuppeltjes 144
 gespannen plafond 144
 gespannen pleisterlatten 144
 gespervelde wand 96
 gespin 103
 GESPREID DAK 171
 gespreid dak 171
 gesprongen 211
 gesteiger 20
 gesteigers 20
 gesteld 55
 gestoken zand 31
 gestorte fundament 52
 gestorte fundering 52
 gestreept 213
 gestreept werk 213
 gestreken, volzet ~
 voegwerk 91
 getande kwast 198
 GETANDE SPALTER 197
 getande spalter 198
 getande truweel 90
 getekende kant 111
 getimmer 95
 getoogde bovendorpel 113
 getoogde dorpel 113
 getopt voegwerk 91
 getrokken hei 54
 getrokken, in blaren ~ 211
 getuig 185
 getuigkist 185
 getuind 96
 getuinde muur 96
 geturk 144
 geul 44
 GEVAK 94
 gevak 94, 96
 gevallen kalk 41
 geveerde plank 158
 gevel 64, 96, 100
 gevel, afgekapte ~ 101
 gevel, een ~ voegen 88
 gevel, gebroken ~ 100, 101
 gevel, scherpe ~ 100
 gevel, schuinse ~ 101
 geveldak 100
 gevelmuur 64
 gevelrol in verband met
 strekkenuitvoering 83
 gevels, dak met spitse ~ 100
 gevelstelling 21
 gevelstenen 66
 gevelsteun 103
 geveltje 101
 geveltje, dak met één gebroken
 ~ 101
 gevelverband 83
 gevelversiering 83
 gevelvlechting 83
 gevelvoegwerk 88
 geven, blaren ~ 210
 geven, de mei ~ 5
 geven, (een) ton ~ 5
 gevits 95
 gevitse muur 96
 gevlechte muur 96
 gevlochten muur 96
 gevoegd, diep ~ 91
 gewapend glas 222
 gewassen kant 87
 gewassen kiezel 46
 gewassen, mortel met ~
 zand 34
 gewassen zand 30
 GEWELF 74
 gewelf 74, 75, 76
 gewelf, een ~ maken 75
 gewelf, een ~ metselen 75
 gewelf, een ~ metsen 75
 gewelf, gecenterd ~ 76
 gewelf, gemetst ~ 75
 gewelf, half rond ~ 76
 gewelf, halfsteens ~ 76
 gewelf, (het) ~ maken 76
 gewelf metselen 76
 gewelf, rond ~ 76
 gewelf, stenen ~ 76
 gewelf tussen ijzeren balken 75
 gewelfcirkel 144
 GEWELFD PLAFOND 144
 gewelfd plafond 144
 gewelfde kelder 75
 gewelfde plafond 75, 144
 gewelfdragers 75
 gewelfer 74
 gewelfplankje 144
 gewelfs 74
 gewelfsbalkjes 75
 gewelfsel 74, 76
 gewelven, plafond met ~ 144
 gewelverd plafond 144
 gewerf sel 74
 gewerk, houten ~ 95
 gewichten 125
 gewichter 125
 GEWICHTKOKERS 125
 gewichtkokers 125
 gewiste muur 96

gewit 94
 gewölbe (d.) 74
 gewone cementspijs 32
 gewone kalk 41, 46
 gewone kalksteen 41
 gewone, kopse en ~ laag 80
 gewone laag 82
 gewone mortel 32, 33
 gewone muur 77
 gewone spijs 32
 gewone stellingsledder 28
 gewoon dak 100
 gewoon, kops met ~
 verband 81
 gewoon spitsdak 100
 gewoon strekverband 77
 gewoon verband 77
 gewoon voegwerk 91
 gezeefde zand 31
 gezel 185
 gezet 55
 gezwel 94
 gieten 48, 62
 gieten, beton ~ 48
 gieten, nat ~ 62
 GIETER 62
 gieter 62
 gietkalk 43, 45
 gietkan 62
 giettoob 20
 gilet (fr.) 6
 gilet-tje, floeren ~ 6
 gipsplafond 144
 gipsplamuur 195
 gîte d'eau 113
 gîte, halvens gîte tot halvens
 ~ 153
 gîte, halvens ~ tot halvens
 gîte 153
 gîten, de ~ plaatsen 153
 glaceerborstel 198
 glaceerkwast 198
 glaceersaus 191
 GLACEREN 216
 glaceren 216
 glad 60
 glad afwerken 183
 glad pleisteren 183
 glad werk 91
 gladspijs 34
 gladstrijken 183
 GLADSTRIJKEN,
 PLEISTERMORTEL ~ 183
 gladstrijker 183
 gladvol voegen 91
 glansgoud achter glas 215
 glanslak 191
 glansmat 191
 GLANSVERF 191
 glansverf 191
 glansverven 212
 glas 124, 221
 glas, achter ~ vergulden 215
 glas, antiek ~ 222
 glas, dik ~ 221
 glas, dubbel ~ 221
 glas, dubbeldik ~ 221
 glas, dubbel ~ 221
 glas, dubbeldik ~ 221
 glas, dun ~ 221
 glas, enkel ~ 221
 glas, enkeldik ~ 221
 glas, gebrand ~ 222
 glas, gebrandschilderd ~ 222
 GLAS, GEFIGUREERD ~ 222
 glas, gefigureerd ~ 221, 222
 GLAS, GEGOLFD ~ 221
 glas, gegolfd ~ 221
 glas, gegoten ~ 221
 glas, gehamerd ~ 222
 glas, gekleurd ~ 222
 GLAS, GEPERFOREERD ~ 222
 glas, geperforeerd ~ 222
 glas, geribbeld ~ 221
 glas, geribd ~ 221
 glas, geruit ~ 221
 glas, gewapend ~ 222
 glas, glansgoud achter ~ 215
 glas, half dubbel ~ 221
 GLAS IN LOOD 222
 glas in lood 222
 glas, malberen ~ 222
 glas met figuren 222
 glas op maat maken 223
 glas opstoppen 223
 GLAS SNIJDEN 223
 glas snijden 223
 glas uitkappen 222
 glas vastzetten 223
 GLAS, VERGULDEN ACHTER
 ~ 215
 glas, vergulden achter ~ 215
 glas, verguldselen achter
 ~ 215
 glas, versierd ~ 222
 glasbak 223
 GLASBREKER 204
 glasbreker 204
 GLASDEUR 121
 glasdeur 121
 glasdorpel 127
 glasgruizer 204
 glasinzetter 220
 GLASKRABBER 203
 glaskrebbler 203
 glaslat 206
 glaslatei 127
 glaslatjes 121
 GLASLATTEN 121
 glaslatten-121
 glasmaker 220
 glassmesje 203
 glasraam 112, 124
 glasraam, vast ~ 124
 glasrabat 121
 GLASREK 223
 glasrek 223
 GLASROEDE 131
 glasschaafje 203
 glasschraper 203
 GLASSNIJDER 204
 glassnijder 204
 glassnijder met diamant 204
 glassnijder met rolletje 204
 glassnijder, ronde ~ 204
 GLASSNIJDER VOOR RONDE
 VLAKKEN 204
 glasspond 121
 GLASSPONNING 121
 glassponning 121
 glastanden 204
 GLASTANG 204
 glastang 204
 glasvenster 124
 glaswater 189
 glaszetter 220
 glaszwart 188
 glatten 183
 glatter 183
 glazen deur 121
 glazenier 220
 glazenmaker 220
 glazenmakerstang 204
 glazenman 220
 glazensnijder 204
 glazer 220
 glazerenpinnen, vastzetten met
 ~ 223
 gledder 183
 gletter 183
 gletter, houten ~ 183
 gletter, ijzeren ~ 183
 gletteren 183
 glijblok 58
 glijhei 54
 glitter 186
 goed aanstaan 55
 GOED BESLETEN KWAST 195
 goed gebruikte verfkwast 195
 goed om met te werken 63
 goed, (pannen) ~ leggen 162
 goed rijen 162
 goede aangesleten kwast 195
 goede besleten kwast 195
 goede borstel 195
 goede kant 87
 goede kwast 195
 goede, ten ~ leggen 162
 goede, ten ~ uittekenen 147
 goede terpentijn 190

goede trede 148
 gommi 186
 gooien, blaren ~ 210
 gooien, blazen ~ 210
 goot 102, 175, 177
 goot, halfronde ~ 176
 goot, keulse ~ 175
 goot van het dak 175
 goot, verholen ~ 178
 gootbeugel 207
 gootbuis 176
 gootkornis 175
 gootpannen 169
 gootpijp 177
 GORDING 105
 gording 105, 156
 GORDINGKLOS 105
 gordingklos 105
 gotenstoeltje 207
 gotland 205
 gotsen 144
 goud, dobbel ~ 188
 goud, dubbel ~ 188
 goudborstel 199
 goudborsteltje 199
 GOUDBRONS 188
 goudbrons 188
 goudbronzen 209
 goudglid 186
 goudglitter 186
 goudkussen 203
 goudkwast 198
 goudlegger 199
 goudmes 203
 GOUDPLEGGER 199
 goudplegger 199, 203
 goudpoeder 188
 goudrol 203
 GOUDROLLER 203
 goudroller 203
 goudrolletje 203
 GOUDSNIJMES 203
 goudsnijmes 203
 goudsnijmesje 203
 GOUDSTOFFER 199
 goudstoffer 199
 goudstoffertje 199
 goudstubber 199
 goudstuiver 199
 goudveger 199
 goudverf 215
 GOUDVERF, MIXTION 215
 graafschup 51
 graafwerker 51
 graden, haak van vijfenveertig
 ~ 10
 gradenhoek 59
 grafiet 188
 grafietzwart 188
 graniet 85, 137

granietklopkwast 201
 granietklopper 201
 granietmaker 201
 granietplaten 85
 granietsteen 85
 grasgroen 187
 grasmokken 166
 graszoden 166
 grattoir (fr.) 203
 graven, (de) fundering ~ 50
 graven, de grondslag ~ 50
 graven, de kelder ~ 50
 graven, fondamenten ~ 50
 graven, fundamenten ~ 50
 graven, funderingen ~ 50
 graven, (het) fundament ~ 50
 graven, sleuven ~ 50
 graver 51
 gravier (fr.) 31, 47
 greef 165
 greep 8
 grenel 133, 139, 142
 GRENDELBOOM 133
 grendelboom 133
 GRENDELSLOT 142
 grendelslot 142
 grendelkje 139
 grepen 125
 grepen, verzonken ~ 125
 gresbuis 71
 greumelen afdoen 183
 grijper 168
 grijpplank 25
 grijs, het ~ 181
 grijs, het ~ zetten 180
 grijze maaszand 30, 47
 grijze mortie 33
 grijze zand 31
 grind 31, 47
 grindzand 31
 gritsel 44, 48
 GROEF 158
 groef 114, 158
 groef, brede ~ 114
 groef en veer 158
 groef maken 158
 GROEF, MESSING EN ~ 158
 groef slaan 158
 groef van de kraaibek 114
 GROEFLEGER 87
 groefleger 87
 GROEFLEGER, IN ~ LIGGEN 87
 groefleger liggen 87
 groen, bremer ~ 187
 groen, fries ~ 187
 groen, spaans ~ 187
 groene aarde 187
 groenspaan 187
 groeven aanstoten 158
 gröffelschup 35

grofgezeefd zand 31
 grond, gele ~ 31
 grondarbeider 51
 groundbalk 94
 groundbrik 72
 groundcouche, een ~ zetten 212
 GRONDEN 211
 gronden 211
 grondfundering 52
 groundhak 16
 groundhobel, uithobelen met de
 ~ 149
 gronding 190
 grondlaag 52
 grondlaag, vaste ~ 52
 grondlak 190
 grondlui 51
 grondman 51
 grondpaal 21
 grondpalen 49, 54
 GRONDPAPIER 217
 grondpapier 218
 grondplaaai 94
 grondplaat 94
 grondplan 147
 groundrichel 94
 grondschaaf, met de ~
 uitschaven 149
 grondschaaven 149
 grondschip 51
 grondschorger 19
 grondslag, de ~ graven 50
 grondstempel 13
 GRONDVERF 190
 grondverf 190, 191
 grondverf, bet ~
 overlopen 212
 grondverf, in de ~ zetten 212
 grondverf, in ~ zetten 212
 grondverf, nog eens in de ~
 zetten 212
 grondverven 212
 grondwerk 50
 GRONDWERKER 51
 grondwerker 51
 groot schilddak 100
 groothaak 10, 12
 grootte, op ware ~
 uitslaan 103
 grootte, uittekenen op ~ 147
 grote boom 147
 grote leider 28
 grote noordhoek 100
 grote rondel 196
 grote spade 51
 grove bergzand 31
 grove kiezel 46
 grove maaszand 30
 grove metselzand 30
 grove zand 31, 47

grove zavel 31
 grozen 166
 grüle 201
 gummi kam 205
 gummi lap 7
 gummi vingerlap 7
 gummikwast 201
 gussow 197

 H

 h 71
 h-kap 71
 h-pijp 71
 h-stuk 71
 haak 10, 36, 44, 48, 66, 156,
 159, 201, 207
 haak, ijzeren ~ 156
 haak, kromme ~ 48, 90
 haak, schuinse ~ 10
 haak, spitse ~ 10
 haak, uit de ~ 131
 haak van vijfenveertig
 graden 10
 haak, verstelbare ~ 12
 haakanker 155, 157
 haakgehang 136
 haaks blind muuranker 157
 HAAKS, NIET ~ 131
 haakse pivot (fr.) 138
 haakslot 142
 haam 12
 haanspar 106
 haar, kalkspijs met ~ 181
 haarspijs 181
 haart, die ~ 196
 HAK 168
 hak 16, 18, 36, 44, 168
 hakbijl 14
 haken 11, 170
 hakenleer 207
 hakker 36, 44
 hakmes 14, 202
 hakselbak 166
 hakselkist 166
 halen, (een muur) hoog ~ 63
 halen, laag voor laag omhoog
 ~ 63
 halen, op hoogte ~ 63
 half afdak 100
 half dobbel glas 221
 half, half om ~ 181
 half om half 181
 half, ~ om half 181
 half pannenhoofd 101
 half venster 126
 halfboog 71
 halfduimsmuur 65
 halfhoutsluiting 128
 halfronde gewelf 76

 halfronde voegijzer 89
 halfronde 174
 halfronde goot 176
 halfronde voeger 89
 halfse, (een) ~ steense 65
 halfsteenmuur 65
 halfsteens, eindigen op ~ 81
 halfsteens gewelf 76
 halfsteens verband 79
 halfsteense 65
 halfsteense, een ~ 65
 HALFSTEENSE MUUR 65
 halfsteense muur 65
 halfsteense rollaag 83
 halfsteensmuur 65
 halfsteensrollaag 83
 HALFSTEENSVERBAND 76
 halfsteensverband 77
 halfsteenverband 77
 halfstenese muur 65
 halfstenesverband 77
 halfwas 185
 hals 8
 HALSRING 177
 halve cirkel 72, 76
 halve, een ~ brik 65
 halve, een ~ steen 65
 halve hoek 10
 halve metser 3
 halve, muur van een ~ brik 65
 halve noord 101
 halve noordhoek 101
 halve, op een ~ steen
 zetten 157
 halve raam 126
 halve, rechte trap met in het
 midden een ~
 wendelslag 151
 halve steen terug 81
 halve steense muur 65
 halve steensmuur 65
 halve stenenrollaag 83
 halve, trap met een ~ slag 151
 halve walm 101
 halve winkelhaak 10
 halvens gîte tot halvens
 gîte 153
 halvens, halvens gîte tot ~
 gîte 153
 hamburger 135
 hamel 15
 hamel, dikke ~ 16
 hamel, houten ~ 15
 hamel voor stenen te
 kappen 13
 hamel, zware ~ 16
 hamer 13, 15, 16
 hamer, dikke ~ 15, 16
 hamer, houten ~ 15, 53
 hamer, houteren ~ 15

 hamer, kleine ~ 18
 hamer, platte ~ 13
 hamer voor te kasseien 15
 hamer, zware ~ 15, 16
 hamerstuk 111
 hamertje 18
 hamertje, klein ~ 18
 hampeleman 71
 HANDBESCHERMER 6
 handbeschermer 7
 handblok 53
 handborstel 70, 199, 219
 handbred 182
 handdroog 212
 handgrepen 125
 handhaaf 8
 handhamer 13, 15
 HANDHEI 53
 handhei 53
 handkap 7
 handklap 7
 handlangen 3
 HANDLANGER 2
 handlanger 2, 37, 38, 51
 HANDLANGEREN 3
 handlangeren 3
 handlap 7
 handlapje 7
 handleer 7
 handleertje 7
 handpanpoppen 163
 handschermer 7
 handschoe 7
 handschoe, caoutchoucen ~ 7
 handtroffel 182
 handvat 8, 53, 140
 HANDVAT VAN DE TROFFEL 8
 handvatten 125
 handveger 70
 handvegertje 199
 handvegerwerk 91
 HANEBALK 106
 hanebalk 106
 hanekam 83
 hangbokken 28
 hangdraad 165
 hangen 58
 hangen, achterover ~ 59
 hangen, leer voor in de kornis
 te ~ 207
 hangen, naar binnen ~ 59
 hangen, naar buiten ~ 58
 hangen, over ~ 58, 59
 HANGEN, PANNEN ~ 161
 hangen, pannen ~ 160, 161
 hangen, terug ~ 59
 hangen, uit het lood ~ 58
 hangen, voorover ~ 58
 HANGENDE MUUR 58
 hangende muur 58

- HANGENDE, RAMEN VAN EEN ~ HEIBOK 54
 STEIGER 28
 HANGENDE STEIGER 28
 hangende steiger 28
 hangende stelling 28
 hangers 66
 HANGGOOT 176
 hanggoot 176
 hanggoot, bakmodel ~ 176
 hanghaak 161, 166
 hangijzer 115
 hangkandel 176
 HANGLADDER 207
 hangledder 207
 hangleer 207
 hangleertje 207
 hangleider 28, 207
 hangleidertje 207
 hangrolsteiger 207
 HANGSTEIGER 166
 hangsteiger 28, 166, 207
 hangstelling 28
 hangstoel 166, 207
 hangstoeltje 207
 hangzijde 122
 hapstuk 157
 har 137
 hard 212
 hard, te ~ 38
 harde kalk 41
 harde mortie 38
 harde steen 85
 harde, te ~ mortel 38
 HARDSTEEN 85
 hardsteen 85, 111
 hardsteen, ardenner ~ 85
 hardsteen, naamse ~ 85
 hardsteenmetselwerk 86
 haring 161
 hark 48
 harpoenslot 142
 harstel, herstel/~ 14
 HART, HART OP ~ 153
 hart, hart op ~ 153
 HART OP HART 153
 hart op hart 153
 hart, ~ op hart 153
 hartstijlen 93
 haupt-ingang 120
 haveressen (?) 165
 hecht 8
 heel overwelven 75
 heep 14
 heepmes 14
 heft 8
 hei 53
 hei, getrokken ~ 54
 hei, houteren ~ 53
 heiblok 53, 54
 heiblok, drijpoot met ~ 54
 heibok 54
 HEIEN 54
 heien 54
 heien, palen ~ 54
 heier 54
 heifundering 53
 heihamel 53
 heihamer 53
 heikar 54
 heiklots 53
 heikop 53
 heikraan 54
 heilige dag 183
 HEILIGE DAGEN 214
 heilige dagen 214
 heimachine 54
 HEIPALEN 54
 heipalen 54
 heipikkel 54
 heiplaggen 165
 heistel 54
 heistelling 54
 heitoestel 54
 heiwerk 53
 hel 38, 212
 hel, te ~ 38
 hel worden 212
 helchterse 31
 helchterse zand 31
 hele-steense muur 65
 hele-steensmuur 65
 helle brik 85
 helle mortel 38
 helle steen 85
 helle, te ~ mortel 38
 helling 161
 help 19
 helper 185
 helpzeel 19
 hemd 185
 hemel 75
 hengel 135, 137
 HENGSELDUIM 135
 hengsels 28
 hep 16, 36
 her 137
 herlegen, pannen ~ 162
 herlemen 98
 hermaken 98
 herplekken 98
 herresteen 137
 hersteen 137
 herstel/harstel 14
 hervitsen 98
 hijsblok 53, 54
 hijsen, palen ~ 54
 hijsinstallatie 54
 hijspalen 54
 hinderhout 146
 hoddelaar, kwast van een ~ 195
 hoddelenboel 81
 hoddelswerk 81
 hoed, strooien ~ 171
 hoek 10, 11, 12, 90, 101
 hoek, dak met een gebroken ~ 100
 hoek, gebroken ~ 100, 101
 hoek, halve ~ 10
 hoek, lamme ~ 100, 101
 hoek met losse armen 12
 hoek, ronde ~ 10
 hoek, valse ~ 101
 hoekbak 10
 hoekbouwer 56
 hoeken, dak bet twee gebroken ~ 100
 hoeken, dak bet valse ~ 101
 hoekenopzetter 56
 hoekgebint 103
 hoekijzer 10, 110
 hoekijzer voor binnenhoek 10
 HOEKKEPER 102
 hoekkeper 101, 102
 hoekkwast 196
 hoeklatten 49, 55
 hoekmetselaar 56
 hoekopzetter 56
 hoekpalen 55
 hoekpalette 10
 hoekpivot 138
 hoekpleister 10
 hoekplektroffel 10
 hoeks zijn 55
 hoekscharnier 136
 hoekschupje 10
 hoekspaan 10
 HOEKSTEEN 56
 hoeksteen 57, 72, 111, 137
 hoekstenen 109
 hoekstijl 93, 102
 hoektrekker 10
 HOEKTROFFEL 10
 hoektroffel 10
 hoektroffeltje 10
 hoektruweel 10
 hoektruweeltje 10
 hoekuitwerker 10
 hoekvormer 10
 hoekvormige troffel 10
 hoekvorst 102
 HOEKZETTER 56
 hoekzetter 56
 hoger maken 26
 hol 61
 hol voegijzer 90
 hollandse kap 100
 holle mortel 34
 holle plaats 61
 holle voegspijker 90

HOLMAL 150
 holmal 150
 HOLRONDE VOEGSPIJKER 89
 holte 61
 holwerk 91
 hondsegaarden 166
 hondshout 165
 hondskeutelenhout 165
 hondsrug 84
 hondstront 38
 hoofd 96, 109
 hoofdbaluster 147, 152
 hoog dak 100
 hoog, (een muur) ~ halen 63
 hoogkantbred 24
 HOOGOVENCEMENT 29
 hoogovencement 29
 hoogte 73, 146
 hoogte, de ~ 55
 hoogte, (de muur) op zijn ~
 metsen 63
 hoogte, op ~ brengen 63
 hoogte, op ~ halen 63
 hoogte (van de boog) 73
 hoogte-paaltjeren 49
 hoogtelat 56
 hoogtelatje 56
 hoogtemaat 55, 111
 hoogteverdeellat 56
 hooispijs 181
 hoop 35
 hoop, één ~ 35
 hoop, één ~ spijs 35
 hoop mortie 35
 horizontaal, zuiver ~ 60
 houden, het lood derop ~ 58
 houdersteen 137
 hout 8, 34, 98
 hout stoppen 211
 houtemmer 20
 houten 216
 houten blokje 58
 houten blokjes 115
 houten cadrement (fr.) 95
 houten center 74
 HOUTEN DEUR MET
 VERGARING 119
 houten dorpel 127
 houten eker 20
 houten fundament 53
 houten gebinte 95, 158
 houten gewerk 95
 houten gletter 183
 houten hamel 15
 houten hamer 15, 53
 houten kist 47
 houten klos 27, 140
 HOUTEN KLOSJE 58
 houten mannetje 28
 houten pater 183
 houten pin 27
 houten riester 182
 houten rooster 182
 houten slagen 132, 134
 houten slicht 183
 houten strijkerd 183
 houten tob 20
 houten troffel 183
 houten vensters 132, 134
 HOUTEN VLOER 158
 houten vloer 158
 houten vloerbalken 76
 houten verlengen 26
 houteren blinden 133
 houteren blok 58
 houteren boog 73
 houteren deurwervel 140
 houteren draaiwervel 140
 houteren emer 20
 houteren emmer 20
 houteren hamer 15
 houteren hei 53
 houteren klos 58
 houteren riester 182
 houteren schuurblok 182
 houteren slagen 132
 houteren slicht 183
 houteren stijl 112
 houteren vloer 158
 houtimitatie 216
 houtkam 205
 houtkijl 159
 HOUTKLEUR 191
 houtkleur 191
 houtkleuren 216
 houtkleurkam 204
 houtlijm 189
 HOUTOLIE 192
 houtolievernis 192
 houtolig 192
 houtplamuur 195
 houtsaus 191
 HOUTSCHILDEREN 216
 houtskleur 191
 houtverf 191
 houtwerk 47, 98
 HOUVAST 117
 houvast 115, 117, 156
 houvasten 125
 houweel 16
 houwen, palen ~ 54
 HOUWHAMER 17
 houwkling 14
 huilbier 5
 huis, een ~ afmeten 49
 huis, een ~ uitpalen 49
 huis, een ~ uitslaan 49
 huis, een ~ uittrekken 49
 HUIS, EEN ~ UITZETTEN 49
 huis, (een/het) ~ uitzetten 49
 huis op gebonten 93
 huisdeur 120
 huishoudtrap 207
 huizenhout 166
 huizer, lemen ~ 93
 hulpden 26
 hulpledder 28
 hulpmetselen 4
 hulpplank 25
 hulpsteiger 27
 hulpsteigertje 27
 hulpstijl 104
 hulpstukjes 116
 hutten 98
 hydraulieke kalk 41
 hydrauliekse kalk 41
 hydraulische kalk 41

 I

 I-balken 75
 ijzer 23, 47, 66, 156
 ijzer, bolrond ~ 89
 ijzer, vierkantig ~ 90
 ijzer voor de dek 47
 ijzerblauw 187
 ijzeren balk 110
 ijzeren balken 47, 75
 ijzeren beitel 17
 ijzeren colonnes (fr.) 47
 ijzeren drager 110
 ijzeren dragers 75
 ijzeren emer 20
 ijzeren, gewelf tussen ~
 balken 75
 ijzeren gletter 183
 ijzeren haak 156
 ijzeren kuip 43
 ijzeren latei 110
 ijzeren pinnen 11
 ijzeren plaat 34
 ijzeren riester 182
 ijzeren rooster 182
 ijzeren slicht 183
 ijzeren spaan 182
 ijzeren spij 157
 ijzeren stang 156
 ijzeren staven 47
 ijzeren steiger 21
 ijzeren stelling 21
 ijzeren stemper 13
 ijzeren strijkerd 183
 ijzergewelfbalken 75
 ijzerlatei 110
 ijzermenie 187
 ijzertang 162
 ijzertjes 11
 IJZERVLECHTER 47
 ijzervlechter 47
 ijzerwerk 47

imitatiegoud 188
imitatiehout 216
imitatiekam 205
in blaren getrokken 211
in blazen trekken 210
in de bekisting storten 48
in de dag 111
in de eik zetten 216
in de grondverf zetten 212
in de laag liggen 87
in de marmer zetten 216
in de molen draaien 35
in de olieverf zetten 208
in de pas 60
in de rauhputz (d.) werken 180
in de rauhputz (d.) zetten 180
in de rauwe werken 180
in de rauwe zetten 180
IN DE ROT ZETTEN 194
in de rot zetten 194
in de verf schuren 211, 212
in de verf zetten 208
in, diep ~ 91
IN GROEFLEGER LIGGEN 87
in grondverf zetten 212
in het eiken zetten 216
in het leger liggen 87
in het lood 58
in het lood zetten 58
in het rauwt werken 180
in het rauwt zetten 180
in het wit zetten 183
in lager liggen 87
in, mortie om ~ te voegen 88
in natuursteen gebouwd 86
in pas 60
in, steensmuur ~ koppen 79
in verband terugvallen 81
in water schuren 211
in water slijpen 211
inbijten 215
indekken 160
indekken, (de) schouw ~ 178
indekken met lood 178
indekken, met lood ~ 178
indigo 187
indigoblauw 187
indisch geel 186
indisch rood 187
indrijven 160
indrogen 212
ineenkijlen 159
ingedeukt 61
ingekroost 120
INGELATEN DORPEL 120
ingelaten dorpel 120
ingelaten slot 141
ingelaten waterdorpel 120
ingemetste pilaster 61
ingerijde muur 96
ingezet, tordel in lood ~ 137
ingriffen 215
inhouwen 54
inhouwen, damplanken ~ 54
inkapmenotten 125
inkappen 149
inkeping, de ~ naschaven 149
inkepingen 152, 154
inkratsen 215
inkrozen 149
inlaat-koppelanker 157
inlaatgrepen 125
inlaatslot 141
inlaten 154
inlaten met een lip 154
inlaten, raveelbalken ~ 154
INLEGGEN, LOOD ~ 178
inleggen, lood ~ 178
inmastieken 223
inpappen 220
inpassen 149, 162
INPAssEN, DE TREDE ~ 149
inpassen, de trede ~ 149
inpuimen 212
inravelen 154
inschalen 47
INSCHUREN 212
inschuren 211, 212
inslaan, palen ~ 54
inslagtoren 137
insmeerborstel 219
insmeren 98, 163, 220
insmeren bet stopverf 223
INSMEREN, HET BEHANG ~ 220
insmeren, met leem ~ 97, 98
insmerer 87
inspringen 63
INSTEKSLLOT 141
insteekslot 141
instoppen 223
INTANDEN 154
intanden 81, 154
intrekken 63, 210
invoeegen 88
invoeegen, een muur ~ 88
invoeeger 87, 89, 162
invreten 210
inwijking 60
inzetspijs 181
inzetten 223
inzetten, bet nageltjes ~ 223
inzetten, (de/een) ruit ~ 223
inzetten, een plafond ~ 180
inzetten, ruiten ~ 223
inzetten, vensters ~ 223
isolatielaag 179
isoleervilt 179
isolering 179
ivoorzwart 188

J
ja-knikkerstek 54
jaarsboom 106
jacht 69
jaloezie 135
jaloeziebreder 134
jaloezieën 134
JALOEZIEËN, ZONNEBLINDEN,
~ 134
JAPANLAK 192
japanlak 191, 192
japanner 19
japanse lak 192
jas, coutillen ~ 6
jasje 6
jasje, katoenen ~ 6
jong 185
juffer 22
juist pas 60
juk 39
jura 85
jurasteen 85
jute 220

K
kaarsrecht 58
kaasdoek 194
kabel 125
kader 95, 112
kaffeeboede 5
kakgeel 186
KALF 113
kalf 109, 113
kaligène (?) 190
KALK 40
kalk 32, 40, 41, 45, 181
kalk aanlengen 43
kalk, bedorven ~ 41
KALK BLUSSEN 42
(kalk) blussen 43
kalk dempen 43
kalk, doornikse ~ 41
kalk, droge ~ 46
kalk, droog gebluste ~ 46
kalk, droog geleste ~ 46
kalk, echte ~ 45
KALK, GEBLUSTE ~ 45
kalk, gebluste ~ 45
kalk, gebluste ~ voor te
bezetten 45
kalk, gebluste ~ voor te
witten 45
kalk, gebrande ~ 41, 46
kalk, gekookte ~ 46
kalk, gekraakte ~ 40, 41
kalk, gekrookte ~ 45, 46
kalk, geleste ~ 45
kalk, gelopen ~ 46

kalk, gemalen ~ 41
 kalk, gepofte ~ 46
 kalk, gevallen ~ 41
 kalk, gewone ~ 41, 46
 kalk, harde ~ 41
 kalk, hydraulieke ~ 41
 kalk, hydrauliekse ~ 41
 kalk, hydraulische ~ 41
 kalk, kalkstenen ~ 41
 kalk, kapotte ~ 41
 kalk, kwade ~ 41
 (kalk) lessen 42
 kalk, magere ~ 43
 kalk maken 35
 kalk, met ~ witten 209
 kalk, nat gebluste ~ 46
 kalk, nat geleste ~ 46
 kalk, natte ~ 43, 46
 KALK, ONGEBLUSTE ~ 40
 kalk, ongebluste ~ 40
 kalk, ongeleste ~ 40
 kalk ontlaten 43
 kalk, oude ~ 41
 kalk, rotte ~ 41
 kalk, scherpe ~ 40
 kalk, te dunne ~ 43
 kalk, uitgebrende ~ 45
 kalk, uitgewerkte ~ 41
 kalk, verbeurde ~ 43
 kalk, verbrende ~ 41
 kalk, vergane ~ 41
 kalk, vergangen ~ 41
 kalk, verkoolde ~ 41
 kalk, versmachte ~ 43
 kalk, versteende ~ 41
 kalk, vervlogen ~ 41
 kalk, verwaterde ~ 43
 KALK, VERWEERDE ~ 41
 kalk, verweerde ~ 41
 KALK, VERZOPEN ~ 43
 kalk, verzopen ~ 43
 kalk, vette ~ 45
 kalk, vettige ~ 45
 kalk voor te lessen 40
 kalk, vuile ~ 41
 kalk, witte ~ 45
 kalk, zakje ~ 41
 kalk-cementspijs 33
 kalkbak 38, 43
 KALKBAK, ZEEF IN DE ~ 44
 kalkbed 35
 kalkblauw 209
 kalkblusser 44
 kalkbok 39
 kalkbot 38
 kalkbouwer 36
 KALKBRIJ 45
 kalkbrij 43
 kalkcementspijs 88
 kalkdeeg 45
 kalkdrager 38
 kalkemer 20
 kalkemmer 20
 kalken 209
 kalkgeel 186
 KALKGROEF, KALKSPONNING,
 ~ 114
 kalkgroen 187
 kalkhaak 36, 44, 48
 kalkhak 36, 44
 KALKHOEW 44
 kalkkelder 45
 kalkknoden 40
 kalkkot 45
 kalkkrabber 44
 kalkkrebber 44
 kalkkruige 19
 kalkkruikar 19
 kalkkruiwagel 19
 KALKKUIL 44
 kalkkuil 44
 kalkkuip 40, 43
 kalkkwast, ronde ~ 200
 kalkklok 44, 45
 kalkmaker 37
 kalkman 38
 KALKMELK 43
 kalkmelk 43
 kalkmengelaar 36
 kalkmolen 37, 43
 KALKMORTEL 32
 kalkmortel 32, 33, 181
 kalkmortie 33, 181
 kalkmortie, vette ~ 181
 kalkmouw 38, 44
 kalkoog 183
 kalkpan 43
 kalkpap 43
 kalkpit 183
 kalkplaats 34
 kalkplets 44
 kalkput 45
 kalkrabort 114
 kalksbak 38
 kalksbutte 40, 45
 kalkschoep 36, 45
 KALKSCHOP 45
 kalkschraag 39
 kalkschuif 44
 kalkschup 35, 45
 kalkschurgkar 19
 kalksdrager 38
 kalkshaak 36, 44
 kalkshak 36, 44
 kalkskiebel 45
 kalkskuil 44
 kalkslib 43
 kalksmaker 37
 kalkspecie 33, 181
 kalkspijs 33, 45, 181
 kalkspijs met haar 181
 kalkspand 114
 kalkspinning 114
 KALKSPONNING,
 KALKGROEF 114
 kalk(s)schup 45
 kalksteen 40, 85, 83
 kalksteen, gewone ~ 41
 kalksteenkalk 41
 kalksteentje 183
 kalkstek 44
 kalkstenen kalk 41
 kalktijn 40, 43, 45
 kalkton 40, 43
 kalktroffel 45
 kalktrog 43
 kalkvloer 34
 KALKWAGEN 45
 kalkwater 43
 kalkzandbrikken 67
 kalkzandspijs 33
 kalkzandsteen 67
 KALKZANDSTENEN 67
 kalkzandstenen 67
 kam 198, 205
 kam, gummi ~ 205
 kam, rubber ~ 205
 kam, stalen ~ 205
 kam voor eik te zetten 205
 KAMERSTEIGER 207
 kamersteiger 208
 kamerstelling 208
 kamin (d.) 69, 70
 kaminring 70
 kaminschieber (d.) 70
 kamizool 6
 kammenkwast 198
 kanaal 69
 kanariegeel 186
 kandel 175, 176
 kandel, buis van de ~ 176
 kandel, ronde ~ 176
 kandel, versiering onder de
 ~ 83
 kandelbuis 176
 kandelpijp 176
 kandelröhre 177
 kanonslotje 139
 kant 87
 kant, getekende ~ 111
 kant, gewassen ~ 87
 kant, goede ~ 87
 kant, op zijn ~ liggen 87
 kantbalk 153
 kantbrik 83
 KANTELAAF 109
 kantelaaf 109
 kanten, dak bet vier ~ 100
 kantlaag 70, 82, 83
 kantlaag, gedreven ~ 171

KANTPLANK 24
 kantplank 24, 159
 kantsteen 72
 kantstenen 109
 KANTSTIJL 121
 kantstijl 121
 kap 71, 100, 101, 103, 186
 kap, beschoten ~ 107
 kap, brabantse ~ 101
 kap, de ~ uitslaan 103
 kap, diamanten ~ 100
 kap, franse ~ 101
 kap, gebroken ~ 100, 101
 kap, hollandse ~ 100
 kap, rechte ~ 100
 kap, rubber ~ 7
 kapbeen 104
 kapbeitel 13, 17, 18
 kapbeitel, brede ~ 18
 kapbeitel, smalle ~ 17
 kapbijl 14
 kapbijl voor brikken 14
 kapbijltje 14
 kapboom 105
 kapdak 100
 kapdak met twee koppen 100
 kapelletjesdak 100
 kaphamel 13, 14, 15, 17
 kaphamel, rechte ~ 14
 KAPHAMER 13
 kaphamer 13, 14, 15, 16, 17, 167
 kaphamer, dubbele ~ 15
 KAPHEEP 14
 kapheep 14
 kapijzer 17
 kapje 71, 101, 186
 kapje, leren ~ 7
 kapje, rubber ~ 7
 kapjes, dak met twee ~ 100
 kapmantel 69
 KAPMES 202
 kapmes 14, 18, 202
 kapmes, dobbel ~ 18
 kapot 42
 kapotbreken 115
 kapotte kalk 41
 kapotte kluitkalk 41
 kapottrekken 115
 kappen, hamel voor stenen te ~ 13
 kapper 14
 kapstijl 104
 kapversiering 84
 kapwapen 14
 kapwerk 103
 karelen, witte ~ 67
 karelenkruiwagel 19
 karelenman 4
 karmezijnlak 187
 karmijn 187
 karmijnlak 187
 karmijnrood 187
 karrenzwart 188
 karreriem 20
 karriem 20
 karteltroffel 90
 kas, de ~ toegieten 48
 kasglas 222
 kasseien, hamer voor te ~ 15
 kasseihamel 15
 kasseisteen 85
 kasseier aarde 187
 kassels bruin 187
 kasselse aarde 187
 kast 134
 kastdeurslot 142
 kastenslot 141, 142
 KASTSLOT 142
 kastslot 142
 KATHEDRAALGLAS 222
 kathedraalglas 221, 222
 katoenen jasje 6
 katrol 54
 katrol, driepoot met ~ 54
 katrol, driepikkel mee ~ 54
 katrollen 125
 kattetong 163
 keelblok 104
 KEEPBLOOM, TRAP OP ~ 151
 keepboom, trap op ~ 151
 keerjong 5
 keerplank 24
 kelder, de ~ graven 50
 kelder, (de) ~ schieten 50
 kelder, de ~ smijten 50
 kelder, de ~ uitbreiden 50
 kelder, (de) ~ uitdiepen 50
 kelder, (de) ~ uitgooien 50
 KELDER, DE ~ UITGRAVEN 49
 kelder, (de) ~ uitgraven 50
 kelder, (de) ~ uithalen 50
 kelder, (de) ~ uitschachten 50
 kelder, de ~ uitschieten 50
 kelder, (de) ~ uitsmijten 50
 kelder, de ~ uitsteken 50
 kelder, (de) ~ uitwerpen 50
 kelder, (een) ~ overwelven 76
 kelder, (een) ~ welven 76
 kelder, gewelfde ~ 75
 kelderdecke 75
 kelderdek 75
 kelderdek maken 76
 kelderdeurslot 141
 keldergewelf 75, 76
 KELDERGEWELF, EEN ~ MAKEN 76
 keldergewelf maken 76
 kelderplafond 75
 kelderput, de ~ uitgraven 50
 kelders uitschieten 50
 kelderslot 142
 kelderspijs 34
 kelderzolder 75
 KEPER 107
 keper 24, 102, 107
 keperen 76, 160, 169
 kepers 49, 76, 169
 kepers, geschaafde ~ 55
 keperverband 159
 kerkdeurscharnier 138
 ketelpak 6
 kettel 23, 155
 kettelen in kruis 155
 kettelverband 78
 kettenklam 23
 kettenverband 78
 kettenverband, lang ~ 78
 ketting 23
 kettingverband 78, 80
 KETTINGVERBAND, NOORS VERBAND, ~ 78
 keuls bruin 187
 keulse amber 187
 keulse goot 175
 keus, eerste ~ 66
 keus, tweede ~ 67
 kiebel, één ~ 35
 KIEL 101
 kiel 101, 102, 185
 kiel, lange witte ~ 185
 kiel, witte ~ 185
 kielbalk 101
 KIELGOOT 101
 kielgoot 101
 KIELKEPER 101
 kielkeper 101
 kielsnuit 102
 kieltje 6
 kies (d.) 47
 kiezel 31, 47
 kiezel, fijne ~ 46
 kiezel, gewassen ~ 46
 kiezel, grove ~ 46
 KIEZELBAK 179
 kiezelbak 179
 kiezelbak, zinken ~ 179
 kiezelzand 31, 47
 kijker 109
 kijl 27, 157
 kijlbred 107
 kijlen, aandrijven met ~ 159
 kijlhamer 15
 kilo, de vijf ~ 16
 KINDERBALKEN 154
 kinderbalken 154
 kinderbalkjes 154
 kindjesgeel 186
 kip 25
 kipkar 19

kipplank 25
 kist 47
 kist, houten ~ 47
 kistenslot 142
 kistslot 142
 klaarmaken, spijs ~ 35
 kladden 208
 kladderwerk 208
 KLADSCHILDER 184
 kladschilder 184, 217
 klak 186
 klakje 186
 klam 23, 27, 156
 klammig 62
 KLAMP 120
 klamp 27, 70, 120
 klampdeur 118, 119
 KLAMPDEUR MET
 SCHRANKSCHOREN 118
 KLAMPDEUR,
 PLANKENDEUR 118
 klampen 23, 119
 klampen, deur met twee ~ en
 schoor 119
 klampen, oprechte ~ 119
 klampen, staande ~ 119
 klampdeur 118
 klampdeur mee schuine
 strever 119
 klampdeur met schoor 119
 klampstuk 120
 KLANGEN 178
 klängen 178
 KLAPDEUR 122
 klapdeur 122
 klaplak 193
 klappalen 49
 klapraam 126
 klapscharnier 138
 klapvenster 126
 klapvenstertje 108, 126
 klatergoud 188
 klauw, steigerketting met ~ 23
 klavierband 138
 klederborstel 219
 kleenleem 95
 klei 33
 klein beitelte 18
 klein hamertje 18
 klein leertje 29
 klein leidertje 29
 klein pleisterschopje 163
 klein schilddak 101
 klein troffeltje 9
 klein truweeltje 9, 163
 kleine boom 147
 KLEINE BOUWLADDER 28
 kleine hamer 18
 kleine koplaag 82
 kleine ledde 29
 kleine leer 29
 kleine leider 28
 kleine noordhoek 101
 kleine pioche (fr.) 16
 kleine punttroffel 9
 kleine spade 51
 kleine stelling 27
 kleine stellingleider 28
 kleine tang 18
 kleine troffel 9
 kleine truweel 9
 kleine voeger 89
 kleinpuntige kwast 200
 kleispaan 182
 kleister (d.) 219
 kleisteren 98
 klem 23, 157, 167
 klemhaak 167
 klemketting 23
 klemspie/-spij 157
 klenen 97, 98
 klepmuts 186
 KLEPRAAM 126
 klepraam 126
 kleurglas 222
 kleurkam 204
 kleursel 193
 KLEURSTOFFEN, ANILINE ~ 188
 kleurstoffen, aniline ~ 188
 kleven 212
 klezoorverband 77
 KLEZORENVERBAND 77
 klezorenverband 77
 klief 14
 kliefhamel 15
 kliefhamer 15, 16
 klik 25, 158
 klik, valse ~ 158
 KLIKPLANK 158
 klikplank 158
 klikplanken 76
 klimledder 28
 KLINK 25
 klink 25, 140
 KLINK LIGGEN 25
 klink liggen 25
 klink, op een ~ treden 25
 klink, op ~ liggen 25
 klink, slot zonder ~ 142
 klinkslot 142
 klip 25
 klits 141
 klitser 184
 klodderen 208
 klommelwerk 208
 klompen 7
 klompennageltjes 220
 klompennageltjes,
 gegalvaniseerde ~ 220
 klompjes 49
 klonken 7
 klontkalk 40
 kloostersponning 114
 klopporstel 198
 klophamel 53
 klophamer 13, 15
 KLOPKWAST 198
 klopkwast 198, 201
 klopper 44, 53, 168, 198, 201
 kloptoren 137
 kloppwerk 91
 klos 27, 58, 105, 168
 klos, houten ~ 27, 140
 klos, houteren ~ 58
 klos, rotterdamse ~ 27
 klosje 58, 140
 KLOSJE, HOUTEN ~ 58
 klosjes 116
 klossen 109, 115, 155
 klossen, de plafond ~ 145
 klosser 184
 klotkalk 40, 41
 klots 27, 105
 klotsen 115
 klotsje 57, 58, 140
 klotsje, schietlood met snoer en
 ~ 57
 klottenkalk 40, 41
 kluitkalk 40, 41
 kluitkalk, bedorven ~ 41
 kluitkalk, kapotte ~ 41
 kluitkalk, verkoolde ~ 41
 kluppel 24
 knaap 39
 knab 58
 knaspert, droge ~ 38
 KNECHT 170
 knecht 167, 170, 185, 195
 KNEDEN, STOPVERF ~ 194
 kneder 44
 knevel 140
 kneveltje 140
 knibbelaar 18
 knie-/knijbeschermer 7
 knie-/knijstuk 7
 KNIEBESCHERMER 7
 knieënlap 7
 knielap 7
 knielappen 165
 knielappen, leren ~ 165
 knijbeschermer, knie-/~ 7
 knijp 167
 knijper 162
 knijptang 18, 162
 knijstuk, knie-/~ 7
 knik 171
 knip 139
 knip voor overlicht 139
 knipmachine 18
 knipmes 92

11.9

- knipscheer 18
kniptang 18, 162
knipvoeg 92
knipvoegen 92
knipvoegwerk 92
knipwerk 92
knobbel 61
knoddelaar 184
knoddelen 208
knode 61
knoeien 208
knoeier 184
knoeilap 184
knoeiwerk 208
knokenlijm 189
knoop 139
knop 140
knoprij 182
knotsen 208
knotslok 61
knuppel 24
knuppelloken 24
knuppelloker 24
knuppeltjes, gespannen ~ 144
kobaltblauw 187
kobaltgroen 187
kobolt 189
koekkoek 109
koetje 7
KOGELKWAST 200
kogelkwast 200
kogelwitkwast 200
kokergaten 125
kolom 109
komen, daar ~ blazen op de
verf 210
komen, naar binnen over ~ 59
komen, naar buiten over ~ 58
komen, op mich/dich aan ~ 58
komen, over ~ 58
komen, vol blaren ~ 210
komen, voorover ~ 58
KONGREPEN 125
kompleet deurslot 141
koning 106
koningsblauw 187
koningschoor 106
koningsstijl 104, 106
koningstijl 106
konteinde 170
koord 11, 22, 74, 125
koordje, fijn ~ 74
koordledder 207
koordpennen 11
koordpinnen 11
koordprijen 11
kop, de ~ 82
kop- en strekverband 80
kop, koplaag op zijn ~ 83
kop, strek op zijn ~ 82
kopanker 157
kopcenter 83
koperen zeefje 194
kopergroen 187
kophamer 14
kopje, rollaag van een ~ 82
koplaag 82, 111
koplaag, kleine ~ 82
koplaag, maatlat voor ~ 56
koplaag op zijn kop 83
koplagen 79
KOPLAT 116
koplat 56, 116
koplijst 116
kopmaat 56
koppelanker 156, 157
koppelen 26
KOPPELIJZER 157
koppelijzer 157
koppeling 23
koppelplaat 157
koppen, allemaal ~ 79
koppen, kapdak met twee
~ 100
koppen, steensmuur in ~ 79
koppenboog 72
KOPPENLAAG 82
koppellaag 79, 82
koppelat 56
KOPPENMAAT 56
koppennaam 56, 111
koppennrol 82
koppennrollaag 82
KOPPENVERBAND 79
koppennverband 79
KOPPENVERDEELLAT 56
kopraam 130
koprollaag 82
kops 82
kops met gewoon verband 81
kopse boog 72
kopse en gewone laag 80
kopse laag 82
kopse maatlat 56
kopse rol 82
kopse rollaag 82
kopse verdeellat 56
kopse voeg 88
kopslaag 82
kopslaagverband 79
kopsteen, boog met ~ 72
kopstrekverband 80
kopstuk 113, 120
kopsverband 79
kopsvoeg 88
kopverband 79, 159
kopverdeellat 56
kopverdeler 56
kopverdeling 56
kopvoeg 88
kopvoeger 162
KORBEEL 106
korbeel 94, 106
KORBELLEN 154
korbelen 154
korf 47
kornis 70, 83, 175
kornis, leer voor in de ~ te
hangen 207
kornismetselwerk 83
kort paaltje 24
kort, te ~ 38
korte boom 147
korte ledder 28
korte leer 29
korte leider 28
korte plankjes 49
korte schacht 147
korte steigerledder 28
KORTELING 24
korteling 24
kortelinggatten 24
kortelings 49
kortgeveltje 101
kot 44, 94
kotborstel 196
koter 23, 125
koter afschrijven 111
koters 24
koudbeitel 17
KOZIJN 112
kozijn 112
kozijn met twee
draairamen 130
KOZIJNANKER 115
kozijnanker 115
kozijnhaak 115
kozijnijzer 115
kozijnklossen 115
kozijnlat 114
kozijnsanker 115
kozijnshaak 115
kozijnsklossen 115
kozijnspouwstukken 115
kraag 12, 70, 83
KRAAGSTEEN 111
kraaibek 114
kraaibek, groef van de ~ 114
kraaibek 162
kraaiencement 29
kraaiepoet 183
kraaistenen 67
krabber 14, 90, 203
krabbertje 90
krabrijzer 90
kram 159
krampen 178
krans 70, 155, 169
kransen 155
kraplak 187

kratsen 210
 kratser 90
 kratsijzer 90
 krebber 36, 44, 48, 90, 203
 krebber met lange steel 44
 krebberen 210
 kretsen 210
 kretser 90, 203
 kretsijzer 90
 kretsspaan 90
 kretsvoegijzer 90
 KREUPELE STIJL 104
 kreupele stijl 104
 kreupelstijl 104
 krijgen, blazen ~ 210
 krijt 161
 krijtsel 192
 krijtverf 192
 krolrand 177
 krom 61
 kromme benen 154
 kromme haak 48, 90
 kromme riek 48
 krookkalk 46
 KROONLIJST 83
 kroonlijst 120
 krop 154
 kruier 4
 kruigeriem 20
 kruikar, lange ~ 19
 kruikar, planken ~ 19
 kruikar voor cement 19
 kruikarhelp 19
 kruikarlicht 19
 kruikarriem 20
 kruikarzeel 19
 kruilicht 19
 kruiriem 19
 kruis 23
 kruis, kettelen in ~ 155
 kruisanker 156
 kruischoring 23
 kruisdak, dubbel ~ 100
 kruisgebint 103
 kruisgehang 135
 kruishak 16
 kruishak, dobbele ~ 16
 KRUISHENGSEL 135
 kruisijzer 156
 kruiskettelen 155
 kruislatten 115
 kruisllood 131
 kruisplanken 23
 kruisroede 131
 kruisschoor 23
 kruisspijl 131
 kruisstijl 131
 KRUISVERBAND 79
 kruisverband 80
 kruisverband, staand ~ 80
 kruisverbinding 23
 kruisvorm, latje in ~ 131
 kruiswegse streef 23
 kruiwagel 35
 kruiwagelriem 20
 KRUIWAGEN 19
 kruiwagen, planken ~ 19
 kruiwagensriem 20
 KRUIZEEL 19
 kruizeel 19
 kruk 8, 140
 kruk, deurslot met ~ en sleutel 141
 krukrendel 140
 krukschoude 140
 KRUKSCHUIFJE 140
 krukschuijfe 140
 krukslot 142
 kuil 45, 61
 kuil, de ~ uitgraven 50
 kuilkalk 45, 46
 kuilzand 31
 kuip 35, 9, 43
 kuip, ijzeren ~ 43
 KUIPSTUK 150
 kuipstuk 150
 kunnen, tegen de regen ~ 213
 kunrader 86
 kunrader steen 86
 kunstschilder 184
 kunstterpentine 190
 kussen 111
 kussenstenen 109
 kwade kalk 41
 kwak 37
 kwak, te ~ 37, 3
 kwakke mortie 37
 kwart, trap met een dubbel ~ en verdreven trede 151
 kwartier, vloer van ~ 158
 kwatrond 147
 kwartslag, trap met ~ 151
 kwartslag, trap met een ~ 151
 kwast 70
 kwast 195
 kwast, aangesleten ~ 195
 kwast, besleten ~ 195
 kwast, fijn besleten ~ 195
 kwast, getande ~ 198
 KWAST, GOED BESLETEN ~ 195
 kwast, goede ~ 195
 kwast, goede aangesleten ~ 195
 kwast, goede besleten ~ 195
 kwast, kleinpuntige ~ 200
 kwast, marbelen ~ 198
 kwast met vleugels 195
 kwast, opgebonden ~ 196
 kwast, platte ~ 196
 kwast, ronde ~ 196
 KWAST, SLECHT BESLETEN ~ 195
 kwast, slecht besleten ~ 195
 kwast, slechte ~ 195
 kwast, slechte besleten ~ 195
 kwast van een hoddelaar 195
 kwastenaanzet 213
 kwastenbus 201
 KWASTENHANGER 200
 kwastenhanger 201
 kwastenstreef 213
 kwasthanger 201
 KWASTSTREEP 213
 kwientje (?) 59
 kwik 60
 kwikbel 60
 kwispel 70, 198, 199
 kwispeltje 199
 kwispelwerk 91
 L
 l-ijzer 110
 laadbak 40
 laag 82, 84, 213
 laag, de tweede ~ zetten 213
 laag, een ~ derop zetten 213
 laag, eerste ~ 51, 170
 laag, gewone ~ 82
 laag, in de ~ liggen 87
 laag, kopse ~ 82
 laag, kopse en gewone ~ 80
 laag, laag voor ~ metselen 63
 laag, laag voor ~ omhoog halen 63
 laag, met de volle ~ optrekken 63
 laag, onderste ~ 51
 laag, op ~ leggen 87
 laag, patijtse ~ 82
 laag, platte ~ 82
 laag, rechtstaande ~ 82
 laag, staande ~ 82
 laag, strekse ~ 82
 laag, tweede ~ 170, 214
 laag van andere brikken 84
 laag verf 213
 laag voor laag metselen 63
 laag voor laag omhoog halen 63
 laag, vorstwerende ~ 179
 laagdikte 55
 laagte, de ~ maken 169
 laagtekens 56
 laagverdeler 56
 laagverdeling 55
 LADDER, DUBBELE ~ 206
 LADDERBANKJE 207
 LADDERSCHOEN 208
 LADDERTRAP 151

laddervoetje 208
lage steiger 27
lage stelling 27
lagen 56
lagen, fundament met ~ 53
lagenlat 56
lagenlatje 56
LAGENMAAT 55
lagenmaat 55
LAGENVERDEELLAT 56
lagenverdeling 55
lager 87
lager, in ~ liggen 87
lagersteen 111
LAK 191
lak 191
lak, blanke ~ 191
lak, florentijner ~ 187
lak, florentijnse ~ 187
lak, gebrande ~ 186, 187
lak, japanse ~ 192
lak, matte ~ 192
lak, ongebrande ~ 186, 187
laken, oud ~ 219
lakeren 209
LAKKEN 209
lakken 208, 209, 212
lakplamuur 195
lakverf 191
lakverven 209
lakwerk 209
lam schaven 149
LAMBRIZERING, EEN ~
AANBRENGEN 153
lambrizing maken 153
lamellen 134
lamme hoek 100, 101
lampenzwart 187
lampenzwartsel 187
landbouwkalk 41, 46
lang kettenverband 78
lange boom 147
LANGE BOUWLADDER 28
lange, krebber met ~ steel 44
lange kruikar 19
lange ledder 28
lange leer 206
lange leider 28
lange paal 21
lange schacht 147
lange steigerledder 28
lange stellingleider 28
lange voeg 88
lange witte kiel 185
langer maken 26
LANGS DE RIJEN BERAPEN 182
langspaal 22
langsvoeg 88
lap 7
lap, caoutchoucen ~ 7
lap, gummi ~ 7
lap, leren ~ 7
lappen 98
lat 125, 148, 206
LATEI 109
latei 110, 127, 128
latei, betonnen ~ 110
latei, ijzeren ~ 110
latei, stalen ~ 110
latei, stenen ~ 127
lateibalk 110, 153
laten, bij ~ lopen 63
laten drinken 62
laten staan 194
laten, verf door de zij ~
lopen 194
laten verlopen 63
laten, verlopen ~ 63
laten verspringen 63
LATEREN 169
lateren 169
latex (e.) 192
latijzer 156
latje 131, 202
latje in kruisvorm 131
latjes 134
latstek 165
latten 49, 55, 95, 107, 169
latten, een plafond ~ 145
latten, opstaande ~ 95
LATTENDEUR 121
lattendeur 121
lattensponning 121
LAVEN 148
lazeren 216
ledder 28
ledder, dubbele ~ 206
ledder, kleine ~ 29
ledder, korte ~ 28
ledder, lange ~ 28
ledder, stockse ~ 28
ledder, tweestokkige ~ 28
ledderbankje 207
ledderhaak 161
ledderschoen 208
leddertje 29
lee 135
leegsoppen 208
leegverven 208
leem 33, 41, 95
leem, met ~ aansmeren 98
leem, met ~ bekleende
muur 96
leem, met ~ beklenen 97
leem, met ~ beplakken 98
leem, met ~ berapen 98
leem, met ~ besmeren 98
leem, met ~ bestrijken 98
leem, met ~ bezetten 98
leem, met ~ insmeren 97, 98
leem, met ~ plakken 98
leem, plekken bet ~ 98
leem tussen doen 98
leemlaag 52
leemmergel 41
leemmortel 95
leemmuur 96
leemmuur, (een) ~ maken 98
leemplaaster 96
LEEMSPECIE 95
leemspecie 95
leen 152
leer 7, 28
leer, dubbele ~ 206
leer, kleine ~ 29
leer, korte ~ 29
leer, lange ~ 206
leer van de eerste stelling 29
leer voor in de kornis te
hangen 207
leerbankje 207
leergast 185
leerjong 184
leerjongen 4
leerjongetje 185
LEERLING 4, 184
leerling 170, 184
leertje 7, 29
leertje, klein ~ 29
leervoet 207
leervoetje 208
leest 73, 74, 116
leest, boog op een ~ 72
legen, de balklaag ~ 153
legen, pannen ~ 160, 161
legen, provisoir ~ 161
legen, voorlopig ~ 161
leger 87
leger, in het ~ liggen 87
leger liggen 87
leger, op het ~ leggen 87
leger, op het ~ liggen 87
leger, op zijn ~ metselen 87
legerhout 110
legers 76
leggen 161
leggen, bruggen ~ 153
leggen, coffrage (fr.) ~ 76
leggen, dalles (fr.) ~ 75
leggen, de balkenlaag ~ 153
LEGGEN, DE BALKLAAG ~ 153
leggen, dicht ~ 161
leggen, een dak ~ 160
leggen, het dak ~ 160
leggen, op het dak ~ 161
leggen, op het leger ~ 87
leggen, op laag ~ 87
leggen, op voorhand ~ 161
leggen, pannen ~ 160, 161,
162

leggen, (pannen) goed ~ 162
 leggen, pannen op gen dak
 ~ 160
 leggen, pannen op het dak
 ~ 160
 leggen, provisoir ~ 161
 leggen, provisorisch ~ 161
 leggen, ruw-eweg ~ 161
 leggen, ten goede ~ 162
 leggen, toe ~ 161
 leggen, voorlopig ~ 161
 leggen, zink ~ 160
 leghaak 136, 137
 lei 85, 172
 lei, noorse ~ 85
 lei op het dak 172
 lei, rechte ~ 172
 leidak 174
 LEIDEKKER 160
 leidekker 161
 leidekkershamel 173
 leidekkershamer 173
 leider 28
 leider, grote ~ 28
 leider, kleine ~ 28
 leider, korte ~ 28
 leider, lange ~ 28
 leiderbankje 207
 leiderschoen 208
 leidertje 29
 leidertje, klein ~ 29
 leidervoetje 208
 LEIEN DAK 174
 leien dak 174
 leien, dak van ~ 174
 leiendekker 161
 leienklopper 161
 LEIHAAK 173
 leihaak 161, 173
 leihaakijzer 174
 LEIHAMER 173
 leihamer 18, 173
 LEILAT 125
 LEISTEEN 85
 leisteen 85
 leitang 162
 lekdorpel 128
 lemen 97
 lemen huizer 93
 lemen mortel 95
 lemen muur 96
 lemen tuin 96
 lemen wand 96
 lemmer 8
 lengte, op ~ maken 146
 lening 152
 lentegroen 187
 lepelblad, anker met ~ 156
 lepeltroffel 163
 leppen, pannen ~ 163
 leren kapje 7
 leren knielappen 165
 leren lap 7
 leren, turks ~ boks 165
 leren, turks ~ broek 165
 lesbak 43
 leshaak 44
 leskalk 40, 41, 45, 46
 leskalk, belgische ~ 41
 leskalk, natte ~ 46
 leskuil 45
 lesplan 43
 lesschuif 44
 lessen, (kalk) ~ 42
 lessen, kalk voor te ~ 40
 leste plank 159
 letchi 31
 letste trede 148
 letste wel 148
 letterborstel 199
 letteren zetten 215
 letterkwast 199
 letters, penseel voor ~ 199
 letters verven 215
 letters zetten 215
 LETTERZETTEN 215
 letterzetten 215
 LETTERZETTER 199
 letterzetter 199
 letterzetter 197
 leun 152
 leuning 25, 152
 LEUNINGHOUDERS 152
 leuninghouders 152
 leuningijzers 152
 libel 60
 licht 19
 licht van het venstertje 129
 lichte brikken 67
 lichtmaat 111
 lichtraampje 124
 lichtriem 19
 ligbak 43
 ligbalken 94
 liggen, groefleger ~ 87
 liggen, in de laag ~ 87
 LIGGEN, IN GROEFLEGER ~ 87
 liggen, in het leger ~ 87
 liggen, in lager ~ 87
 LIGGEN, KLINK ~ 25
 liggen, klink ~ 25
 liggen, leger ~ 87
 liggen, op de wip ~ 25
 liggen, op het leger ~ 87
 liggen, op klink ~ 25
 liggen, op zijn kant ~ 87
 liggen, op zijn natuur ~ 87
 liggen, op zijn zijde ~ 87
 LIGGENDE ROLLAAG 82
 liggende tand 81
 ligger 22, 110
 liggers 67
 lijf 69
 lijmen 209
 LIJMVERF 192
 lijmvverf 192
 lijmverven 209
 lijnen 219, 220
 lijnöl 189
 lijnöl, gekookte ~ 189
 LIJNOLIE 189
 lijnolie 189
 lijnolie, dikke ~ 189
 lijnolie, gegelatineerde ~ 189
 LIJNOLIE, GEKOOKTE ~ 189
 lijnolie, gekookte ~ 189
 lijnolie, rauwe ~ 189
 lijnolig 189
 lijnolig, dubbel gekookte
 ~ 189
 lijnolig, gekookte ~ 189
 lijntrekker 198, 199
 lijnvoeg 88
 lijnwaterpas 59
 lijst 70, 83, 87, 116
 lijsthaak 207
 lijstenledder 207
 LIJSTHAAK 207
 lijsthaak 207
 lijstje 147
 LIJSTLEERTJE 207
 lijstleider 207
 lijstleidertje 207
 lijstmettselwerk 83
 lijstscheer 207
 lijstwerk 83
 LIJVVIG 212
 lijvig 212
 lijzaadsolie 189
 lijzaadsoliestopverf 194
 limietpalen 49
 limietplanken 49
 linharder 189
 linnen 220
 linteau (fr.) 110
 linteau (fr.), betonnen ~ 110
 LINTVOEG 88
 lintvoeg 88
 lintvoeger 89
 lip 141
 lip, inlaten met een ~ 154
 litofoon 186
 litofoonwit 186
 locht, te ~ 43
 lochtbal 60
 lochtbel 60
 lochtbrikken 66
 lochtdroog 62
 lochtstenen 67
 lochtvenster 126

11.9

- loden 58
 loden, een muur ~ 58
 loden loketten 178
 loden slabben 178
 lodig 58
 lodorite 179
 loftbel 60
 loftkalk 41
 lok 61
 loketblij 178
 LOKETLOOD 178
 loketlood 178
 LOKETTEN 178
 loketten 178
 loketten, loden ~ 178
 loksel 95
 lokselen 96, 98
 lokselstekken 95
 lokselstekker 95
 lommel voor te ziften 194
 lommelzand 31
 lood 57, 58, 59, 131, 182, 189
 lood aanbrengen 178
 lood, afslabben met ~ 178
 lood, de muur ~ zetten 58
 lood, (de) schoorsteen in ~
 zetten 178
 lood, de ~ zetten 58
 LOOD, GLAS IN ~ 222
 lood, glas in ~ 222
 lood, het ~ aflaten 58
 lood, het ~ derop houden 58
 lood, (het) ~ zetten 58
 lood, in het ~ 58
 lood, in het ~ zetten 58
 lood, indekken met ~ 178
 LOOD INLEGGEN 178
 lood inleggen 178
 lood, met ~ afzetten 178
 lood, met ~ controleren 58
 lood, met ~ dichten 178
 lood, met ~ indekken 178
 lood, niet ~ 58, 59
 lood rondzetten 178
 lood, ruitjes in ~ 222
 LOOD, TE ~ 58
 lood, te ~ 58
 LOOD, TE ~ AFZAGEN 146
 lood, te ~ afzagen 146
 lood, te ~ zetten 58
 lood, tordel in ~ ingezet 137
 lood, uit ~ 58
 lood, uit het ~ 58, 59
 lood, uit het ~ hangen 58
 lood, uit het ~ staan 58, 59
 lood, volgens het ~ 58
 lood, waterpas met ~ 59
 lood, zuiver ~ 58
 loodbel 60
 loodblok 57, 59, 182
 loodblokje 57
 loodglas 222
 loodje, waterpas met een ~ 59
 loodklotsje 57
 loodkoord 11, 57
 LOODLEI 173
 loodlei 173
 loodmenie 187
 loodpas 59
 LOODPLANK 59
 loodplank 59
 loodrecht 58
 loods 58
 loods, te ~ 58
 loodschalie 173
 loodsen 58
 loodslabben 178
 LOODVERGIFTIGING 186
 loodvergiftiging 186
 loodvergiftiging 186
 loodwaag 59
 loodwaterpas 59
 loodwit 186
 loodwitplamuur 195
 loodwitvergiftiging 186
 loodziekte 186
 loog 190
 LOOPLIJN 146
 looplijn 146
 looplinie 146
 loopplanken 24
 LOOPSLOT 142
 loopslot 142
 loos plafond 145
 lopen 214
 lopen, bij laten ~ 63
 lopen, naar binnen ~ 59
 lopen, verf door de zij laten
 ~ 194
 looper 194
 lopers 214
 losse brikken 67
 losse, hoek met ~ armen 12
 losse pin 156
 losse plank 25
 losse trap 151
 LOSSE VEER 158
 losse veer 158
 lossen 43
 LUCHTBEL 60
 luchtbel 60
 luikse steen 85
 lyonse 197
 LYONSE PENSELEN 197
 lyonse penselen 197
 M
 -
 maalder 184
 maantje 60
 MAASDAK 174
 maasgrind 47
 maaskiezel 46
 maaszand 30, 47
 maaszand, fijne ~ 30
 maaszand, grijze ~ 30, 47
 maaszand, grove ~ 30
 maaszavel 31
 maat 74
 maat, buitenkant ~ 146
 MAAT, BUITENWERKSE ~ 111,
 146
 maat, buitenwerkse ~ 111, 146
 maat, glas op ~ maken 223
 maat, op ~ snijden 111, 223
 maat, op ~ zagen 111
 maat, uitwendige ~ 111
 maatlat 56
 maatlat, kopse ~ 56
 maatlat, steense ~ 56
 maatlat voor koplaag 56
 maatlat voor steenlaag 56
 maatlatje 56
 maatplanken 49
 maatverband 84
 maatverdeling 55
 machine om palen te slagen 54
 maçon (fr.) I
 magere kalk 43
 magere spijs 181
 magere zand 30
 magere zavel 31
 mahoniekwast 199
 MAKELAAR 106
 makelaar 106, 114, 129
 makelaar, ronde ~ 129
 makelaar, schuine ~ 129
 maken, arm ~ 63
 maken, blaren ~ 210
 maken, blazen ~ 210
 maken, boogwerk ~ 76
 maken, de binder ~ 103
 maken, de laagte ~ 169
 maken, de oze ~ 169
 maken, de stoottrede rond
 ~ 149
 maken, dek ~ 76
 maken, een beschoten dak
 ~ 169
 maken, een gewelf ~ 75
 MAKEN, EEN KELDERGEWELF
 ~ 76
 maken, (een) leemmuur ~ 98
 maken, (een muur) vaardig
 ~ 63
 maken, een opreet ~ 147
 maken, (een) tuinmuur ~ 98
 maken, (een) tunnel ~ 75
 maken, fondamenten ~ 50
 maken, fundamenten ~ 50

maken, funderings sleuven ~ 50
 maken, glas op maat ~ 223
 maken, groef ~ 158
 maken, (het) gewelf ~ 76
 maken, hoger ~ 26
 maken, kalk ~ 35
 maken, kelderdek ~ 76
 maken, keldergewelf ~ 76
 maken, lambrizing ~ 153
 maken, langer ~ 26
 maken, moos ~ 35
 maken, mortel ~ 4, 35
 maken, mortie ~ 35
 maken, muurspijs ~ 35
 maken, nat ~ 62
 maken, noten ~ 158
 maken, ondereen ~ 195
 maken, op lengte ~ 146
 maken, oversteek ~ 170
 maken, overwelging ~ 76
 maken, panelen ~ 153
 maken, passend ~ 149
 maken, pennen ~ 112
 maken, sleuven ~ 50
 maken, specie ~ 4, 35
 maken, spijs ~ 4, 35
 maken, strijkklaar ~ 194
 maken, uitslag ~ 103, 147
 maken, vaardig ~ 63
 maken, verf ~ 193
 maken, week ~ 195
 makulatur (d.) 218
 MAL 144
 mal 10, 47, 74, 144, 146, 150, 217
 malberen 216
 malberen glas 222
 maler 184
 mallen 217
 mallen, werken met ~ 217
 malletje 12
 malooi 35
 malverborstel 201
 malverpenseel 198
 manoeuvre 3, 37, 38, 51
 manoeuvre spelen 4
 manoeueren 4
 mangan 189
 mannetje 24, 106, 158, 183
 mannetje, houten ~ 28
 mannetjeblaffeturen 134
 mannetjes 133
 mansarde 101
 MANSARDE-DAK 101
 mansarde-dak 101
 mansarde-kap 101
 mantel 69
 mantelbred 69
 marbelen kwast 198
 marbelen, pinsel om te ~ 198
 marbreren 216
 marmer, in de ~ zetten 216
 marmerborstel 198, 201
 marmerdas 196
 marmereerpinsel 199
 marmeren 216
 marmereren 216
 MARMERGLACEERKWAST 198
 marmerglaceerkwast 198
 marmerglaceerpenseel 198
 MARMERGLAS 222
 marmerglas 222
 MARMERKLOPPER 201
 marmerklopper 201
 marmerkwast 198
 MARMERPENSEEL 199
 marmerpenseel 199
 marmerzetten 216
 martelglas 221
 maserbruin 187
 maserkam 205
 masern (d.) 216
 MASSIEVE MUUR 64
 massieve muur 65
 mastgoot 176
 MASTIEK 179
 mastiek 179, 194
 mastiek uitkappen 222
 mastieken 211, 223
 mastiekmes 202
 materiaal 185
 materiaalleaning 24
 MATGLAS 221
 matglas 221
 matineerkwast 197
 matlak 191
 matlak, blanke ~ 192
 matscholk 6
 matte lak 192
 matte plakken 214
 matte tamponneerverf 193
 matte verf 191
 MATTE VERNIS 192
 matte vernis 192
 matverf 191
 MATVERF 191
 matzak 6
 mee, klampendeur ~ schuine strever 119
 mee, spalter ~ tanden 198
 meester 4, 185
 meester-werkman 4
 meestergezel 3, 4
 meestergezel 185
 meesterknecht 185
 meetlat 56, 56
 mei 5
 mei, de ~ 5
 mei, de ~ geven 5
 mei, (de) ~ opzetten 5
 mei, de ~ steken 5
 mei, de ~ verdrinken 5
 mei, (de) ~ verteren 5
 mei, (de) ~ vieren 5
 mei, de ~ zetten 5
 meibier 5
 MEIBOOM 5
 meiboom 5
 meiborrel 5
 meidrinkens 5
 meikermis 5
 meiverteer 5
 MELKGLAS 222
 melkglas 222
 mengen 35
 mengeling 33, 35
 mengeling, droge ~ 38
 mengen 193, 95
 mengen, spijs ~ 35
 mengen, verf ~ 193
 menghaak 36, 48
 mengsel 35, 43, 47
 menie, rode ~ 187
 meniekwast 196
 menote (wa.) 7
 mergel 41
 mergel, gemalen ~ 41
 mergel, sibber ~ 86
 mergelbeitel 18
 MERGELBLOK 86
 mergelblok 86
 mergelblok, bemeler ~ 86
 mergelbrik 86
 MERGELKALK 41
 mergelkalk 41
 mergelskalk 41
 mergelsteen, bemeler ~ 86
 mergelsteen, bolderse ~ 86
 merken 111
 mes 8, 92, 167, 194
 mesje 203
 MESSING 158
 messing 158
 MESSING EN GROEF 158
 mesthaak 48
 met de grondschaaf uitschaven 149
 met de puimsteen schuren 211
 met de volle laag optrekken 63
 met een bred opvangen 61
 met een stijp opvangen 61
 met, goed om ~ te werken 63
 met kalk witten 209
 met leem aansmeren 98
 met leem bekleende muur 96
 met leem bekleenen 97
 met leem beplakken 98
 met leem berapen 98
 met leem besmeren 98

II.9

- met leem bestrijken 98
met leem bezetten 98
met leem insmeren 97, 98
met leem plakken 98
met lood afzetten 178
met lood controleren 58
met lood dichten 178
met lood indekken 178
met pannen dekken 160
met pannen toedekken 160
met riet dekken 170
met strooi dekken 171
met zink bekleden 178
meten 60
meter 59
metsdraad 11, 74
METSelaar 1
metselaar 1, 5
metselaar, tweede ~ 3
metselaar-opperling 3
metselaarleerling 4
metselaarsboks 6
METSelaarsbroek 6
metselaarsknaap 39
metselaren verzorgen 4
metselblad 8
metseldraad 11
METSelen I
metselen 1, 63
metselen, een gewelf ~ 75
metselen, gewelf ~ 76
metselen, laag voor laag ~ 63
metselen, op zijn leger ~ 87
metselfundering 53
metselgrond 31
metselhamer 13
metselkalk 33, 41, 45
METSelkoord 11
metselkoord 11, 74
metselkoordje 11
metselkuip 39
metselmortel 33
metselscholk 6
metselschopje 8
metselsnoer 11
metselspecie 33
metselspijs 32, 33
metselspijs voor waterdicht
werk 34
METSelstenen
BEVOchtigen 62
metselstrepen 56
metselton 40
metseltouw 11, 74
metseltroffel 8
metselvaardig 62
metselverband 77
metselwerk 73, 96
METSelwerk IN
NATUURsteen 86
metselwerk in natuursteen 86
metselwerk in nievelsteen 86
metselwerk in zandsteen 86
metselwerk, trapsgewijs ~ 53
metselwerk, vlak ~ 73
METSelzand 30
metselzand 30
metselzand, grove ~ 30
metselzand, scherpe ~ 30
metselzand, zachte ~ 30
metsemer 20
metsen 1, 63
metsen, (de muur) op zijn
hoogte ~ 63
metsen, een gewelf ~ 75
metsen, terugspringend ~ 63
metsers 1, 5
metsers, bekwame ~ 56
metsers, eerste ~ 56
metsers, halve ~ 3
metseraar 1
metserdien(d)er 3, 37, 38
metserdieder 51
metserdienen 3
metseren 1
metserij 1
metserskiel 6
metserscholk 6
metsersgrond 31
metserskoord 11
metsersvoordoeck 6
metsersruweel 8
metsersvoordoeck 6
metservooring 6
metskabel 11
metskalk 41, 45
metskluppel 24
metskluppelen 49
metsknuppel 24
metskoord 11, 74
metskruiwagel 19
metskuip 39
metsloker 24
metsmortel 32
metsmortel, vette ~ 33
metspriemen 11
metsrij 182
metsrokje 6
metstob 40
metstroffel 8
metstroffeltje 9
metstruweel 8
metsvoordoeck 6
metswerk 1, 73, 96
metswerk, band in ~ 84
metswerk bet blauwe stenen 86
metswerk, blind ~ 111
metswerk, rond ~ 76
metszand 30
metszavel 31
meubelslot 142
mich, op ~/dich aan komen 58
mich, van ~/dich af gaan 59
middellijn 146
middellijst 113
middelman 113
middelste, de ~ 72
middelste travers 113, 121
middelstijl 113
midden, rechte trap met in het
~ een halve
wendelslag 151
midden, trap met in het ~ een
wendel 151
middenbrug 113
middendorpel 121
middenpilaar 109
MIDDEnregel 121
middenregel 121
middenrichel 121
middenste steen 72
middenste travers 113, 121
MIDDEnStijl 113
middenstijl 109, 113
middenstuk 113
middentravers 113
mineraalblauw 187
mischer (d.) 48
mischgaffel 48
mischung (d.) 35
mixer (e.) 48
mixtion (e.) 215
MIXTION, GOUDVERF, ~ 215
model 47
moderood 187
moederbalk 153
moederschroef, toren met
~ 137
moellon (fr.) 85
moellon (fr.), platte ~ 85
moellonhamer 15
moellonmetswerk 86
moellonsteen 85
moer, tordel met ~ 137
MOERBALK 153
moerbalk 153
moerbint 154
MOFFelen 217
moffelen 217
moha-kalk 41
MOKER 15
moker 15
molen 37, 48
molen, één ~ 35
molen, één ~ spijs 35
molen, in de ~ draaien 35
molenbaas 37
mondig 44
mondspritsje 201
montant (fr.) 121

mookhamer 15
 moolder 35
 moolder, één ~ 35
 moos 32
 moos maken 35
 MORTEL 31
 mortel 31, 32, 33, 34, 35, 88, 95, 181
 mortel, bed ~ 35
 MORTEL BEREIDEN 35
 mortel ,droge ~ 38, 88
 mortel, één ~ 35
 mortel, één bed ~ 35
 mortel, één zak ~ 35
 mortel gereedmaken 4
 mortel, gewone ~ 32, 33
 mortel, helle ~ 38
 mortel, holle ~ 34
 mortel, lemen ~ 95
 mortel maken 4, 35
 mortel met gewassen zand 34
 mortel, platte ~ 37
 mortel, rode ~ 33
 mortel, speciale ~ 33, 34
 MORTEL, STERKE ~ 33
 MORTEL, STIJVE ~ 37
 mortel, stijve ~ 37
 mortel, te droge ~ 38
 mortel, te harde ~ 38
 mortel, te helle ~ 38
 mortel, te platte ~ 37
 mortel, te stijve ~ 38
 mortel, verwaterde ~ 37
 MORTEL, VERZOPEN ~ 37
 mortel, verzopen ~ 37
 mortel, vette ~ 32, 34
 mortel voor te plekken 181
 MORTEL, VUURVASTE ~ 33
 mortel, vuurvaste ~ 33
 mortel, waterdichte ~ 34
 mortel, witte ~ 32
 mortel, zak ~ 35
 mortelaker 20
 MORTELBAK 38
 mortelbak 38, 40
 MORTELBED 35
 mortelbed 34
 mortelblik 182
 mortelblikje 182
 morteldiener 36, 38
 MORTELDRAGER 38
 morteldrager 38
 mortelemer 20
 mortelemmer 20
 mortelezel 39
 mortelhaak 36, 44, 48
 MORTElhak 36
 mortelhak 36
 mortelhoek 34
 mortelhoop 35
 morteljong 36
 mortelkalk 41
 mortelkloot 37
 mortelknaap 39
 mortelkruigel 19
 mortelkruikar 19
 mortelkruiwagel 19
 mortelkruiwagen 19
 MORTELKUIP 39
 mortelkuip 39
 MORTElMAKER 36
 mortelmaker 36
 mortelman 36, 38
 mortelmengelaar 48
 mortelmenger 48
 MORTElMOLEN 37
 mortelmolen 37, 48
 mortelpiet 36
 mortelplaat 34
 MORTElPLAATS 34
 mortelplaats 34
 mortelplak 34
 mortelplein 34
 mortelplek 34
 mortelriek 48
 mortelschoep 36
 MORTElSCHOP 35
 mortelschup 35
 mortelsjouwer 38
 morteltob 40
 morteltonnetje 40
 mortelvloer 34
 mortelwagel 19
 mortelwagen 19
 mortelzand 30
 mortie 31, 32, 33, 43, 95, 181
 mortie, grijze ~ 33
 mortie, harde ~ 38
 mortie, hoop ~ 35
 mortie, kwakke ~ 37
 mortie maken 35
 mortie om in te voegen 88
 mortie om te dageleren 181
 mortie, platte ~ 37
 mortie, rode ~ 33
 mortie, vaste ~ 33
 mortie, verzopen ~ 37
 mortie, vuurvaste ~ 33
 mortie, waterdichte ~ 34
 mortie, waterzatte ~ 37
 mortiebak 38, 40
 mortiebed 35
 mortiebok 39
 mortiehaak 48
 mortiehak 36, 44
 mortiekrebber 36
 mortiekruiwagel 19
 mortiekuip 39
 mortiemans 36, 38
 mortiemolen 37
 mortieplaat 34
 mortieplank 181
 mortieschoep 36
 mortieshak 36
 mortiezeeg 90
 mosselen 125
 mosselkalk 40
 mottek 16
 mouilleerpaletje 90
 moule (fr.) 47
 MOUSSELINEGLAS 221
 mousselineglas 221
 mouwtjeskruiwagel 19
 muishout 24
 muiskoters 24
 muizetand 83
 muizetong 83
 muren 1, 63
 (muren) optrekken 63
 murer 1
 murerhamer 13
 murershamer 13
 murerslood 57
 murerssnoer 11
 murerstrog 38
 muretroffel 8
 muretrog 38
 murevlechting 83
 mussebek 90
 muts 186
 mutsje 186
 MUUR 63
 muur 63, 65, 96, 109
 muur, de ~ afgletten 183
 muur, de ~ lood zetten 58
 muur, (de ~) op zijn hoogte metsen 63
 muur, de ~ opsauzen 180
 muur, (de ~) opvangen 61
 muur, dikke ~ 65
 muur, dubbele steense ~ 65
 muur, een ~ afloden 58
 muur, (een) ~ bezetten 180
 muur, een ~ controleren 58
 muur, (een ~) doortrekken 63
 muur, (een ~) hoog halen 63
 muur, een ~ in de rauwe zetten 180
 muur, een ~ invoegen 88
 muur, een ~ loden 58
 muur, een ~ naloden 58
 MUUR, EEN ~ OPMETSELEN 63
 muur, (een ~) opmetselen 63
 muur, (een ~) opmetsen 63
 muur, (een ~) optrekken 63
 muur, (een ~) opwerken 63
 muur, (een ~) schoren 61
 muur, (een ~) stijpen 61
 muur, (een ~) stutten 61
 MUUR, EEN ~ UITLODEN 58

- muur, een ~ uitloden 58
 muur, (een ~) vaardig maken 63
 MUUR, EEN ~ VOEGEN 88
 muur, een ~ voegen 88
 MUUR, EEN ~
 WATERPASSEN 60
 muur, een ~ waterpassen 60
 muur, (een ~) zetten 63
 muur, éénsteense ~ 65
 muur, gekleende ~ 96
 muur, getuinde ~ 96
 muur, gevitste ~ 96
 muur, gevlechte ~ 96
 muur, gevlochten ~ 96
 muur, gewiste ~ 96
 muur, gewone ~ 77
 MUUR, HALFSTEENSE ~ 65
 muur, halfsteense ~ 65
 muur, halfstenese ~ 65
 muur, halve steense ~ 65
 MUUR, HANGENDE ~ 58
 muur, hangende ~ 58
 muur, hele-steense ~ 65
 muur in arduin 86
 muur, ingerijde ~ 96
 muur, lemen ~ 96
 MUUR, MASSIEVE ~ 64
 muur, massieve ~ 65
 muur, met leem bekleende ~ 96
 muur met rijwerk 96
 muur, overhangende ~ 58
 muur, overspringende ~ 58
 muur, papier voor de ~ 217
 muur, scheve ~ 58
 MUUR, SLEPENDE ~ 59
 muur, slepende ~ 59
 muur, spitse ~ 84
 MUUR, STEENSE ~ 65
 muur, steense ~ 65
 muur, stenese ~ 65
 muur, tandsgewijs afgewerkte ~ 81
 muur, terugspringende ~ 59
 muur, terugwijkende ~ 59
 muur, toe ~ 65
 MUUR, TWEESTEENSE ~ 65
 muur, tweesteense ~ 65
 muur, tweestenese ~ 65
 muur van een alijke brik 65
 muur van een brik 65
 muur van een halve brik 65
 muur van rijwerk 96
 muur van twee brikken 65
 muur, vaste ~ 65
 muur, vitsen ~ 96
 muur, volle ~ 65
 muuranker 155, 156
 muuranker, blinde ~ 157
 muuranker, haaks blind ~ 157
 muurbalk 103, 153
 muurblokjes 115
 MUURBLOKKEN 115
 muurblokken 115
 muurboom 147
 muurbred 152
 muurdam 109
 MUURDAM, PENANT 109
 muurder 1
 muurgat 94
 muurgaten 24
 muurhamer 13
 muurijzer 156
 muurkeper 102, 103
 muurklossen 115
 muurknabben 115
 muurkoord 11
 muurlatten 94
 muurplaaï 94, 103
 muurplaaï, onderste ~ 94
 MUURPLAAT 103
 muurplaat 94, 103, 156
 muurplank 103
 muurpleister 181
 MUURRAAM 117
 muurschortel 6
 muursnoer 11
 muursnoer, pennen van het ~ 11
 muursnoerpennen 11
 muurspijs 181
 muurspijs maken 35
 MUURSTIJLEN 93
 muurstijlen 93
 muurtroffel 8
 muurvak 94
 muurverduining 63
 muurverf, veegvaste ~ 192
 muurvlak 109
 MUURVLECHTING 83
 muurvlechting 83
 muurwand 96
 muurwerk, blind ~ 73
 muurwerk, vol ~ 65
 muurzand 30
- N
- naad 87
 NAALD 122
 naald 105, 122, 216
 NAALD, OPGELEGDE ~ 128
 naamse hardsteen 85
 naamse steen 85
 naar binnen gaan 59
 naar binnen hangen 59
 naar binnen lopen 59
 naar binnen over komen 59
 naar binnen springen 59
 naar binnen staan 59
 naar buiten hangen 58
 naar buiten over komen 58
 naar buiten springen 59
 naar buiten staan 58
 naar buiten uit gaan 58
 naar, bul ~ binnen 61
 naar, scheef ~ binnen staan 59
 naar, scheef ~ buiten staan 58
 naas 141, 146
 nacht, slot voor dag en ~ 141
 nachtnaas 141
 NACHTSCHOOT 141
 nachtschoot 141
 nachtslot 142
 NACHTSLOT, DAG- EN ~ 141
 nachtslot, dag- en ~ 141
 nadekken 162
 naden stoppen 211
 nagelen 11
 nagelen 220
 nagelen, blind ~ 160
 nagelen, de contremarchen ~ 149
 nagelen doorhouwen 160
 nagelen, vastzetten met ~ 223
 nagelen, vertinde ~ 220
 nagelijzer 156
 nagelloker stoppen 211
 nagels 11, 220
 nagels doorslagen 160
 nagels drijven 160
 nagels, vertinde ~ 220
 nageltjes, bet ~ inzetten 223
 nageltjes, vertinde ~ 220
 nakloppen 162
 naloden 58
 naloden, een muur ~ 58
 napels geel 186
 naphtelamp 206
 naschaven, de inkeping ~ 149
 nat gebluste kalk 46
 nat geleste kalk 46
 nat gieten 62
 nat maken 62
 nat schudden 62
 nat sprenkelen 62
 nat spuiten 62
 nat, te ~ 37
 nat, veel te ~ 37
 natmaken 218, 220
 natte 37
 natte kalk 43, 46
 natte leskalk 46
 natte specie 37
 natte spijs 37
 natten 62
 natuur, op zijn ~ liggen 87
 natuurschalie 173
 NATUURSTEEN 84

natuursteen 85, 137
 natuursteen, in ~ gebouwd 86
 NATUURSTEEN, METSELWERK IN
 ~ 86
 natuursteen, metselwerk in
 ~ 86
 natuursteenlaag 86
 nauke 160
 nazen, de ~ afronden 149
 NEGBLOKKEN 109
 negge 109
 neggekant 109
 negplanken 115
 nekken, dak bet gebroken
 ~ 101
 NEST 149
 nest 149
 NESTEN UITHAKKEN 149
 NESTEN UITSCHAVEN 149
 nester, de ~ onder zich
 steken 149
 nester voor zwaluwstaart-
 verbindingen 152
 net 47
 neteldoek 194
 netten 47, 62
 netwerk 47
 neus 146
 neuzedrup 169
 neuzel 169
 neuzelpannen 169
 nevenbinder 22
 nevenlicht 130
 nevenling 22
 niet afgaan 213
 niet afgeven 213
 niet afschieten 213
 NIET HAAKS 131
 niet lood 58, 59
 niet vet 213
 niet vettig 213
 nievelsteen 86
 nievelsteen, metselwerk in
 ~ 86
 nievelstener 86
 nievelstener zandsteen 86
 nijper 18, 162
 nijptang 18, 162
 nis 73
 nisbuis 70
 NISBUS 70
 niveau van onder 52
 nog eens in de grondverf
 zetten 212
 NOK 105
 nok 105
 nokgording 105
 nokplaggen 165
 nummeren 147
 nummereren, de treden ~ 147
 nonnekap 71
 nooddorpel 113
 noodsteiger 27, 28
 noodwaterpas 59
 noord 100, 101
 noord, halve ~ 101
 noordbalk 102
 noordbeen 104
 noordboom 102
 noorddak 100
 noordeinde 101
 noordeinde, dak met een
 ~ 101
 noordgevel 100
 noordhoek 100, 101
 noordhoek, dak bet een ~ 101
 noordhoek, grote ~ 100
 noordhoek, halve ~ 101
 noordhoek, kleine ~ 101
 noordhoekdak 100
 noordhoeken, dak bet twee
 ~ 101
 noordkanten, de ~
 aansmeren 163
 noordkeper 102
 noordkop 101
 noordschild 100
 noordstijl 102
 noors verband 78
 NOORS VERBAND,
 KETTINGVERBAND 78
 noorse lei 85
 noot 58, 114, 158
 noot, sponning met een ~ 114
 noot, veer en ~ 158
 NOOTSTIJL 114
 nootstijl 114, 129
 normaal cement 29
 normaal verband 80
 noten maken 158
 numeroteren, de treden ~ 147
 NUMMEREN 147
 nummeren 147
 O
 oberen 3
 oberjong 2
 oberknecht 2
 oberman 2
 oker 186
 oker, bruine ~ 187
 oker, gele ~ 186
 öl (d.), gekookte ~ 189
 ölen (d.) 208
 olie 189
 olie, gekookte ~ 189
 olien 208
 oliekleursel 191
 olieprocédé 191
 oliesaus 191
 OLIEVERF 192
 olieverf 192
 olieverf, in de ~ zetten 208
 olieverf schilderen 208
 olieverf, verven bet ~ 208
 olieverfwerk 208
 OLIEVERVEN 208
 olieverven 208
 olig, gekookte ~ 189
 oligsverf 193
 oligsverf, ouderwetse ~ 191
 oligsverf, verven met ~ 208
 oligsverven 208
 oligverf 193
 ölverf 193
 omdekken 162
 omhoog, laag voor laag ~
 halen 63
 omleggen 162
 omleggen, pannen ~ 162
 omslaan 170
 omzetten, spijs ~ 35
 omzetter 37
 onder, niveau van ~ 52
 onder, versiering ~ de
 kandel 83
 onderdak 169
 ONDERDORPEL 113
 onderdorpel 113, 118, 120,
 121, 126
 ondereen maken 195
 onderendoen 35
 ondereenmaken 35
 ondereenmaken, spijs ~ 35
 ondereenmischen 35
 ondereenroeren 193
 ondereenzetten 35
 ondereenzetten, specie ~ 35
 ondereenzetten, spijs ~ 35
 ondergrondpapier 178
 onderkant 84
 onderlaag 170
 ONDERLAAGPAPIER 178
 onderlaagpapier 178
 onderlateren 169
 onderpannen 169
 ONDERRAAM 124
 onderraam 124
 ONDERREGEL 121
 onderregel 121
 onderrichel 121
 onderschamier 138
 onderschouw 69
 onderslag 70, 84, 154
 ONDERSLAGBALK 153
 onderslagbalk 153
 onderslagje 70
 onderste laag 51
 onderste muurplai 94

11.9

- onderste regel 94
 onderste rij 169
 onderste stelling 27
 onderste travers 121
 onderste trede 148
 ONDERSTEKEN 149
 ondersteken 149
 onderstelling 27
 ONDERSTEUNEN 61
 onderstijpen 61
 onderstuk 84, 120, 121, 124
 ondertravers 121
 ondervangen 61
 ondervleugel 124
 onderworm 103
 ongeblust steentje 183
 ONGEBLUSTE KALK 40
 ongebluste kalk 40
 ongebrande amber 187
 ongebrande lak 186, 187
 ongebrande sienna 186
 ongebrande terra 186
 ongebrande amber 187
 ongebrande terra di sienna 186
 ongeleeste kalk 40
 ontlastingsboog 71
 ontlastingsbalk 110
 ontlastingsbalken 75, 76
 ontlastingsboog 71
 ontlaten, kalk ~ 43
 oog 60
 OOR 113
 oor 113
 op, (de muur) ~ zijn hoogte
 metsen 63
 op de wip liggen 25
 op, een die ~ snee staat 195
 op een halve steen zetten 157
 op een klink treden 25
 op, eindigen ~ halfsteens 81
 op het dak leggen 161
 op het leger leggen 87
 op het leger liggen 87
 op hoogte brengen 63
 op hoogte halen 63
 op, huis ~ gebonten 93
 op klink liggen 25
 op, koplaag ~ zijn kop 83
 op laag leggen 87
 op lengte maken 146
 op maat snijden 111, 223
 op maat zagen 111
 op mich/dich aan komen 58
 op paalhoogte 26
 OP STEIGERHOOGTE 26
 op steigerhoogte 26
 op stellinghoogte 26
 op stellingshoogte 26
 op, strek ~ zijn kop 82
 op voorhand leggen 161
 op ware grootte uitslaan 103
 op werkhooft 26
 op zijn kant liggen 87
 op zijn leger metselen 87
 op zijn natuur liggen 87
 op zijn zijde liggen 87
 opaline 222
 opbinden 26
 opblaren 26
 opblaren 210
 opblazen 210
 opblokker 182
 opblotten 210
 opbluisteren 210
 opblutsen 210
 opbouwen 63
 opdassen 213
 opdek 114
 opdek, deur met ~ 114
 opdek, stijl met spond en ronde
 ~ 114
 opdekdeur 114
 opdeknaald 129
 opdeknaald met dubbele
 sponning 128
 opdekplanken, buitendeur met
 ~ 120
 opdekplanken, deur met ~ 119
 opdekraam 114
 opdekramen, scharnier voor
 ~ 138
 opdekscharnier 138
 opdekslot 141
 opdeksponning 114
 opdeksponning, verloren
 ~ 114
 opdektrap 151
 OPDEKWERK 114
 opdragen 170
 opdrogen, gauw ~ 212
 opdroogsel 189
 open trap 151
 opengraven 50
 opening 44, 72
 openingen 24
 openschieten 50
 opgaande voeg 88
 opgaanders 93
 opgebonden borstel 196
 opgebonden kwast 196
 opgebonden pinsel 196
 opgedroogd 62
 opgeklampte deur 118, 119
 opgeklampte deur met
 spiegelklampen 119
 opgeklampte deur met
 steekklampen 119
 opgelegd werk 92
 OPGELEGDE NAALD 128
 opgelegde voeg 92
 opgeleide voeg 92
 opgeregen 96
 opgeven, zich ~ 210
 opgezet 55
 opgooien 170
 OPHAKEN 170
 ophaken 170
 ophalen 63
 ophalen, de stelling ~ 26
 ophangen 170
 ophangleddertje 207
 ophikkelen 210
 ophogen, de stelling ~ 26
 ophouden 61
 opkapper 15
 opkijlen 159
 opklampen, dennen ~ 26
 opkrijgen, blazen ~ 210
 OPLANGEN, OPTOPPEN, ~ 26
 oplanger 26
 oplappen 98
 opleggen 162
 OPLEGGER 137
 oplegger 107, 199, 203
 oplegging 72, 111
 opleggscharnier 137
 OPLEGSLLOT 141
 oplegslot 141
 oplengen 26
 oplenger 26
 opliggende voeg 92
 opligger 111
 opligging 111
 oplokselen 98
 oplopend, schuin ~
 fondament 53
 opmaken 98
 opmetselen 63
 OPMETSELEN, EEN MUUR ~ 63
 opmetselen, (een muur) ~ 63
 opmetsen 63
 opmetsen, (een muur) ~ 63
 opmuren 63
 opmuur 84
 opnieuw bepleisteren 98
 opnieuw bestekken 98
 opnieuw plekken 98
 opnieuw vitsen 98
 opper 2, 4, 37, 38
 opperder 2, 37, 38
 opperen 3, 35
 opperjong 2, 38
 opperknecht 2, 37, 38
 opperman 2, 37, 38, 51, 170
 opperplank 12
 oppersjong 2
 oppersknecht 2, 37, 38
 oppoffen 210
 oprechte klampen 119
 oprechte stijl 112

opreet, een ~ maken 147
 oproeren, verf ~ 193
 OPRUIMER 5
 opruimer 5
 opsauzen, de muur ~ 180
 opschilderen 208
 opschoren 61
 opschroefplaat, toren met
 ~ 137
 opschroefslot 141
 opschroevend staartgeheng 137
 opschulpen 210
 opschuren 183
 opsoppen 208
 opspannen 159, 220
 opspringer 183
 opstaand stuk 113
 opstaande latten 95
 opstaande stijl 112
 opstaande voeg 88
 opstaander 21, 26
 opstaanders 93
 opstand 113
 opstand met overlappingsen 177
 opstapelen, pannen ~ 161
 opstapje 148
 OPSTEEKLADDER 206
 opsteekledder 207
 opsteekleer 206
 opsteekleider 206
 opsteigeren 26
 opsteken 170
 opstijpen 61
 opstoppen 26, 163, 211, 223
 opstoppen, glas ~ 223
 opstrijken 183
 opstrijken, gans ~ 208
 opstutten 61
 optoppen 26
 OPTOPPEN, OPLANGEN 26
 OPTOPPER 26
 optopper 26
 OPTREDE 146
 optrede 146
 optrede, totale ~ 146
 optrekken 63
 optrekken 210
 optrekken, (een muur) ~ 63
 optrekken, met de volle laag
 ~ 63
 optrekken, (muren) ~ 63
 optrekleer 206
 optrekleider 206
 optuinen 98
 opvangen, (de muur) ~ 61
 opvangen, met een bred ~ 61
 opvangen, met een stijp ~ 61
 opvanger 153
 OPVERVEN 196
 opverven 196, 208
 opverven, direct ~ 196
 opvoegen 163
 opvullagen 73
 OPVULLAT 125
 OPVULLATTEN 122
 opvullatten 122
 opvullen, pannen ~ 163
 opvulmetselwerk 73
 OPVULZAND 31
 opwerken 195
 opwerken, (een muur) ~ 63
 opzetten 26
 opzetten, de einden ~ 26
 opzetten, (de) mei ~ 5
 opzetten, een stuk ~ 26
 opzetten, zich ~ 210
 opzetter 26
 OPZICHTER 4
 opzichter 4
 opziener 4
 oreboomdak 101
 OREN 166
 oren 167
 ornamentglas 221, 222
 oud laken 219
 oud vlaams verband 80
 oude emmer 20
 oude, het ~ 38
 oude kalk 41
 oude waterpas 59
 ouderwetse oligsverf 191
 ouderwetse waterpas 59
 ovenspijs 33
 over hangen 58, 59
 over komen 58
 over, naar binnen ~ komen 59
 over, naar buiten ~ komen 58
 over staan 58
 OVERALL 6, 185
 overall (e.) 6, 185
 overall (e.), witte ~ 185
 overboom 106
 overdekken 75, 161, 162
 overdorpel 118, 127
 overeensponden 128
 overgeslagen 214
 overgeslagen plekjes 214
 overgoten 43
 overgronden 212
 OVERGRONDEN,
 VOORLAKKEN 212
 overgrondverf 191
 overgulden 209, 215
 overguldsel 215
 OVERHALEN, DE VORSTLAAG
 ~ 170
 overhalen, (de vorstlaag)
 ~ 170
 overhangen 25
 overhangende muur 58
 overkantse rollaag 83
 overlakken 213
 overlappingsen, opstand met
 ~ 177
 overlicht 129
 overlicht, knip voor ~ 139
 overlicht, vast ~ 129
 overloopje 177
 overlopen, bet grondverf
 ~ 212
 overmouw 165
 OVERSCHILDEREN 213
 overschilderen 213
 overslagen 214
 overslaners 214
 overspanning 71, 72, 74, 103
 OVERSPANNING,
 SPANWIJDTE 103
 overspanningsboog 71
 overspringende muur 58
 oversteek 70
 oversteek maken 170
 oversteeksel 109
 overstrijken 212
 overstuk 83, 121
 overvenster 130
 oververguldsel 188
 oververven 213
 overvleugel 124
 overwelf 74
 overwelfsel 74
 overwelfselen 75
 overwelfing maken 76
 OVERWELVEN 75
 overwelven 75, 76
 overwelven, (een) kelder ~ 76
 overwelven, heel ~ 75
 overwoip 142
 OVERZETBAND 178
 oze, de ~ maken 169
 oze, de ~ zetten 169
 P
 paal 21, 22
 paal, lange ~ 21
 paal, volgende ~ 26
 paalfondament 53
 paalfondering 53
 PAALFUNDERING 53
 paalfundering 53
 paalhoogte 25
 paalhoogte, op ~ 26
 paalloker 24
 paaltje, kort ~ 24
 paaltjes 49, 55
 paaltjes voor het uitzetten 49
 paard 28
 paardje 166
 paardskeutelen 38

- paardsverband 81
 PAARKANT 111
 parkant 111
 pakjesverband 80
 palen 49, 54, 55
 palen, betonnen ~ 54
 palen, fundament op ~ 53
 palen, fondatie op ~ 53
 palen, fundering op ~ 53
 palen heien 54
 palen hijsen 54
 palen houwen 54
 palen inslaan 54
 palen, machine om ~ te slagen 54
 palenfundatie 53
 palenfundering 53
 palenheier 54
 palet 182
 paletmes 194
 palette (wa.) 8, 10
 pan 43, 45, 51
 pand 94
 PANEEL 121
 paneel 73, 94, 109, 121
 paneel, deur met één ~ 121
 PANEELDEUR 120
 paneeldeur 120, 121
 panelen, deur met twee ~ 121
 panelen maken 153
 panijzer 162
 PANLATTEN 107, 169
 panlatten 55, 107
 pannen aanplekken 163
 pannen aansmeren 163
 pannen dekken 160, 162
 pannen, een dak met ~ dekken 160
 (pannen) goed leggen 162
 PANNEN HANGEN 161
 pannen hangen 160, 161
 pannen herleggen 162
 pannen legen 160, 161
 pannen leggen 160, 161, 162
 pannen leppen 163
 pannen, met ~ dekken 160
 pannen, met ~ toedekken 160
 pannen omleggen 162
 pannen op gen dak leggen 160
 pannen op het dak leggen 160
 pannen opstapelen 161
 pannen opvullen 163
 PANNEN POPPEN 164
 pannen poppen 164
 pannen strooien 161
 pannen toestrijken 163
 pannen uitleggen 162
 pannen verdekken 162
 PANNEN VOEGEN 163
 pannen voegen 163
 PANNENBIER 5
 pannembier 5
 pannendak 169
 pannendak, een ~ aanbrengen 160
 pannengledder 162
 pannenhoofd, half ~ 101
 pannenijzer 162
 pannenkletser 162
 pannenknipper 162
 pannenkniptang 162
 pannenlatten 107
 pannenlekker 162
 pannenlepper 162
 pannenlikker 162
 pannenmes 162
 pannenpoppen 163
 pannenrand 169
 pannensmeerder 162
 PANNENSTRIJKER 162
 pannenstrijker 9, 90, 160, 162
 PANNENTANG 162
 pannentang 162
 pannenvoeg 162
 pannenvoeger 162
 pannenvoegijzer 162
 pannenwijpen 163
 pannenwisjes 163
 panneresse (fr.) 82
 panneresse-laag 82
 panneresse-verband 77
 panpitstang 162
 panschup 35, 45, 51
 panvoegijzer 162
 panwissen 163
 panwister 163
 pap 37, 43, 45, 96, 219
 PAPBORSTEL 219
 papborstel 219
 papier afscheuren 218
 papier afsteken 218
 papier voor de muur 217
 papier zetten 217
 papierborstel 219
 papierscheer 219
 papkalk 46
 papkwast 219
 pappen 220
 pappendek 179
 pappendekkel 179
 papper 219
 papzand 30, 31
 papzavel 31
 paraffine 190
 PARAMENTWERK 84
 PAREN 111
 paren 111
 parijs blauw 187
 parijzer blauw 187
 paringkant 111
 paringsteken 111
 parket 159
 PARKETVLOER 158
 parketvloer 158
 parti, partij/~ 35
 partij/parti 35
 pas 59, 60
 pas controleren 60
 pas, in ~ 60
 pas, in de ~ 60
 pas, juist ~ 60
 pasdarm 60
 pasijzer 18
 paskoord 74
 paslood 59
 passen 60
 passen, treden ~ 149
 passend maken 149
 passlang 60
 passtuk 107
 pater, houten ~ 183
 patijtse laag 82
 pats 186
 patsje 186
 PAUMELLE 138
 paumelle (fr.) 137, 138
 PAUSDOT 217
 pausdotje 217
 PAUSEN 216
 pausen 216
 PAUSNAALD 216
 pausnaald 216
 pauspapier 216
 pausstek 217
 pausstekje 217
 PAUSTEKENING 216
 paustekening 216
 paveibeyltje 18
 paveur (fr.) 5
 pegel 125
 pegelen 11
 peilen 58
 peilllood 57
 peilplanken 49
 pen 156
 penant 61, 109
 PENANT, MUURDAM, ~ 109
 penantje 109
 pendeldeur 122
 pendelscharnier 138
 penhamel 15
 penhamer 18
 pennen 11
 pennen 223
 PENNEN AANZAGEN 112
 pennen aanzagen 112
 pennen maken 112
 pennen van het muursnoer 11
 pennen, vastzetten met ~ 223
 penseel 196, 198, 199

- penseel voor biezen 199
 penseel voor letters 199
 penselen 197
 PENSELEN, LYONSE ~ 197
 penselen, lyonse ~ 197
 pentroffel 9
 peperkoeken 67
 perforastenen 67
 permanentgroen 187
 permanentrood 187
 permanentwit 186
 perzenrood 187
 perziaans rood 187
 pet 186
 PETJE 186
 petrol 190
 peut 190
 peut bijschudden 194
 pfeiler (d.) 109
 PIANOSCHARNIER 138
 pianoscharnier 138
 pieken 49
 pierre ponde 205
 pigmenten 186
 pijl 73
 PIJL VAN EEN BOOG 73
 pijler 61, 109
 pijler, stenen ~ 109
 pijlers 54
 pijlers, fundament op ~ 53
 pijlers, fondamenten op ~ 53
 pijlrecht 58
 pijp 71
 pijpjaarde 33, 195
 pijpjaardeplamuur 195
 PIJPEUGEL 177
 pijpelok 70
 pijpje 71
 pijpplamuur 195
 PIK 16
 pik 16, 17
 PIK, DUBBELE ~ 16
 pik, enkele ~ 16
 pikbijl 16
 pikbikkel 16
 piketjes 49
 piketpalen 49
 PIKETTEN 49
 piketten 49
 pikhaak 16
 pikhak 16
 pikhamer 13, 14, 15, 16
 PIKHOUWEEL 16
 pikhouweel 16
 pikje 16
 pikkel 16, 39
 pikken 212
 pilaar 61, 09
 pilaartje 109
 pilaren 93
 pilaster 53, 61, 109, 152
 pilaster, gemetste ~ 109
 pilaster, ingemetste ~ 61
 pilasters, betonnen ~ 54
 pilasters slaan 54
 pilastertje 109
 pilotjes 49
 pilotten 49
 pin 23, 125, 156
 pin, houten ~ 27
 pin, losse ~ 156
 pinhamel 167
 pinnen 11, 49, 223
 pinnen, ijzeren ~ 11
 pinnen zagen 112
 pinsel (d.) 195, 196
 pinsel (d.), aangesleten ~ 195
 pinsel (d.), afgesleten ~ 195
 pinsel (d.), platte ~ 196
 pinsel om te marbelen 198
 pinsel, opgebonden ~ 196
 pinselen 208
 pinselkweller 184
 pinselpot 201
 pinwitsen 166
 pioche (fr.) 14, 16
 pioche (fr.), dubbele ~ 16
 pioche (fr.), enkele ~ 16
 pioche (fr.), kleine ~ 16
 piramide 100
 pistool 201
 pit 183
 pitje 6
 pits-ijshamer 16
 pitstang 18, 162
 pivot (fr.) 138
 pivot (fr.), haakse ~ 138
 plaai 94, 103, 127
 plaaster 96, 181
 plaaster verf 213
 plaasteren 97, 98, 180
 plaat 8, 34, 94, 103, 127, 137, 156, 182
 plaat, ijzeren ~ 34
 plaatduim 137
 plaatgrendel, afsluitbare ~ 142
 plaatlijm 189
 plaats, holle ~ 61
 plaats, de gten ~ 153
 PLAATSEN, EEN RUIT ~ 223
 PLAFOND 142
 plafond 75, 143
 plafond, de ~ klossen 145
 plafond, een ~ inzetten 180
 plafond, een ~ latten 145
 plafond, gespannen ~ 144
 PLAFOND, GEWELFD ~ 144
 plafond, gewelfd ~ 144
 plafond, gewelfde ~ 75, 144
 plafond, gewelverd ~ 144
 plafond, loos ~ 145
 plafond met bogen 75
 plafond met gewelven 144
 plafond, vals ~ 145
 PLAFOND, VERLAAGD ~ 145
 plafond, verlaagd ~ 145
 plafond, verlaagde ~ 145
 plafondbaddingen 75
 plafonden 180
 plafonder 179
 PLAFONDHANGER 145
 plafondhanger 145
 plafondlatjes 144
 PLAFONDLATTEN 144
 plafondlatten 144
 plafondpleister 181
 plafondtengels 144
 plafonner 179
 plafonneren 180
 plafonnerer 179
 plafonneur (fr.) 179
 plafonneursmortie 181
 plaggan 165
 plakborstel 219
 plakbred 181
 plakijzer 183
 plakalk 33, 181
 PLAKKEN 212
 plakken 98, 180, 183, 212, 17
 plakken, matte ~ 214
 plakken, met leem ~ 98
 plakker 179, 217
 plakmortel 33, 181
 plakmortie 181
 plakplank 181
 plaksbredje 181
 plaksel 96
 PLAKSPAAN 182
 plakspaan 181, 182
 plaktruweel 9
 plakwerk 180
 plakzand 30
 plamuren 183, 211
 PLAMUUR 195
 plamuur 195
 PLAMUUR AANBRENGEN 211
 plamuur voor binnen 195
 plamuur voor binnenwerk 195
 plamuur voor buiten 195
 plamuur voor buitenwerk 195
 PLAMUURMES 202
 plamuurmes 202
 plamuurmes, engels ~ 202
 plamuursel 195
 plamuurtruweeltje 90
 plancher (fr.) 25, 158
 plancherdeur 120
 planchette (fr.) 127
 plank 12, 127, 220

II.9

- plank aan de venster 127
 plank, geklikte ~ 158
 plank, geploegde ~ 158
 plank, geveerde ~ 158
 plank, leste ~ 159
 plank, losse ~ 25
 plank voor de schouw uit te smeren 70
 planken 23, 49, 55, 76, 134
 planken aarde 158
 planken, dikke ~ 107
 planken kruikar 19
 planken kruiwagen 19
 planken vloer 158
 planken voor het uitzetten 49
 plankendeur 118
 PLANKENDEUR, KLAMPDEUR, ~ 118
 plankendrijver 160
 plankje 12, 59, 182
 plankjes 49, 55, 134
 plankjes, korte ~ 49
 plankjes, schuine ~ 134
 plantenlijm 192
 plat 37
 plat stuk 8
 plat, te ~ 37
 plat voegen 91
 plat voegijzer 89
 plat voegwerk 91
 plat werk 91
 platbaan 121
 platband 121
 platdak 171
 platduim 137
 plateau 69
 platform 25, 27
 platmes 202
 plâtre (fr.) 181, 183
 platschup 36, 45, 51
 platstrijker 183
 PLATSTUK 116
 platstuk 116
 platte 91
 platte beitel 17
 platte borstel 196
 platte brij 37
 platte hamer 13
 platte kwast 196
 platte laag 82
 platte moellon (fr.) 85
 platte mortel 37
 platte mortie 37
 platte pinsel (d.) 196
 platte rollaag 83
 platte scharnier 137
 platte schup 36, 45, 51
 platte speciale borstel 197
 platte strichzieher (d.) 197
 platte tang 204
 platte, te ~ mortel 37
 platte voeg 88, 91
 platte voeger 89
 platte winkelhaak 131
 plattegrond 147
 plattegrondreet 147
 platvoeg 91
 PLATVOL VOEGEN 91
 platvol voegen 91
 platvol voegwerk 90
 PLATVOL WERK 90
 platvol werk 90
 plaveicement 34
 plaveienhamertje 18
 plaveiensnijder 18
 plaveiershamer 15
 plaveihamer 15
 pleinen, truweeltje voor te ~ 9
 pleintruweel 9
 pleistenaar 179
 pleister 96, 181, 183
 pleisteraar 179
 pleisterbak 38
 pleisterbuil 179
 pleisterder 179
 PLEISTEREN 180
 pleisteren 97, 145, 180, 183
 pleisteren, glad ~ 183
 pleisterijzer 9
 pleisterkalk 181
 pleisterkiel 6
 PLEISTERLAAG 183
 pleisterlatje 147
 pleisterlatjes 144
 PLEISTERLATTEN 144
 pleisterlatten 95, 144
 pleisterlatten, gespannen ~ 144
 pleisterman 179
 PLEISTERMORTEL 180
 PLEISTERMORTEL
 GLADSTRIJKEN 183
 pleistermuur 96
 pleisterplank 181, 182
 pleisterprat 96
 pleisterschopje 9
 pleisterschopje, klein ~ 163
 pleisterspaan 182
 pleisterspecie 181
 pleisterspijs 33, 181
 pleisterspijs afwerken 183
 pleisterstek 70
 pleisterstoel 182
 pleisterstoeltje 182
 PLEISTERTROFFEL 8
 pleistertroffel 9
 pleistertroffeltje 9
 pleisterwerk 93, 98, 183
 plekband 220
 plekbek 182
 plekberd 181
 plekbord 181
 plekborstel 219
 plekdis 220
 plekdoek 219
 plekijzer 183
 plekjes, overgeslagen ~ 214
 plekkalk 45, 46, 181
 plekken 98, 180, 183, 212, 217
 plekken bet leem 98
 plekken, mortel voor te ~ 181
 plekken, opnieuw ~ 98
 plekkens 219
 plekker 179
 plekker(s)spijs 181
 plekkerij 96, 180
 plekkers, stelling voor ~ 27
 plekkerskalk 43, 45
 plekkersmolen 43
 plekkersmortel 181
 plekkersspecie 181
 plekketig zijn 212
 pleklaag 171
 plekleem 96
 pleklijnen 219
 plekmeel 219
 plekmortel 33, 181
 plekmortie 33
 plekpan 9
 plekplank 181
 plekraam 117
 plekrij 182
 plekschotel 181
 pleksel 96, 181, 219
 plekspaan 10, 182
 plekspade 181
 plekspecie 181
 plekspijs 33, 181
 plektafel 35, 220
 plektrouffeltje 9
 plektruweeltje 9
 plekwerk 98
 plekzand 30
 plets 70, 183
 pletser 36
 PLINT 84
 plint 24, 84, 120
 plinthouvast 117
 plintklossen 115
 ploegbaas 4
 PLOEGEN 158
 ploegen 158
 plooiër 12
 poeder 46, 186
 poedercement 29
 poederkalk 40, 41, 46
 poederlijm 189
 poederverf 186
 poederzakje 217
 poer 69
 poetser 5

- poetshamel 13
 poetsheep 14
 poetsijzer 18
 poffen 210
 pok 183
 pokje 183
 pokkel 61, 171
 polderwagen 19
 polier 182
 polier (d.) 4
 polierblok 182
 poliercement 29
 polieren 183
 poliermortie 34
 polierspecie 34
 poliertruweel 9
 polierwerk 91
 pommelzand 31
 pomp 139
 ponde, pierre ~ 205
 poort 121
 poortboog 72
 poorteboog 72
 poortentordel 136
 poortgehang 138
 poortslot 142
 pootje 7
 popje blauwsel 209
 poppen 163, 164
 poppen, een dak ~ 164
 poppen, het dak ~ 164
 POPPEN, PANNEN ~ 164
 poppen, pannen ~ 164
 poppen, strooien ~ 163
 popstro 163
 poreusstenen 67
 poreuze bakken 67
 poreuze stenen 67
 poriso 67
 poriso-stenen 67
 porisos 67
 porring 73, 74
 PORRINGDRAAD 74
 porringdraad 74
 PORRINGPUNT 74
 porringpunt 74
 porringsdraad 74
 porringspunt 74
 porringstraal 74
 porringtouw 74
 portie 35
 portland 29
 PORTLANDCEMENT 29
 portlandcement 29
 portlander 29
 post 106, 113
 posten 93
 posten (d.) 147
 pot 71
 potje 71
 potlood 188
 pottenhaak 201
 poussire (fr.) 47
 poutrelle (fr.) 110
 poutrelle-tje 24, 110
 poutrelle-tjes 75
 poutrelles (fr.) 75, 76
 praks (?) 14
 prats 37, 43, 45, 96
 precies verband 84
 precisiewerk 73
 prengel, droge ~ 38
 prent-brenner 206
 preshaak 167
 priem 168
 PRIEMEN 11
 priemen 11
 priems 11
 prikken 216
 priknaald 216
 prikpen 216
 prikraadje 216
 PRIKRADJE 216
 prikroller 217
 priktekenen 216
 priktekening 216
 prikwerk 216
 procédé 191
 profiel, profileren met ~ 58
 profiel, tandsgewijs ~ 81
 PROFIELBALKEN 75
 PROFIELEN 55
 profielen 55
 profiellat 56
 profiellatten 55
 profielleest 116
 profielpalen 55
 profiels 55
 profielstellatten 55
 profielstenen 109
 profileren met profiel 58
 provisoir legen 161
 provisoir leggen 161
 provisorisch dekken 161
 provisorisch leggen 161
 pruimsteen 205
 pruimsteen 205
 pruisblauw 187
 pruisenblauw 187
 pruisisch blauw 187
 prutswerk 81, 208
 puim 205
 puimen 211, 212
 PUIMSTEEN 205
 puimsteen 205
 puimsteen, met de ~
 schuren 211
 puimverf 191
 punt, gebroken ~ 101
 puntbik 16
 puntbik, enkele ~ 16
 puntbikkel 16
 PUNTCHIQUEETTERKWAST 198
 puntchiqueetkerwast 198
 puntchiqueeteur 198
 puntdak 100
 punter 18
 punthak 16
 punthamel 15
 punthameltje 18
 punthamer 15, 18
 PUNTHAMERTJE 18
 punthamertje 18
 punthoek 10
 PUNKWAST 196
 punkwast 196
 puntlood 57
 puntpioche 16
 puntschietlood 57
 punttroffel 9
 punttroffel, kleine ~ 9
 punttruweel 9
 PUT 60
 put 45
 put, de ~ uitgraven 50
 putpioche 16
 pyjama 6, 185

 Q
 querbred, schoren met een
 ~ 28
 querhout 22
 querklampen 119

 R
 RAAM 123
 raam 95, 112, 124, 126
 raam, blind ~ 117
 raam, blinde ~ 117
 raam, chambranle (fr.) van
 ~ 112
 raam, deur met een ~
 derachter 119
 raam, draaiende ~ 126
 raam, halve ~ 126
 raam met vaste ruiten 124
 RAAM, VAST ~ 124
 raamanker 115
 raamboog 72
 raamdorpel 113, 127, 128
 raamgewichten 125
 RAAMHAAK 131
 raamhaak 131
 raamhaakje 131
 RAAMHANDVATTEN 125
 raamhoek 131
 raamijzer 110
 raamkader 112

II.9

- raamklotsen 115
 RAAMKNIP 139
 raamknip 139
 RAAMKOORD 125
 raamkoord 125
 raamkozijn 112
 raamlatei 127, 128
 raamluiken 132
 raamluikjes 134
 raamoer 113
 RAAMPEN 125
 raampin 125
 raampje 124, 126, 130
 raamplaats 73
 raamplint 128
 raampomp 139
 raampost 113
 raamscheidingsstuk 109
 RAAMSCHIJVEN 125
 raamschijven 125
 raamsegment 73
 raamspijl 131
 raamstijl 109, 112, 113
 raamtoren 137
 raamvlechting 73
 RAAMVLEUGEL 126
 raamvleugel 126
 raamvulling 73
 RAAMWERK 94
 raamwerk 95
 raamwinkel 131
 raapwerk 180
 rabat 72, 109, 112, 114, 117, 121, 134
 rabat, dobbel ~ 114
 rabat, dubbel ~ 114
 rabat, sluiting met dubbel ~ 128
 rabatsluiting 128
 rachellatten 144
 rachels 144
 radeerraadje 216
 radeerrad 217
 radeerrolletje 217
 raderrolletje 217
 radiateurborstel 199
 radiatorenkwast 199
 radiatorenkwastje 199
 radiatorenwisser 199
 RADIATORKWAST 199
 radiatorkwast 199
 radjessnijder 204
 RAMEN VAN EEN HANGENDE STEIGER 28
 rampe (fr.) 152
 rand 122
 rand, afvallende ~ 92
 rap drogen 212
 rapen 180
 rapid 30, 34
 rapidcement 30
 rapidzand 31
 rappe cement 30
 raschbinder (d.) 30
 raseertroffel 90
 raspijzer 90
 ratsbeitel 18
 rauhputz (d.) 183
 rauhputz (d.), in de ~ werken 180
 rauhputz (d.), in de ~ zetten 180
 rauw afpleisteren 180
 rauw borstelen 91
 rauw voegen 91
 rauw voegwerk 91
 rauw werk 91
 rauwe 183
 rauwe, een muur in de ~ zetten 180
 rauwe, in de ~ werken 180
 rauwe, in de ~ zetten 180
 rauwe lijnolie 189
 rauwe specie 181
 rauwe spijs 33
 rauwe stenen 67
 rauwt 183
 rauwt, in het ~ werken 180
 rauwt, in het ~ zetten 180
 rauwvol 91
 raveelbalk 154
 raveelbalken 109
 raveelbalken inlaten 154
 RAVEELHOUT 154
 raveelstuk 154
 ravelen 154
 RAVELING 154
 raveling 154
 ravelingsbalk 154
 rawplug 17
 recht 58
 recht dak 100
 recht voegijzer 90
 rechte hoek 10
 rechte kap 100
 rechte kaphamel 14
 rechte lei 172
 RECHTE STEEKTRAP 150
 rechte steektrap 150
 rechte trap 150
 rechte trap met in het midden een halve wendelslag 151
 rechte voeg 88
 rechthoek 10
 rechtoppe 22, 83
 rechtstaande laag 82
 rechtstaande tand 82
 REEPHOUT 165
 reephout 165
 reet 66
 REFORMLADDER 206
 reformledder 206
 reformleer 206
 reformleider 206
 reformleider, dubbele ~ 206
 réfractaire (fr.) 33
 regel 206
 regel, onderste ~ 94
 regelaar 71
 regeldeur 121
 regelen 93
 REGELS 93
 regels 93
 regels, deur met ~ 118
 regelwerk 119
 regen, tegen de ~ kunnen 213
 regenbuis 176
 regengoot 177
 REGENPIJP 176
 regenpijp 177
 regenvanger 71
 regenwaterafvoerbuis 176
 regenwaterbuis 176
 rei 206
 reien 49
 rekels 93
 reklaag 82
 rekmaat 56
 rekvoeg 88
 repareren 98
 repen 94
 revolver 201
 ribben 76, 144, 153
 ribbenlat 182
 ribbenstrek 184
 richel 94
 richel van de venster 127, 128
 richelbalk 103
 richelen 93
 richels 93, 119
 richelwerk 93
 richtbier 5
 RICHTEN 5
 richten 5
 richter 58
 RICHTFEEST 5
 richtfeest 5
 richtplanken 49
 riek 48
 riek, gebogen ~ 48
 riek, kromme ~ 48
 riem 20
 riester 182
 riester, houten ~ 182
 riester, houteren ~ 182
 riester, ijzeren ~ 182
 riet, bussel ~ 165
 riet, met ~ dekken 170
 riet, schoof ~ 165
 RIET-, STRODEKKER 164

rietdekken 170
RIETKLEM 167
rietlatten 169
rifvloer 158, 159
RIJ 182
rij 182
rij, onderste ~ 169
rijbalkjes 93
rijbanden 93
rijdag 109
rijebanden 94
rijen 96, 182
rijen, goed ~ 162
RIJEN, LANGS DE ~
BERAPEN 182
rijf 44
rijfbred 183
rijgbalken 94
rijgbanden 94
rijgen met witsen 97
rijgkot 94
rijgmuur 96
rijgvak 94
rijgwerk 93
rijhout 94
rijhouten 94, 95
rijlat 56, 182
rijlatten 95
rijmuur 96
RIJNDAK 174
rijnzand 30, 47
rijnzavel 31
rijstekken 95
rijtuigenzwart 188
rijtuigzwart 188
rijver 89, 183
rijwerk 93, 95, 96
rijwerk, muur met ~ 96
rijwerk, muur van ~ 96
rin 175
ring 177
ringhaak 168
RINGKWAST 196
ringkwast 196
rispinnen 166
rissen 166
riviergrind 47
rivierzand 30
rode menie 187
rode mortel 33
rode mortie 33
rode zand 31
roede 131, 177
ROEF 177
roef 177
ROEFLAT 177
roeflat 177
roerder 44, 48
roeren 215
roerhaak 48
roerhout 202
roerhoutje 202
roerkuul 202
roerspaan 202
roerspijs 33
roerstek 44, 202
roerstekje 202
ROERSTOKJE 202
roetlok 70
ROETSCHUIF 70
roetschuif 70
roetzak 69
roeven, zinken ~ 177
ROEVENDAK 177
roevendak, zinken ~ 177
roffelschop 51
roffelschup 35, 45
röhre (d.) 71
rol 82, 111, 135, 200
rol, bladgoud van de ~ 188
rol, kopse ~ 82
rol, strekse ~ 82
rolapparaat 203
rolbak 200
rolblaffetuur 135
rolblinde 135
rolblinden 134
rolgoud 188
rolhangledder 207
rolhangleider 207
rolhangsteiger 207
rolhangstoel 207
roljaloezie 135
rolkop, bok met ~ 54
ROLLAAG 171
rollaag 70, 82, 111, 128, 171
rollaag, halfsteense ~ 83
rollaag, kopse ~ 82
ROLLAAG, LIGGENDE ~ 82
rollaag, overkantse ~ 83
rollaag, platte ~ 83
ROLLAAG, STAANDE ~ 82
rollaag, staande ~ 82
rollaag, steense ~ 82, 83
rollaag, strekse ~ 82
rollaag van een kopje 82
rolleer 207
rollen 125, 5
ROLLENGOUD 188
rollengoud 188
roller 200
rollers 11
rolletje, glassnijder met ~ 204
rolletjesgoud 188
rollo (d.) 135
ROLLUIK 135
rolluik 135
rolslag 135
ROLSLOTEN 122
rolsloten 122
rolsteiger 207
rolstelling 207
rolstoel 207
rolwerk 216
rommel 81
rommelverband 81
romp 112
rompelen 210
rond, de stootrede ~
maken 149
rond gewelf 76
rond metswerk 76
rond voegijzer 89
rond, zink ~ de schouw
zetten 178
rondboog 71
ronde borstel 196
ronde bovendorpel 113
ronde center 72
ronde glassnijder 204
RONDE, GLASSNIJDER VOOR ~
VLAKKEN 204
ronde hoek 10
ronde kalkkwast 200
ronde kandel 176
ronde kwast 196
ronde makelaar 129
ronde sluiting 129
ronde, stijl met spond en ~
opdek 114
ronde strichzieher (d.) 197
ronde trap 151
ronde voeger 89
ronde voegspijker 89
ronde voegstrijker 89
ronde witborstel 200
ronde witkwast 200
rondel 196
rondel, grote ~ 196
ronden 149
ronden, de voorkant ~ 149
rondsnijdapparaat 204
rondsnijder 204
rondstaaf 89
rondzetten, lood ~ 178
rondzetten, zink ~ 178
rood, engels ~ 187
rood, indisch ~ 187
rood, perziaans ~ 187
rood, turks ~ 187
roofhaak 174
roofing (e.) 179
ROOIHAAK 173
rookafzuiger 71
rookkanaal 69
rookpijp 71
rooster 44, 182, 200
rooster, houten ~ 182
rooster, ijzeren ~ 182
roostering 153

II.9

ROOSTERING, BALKLAAG,
~ 153
ROOSTERSCHUIF 44
roosterschuij 44
ROOSTERTJE 200
roostertje 200
ROT, IN DE ~ ZETTEN 194
rot, in de ~ zetten 194
rothak 16
rothout 94
rotte kalk 41
rotten 194
rotterdamse klos 27
roulette-tjes 122
rouletten 122
rubber kam 205
rubber kap 7
rubber kapje 7
rubberoid 179
rubberoid-bedekking 174
rubbervoet 208
rubio 220
rug 92
rug, spitse ~ 84
rugbred 25
rugleuning 25
ruit 94, 124, 126, 221
ruit, (de/een) ~ inzetten 223
RUIT, EEN ~ PLAATSEN 223
ruit, (een) ~ uitkappen 222
ruiten 95
ruiten inzetten 223
ruiten, raam met vaste ~ 124
ruiten zetten 223
ruitenglas 221
ruiteninzetter 220
ruitenkramer 220
ruitenman 220
RUITENZETTER 220
ruitenzetter 220
RUITER 108
ruiter 27, 108, 177
ruiter met afdekking 177
ruiterdak 100
ruitewisser 203
ruitje 124, 126
ruitjes in lood 222
russen 166
rusthout 24
rustklos 27
rustpuntplaats 27
ruw-eweg leggen 161
ruwe spijs 181

S

s-haak 168
SABEL 13
sabel 14, 18
sappen 209

satijnborstel 199
satijnkwast 199
SATIJKWASTJE 199
satijnkwastje 199
saus 191, 192
sauskwast 196, 200
SAUZEN 209
sauzen 209
schaalbreder 49
schaalderij, de ~ 174
schaar 219
schaarrijzer 173
schachelrute (d.) 22
schacht, korte ~ 147
schacht, lange ~ 147
schacht, voorste ~ 147
schachten 147
schachtroede 22
schachtroede voor aan te binden 22
SCHAFTKEET 5
schakelverband 78
schalen 47, 49
schalie 172
schaliedak 174
schaliedekker 161
schaliën dak 174
schaliën, dak met ~ 174
schaliën, dak van ~ 174
schaliëndekker 161
schalies, dak bet ~ 174
schalies, dak van ~ 174
schalietang 162
SCHALMGAT, TRAP MET ~ 151
schamper 61
schamperen 61
schamperplanken 23
SCHARNIER 135
scharnier 135, 137
scharnier, bergisch ~ 137
SCHARNIER, DOORDRAAIENDE ~ 138
scharnier, doorgezette ~ 137
scharnier, doorslaande ~ 138
scharnier, duitse ~ 138
scharnier, gebroken ~ 137
scharnier, platte ~ 137
scharnier, verkropte ~ 137
scharnier voor cowboydeur 138
scharnier voor opdekramen 138
scharnierbeugel 177
scharnierblad 135
scharnierbrik 137
scharnierduim 136
scharnierhaak 177
scharnierkant 122
SCHARNIERKNOOP 139
scharnierknop 139
SCHAVEN, ARM ~ 149
schaven, arm ~ 149

schaven, lam ~ 149
scheef 58, 59
scheef naar binnen staan 59
scheef naar buiten staan 58
scheef staan 58
scheenlappen 165
scheer 59, 104, 219
scheer voor het behang te snijden 219
scheerbalk 106, 153
scheerbeen 104
scheerbeitel 18
scheerbijltje 14
scheerboog 71, 104
scheerdak 100
scheergebint 103
scheerhamel 13, 14, 15
scheerhamer 13, 14
scheerkop 101
scheerlijn 11
scheerpin 133
scheerpoot 104
scheerwerk 103
schi 70
scheiden, het ~ 70
scheiding 70
scheidingpalen 49
scheidingsvoeg 88
scheienkruiwagen 19
scheiling 70
schieitrechte boog 72
schelpenkalk 40
schelpenzand 30
SCHELPKALK 40
schelpkalk 40
SCHELUWE, DUBBEL ~ STEEKTRAP 151
SCHELUWE, ENKEL ~ STEEKTRAP 150
scheluwe trap 151
schenen 76
schenkel 73
SCHENKEL, FORMEEL 73
schepper 10
scheren 103, 211
scherm 70
schermplank 24, 25
schermplanken 23
schermrij 169
scherp dak 100
scherp voegijzer 92
scherp zand 30, 47
scherpe bikkel 16
scherpe gevel 100
scherpe kalk 40
scherpe metselzand 30
scherpe spijs 34
scherpe zand 30, 47
scherpe zavel 31, 47
scherphamer 13

schervel (?) 183
 scheut 141
 scheuter 156
 scheve muur 58
 scheversteen 85
 schicht, een ~ derop
 zetten 213
 schicht, fijne ~ 34
 schietanker 155
 schietblok 58
 schietblokje 58
 schieten, (de) kelder ~ 50
 schieten, fondamente ~ 50
 SCHIETER 156
 schieter 51, 141, 156
 schietklos 58
 SCHIETLOOD 57
 schietlood 57
 schietlood, blokje (van ~) 58
 schietlood met snoer en
 klotsje 57
 schietloodblok 58
 schietloodklos 58
 schifthamer 14
 schijtgeel 186
 SCHILD 100
 schild 100, 101
 SCHILDDAK 100
 schilddak 100, 101
 schilddak, groot ~ 100
 schilddak, klein ~ 101
 schilden, dak met twee ~ 100
 schildenaar 184
 SCHILDER 184
 schilder 184, 217
 schilderaar 184
 schilderen 208
 schilderen, binnen ~ 209
 schilderen, buiten ~ 209
 schilderen, olieverf ~ 208
 SCHILDEREN, SLECHT ~ 208
 SCHILDEREN, VERVEN 208
 schilderpistool 201
 schildersambacht 185
 schildersbedrijf 185
 SCHILDERSBEDRIJF,
 AMBACHT 185
 SCHILDERSGEREEDSCHAP 185
 schildershemd 185
 SCHILDERSKAM 204
 schilderskam 204
 SCHILDERSKIEL 185
 schilderskiel 185
 SCHILDERSKNECHT 185
 schilderskwasten 197
 schilderslijnen 220
 schilderspatsje 186
 schilderstrapje 207
 schildersvak 185
 SCHILDERSWERKPLAATS 185
 schildje 101
 schilfersteen 40
 schilfertje 183
 schilversteen 85
 schindelen 169
 schmeisstroffel 8
 schnalle-ketting 23
 schnellbinder (d.) 30
 schobbejak 15
 SCHOEISEL 7
 schoenen bet stalen tippen 7
 schoenen, zwarte ~ 7
 schoep 36, 45, 51
 schoep, vierkantige ~ 36
 SCHOEPEN 134
 schoepen 134
 schoepje 51
 schoepleiendeckung, duitse
 ~ 174
 schoepman 51
 schoester 184
 schoesteren 208
 scholk 6
 schommelaar 6
 SCHOOF 165
 schoof 165
 schoof riet 165
 schoofje 165
 schoofjes 170
 schoolbordenlak 193
 SCHOOLBORDENVERF 193
 schoolbordverf 193
 schoolbordverf 193
 schoon werk 84
 SCHOOR 61, 94, 106
 schoor 25, 61, 94, 106, 155
 schoor, deur met twee klampen
 en ~ 119
 schoor, klampendeur met
 ~ 119
 schoorbalk 94, 106
 schoorbomen 93
 schoordak 100
 schoorhoofd 94
 SCHOORKRUIS 23
 schoorkruis 23
 schoorlatten 55, 115, 154
 schoorpaal 61
 SCHOORPLANK 155
 schoorplank 155
 schoorplanken 23, 49
 SCHOORSTEEN 67
 schoorsteen 68, 70
 schoorsteen, (de) ~ in lood
 zetten 178
 SCHOORSTEEN, FUNDAMENT
 VAN DE ~ 69
 SCHOORSTEENBOEZEM 69
 schoorsteenbuis 71
 SCHOORSTEENGEK 71
 schoorsteengek 71
 SCHOORSTEENKAP 71
 SCHOORSTEENKRAAG 70
 schoorsteenkraag 70
 schoorsteenkrans 70
 SCHOORSTEENMANTEL 69
 schoorsteenmantel 69
 schoorsteenpijp 71
 schoorsteenpijpje 71
 schoorsteenplaat 71
 SCHOORSTEENPOT 71
 schoorsteenpot 71
 schoorsteenpotje 71
 SCHOORSTEENSTOEL 69
 schoorsteenstoel 69
 schoorsteentong 70
 schoorstijl 94
 schoorstukken 154
 schoot 6, 141, 156, 171, 178
 SCHOOT, BULT 171
 shootanker 156
 schootsvel 6
 schootvel 6
 schop 165
 schop dekstrooi 165
 SCHOP, GARF 165
 schopje 36
 schoren 23, 28, 55, 61
 schoren 115
 schoren, (een muur) ~ 61
 schoren met een querbred 28
 schoren, schuine ~ 23
 schorensteen 68
 SCHORT, VOORSCHOOT 6
 schortel 6
 schorteltje 6
 SCHOT 161
 schot 161
 schoude 139, 140
 schoude-tje 139
 schouderriem 20
 schouw 68, 69, 70
 schouw, (de) ~ indekken 178
 schouw(e)stek 70
 schouw, plank voor de ~ uit te
 smeren 70
 schouw, zink rond de ~
 zetten 178
 schouwbank 70
 schouwbekleding 70
 schouwbred 70
 schouwbuis 71
 schouwbuysje 71
 schouwekanaal 69
 schouweveger 70
 schouwleider 28
 schouwlijf 69
 schouwlijst 70
 schouwmantel 69
 schouwpip 69, 71

II.9

- schouwplaat 70
 schouwpot 71
 schouwpotje 71
 schouwsteenmantel 69
 schouwstoel 69
 schouwstje 70
 schouwvoet 69
 SCHRAAG 27
 schraag 27, 39, 61, 94, 08
 SCHRAAGSTEIGER 27
 schraagsteiger 27
 schraagstelling 27
 schraagvloer 27
 SCHRAAL 38, 213
 schraal 213
 schraaptroffel 90
 schrage winkel 10
 schragen 28, 61
 SCHRANKEN 115
 schranken 115
 schrankhoeken 28
 schranklat 94
 SCHRANKLATTEN 114
 schranklatten 55, 115
 schrankplanken 23
 schrankschool, deur met ~ 119
 schrankschoren 23
 SCHRANKSCHOREN, KLAMPDEUR
 MET ~ 118
 schraper 202, 203
 schrapmes 203
 schrappen 56
 schraper 203
 schrijfhaak 10
 schrijfpinsel 199
 schrijnwerk 98
 schrijven 215
 schrikplank 25
 schriksteiger 27
 schroefdraad, toren met ~ 137
 schroefduim 137
 schroeven, toren voor op te
 ~ 137
 schubhelp 19
 schubkar 19
 schubkar, één ~ 35
 schubkarrehelp 19
 schubriem 19
 schudden 48, 169
 schudden, nat ~ 62
 SCHUDDEN, STRO ~ 168
 schudden, strooi ~ 169
 schuif 44, 139, 40
 schuifblok 58
 SCHUIFDEUR 122
 schuifdeur 122
 schuifdeur, slot voor ~ 142
 schuifdeurrollen 122
 SCHUIFDEURSLOT 142
 schuifdeurslot 142
 SCHUIFGRENDEL 139
 schuifhaak 12
 schuifje 126, 139
 schuifkot 44
 SCHUIFLADDER 206
 schuifledder 206, 207
 schuifleer 206
 schuifleertje 29
 schuifleider 206
 SCHUIFOPENING 44
 schuifopening 44
 SCHUIFRAAM 124
 schuifraam 124
 schuifraamgrepen 125
 schuifraamkokers 125
 schuifraampen 125
 schuifrollen 125
 schuifrolletjes 122
 schuifslotje 139
 schuifstelling 207
 schuifvenster 124, 126
 schuifwinkel 12
 schuil (?) 62
 schuin dak 100
 schuin oplopend fundament 53
 schuine aanslag 128
 schuine beer 61
 schuine, klampendeur mee ~
 strever 119
 schuine makelaar 129
 schuine plankjes 134
 schuine schoren 23
 schuine steunbalk 94
 SCHUINMAL 150
 schuins 53
 schuins dak 100
 schuinse, de ~ treden
 uittekenen 147
 schuinse gevel 101
 schuinse haak 10
 schuinse sluiting 128
 schuinse treksteen 106
 schuit 36, 45
 schuitje 36, 51, 166
 schuiver 44
 schulp 75
 schulpen 75, 76
 schulpenkalk 40
 schulpje 183
 schulpkalk 40
 schup 8, 35, 45, 51
 schup, franse ~ 51
 schup, platte ~ 36, 45, 51
 schupje 10
 SCHUREN 211
 schuren 211, 212
 schuren, bet waterpapier ~ 211
 schuren, in de verf ~ 211, 212
 schuren, in water ~ 211
 schuren, met de puimsteen
 ~ 211
 schuren met waterproof
 (e.) 211
 schurger 4
 schurgkar, één volle ~ 35
 schurgkar, toe ~ 19
 schurgkarrehelp 19
 schurgkarshelp 19
 schurgriem 19
 schurgskarrehelp 19
 schurgskarriem 20
 schut 61
 schutspalk 24
 schutten 61
 schutting 24
 schutzbred 24, 25
 schutzbredje 148
 schutzlapje 7
 schutzplank 24
 schutzsteiger 27
 SCHUURBLOK 206
 schuurblok 182, 206
 schuurblok, houteren ~ 182
 schuurblokje 206
 schuurijzer 183
 schuurklos 206
 schuurkussen 206
 schuurmortel 33
 SCHUURPAPIER 205
 schuurpapier 205
 schuurpapier, watervast ~ 205
 schuurplank 181, 182
 schuurspies 34, 181
 SCHUURVERF 190
 schuurverf 190
 SCHUURWERK 180
 schuurwerk 180
 schuurzand 30
 segmentboog 71
 segmentgewelf 75
 senkel (d.) 57
 sentelboog 72
 serreglas 222
 sibber mergel 86
 SICCATIEF 189
 siccatief 189
 siegfriedschuif 140
 sienna 186
 sienna, gebrande ~ 186
 sienna, gebrande terra di
 ~ 186
 sienna, ongebrande ~ 186
 sienna, ongebrande terra di
 ~ 186
 sienna, terra di ~ 186
 sieranker 156
 sierblokken 109
 sierijzer 90, 156
 sierklos 153

sierklots 153
SIERLAAG 84
sierlaag 83, 84, 86
sierlijst 83
siermetselwerk 83
siermetsen 84
sierschilder 184
sierschouw 70
sierspie 157
sierstenen 109
sierstuk 87, 111, 156
sierstukken 109
siertroffel 90
signaalrood 187
sijsje 39
silex (fr.) 85
silicaat 189
sint-andrieskruis 155
sintelstenen 67
sjabloneerborstel 197
SJABLONEERKWAST 197
sjabloneerkwast 197
sjabloneerkwastje 197
sjablonen 217
sjablonen, werken met ~ 217
sjablonenkwest 197
SJABLONENMES 202
sjablonenmes 202
sjablonenmesje 202
SJABLONEREN 217
sjabloneren 217
sjablonneermes 203
SJABLOON 217
sjabloon 217
sjabloonkwast 197
sjabloonmes 203
sjabloonmesje 203
sjabloonsnijder 203
sjouwen 4
sjouwen, brikken ~ 4
sjouwer 4, 38
slaan, groef ~ 158
slaan, pilasters ~ 54
slabben 178
slabben, loden ~ 178
slabbenlood 178
slag 60, 126, 142
slag, trap met een halve ~ 151
slagbalk 110, 154
slagen 132, 134
slagen binnen 134
slagen buiten 132
slagen, houten ~ 132, 134
slagen, houteren ~ 132
slagen, machine om palen te
~ 54
slager 54, 198
slaghout 110
slagijzer 133
SLAGLAT 129
slaglat 129
slaglatten, enkelsluiting met
~ 128
slaglijst 114, 129
slagluiken 132
slagvenster 126
slagvensters 132, 134
SLAKKENCEMENT 29
slakkencement 29
SLANGWATERPAS 60
slap, te ~ 37
slaper 111
SLAPERS 109
slapers 109
slappe zand 30
SLECHT BESLETEN KWAST 195
slecht besleten kwast 195
SLECHT SCHILDEREN 208
slechte besleten kwast 195
slechte borstel 195
slechte kwast 195
slechten 213
SLECHTKWAST 196
slechtkwast 197
sleep 70, 136
sleep, tordel en ~ 135
slek 157, 157
slepen 59
SLEPENDE MUUR 59
slepde muur 59
SLEPER 199
sleper 197, 199
sleuren 59
sleutel 156
sleutel, deurslot met kruk en
~ 141
sleutelanker 156
sleutelslot 142
SLEUTELSTUK 154
sleutelstuk 153
sleuven graven 50
sleuven maken 50
sleuven uitgraven 50
sleuvengraver 51
slicht 182
slicht, houten ~ 183
slicht, houteren ~ 183
slicht, ijzeren ~ 183
slichten 98, 183
slichtplank 182
slietbred 159
slietdorpel 125
slietjes 95
slietlat 125
slietpin 125, 133
slietplaat 142
slietplank 107, 159
slietsteen 72
slietstift 134
slietzij 122
SLIPEN 211
slijpen 211
slijpen, in water ~ 211
slijplak 192
SLIJTLAAG 170
slijtlaag 170
slijtstrippen 148
slijnderen 96
slob 106, 22, 154
SLOF 106, 122, 154
slof 106, 111, 122, 154, 156
SLOT 139
slot 139, 141
slot, frans ~ 141
slot, ingelaten ~ 141
slot voor dag en nacht 141
slot voor schuifdeur 142
slot zonder klink 142
slotje 140
SLOTKANT 123
slotkant 123
slotnaas 141
slotplaat 142
slotsteen 72
slotzijde 123
sluikwaag 60
sluip 140
sluis 44
sluitijzer 125
sluiting 122
sluiting met dubbel rabat 128
sluiting, ronde ~ 129
sluiting, schuinse ~ 128
sluitkant 123
sluitkast 142
sluitlat 129
sluitlatje 114, 125, 147
sluitpannen 169
SLUITPIN 133
SLUITPLAAT 142
sluitplaat 142
SLUITPLANK 107, 159
sluitplank 128, 159
SLUITSTEEN 72
sluitsteen 72, 111
sluitstelling 28
sluitstenen 109
sluitstuk 72, 133
smalle kapbeitel 17
smeedhamel 16
smeedhamer 16
smeedijzers 152
smeerbred 181
smeerlat 70
smeerplank 181
smeerspaan 163
smeerspijs 181
smeertroffel 9, 10
smeertroffeltje 9, 163
smelter 108

11.9

- smeren 98, 163, 180, 208
smeren, het dak ~ 163
smeren, plank voor de schouw uit te ~ 70
smergel 205
smetkoord 74, 161, 215
smetkoordje 215
SMETLIJN 161, 215
smetlijn 161, 215
smetlijnen 216
SMETPLANK 152
smetplank 152
SMETTEN 161, 216
smetten 161, 216
smettouw 215
smijt 12
smijten, blaren ~ 210
smijten, de kelder ~ 50
smodderaar 184
smodderen 208
smodderpiet 184
smoutverf 193
snak 58
snapper 139
snede 182
snee, een die op ~ staat 195
sneeuwbreker 108
SNEEUWPLANK 108
SNELBINDENDE CEMENT 30
snelbinder 30
snelbouwbrikken 67
snelplamuur 195
snelwichser 184
snij-apparaat 18
snij-ijzer 90, 92
snijbak 166
snijbeugel 18
snijblok 166
snijden 223
SNIJDEN, GLAS ~ 223
snijden, glas ~ 223
snijden, op maat ~ 111, 223
snijden, scheer voor het behang te ~ 219
snijder 18
snijdpasser 204
snijhamer 13
snijkant 92
snijkist 166
snijklots 166
snijkwast 200
snijmachine 18
snijmes 92, 203
snijp 167
snijpunt 74
snijvoeg 92
snijvoegen 92
snijvoeger 89, 92
snijvoegwerk 92
snijwerk 92
- snit 14
snoer 11, 161
snoer, schietlood met ~ en klotsje 57
snoergerust 11
snoerpinnen 11
soda 190
soda, caustic ~ 190
soep 37
sokkel 69, 84
solnhofer 85
soort, eerste ~ 66
soppen 209, 214
sopper 184
soubassement (fr.) 84
spaakbord 182
spaan 8, 202
spaan, ijzeren ~ 182
spaander 70
spaans groen 187
spaarboog 71
spaarbord 182
spaarplank 182
spaatje, versleten ~ 45
spachtel (d.) 195
spachtel (d.) voor binnenwerk 195
spachtel (d.) voor buitenwerk 195
spachtelmes 202
spachteln (d.) 211
spade 51
spade, grote ~ 51
spade, kleine ~ 51
spalierbreder 144
spalierdeur 121
spalmuur 66
SPALTER 197
spalter 197
SPALTER, GETANDE ~ 197
spalter, getande ~ 198
spalter mee tanden 198
span 27
spanboog 71
spandraad 74
spankoord 11
spannen 159, 220
SPANNEN, BEHANGJUTE ~ 220
spannen, doek ~ 220
spanning 72
spannung 103
spanspie/-spij 157
spansteen 72
spanstekken 95
spanstuk 155
spant 104
spantbalk 103
SPANTBEEN 104
spantbeen 104
spanwig 27
- spanwijdte 103
SPANWIJDTE, OVERSPANNING, ~ 103
spar 94
sparingen 24
sparren 103
spatbord 182
spatbred 182
SPATTEN 214
spatten 214
spatwerk 214
speciale mortel 33, 34
speciale, platte ~ borstel 197
specie 32, 33, 95, 181
specie, bed ~ 35
specie bezorgen 4
specie, bredje voor ~ 181
specie, droge ~ 38
specie, fijne ~ 34
specie maken 4, 35
specie, natte ~ 37
specie onderereenzetten 35
specie, rauwe ~ 181
specie, sterke ~ 34
specie, te droge ~ 38
specie, verzopen ~ 37
specie, vol ~ voegen 91
specie, vuurvaste ~ 33
specie-emer 20
specie-emmaer 20
speciebak 38, 40
speciebed 34
speciebok 39
SPECIEBORD 181
speciebord 181
speciebouwer 36
speciedrager 38
speciehaak 48
speciehak 36
speciekruikar 19
speciekruiwagen 19
speciekuip 39
speciemaker 36
speciemolen 37
specieplaats 34
specieplank 181
species-schurgkar 19
specieschoep 36
specieschup 35
speciestander 39
specietob 40
speciewagen 19
SPEKLAAG 86
speklaag 86
spelen, manoeuvre ~ 4
sperplank 182
spervel 182
spervelen 98
spervelen wand 96
sperwer 182

spèrwi, spirwî/~ (wa.) 43, 182
 SPEUN 138
 spie 156, 159
 SPIE VAN HET ANKER 157
 spie-/spijstuk 157
 spie/spij 27, 157
 SPIEGEL 119
 spiegel 69, 119, 121
 spiegeldeur 119
 SPIEGELGLAS 221
 spiegelglas 221
 SPIEGELKLAMPEN 119
 spiegelklampen 119
 spiegelklampen, opgeklampte
 deur met ~ 119
 spiegelwerk 93
 spiesponning 114
 spietje/spijtje 27
 spij, ijzeren ~ 157
 spij, spie/~ 27, 157
 spijker 51, 89, 90
 SPIJKEREN, BLIND ~ 160
 SPIJKEREN, TENGELS ~ 145
 SPIJKERRIBBEN 76
 spijkerribben 76
 spijl 131
 spijs 31, 32, 33, 34, 35, 88, 96
 spijs aanmaken 35
 spijs, droge ~ 38
 spijs, dunne ~ 37
 spijs, één bed ~ 35
 spijs, één hoop ~ 35
 spijs, één molen ~ 35
 spijs, fijne ~ 34, 88
 spijs, gewone ~ 32
 spijs klaarmaken 35
 spijs, magere ~ 181
 spijs maken 4, 35
 spijs mengen 35
 spijs, natte ~ 37
 spijs om te voegen 88
 spijs omzetten 35
 spijs onderenmaken 35
 spijs onderenzetten 35
 spijs, rauwe ~ 33
 spijs, ruwe ~ 181
 spijs, scherpe ~ 34
 spijs, sterke ~ 34
 spijs, stijve ~ 37
 spijs, te droge ~ 38
 spijs, verdrongen ~ 37
 spijs, verzopen ~ 37
 spijs, vette ~ 33, 34
 spijs, vochtdichte ~ 34
 spijs, vracht ~ 35
 spijs, vuurvaste ~ 33
 spijs, waterdichte ~ 34
 spijs, weke ~ 37
 spijsbaan 34
 spijsbak 38, 40
 spijsbed 34
 spijsbok 37, 39
 spijsbord 181
 spijsbred 181
 spijsbredje 181
 spijsbutte 40
 spijsdrager 38
 spijssemer 20
 spijssemmer 20
 spijsshaak 36, 44, 48
 spijsshak 36
 spijsshark 48
 spijskapper 14
 spijskar 19
 spijskruikar 19
 spijskuip 39
 spijsmaker 36
 spijsman 36, 38
 spijsmolen 37
 spijsmolentje 37
 spijsplaat 34
 spijsplaats 34
 spijsplank 181
 spijsplankje 181
 spijseschubkar 19
 spijseschup 35
 spijsstijn 40
 spijsstob 20
 spijsston 40
 spijsstroffel 8
 spijsstuk 100, 101
 spijsstuk, spie-/~ 157
 spijsvloer 34
 spijsvogel 38
 spijswagen 19
 spijszand 30
 spijtje, spietje/~ 27
 SPIL 147
 spil 147
 SPILTRAP 151
 piltrap 151
 piltrap, enkele ~ 151
 spinnekop 130
 spiraaltrap 151
 spirit (e.), white ~ 190
 spirwî/spèrwi (wa.) 43, 182
 spits dak 100
 spits troffeltje 9
 spitsdak, gewoon ~ 100
 spitse, dak met ~ gevels 100
 spitse haak 10
 spitse muur 84
 spitse rug 84
 spitshaak 10, 16
 spitshak 16
 spitshamer 15
 spitshamertje 18
 spitshoek 10
 spitskap 100
 spitslood-57
 spitspalen 49
 spitstroffel 9
 spitstroffeltje 9
 spitswinkel 10
 splijthamer 14, 15
 splijtnagel 157
 split 157
 splitnagel 133
 SPLITPEN 133
 splitpen 133
 splitsplaat 142
 spond 114
 spond, stijl met ~ en ronde
 opdek 114
 SPONNING 114
 sponning, dubbele ~ 114
 sponning met een noot 114
 sponning, opdeknaald met
 dubbele ~ 128
 sponsachtige steen 205
 sponsen 215
 sponskarelen 67
 sponssteen 205
 sponsstenen 67
 spoor 136
 spoorsteen 137
 SPOUW 66
 spouw 66
 SPOUWANKER 66
 spouwanker 66
 spouwehaakje 66
 spouwhaak 66, 115
 spouwhaakje 66
 spouwijzer 66
 SPOUWLAT 114
 spouwlat 114
 SPOUWMUUR 66
 spouwmuur 66
 spouwstenen 67
 sprah 182
 spreibanden 94
 spreiddak 171
 spreiden 169
 SPREIDEN, HET DAK ~ 169
 SPREILAAG 169
 spreilaag 169
 spreiriet 169
 spreistrooi 169
 spreitze (d.) 61
 spreizen (d.) 55
 sprenkelen 62, 214
 sprenkelen, nat ~ 62
 springbrikje 183
 springen, naar binnen ~ 59
 springen, naar buiten ~ 59
 springkeper 102
 springverband 81
 spritsen 214
 spritsmuster (d.) 217
 sproeien 62

sproes 62
 sproets 62
 sprong 73
 spruis 62
 spruit 62
 spruitbalk 103
 spruits 62
 spruitstuk 104
 spuier 177
 spuit 62, 201
 spuiten 62
 spuiten, nat ~ 62
 spuiter 62
 spuitpistool 201
 staafje 131
 staal, (het) ~ 8
 staalblauw 187
 STAALBORSTEL 203
 staalborstel 204
 staalwerk 91
 staan, laten ~ 194
 staan, naar binnen ~ 59
 staan, naar buiten ~ 58
 staan, over ~ 58
 staan, scheef ~ 58
 staan, scheef naar binnen ~ 59
 staan, scheef naar buiten ~ 58
 staan, terug ~ 59
 staan, uit het lood ~ 58, 59
 staan, waterpas ~ 55
 staand kruisverband 80
 staand verband 80
 STAAND VERBAND,
 BLOKVERBAND 80
 staande klampen 119
 staande laag 82
 STAANDE ROLLAAG 82
 staande rollaag 82
 staande strek 82
 staande streklaag 82
 STAANDE TAND 82
 staande tand 82
 staande tanden 82
 staande vertanding 82
 staande voeg 88
 staande zijkant 82
 STAANDER 21
 staander 21, 26, 102, 54
 staanderen 93
 staanders 49, 93
 staart 8, 135, 57
 staart, verkropte ~ 136
 staartgehang 135
 staartgehang, opschroevend
 ~ 137
 staartlee 135
 staartscharnier 135
 staat, een die op snee ~ 195
 staldeurgrendel 142
 staldeurschoude 140
 stalen borstel 204
 stalen kam 205
 stalen latei 110
 stalen, schoenen bet ~ tippen 7
 stalen steiger 21
 STALEN
 STEIGERVERBINDING 23
 stalen stelling 21
 stamp 13
 STAMPBETON 46
 stampbeton 46
 stampen 48
 STAMPER 12
 stamper 13, 194
 standgroen 187
 standlak 191
 standl 189
 STANDOLIE 189
 standolie 189, 191
 STANDOLIEVERF 191
 standolieverf 191
 standolig 189
 standoligverf 191
 standoligverf 191
 standverf 191
 STANDVINK 154
 standvink 154
 stang 133
 stang, ijzeren ~ 156
 staniol 188
 staven, ijzeren ~ 47
 steekbalk 94
 STEEKBAND 106
 steekboog 71
 steekijzers 11
 steekklampen 119
 steekklampen, opgeklampte
 deur met ~ 119
 steekladder 206
 steeklatten 95
 steekledder 207
 steekledder, dubbele ~ 206
 steekleider 28, 207
 steekmes 202, 203
 steekpan 51
 steekpennen 11
 steekpinnen 11
 steekschoor 106
 STEEKSCHOP 51
 steekschup 45, 51
 steekstekken 95
 steektrap 150
 steektrap, dubbel verdreven
 ~ 151
 STEEKTRAP, DUBBEL SCHELUWE
 ~ 151
 STEEKTRAP, ENKEL SCHELUWE
 ~ 150
 steektrap, enkel verdreven
 ~ 151
 STEEKTRAP, RECHTE ~ 150
 steektrap, rechte ~ 150
 steel 8
 steel, krebber met lange ~ 44
 steen 128
 steen, ardenner ~ 85
 steen, blauwe ~ 85, 137
 steen, dove ~ 205
 steen, een alijke ~ 65
 steen, een halve ~ 65
 steen, eerste ~ 72
 steen, fundament van ~ 53
 steen, halve ~ terug 81
 steen, harde ~ 85
 steen, helle ~ 85
 steen, kunrader ~ 86
 steen, luikse ~ 85
 steen, middenste ~ 72
 steen, naamse ~ 85
 steen, op een halve ~
 zetten 157
 steen, sponsachtige ~ 205
 steen van de venster 128
 steen, verband van een volle
 ~ 80
 steenaarde 33
 STEENBEITEL 17
 steenbeitel 17, 18
 steenbijl 14
 steenbijltje 18
 steenbik 13, 14
 steenbikker 14, 18
 steenbred 12
 steendrager 4
 steenduim 137
 STEENGAAS 184
 steengas 184
 steenhaak 137
 steenhamer 13, 14, 15
 steenheep 14
 STEENKALK 41
 steenkalk 41
 steenkalk, blauwe ~ 41
 steenkap 7
 steenkapper 13, 14, 18
 steenkar 19
 steenknuppel 24
 steenkruige 19
 steenkruigel 19
 steenkruikar 19
 steenkruiwagel 19
 steenkruiwagen 19
 steenkuiser 14
 steenlaag, maatlat voor ~ 56
 steenlap 7
 steenlegger 5
 steenlijst 113
 steenmaat 109
 steenmaker 4
 steenmeter 1

steenpioche 16
 STEENPLANK 12
 steenplank 12
 steenplankje 12
 steenpoetsers 14
 steens 65
 steenschraag 39
 steenschubkar 19
 steenschurgkar 19
 steense, dobbele ~ muur 45
 steense, (een) ~ 65
 steense, (een) halfse ~ 65
 steense, halve ~ muur 65
 steense maatlat 56
 STEENSE MUUR 65
 steense muur 65
 steense rollaag 82, 83
 steense strek 82
 steensellaag 82
 steensrollaag 82
 steenskopverband 79
 steensmaat 55
 steensmuur 65
 steensmuur, halve ~ 65
 steensmuur in koppen 79
 steenspond 114
 STEENSPONNING 114
 steensponning 114
 steensrol 82
 steensrollaag 82, 83
 steensverband 79, 80
 steensverband, vlaams ~ 81
 steentang 18, 162
 steentje, ongeblust ~ 183
 steenveger 14, 18
 steenverband 76, 80
 steenverdeling 55
 steenwagen 19
 STEIGER 20
 steiger 20, 27, 166
 steiger, eerste, tweede ~ 25
 STEIGER, HANGENDE ~ 28
 steiger, hangende ~ 28
 steiger, ijzeren ~ 21
 steiger, lage ~ 27
 steiger op bokken 27
 STEIGER, RAMEN VAN EEN
 HANGENDE ~ 28
 steiger, stalen ~ 21
 steiger, zwevend ~ 28
 steigerbok 27
 STEIGERBOKKEN 166
 steigerbokken 166
 STEIGERBOUWER 20
 steigerbouwer 20
 steigerbreder 24
 steigerden 21, 22, 26
 STEIGERGATEN 23
 steigergaten 23
 steigergatten 23
 steigergatter 23
 steigerhaken 166
 steigerhoog 26
 STEIGERHOOGTE 25
 steigerhoogte 25
 STEIGERHOOGTE, OP ~ 26
 steigerhoogte, op ~ 26
 steigerhout 21, 22, 27
 steigerketten 23
 STEIGERKETING 22
 steigerketting 23
 steigerketting met klauw 23
 steigerklem 23
 steigerklos 27
 steigerklots 27
 steigerkluppel 24
 steigerknuppel 24
 steigerkoord 22
 steigerkop 25
 steigerkruis 23
 steigerledder 28
 steigerledder, korte ~ 28
 steigerledder, lange ~ 28
 steigerleer 28
 steigerleider 28
 steigerleun 25
 steigerleuning 25
 steigerloker 23
 steigeropeningen 24
 steigerpaal 21, 22, 26
 steigerpalen verlengen 26
 STEIGERPLANKEN 24
 steigerplanken 24
 STEIGERSCHOREN 23
 steigerschoren 23
 steigersledder 28
 steigerspreizen 23
 steigersradjes 28
 steigerstang 22
 steigerstrik 22
 steigerstrop 22
 STEIGERTOUW 22
 steigertouw 22
 steigertros 23
 steigeruit 26
 STEIGERVERBINDING, STALEN
 ~ 23
 STEIGERVLOER 24
 steigervloer 25
 steigerwerk 20
 steigerwig 27
 stek 44, 206
 steken, de mei ~ 5
 steken, de nester onder zich
 ~ 149
 stekje 202
 stekjes 49
 stekken 49, 95, 169
 stekker 11
 steklatten 95
 STELDORPEL 113
 steldorpel 113
 stelhaak 12
 stelhamer 16
 stelhout 55
 stellage 21, 27, 208
 stellatten 55
 STELLING 39
 stelling 21, 27, 39, 208
 stelling, de ~ ophalen 26
 stelling, de ~ ophogen 26
 stelling, eerste, tweede ~ 25
 stelling, hangende ~ 28
 stelling, ijzeren ~ 21
 stelling, kleine ~ 27
 stelling, lage ~ 27
 stelling, leer van de eerste
 ~ 29
 stelling met bokjes 27
 stelling, onderste ~ 27
 stelling op bokjes 27
 stelling op bokken 27
 stelling, stalen ~ 21
 stelling, tot aan de ~ 26
 stelling voor plekkers 27
 stellingbok 27
 stellingboom 21
 stellingboom, een ~
 bijbinden 26
 stellingden 21, 22, 26
 stellingden 23
 stellingdener 23
 stellinghaak 207
 stellinghaal 27
 stellinghoofd 24
 stellinghoog 26
 stellinghoogte 25
 stellinghoogte, op ~ 26
 stellinghout 21
 stellingijzer 23
 stellingketting 23
 stellingklos 27
 stellingkoord 22
 stellingkoter 23
 stellingledder 28
 stellingleddertje 29
 stellingleer 28
 stellingleider 28
 stellingleider, kleine ~ 28
 stellingleider, lange ~ 28
 stellingleun 25
 stellingleuning 25
 stellingloker 23
 stellingloot 27
 stellingmaker 20
 stellingman 20
 stellingpaal 21, 22
 stellingplanken 24
 stellingsbreder 24
 stellingsden 21

- stellingsgaten 23
 stellingshaak 207
 stellingshoogte 25
 stellingshout, op ~ 26
 stellingshout 22
 stellingskettel 23
 stellingskluppel 24
 stellingskoter 23
 stellingsledder 28
 stellingsledder, gewone ~ 28
 stellingsloker 23
 stellingspaal 21
 stellingsplanken 24
 stellingstouw 22
 stellingstrop 22
 stellingsvloer 25
 stellingtouw 22
 stellingverdiep 25
 stellingvloer 25
 stellingzeil 22
 stelwerk, het ~ 74
 stempel 13, 61
 stemper 13
 stemper, ijzeren ~ 13
 stenen 70
 stenen aandragen 4
 stenen, bleke ~ 67
 stenen boog 72
 stenen dragen 4
 stenen, (een) twee ~ 65
 stenen gewelf 76
 stenen, hamel voor ~ te kappen 13
 stenen latei 127
 stenen, metswerk bet blauwe ~ 86
 stenen pijler 109
 stenen, poreuze ~ 67
 stenen, rauwe ~ 67
 stenen trap 127
 stenen, witte ~ 67
 stenen, zoete ~ 67
 stenen zul 127
 stenenbok 39
 STENENDRAGER 4
 stenendrager 4
 stenenman 4
 stenenplank 12
 stenenrollaag 82
 stenenrollaag, halve ~ 83
 stenenschurger 4
 stenensverband 79
 stenesdrager 4
 stenese muur 65
 sterk, te ~ 58
 STERKE MORTEL 33
 sterke specie 34
 sterke spijs 34
 STERKE TRASMORTEL 33
 steun 27, 28, 61, 72, 94, 106, 109, 207
 steunbalk 94, 110
 steunbalk, schuine ~ 94
 steunbalken 93
 steunbeer 61
 steunblokken 109
 steunboog 71
 steunfundering 53
 steunhaak 122
 STEUNKLOS 27
 steunklos 27
 steunlat 114
 steunlatten 115
 STEUNLIJST 128
 steunmuur 62
 steunpaal 21
 steunpilaar 61
 steunpilaster 61
 steunplaats 72
 steunpunt 72
 steunsteen 111
 steunstuk 27
 stevig 212
 stijf 38
 stijf, te ~ 38, 58, 59
 stijfsel 219
 stijfselkwast 219
 STIJL 112
 stijl 61, 94, 104, 109, 112, 121, 131
 stijl, doorgaande ~ 154
 stijl, houteren ~ 112
 STIJL, KREUPELE ~ 104
 stijl, kreupele ~ 104
 stijl met spond en ronde opdek 114
 stijl, oprechte ~ 112
 stijl, opstaande ~ 112
 stijl van de deur 112
 stijlen 93, 95
 stijls 93
 stijltjes 49
 STILVOETPLAAT 94
 stijp 61, 94
 stijp, een ~ deronder zetten 61
 stijp, met een ~ opvangen 61
 stijpen 49, 61, 93
 stijpen, (een muur) ~ 61
 stijperen 61
 stijpieren 49
 stijpjes 49
 stijpstekken 95
 stijve cement 37
 STIJVE MORTEL 37
 stijve mortel 37
 stijve spijs 37
 stijve, te ~ mortel 38
 stob 6
 stockledder 28
 stockse ledder 28
 stocksledder 28
 stoel 69
 stoep 118
 stoepje 118
 stofborstel 199
 STOFDORPEL 113
 stofdorpel 113, 118
 stofdroog 212
 stoffertje 199
 stofkalk 41
 STOFKWAST 199
 stofkwast 199
 stofkwastje 199
 stofvrij 212
 STOFVRIJ DROOG 212
 stokleuninghouders 152
 stol 47, 86, 113
 stol, zand uit de ~ 31
 STOLPNAALD 129
 stolpnaald 129
 stolpraam 130
 stomen 218
 stomper 13, 94, 197
 STOOF 206
 stoof 206
 STOOMAPPARAAT 218
 stoomapparaat 219
 stoomapparaat, afdoen met een ~ 218
 stoommachine 219
 stoot 122
 stoot van de trap 148
 stootband 94
 stootblok 122, 168
 stootblokje 122
 STOOTBORD 148
 stootbord 24, 148
 stootbred 148
 stootijzer 18
 STOOTKLOS 168
 stootklos 168
 STOOTNOK 122
 stootnok 122
 stootranden 148
 stootstijl 94
 stoottrede, de ~ afnagelen 149
 stoottrede, de ~ rond maken 149
 STOOTVOEG 88
 stootvoeg 88
 stootvoeger 90, 162
 stopbred 168
 STOPMES 202
 stopmes 202
 stoppelendak 171
 STOPPEN 211
 stoppen 211, 223
 stoppen, hout ~ 211
 stoppen, naden ~ 211
 stoppen, nagelloker ~ 211

STOPPLANK 168
 stopplank 168
 STOPVERF 194
 stopverf 194
 stopverf, insmeren bet ~ 223
 STOPVERF KNEDEN 194
 STOPVERF UITHAKKEN 222
 stopverf, vastzetten met ~ 223
 STORMBAND 108
 stormband 108
 stormlei 173
 stormplank 24
 storten 48
 STORTEN, BETON ~ 48
 storten, beton ~ 48
 storten, in de bekisting ~ 48
 stortplank 24
 stoter 13, 94, 106
 straal 73, 74
 straaldraad 74
 straalkoord 74
 straalpunt 74
 straatdeur 120
 strebe (d.) 106
 strebe-bred 155
 streben (d.) 23
 streef 94
 streef, kruiswegse ~ 23
 streefbalk 94
 streeflatten 55
 streek 183
 streep 213
 streepijzer 156
 streeppen 201
 strek 72, 82, 111
 strek op zijn kop 82
 strek, staande ~ 82
 strek, steense ~ 82
 strekanker 155, 156
 strekboog 72
 strekcenter 82
 strekel 168
 strekhouter 94
 strekijzer 156
 STREKKENLAAG 82
 strekkenlaag 82
 strekkenlat 56
 STREKKENMAAT 56
 strekkenmaat 56
 strekkenuitvoering, gevelrol in
 verband met ~ 83
 STREKKENVERDEELLAT 56
 streklaag 82, 111
 streklaag, staande ~ 82
 strekrollaag 82
 strekse laag 82
 strekse rol 82
 strekse rollaag 82
 streksteen 82
 strekverband 77
 strekverband, gewoon ~ 77
 strekverband, kop- en ~ 80
 strekvoeg 88
 strener 201
 strepentrekpen 201
 streperig 213
 strepig 213
 strevel 94
 streven 23
 strever 94, 106
 strever, klampendeur mee
 schuine ~ 119
 strevers 23, 115
 strich (d.) 213
 strichlat 206
 strichtrekker 199
 strichveer 201
 strichzieher (d.) 199
 strichzieher (d.), platte ~ 197
 strichzieher (d.), ronde ~ 197
 strijkaner 155, 156
 STRIJKBALK 153
 strijkbalk 153
 STRIJKBALKEN 106
 strijkbalken 107
 strijken 208
 strijkerd, houten ~ 183
 strijkerd, ijzeren ~ 183
 strijkhout 110
 strijkje verf 213
 strijkklaar maken 194
 strijklijst 125
 strijkplank 181, 182
 strijkrij 182
 strijkspaan 182
 strijkstuk 156
 strijktroffeltje 9
 strijktroweeltje 163
 strik 22
 strikwerk 47
 stro, dak van ~ 171
 STRO SCHUDDEN 168
 stro-/strooidak 171
 stro-/strooidekken 171
 strobbel 195
 STRODEKKER, RIET-, ~ 164
 stroken 55
 strokenvloer 159
 strontsgeel 186
 strooi, met ~ dekken 171
 strooi schudden 169
 strooi-ezel 166
 strooiblaauw 187
 strooidak, gedreven ~ 171
 strooidak, stro-/~ 171
 strooidekken, stro-/~ 171
 strooidekker 164
 strooieklam 167
 strooieklem 167
 STROOIEN DAK 171
 strooien dak 171
 strooien dakje 171
 strooien hoed 171
 strooien, pannen ~ 161
 strooien poppen 163
 strooikist 166
 strooilatten 169
 strooipoppen 163
 strook 107
 stroomlaag 82, 87
 STROOMLEI 173
 strop 22
 STROPOPPEN 163
 stropoppen 163
 STROSNIJ-EZEL 166
 STROSNIJBAK 166
 strowisjes 163
 strowissen 163
 strowister 163
 stub 6
 stubdroog 212
 stubkalk 46
 stubkwastje 199
 stubvrij 212
 stuc 181
 STUCADOOR 179
 stucadoor 179
 stucadoor(s)specie 181
 stucadoor(s)spijs 181
 stucadoren 180, 183
 stucateur 179
 stucpaffer 179
 stucwerk 180
 stuik, visgraatprofiel ~
 tegeneen 159
 stuiken 98, 169
 stuk, een ~ bijzetten 26
 stuk, een ~ bovenop zetten 26
 stuk, een ~ opzetten 26
 stuk, gecenterd ~ 113
 stuk, opstaand ~ 113
 stuk, plat ~ 8
 stut 61, 94, 154
 stutlatten 95
 stutplaat 72
 stutsboog 71
 stutten 61, 93
 stutten, (een muur) ~ 61
 surrogaatgoud 188
 surveillant (fr.) 4
 T
 t-stuk 71
 t-stuk, dubbel ~ 71
 taaie duivel 38
 taatsraam 126
 tablet 127
 tafel 27
 tafellak 192

- TAFELVERNIS 192
 tafelvernīs 192
 talkbultje 217
 tamponneer 198
 TAMPONNEERBORSTEL 198
 tamponneerborstel 198
 tamponneerkwast 198
 tamponneermes 194
 TAMPONNEERVERF 193
 TAMPONNEREN 215
 tamponneren 215
 tamponneerverf 193
 tamponneerverf, matte ~ 193
 tand 81, 82, 83, 158
 tand, bijlopende ~ 81
 tand, liggende ~ 81
 tand, rechtstaande ~ 82
 TAND, STAANDE ~ 82
 tand, staande ~ 82
 tand, terugvallende ~ 81
 tand, terugvallende ~ 82
 TAND, VALLENDE ~ 81
 tand, vallende ~ 81
 tanden, spalter mee ~ 198
 tanden, staande ~ 82
 tandsgewijs afgewerkte muur 81
 tandsgewijs profiel 81
 tang 18, 162, 204
 tang, kleine ~ 18
 tang, platte ~ 204
 tangtruweeltje 163
 tapezierborstel 219
 tapezierbred 220
 tapezierdis 220
 tapezierer (d.) 217
 tapezierscheer 219
 tapfundament 53
 tapijt 217
 tapijtplank 220
 tapijtscheer 219
 tapisseerborstel 219
 tapisseerder 217
 tapisseernageltjes 220
 tapisseerpapier 217
 tapisseertafel 220
 tapisseren 217
 tapisseur 217
 tappen aansnijden 112
 taps bijlopend 53
 taps fundament 53
 tapse fundatie 53
 tapse fundering 53
 tar 179
 tarborstel 200
 targeette (fr.) 140
 tarkarton 179
 tarkwast 200
 tarpapier 179
 te droge mortel 38
 te droge spijs 38
 te dunne kalk 43
 te hard 38
 te harde mortel 38
 te hel 38
 te helle mortel 38
 te kort 38
 te kwak 37, 43
 te locht 43
 TE LOOD 58
 te lood 58
 TE LOOD AFZAGEN 146
 te lood afzagen 146
 te lood zetten 58
 te loods 58
 te nat 37
 te plat 37
 te platte mortel 37
 te slap 37
 te sterk 58
 te stijf 38, 58, 59
 te stijve mortel 38
 te, veel ~ nat 37
 te week 37
 te zoet 58, 59
 te zwak 59
 teer 179
 TEERKWAST 200
 teerpapier 179
 tegelenzetter 5
 tegelhameltje 18
 tegelhamer 18
 tegelhamertje 18
 tegelknipper 18
 tegellegger 5
 tegelmachientje 18
 tegelmachine 18
 tegelplakker 5
 TEGELSNIJDER 18
 tegelsnijder 18
 tegelsnijmachientje 18
 tegelsnijmachine 18
 TEGELTANG 18
 tegeltang 18
 TEGELZETTER 5
 tegelzetter 5
 tegen de regen kunnen 213
 tegen het water bestand 213
 tegenbinder 22
 tegeneen, visgraatprofiel stuik ~ 159
 TEGENGEWICHTEN 125
 TEGENLATIJZER 161
 tegenpaal 22
 tegenstrijken 98
 teint (fr.) 190
 teinture (fr.) 193
 tekenen 111
 tekenlat 206
 tekkelen 220
 tekkellijnen 220
 tempeerhamer 15
 TEMPEREN 193
 temperen 193
 TEMPERMES 194
 tempermes 194
 ten goede leggen 162
 ten goede uittekenen 147
 tenen 95, 165
 tengellatten 107, 144
 tengelnagels 220
 TENGELS 144
 tengels 107, 144
 TENGELS SPIJKEREN 145
 tentdak 100
 TERPENTIJN 190
 terpentijn 190
 terpentijn, franse ~ 190
 terpentijn, goede ~ 190
 terpentijn/terpentine 190
 terpentijner 201
 terpentijnolig 190
 TERPENTINE 190
 terpentine, terpentijn/~ 190
 terra di sienna 186
 terra, gebrande ~ 186
 terra, gebrende ~ di sienna 186
 terra, ongebrande ~ 186
 terra, ongebrande ~ di sienna 186
 terrassier (fr.) 51
 terug gaan 59
 terug, halve steen ~ 81
 terug hangen 59
 terug staan 59
 teruggevoegd 91
 teruggevoegd werk 91
 teruggezet 91
 terugliggend 91
 terugliggend voegwerk 91
 terugliggend werk 91
 terugliggende voeg 91
 teruglopend verband 81
 terugspringen 81
 terugspringend metsen 63
 terugspringende muur 59
 terugvallen 63, 81
 terugvallen, in verband ~ 81
 terugvallende tand 81, 82
 terugvoeg 91
 terugvoegen 91
 terugvoegwerk 91
 terugwerk 91
 terugwerken 91
 terugwijkende muur 59
 tichelknipper 18
 tichelslegger 5
 tijl 35, 40, 43

tiksatroop (?) 190
 timmer 95
 timmer, de ~ 98
 timmerhamel 15
 TIMMERHOUT 98
 timmerhout 98
 timmerpolier 4
 TIMMERWERK 98
 timmerwerk 98
 TIMPAAN 73
 timpaan 73
 tinnageltjes 220
 tippen, schoenen bet stalen ~ 7
 titaan 186
 titaanwit 186
 tob 20, 35, 40
 tob, zinken ~ 20
 tochtlat 114
 TOCHTLATJE 125
 tochtscharnier 138
 TOCHTSPONNING 114
 tochtspinning 114
 toe leggen 161
 toedekken, met pannen ~ 160
 toe deur 120
 toe muur 65
 toe schurgkar 19
 toegieten, de kas ~ 48
 toehouwen, het dak ~ 107
 toeleggen 162
 toeleggen, voorlopig ~ 161
 toelepsen 163
 toemaken 163
 toemaken, het dak ~ 160
 toepborstel 197
 toepen 214, 215
 toepklopper 201
 toepkwast 197
 toepkwastje 199
 toeplakken 98
 toer 73
 toerdraad 74
 toerhoogte 73
 toeslagen 134
 toesmeren 163
 toestoppen 211
 toestrijken 163
 toestrijken, pannen ~ 163
 toevensters 134
 toezichter 4
 toeziener 4
 tompenhaak 10
 ton 40
 ton, (een) ~ geven 5
 TONG 70
 tong 70, 141
 TONGEWELF 76
 tongewelf 76
 TONGNAALD 129
 tongnaald 129
 tonwelfsel 76
 toog 72, 73, 76
 toogdorpel 113
 toogje 72
 toogsteen 72
 toogwerk 75
 top 101
 topeinde 100, 101
 topjes 170
 top laag 170
 toppen 170
 topsverband 83
 tordel 135, 136, 137
 tordel en sleep 135
 tordel in lood ingezet 137
 tordel met moer 137
 tordelgehengsel 135
 tordelsteen 137
 toren 135, 136, 137
 toren met bout 137
 toren met geheng 135
 toren met moederschroef 137
 toren met opschroefplaat 137
 toren met schroefdraad 137
 toren met weerhaken 137
 toren voor op te schroeven 137
 TORENGOUD 188
 torengoud 188
 torengoud, dubbel ~ 188
 torensteen 137
 torsstaal 47
 tot aan de stelling 26
 totale optrede 146
 touw 11, 22
 touwpinnen 11
 touwtje 74
 tractatie 5
 tracteren 5
 tranche (fr.) 15
 tranen 214
 transparant 191
 transparantwerk 216
 trap 28, 81, 127, 128, 148, 207
 trap, de ~ afnagelen 149
 TRAP, DE ~ AFSCHRIJVEN 146
 trap, de ~ afschrijven 146
 trap, de ~ uitkappen 149
 trap, de ~ uittekenen 146
 trap, dobbel windscheve ~ 151
 trap, engelse ~ 151
 trap, enkele windscheve ~ 151
 trap, losse ~ 151
 trap met courbe (fr.) 151
 trap met dubbele boom 151
 trap met één boom 151
 trap met een
 dobbeltkwartslag 151
 trap met een dubbel kwart en
 verdreven trede 151
 trap met een galmgat 151
 trap met een halve slag 151
 trap met een kwartslag 151
 trap met galmgat 151
 trap met in het midden een
 wendel 151
 trap met kwartslag 151
 TRAP MET SCHALMGAT 151
 trap met tweekwart 151
 trap met verdreven treden 151
 TRAP OP KEEPBOM 151
 trap op keepboom 151
 trap, open ~ 151
 trap, rechte ~ 150
 trap, rechte ~ met in het
 midden een halve
 wendel slag 151
 trap, ronde ~ 151
 trap, scheluwe ~ 151
 trap, stenen ~ 127
 trap, stoot van de ~ 148
 trap, verdreven ~ 151
 trapbank 207
 trapbeer 61
 trapfondament 52
 trapfundament 52
 TRAPFUNDERING 52
 trapfundering 52
 traphoogte 146
 TRAPHOOGTE,
 VERDIEPINGSHOOGTE 146
 trapje 28, 148, 207
 trapjesbank 207
 trapjesfondament 52
 trapledder 28, 207
 trapleer 152
 TRAPLEER 207
 trapleer 29, 207
 trapleertje 29
 trapleider 207
 trapleun 152
 TRAPLEUNING 152
 trapleuning 152
 trapleuning, de ~
 aftimmeren 153
 traplijst 147
 TRAPPAAL 152
 trappaal 152
 trappebomen 147
 trappeboom, de ~
 uithouwen 149
 trappegat 154
 trappegeländer 152
 trappelatje 147
 trappeleun 152
 trappelokmal 150
 trappen, fundament met ~ 52
 trappepaal 152
 trappepost 152
 trappeposten 152
 trappespijl 152

trappetrede 148
 trappost 152
 traps fundament 52
 trapsgewijs 81
 trapsgewijs gemetst 81
 trapsgewijs metselwerk 53
 trapsgewijs verspringende
 fondatie 53
 trapspijl 152
 traptrede 148
 trapwangen 147
 tras 30, 33, 34, 41, 84, 158
 tras-cement-kalkspijs 33
 TRASCEMENT 29
 trascement 30
 traslaag 52
 trasmortel 33
 TRASMORTEL, BASTERD ~ 33
 TRASMORTEL, STERKE ~ 33
 trasmortie 33
 trasraam 84
 trasraamcement 30
 trasraamkalk 30
 trasraamspecie 34
 trasspecie 33, 34
 trasspijs 33
 traszandspijs 33
 traven 93
 travers 94, 121
 travers, bovenste ~ 121
 travers, middelste ~ 113, 121
 travers, middenste ~ 113, 121
 travers, onderste ~ 121
 traversen 94
 traverses 119
 TRECHTER 177
 trechter 177
 TREDE 148
 trede 148
 trede, bijschaven in het verloop
 van de ~ 149
 trede, bovenste ~ 148
 TREDE, DE ~ INPASSEN 149
 trede, de ~ inpassen 149
 trede, goede ~ 148
 trede, letste ~ 148
 trede, onderste ~ 148
 trede, trap met een dubbel
 kwart en verdreven ~ 151
 tredemal 150
 treden, de ~ nummereren 147
 treden, de ~ numeroteren 147
 treden, de schuinse ~
 uittekenen 147
 treden, op een klink ~ 25
 treden passen 149
 treden, trap met verdreven
 ~ 151
 treden verdrijven 147
 trekanker 155, 56
 trekbalk 94, 106
 trekbout 156
 trekdraad 74
 trekhaak 174
 TREKHEF 54
 trekhulp 19
 trekijzer 156
 trekkap 71
 trekken 194, 210
 trekken, blaasjes ~ 210
 trekken, blaren ~ 210
 trekken, blazen ~ 210
 trekken, in blazen ~ 210
 trekker 71, 90
 trekker 106, 156, 199, 201
 treklat 206
 trekleder 206
 treklok 69
 trekpen 201
 trekplaat 106
 trekpunt 74
 trekregelaar 71
 TREKREI 206
 trekriem 20
 trekrij 182
 trekspie/-spij 157
 trekspond 114
 treksteun, schuinse ~ 106
 trektang 106, 162
 trekverdeler 71
 TREMEN 144
 tremen 144
 trèsse (wa.) 28
 treugel 35
 treven 76, 144
 TRILBETON 46
 trilbeton 46
 TROFFEL 7
 troffel 8, 36, 45, 51, 163
 TROFFEL, BLAD VAN DE ~ 8
 TROFFEL, HANDVAT VAN DE
 ~ 8
 troffel, hoekvormige ~ 10
 troffel, houten ~ 183
 troffel, kleine ~ 9
 troffelblad 8
 troffelschoep 36
 troffelschup 35, 45, 51
 troffelsteel 8
 troffeltje 9, 10
 troffeltje, klein ~ 9
 troffeltje, spits ~ 9
 trofschup 35
 trog 38, 43
 troggengewelf 75
 TROGGEWELF 75
 troggewelf 75
 troggewelfje 75
 trogstender 39
 truweel 7
 truweel, getande ~ 90
 truweel, kleine ~ 9
 truweelblad 8
 truweelsteel 8
 truweeltje 9
 truweeltje, klein ~ 9, 163
 truweeltje voor te pleinen 9
 tuierhamer 16, 53
 TUIMELRAAM 126
 tuimelraam 126
 tuin 96
 tuin, lemen ~ 96
 tuindersglas 222
 TUINEN 98
 tuinen 96, 98
 tuingeerdjen 95
 tuingeerdjes 95
 tuinlatten 95
 TUINMUUR 96
 tuinmuur 96
 tuinmuur, (een) ~ maken 98
 tuinstekken 95
 tuinwand 96
 tuinwerk 93
 tunnel 76
 tunnel, (een) ~ maken 75
 turf 38
 turks leren boks 165
 turks leren broek 165
 turks rood 187
 turper 160
 tussen, gewelf ~ ijzeren
 balken 75
 tussen, leem ~ doen 98
 tussenbrug 70
 tussenijzer 66
 tussenlijst 84
 tussenmetswerk 73
 tussenmuur 109
 tussenregel 121
 tussenstijl 109, 13
 tussenstijpen 93
 tussenstuk 103, 109, 121
 tussentravers 121
 tussenwand 70
 tutter 7
 twee, dak bet ~ gebroken
 hoeken 100
 twee, dak bet ~
 noordhoeken 101
 twee, dak met ~ kapjes 100
 twee, dak met ~ schilden 100
 twee, deur met ~ klampen en
 schoor 119
 twee, deur met ~ panelen 121
 twee, een ~ brikken 65
 twee, (een) ~ stenen 65
 twee, kapdak met ~
 koppen 100
 twee, kozijn met ~

draairamen 130
 twee, muur van ~ brikken 65
 tweede, de ~ laag zetten 213
 tweede, eerste, ~ steiger 25
 tweede, eerste, ~ stelling 25
 tweede keus 67
 tweede laag 170, 214
 tweede metselaar 3
 tweeduijsmuur 65
 tweekwart, trap met ~ 151
 tweelichten 130
 tweelichter 130
 tweepaneelsdeur 121
 tweepaneelsdeur 121
 tweeslag 130
 tweesteense 65
 tweesteense, (een) ~ 65
 TWEESTEENSE MUUR 65
 tweesteense muur 65
 tweesteensmuur 65
 tweestenese muur 65
 tweestokkige ledder 28
 tweevleugel 130
 TWEEVLEUGELRAAM 130
 tweevleugelsvenster 130
 tweezijdige beitel 18

U

U-BALKEN 75
 uilebalk 106
 uit 26
 uit de haak 131
 uit de winkel 131
 uit het lood 58, 59
 uit het lood hangen 58
 uit het lood staan 58, 59
 uit lood 58
 uit, naar buiten ~ gaan 58
 uit, plank voor de schouw ~ te smeren 70
 uitbouw 69
 uitbreiden, de kelder ~ 50
 uitbrennen 43
 uitdabber 90
 uitdassen 213
 uitdiepen, (de) kelder ~ 50
 uitereentrekken 115
 uitgebrende kalk 45
 uitgedroogd 38
 uitgelegd 55
 uitgemeten 55
 uitgepaald 55
 uitgetekend 55
 uitgewerkt 41
 uitgewerkte kalk 41
 uitgezet 55
 uitgooien 50
 uitgooien, (de) kelder ~ 50
 uitgooien, die, die de

fondamenten ~ 51
 uitgooien, fondamenten ~ 50
 uitgraven 50
 uitgraven, de fondatie ~ 50
 uitgraven, (de) fondering ~ 50
 uitgraven, (de) fundering ~ 50
 UITGRAVEN, DE KELDER ~ 49
 uitgraven, (de) kelder ~ 50
 uitgraven, de kelderput ~ 50
 uitgraven, de kuil ~ 50
 uitgraven, de put ~ 50
 uitgraven, fondamenten ~ 50
 uitgraven, fondamenten ~ 50
 uitgraven, fundaties ~ 50
 uitgraven, funderingen ~ 50
 uitgraven, gescheuten ~ 50
 uitgraven, (het) fundament ~ 50
 uitgraven, sleuven ~ 50
 uitgraven, zullen ~ 50
 uithakken 149, 222
 UITHAKKEN, NESTEN ~ 149
 UITHAKKEN, STOPVERF ~ 222
 uithalen, (de) kelder ~ 50
 uithalen, fondamenten ~ 50
 uithobelen met de grondhobel 149
 uithoek 100, 101
 uithouwen 222
 uithouwen, de trappeboom ~ 149
 uitkappen 222
 uitkappen, de trap ~ 149
 uitkappen, (een) ruit ~ 222
 uitkappen, glas ~ 222
 uitkappen, mastiek ~ 222
 uitkrabben 222
 uitkrabber 90
 uitkrasser 90
 uitkratser 90
 uitkretser 90
 uitkrozen 149
 uitleggen 161
 uitleggen, pannen ~ 162
 uitlekken 208
 uitloden 58
 UITLODEN, EEN MUUR ~ 58
 uitloden, een muur ~ 58
 uitloop 44
 UITLOOPPIJPJE 177
 uitlooppijpje 177
 uitlopers 171
 uitpalen 49
 uitpalen, een huis ~ 49
 uitpassen 49, 60
 uitpiketten 49
 uitpilotten 49
 uitrichten 161, 162
 uitschachten 50
 uitschachten, de fundering

~ 50
 uitschachten, (de) kelder ~ 50
 uitschachten, fondamenten ~ 50
 uitschachter 51
 uitschalen 76
 uitschaven, met de grondschaaf ~ 149
 UITSCHAVEN, NESTEN ~ 149
 uitschieten, de kelder ~ 50
 uitschieten, fondamenten ~ 50
 uitschieten, kelders ~ 50
 uitschudden 169
 UITSLAAN 103, 147
 uitslaan 49, 147
 uitslaan, de kap ~ 103
 uitslaan, een huis ~ 49
 uitslaan, op ware grootte ~ 103
 UITSLAG 147
 uitslag 147
 uitslag maken 103, 147
 uitslagen 49
 uitsmeerkwast 197
 uitsmeren 208
 uitsmijten, (de) fundering ~ 50
 uitsmijten, (de) kelder ~ 50
 UITSOPPEN 208
 uitsoppen 208
 uitsoppen, gans ~ 208
 uitsparing 114
 uitsparingen 24
 uitsprong 61, 83
 uitstaan 55
 uitsteekleider 206
 uitsteken, de kelder ~ 50
 uitsteken, fondamenten ~ 50
 UITSTEKEN, FUNDERINGSSLEUVEN ~ 50
 uitsteken, het fundament ~ 50
 uitstekende voeg 92
 uitstrijken, gans ~ 208
 uittekenen 111
 uittekenen, de schuinse treden ~ 147
 uittekenen, de trap ~ 146
 uittekenen op grootte 147
 uittekenen, ten goede ~ 147
 uittrekken 26
 uittrekken, een huis ~ 49
 uitverven 208, 213
 UITVOERDER 4
 uitvoerder 4
 uitwassen 183
 uitwasser 70
 uitwaterpassen 60
 uitwendige maat 111
 uitwendige vensterslagen 132
 uitwerpen, (de) kelder ~ 50
 uitwerpen, fondamenten ~ 50

uitwerpen, het fundament ~ 50
 uitwissen 213
 uitzetbreder 49
 uitzetledder 206
 uitzetpalen 49
 UITZETPLANKEN 49
 uitzetplanken 49
 uitzetten 49
 UITZETTEN, EEN HUIS ~ 49
 uitzetten, (een/de) bouw ~ 49
 uitzetten, (een/het) huis ~ 49
 uitzetten, paaltjes voor het
 ~ 49
 uitzetten, planken voor het
 ~ 49
 ultramarijn, gele ~ 186
 ultramarijnblauw 187
 ultramarijnsblauw 187

V

v-dak 100
 vaan 5
 vaardig, (een muur) ~
 maken 63
 vaardig maken 63
 vaardig zijn 55
 vademen 96
 vak 94
 vak, het ~ 185
 vakbouw 93
 vakbouwwerk 93
 vakman 56
 vakman, beste ~ 56
 vakmuur 96
 vakraam 94
 vakrijers 94
 vaktuinwerk 95
 VAKVULLING 96
 vakvulling 96
 vakwerk 93
 VAKWERKBOW 92
 vakwerkbouw 93
 vakwerkhuizer 93
 vakwerkmuur 96
 val 25, 126, 161
 valiesplanken 49
 vallen, achterover ~ 59
 VALLENDE TAND 81
 vallende tand 81
 valplank 24, 25
 valraam 126
 vals bladgoud 188
 vals plafond 145
 vals verband 80
 valse, dak bet ~ hoeken 101
 valse hoek 101
 valse klik 158
 valse veer 158
 VALSTEIGER 27
 valsteiger 27
 valstelling 27
 valvenster 126
 valvenstertje 108
 van binnen verven 209
 van buiten verven 209
 van contremarche tot
 contremarche 146
 van mich/dich af gaan 59
 vangsteiger 27
 VANGTAND 168
 vangtand 168
 vanher vitsen 98
 varkensrug 84
 vast 212
 vast bovenlicht 129
 vast glasraam 124
 vast overlicht 129
 VAST RAAM 124
 vaste grondlaag 52
 vaste mortie 33
 vaste muur 65
 vaste, raam met ~ ruiten 124
 vaste vleugel 124
 vastgelegd 55
 vastgezet 55
 vastnagelen 149
 VASTPENNEN 223
 vastpennen 223
 vastpinnen 223
 vaststaan 55
 vastzetspie 157
 vastzetten 223
 vastzetten, glas ~ 223
 vastzetten met
 glazerenpinnen 223
 vastzetten met nagelen 223
 vastzetten met pennen 223
 vastzetten met stopverf 223
 VEEGVAST 213
 veegvast 213
 veegvaste celluloselijm 189
 veegvaste muurverf 192
 veel te nat 37
 VEER 135, 56
 veer 156, 158
 veer en noot 158
 veer, groef en ~ 158
 VEER, LOSSE ~ 158
 veer, losse ~ 158
 veer, valse ~ 158
 veertje 158
 veerverbinding 158
 veger 70, 199
 veiligheidsplank 24
 veiligheidsplank 25
 veken 121
 venster 112, 123, 126
 venster, blindraam van de
 ~ 112
 venster, dorpel van de ~ 127
 venster, half ~ 126
 venster met drie vleugels 130
 venster, plank aan de ~ 127
 venster, richel van de ~ 127,
 128
 venster, steen van de ~ 128
 vensterbalk 111
 vensterband 126
 VENSTERBANK 126
 vensterbank 126, 127, 128
 vensterbankje 127
 vensterbanksteen 128
 VENSTERBEKLEDING 128
 vensterbekleding 128
 vensterblad 127, 128
 VENSTERBLINDEN 134
 vensterblinden 133, 134
 vensterboog 72
 vensterbred 126, 127
 vensterdorpel 127, 128
 vensterdrempel 127
 vensterenbred 127
 vensterfits 138
 VENSTERFITS, DEUR-, ~ 138
 venstergebont 112
 venstergespan 112
 VENSTERGLAS 220
 vensterglas 221
 VENSTERGLAS, ENKELDIK,
 DUBBELDIK ~ 221
 vensterhaak 137
 vensterkop 126
 vensterkozijn 112
 vensterlatei 110, 127, 128
 vensterlicht 129
 VENSTERLUIKEN 131
 vensterluiken 132, 134
 vensterplaaï 127, 28
 vensterplaat 126, 127, 128
 vensterplank 126, 127
 vensterplateau 127
 vensterraam 112, 124
 vensterraampje 126
 vensterramen 132
 vensterramen, winkelhaak voor
 ~ 131
 vensterruit 221
 vensters 132, 134
 vensters, houten ~ 132, 134
 vensters inzetten 223
 vensterslag 126
 vensterslagen 132, 134
 vensterslagen, uitwendige
 ~ 132
 vensterslagenhålder 133
 venstersteen 127, 128
 venstertablet 127
 venstertje, licht van het ~ 129
 venstertje voor te

verlochten 126
 venstervleugel 126
 vensterzúl 127, 128
 VERANKEREN 157
 verankeren 157
 VERANKEREN, BLIND ~ 157
 verankeren, blind ~ 157
 verankering 156, 157
 VERBAND 76
 verband 76, 77
 verband, driekwart ~ 81
 VERBAND, ENGELS ~ 78
 verband, engels ~ 79
 verband, gevelrol in ~ met
 strekkenuitvoering 83
 verband, gewoon ~ 77
 verband, halfsteens ~ 79
 verband, in ~ terugvallen 81
 verband, kops met gewoon
 ~ 81
 verband, noors ~ 78
 VERBAND, NOORS ~,
 KETTINGVERBAND 78
 verband, normaal ~ 80
 verband, oud vlaams ~ 80
 verband, precies ~ 84
 verband, staand ~ 80
 VERBAND, STAAND ~,
 BLOKVERBAND 80
 verband, teruglopend ~ 81
 verband, vals ~ 80
 verband van een volle steen 80
 VERBAND, VLAAMS ~ 80
 verband, vlaams ~ 80
 VERBAND, WILD ~ 81
 verband, wild ~ 81
 verband, willekeurig ~ 81
 verbandgaas 219
 verbeurde kalk 43
 verbindingsijzer 157
 verbindingsketting 23
 verbindingspaal 22
 verbindingsplanken 23
 verbindstuk 22, 23
 verbint 103
 verblinden 157
 VERBLINDING 111
 verblindung 111
 verbont 103
 verbrand 43
 verbrende kalk 41
 verdassen 213
 verdeellagen 55
 verdeellat 56
 verdeellat, kopse ~ 56
 VERDEKKEN 162
 verdekken 162
 verdekken, (een) dak ~ 160
 verdekken, het dak ~ 162
 verdekken, pannen ~ 162
 verdekt vernagelen 160
 verdelen 147
 verdestrueerd 210
 verdiep, aan het ~ 26
 verdiepingshoogte 146
 VERDIEPINGSHOOGTE,
 TRAPHOOGTE, ~ 146
 verdiepingsledder 28
 verdiept 91
 VERDIEPT VOEGEN 91
 VERDIEPT WERK 91
 verdonken 37
 verdreven, dobbel ~
 steektrap 151
 verdreven, enkel ~
 steektrap 151
 verdreven trap 151
 verdreven, trap met een dubbel
 kwart en ~ trede 151
 verdreven, trap met ~
 treden 151
 verdreven, vierdel ~
 wendeltrap 151
 verdreven wendeltrap 151
 VERDRIJVEN 147
 verdrijven 147, 213
 verdrijven, treden ~ 147
 verdrijver 196, 197
 verdrinken, de mei ~ 5
 verdrongen 43
 verdrongen spijs 37
 verdunnen 194
 VERF 190
 verf 190, 191
 verf aanmaken 193
 verf, blinkende ~ 191
 verf, daar komen blazen op de
 ~ 210
 verf, dekkende ~ 191
 verf, dikkende ~ 190
 verf door de zij laten lopen 194
 verf, droge ~ 186
 verf, een laag ~ derover
 zetten 213
 verf, in de ~ schuren 211, 212
 verf, in de ~ zetten 208
 verf, laag ~ 213
 verf maken 193
 verf, matte ~ 191
 verf mengen 193
 verf oproeren 193
 verf, plaaster ~ 213
 verf, strijkje ~ 213
 VERF ZEVEN 194
 verf zeven 194
 verfafdruiproostertje 200
 verfbak 200
 VERFBAKJE 200
 verfbakje 200
 verfblik 201
 verforstel 195
 verforstelen 197
 verfbus 201
 verfduppen 201
 verfgriete 201
 VERFHAAK 201
 verfhaak 201
 verfkíel 185
 verfkóm 200
 verfkostuum 185
 VERFKRABBER 203
 verfkraaber 202, 203
 verfkrebber 203
 VERFKWAST 195
 verfkwest 195
 verfkwest, goed gebruikte
 ~ 195
 VERFLAAG 213
 verflaag 213
 VERFMOLEN 193
 verfmolen 193
 verfpet 186
 verfpistool 201
 verfplaats 185
 verfplak 185
 verfpoeeder 186
 VERFPOT 201
 verfpot 201
 VERFROL 200
 verfrol 200
 verfróller 200
 verfrommelen 210
 verfrooster 200
 verfspaan 202
 verfsprits 201
 VERFSPUIT 201
 verfspuit 201
 verfspuitrevolver 201
 verfstamper 194
 VERFSTOF 161
 VERFSTOFFEN, DROGE ~ 186
 verfwerk, het ~ doen 208
 verfwinkel 185
 verfzeef 194, 200
 VERFZEEF, ZEEFDOEK 194
 vergaan 210
 vergaarbak 177
 vergane kalk 41
 vergangen 41
 vergangen kalk 41
 VERGARING 119
 vergaring 119
 VERGARING, HOUTEN DEUR MET
 ~ 119
 VERGULDEN 215
 vergulden 209, 215
 VERGULDEN ACHTER GLAS 215
 vergulden achter glas 215
 vergulden, achter glas ~ 215
 vergulden met bladgoud 215

- vergulden met gelatine 215
 VERGULDEN, VERZILVEREN 209
 verguldersmes 203
 VERGULDKUSSEN 203
 verguldkwast 199
 verguldsel 188, 215
 verguldselen 209, 215
 verguldselen achter glas 215
 verguldselkussen 203
 verguldselvernis 215
 verholen goot 178
 VERKANTELING 149
 verkanteling 149
 verkeerhamel 13, 14
 verkeerhamer 13
 verkoolde kalk 41
 verkoolde kluitkalk 41
 verkropte scharnier 137
 verkropte staart 136
 VERLAAGD PLAFOND 145
 verlaagd plafond 145
 verlaagde plafond 145
 verlengen 26
 verlengen, houten ~ 26
 verlengen, steigerpalen ~ 26
 verlenghout 26
 verlengingspaal 26
 verlengpaal 26
 verlengstuk 26
 verlepst 42
 verlochten, venstertje voor te ~ 126
 verloop, bijschaven in het ~ van de trede 149
 verloopstuk 71
 verlopen fundament 53
 verlopen laten 63
 verlopen, laten ~ 63
 verloren opdekspanning 114
 vermageren 63
 vermaccreeerd 210
 vermiljoen 187
 vermiljoenrood 187
 vernagelen, blind ~ 160
 vernagelen, verdekt ~ 160
 vernield 43
 vernieuwen 98
 VERNIS 191
 vernis 191
 VERNIS, MATTE ~ 192
 vernis, matte ~ 192
 vernisemmer 201
 VERNISSEN 208
 vernissen 208, 216
 vernisverf 191
 verniswerk 209
 verplaatsten 98
 verputzen (d.) 180
 verrimpelen 210
 verroïneerd 210
 verschalen 47
 verschalung (d.) 47
 vershandeleerd 210
 versierd glas 222
 versiering 84, 87
 versiering, bonte ~ 84
 versiering onder de kandel 83
 versieringsboog 71
 versiersel 70
 versleten spaatje 45
 verslijten 196
 verslijten, gauw ~ 196
 verslijten, vlot ~ 196
 versmichte kalk 43
 versmeren 163
 versneden fundament 52
 versneden fundering 52
 VERSNIJDEN 63
 versnijden 63
 VERSNIJDING 53
 versnijding 53, 63
 versnijding, fundament met ~ 53
 versnijding, fundering met ~ 52
 versnijding, fundering met ~ 52
 versnijdsfundering 52
 verspringen 63
 verspringen, laten ~ 63
 verspringend fundament 53
 verspringende fundering 53
 verspringende, trapsgewijs ~ fondatie 53
 versteend 41
 versteende kalk 41
 verstek, visgraatprofiel in ~ 159
 verstekblok 12
 VERSTEKHAAK 10
 verstekhaak 10, 12
 verstekhaak, verstelbare ~ 12
 verstekhoek 10, 12
 verstelbare haak 12
 verstelbare verstekhaak 12
 verstelbare winkelhaak 12
 verstelhaak 10, 12
 verstelwinkelhoek 12
 versterker 62
 versterking 62
 versterkingsanker 156
 versterkingspalen 23
 verstevigingsplank 155
 verstevigingsplanken 23
 verstevigingssteen 111
 vertanding, staande ~ 82
 verteren, (de) mei ~ 5
 VERTINBORSTEL 70
 vertinborstel 70
 vertinde nagelen 220
 vertinde nagels 220
 vertinde nageltjes 220
 vertinkwast 70
 vertinkwispel 70
 vertinplank 70
 verven 208, 209
 verven bet olievert 208
 verven, binnen ~ 209
 verven, buiten ~ 209
 verven, letters ~ 215
 verven met oligsverf 208
 VERVEN, SCHILDEREN, ~ 208
 verven, van binnen ~ 209
 verven, van buiten ~ 209
 verver 184, 217
 ververij 185
 verversknecht 185
 vervlogen 43
 vervlogen kalk 41
 verwarmingskwast 199
 verwaterde kalk 43
 verwaterde mortel 37
 VERWEERD 210
 verweerd 210
 VERWEERDE KALK 41
 verweerde kalk 41
 verwelf 74
 verwelfsel 74
 verwelven 75, 76
 verwerfsel 74
 verzadigd 62
 verzieringstroofel 90
 verzilveren 209
 VERZILVEREN, VERGULDEN, ~ 209
 verzilverseel 188
 VERZINKEN 160
 verzinken 160
 verzonken grepen 125
 verzonken voegen 91
 verzopen 37, 43
 VERZOPEN KALK 43
 verzopen kalk 43
 VERZOPEN MORTEL 37
 verzopen mortel 37
 verzopen mortie 37
 verzopen specie 37
 verzopen spijs 37
 verzorgen, metselaren ~ 4
 verzwaarde dorpel 122
 vet, niet ~ 213
 vetkalk 41, 45
 vetkoord 125
 vetkrabber 90
 vette, de ~ 181
 vette kalk 45
 vette kalkmortie 181
 vette metsmortel 33
 vette mortel 32, 34
 vette spijs 33, 34

vette zand 30
 vette zavel 31
 vettig, niet ~ 213
 vettige kalk 45
 vettige zand 30
 vettige zavel 31
 vier, dak bet ~ kanten 100
 vierdel verdreven
 wendeltrap 151
 vierecke 90
 vieren, (de) mei ~ 5
 vierhoek 48
 vierkante voeger 90
 VIERKANTE VOEGSPIJKER 90
 vierkantig ijzer 90
 vierkantig voegijzer 90
 vierkantige, dikke ~
 borstel 200
 vierkantige schoep 36
 vierkantijzer 90
 vijf, de ~ kilo 16
 vijfenveertig, haak van ~
 graden 10
 viltwerk 180
 vinger 7
 vinger, caoutchoucen ~ 7
 vingergrepen 125
 vingerlap 7
 vingerlap, gummi ~ 7
 vingerlapje 7
 vingerling 7
 visbek 90, 114
 visgraat 159
 visgraat die voorspringt 159
 VISGRAATPATROON 159
 visgraatprofiel in verstek 159
 visgraatprofiel stuik
 tegeneen 159
 visgraatverband 159
 vishoek 10
 vislatten 95
 vitrineglas 221
 vitsel 95
 vitselen 96
 vitsellatten 95
 vitsels 95
 VITSEN 96
 vitsen 95, 96, 165, 166
 vitsen muur 96
 vitsen, opnieuw ~ 98
 vitsen, vanher ~ 98
 vitsenlatten 95
 vitsgeerden 95
 vitshout 95
 vitshouter 95
 vitslatten 95
 vitsmuur 96
 vitsstekken 95
 vitsvenster 94
 vitswerk 93, 95
 vlaams dak 100
 vlaams, oud ~ verband 80
 vlaams steensverband 81
 VLAAMS VERBAND 80
 vlaams verband 80
 vlaanders dak 100
 vlaggegeld 5
 VLAGGEN 165
 vlaggen 165
 vlak, gans ~ 60
 vlak metselwerk 73
 vlakken 165
 VLAKKEN, GLASSNIJDER VOOR
 RONDE ~ 204
 vlamzwart 187
 vlecht 83
 vlechten 97
 vlechten met witsen 97
 vlechten, witsen ~ 97
 vlechtijzer 47
 vlechting 83
 VLECHTLATTEN 95
 vlechtlatten 95
 vlechtmuur 96
 vlechtstaven 95
 vlechttang 18
 VLECHTTWIJGEN 95
 vlechtvak 94
 vlechtverband 83
 VLECHTWERK 95
 vlechtwerk 47, 73, 83, 93, 95
 vleeshaak 201
 vlerk 156
 vleugel 126
 vleugel, vaste ~ 124
 vleugels, kwast met ~ 195
 vleugels, venster met drie
 ~ 130
 vleugelscharnier 137
 vliegen 59
 vliegzand 30
 vlieter 31
 vlijlaag 52, 83
 vlikken 165
 VLOER 157
 vloer 24, 158
 vloer, de ~ aandrijven 159
 vloer, de ~ drijven 159
 VLOER, EEN ~
 AANDRIJVEN 159
 VLOER, HOUTEN ~ 158
 vloer, houten ~ 158
 vloer, houteren ~ 158
 vloer, planken ~ 158
 vloer van kwartier 158
 vloerbalk 103
 vloerbalken 76
 vloerbalken, houten ~ 76
 vloerbreder 76
 vloerder 5
 vloerdrijfmachine 160
 VLOERDRIJVER 159
 vloerdrijver 159, 160
 vloerhaak 159
 vloerlak 192
 vloerleger 5
 vloerlegger 5
 vloermachine 160
 VLOERMORTEL 34
 vloermortel 34
 vloerpanken 76
 vloerplank 158
 VLOERPLANKEN 76
 vloerribben 76
 vloerribjes 76
 vloerspecie 34
 vloerspijs 32, 34
 VLOERVERNIS 192
 vloervernis 192
 vlot drogen 212
 vlot verslijten 196
 vlotte cement 30
 vlucht 83
 vluchtingen 83
 vochtichte spijs 34
 vochtlaag 179
 vochtmuur 84
 vochtwering 179
 VOEG 87
 voeg 87, 158
 voeg, afgeborstelde ~ 91
 voeg, diepe ~ 91
 voeg, diepliggende ~ 91
 voeg, gelijke ~ 91
 voeg, gesneden ~ 92
 voeg, kopse ~ 88
 voeg, lange ~ 88
 voeg, opgaande ~ 88
 voeg, opgelegde ~ 92
 voeg, opgeleide ~ 92
 voeg, opliggende ~ 92
 voeg, opstaande ~ 88
 voeg, platte ~ 88, 91
 voeg, rechte ~ 88
 voeg, staande ~ 88
 voeg, terugliggende ~ 91
 voeg, uitstekende ~ 92
 voegbak 181
 voegbeitel 90
 voegblad 181
 voegblok 181
 voegbord 181
 voegbred 181
 voegcement 89
 voegen 88
 voegen, een gevel ~ 88
 VOEGEN, EEN MUUR ~ 88
 voegen, een muur ~ 88
 voegen, gelijk ~ 91
 voegen, gelijkvol ~ 91

- voegen, gladvol ~ 91
 voegen, mortie om in te ~ 88
 VOEGEN, PANNEN ~ 163
 voegen, pannen ~ 163
 voegen, plat ~ 91
 VOEGEN, PLATVOL ~ 91
 voegen, platvol ~ 91
 voegen, rauw ~ 91
 voegen, spijs om te ~ 88
 VOEGEN, VERDIEPT ~ 91
 voegen, verzonken ~ 91
 voegen, vol specie ~ 91
 voegenkrabber 90
 voegenkratser 90
 voegenkretser 90
 voegenspijker 89
 voegenspits 89
 voegenstrijker 89
 VOEGER 87
 voeger 87, 89, 162
 voeger, brede ~ 163
 voeger, dikke ~ 90
 voeger, halfronde ~ 89
 voeger, kleine ~ 89
 voeger, platte ~ 89
 voeger, ronde ~ 89
 voeger, vierkante ~ 90
 voeghaak 90
 voeghamer 15
 voegijzer 89, 90, 92, 163
 voegijzer, bol ~ 90
 voegijzer, bolrond ~ 89
 voegijzer, breed ~ 163
 voegijzer, halfrond ~ 89
 voegijzer, hol ~ 90
 VOEGIJZER MET GEKARTELD
 BLAD 90
 voegijzer, plat ~ 89
 voegijzer, recht ~ 90
 voegijzer, rond ~ 89
 voegijzer, scherp ~ 92
 voegijzer, vierkantig ~ 90
 VOEGIJZER, VOEGMES, ~ 92
 VOEGKRABBER 90
 voegkrabber 90
 voegkratser 90
 voegkretser 90
 voegmes 89, 92, 163
 VOEGMES, VOEGIJZER 92
 VOEGMORTEL 88
 voegmortel 88
 voegmortie 88
 voegnagel 89
 voegpennen 11
 voegplaat 181
 voegplank 181
 voegschopje 182
 voegspecie 88
 VOEGSPIJKER 89
 voegspijker 89, 90
 voegspijker, holle ~ 90
 VOEGSPIJKER, HOLRONDE ~ 89
 voegspijker, ronde ~ 89
 VOEGSPIJKER, VIERKANTE ~ 90
 voegspijs 88
 voegstrijker, ronde ~ 89
 voegtablet 181
 voegtroffel 89, 163
 voegtruweel 9
 voegverdeling 55
 voegwerk 88
 voegwerk, diep ~ 91
 voegwerk, gelijk ~ 91
 voegwerk, gesneden ~ 92
 voegwerk, getopt ~ 91
 voegwerk, gewoon ~ 91
 voegwerk, plat ~ 91
 voegwerk, platvol ~ 90
 voegwerk, rauw ~ 91
 voegwerk, terugliggend ~ 91
 voegwerk, vol ~ 91
 voegwerk, volzet gestreken
 ~ 91
 voegzand 30
 voelmaat 12
 voering 114, 115
 voet 52, 69, 94
 voet, betonnen ~ 53
 voetfundament 52, 53
 voetlatten 108
 VOETLEI 173
 voetlei 173
 VOETLOOD 178
 voetlood 178
 VOETPANNEN 169
 voetpannen 169
 voetplaat 94
 VOETPLANK 108
 voetplank 24, 108
 voetraam 94
 voetsteiger 27
 voetstelling 27
 vogel 12, 39
 vol blaren komen 210
 vol muurwerk 65
 vol specie voegen 91
 vol voegwerk 91
 volet (fr.) 135
 volgemetst werk 91
 volgende paal 26
 volgens het lood 58
 volgooien 98
 volle brikmuur 65
 volle center 76
 volle, (een) ~ center zetten 75
 volle, één ~ schurgkar 35
 volle hoogte 146
 volle, met de ~ laag
 _ optrekken 63
 volle muur 65
 volle, verband van een ~
 steen 80
 volstuiken 163
 volzet gestreken voegwerk 91
 volzetten en afwerken 91
 voor, gebluste kalk ~ te
 bezetten 45
 voor, gebluste kalk ~ te
 witten 45
 voor, hamel ~ stenen te
 kappen 13
 voor, hamer ~ te kasseien 15
 voor, ijzer ~ de dek 47
 voor, kalk ~ te lessen 40
 voor, kam ~ eik te zetten 205
 voor, laag ~ laag metselen 63
 voor, laag ~ laag omhoog
 halen 63
 voor, leer ~ in de kornis te
 hangen 207
 voor, lommel ~ te ziften 194
 voor, mortel ~ te plekken 181
 voor, plank ~ de schouw uit te
 smeren 70
 voor, schachtroede ~ aan te
 binden 22
 voor, scheer ~ het behang te
 snijden 219
 voor, toren ~ op te
 schroeven 137
 voor, truweeltje ~ te pleinen 9
 voor, venstertje ~ te
 verlichten 126
 voorboom 147
 VOORDEUR 120
 voordeur 120
 voordeuk 6
 voorfront 64
 VOORGEVEL 64
 voorgevel 64
 voorhamel 16
 VOORHAMER 15
 voorhamer 15, 16
 voorhand, op ~ leggen 161
 VOORHOUT 145
 voorhout 145
 vooring 6
 voorkant 64, 171
 voorkant, de ~ ronden 149
 voorlakken 212
 VOORLAKKEN, OVERGRONDEN,
 ~ 212
 voorlopig dekken 161
 voorlopig legen 161
 voorlopig leggen 161
 voorlopig toeleggen 161
 voorman 4, 56, 185
 voormetselaar 56
 voormuur 64
 voorover hangen 58

voorover komen 58
 VOORPAND 171
 voorpand 171
 voorplaat 142
 voorplaatslot 141
 voorraad 35
 VOORSCHOOT, SCHORT, ~ 6
 voorslaghamer 16
 voorspiegel 69
 voorspringt, visgraat die ~ 159
 voorste deur 120
 voorste schacht 147
 voorstrijken 212
 voorstrijker 200
 voorwerk 84
 voorwerken 84
 voorwerker 4, 56
 VOORWERKERS 66
 voorwerkers 66
 voorzetmortel 33
 voorzijde 171
 vorm 47
 vorst 106
 vorst, de ~ aansmeren 163
 vorst, de ~ afsmeren 163
 vorstbalk 106
 vorstboom 106
 VORSTLAAG 170
 vorstlaag 170
 VORSTLAAG, DE ~
 OVERHALEN 170
 vorstlaag, (de ~)
 overhalen 170
 vorstplaggen 165
 vorstrissen 166
 vorstrussen 165
 vorstvlaggen 165
 vorstverende laag 179
 vorstwering 84
 VOUWBLINDEN 134
 vouwblinden 134
 vracht spijs 35
 vregel 140
 vrouwtje 158
 vuile kalk 41
 vuisthamel 15
 vuisthamer 14, 15
 vuistje 15
 vulbalkjes 76
 vullat 125
 vullen 48, 211
 vulling 96, 111
 vulsel 96
 vulstuk 73
 vulwerk 73
 vulzand 31
 vuurcement 33
 vuurspecie 33
 vuurspijs 33
 vuurvaste cement 33
 VUURVASTE MORTEL 33
 vuurvaste mortel 33
 vuurvaste mortie 33
 vuurvaste specie 33
 vuurvaste spijs 33
 W
 waag 59, 60
 waai 130
 waaier 130
 waarzegger 60
 wagen 60
 wagig 60
 walm 100, 101
 walm, halve ~ 101
 walmdak 100
 walmen 164
 walmlatten 169
 walmpjes 164
 wand 96
 wand, gekleende ~ 96
 wand, gespervelde ~ 96
 wand, lemen ~ 96
 wand, spervelen ~ 96
 wang 70
 wangen 109, 147
 want 7
 wapen 14
 wapening 47
 wapeningsijzer 47
 ware, op ~ grootte
 uitslaan 103
 WASBEITS 193
 wasbeits 193
 wasbeize 193
 wasserwaage (d.) 60
 water, in ~ schuren 211
 water, in ~ slijpen 211
 water, tegen het ~ bestand 213
 waterbak 201
 WATERBEITS 193
 waterbeits 193
 waterbel 60
 waterbestendig 213
 waterborst 120
 waterbuis 176
 waterdas 196
 waterdicht, metselspijs voor ~
 werk 34
 waterdichte cement 34
 waterdichte cementspijs 34
 waterdichte mortel 34
 waterdichte mortie 34
 waterdichte spijs 34
 WATERDORPEL 127
 waterdorpel 120, 128
 waterdorpel, ingelaten ~ 120
 waterremer 20
 waterremmer 20
 wateren 62
 watergek 37
 waterglas 189
 waterkalk 41, 43
 waterlaag 171
 WATERLIJST 120, 126
 waterlijst 108, 120
 waterpapier, bet ~ schuren 211
 WATERPAS 59, 60
 waterpas 59, 60
 waterpas, driehoekige ~ 59
 waterpas met een loodje 59
 waterpas met lood 59
 waterpas, oude ~ 59
 waterpas, ouderwetse ~ 59
 waterpas staan 55
 waterpas zetten 60
 waterpas, zuiver ~ 60
 waterpasbel 60
 waterpaslaag 51
 waterpaslood 59
 waterpassen 60
 WATERPAssEN, EEN MUUR
 ~ 60
 waterpassen, een muur ~ 60
 waterpasslang 60
 WATERPLINT 120
 waterplint 120
 waterproof (e.) 205
 waterproof (e.), schuren met
 ~ 211
 WATERPROOF-
 SCHUURPAPIER 205
 waterproof-schuurpapier 205
 waterscheentje 126
 waterschuurpapier 205
 waterslag 84, 118
 WATERSPUIER 177
 waterspuit 62
 waterstuk, bovenste ~ 120
 watervalbred 108
 WATERVAST 213
 watervast 213
 watervast schuurpapier 205
 WATERVERF 192
 waterverf 192
 WATERVERFBINDMIDDELEN 189
 waterverfpenselen 197
 waterverven 209
 waterwaag 60
 waterwaag, controleren met de
 ~ 60
 waterwagen 60
 waterzakken 67
 waterzat 37
 waterzatte mortie 37
 week maken 195
 week, te ~ 37
 weerd 165
 weerhaak 168

- weerhaken, duim met ~ 137
 weerhaken, toren met ~ 137
 weerlap 6
 weernagel 156
 weervast 213
 WEGDASSEN 213
 wegdassen 213
 wegdrijven 213
 wegstrijken 213
 wegwerken, blind ~ 157
 weke brikken 67
 weke spijs 37
 weken 218
 WEL 146
 wel 92, 20, 146
 wel, letste ~ 148
 weldorpel 120
 welfsel 74, 75
 welfwerk 75
 WELLAT 148
 wellat 148
 wellatje 148
 WELSTUK 148
 welstuk 148
 weltrede 148
 welven 74, 75, 76
 welven, (een) kelder ~ 76
 welver 74
 wendel, trap met in het midden
 een ~ 151
 wendelslag, rechte trap met in
 het midden een halve
 ~ 151
 wendeltrap, dobbele ~ 151
 wendeltrap, verdreven ~ 151
 wendeltrap, vierdel verdreven
 ~ 151
 wendeltrede 148
 wenerlak 187
 WENTELRAAM 126
 WENTELTRAP 151
 wenteltrap 151
 werfelwerk 75
 werfsel 74, 75
 werfselen 76
 werk, extra fijn ~ 84
 werk, fijn ~ 84
 WERK, GEKNIPT ~ 91
 werk, gesnoden ~ 92
 werk, gestreept ~ 213
 werk, glad ~ 91
 werk, het ~ 95
 werk, metselspijs voor
 waterdicht ~ 34
 werk, opgelegd ~ 92
 werk, plat ~ 91
 WERK, PLATVOL ~ 90
 werk, platvol ~ 90
 werk, rauw ~ 91
 werk, schoon ~ 84
 werk, teruggevoegd ~ 91
 werk, terugliggend ~ 91
 WERK, VERDIEPT ~ 91
 werk, volgemetst ~ 91
 werk, wild ~ 81
 werk, zuiver ~ 84
 werkanzug 6
 werkbank 27
 werkboom 167
 werken, goed om met te ~ 63
 werken, in de rauhputz (d.)
 ~ 180
 werken, in de rauwe ~ 180
 werken, in het rauwt ~ 180
 werken met mallen 217
 werken met sjablonen 217
 werkhoogte, op ~ 26
 werkhuis 185
 werkjas 6
 WERKJASJE 6
 werkjasje 6
 werkkiel 6, 185
 werkkieltje 185
 werkkleder 185
 WERKKLEDING 164
 werklui 51
 werkman 4
 werkman, eerste ~ 4
 WERKPAK 185
 werkpak 185
 werkpit 6
 werkplaats 25, 185
 werkscholk 6
 werksteiger 25
 werkstelling 25
 werkstreef 94
 werktafel 27
 werkteken 111
 werklak 25
 werkvloer 24, 25, 27, 34, 52
 werkvolk 51
 werkszijde 111
 werpen ,blaren ~ 210
 WERVEL 140
 wervel 140
 WERVELANKER 157
 wervelanker 157
 wervels 133
 werveltje 140
 werveltjes 133
 white spirit (e.) 190
 wichser (d.) 184
 wig 27, 159
 wig 27, 159
 wijde 165
 wijdehout 165
 wijdevitsen 95
 wijde 72
 wijpen 163
 wijpjes 163
 WIKKELEN 216
 wikkelen 216
 wikkewelwerk 216
 WILD VERBAND 81
 wild verband 81
 wild werk 81
 willekeurig verband 81
 wimpel 71
 windcirkel 71
 winddak 100
 winddraaier 71
 WINDDROOG 62
 winddroog 62
 windgaarden 166
 windgek 71
 windhaan 71
 windhaken 133
 windhout 22
 windkering 71
 windlijsten 166
 windmanneltje 71
 windmolentje 71
 windplank 108
 windplanken 166
 windregels 166
 windrissen 166
 WINDROEDEN 166
 windroeden 166
 windscheve, dobbel ~ trap 151
 windscheve, enkele ~ trap 151
 windscheve trap 151
 windschoor 94, 106, 108
 windschuif 100
 windstekker 166
 windstijl 94
 windstootbalk 94
 windstrevet 94
 windvanger 71
 windveer 106
 windverdeler 71
 WINDWERVELS 133
 winkel 10, 185
 winkel, schrage ~ 10
 winkel, uit de ~ 131
 winkel, zinken ~ 178
 winkelbred 146
 WINKELHAAK 10
 winkelhaak 10, 131
 winkelhaak, halve ~ 10
 winkelhaak, platte ~ 131
 winkelhaak, verstelbare ~ 12
 winkelhaak voor
 vensterramen 131
 winkellatten 115
 winkelplank 146
 winkelsteen 57
 wip 25
 wip, op de ~ liggen 25
 wippen 25
 wipper 25

wiplank 25
wisboom 167
wisboom 167
wishaak 168
wisjes 163, 165
wisjes, berken ~ 166
wislatten 95
WISSELDORPEL 125
wisseldorpel 125
wissen 95, 96, 163, 165, 166
wister 163
wit 43
wit, in het ~ zetten 183
witborstel 196, 200
witborstel, ronde ~ 200
witkalk 41, 43, 45, 46
WITKWAST 200
witkwast 196, 200, 219
witkwast, ronde ~ 200
witlood 186
wits 165
witsel 43
witselen 96
witselkalk 43
witsen 95, 96, 165, 166
witsen, rijgen met ~ 97
witsen vlechten 97
witsen, vlechten met ~ 97
witslatten 95
witswerk 95
witte brikken 67
witte, de ~ 183
witte façadestenen 67
witte kalk 45
witte karelen 67
witte kiel 185
witte, lange ~ kiel 185
witte mortel 32
witte overall (e.) 185
witte stenen 67
witte zand 31
witte zavel 31
WITTEN 209
witten 180, 209
witten, gebluste kalk voor te
~ 45
witten, met kalk ~ 209
witter 179
wolf 101
wolfdak 100
wolfeinde 101
wolframblauw 187
WOLFSDAK 100
wolfsdak 100, 101
WOLFSEINDE 101
wolfseinde 101
wolfseindje, dak met ~ 100
wolfskant 101
wolfskap 101
wolfschild 101

worbel 105
worden, hel ~ 212
worm 105
wormel 105
wrakketig 38
WRIJFSTEEN 194
wrijfsteen 194
WRONG, zinken ~ 177
WRONGSTUK 150
wrongstuk 150
wulst 177

Y
ytong 67
ytong-brikken 67

Z
ZAAGDAK 101
zaagdak 101
zaagmachine 18
zaak, de ~ 185
ZAALGOOT 178
zachte metselzand 30
ZADELDAK 100
zadeldak 100
zadeldakje 100
zadeleinde 101
zadelgoot 178
zagen, op maat ~ 111
zagen, pinnen ~ 112
zak 6, 35, 61, 171
zak, één ~ 35
zak, één ~ cement 35
zak, één ~ mortel 35
zak mortel 35
zakje blauw 209
zakje blauwsel 209
zakje kalk 41
zakjeskalk 29, 1, 46
zakkalk 41, 6
zand 31
zand, brunsummer ~ 31
zand, fijn ~ 31
zand, fijne ~ 31
zand, gele ~ 31
zand, gestoken ~ 31
zand, gewassen ~ 30
zand, gezeefde ~ 31
zand, grijze ~ 31
zand, grofgezeefd ~ 31
zand, grove ~ 31, 47
zand, helchterse ~ 31
zand, magere ~ 30
zand, mortel met gewassen
~ 34
zand, rode ~ 31
zand, scherp ~ 30, 47
zand, schërpe ~ 30, 47
zand, slappe ~ 30
zand uit de stol 31
zand, vette ~ 30
zand, vettige ~ 30
zand, witte ~ 31
zand-cementspijs 34
zandblok 86
zandblokken 86
zandbrikken 86
zandlaag 52
zandpapier 205
ZANDSTEEN 85
zandsteen 86
zandsteen, metselwerk in ~ 86
zandsteen, nievelstener ~ 86
zandstempel 13
zavel 31, 47
zavel, gele ~ 31
zavel, grove ~ 31
zavel, magere ~ 31
zavel, scherpe ~ 31, 47
zavel, vette ~ 31
zavel, vettige ~ 31
zavel, witte ~ 31
zavel, zoete ~ 31
zavelen 98
zavelgrond 31
zavelmuur 96
zavelpapier 205
zavelsteen 86
zeef 44, 200
ZEEF IN DE KALKBAK 44
zeefdoek 194
ZEEFDOEK, VERFZEEF, ~ 194
zeefdoekje 194
zeefje, koperen ~ 194
zeegpalet 90
zeiketig 37
zeil 22
zeissel 14
zeissele 14
zekerheidssteiger 27
zetten, de euze ~ 169
zetten, de lood ~ 58
zetten, de mei ~ 5
zetten, de muur lood ~ 58
zetten, de oze ~ 169
zetten, (de) schoorsteen in lood
~ 178
zetten, de tweede laag ~ 213
zetten, deroverher ~ 213
zetten, één derop ~ 26
zetten, een grondcouche ~ 212
zetten, een laag derop ~ 213
zetten, een laag verf derover
~ 213
zetten, (een muur) ~ 63
zetten, een muur in de rauwe
~ 180
zetten, een schicht derop ~ 213

II.9

- zetten, een stijp deronder ~ 61
 zetten, een stuk bovenop ~ 26
 zetten, (een) volle center ~ 75
 zetten, euzen ~ 169
 zetten, het grijs ~ 180
 zetten, (het) lood ~ 58
 zetten, in de eik ~ 216
 zetten, in de grondverf ~ 212
 zetten, in de marmer ~ 216
 zetten, in de olievert ~ 208
 zetten, in de rauhputz (d.) ~ 180
 zetten, in de rauwe ~ 180
 ZETTEN, IN DE ROT ~ 194
 zetten, in de rot ~ 194
 zetten, in de verf ~ 208
 zetten, in grondverf ~ 212
 zetten, in het eiken ~ 216
 zetten, in het lood ~ 58
 zetten, in het rauwt ~ 180
 zetten, in het wit ~ 183
 zetten, kam voor eik te ~ 205
 zetten, letteren ~ 215
 zetten, letters ~ 215
 zetten, nog eens in de grondverf ~ 212
 zetten, op een halve steen ~ 157
 zetten, papier ~ 217
 zetten, ruiten ~ 223
 zetten, te lood ~ 58
 zetten, waterpas ~ 60
 zetten, zich bijeen ~ 210
 zetten, zink rond de schouw ~ 178
 zetwaag 59
 zeven 194
 ZEVEN, VERF ~ 194
 zeven, verf ~ 194
 zich bijeen zetten 210
 zich blaren 210
 zich, de nester onder ~ steken 149
 zich opgeven 210
 zich opzetten 210
 zift 44, 194, 200
 ziftdoek 194
 ziften 194
 ziften, lommel voor te ~ 194
 zij 194
 zij, verf door de ~ laten lopen 194
 zijbeer 61
 zijdak 100
 zijde 87
 zijde, op zijn ~ liggen 87
 zijen 194
 zijkant 101
 zijkant, staande ~ 82
 zijkanten 109
 ZIJLICHT 130
 zijlicht 130
 zijn, (de muur) op ~ hoogte metsen 63
 zijn, koplaga op ~ kop 83
 zijn, op ~ kant liggen 87
 zijn, op ~ leger metselen 87
 zijn, op ~ natuur liggen 87
 zijn, op ~ zijde liggen 87
 zijn, strek op ~ kop 82
 zijplanken 49
 zijraam 130
 zijstijl 121
 zijstijp 61
 ZIJSTUKKEN 109
 zijstukker 109
 ZIJWANGEN, BOMEN, ~ 147
 zilverblad 188
 ZILVERBRONS 188
 zilverbrons 188
 zilverbronzen 209
 zilverglid 186
 zilverglitter 186
 zilverpoeder 188
 zilverzand 31
 zink 171
 zink leggen 160
 zink, met ~ bekleden 178
 zink rond de schouw zetten 178
 zink rondzetten 178
 zinkemmer 20
 zinken eker 20
 zinken emer 20
 zinken emmer 20
 zinken kiezelbak 179
 zinken roeven 177
 zinken roevendak 177
 zinken tob 20
 zinken winkel 178
 zinken wrong 177
 zinkgeel 186
 zinkgroen 187
 zinkkwast 196
 zinklood 57
 zinknagelen 220
 ZINKNAGELS 220
 zinknagels 220
 zinkwit 186
 zinkwitkwast 196
 zinnober 187
 zit 166
 zoden 166
 zoet borstelen 91
 zoet, te ~ 58, 59
 zoete stenen 67
 zoete zavel 31
 zolder 75, 144
 ZOLDERBALK 103
 zolderbalk 103, 153
 zolderbalklaag 107
 zolderbrits 145
 zoldering 144
 zoldermuur 103
 zolderraam 108
 zolderrribben 153
 zoldervenstertje 108
 zondagen 214
 zonder, slot ~ klink 142
 zonk 61, 171
 zonneblinden 134
 ZONNEBLINDEN, JALOEZIEN 134
 zool 128
 zool, eerste ~ 52
 zot 71
 zoutzuur 190
 zuigkap 71
 zuil 109
 zuiver 60
 zuiver aanstaan 55
 zuiver horizontaal 60
 zuiver lood 58
 zuiver waterpas 60
 zuiver werk 84
 zuiveren 194
 zul 94, 118, 127, 128
 zul, stenen ~ 127
 zullen uitgraven 50
 zwaai 12
 ZWAAIHAAK 11
 zwaaihaak 12
 zwaaihoek 12
 zwaard 90
 zwabber 219
 zwademlok 69
 zwak, te ~ 59
 zwaluwenstaartanker 156
 zwaluwlatjeren 152
 zwaluwstaarten 152
 ZWALUWSTAART-
 INKEPINGEN 152
 ZWALUWSTAART-
 LATTEN 152
 zwaluwstaartlatten 152
 zwaluwstaartscharmier 137
 zwaluwstaartverbindingen,
 nester voor ~ 152
 zwam 205
 zwamsteen 205
 zwanehals 8
 zware hamel 16
 zware hamer 15, 16
 zwart 187
 zwart, zweeds ~ 188
 zwarte schoenen 7
 zwartsel 187
 zwartselkwast 200
 zwavelzinkwit 186
 zweeds zwart 188
 zweefsteiger 28

zwei 94
zwellen 210
ZWEMSTENEN 67
zweinstenen 67

zwenkhaak 12
zwenkplanken 55
zwevend steiger 28
zwiepen 23, 55

ZWIEPINGEN 55
zwiepings 55
zwieplatten 55
zwing 12

Van het *Woordenboek van de Limburgse Dialecten* verschenen tot nu toe de volgende afleveringen:

Deel I. Agrarische terminologie

- WLD, Inl. en I.1 dr. A. Weijnen, dr. J. Goossens, drs. P. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Inleiding en Agrarische terminologie, afl. 1 (bemesten en ploegen)*, Assen, 1983 (77 en 166 p.). ISBN 90 232 1820 5.
- WLD, I.2 dr. A. Weijnen, dr. J. Goossens, drs. P. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 2 (eggen en slepen)*, Assen, 1984 (80 p.). ISBN 90 232 1819 1.
- WLD, I.3 drs. J. Kruijssen, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 3 (weidebouw)*, Assen/Maastricht, 1991 (136 p.). ISBN 90 232 2634 8.
- WLD, I.4 drs. J. Kruijssen, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 4 (verbouw van graangewassen)*, Assen/Maastricht, 1992 (202 p.). ISBN 90 232 2751 4.
- WLD, I.5 drs. J. Kruijssen, dr. J. Goossens, dr. H. Brok, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 5 (verbouw van knol- en andere gewassen)*, Assen, 1994 (210 p.). ISBN 90 232 2890 1.
- WLD, I.6 dr. J. Kruijssen, drs. J. Kokkelmans, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 6 (boerderij, bedrijfsgebouwen)*, Assen, 1995 (176 p.). ISBN 90 232 3009 4.
- WLD, I.9 dr. J. Molemans, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 9 (het paard)*, Assen, 1994 (168 p.). ISBN 90 232 2920 7.

Deel II. Niet-agrarische vakterminologieën

- WLD, II.1 dr. H. Cromptvoets, m.m.v. J. van Schijndel, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 1 (huisslachter en bakker)*, Assen/Maastricht, 1986 (214 p.). ISBN 90 232 2242 3.
- WLD, II.2 drs. H. van de Wijngaard, dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 2 (bierbrouwer en stroopstoker)*, Assen/Maastricht, 1988 (70 p.). ISBN 90 232 2410 8.
- WLD, II.3 drs. H. van de Wijngaard, dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 3 (molenaar)*, Assen/Maastricht, 1991 (242 p.). ISBN 90 232 2669 0.
- WLD, II.4 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 4 (turfsteker en ertsontginner)*, Assen/Maastricht, 1987 (132 p.). ISBN 90 232 2306 3.
- WLD, II.5 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, m.m.v. drs. J. Busch, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 5 (mijnwerker)*, Assen/Maastricht, 1989 (293 p.). ISBN 90 232 2469 8.
- WLD, II.6 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 6 (imker, stro- of buntgrasvlechter)*, Assen/Maastricht, 1991 (128 p.). ISBN 90 232 2616 X.
- WLD, II.7 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 7 (kleermaker, naaister, handspinner, handwever, touwslager, mutsenmaakster)*, Assen, 1993 (208 p.). ISBN 90 232 2821 9.
- WLD, II.8 drs. H. van de Wijngaard, dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 8 (pottenbakker, steenbakker, pannembakker, gresbuisenindustrie)*, Assen, 1994 (136 p.). ISBN 90 232 2872 3.
- WLD, II.9 drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 9 (metselaar, timmerman, dakdekker, loodgieter, stucadoor, huisschilder)*, Assen, 1995 (324 p.). ISBN 90 232 3034 5.
- WLD, II.10 dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 10 (schoenmaker, zadelmaker/gareelmaker)*, Assen, 1994 (107 p.). ISBN 90 232 2953 3.